

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

III

ЖС-14988

1924-1-10

З БІБЛІОТЕКИ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

30429

Ч. ....

1924.

Acq

III

Ac 14.988

1924-1-10

04

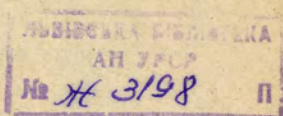
СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

WZ

„ПОСТУП“

РІЧНИК IV

30429.

ЛЬВІВ
Накладом М. Т-ва Молоді
1924

СТАВЛЯЮТЬСЯ ВІСНОВКИ

ВІСНОВКИ

ПОСТАНОВА

ВСІ ПРАВА ЗАКОННО ЗБЕРІГАЄТЬСЯ

2012

ж. 2012

Зміст IV-го річника

I. Статті програмового, научного і суспільного змісту:

	Стор.
<i>Й. Скр.</i> : Виховання і його недомагання	1
<i>Д. Головецький</i> : На філософійні теми. Ціль держави	2, 100
<i>Д. М. Горняткевич</i> : Слідами нашої культури на землях Польщі 5, 38, 69, 142, 174	
<i>О. Яремченко</i> : Українське студентство і скавтінг	8
<i>Й. Скр.</i> : О душу нашої молоді	25
<i>Ю. Дзерович</i> : Трудова школа	30, 103, 167
<i>Д-р Гіллінг</i> : Сучасні католицькі університети. Перекл. А. Л.	36
<i>Й. Скр.</i> : Родина й молоде покоління	65
<i>Д-р Яр. Гординський</i> : В чім лежить вартість катол. літератури?	67
<i>S. v. Oer</i> : Самолюбство. Перекл. Й. Л-ський	73
<i>Й. Скр.</i> : Держава й молоде покоління	97
L. Pasteur і E. Renan. Подав: П. Демчук	99
<i>Й. Скр.</i> : Світла й тіни	137
<i>Д-р Яр. Левицький</i> : Під один прапор	136
Десять питань і відповідей на часі. Подав: В. Каменецький	145
Під хвилю великих роковин	161
<i>Й. Скрутень</i> : Філософічна система католицьких шкіл	163, 206, 269
<i>Д-р Е. Грицак</i> : Червона Армія	179, 213, 244, 273
<i>Й. Скр.</i> : За рідну школу	201
<i>Т. Пеш</i> : Образування характеру. Перекл. П. Дзедзик	203
<i>Б. Вронський</i> : Адам Зерникав	205
Це й те для укр. філіятелістів. Подав: С. Гела	209
<i>Ос. С.</i> : Будуймо!	241
<i>С. Завадський</i> : Annus sanctus	242
<i>Т. Монюк</i> : Лист до Молоді	248
<i>А. Денеффа</i> : У 200-літню річницю Ім. Канта. Перекл. Й. Скр.	265

II. Афоризми, оповідання, нариси, новелі:

Афоризми	12, 44, 76, 110
<i>Г. Гельрот</i> : Машина до писання. Подав: Меріям	13
<i>В. Бобрів</i> : В Одесі	42
<i>І. Л-па</i> : Тяжке життя	44
<i>Г. Костельник</i> : Мойсей передумується	45
<i>В. Мартиневич</i> : Ангел смерти	51
<i>Г. Костельник</i> : Наречена смерті	77
<i>Р. Мірецький</i> : Перед наїздом	83

	Стор.
<i>Р. Сказинський</i> : Із циклю: Творимо	109
<i>П. Сосенко Мол.</i> : „Фільософія“ сірої днини	110, 149
<i>Г. Костельник</i> : Самсонова любов	111
<i>А. Радомський</i> : Самота	119
<i>В. Бобрів</i> : На фабриці	149
<i>Г. Костельник</i> : Ілія, пророк божий, сумує	150
<i>Г. Костельник</i> : Проти волі народу	183
<i>Ю. Редько</i> : Зірка	191
<i>Г. Костельник</i> : Батьки народу	217
<i>М. Р.</i> : Мій найкрасший день сьогорічних ферій	222
<i>О. С. Мердін</i> : Про точність і час	224
<i>О. С. Мердін</i> : Веселість і довге життя	249
<i>І. П. Сендецький</i> : Туга Ізраїля	254
<i>Е. Желіскова</i> : Пожалувався	256
<i>Т. Г-вич</i> : З моїх споминів	267
<i>О. С. Мердін</i> : Концентрація	277
<i>Г. Костельник</i> : Коли новий світ родився	282

III. Зі студентського життя і студентських організацій:

- Галичина*: Громадське життя в коломийській гімназії (реф. І. Михайленко) 15
52. — Звіт з діяльності „Громади молодіжи ім. Гр. Сковороди“ в Коломиї (реф. І. Михайленко) 53. — Свої про нас 55. — З пластового життя коломийської гімназії (реф. Я. Івантишин) 84, 121. — Свято св. Миколая у Львові (реф. І. П.) 87. — Ювілейний Концерт у Стрию (реф. Учасник) 87. — Академія в річницю коронації папи Пія XI. (реф. Й. Скр.) 83. — З життя укр. академ. молоді у Львов. (реф. Obvius) 88. — Дволітні роковини правління папи Пія XI. (реф. Й. Петрашкевич) 122. — Св.-Йосафатівський концерт у Перемишлі (реф. Учасник) 122. — Громадська праця укр. студентства 123. — За права нації (реф. І. П.) 154. — Ювілейна Академія в Городку Ячайл. (реф. Присутний) 155. — Ювілей св. Йосафата в Тернополі (реф. Д-р М. К.) 156. — Духовний концерт у Львові (реф. Й. Скр.) 156. — Справи укр. шкіл 156. — Оригінальне в катол. державі (реф. І. П.) 157. — Звіт з діяльності „Апол. Кружка“ в Тернополі 192. — Шевченкове свято укр. гімн. в Станиславові (реф. С. Лукань) 193. — Вечір станиславівського пласт. Коша (реф. С. Лукань) 193. — Галицьке шкільництво в польськ. освітленню 194. — „Научний Кружок“ учнів укр. гімназії в Станиславові (реф. С. Лукань) 228. — Ювілейні концерти в Самборі (реф. М. і Учасник) 231. — „Драмат. Секція“ в укр. гімн. в Станиславові (реф. С. Лукань) 286. — Коопер. Спілка „Єдність“ учнів укр. гімн. в Станиславові (реф. С. Лукань) 287.
- Австрія*: Укр. студентство у Відні (реф. І. П.) 124. — Боротьба за кат. школу. Міжнародний зїзд кат. студентства (реф. Й. Скр.) 124. — Дівочий національний конгрес у Інсбруці. Вечір укр. пісень у Відні (реф. Spectator) 232.
- Америка*: Кат. університет у Вашингтоні 233.
- Англія*: Про організовану кат. молодь 124. — Буде релігія по школах 233.
- Бельгія*: Благородні відрухи серед тамошньої молоді 126.

- Болгарія:* Огляд студентського життя 157.
- Голандія:* Перший католицький університет 126.
- Закарпатська Україна:* Велика шкільна вистава в 1924 р. 89.
- Італія:* Високе відзначення 126.
- Канада:* Конгрес кат. молоді 233
- Мадярщина:* З'їзд у Magyaros 233.
- Німеччина:* З життя укр. студентів (реф. А. Л.) 19. — Загальні збори Спілки Студентів Українців у Німеччині. Зміна адреси „Спілки СУН“ 20 — Укр. студентство у Берліні. Праця фахових гуртків 55. — Свято відкриття харчівні 50. — Відновлення допомоги Европ. Студ. Помочі. Приняття до харчівні студ. Грузин (реф. О. Євтухів 57. — Матеріальне становище укр. студентства в Німеччині 57. — Свято укр. держави. Збори „Представн. Чужозем. Студентства“ 126. — Протестаційне віче грузинських студентів. Довкола університетського питання 195. — З'їзд кат. Академ. Союзу Німеччини в Дрезні 233.
- Польща:* „Міжнародня Ліга Молоді“ 21. — Литовське життя у Польщі 58. — Кілька слів про „Міжнар. Лігу Молоді“ (реф. Редакція) 59. — Шевченківське свято у Вільні (реф. Obvius) 157. — Студентська конференція в Закопанім 195. — Многонадійний розвиток 234.
- Росія:* Доля російських студентів 59. — Білоруський університет у Минську. З життя московських студентів. Про б. Вільну Академію в Москві 196.
- Румунія:* Укр. школа в ярмі (реф. І. С-ів 126.
- Туреччина:* Закриття шкіл 157.
- Франція:* Соціальний тиждень студентів 89. Політичні організації франц. молоді 90. — Французькі скавти у кард м. Парижа 127. — Шкільна криза. Допомогова акція в користь студентства (реф. Й. Скр.) 196. — Ріжні студ. вісти 197. — Московські студенти в Франції (реф. А. Martel) 235.
- Хіни:* Хінське студентське та шкільне життя 236.
- Чехословаччина:* Закриття „Укр. Медичної Громади“ в Празі 21. — Середн-школи в ЧСРеп. 127. — Вечір Гр Сковороди Укр. студенти у презі Масарика. Звіт Укр. Секції Кирило-Метод. Слав. Ліги в Празі за р. 1923 (реф. С. Козак) 197. — Обеднання студентів народів Східної Європи 36. — Вислід праці у школах Табору в Йозефові 287.
- Швеція:* З життя тамошнього студентства 236.
- Югославія:* Укр. Студ. Громада в Загребі 236. З'їзд у м. Пожега (реф. І. С.) 237.

IV. Бібліографія:

- В. Домбровський:* Укр. стилістика і ритміка. — *В. Домбровський,* Укр. поетика (М. Г.) 6¹. — *Д-р О Макарушка,* Наука виховання (Ол. Барвінський) 63 — *М. Niedźwiecki* Dom i Szkoła po wojnie Ю. Дзерович) 64. — *Тома Кемп,* Наслідкування Христа (І. Г.) — *І К. Króliński,* Wychowawstwo w szkole polskiej (Ю. Дзерович) 31. *Д-р Г. Костельник,* Ломання душ (О. П-к) 132. — *В. Бобинський,* Ніч кохання (К.) 135. — *К. Кальоді,* Пригоди Пінокія (Свят. Лакуста) 198. — *В. Бобинський,* Тайна танцю (К.) 199.

V. Зі світа:

- Духові рани (Observer) 21. — Нова молодь. Найновіша статистика Жидів. Росія. Ювілей св. Йосафата (Observer) 2. — Дивний збіг обставин 22. — Г. Брандес про Німеччину (-в-й) 61. — З ерархії кат. Церкви 61. — Жертви

фанатизму 91. — Фашизм і релігія. Папський східний Інститут. Факультет ленінізму. Кілько вживаємо слів? Українізація України 92. — Справа укр. університету 93. — Місійна акція (І. Стефанів) 93. — Новий єпископ для Українців 128. — Страховище японського землетрусу 129. — Мільярд. Число мешканців у європейських краях. Населення України 130. — Републіканізація Європи 158. — Розвій летунства. Говорячі фільми. Золото в морській воді 159. — Трійлива повінь 37. — Надлюдська сила (М. І.) 240. — Величина всесвіта 240. — Есперанто (В. Я.) 258. — Навернення на університеті 259. — Триумф воздухоплавства Радіо на службі проповідництва (В. Я.) 260. — Барон Гіршль 288.

VI. Для світла:

Unde irae? (Ос. С.) 24. — Релігія добра тільки для простолюдина (Ос. С.) 96. — Релігія це винахід священників для інтересу (Ос. С.) 136. — Релігія і наука (Ос. С.) 200. — Непорозуміння (Редакція) 200. — Світло й тінь (Ос. С.) 261

VII. Всячина:

Некрологи: † Аеп. Д-р Антін К. Стоян. о П. Хомин 27. — † о. Ізидор Дольницький. Редакція 120. — Листопад 254. — † Конст. Л. Ковалів Л. Голейко 288.

Оповідки: Перша вистава укр. друків і книжної графіки в Празі 59. — Пошукується А Пестременко 60. — Укр. Курси Заочної Освіти при „Укр. Слові“ 90. — Комунікат квестури УВТШколи у Львові 91. — Іконописна технічно-наукова робітня в Національнм Музеєви у Львові 127. — Пошукується В. Кобрин 128. — Приняття на університет у Кенігсбергу 128. — До відома студентів ВТШколи в Данцігу. Заклик 158. — Інформації для студентів, бажаючих студіювати в Німеччині 238. — Ювілейна подорож до Риму 264.

*Під ясным прапором:

Християнські правди в світлі сучасної думки перекл. — Й. Скр.) 23, 95, 159. — В справі ЛУС-ів (Й. Л. 94. — До діла! (Упраза МТМ) — Станіславівський відділ ЛУС-ів С Лукань) 261.

ПОКАЗЧИК

авторів, дописувачів і взагалі осіб, котрих статті, всякого рода дописи та праці містяться в цім томі:

	Сторона		Сторона
Барвінський Олександр	63	Коваль В.	90
Бобрів Василь	43, 150	Козак Станислав	198
Вировий Евген	60	Костельник Гавриїл	50, 82, 118, 154, 191, 222, 286
Вронський Богдан	206	Л. А.	20, 38
Гела Степан	212	Л. Й.	95
Г. І.	131	Лакуста Святослав	199
Г. М.	63	Левицький Ярослав Д-р	142
Гайдукевич Олександр	192	Лепкий Богдан	90
Г-вич Т.	269	Липа Іван	44
Гельге Гельрот	13	Л-ський Й.	76
Гіллінг Д-р	36	Лукань Степан	193, 194, 231, 261, 287
Голейко Л.	288	М.	231
Головецький Діонізій	5, 103	М. І.	240
Гординський Ярослав Д-р	69	Martel Antoine	236
Горняткевич М. Дамян	7, 41, 72, 145, 179	Мартиневич Володимир	52
Грицак Евген Д-р	183, 217, 247, 276	Мердін О. С.	224, 249, 277
Демчук Павло	100	Меріям	15
Дзедзик Петро	205	Михайленко Іван	19, 55
Дзерович Юліян	36, 64, 109, 132, 174	Мірецький Роман	83
Дудзінські І. Д-р	210	Монюк Т.	249
Завадський Степан	243	Oer Sebastian v.	73
Желіскова Емілія	258	Obvius	89, 157
— й — в	61	Observator	21, 22
Івантишин Я.	15, 87, 122	П (архацький) І(ван)	87, 124, 155, 157
К. ІІ	136, 199	П-к О.	135
К. М. Д-р	156	Петрашкевич Йосиф	122
К. Т.	212	Присутний	156
Каменецький Василь	148	Приходько Е.	60
		Прокопів Іван	53
		Р. М.	223
		Радомський Антін	120
		Редакція	20, 21, 23, 55, 59, 120, 158, 200, 209

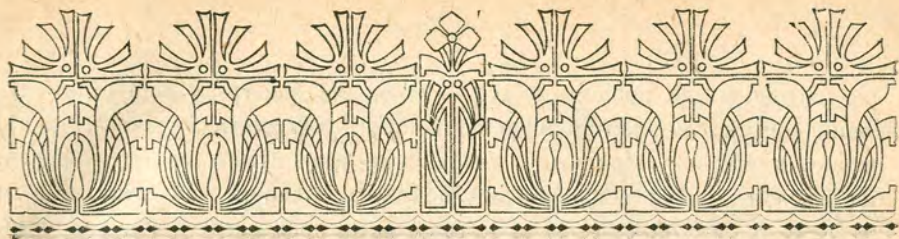

	Сторона		Сторона
Редько Юліян	191	Сосенко Мол. Петро	110, 149
		Spectator	233
С ай Тадей	192	Стефанів Іван	93, 127, 237
С. І. гл. Стефанів І.		У права М. Т-ва М.	260
С-ів І. гл. Стефанів І.		Учасник	88, 123, 232
С(афат) Ос(ип) 24, 96, 136, 200, 242, 263		Х омин Петро о.	30
Сендецький Ігор	255	Я . В.	259, 260
Сказинський Роман	109	Яремченко Олекса	12
Скр. Й. гл. Скрутень Й.		Є втухів Олекса	57, 58
Скрутень Йосафат 2, 24, 27, 66, 88, 96, 98, 124, 139, 156, 160, 167, 197, 202, 209, 267, 273			

Важніші річеві помилки:

Сторона:	Котрий рядок з гори:	Замість	Має бути:
3	4 і 13	Montesquieus	Montesquieu
21	32	Духові рани. Нагоди і застарілі	Духові рани і застарілі
21	33	не вилічимо	невилічими
24	7 додати: Перекл.	Й. Скр. Те саме зробити на ст. 96 і 160.	
24	29	ріжні утрудження	ріжні упередження
24	42		додати: Ос. С.
45	29	звчиналися	зачиналися
49	37	силача	сичала
179	Між заподані похибки належить ще додати: Річник III. ст. 206, рядок 46 з гори, замість: на його руки — має бути: на своїх руках; Річник IV. ст. 177, рядок 30 з гори, замість: не довгі — має бути: на довгі; ст. 178, рядок 29 з гори, замість: зелені — має бути: земні		
207	55	Romae 1922.	Romae 1920. 222.

Виховання і його недомагання

Ще ніколи квестія виховання не була так актуальна, як сьогодні.

Причини цієї актуальності можуть бути різні. Велика людська суспільність могла тепер ліпше порозуміти, що від належної розв'язки цього проблему залежить цілий успіх при всіх великанських зусиллях, до яких людство прикладає свої руки. Навчена небуденним досвідом підчас світової, воєнної хуртовини, вона могла набрати певности, що яке виховання, такою теж буде доля народу, таким буде обличчя землі. Могла тепер переконатись, що яким шляхом піде молодь на заранці свого життя, таким вона йтиме в полудень і під вечір свого туземного віку.

Таких причин можна ще більше навести. Та мабуть не може бути двох думок про це, що справа виховання сталась актуальною саме тому, бо дотеперішні методи виховання здебільша не вдоволяють ні самих виховавців, ні теж вихованків. Тому і безнастанно пробується нових методів, щоденно реформується педагогію, раз у раз шукається нових шляхів, постійно нарікається на «зіпсуту молодіж, яку тепер так зле виховують». Не бракує доброї волі, ні хисту, ні старання, а вжеж найменше — охочих одержати належне виховання, нема лише добрих, зразкових успіхів.

От і у цім лихо! Квестію виховання розв'язується, на загал, дуже односторонно. Замість пристосувати виховання до цілої людини, то, на жаль, достосовують його до частини, котрій треба властиво вправи, а не виховання. Виховують отже тіло, а не душу. Тож мимо своїх технічних видосконалень, приладів, навіть мимо так виробленого смаку і куртуазії, це «модерне» виховання не вдоволяє внутрішньої людини, навпаки робить її вбогою і порожньою. Цим і свідчить воно про себе.

Чиж можна притім дивуватись, що таке виховання не вдоволяє і не приносить успіхів? Очевидно — воно й не вдоволить і не успіхуватиме ніколи.

Людина має прецінь душу, а через неї носить у собі цілий духовий світ, котрий немає ніщо спільного з матерією, вправами та тілесним вишколом. Має душу, котра сама одна думає, розумує, бажає, постановляє, рішається, вибирає, понехує... Людина має душу, з якою невідлучно проживає людське нутро з усіми поглядами, переконаннями, з тим, чому даємо назву характерности. Має душу, котрою людина є собою і своїм »я«, якою вона, людина, в'яжеться з надземським світом і тогобічними справами. Одним словом — людина, через свою душу, має те все, що можна і що мусить ся виховувати.

Це є властива розв'язка квестії виховання і в цей бік мусять завернути всі, які хочуть успіхів із виховавчої праці. І хтонебудь займається вихованням, нехай памятає, що він кінець кінців має виховувати душу.

И. Скр.

На філософійні теми

Ціль держави

(Продовження)

Якщо ми прийняли б і пішли за поглядами Rousseau, що одинокою причиною, одиноким жерелом держави, є виключно свобідна воля людей-горожан, то питання про ціль держави не малоби місця у філософії, лише становилоб частинну квестію все-світньої історії. Бо і на шож придалобися філософійне слідження ціли держави, коли само буття держави, а послідовно й сама її ціль, залежить виключно від свобідного державного контракту людей? Чи тоді не стільки буде цілий держави, кільки держав загалом існує у світі? А зваживши найріжнородніші характери народів, зваживши тільки віків, чи не треба обавлятися, що кожде покоління, що кождий нарід, свобідно означить собі і саму ціль своєї держави? Деж отже місце у філософії, щоби трактувати питання про ціль держави? Що найбільше квестія ціли, як факт поконаний, може вивпняти численні розділи історії.

Приймаючи же яко тезу доказану, що держава є морально доконечним обявом самої людської природи, обовязком нашим буде показати філософійною дорогою, яка є і природна загальна ціль отсего природного доконечного обяву людського життя, який називаємо державою. В природі бо ніщо не діється на сліпо, без ціли, хотяй, правда, не все люди потрафлять відкрити, відшукати ту ціль, чи її точно опрєділити. Годі бо припустити, щоби Творець природи, це найвисше, наймогутніше, найрозумніше Єство, покликуював до буття-єствовання річи, чи вкладав в них якийсь наклін без всякої ціли, от сказатиби для забавки. Такий заміт безцільного, дівтацького ділання ми не посьмілиб зробити поважному чоловікови, а не то Творцєви вселенної. З цієї причини відразу, отверто

стаємо на ґрунті телеологічного світогляду і нехтуємо поглядом малої горстки псевдо-філософів, що поважилися безкритично заперечити всяку доцільність держави.

Рівнож не годимося і відкидаємо погляди п. Montesquieus. Цей автор каже (De l'esprit des lois XI. ch. 5.), що ціллю держави є сама держава. Самозаховання держави, це головна загальна ціль держав; побіч цієї головної цілі кожда індивідуальна держава має ще свої індивідуальні побічні цілі, як пр. ціль Риму — побільшення свого панування, ціль Спарти — війна, ціль жидівської держави — релігія, ціль Марсилії — гандель, ціль монархій — слава держави і князів, ціль острова Родос — мореплаводство і т. д.¹ Кождий, що з увагою читає ці слова, не трудно спостереже, що п. Montesquieus в голові фатально і страшенно помоталися і помішалися поняття цілі і середників до цілі. Бо яким дивом можна сказати, що хтось провадить пр. війну на це, щоби війну провадити, або гандлює на це, щоби гандлювати! Таке говорення йде в супереч не тільки самому розумові, але і найпростішому людському досвідіві-історії. Також не дуже філософійним є його висказ, що держава є сама для себе ціллю. Бо ціль зі своєї природи означає добро, до якого хтось змагається. Дальше предмет, річ, добро, котре змагається до цілі, це є до добра, мусить з конечности бути меньшим добром, як сама ціль. Цего вимагає найпростійша у світі логіка. Ніхто в світі, приміром, не посвятить гори золота, ніхто не наразиться на велику небезпеку життя, щоби купити чи роздобути оловяний, малий гузик. Ціль отже все мусить бути більшим, або що найменше рівнорядним добром, як річ, що стремить до цілі. Сказати отже, що держава є сама для себе ціллю, значить сказати, що держава є так великим а радше найбільшим добром, що його не можна вже спрямувати до висшого добра. Сказати же, що держава є найвисшим, найбільшим добром чоловіка, поза котрим нема вже вартнішого, це вже недостойне не тільки уст філософа, але кождого, зі здоровим простим розумом, чоловіка. Трохи наївніше, простійше і покірнійше виражаються панове Preuss, Jellinek, Gumplowicz і інші. Вони кажуть просто: Про ціль держави ми ніщо не знаємо, ані знати не будемо, бо це неможливе: »Die nüchterne Wissenschaft könne von einem Zwecke des Staates ebensowenig etwas wissen, wie von dem Zwecke der ganzen Welt. Teleologische Ansichten können wissenschaftlich nicht begründet werden« (Gumplowicz). Але який на це доказ? — Нема ніякого!

Отсих кілька уваг вистарчає нам і уповажнює вповні до безпосереднього поставлення партикулярної тези, іменно: 1) »Держава має особіну, собі питому ціль«. 2) »Ціллю держави є добро публичне а не приватне« (гляди »Поступ« ч. 7-8). На доведення першої тези ставимо такі докази:

Доказ перший: Як що держава не малаби поособної, собі пито-
ex absurdis. томої цілі, відрубної від цілі інших стоваришень і людських суспільностей, тоді або взагалі не малаби цілі, або за-

¹ »Quoique tous les états aient en général un même objet, qui est de se maintenir, chaque état, en pourtant un qui lui est particulier. L'agrandissement était l'objet de Rome, la guerre celui de Lacédémone, la religion celui des lois judaïques, le commerce celui de Marseille, la tranquillité publique celui de la Chine, la navigation celui des Rhodiens«...

микалаби в собі цілі всіх інших людських стоваришень. В першій случаю держава, не маючи цілі, не має і рації істновання і буття; це знова противиться здоровому розумові і йде всупереч всякій людській історії. В другім случаю держава поглючувалаби в собі всі прочі людські суспільности, як супружу, родинну, домашню, промислову, літерацьку, релігійну і т. д. Консеквентно держава чи зглядно керманич держави ставби повним деспотом, ставби одним батьком, паном, властителем, учителем, первосвященником і т. д. А це вже за великий абсурд, що рівнож противиться і здоровому розсудкови і всесвітній історії. Держава отже має конечно відрубну, окрему, собі питому ціль.

Доказ другий, зі самої природи суспільности. Питому, окрему ціль якоїсь річі не трудно догадатися, розважуючи хочби поверховно сам уклад, організацію, построення даної річі. І так приміром заставляючися над укладом, построенням ока, ніхто не скаже, що ціллю ока є ходити, чи співати; приглядаючися укладови крила птиці, ніхто не скаже, що ціллю крил птаха є орати землю. Зваживши же уклад і організацію держави, побачимо, що вона зовсім ріжна, окрема від організацій, укладів інших стоваришень людських. Консеквентно і ціль її мусить бути инша. Для доказання ріжності в укладі держави вистарчить нам пригадати собі це, що ми говорили про генезу держави. В питомий склад держави входять безпосередно не так одиниці (індивідуа) людські (як це буває в інших стоваришеннях), але передовсім родини, оселі, громади, провінції. Одиниці, введені в державний організм, мають ріжні і ріжнородні сили, послідовно і ріжні обовязки, послідовно і ріжні права. Держава, непокірливих горожан, має право і може приневолити, покарати, ба навіть і життя позбавити, чого не вільно иншим стоваришенням. Це і тим подібне вказує ясно на відрубний характер держави, а тим самим на відрубну ціль.

Другу частину тези, що ціллю держави є добро публичне, а не приватне, боронимо отсим доказом:

Доказ перший: ex absurdis. Колиби держава мала на оці, мала на цілі тільки добро приватне горожан, яко таке, то малаби на цілі добро або самого пануючого в державі, або якоїсь певної класи горожан, або всіх поодиноких горожан яко таких. В першій случаю маємо пануючого в формі найчистішої крови тирана, де ціла держава, всі горожани трудяться, працюють, поносять всякі тягарі для одної лишень особи чи родини, віддані на поталу примх одного чоловіка. Це вже не горожани, а слуги, раби, скотина — майно одного чоловіка. Хтож без обурення потрафить читати історію Діоніза зі Сіракуз, Нерона в Римі і тим подібне? — В другім случаю маємо чи не те саме, а надто нарушення всякої справедливости, а навіть скривлення самого поняття права. Маємо цілий ряд безнастанних невзгодин, боротьб внутр самої держави. Хтож не знає історії римських патрицій і плебеїв? В третій случаю, деж заховається достоинство людської особи, проворність і сприт творчости поодиноких горожан. Чиж тоді не будемо мати саму голоту римську (plebs), що не знає, не вміє і не хоче ніякого діла і роботи, а тільки кричить: «хліба і забави». Впрочім хтож то буде такий в державі, що потрафить подбати

за всі родини (in individuo) і їм всього потрібного достарчити. Це вже трохи більше як хороблива фантазія!

Другий доказ в природі держави. Держава має окрему, собі питому ціль. (Гляди перша частина тези). А що всі прочі людські суспільности і стоваришення, які творяться в державі, змагають більше або менше до свого власного добра, тому держава, маючи поосібну ціль, мусить дбати про добро публичне яко таке.

Про це, що «добро публичне», котре є ціллю держави, належить брати в такім значінню, як це ми на початку тези (Поступ ч. 7-8) обяснили, буде бесіда иншим разом.

Д. Головецький

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Продовження)

IV. Підчас коли малювання сandomірські і люблінські самі за себе говорять, про костел св. Хреста на Лисій Горі розказують нам лише тодішні акти. Храм цей був фундацією Болеслава Хороброго, але — що найзамітнійше, — був побудований вже у «грецькому стилу» (graeco opere), як свідчить Длугош¹. Доперва Казимир Великий велів опісля приставити до него пресвітерію і захристію з притвором в готицькому строю. В каплиці цей святині була переховувана частина св. Хреста, оправлена в двораменний хрест².

Сеся форма повстала після взору хреста, на котрому помер Ісус, другеж рамя його мало пригадувати табличку з написом, доказуючим автентичність самої реліквії³. Святі ці останки принесено до Польщі з Візантії. Монастир святокрижський, де їх зложено, стався задля сього місцем богомільним, глибоко почитаним, особливо через Ягайла. Длугош⁴ згадує також, що король цей не відбув ні одного походу, щоби перед тим не помолитись у стіп св. Хреста.

Цю улюблену святиню поручив він прикрасити, очевидно, українським живописцям.

На жаль, не лишився ні слід із цих малювань і тільки рахунки підскарбника Гінчка⁵ свідчать о великих видатках короля на ту ціль; ті німі числа отже дають поняття о їх вартости.

А розходи ці слідує:

1393, 4. липня: за дві барили вина червоного й білого для малярів працюючих на Лишци, на приказ письменний короля Й Мти гривень 6

¹ Długosz. — »Liber beneficiorum«. III. ст. 228.

² Długosz. — »Liber beneficiorum« m. III ст. 229

³ Kraus. — Real-Encyklopädie der Christlichen Alterthümer 1885. § 46. ст. 246. Порівн. М. Соколовскій — О малярствѣ рускѣмъ. Львів 1886. ст. 14. українського тексту.

⁴ Długosz. — »Liber beneficiorum«. m. III. ст. 229.

⁵ Regestrum Domini Hinczconis Vice Thesaurarii . . . після A. Przewdziecki — Życie domowe Jadwigi i Jagiełły z regestrów skarbowych z lat 1388 — 1417. Warszawa 1854. ст. 24, 25, 48, 51, 53, 54, 56, 58.

22. серпня: за коване золото й охру післану до св. Хреста на Лишець гривень 2 скопців 20
- 1394, 16. червня: за краски різного рода, закуплені після потреби малярів до костела на Лишци, як і на видаткі учинені через тихже малярів в господі¹ гривень 16
26. червня: за фіги, мігдали, риж, розинки, кинамон для малярів у св. Хреста на Лишци гривні 6
- 1394, також на видатки в господі за Українців, котрі зі згаданими малярами прибули на усний приказ короля ЙМти грошів 9
12. липня: за два талани киновару на вималювання спальні короля ЙМти на замку краківському копа також за посуду, в якій малярі українські різні краски держать скоєць 1, денарів 14
- при виготовлюванню рахунків коршмарів, заплачено тим же в липні цього року й за вино, післане малярам в Лишци.
10. серпня: за золото коване до прикрашення костела св. Хреста в Лишци.
10. серпня: за золото коване до прикрашення костела св. Хреста в Лишци гривні 2, вярдунок 1
15. серпня: за два талани киновару до малювання спальні короля ЙМти на краківському замку вярдунки 3
24. серпня: за 4 фунти киновару до малювання костела св. Хреста в Лишци по вярдунку за фунт гривня 1
- 1394, 29. вересня: на видатки за владику й інших малярів українських в господі гривень 6, квартники 3
12. листопада: за 2 коні, даровані з приказу короля ЙМти українським малярам, котрі малювали спальню на замку краківському гривень 5
- також за 2 кожухи для тихже малярів гривень 2
- також за інші видатки, коли вертали до вітчизни гривні² 2

Розходи ці припадають на час діяльності наших мистців в роках 1393—4. на лисій Горі й при декорації спальні на Вавелю. Поліхромія цієї кімнати зістала рівнож знищена, і то в непам'ятній уже добі. Живописці сі працювали в двох групах рівночасно, та в якому числі, — на це годі точно відповісти. Насувається лише здогад, що королівську спальню красило двох малярів, коли по скінченні її одержали «з приказу короля» 2 коні й 2 кожухи. В реєстрах Гінчка вкінці і в інших актах не стрічається більше імя «владики», годі тому означити, чи був це справдішний владика, чи може так звався начальний мистець.

З доби володіння короля Ягайла походив іще один памятник нашої культури, одначе не злучений безпосередно з його особою. Його четверта жена, іменно — королева Софія, княжна українського роду Гольшанських, стала будувати в р. 1431. в північній

¹ За їх приїздом до Кракова.

² Гривня (marca) — марка = 24 скопці або 48 грошів; копа грошів (sexagena) = 60 грошів; скоєць (sextus) = 2 гроші; денар (denarius) = 16-та часть гроша, 32-га скойця, 768-ма гривні; квартник (quartalis) = 1/2 гроша або 8 денарів.

часті порталю вавельської катедри каплицю, покінчену в два роки пізніше, а посвячену св. Тройці. Як стверджують згідно акти візит єпископів: Бернарда Мацейовського з р. 1602., Якова Задзіка з р. 1635. і Андрія Тшебіцкого з років 1670—1682¹., стіни цієї каплиці від стелі аж до долу були прикрашені малюваннями грецького стилю. Притім фундаторка щедро вивинувала її: тодішній інвентар катедральний² виказує, що находились там 4 ставники, 3 чаші, хрести, амфори прикрашені старинною різьбою, срібний пульт цілий золочений, 9 фелонів — із яких декотрі були висаджувані самоцвітами й 3 оксамітні підніжки, а все те дари побожної королевої. Згадані візити єпископські подають дальше, що в каплиці тій містилася по правій стороні від входу ікона св. Тройці гарно мальована на дереві, відтак, що в полудневій її стіні був інший образ, а напроти него два муровані надгробники. Одним з них був нагробний камінь єпископа краківського Петра Тиліцкого, який доховався до нині, другим плита похороненої там королевої із уміщеним зверху написом. Та ніяке жерело не подає тексту цього напису, уложеного — без сумніву, — в українській мові. Плитусю усунено звідтам в р. 1844., та покинено десь на подвірю. Щойно в часі останньої реставрації катедри на початку ХХ. віка, по відкриттю гробниці королевої Софії пригадали собі о плиті й віднайшли її, але напису на ній вже не було. І тільки заглиблення в її боках наводять на здогад, що напис був виритий на крицевих листах, та вставлений у них. Сумною є доля і каплиці самої. Наведені акти візит єпископів Мацейовського й Задзіка згадують вкінці, що вже за їх часів стіни каплиці св. Тройці вкрились грубо пилом та павутинням, а її два досить великі вікна мали в часті порозбивані, в часті же так забрукані скла, що світло слабо переходило крізь них³. На початку ХІХ. в. переведено реставрацію цієїж, тоді то й усунено первісний розпис і так остали лише побілені стіни. Підчас послідного відновлювання катедри вкрито їх новою поліхромією, одначе не маючою вже нічого спільного з попередною. Через недбайливість отже пропав і цей пам'ятник. Тим дорошим є для нас послідний, який повстав на землях Польщі, а перетревав аж до нинішньої доби, а ним є каплиця св. Хреста в краківській катедрі.

(Продовження слідує)

Дам'ян М. Горняткевич

¹ Zadzik Jacobi Visitatio a. D. 1635. fol. 56.: »Cuius interior fabrica est testudinata variis florisatis coloribus cum figuris variorum ritus Graeci Doctorum ab ipsa testudine usque ad deorsum undique exornata.

² Inventarium rerum ecclesiasticarum a. D. 1563.

³ Maciejovii Bernardi Visitatio a, D. 1602. pag. 167. Zadzik Jacobi Visitatio a. 1635. pag. 49.: Parietes habet pulveribus et telis araneorum oppletas, fenestras duas justae magnitudinis, vitra plurima habentes confracta, alia ita pulveribus obsita, ut etiam vix transparentia sint.

Українське студентство і скавтіні

(Реферат на III. Всеукр. Студентським Конгресі, Прага, червень 1922.)

Для кожного народу, а особливо поневоленого, питання про фізичне та моральне виховання молоді мусить бути справою першорядного значіння, бо тільки здорова нація може оборонитись від ворогів та забезпечити собі відповідне становище серед інших народів і тільки здорова морально, не здеморалізована нація не дасться поневолити чужинцям.

Свідомість конечної необхідности фізичного і морального виховання молоді, гармонійного розвитку тіла й духа поруч з освітою, давно вже виявилася на Заході. Ще перед війною чисельні спортові організації густою сіткою вкрили всю Європу і почали ширитися жваво і серед славянських народів.

Великий успіх мав спортовий рух також і серед студентства, а особливо за останні роки після світової війни: у всіх висших школах позасновувалися самі різноманітні спортові товариства, які дбають про фізичне виховання своїх членів¹.

Не минув, очевидно, той рух і українського студентства, котре нині перебуває за кордоном. Правда — праця для заробітку та наукова робота забирають у нашого студентства, незрівняно гірш забезпеченого ніж європейське, всю енергію, вичерпують усі сили і майже не залишають вільного часу на що інше. Але всеж, не дивлячись на невідрадний матеріяльний стан, існує певна група прихильників спорту, котра не забуває й про своє тіло, яка розуміє, що здоровля не менш важлива річ у життю ніж освіта і що тілесні вправи так само потрібні як хліб насущний. На жаль, той спортовий рух ще не встиг вилитися в масові форми і покищо носить здебільшого характер спорадичний.

Але не питання про організацію спортових товариств серед нашого студенства, хоч це питання нині є справою актуальною, хотілося мені порушити. В кожному університетському місті перед нами є вже готові спортові організації, до яких можемо вступати, з чудесно влаштованими гімнастичними салями, якщо булаб лише охота та змога вправлятись. Я хотівби звернути увагу на що інше.

Нашим моральним обовязком є дбати головно не про себе та своє здоровля, а про тих, хто zostався на рідній землі, а особливо про молоде покоління, що прийде за нами, — про майбутність і надію нашого народу, — середнешкільну молодь. Той життєвий досвід, який ми набули, мусимо використовувати і поділитися ним з молодшими братами, аби вони не робили помилок, які зробили ми, і бадьоро свідомі своєї ціли, вступили на шлях самостійного життя.

Що середня школа має поважні хиби, що вона дбає більш про освіту, ніж про виховання, про розум ніж про тіло і не підготовляє молодь до життя, до буденної дійсности, — це кождому з нас добре відомо. Про це вже не раз було чути нарікання, але лише недавно, спершу в Англії та зєдинених Державах, а потім і в інших державах зроблено конкретні кроки, аби ті хиби усунути шляхом утворення позашкільних організацій молоді, відомих під назвою скавтових.

»Скавтами« або »пластунами« зветься та молодь, котра вчиться тим умінням і знанням, котрі потрібні мешканцям лісів і гір, мандрівникам та піонірам-колоністам.

Скавтові інструктори допомагають у цій праці хлопцям системою вправ і забав, які задовольняють їхній нахил і бажання, а разом з тим виховують їх.

Організують для того з хлопців приятельські гуртки, подібні до тих, які вони звикли утворювати самі для забав, гри або пустувань. Дають їм гарний однострій та виправку, звертаються до їхньої фантазії та жадоби вражіння і врешті привчають їх до діяльного життя під голим небом.

Скавтові організації допомагають батькам виховувати дітей, бо дбають про здоров'я і розвій тіла хлопців; вчать бути енергійними, уміти дати собі скрізь раду і знайомлять з ремеслами; прищеплюють хлопцям почуття карности, сміливости, лицарськості і любови до батьківщини, — одним словом вироблюють характер, що є найважливішим від усього іншого для дальшого життя.

Узнати спосіб думання хлопця і заохотити, аби він виховував самого себе, замість того, щоб бути навчаним, — ось головна засада, на якій полягає скавтінг.

Ця засада, згідна з постулятами найбільш поступових педагогів, є продовженням Фребелівського методу виховання.

Скавтове виховання хлопців обнімає три періоди, а саме:

Вовчата; роки — з 8 до 12; ціль — індивідуальний розвій тіла й думки у хлопців.

Скавти; роки — з 11 до 18; ціль — вироблення вдачі й почуття обов'язку.

Ольд-скавти; роки — понад 18; ціль — переведення скавтових ідеалів у ромадське життя.

З національного погляду ціллю скавтіngu є виховання молодого покоління на добрих громадян. За винятком воєнного часу скавти уникають робити військові вправи. Але це не шкодить боездатности народу, бо велике число рапортів англійських старшин, які брали участь у світовій війні, може підтвердити вартість скавтового методу виховання і з погляду військової справи. Ще яскравіше довела це громадська служба скавтів, яку вони несли підчас останньої війни: охорона морських берегів, поміч при пожежах, праця на залізниці та телеграфі, поміч поліції, військовим шпиталям і комітетам громадської помочі. Колиб навіть було перебільшеним німецьке твердження, що Англія без свого скавтіngu булаб переможеною у війні, то в ньому є значна доза правди.

Скавтінг не вмішується в справи релігійні, хоч їх зовсім не залишає на боці, але противно — їх цінить і дорожиться ними.

Скавтове виховання має за завдання:

1. Вироблення характеру й уміння дати собі скрізь раду, зорієнтуватися в усіх обставинах, бути спостережливим, певним в собі і в своїх силах.

2. Привчити ремесла й кожного іншого уміння, яке може бути корисним на життєвій дорозі.

3. Навчити служби в користь загалу як: поміч при пожежах, ратівництво, перша поміч у наглих випадках, виконання скавтовими гуртками різних громадських обов'язків.

4. Дбати про фізичне здоров'я: заохоченням до життя і руху на повітрі та дбайливості про своє тіло.

Скавтова організація закликає в свої ряди хлопців незалежно від походження та соціальної класи їх батьків. Вона може засновуватися як у місті так і на селі.

Коли скавтовий інструктор не має досить відомостей з якої області чи фаху, то він може завжди знайти серед своїх знайомих охочого, який радо поділиться своїм знанням з гуртком скавтів.

На свої організаційні та інші витрати скавти мусять добувати кошти працею власних рук, а не прохати о допомогу.

От в головних рисах засади скавтових організацій, які поширились по цілому світі і, звичайно, й на Україні.

Хтоб зацікавився українським скавтігом і хотівби детально ознайомитися з ним, того відсилаємо до книжки голови українських скавтів, Д-ра Ол. Тисовського, «Життя в Пласті» (Львів. 1921 р. 158 ст.).

Отже не переповідаючи того, що вже зявилося в друку по українськи, дамо лише пояснення чому саме, на нашу гадку, скаутінг заслуговує, порівнюючи з іншими системами фізичного виховання, на особливу увагу українського студентства.

Людям, що не знайомі блисше з скавтігом, на перший погляд він може здатись лише забавкою для дітей старшого віку. Досить уважно приглянутись до внутрішнього змісту скавтігу, щоб швидко пересвідчитися, що в дійсности він є останнім словом педагогії, найбільшим її здобутком. Бо чиж моглиби справді такі високо-культурні країни як Англія чи Америка, де скавтів нараховується сотнями тисяч і мільонами, захоплюватись дитячою забавкою, а громадянство цих країн чи хотілоби всіми мірами підпирати скавтовий рух, колиб він на те не заслугував?

Скавт це не той, хто одяг скавтовий однострій: це тип тієї людини, що керується в життю правдою, над усе шанує свою честь і дбає, аби не прожити своє життя марно, а зробити як найбільше добра своїм ближнім і рідному народови, поширити обрій свого досвіду й знання. Тому то скавтінг намагається розвинути не лише фізичні сили своїх вихованців, але дбає одночасно, аби перещіпити їм непорушні основи моральної ідеології, зформуваної в скавтових законах, виконання котрих для кожного скавта є безумовним.

Тип «скавта» майстерно змалював англійський письменник Р. Кіплінг, у відомій своїй повісти «Кім». Герой цієї повісти Кімбаль О'Гара, або коротше «Кім», був сином капраля одного з ірландських полків, розташованих в Індії. Рано, стративши батька й матір, Кім попав під опіку своєї незаможної тітки.

Завдяки сталому перебуванню в товаристві тубольських дітей, Кім за короткий час навчився їхньої мови і ознайомився з місцевими звичаями далеко ліпше ніж хто інший з його земляків Європейців.

Одного разу він зустрів мандрівника-монаха «Червоного Ляму», зацікавився ним, пристав до нього за учня і в його товаристві пішки сходив усю північну Індію. Випадково він там зустрівся з полком, в котрому служив його батько. З цікавості прокрався він нечутно в ночі в табор полка, де й був заарештований, бо його порахували за шпіона. Від кари врятувала його метрика, а коли:

жовніри дізнались, що він син їхнього старого товариша, то навіть прийняли його за полкову дитину. Але Кім сумував за волею і користувався кожним святом, щоб, переодягшись в індуську одіж, піти побавитись з тубольськими хлопцями.

Підчас одної з таких подорожей Кім спіткався з Європейцем Люграном, який торгував коштовним камінням та старовинними речами.

Люгран спостеріг і швидко оцінив видатні здібности хлопця і вирішив ввяти його до себе в науку. Навчання почалося з розвитку спостережливости. Люгран показував Кімови тарілку, на котрій лежали різні коштовні камінці й дрібні речі, через хвилину накривав її хусткою і запитував скільки там було камінців, які саме і що за дрібні речі там були. Ця вправа — «Гра Кіма» — стала нині найулюбленішою вправою скавтів цілого світа. Зразу Кім міг запам'ятати й описати лише невелику частину баченого, але протягом часу дійшов до віртуозности: міг запам'ятати всі речі й описати їх досконально.

Після довшої науки Кім зміг врешті свої знання, набуті у Люграном, прикласти на ділі у военній службі і тим приніс велику користь англійській державі.

Годі передати коротко цю надзвичайно цікаву, захоплюючу повість: її треба перечитати кожному, хто хоче зрозуміти Англіїців, їхню вдачу, дух їхнього скавтіngu та причини, чому Англіїці стали панамі морів і океанів, чому вони вміють тримати під своєю владою мільйони Індусів.

Українське письменство, хоч порівнюючи з англійським дуже небагате, а проте так само має гарну повість, де змальовано тип українського скавта, правда трохи інший ніж англійський. Це повість В. Золотопольця та І. Федіва «Син України».

Студент Київ-Могиланської Академії, Микола Наливайко, аби закінчити своє виховання, подався на Січ учитися лицарських звичаїв та військового мистецтва. Після відповідної підготовки, він взяв участь у морському поході проти Турків, попав у полон і на царгородському базарі був проданий у Альжер за невольника. Але й в Африці спритний Запорожець зумів здобути собі пошану у свого господаря-Араба; він построїв вітряка, що був для Арабів останнім словом техніки, і став мирошником. За помічника він взяв собі англійського матроса, від якого навчився англійської мови. Але, коли господар захотів одружити його з своєю багатюю і гарною родичкою і примушував його приймати Іслям, він мусів утікати. Гордий лицар не міг зрадити віри своїх батьків і побісурменитися; вночі він утік лодкою у море, на котрому ледви не загинув голодною смертю. Буря прибила його до безлюдного острова коло берегів Америки, на котрому він провів декілька років життям Робінзона і заснував українську колонію «Нова Січ».

Коли біля острова проїздив англійський корабель, Наливайко подав сигнал капітанови й той вислав за ним шалюпку і згодився відвезти його до Європи. По дорозі з англійських газет він довідався, що на Україні почалося стихійне повстання під проводом генерала Хмельницького. Не гаючи часу він після свого приїзду до

Європи, рушив до дому, вступив у ряди української армії і загиб на полі бою, визволяючи свою батьківщину з неволі.

Булоби великою помилкою думати, що тип такого українського скавта існував лише в уяві письменник в. Ні, це реальний життєвий тип. Наша історія може назвати імена славетних Українців, які можна так само назвати втіленням скавтової ідеї. Це лицарі-вояки: князь Святослав Хоробрий, Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, князь Дмитро Вишневецький-Байда, полковник Богун і и. Це наші культурні діячі: доктор медицини Франціск-Георгій Скорина, філософ Сковорода, письменник М. Гоголь, культурний піонер Куліш і багато інших, що ціле життя своє віддали для служби своєму народові. Їх усіх можна поставити нашим скавтам за приклад і зразок. Та й ціле славне військо Запорозьке в час його розцвіту, хіба то не були правдиві піоніри-скавти з плавнів Великому Лугу?!

На жаль, мусимо признати, що в нашій історії, де постаті Володимира-Василя Великого і не менш великого Богдана-Зеновія здаються такими самотніми, все переважав елемент державно-деструктивний, гайдамацько-руїницький. На жаль, мусимо сконстатувати факт, що й нині справа мало змінилася, бо інакше ми давно мали б й власну державу й високу культуру, й славетних на весь світ письменників, поетів, філософів і вчених.

Отже, аби так далі не було, коли ми дійсно хочемо бути великим народом, а не вічно поневоленими бунтарями, мусимо плекати у себе творчі елементи, виховувати здорове фізично покоління, витворювати моральні вартости, які посідають інші народи.

Шлях до того й методи вказує скавтова світова організація, котра ставить своїм ідеалом фізичне і моральне видосконалення людини. Тим то й треба звернути нашому студентству особливу увагу на скавтінг, зазнайомитись з скавтовим рухом на заході, набути інструкторського досвіду, аби дома прикласти його, працюючи над поширенням скавтінгу на рідному ґрунті в українських пластових організаціях.

Олексій Яремченко

АФОРИЗМИ

Щож треба розуміти під «Культурою», як не в першій мірі моральне здоровля даного народу? А для здоровля — найпростіші обставини є найкорисніші.
[Domanig. K.: Die Fremden]

Культура удосконалює чоловіка щораз то більше, збільшує діяльність духа, приносить через те вигідніше і краще життя, — але через те руйнує також кожний нарід, якого упадок починається там, де культура видала свої найкращі цвіти. Так було з Римлянами і Греками, таке станеться і з Германями.
[Hansjakob H.: Dürre Blätter]

Якраз у тому лежить це злочасне нерозуміння життя в цілій нашій культурі, що так много людей уже не пізнає своїх власних учинків по їх властивій суті та їх найдалших наслідках, але як у політиці так і в господарстві кожний довірлий проступок ставлять в рахунок після того, кілька принесе матеріальної користи та оскільки дасться технічно використати. Як це нечуване, засліплене, рабівниче хазяйнування тим основним капіталом усеї людської культури!

[Foerster Fr. W.: Christentum u. Klassenkampf].

Машина до писання

(Шведська новеля)

Схвильована старуха сідає на кані при дверях, підчас, коли вольний іде до директора з білетом, котрий їй одна з урядничок, панна Блікстберг, на вскорі виготовила.

— Я готова заложитися, що директор її не прийме, шепче панні Блікстберг касієрка.

— Дурна! З певністю поспішить повитати свою стару матір, одповідає з переконанням панна Блікстберг. Не думаєш хіба, що наш принципал без серця.

— Можливо, що його має, хоч не є таким ангелом, як ти собі це уявляєш. В кожному разі не схоче на очах персоналу признаватися до неї, як до матери й спрямує її через вольного до свого мешкання. Боже, як би він сердився, колиб знав, що нам звісно, хто це є. Але скажи як ти її пізнала?

— А от, дорога моя, коли я ранком сьогодні сюди прийшла перед іншими в цілі написання на машині кілька приватних листів, побачила я старуху, як сиділа в сінях. Вона поспитала мене, коли можна бачити директора; я сказала їй, що він тепер сильно зайнятий, і порадила їй ждати до понеділка. Це її так зажурило, що зі сльозами в очах благала мене, заклінала на все в світі, улекшити їй бачення з директором. Вкінці сказала мені, що директор є її сином і що вже від кількох літ не бачила його. Старуха пішком ішла кілька миль до найближчої залізничої стації й перший раз сіла до вагону, щоби тільки побачити свого сина. І ти думаєш, що він її прийме? А знову я, взяла кушник паперу й написала на ньому великими буквами Гунілля Перссон — призвище старухи — й навчила її, що треба це віддати вольному, коли прийде і поспитає о ціль при-

буття. Однак я подумала собі, що наш шеф не мало буде здивований, коли побачить білет своєї матери.

Розмова обох панночок нагло переривається, бо з кімнати шефа виходить вольний, панна Блікстберг дивиться значучо на товаришку, наче говорить: Побачиш тепер, що буде!

Вольний підходить до старого пана, що жде також «авдієнції» й впроваджує його до «святині». Опісля вертає й питає старухи:

— Чи маєте щось важного до пана директора?

— Важного? Важного? — ікається старуха й дивиться безсило. — Ні — говорить дрожачим голосом — нічого важного, як що не має часу...

— Так, будь ласка зайдіть сюди в понеділок, бо пан директор сьогодні дуже зайнятий.

Старуха підводиться зі свого місця; не говорить нічого, але панна Блікстберг бачить сумовитий вираз її поморщеного лица і, не дивлячись на тріумфуючий усміх товаришки звертається до вольного.

Ви справді дали білет шефові? — питає його.

— Еге.

— І не мав часу приймати своєї... приймати цієї пані?

— Ні.

Обличча гарної дівчини горить обуренням, коли вона відпроваджує старуху до дверей, стараючись її потішити.

Старуха не відповідає, однак при пращанню каже: — Дякую вам за поміч. Мусів бути дуже зайнятий, скоро не мав для мене ні хвилини часу. Але, не говоріть нікому... хто я, можеби йому це не подобалося...

Коли панна Блікстберг вернула на своє місце, була так обурена, що не могла працювати.

Того ніколи не сподівалася по директорові. Вона, що просто любивалася його лагідністю як для богача так і для бідного, його благородними поглядами, добротою серця. Справді, добре серце у чоловіка, котрий не хоче з матіррю бачитися! фе!

Гарні її очі були повні сліз а малі пальчики так і дрожать, коли забирається до писання на машині.

Праця їй не йде, бо тепер вона, одна з найзручніших робітниць, ледви розріжнює букви.

Почуває, що її злість мусить на чімсь кропитися — бо в противному випадку не буде в силі працювати.

Товаришка з певністю доказалаби їй, що шеф є поганим чоловіком, однак вона того не хоче, врешті товаришка ніколи так не вірила в характер шефа як вона.

Але вона його мусить привчити!
Ох, чудова гадка!

Напише до нього листа, котрий повідомить його про все. І ніколи не довідається хто це відважився, почерк письма не зрадить її, бо листа напише на машині!

Панна Блікстберг зараз забирається до праці. Це йде їй легко; не потребує нічого боятися, бо шеф зайнятий в своєму кабінеті, сюди не прийде. Занята писанням, з такою силою бе по клявішах, що старий бухгалтер говорить тихо:

Сьогодні панна Блікстберг, здається зовсім умучена працею. Ну, справді, вона має за багато праці — одинока в бюрі.

Але лист вже написаний. Відітхнула повними грудьми й сама біжить до найближчої поштової скринки. Тепер дізнається директор, який він чоловік. Врешті він тут не має нікого, що мігби йому сказати правду в очі; тут в місті ні жінки, ні кривняків, і коли приїзджає до нього його стара мати, він не має часу

її бачити. Але чоловік живучи самотньо, стається легко себелюбом, думає панна Блікстберг, котрої мозок, мимо всього, старається оправдати директора.

Вона дуже вдоволена зі свого авторства; вдалося їй у відповідний спосіб висказати своє обурення і здивування з причини його відношення до матери, що спричинила його гордість, чи тревога, щоби його споріднення зі скромною селянкою, не знизило в очах служби. Підпис також відповідний: »Хтось, що про вас краще думав«.

Не без тревоги приступає панна Блікстберг до дальшої праці. Не має ніякої вправи вглядати в чужі справи й ніколи в життю не писала ще аноніми, Не може здержатись, щоби не глянути на возного, коли цей несе полудневу пошту до кабінету шефа. Тепер прочитає її листа! Якби бажала вона бачити вираз його лица...

Коли зближається друга година, час обіду, входить директор з капелюхом в руці. Панна Блікстберг є переражена — виходячи з бюра ніколи не переходить через цю кімнату.

— Дозвольте відпровадити вас домів? — питає й дружно всміхається. — Я бажавби з вами йоговорити.

Коли вийшли на вулицю, сказав: — Дякую за одержаного листа! Але це трохи несправедливо.

— Не розумію... — відповідає панна Блікстберг.

— Я знаю, що ви не розумієте — говорить директор — і тому хочу вияснити цілу справу. Я не бажавби собі, щоби ви зле думали про мене. І так, бачите, старуха про котру ви писали, розуміється, не є моєю матіррю, але помилилася відносно адреси. Її син, мій поважаний іменник з Drottninggatan¹⁾, як ви знаєте, часто присилає до

¹⁾ уліця в Стокгольмі.

на нас по свою переписку. Перед хвилиною телефонував до мене, що мав щастя стрінути свою старушку матір в місті й що вона мусіла мені зробити дещо клопоту. Моєї матери не має вже від десяти років — додає зітхаючи — й ніколи не довідався про бажання пані Гунілли Персон, якби не ваш чемний лист.

— Але як... як директор може тредити, що я написала цього листа? — шепче бідне дівча.

— Тому, що ви одинока особа, котра вміє в бюрі писати на машині, а, що лист писаний у мене, доказує ця маленька обставина, що буква «Г» є в нашій машині трохи ушкоджена, що уйшло вашої уваги, але що видко на всіх листах писаних у нас.

Наступає мала тяжка перерва, підчас котрої ідуть обоє вулицею.

Врешті відзивається несміло й підданням, але зі сльозами в очах панна Блікстберг: — В такому разі не остається мені нічого іншого як опустити місце.

— Так — відповідає шеф — доповідання говорить, що ви не маєте вправи в обходженню з машиною до писання. Але тому, що ви маєте надто добре серце, щоби вас по волі усунути, я думав про інше місце для вас — додає директор зі шельмовським зором. — Не можна однак говорити про це на вулиці й тому може попросите мене до себе, як ваша мати дома.

Панні Блікстберг крутиться голова, як біжить перед директором по сходах до гори. Благословенна машина до писання!

Подав *Меріам*

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

Громадське життя в коломийській гімназії¹

Начерк розвитку «Громади Молодіжи».

1. Вже перед війною процвітало серед коломийської гімназіальної молодіжи товариське життя. Були тут наукові кружки: „Літ.-Наук. Кружок“, „Історичний Кружок“ і „Природничий Кружок“. Під опікою пп. професорів давано відчити і реферати. Окрім того була також антикварня, в якій продавано і куповано книжки.

Та це були кружки наукові. Загально-громадських товариств, в яких гуртуваласяби молодіж, не було. З вибухом війни упало в ту-

¹ Громадська Рада, виконавчий орган «Громади Молодіжи» ім. Григорія Сковороди в державній гімназії з українською викладовою мовою в Коломиї, вибрала на одному своєму засіданню редакційний комітет, що його завданням було зібрати відповідні матеріали і видати альманах, в цілі піддержання і поширення Шкільних Громад. Редакційний комітет зібрав матеріали — самі праці учеників тутешньої гімназії — і поробив заходи, щоби цей альманах вийшов друком. Та за великі були перепони, щоби їх можна було побороти і тому всякі зусилля, щоби виконати припоручення Громадської Ради, не повелися. Тоді й порішено помістити деякі праці, між іншими «Начерк розвитку Громади Молодіжи» І. Михайленка — і «З пластівця життя коломийської гімназії» Я. Івантишина в Студентськiм Віснику «Поступ».

тешній гімназії всяке товариське життя, бо більша часть старших учеників пішла до У. С. С. та до австрійського війська.

Доперва в шк. р. 1919/20 відновлено „Літ.-Наук. Кружок“. За ініціативою проф. Роздольського Михайла скликано дня 25/I. 1920. перші загальні збори. Під проводом опікуна Кружка п. проф. Роздольського уконституувався Кружок, ухвалюючи проект статута тов. Гошватюка Ярослава (уч. VII кл.).

Майже рівночасно почався в гімназії громадський рух. За ініціативою п. проф. Галібея Степана скликано 1/II. 1920. по раз перший в VII. кл. загальні збори, та згуртовано учеників цієї класи в „Шкільну Громаду ім. Гр. Сковороди“. Проф. Галібей пояснив значіння і ціль шкільних громад. В дискусії брали участь також ученики. На другий день ухвалено статут та вибрано управу. Провідником вибрано Думіна, а проф. Галібей, як господар класи, став опікуном громади.

Цей рух не поширився на жаль по інших класах. Зате громада уч. VII. кл., під проводом свого опікуна, розвивалася гарно. Громадяни уділяли з вкладок і добровільних датків запомоги біднішим членам, помагали собі в науці та уряджували прогульки. Були також пориви до основання щадниці, читальні, хору, та антикварні.

„Літ.-Наук. Кружок“ розвивався під проводом згаданого опікуна та співучасти п. проф. Цісика. На загальних зборах 7/III. 1920. зреорганізовано тов. „Самопоміч“ і відділено його від „Літ.-Наук. Кружка“. Для цього т-ва виготовлено статут і вибрано Виділ. Головою вибрано тов. Галібея, уч. VIII. кл. Отворено також читальню, якої провід обняв тов. Гошоватюк (уч. VIII. кл.), а рівнож антикварню. Заходом „Літ.-Наук. Кружка“ відбувалися відчити та реферати в укр. та нім. мовах.

Т-во „Самопоміч“ уділювало запомоги біднішим ученикам та удержувало антикварню. Доходи черпало т-во з вкладок членів і принагідних жертв.

2. В шк. р. 1920/21. почалося в гімназії нове життя. До гімназії повернули ученики, що до цієї пори служили при війську. В VIII-ій кл. відновлено знова шк. громаду, якої опікуном остався далі проф. Галібей Степан. Провідником громади вибрано Дмитра Станкевича, що повернув з України. Під різьким проводом нововибраного провідника громада уч. VII. кл. розвивалася дальше і стала осередком громадського життя серед тутешньої гімназіальної молодіжи.

Тов. Станкевич зорганізував у класові громади всіх учеників(-ць) висших клас і получил їх разом у „Громаду молодіжи ім. Гр. Сковороди в держ. гімн. з укр. викл. мовою в Коломії“. Дня 20/XI. відбулося перше засідання „Громадської Ради“, виконавчого органу Громади, в склад якої увійшли провідники поодиноких класових громад і їх відпоручники, а також голова „Літ.-Наук. Кружка“, Т-ва „Самопоміч“ і Т-ва „Progresso“ (есперантів).

Головою „Гром. Ради“ вибрано тов. Станкевича, провідника VIII. кл., а містоголовою тов. Негрича Дмитра, провід. VII. кл. На слідуючій засіданню виступив тов. Негрич з проектом цілковитої реорганізації громади, та коли його проекту не прийнято, він уступив із свого становища в Громаді. На його місце вибрано в VII. кл. провідником Продана Ст., а в „Гром. Раді“ містоголовою Розенмана Авраама (голову „Progresso“). Опікуном „Громади Молодіжи“ став директор Мостович Прокіп, як директор гімназії.

„Гром. Рада“ приступила енергічно до свого завдання, між иншим до уладження концерту в честь Т. Шевченка і вибрала концертний комітет, а його головою тов. Диденка Зенона (VIIа кл.). На потреби концерту ухвалено податок в сумі 20 мп. В справі концерту вислано делегацію до опікуна „Громади Молодіжи“. Опікун не дозволив на мішаний хор. Дня 16/II. переорганізовано концертний комітет і вибрано головою тов. Маковійчука Ол. (VIII кл.). Новий комітет приступив до праці і 10/III. 1921. відсвяткувала молодіж 60 річницю смерті Т. Шевченка поранком, який повторено ще 13/III. Чистий дохід 9.436 мп. призначено на „Самопоміч“. Дня 18/III. вибрано другий концерт. комітет під проводом проф. Чайковського Ос., а його головою вибрано тов. Вергановського Ярослава. За старанням цього комітету відсвяткувала молодіж 5 річницю смерті Ів. Франка 25/V. 1921. Чистий дохід призначено на „Самопоміч“.

IVа і IVб внесли просьбу до „Гром. Ради“, щоби їх прийняти до „Громади Молодіжи“. „Гр. Рада“ прийняла. „Гр. Рада“, як найвисша управа молодіжи, також судила провини поодиноких членів і цілих клясових громад.

Із своїх фондів уділила „Гром. Рада“ 500 мп. на пресовий фонд „Студентського Вістника“ в Перемишлі, а 1140 мп. на фонд „Учітеся“ і на дар любови для Юл. Романчука.

В цвітні і маю зладив тов. Станкевич статут і регулямін „Громади Молодіжи“, який прийняла „Гром. Рада“ з деякими поправками.

Дня 6/VI. 1921. подався голова Станкевич до димісії, а новим головою вибрала „Гр. Рада“ тов. Кульчицького, який довів працю до кінця шк. року.

В „Літ.-Наук. Кружку“ відбулося 9 відчитів, а іменно: 1. Левицький Роман (VIII кл.): Романський і готицький будівельний стиль. 2. Розенман Авраам (VI кл.): Гіпотеза міжнар. мови й „Есперанто“. 3. Негрич Дмитро (VII кл.): Виступ Котляревського в звязи з попередню літературою. 4. Прокопів Іван (VIIа): Громадянський момент в „Енеїді“ Котляревського. 5. Попадюк Володимир (VIII): Дещо про астрономію. 6. Бялих Володимир (VIIб): Поступ людства в останніх віках. 7. Маковійчук Олекса (VIII): Вплив народньої поезії на „Слово о полку Ігоря“. 8. Мельцер Семен (VIII): Що це є штука? 9. Гендело Герш (VIIа): Уріель Акоста. — Пфарер фон Кірхфельд. — „Літ.-Наук. Кружком“ опікувався проф. Роздольський, який приходив на відчити. Окрім того приходив на них дир. Мостович і проф. Цісик Омелян. Існувала також читальня, де ученики читали і грали в шахи.

І Т-во „Самопоміч“ розвивалося. Бідним товаришам уділювано запомоги. Всім виплачено разом 810 мп. Крім того жертвувало Т-во 1000 мп. на фонд „Учітеся“, та платило станцію за одного товариша. В тім часі не можна ніщо закинути і антикварні, бо й вона стояла добре.

3. З початком р. 1921/22 відновили клясові громади свою діяльність. На першій засіданню „Гром. Ради“ (13/IX.) вибрано тов. Негрича Дмитра її головою, відновлено діяльність інших підвідділів і вибрано тов. Біленького Маріяна (VII) головою „Літ.-Наук. Кружка“, тов. Стефаніка Семена (VII) головою „Самопоміч“, а тов. Вергановського Ярослава (VII) головою „Концертного Комітету“. „Гр. Рада“ ухвалила місячну вкладку 10 мп. (гроші віддавано до „Головної Каси“), одноразовий даток на двох бідних учеників 5000 мп. і 5000 на голо-

дуючу молодіж. Між товаришами виринула думка зорганізувати пласт. Тому „Гром. Рада“ вибрала 8/X. пластовий комітет і його голову тов. Кульчицького Євгена (VIII). Пластовий комітет приступив до організації пласту. Цєю справою занялися, окрім згаданого голови, також тов. Івантишин уч. VII. кл. і тов. Мартинків (VI). Тов. Івантишин, перетягнувши працю в пласті, уступив зі становиска голови „Громади уч. VII. кл.“, а також зі становиска місто голови „Гром. Ради“. Новим місто головою вибрано тов. Поповича Івана (VII).

Однак „Гром. Рада“ не розвинула ширше своєї діяльності, мабуть по причині недовіря до голови. Цей останній узнав за відповідне податися дня 4/III. до димісії. Рівночасно з ним подався до димісії і голова „Самопомочі“. Новим головою „Самопомочі“, а заразом і „Гром. Ради“, вибрано тов. Прокопова Івана (VIII).

Нововибраний голова кинувся з запалом до праці. На засіданню 11/III. порушено багато справ. На це засідання явився рівнож опікун „Громади Молодіжи“. По звіті бувшого голови „Гром. Ради“ і „Самспомочі“ рішила „Гром. Рада“ уділити для пласту суму 5000 мп. Між иншим порушено також справу вкладок і утворено інвіліяцію учеників. Ученики висших клас мають уважати, щоби був порядок на коридорах. Рішено справити громадську печатку і навязати зносини з иншими гімназіями. Тов. Біленький М. поставив внесення, щоби заснувати книжкову кооперативу. Це внесення остало без наслідків.

Писар „Гром. Ради“ т. Безкоровайний (V) подався до димісії, а новим вибрано тов. Розенмана Авраама (VII).

Тов. голова зарядив, щоби кожда класова громада мала відпис статута і провірив протоколи підвідділів. Статут переписали всі класові громади, а контроля протоколів спонукала писарів до ліпшого їх провадження.

25/III. вислала „Гром. Рада“ відозву до акад. гімн. у Львові, яка на жаль остала без відповіді.

Щоби поширити ідею „Шкільних Громад“ рішила „Гром. Рада“ видавати свій орган. В тій цілі вибрано редакційний комітет, а на відвічального редактора запрошено проф. Ковалева Юліяна.

Опікун IIIа тов. Кайш повідомив „Гром. Раду“, що проф. Роздольський розв'язав тамошню громаду. Вислана в тій справі делегація розслідила, що самі товариші не хотять „Громади“. „Гром. Рада“ розв'язала дня 13/V. „Громаду уч. IIIа кл.“

Дня 4/V. відбувся заходом „Громади Молодіжи“ концерт з нагоди 61. роковин смерти Т. Шевченка. Концерт випав, завдяки проф. Шипайла Романа, дуже добре. Чистого доходу було 61.000 мп.; з чого видано: 1) на пласт 15.000 мп., 2) на фонд „Учітєся“ 6.000 мп., а 3) на „Самопоміч“ 40.000 мп. „Гром. Рада“ рішила була дати 10.000 мп. на пресовий фонд „Молодої Громади“, однак опікун не дозволив.

„Гром. Рада“ змінила свій регулямін в тім напрямі, що „Гром. Рада“ має вибирати цілий Виділ для підвідділів, а не, як досі, лише голову.

Дня 17/V. відфотографувалася „Гром. Рада“ wraz з опікуном. Задля браку часу і матеріяльних засобів, рішив редакційний комітет видати „Альманах“ доперва по феріях.

При кінці шк. р. замкнула „Громада Молодіжи“ свою діяльність на останнім засіданню „Гром. Ради“, а зі всіх громадських книг утво-

рено „Громадський Архів“. Книги і гроші віддано до опікуна Громади дио. Мостовича.

Заходом „Літ.-Наук. Кружка“, що підлягає тепер „Гром. Раді“, відбулися в цім році слідуючі відчити і реферати: 1) Бялий Володимир (VIII): Шевченко і його думки про громадянські справи. 2) Розенман Авраам (VII): Данте Аліг'єрі. 3) Стефанів Зенон (VI): Етапи розвитку української держави. 4) Прокопів Іван (VIII): Половецькі напади на Україну. 5) Побігущий Євген (VIII): Ів. Н. Левицький і його творчість. 6) Прокопів Іван (VIII): Вплив Шевченка на молодіж. 7) Стефанів Зенон (VI): Ольга Кобилянська. 8) Кагане Йозуа (VI): Природна відпорність проти пошестних недуг.

„Гром. Рада“ припоручила т. Прокоповови зреформувати статут „Літ.-Наук. Кружка“. Тов. Прокопів поділив Кружок на поодинокі гуртки, як: україністів, історичний і т. д. Опікун „Гром. Молодіжи“ затвердив цей статут. За ініціативою тов. Прокопова зорганізовано 2/XII. перший „Гурток Україністів (VIII кл.)“, якого головою вибрано тов. Прокопова. Згаданий тов. зорганізував „Гурток Укр.“ також в VI. V. і IV. кл. Пізніше повстали ще: Історичний, математичний і природничий гурток. Найкрасше розвивався „Гурток Укр. VIII кл.“, де перероблено 19 творів і повторено I добу літератури.

Т-во „Самопоміч“ працювало як підвідділ „Громади Молодіжи“. Гроші черпало Т-во з головної каси. Такий спосіб показався непрактичним, тому нововибраний голова тов. Прокопів, зреформував статут, відділивши касу „Самопоміч“ від „Головної Каси“. Виділ Т-ва рішив був, щоби Т-во занялося помічними лекціями і посередництвом праці, що до лекцій взагалі, але опікун заявив, що ця справа належить до Учительського Збору.

Після Великодних ферій уряджено за ініціативою „Гром. Ради“ збірку і зібрано 12.440 мп.

Всіх запомог уділено в сумі 10.700 мп.

Пластовий комітет зорганізував „XIX. пласт. полк ім. Максима Залізняка“, який розвивається дуже гарно.

Товариське життя розвивається чимраз краще. Молодіж жиляса з громадським життям так, що перерва викликалаби реакцію. У „Громадах“ навчиться вона неодного доброго і вийде по скінченню гімназії ознакомлена добре з товариським життям. (Прод. буде)

Іван Михайленко

Німеччина

З життя укр. студентів. Наше студентство, яке перебуває тепер на еміграції і на студіях у Німеччині і Данцігу, опинилось враз з німецьким студентством в наслідок спадку німецької валюти та небувалої доріжні (особливо в Данцігу), в неможливих матеріальних відносинах. Студенти обідають звичайно два-три рази на тиждень, мешкань не опалюють зовсім, ходять досі в осініх, а то й літніх плащах. Бували

випадки, що студента по іспиті в школі відвозили прямо в санаторію.

Не можна сказати, щоб наші студенти з заложеними руками приглядались подіям. І так сими днями відкривається в Берліні українська студентська харчівня, що має за ціль давати нашим студентам по дешевій ціні здоровий харч. Харчівня буде міститись в новім гарнім льокалі „Спілки Студентів Українців в Німеччині“, якої заходами і відкривається харчівню.

Недавно відбулись Загальні Збори „Спілки“ (про що пишемо нижше—*Ред.*), які можна назвати зїздом українського студентства Німеччини. „Спілка“ має нині в Німеччині слідуєчі філії: Альтенбург, Вінсдорф, Гетінген, Кіль, Ляйпціг та Мітвайда. Праця зїзду виявилась в комісіях: організаційній, економічній і культурно-суспільній. Економічна комісія винесла між иншим резолюцію, заосмотрювати студентів допомогою в натурі, себто харчах, біллу, одягу, а не в грошах, як досі. Рівнож винесено подяку всім організаціям та особам, що допомагали Спілці. Організаційна комісія висловила бажання приєднати до Спілки тих українських студентів, які ще не зорганізовані, там потворити нові філії, де зайде цього потреба. Культурно-суспільна комісія постановила влаштувати тиждень У. В. Ш. та подбати про стипендії для двох студентів, що схочуть вчитись на німецькій академії руханки.

Берлін, 27. листопада 1923. А. Л.

Загальні Збори Спілки Студентів Українців у Німеччині. Дня 18. і 21. падолиста б. р. відбулися 8 Загальні Збори Спілки Студентів-Українців у Німеччині. На зборах, які відбулися у власному новому помешканню Спілки на Віляндштрассе 37, були присутні численні представники різних німецьких студентських організацій, представники союзу Німців-Чорноморців, грузинського студентського союзу та ин. Збори відкрилися промовою Голови Спілки ст. Андрія Ластовецького, в якій він, звертаючись до присутніх представників-гостей, змалював їм сучасне положення українського студентства в Німеччині, закликав до найтіснішої співпраці з нашим студентством. По заслуханню привітань від німецьких та чужинецьких студентських організацій, Збори приступили до розгляду порядку дневого.

Низка питань як внутрішнього, так і загально-організаційного характеру була детально розглянена, спеціально обраними комісіями, які працювали протягом 19 і 20 падолиста і опісля представили висліди своєї праці до затвердження Загальним зборам. Комісії були слідуєчі: організаційна, економічна, культурно-суспільна і комісія-матка (для намічення складу майбутньої Управи Спілки). Після обговорення і вирішення цілого ряду справ з життя нашого студентства. Загальними Зборами була винесена абсолюторія і подяка за працю попередньої Управи, та була обрана нова Управа в складі:

1. Голова Спілки: студ. філ. Ластовецький Андрій.

2. 1 Заступник Голови і економічний референт, студ. агр. Доманицький Віктор.

3. 2 Заступник Голови і референт чужоземних зносин, студ. прав і наук пол.-Кумановський Олександр.

4. Пресовий референт і господар, студ. торг. Євтухів Олександр.

5. Секретар — студ. філ. Лупашко Орест.

6. Касієр—студ. торг. Сімко Іван.

7. Бібліотекар — студ. Кузьменко Сергій.

Перебіг Зборів показав на повну гармонію думок членів Спілки.

Зміна адреси „Спілки Ст. Укр. у Н.“ Подаємо до загального відомо, що з днем 5/XII. 1923 р. Спілка одержала нову адресу. А саме:

*Спілка Студентів Українців
у Німеччині.*

*Verein Ukrainischer Studenten
in Deutschland E. V.*

Berlin-Charlottenburg, 4. Wielandstrasse 37.

Tel. Steinplatz 8449.

(Редакція)

Польща

Наша Редакція одержала з Познаня летючку такого змісту:

„Міжнародня Ліга Молоді (International League of Youth). Міжнародня Ліга Молоді (I. L. Y.) організує зараз у всіх краях виміну листів. Усі молоді люди, бажаючи здійснення міжнародньої співпраці, могтимуть навязати виміну думок із товаришами в інших краях, за посередництвом кореспонденційних бюр, комунікуючих адреси. В Польщі провід кореспонденційного бюро обняв W. Maas, Poznań, ul. Mostowa 1. Треба звертатися по цій адресі, подаючи: 1. назвиско, заняття і адресу, 2. літа, 3. якою мовою бажається листувати, 4. якої народности має бути партнер, 5. які особливійші заінтересовання належить узгляднити і т. д. До листу треба залучити поштові значки в потрійній висоті заграничної оплати. Адреси комунікується безплатно; одначе дуже пожадані довільні датки, які вплачується на конто ПКО. Познань ч. 200.277 W. Maas. Просимо ці інформації поширювати, передруковувати

в пресі, оголошувати їх по школах і т. д.“

Покищо ближше нам не знаний характер і обличча цієї Ліги, однак, як тільки одержимо про це докладні відомости, поділимося ними з нашими читачами. Текст летючки подаємо в перекладі з польської мови, сповняючи виключно свій інформаційний обов'язок.

(Редакція)

Чехословацчина

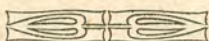
Закриття „Української Медичної Громади“ в Празі. Демонстрація проти прилучення Сх. Галичини до Польщі, яка була в Празі на весні м. р. мала своїм наслідком закриття Укр. Мед. Громади, яка взяла на себе відвічальність за віче, що було уладжене в день демонстрації.

Укр. Мед. Громада була найстаршим українським студентським Т-ом у Празі. До неї належали всі студенти медицини, що студіюють тут.

Громада мала своє майно, яке при закритті сконфісковано, а також чималу бібліотеку.

Громаду закрито в наслідок домагання польського уряду, хоч Медична Громада до організації самої демонстрації не мала відношення.

(„Укр. Студ.“ ч. 3 — 4. 1923, ст. 66).

Зі світа

Духові рани. Нагоди і застарілі хвороби в організмі європейського суспільства не вилічимо. Ненависть, недовіра народів одних до одних, захланність на чуже, гноблення одних другими дальше тривають і загрожують цілій Європі страшним катаклізмом. Найстрашніша може пропасть ділить два найкультурніші впрочім народи: французський і німецький. Оба вважають себе при праві і кінця не видно злощасній ворожнечі.

Подібна ненависть панує поміж іншими народами побідниками і побідженими і на жаль усі зусилля блабородних одиниць і такихже кругів, чи товариств з намісником Христа на чолі — не увінчалися досі замітними успіхами, не поєднали розеднаних. І так смуток і тривога мусить переймати кожного, хто споглядає в майбутність Європи.

(Observer)

Нова молодь. Це така молодь, що в своєму серцю, в своїх думках, словах та ділах виписала як найвищий клич та найзначніше завдання: невстрашима вірність Христови. Ростуть у всіх народів їхні ряди, кріпшають унутрішньо і на зверх і є всі свідомими, що будучність народів і світа в їхніх руках. Ця нова молодь, то один з найвідрадніших фактів і неначе заграва кращої долі світа. *(Той-же)*

Найновіша статистика Жидів. Ревізію жидівської статистики подає Д-р Г. Лінфельд, директор департаменту інформаційного і статистичного бюро соціальних дослідів над квестією жидівською. Після нього містом, яке числить найбільше жидів є Нью-Йорк, в якому живе 1,643.000 жидів, відтак слідує Варшава з 309.103 жидами, потім Відень, в якому є 300.000 жидів. Число жидів за рік 1920 оцінює Д-р Лінфельд в слідуєчий спосіб: у Сполучених Державах Америки 3,600.000, в Польщі 3,500.000, а в Росії 3,130.000. Після цієї статистики що третій мешканець Варшави є Жидом. Загальне число жидів на світі виносить **15,518.798**, іменно: в Європі 10,536.755, в Америці 3,850.122, в Азії 599.295, в Африці 508.205, в Австралії 24.045.

Росія — позостає дальше страшним сфінксом для світа, а в першій мірі для Європи. Нхто не в силі змалювати, кілька безправств сповнив — скільки неповинної крові пролив теперішній жидівський режим. І російський і український нарід дальше двигають ганбляче і кроваве ярмо і не мають сили, щоби його скинути.

На окрему згадку заслугоє чортівська ненависть сучасних володарів Росії до релігії загалом, а з окрема до християнської, яку стараються усіми можливими способами викоринити не тільки з прилюдного життя, але також з усіх людських сердець. Божевільні зневаги для всього що святе, зневаги сповнені в організованих маніфестаціях здаються неймовірними, а на жаль вони правдиві. *(Той-же)*

Ювілей св. Йосафата. Не тільки наш народ, якого Святий є одним з найкращих синів, клонить своє чоло перед достойною особою Героя Христової думки, — але всі католицькі народи зєдинилися спільним почуванням і згідним подивом, щоби йому віддати поклін. Короткі покищо приватні і печатані вісти доносять про величаві торжества, які відбулися в першорядних столицях світа, в Римі, Парижі, Відні. Майже всі часописи заговорили про Святого і Його ідею та Його діла. *(Той-же)*

Дивний збіг обставин. Перед двома місяцями донесли часописи, що в Піренеях скотився у 100 метрів глибоке провалля, особовий автомобіль, при чому з 20 ти пасажирів — 19 згинуло. Подорожні вертали з Lourdes. Як тепер ми довідалися, ходило тут о виправу, яку зорганізував заїлий антикатолицький часопис «Protestant», а якої провідником був секретар «Союза антиультрамонтаністичного». Ціллю виправи було перестудіювати на місці «обманства» в Lourdes та опісля здати про це звіт у своїм органі. З тріюмфом повідомив часопис про виїзд виправи з Lourdes, та заповів початок серії дотичних артикулів.

Одиноким повідомленням, яке редакція могла помістити, була вїстка про смерть усіх учасників, між ними і секретаря Д-ра Клерка, якому припала «головна заслуга» зорганізованя виправи.

ПІД ЯСНИМ ПРАПОРОМ*

Християнські правди в світлі сучасної думки

Переднє слово

Чваниться модерний монізм, що він заступив »позасвітнього Бога« християнського світогляду »сьогосвітним Богом«, що то наповняє цілу вселенну Божою близькістю, а людину підносить до правдивої спільности з Богом і до містичного зрозуміння Бога. Коли ми ближше провіряємо отсі гарні обіцянки науки про Всебутнього, то зараз показується, що наслідком переоцінки понять вони подають нам позлітку замість старого, щирого золота християнської ідеї Бога. Їх основне заложення, суцна одність і рівність Бога зі світом, є філософійно нестійне і суперечне та нищить поняття Бога як безмежно досконалого, абсолютного буття; як що відділимо суму з поодиноких річей, названу »світ«, від цього, що монізм називає »Бог«, то остається хіба чисте зеро як зміст моністичного поняття Бога. А ці красні слова, якими послугується монізм, щоби кинути заслону на внутрішню порожню свого поняття про Бога, він мовчки запозичив від християнської теодицеї. Безмежність Бога і Його всюдиприсутність у всіх сотворіннях, діланья Бога в усіх творинних чинностях через Боже співділанья (*concursum divinum*), це все є старими правдами християнства. В християнській науці про втілення Бога і про піднесення відкупленого Христом людства до стану Божої дитини, маємо обявлене зовсім правдиве споріднення з Богом, правдиву подібність до Бога, що дістається нам через освячуючу ласку, котра, по християнській науці, є участю в Божій природі. Кождої днини св. Церква пригадує нам при безкровній жертві, що ми, святкованням святих таїнств, маємо мати частку в божестві Цього, який зволив участкувати в нашій людській природі.

Нехайби так усі побожні, віруючі душі глибоко проникнули цей дорогоцінний зміст християнських таїнств, щоби з них спровадити нову поживу для свого богоподібного, надприродного життя! Нехайби всі образовані католики, підходжувані нишком і обмотувані фразами монізму, побідно зрозуміли цілу величність християнської ідеї Бога, wraz з її божеською сердешністю і Божою уподібністю! Після великої, світової війни моністичний світогляд зачинає скрізь поширювати наново свою займанську діяльність; тимто стає конечнішим це, щоби ми зброїлися проти неї саме через глибше зрозуміння нашої святої віри. Це є ціллю оцих розважань, написаних не філософійною і не богословською шкільною мовою, але так, що вони вбирають старі, знеслі правди нашого вірування в модерний одяг. А найщирішим бажаннєм автора є, щоби красна девіза, яка находится на старім гербі оксфордського університету і якою прикрашували себе учасники другого міжнародного ентомольогічного конгресу (5 — 10 серпня 1912), стала правдивою в цих модерних дослідників природи, які шукають

* Відділ Ліги. — Крім справ, які відносяться до Ліги У. Ст-ів, будемо на цім місяці подавати також в перекладі один розділ знаменитих розважань, які появились друком п. з. »Der christliche Monismus«. Тим способом бажаємо піти на зустріч цих П. Т. читачів, які хотять мати в »Поступі« добірні теми для застанови і роздуми.

Бога: Господь моє просвічення! Нехай добрий Бог засвітить світлом своєї ласки в серцях тих, що є свідками Його величності в природі!

Це отже є той прастарий, християнський монізм, що його тут бажаю представити моїм читачам у поодиноких образах, починаючи від всюдиприсутности Бога аж до участі в Божій природі. Йому, безмежному, вічному Богу, з котрого, котрим і в котрім всьо, слава і честь на вічні віки!

Автор

Для світла

Unde irae? І в щоденному життю і в історії бачимо два дивні відношення до одної з найважливіших областей життя, до релігії. З одної сторони пошану, любов, саможертву, найвищі похвали з уст першорядних геніїв, — з другоїж сторони, байдужність, ворожнечу аж до кровавого переслідування приклонників релігії. Звідки такі явища? Чи наш освічений розум протестує проти «релігійних забобнів». Противно. Чим вища освіта, чим вища наука, чим вищий хто духом і знанням понад пересічну урівень, — тим вище його узнання та його пошана для релігії. Звідкиж та байдужність, нехоть і ворожнеча?

Є різні причини. Одна — то незнання. Не можна шанувати і любити цього, чого не знається. Це незнання релігії незвичайно поширене, як раз в інтелігентних кругах. Марна одна-друга година, яку ще полишено навчанню релігії, дає в щасливих обставинах ледви позверхні, неповні релігійні відомости і ніяк не йде рівним ходом з освітою в інших предметах. З укінченням середньої школи устає в наших відносинах навчання релігії для загалу академічної молоді і так ігноранція панує в умах і є справдішною ганьбою, — як виражається сучасний Христовий Намісник, — для інтелігентної людини. Що більше, геніяльний Пій IX. називає незнання релігії найбільшим її ворогом. І так зістають у душі неповні поняття, зістають нерозв'язані сумніви, зістають різні утрудження до цієї найбільшої культурної сили, культурної сили для одиниці і для всього людства.

Друга причина, то лихе життя, противне голосови совісти. Зіпсоване серце, заковане кайданами пристрастей, ослаблена воля не є в силі йти за світлом розуму, не дозволяє піднятися духови понад моментанні інтереси пристрастей, не дозволяє доложити старань, щоби витревалою працею найти розяснення сумнівів та неясностей. Що більше. Тому що релігія не є тільки теорією, але також сумою зобов'язань, в неоднім випадку противних пристрастям, — то знесилена воля часто не є в спроможі піти шляхом обов'язку — і бажає непомітно, щоби релігії з її зобов'язаннями не було, щоби не було обмежень для пристрастей і самоволі. І звідси будиться в зіпсованій душі нехоть, а згодом і ненависть до релігії, а за внутрішню нехиттю та ненавистю ідуть згодом діла, — боротьба проти релігії.

О душу нашої молоді

Можна сказати, що у великім сучаснім змаганні світоглядів ходить передусім о душу молодого покоління. І щонебудь діється під цим оглядом — всьо зміряє до одної мети, а це, щоби промостити собі дорогу до молодечого нутра, щоб його посісти і над ним запанувати.

Не треба згадувати, як доцільною і важною є ця виправа на подбій душі молоді. Та на жаль, як у всіх справах, так і тут людська природа остається цю самою підступною і звихненою природою, про котру вже знали і Плято і Софокль і Сенека... Тому бачимо, що при цій благородній роботі, при підбою молодечої душі, люди потурають своїм інстинктам і своїм вузьким, а то й хибним, світоглядам, стаючи на протилежних бігунах цих шляхів, що ведуть до ціли. Ми бачимо гострих противників, котрі побивають себе взаімно, як тільки піде мова про душу молоді. Бачимо короткозорих партійників, як мірять і прикладають цю душу до рамок своїх зліплених статутів, програм, кличів тощо. Бачимо можних сього світа, як нагинають духову снагу молоді людини в бік безповорушної маси, деклямуючи їй про туземне щасливе життя і розкішне вживання. Бачимо й таких, що відважно перечать істновання душі і духового світа, щоб якраз зловити це, що заперечують. Вкінці, бачимо рухливих агітаторів, котрі цим чи иншим ладом, словом і письмом, полюють на молодечу душу.

Одним словом, на душу молоді роблять наступи люди ріжнородних типів, переконань, засад, не перебираючи в середниках, не жахаючись жадного способу підступної боротьби.

Саме в тім криється гроза, яка зависла над молодим поколінням. Коли притім зважиться, що й багато инших чинників, загальної натури, з давних давен підготовили пригоже русло, яким дуже скоро можна підійти до молоді і захопити її душу і так її зруйнувати, тоді треба навіть сказати, що ця гроза більш як небезпечна, бо вона грозить душі молодого покоління повною загладою і смертю. До цих зловіщих чинників належать: новітня культура, наука, виховання, вороги Церкви і народа, воєнні наслідки, теперішнє місто, село, преса, література, штука.

Новітня культура — зматеріялізована, назнаменована порожністю та визиском; наука — запрягнена в тягло сьогосвітних інтересів, особистої наживи, а своїми красшими здобутками (пр. кіно, театр і и.) служить брудним забіганкам; виховання — химерне, схоже на муштру і тресуру; вороги Церкви — кепкуючи, шаліють у поборюванні правди, добра й краси; вороги народні — видирають виховавчі установи, розсівають жадних знання і світла; військові наслідки — затирають різницю між чеснотою і пороком, впускають отруту в кисть і кров живих; місто — привчає жити хвилиночку; село — нищить свіжість і полет, зв'язує руки до зриву; преса — розбиває одноцільність, навчаючи недовіря до своїх і самолюбства; література — ломить характери; штука — деморалізує.

Не дивно отже, що серед таких обставин і серед такого затроєного середовища, молодеча душа така бідна. Вираз цьому дають ті нарікання і бідкування, з якими зустрічаємося мало що не кожної днини. Один автор малює картину з життя нинішньої молоді, яку подаємо у важніших виїмках: Зустрічається тепер дуже чисельні, неслухняні, чванливі, мудруючі, збиточні одиниці старших учеників, зустрічається за великий відсоток університетської молоді без релігії і правдивої етики, а притім вічно розполітикованої. Богацька молодіж звичайно провадить життя ледаче, витрачує гріш, а своєю політичною кар'єрою уважає добре оженитися. Не красше водиться і між молодими ремісниками, промисловцями, торговцями і робітниками. Понадто слідна у них більша відсутність зовнішньої оглади, товариських форм, а також між ними панує знаменна хіть до частих і великих проступків. Загалом беручи, верх бере змисловість, нажива і потурювання грубим, несмачним пристрастям. Те саме треба сказати і про сільську молодіж.

Відповідю на ці сумні явища може бути тільки одно, загальне переконання, що за всяку ціну муситься ратувати zagrożений скарб. Але заки від нас самих зродиться якийсь геніяльний спосіб ратування молодечої душі і заки ми самі спроможемось на яку геніяльну методу впливу на серце і нутро нашої будучности, не можемо відказуватись використовувати і пристосовувати ці способи та методи, які оказались пригожими і доцільними в руках і тактиці інших народів. На деякі з них звернемо нарочно увагу.

І так, перш усього до ратування мусять стати спільно родинний дім, школа і Церква. Ці три установи мають це до себе, що себе взаємно спомагають та доповняють, посідаючи притім захорону і повагу, належну їм з права природного, Божого і людського. Наслідком сього, ніхто не подивується, якщо скажемо, що дім, школа і Церква мусять іти рука в руку поруч себе і не може бути випадку, в яким вони розбігалисьби від себе. В хвилині взаємного розламу порушується ту

глибоку основу непоколебимого права, на якому поставив їх один спільний Творець.

Далі, ця спільна праця мусить мати одну, простолінійну мету, а нею не може бути жадна инша, як тільки ця, котру має кожда душа людини, без огляду на її вік, стан, заняття, обставини. І от тому, вона мусить доконче опиратися на світогляді Христового евангелія, подаваного католицькою Церквою. А щоби душа молоді одержала повні і трівкі наслідки, дім, школа і Церква мусять доложити старання, щоби Христовий світогляд увійшов у всі прояви життя приватного і публичного молодого покоління.

Опісля, всі три установи мусять працювати над тим, щоби молодіж набрала правдивого і основного знання недомагання свого народу. Нехай батьківський дім не вказує інших браків, як їх вичисляє школа і Церква. Нехай школа не творить таких народних ран і провалів, про які не знає дім і Церква. Нехай Церква не закриває сього, що відслонюють дім і школа. Тільки одностайна наука стверджує правдиву хибу і тільки однакова рецепта переконує про існування тої самої хвороби.

Вкінці, наше суспільство мусить уже раз подумати про оснвання станових і званевих організацій усіх відтінків молодечого роду. Отже, конечно треба згуртувати старшу молодіж, академиків і молодіж різних висших шкіл. Далі, треба зорганізувати старшу, гімназійну молодь, крім неї молодь промислову і ремісничу, молодь низших шкіл, молодь сільську і позашкільну молодіж обох полів.

Справді, обширне поле праці стоїть перед цілим громадянством, а передусім перед кождою родиною, кождою школою і кождим душпастирем. Праця не терпить проволоки і не знає жадних вимівок, бо це праця, якої головним змістом є боротьба о душі нашої молоді.

Й. Скр.

Архієп. Д-р Антоній Кирило Стоян **Митрополит моравський**

Дня 29/IX. м. р. помер у своїй архієпископській столиці Оломуці моравський митрополит архієпископ д-р А. К. Стоян, великий чоловік, один з найбільших сучасних місіонарів славянських, що з його іменем злучена одна з найбільших ідей нинішньої Церкви Христової, ідея зєдинення Церкви західної зі східною, а в першу чергу ідея церковного зєдинення всіх славянських народів, що її ще перед тисячкою літ голосили св. апостоли Кирило і Методій, а за котру проляв свою кров наш св. св'ящмч. Йосафат.

Уродився покійний архієпископ в Беньові коло Прерова 22/V. 1851. з родичів поміщиків. Гімназію скінчив в Кромержі, а богословські студії в Оломуці, де і був в 1876. р. рукоположений.

Була то людина майже євангельської простоти і великих чеснот серця, справжній апостол добра, що жив не для себе а для других. Свого ближнього любив більше як самого себе. Всі про це знали і всі зверталися до нього з просьбою о поміч, всі, що потребували, а часто й такі, що не потребували тої помочі, а лиш надуживали його доброти. Рука пок. архієпископа була все щедра, а як коли і не було з чого уділити підмоги, то запозичався, а не відпускав потребуючого без помочі. І як священник та крилошанин кромержської чи оломуцької капітуди і як посол до моравського сойму, віденського парламенту чи пражського сенату і як архієпископ оломуцький, все стояв з многими тисячами людей в особистих і письмєнних зносинах, помагав їм, радив, потішав і обдаровував¹. Не дивився на це, хто був тим ближнім: рідний йому по крові Чех чи Словак, Німець чи Словінець, Українець чи Москаль — усі були йому однакові, всім подавав свою помічну руку, коли вони її потребували. Праця для ближнього з самовідреченням аж до героїзму — це була мета і радість його життя. Був все в погідному, веселому настрою, повний широго гумору, всюди сіяв радість та довіря в Бога і людей. Немає мабуть другого такого чоловіка, що мавби тільки приятелів і поклонників, як мав їх пок. д-р Стоян, котрий — як про це загално говорять — взагалі не мав ворогів.

Як священник був взором побожності, скромности й ревности в праці над спасенням душ. Де лиш працював, всюди зискував собі безмежну любов і подив у своїх вірних. Як оломуцький архієпископ був архіпастирем о виїмковій популярности. Був люблений і поважаний всіми, навіть своїми політичними противниками. Важкий архіпастирський уряд обняв в добі бурливій, коли хвилі революції зачали колисати і церковним організмом, коли духовенство, і то головно в оломуцькій дієцезії, стало відпадати від католицької Церкви й організувати власну секту «чехословацьку церкву». Момент був грізний. Архієп. Стоян взявся з молодечим запалом до праці в загроженій дієцезії, уряджував просинодальні конференції, їздив від парохії до парохії, заблуджених навертав, захитаних піддержував, вірних утверджував і так відвернув грозячу небезпеку та започаткував працю для обновлення духовного життя в дієцезії. В цілому свому життю не мав ніколи відпустки і не знав, що таке відпочинок, працював ревно, забуваючи на свої літа і своє здоровля.

Крім праці душпастирської, народньої й політичної та праці, присвяченої для зменшення людського горя й нужди, де пок. архієпископ був прямо недостижимим — чи не найважніша є його праця місіонарська. Був великим і ревним місіонарем не лиш свого рідного народа, але й усього славянства. Вже як молодий богослов зрозумів і носився з великою думкою привести до єдности в вірі

¹ Від себе додамо, що Покійник був також особливійшим приятелем українського студентства. Ніколи не щадив ні матеріяльних жертв, ні теж заходів, щоби причинитися до нашого добра. М. и. не один раз він старався, щоби, подібно як у інших культурних народів, і наше студентство в Празі мало свойого «академічного душпастиря». Ми переконані, що й Україні ніколи не забудуть архієп. Дра А. К. Стояна. (Редакція).

всі народи славянські. Бистрий його дух задалегідь зрозумів, що з людей ніхто не в силі цього вчинити, а треба тут конечно помочи й опіки святих. А тому, що всі народи славянські і ті, що з Церквою католицькою зєдинені і ті, що колись від неї відірвалися, мають і почитають тих самих своїх апостолів, а саме св. Кирила й Методія, — стала ця думка угольним каменем майбутнього єднання. Почитання св. Кирила й Методія — це спадщина спільна всім Слав'янам, це природне звено, що повинно злучити їх, бо св. апостоли дали Слав'янам віру Христову і богослужбний язик, ті дорогоцінні жемчуги, що їх захоронили і забезпечили їхнє існування серед чужих народів. Тому постановив він заложити товариство, що плекалоби кирилометодіївську ідею і довершилоби діло св. апостолів. З гуртком одушевлених священників заложив в 1889 р. таке товариство і назвав його «Апостольство св. Кирила й Методія» («Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou blahoslovené Panny Marie»), та на перших заг. зборах вибрано його головою товариства. При помочи того товариства хотів розбудити і закріпити національно-католицьку свідомість в першу чергу серед свого рідного народу, а відтак хотів в душі славянських апостолів працювати над зєдиненням Слав'ян у вірі. Головною метою товариства мала бути пропаганда ідеї зєдинення Слав'ян з св. католицькою Церквою. Осідком товариства, а зглядно огнищем, звідки мали виходити золоті проміння кирилометодіївської ідеї й освічувати усе славянство, зробив Велеград на Моравії, колишню столицю великоморавських князів.

З тої пори став Велеград осередком місійної праці так домашньої як і загальнославянської. При помочи реколекцій для всіх станів, від робітників зачинаючи, а на інтелігентах кінчаючи, при помочи великих відпустів, а радше многолюдних релігійно-освітних зїздів, академій, концертів на самому Велеграді і при помочи безчисленних зібрань і місій майже у всіх місцевостях — довів кількнайцятлітньою ревною працею до релігійного відродження і оновлення моравського народу.

Щобиж осягнути такі успіхи відносно усього славянства, уряджує на Велеграді, при помочи інших славянських церковних достойників, славні уніоністичні зїзди, а на них запрошує представників усіх славянських народів, щоби взаїмно себе пізнавали, зближувалися до себе та усували ті всі перепони, що стояли на шляху до їх церковного зєдинення. Зїзди ці стояли все на строго релігійній чи церковній основі, дарма, що тодішні державні мужі австрійські нераз хотіли бачити в них політику, реферати були строго наукові, настрої на зїздах був надиханий любовю, взаїмним довірям й толеранцією та причинилися вони безперечно до розв'яння неодного пересуду, до засипання неодної прірви. Ті, що приїздили на зїзди з упередженням до кат. Церкви, вертали з них побіджені і зломані згодою і любовю і горячим бажанням довести Слав'ян до єдності в вірі, що палало в серцях всіх учасників. В III. уніон. зїзді взяло численну участь і наше духовенство з митрополитом А. Шептицьким на чолі і все на кожному зїзді були представники нашої Церкви.

Ревно брався також за кожду працю, що стояла в якомуньбудь відношенню до ідеї зєдинення. Бажання зискати для кирило-

методіївської ідеї нових прихильників і ревнителів було безперечно одною з головних причин оснування для бездомних укр. богословів духовного семинара в Кромеріжі в 1915 р. Своїми впливами у Відні виєднав матеріяльне забезпечення для семинара, а помістив його в своїй парохії та пильно глядів, щоби питомці крім фахового богословського образування познайомилися з кир.-мет. ідеєю теоретично і практично. Кількамісячний побут в тому семинарі показав неодному питомцеві, як працюють над здійсненням тої ідеї серед народу чеського, а як працюється в нас, хоть ми в ній далеко більше заінтересовані. До послідних днів свого життя не забував на нас пок. архієпископ. Радо прийнявби був і приймав наших учнів до місійної школи на Велеграді, а до духовного семинара в Оломуці прийняв 10 наших богословів, та кожній приватній нашій одиниці на Чехословаччині спішив з поміччю, як його о це просила.

Смерть його відбилася смутним відгомонам не лиш у Чехословаччині, але й у всьому славянстві. Всі часописи, навіть до катол. справ байдужні, присвятили йому вельми теплі посмертні спомини. Величаві похорони відбулися в Оломуці й Велеграді. Тисячі бідних і взагалі тих, для кого покійник був справжнім батьком і добродієм, йшли за його домовиною, заливаючись слезами. Поховано його в прегарному храмі на Велеграді, котрому віддав ціле своє життя. Там буде відпочивати той справдішній апостол Славян та великий подвижник уніонізму і ждатиме на ту хвилину, коли та його висока ідея, для котрої тільки напрацювався, заволодіє всім славянством та зединить його з правдивою Церквою Христовою.

о. Петро Хомин

Трудова школа

(Школа праці)

«Якісь тепер »наклеянки, вусіпанки« вчать у школі, замість учити читати, писати, рахувати. За наших часів такого не було! і ми щось вмiли, і нас чогось навчили, а тепер лиш папір псують та сміються у школі!...» Ось такі і подібні нарікання чуємо ми нераз на новітню школу. А що слова: »вусіпанки, наклеянки« виголошується по польськи, виходить з цих слів, що то польськ а видумка ті наклеянки і витинанки і тим самим польський метод науки у вселюдних школах ні до чого!

Інший знов, який всяке лихо вітрить від болшевиків, підморгує всезнаючо оком і каже півшепотом: »Е, то большевицька видумка та так зв. »трудова школа«, або »школа праці!« Прецінь большевики не узнають умового труду, лише фізичну працю, то їх це видумка, а в нас із страху перед большевиками і собі заводять »школу праці«...

Ось такі і подібні їм сентенції чуємо нераз про теперішню школу і теперішні методи навчання. А тимчасом нинішня школа з її витинанками і наклеянками це не вимисл польський ані большевицький, але це програм, устрій і метод шкільний, який вироблювався протягом довгих віків, а на який складалися педагоги ріжних країв

і народів Європи і Америки з різних часів культури людства. Постараємось в короткім історичнім огляді це доказати, бо такий огляд дасть ліпше зрозуміння школи праці.

I.

Історичний погляд на ідею школи праці і її психологічні підстави

Ідея школи праці не була чужа минулим вікам і голосила її найвизначнійші педагоги, але її практичне застосування починається зазначувати доперва в найновіших часах.

Багато визначнійших педагогів убирали свої педагогічні погляди у форму оповідань, романів, щоби тим принаднішими зробити читання їх творів, та більше займаючими зробити свої неазначитий педагогічний твір: «Еміль» у формі романа, Пестальоцці пише свою: «Лінгард і Гертруда», а знаменитий сатирик французський Франц Rabelais (1490—1553) пише повість п. з. «Gargantua et Pantagruel», в якій займається також виховавчими питаннями. Тонкою іронією і їдкою сатирою кпить собі з тогочасної схолястичної системи виховання і методів навчання, а попри це подає багато спасених гадок і вказівок, які мають на цілі зближення школи до життя. Вихованне Гаргантуйі, перед тим повірене педагогам старої школи, веде до цілковитого занепаду його фізичного здоровля і здорового розуму (!) навіть. Аж коли Гаргантуйа дістається під педагогів, овіяних новим духом, зачинається його всесторонне образование. Rabelais звертає увагу на фізичний розвій вихованка, жадає, щоби дитина пізнала будову і чинности власного тіла в цілі скріплення здоровля і розвитку сил і підчеркує важність образования і вправи зміслів. В програмі науки важне місце займають природничі науки; природу повинен вихованок пізнавати дорогою безпосередного спостерігання і досліду, а також на основі самостійних досвідів. Вихованок обсервує життя безпосередно: враз зі своїм учителем ходить Гаргантуйа «дивитись як оброблюються метали, або як ліють канони; або йдуть приглядатися роботі каменярів, золотників і шліферів дорогих камінів; або альхемиків і вибиваючих монету, або суконників, ткачів, годинникарів, склярів, складачів, органістів, фарбярів і інших ремісників». Rabelais жадає, щоби його вихованок *вправлявся сам у ручній праці*. Як бачимо, своїми поглядами пригадує знаменитий цей письменник засади новочасної педагогіки, які навіть до нині ще не нашли загального застосування.

Також і другий побіч Rabelais'-а найзнаменитший французський письменник XVI віку Михайло de Montaigne (1533—1592), в своїй знаменитій книжці «Essais» («Проби»), посвячує окремий розділ вихованню дітей, висказуючи погляди подібні до тих, які ми чули від Rabelais'-а.

У вихованню треба мати на оці всесторонній розвій дитини. «Хочу — каже Montaigne — щоби зовнішня пристойність, спосіб поступовання з людьми, плекання тіла йшли рівною ходою з образованием душі. Адже це не душу, ані не тіло маємо виховати, але

чоловіка». Отже гри і забави повинні становити значну частку науки: перегони, змагання, музика, танець, лови, їзда конем і шабля. Виховання нехай буде в погідній атмосфері без насилля і перемоги.

Montaigne виступає дуже сильно проти пануючої тоді методи пам'ятевої, проти вербалізованих (то є впоювання знання словами учителя, а не власним дослідом і працею ученика); він жадає, щоб ученик не так видавав лекцію, як більше її виконував. «Сумне то знання, знання тільки з книжки!» Звичайно безнастанно кричать нам всі до ушей, немовби хто лішкою вливав, а нашою задачею є повторювати лише це, що чуємо. Методу цю треба змінити радикально. Треба дати душі пізнати світ, дати їй розсмакуватись в річах, вибирати їх і розрізняти їх; часами отвараючи її дорогу, часами дозволити їй, щоби собі сама отворила. «Наука має опиратися на безпосередній обсервації; наукового матеріялу має доставляти оточення дитини, що лише стріне довкола себе, нехай всему приглянеться».

Погляди Rabelais'a і Montaigne'a віднайдемо в сто літ пізніше в Англії, в популярній книжці Locke'a (1652—1704): «Гадки про виховання». Педагогічні засади Locke'a так живо пригадують висновки Montaigne'a, що деякі французькі письменники закидали Льюкому плягіят. Але закид це безпідставний і неслухний, бо ідентичні погляди родяться часто рівночасно в різних головах, різних краях, о скільки заходять подібні відносини суспільно-культурні.

Льюке кладе велику вагу на виховання фізичне, на образование зручності і справності дитини. Бажає він, щоби молодий чоловік вивчився якого ремесла, щоби ручні заняття входили в програму навчання, призначену для молодіжних аристократичних сфер. Найбільше з ручних занять поручає огородництво, столярство, токарство. Здобуття цих зручностей має не тільки значінне економічне, але вони дають можливість відітхнення по умисловій праці.

Під впливом педагогічних ідей і засад Льюка наступили глибокі зміни у вихованні домашнім і вселюднім в Англії. Від того часу англійська молодіж відзначається прикметами, якими нині величається перед цілим світом — замилюванням до ручної праці і зручністю в фізичних вправах, як також практичністю і життєвою удалотою.

З педагогів XVII віку найбільший вплив на теорію і виховавчу практику мав Коменський своїм вікопомним твором: «Велика Дитактика», яка становить знаменитий педагогічний систем, опрацьований в найменших подробицях. Знаменитий чеський педагог, творець поглядів методу, згадує між предметами науки в елементарній школі також і *ручні заняття*, підчеркуючи їх виховавче, практичне і моральне виховання. «Наукове образование повинно виробляти у чоловіка розум, мову, *руку*, так щоби він міг все виконувати». В часі передшкільного виховання, т. є в матерній школі, треба вправляти передовсім *змисли*. «Ми повинні ставляти перед змислами все, що лише можна, а саме: перед зором це, що лише видіти можна, перед ухом це, що лише чути можна, перед носом річи, які мають запах, перед смаком це, що посідає смак, а чого диткнутися можна ставити перед дотиком. А як що можна щось *кількома* змислами спостережи, це все представити рівночасно».

Дидактичні засади Коменського досі не нашли в практиці загального застосовання. Навіть сам Коменський не був послідовний в здійснюванні цього золотого дидактичного правила. Як звісно, видав він підручники до науки, між якими найславніший був «Мальований світ». Отже з цього підручника учено природи на підставі образків замість на дійсних описах. Вмісто дитині дати в руку цвітку, овоч, рослину, звіря, мінерал і т. д. показує учитель дитині образок в «Мальованім світі» і тим самим попадає у вербалізм, так слушно і влучно поборюваний Коменським в теорії.

Гадки Коменського в практиці продовжав Франке, основник звісних виховавчих заведень в Галле над Салею. В його школах мала велике застосованне засада безпосередньої обсервації і діяльності. Учено там природи на прогулях, у городах, на підставі обсервації неба і явищ природи, анатомії вчилися вихованки, виконуючи секцію звірят. Навіть так новий і знаменитий середник в розвитку дитини, як прогуляки і проходи входили в обсяг програми. Ученики звиджували варстати і склепи і то в систематичний спосіб; в однім періоді ходили до варстатів деревних робітників, в иншій до металевих варстатів, причім відбувалося подрбне обяснюванне способу витворювання, знарядів і т. п. По звидженню склепів обговорювано відносини географічні і природничі, питання в звязі з ріжними товарами, виставленими на продаж в торговлях. Старші ученики були в заведеннях Франка заняті лекшими ремеслами.

Педагогі XVIII ст. рівнож звертають увагу на ручні заняття в школі, в цілі всестороннього утворення вихованка. Декотрі навіть попадають в односторонність в протилежнім напрямі. Так пр.: Кіндерман зорганізував в Чехах народне шкільництво, надаючи йому характер виключно ремісничий. Цей напрям у вихованню, який зміряє до вивчення дітей ремесла в періоді елементарного навчання, кр є в собі шкідливу односторонність, як і вихованне, оперте виключно на впоюванню в дітей книжкового знання. Там бо навчано в часі, коли вихованка належить розвивати всесторонно, ремесел, очевидно дітей т. зв. низших верств, для певних з горі означених цілій. Такий погляд на значінне ручних занять в школі не відповідає засадам раціональної педагогіки.

Зпоміж педагогів XVIII століття найглибше проникнув ідею виховання, французський філософ Іван Жак Руссо (Jean Jacques Rousseau), якого книжка «Еміль» вплинула так сильно на виховавчі напрями сучасної доби. Педагогічні засади Русса стали провідною ідеєю, кличем у прямування до нової школи. Для великого женецького філософа є гріхом впоюванне науки при помочи слів, а не дорою досвіду і досліду. «Уділяйте молодіжи о много більше науки ділом як словом; нехай з книжок вчиться цього, чого її досвідчення научити не може». *Дидактичні засади Русса, що хочуть науку оперти на безпосередній обсервації явищ і річей в найближшій оточенню вихованка, — засади, які вказують значінне ручних вправ для загального розвою дитини, становлять властиву цілу школу праці.* Засади, голошені великим женецьким філософом, мали зразу лише значінне теоретичне. Протягом майже цілого XIX століття, а тим менше за часів Русса, не дали вони практичних вислідів, система виховання взагалі, а методи навчання зокрема,

не підпали глибшим змінам. Аж з кінцем XIX ст. новий дух який був в поглядах «Еміля», зачинає оживляти школу.

Побіч Русса обрали собі сучасні реформатори виховання провідником Івана Генрика Пестальоцці-я. По його думці повинен чоловік «дорогою праці здобувати знання, старатись о це, щоби працю рук не попереджували відомости без змісту». Бо здобуття певної суми відомостей без рівночасної вправи здібности виконання, без приноровлення набутого знання в практиці є мертвою річю. безужиточною в життю. Як з того виходить, висуває Пестальоцці тезу получення праці з наукою — праці фізичної з умовою. Впроваджуючи до своїх виховавчих установ ручні заняття, показав він однак, що вони не є ціллю науки, але головним середником, обривання і загального розвивання здібностей вихованка.

Ідеї Русса і Пестальоцці-я піднімає *Фребель* і приноровлює їх до практичних цілей з особливим узглядненням передшкільного виховання.

З повисших розважань переконалися ми, що найзнаменитші представники в історії педагогіки різних народів і часів звернули увагу на всі ті чинники, які творять ество, ядро «школи праці». Безпосередна обсервація живої природи, здобування знання при помочи самостійної праці вихованка, вправа рук, важність фізичної праці для загального розвою — повторяються постійно, починаючи від часів ренесансу, як виховавчі ідеї, що зміряють до уздоровлення виховання і навчання. Мимо цього однак ідея «школи праці» не починила значних поступів і аж до кінця минулого століття система виховання і методи навчання пересякнені були наскрізь пережитками давних часів.

Аж у другій половині XIX віку починає будитись сильніше заінтересовання новими виховавчими напрямми, і то під впливом відносин, які панують в скандинавських краях.

З найдалших закутин північно-західної Європи, де з огляду острого підсоння — якби здавалося — найменше сприятливі услівя буйнішого культурного життя, — з того то краю вийшли нові напрямми виховавчі і зробили глибокий вплив на шкільництво західної Європи. Краєм цим — це Фінляндія. Вже в 60 тих роках мин. стол. пропагує там ідею науки зручності в школі фінляндський священик Уно Цігнеус (Uno Cygnäus), начальний візитатор вселюдних шкіл в Фінляндії. Після нього наука зручності є важним середником фізичного і духового розвою, образує вправність руки, розвиває змісл вигляду і естетичний смак. Цігнеус впроваджує науку зручності в звязи з геометрією, фізикою і природничими науками. Вразі занедбання справности руки, знання позістає тільки сумою теоретичних відомостей без практичного значіння. О скільки знов школа занедбує науку теоретичну, виходять на верх небажані наслідки, — виходить на верх неучтво і неокресаність обичаїв, змеханізованя людського життя. З тих гадок бачимо, як глибоко Цігнеус розуміє школу праці, як у властивий спосіб розуміє він значіння науки зручності, яку впроваджує до фінляндських шкіл як обовязковий предмет вже в 1866 р. Задачу цієї науки не було осягнення артистичних вислідів у поодиноких родах ручної праці, ходило передовсім о обривання зручності і духової удалости. Звертано увагу на це, щоби дитина кожду працю виконувала чисто,

порядно і старанно, щоби вмiла представити рiжнороднi форми у вiдповiдних взаiмовiдносинах. *Властивою вiтчиною науки зручності або слейду (slöjd) була отже Фiнляндiя.*

З Фiнляндiї почали новi погляди на виховання проникати до Швецiї, де в Nääs повстав загальнозвiсний семінар слейду (в р. 1875), оснований Абрагамсоном і ведений дальше Салямоном. В Швецiї заведено науку зручності, як обов'язковий предмет в р. 1870; предмет цей мав в шведських школах двояку цiль: педагогiчну і господарчу. Побiч виховавчого моменту ходило ще о збiльшення і розповсюдження національного домового промислу серед убожшої людності Швецiї. Так отже наука слейду в шведських школах мала на цiлі вправлення ученикiв в роботi предметiв, придатних до вжитку; така бо лише ручна праця — по думцi *шведських педагогiв* — могла викликати заiнтересовання дiтей. Інший погляд на цю квестію мав — як ми вже бачили — фiнляндський педагог Цiгнеус, який підчеркував передовсiм слейд як чинник образования. У вселюдній школі, яко загальнообразуючій, є середником формального образования. Ту не розходиться о осягнення можливої досконалості і справності в вироблюванню рiчей придатних до вжитку, тому бо цю задачу мають заводові школи.

Пропагатором науки зручності в Данiї був Clauson Kaas. Також і він мав на оцi практичнi цiлі, а саме, щоби людність сiльська занималася в часі довгих, зимових вечерiв виробом рiчей ужиткових. Під впливом скандинавських краiв викликує наука зручності сильнiйше заiнтересовання в Францiї. Вже в р. 1873 впроваджують до шкіл в Парижі науку слейду як предмет у зв'язи з наукою рисунку і геометрiї.

В лiтах 80-тих їздив Клявзон Каас з вiдчитами по нiмецьких мiстах, пропагуючи всюди ідею науки зручності вселюдних школах. Нiмцi заiнтересувалися живо новим рухом, тим бiльше, що на мiжнародних виставах в р. 1873 і 1886 оказався разячий брак смаку, брак гармонiї і простоти у виставлених виробах нiмецького промислу. І тому постановили вони розпочати пр-цю від підстав, від виховання молодiжи і вироблення в нiй естетичного смаку.

В тiй цiлі вислали званеву комісію до Данiї і Швецiї, яка мала за задачу запiзнатися на мiсци з органзацією науки зручності в тамошнім шкiльництві. Небавом заложили товариство в цiлі пропаганди працi ручної серед хлопцв («Deutscher Verein für Knabenarbeit») і семінар слейду в Лiпську, знаменито ведений Götze-m. При учительських семінарах повстали факультативні курси ремісничі, а по народних школах варстаті, в яких молодiж працювала в годинах позашкiльних, навчаючись виробiв предметiв ужиткових. Тим способом прибрали учительські семінарi і народні школи цiхи ремісничих шкіл, бо завданням науки зручності було можливо досконале вироблення технiчної справності як також вирiб ужиткових рiчей з рiжнородних матерiялiв.

До тих шкіл на науку виїздили і наші галицькi учителі, а опісля основувано тут і там (прим. у Краковi, Сокалі) такі курси, де учителі приглядались, прислухувались, працювали по варстатах, щоб опісля в годинах позашкiльних навчати охочу молодiж слейду.

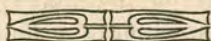

Слідкуючи за розвоєм ідеї школи праці і задачі слейду, які проявились по різних краях, ствердити можемо два ясно зазначені напрями: фінляндський, де ручній праці приписують передовсім значіння формальне, т. є. де завдання слейду полягає головню на його виховавчій і дидактичній вартости, — другий знов шведський, де головню вагу кладеться на практичні ціли науки зручности. Цей другий напрям запанував і в Німеччині, але небавом обудилася в кругах тамошнього учительства сильна опозиція проти такого понимання науки зручности і рух цей причинився до поглиблення ідеї школи праці і *звернув її на власшиву дорогу*. Нині німецька література про школу праці дає цілі бібліотеки, які стають невичерпаною скарбницею для людей, які цікавляться цим предметом.

Отже нинішні «виклеянки і витинанки» — це не польська штучка, трудова школа — це не большевицька видумка, ні! це природна еволюція найздоровіших педагогічних метод довгих часів, що родились в головах педагогів многих народів.

(Далі буде)

Юліан Дзерович
управ. учит. сем. у Львові

Проф. Д-р Гіллінг, Фрайбург (Баден)

Сучасні католицькі університети¹

Коли в наслідок великих переслідувань на межі 19. століття занепала велика скількість католицьких університетів — в самій Німеччині було їх не менше десяти, — а прочі майже в цілости стратили тодіж або пізнійше свій чисто католицький характер, бельгійський єпископат повзяв вперве 1834 р. смілу постанову, заснувати в Мехельн католицький університет, який в слідуочім році 1835 перенесено до Левен. Побіч почеси найстаршого закладу має левенський університет славу як такий, що найревнійше плекав католицьку науку.

За прикладом малої Бельгії пішла в 70 роках минулого століття велика Франція. На підставі закона з 12. липня 1875, який давав певні полекші науці на визших школах, заснували французькі католики пять католицьких університетів, а іменно в Парижі, Ліль, Ліон, Тулуз і Анжер. Кожда з цих висших шкіл має назву «Католицький Інститут» (Institut catholique) тому, що законом з 1880 р. заборонено їм уживати урядової назви «Університет». З них лиш університет в Ліль має всі чотири факультети, підчас коли прочим бракує медичного виділу.

Вже давнійше в 1850 р. постановили і рляндські єпископи закласти католицький університет в Дебліні, на чолі якого стояв аж до 1858 р. відомий конвертит і пізнійший кардинал Нюмен. В 1908 р. замінено цей університет на державний, не змінюючи однак при цім de facto його католицького характеру.

¹ Автор, визначний католицький вчений, номістив цю статтю недавно в «Neue Züricher Nachrichten», звідки й її беремо. Прим. пер.

Перші католицькі університети Америки założено 1852 р. в Кебек та 1878 р. в Монтреал у Канаді. Останній оставав через довгий час як філія в залежності від кебекського і щойно перед трома роками одержав від св. Престола повну автономію.

В 1875 р. заснували Єзуїти католицький університет у Бейрут в Малій Азії, що мав з початку лиш два факультети, а саме теологічний і філософічний. В 1883 р. доповнено його медичним факультетом.

1889 рік являється роком заложення католицьких університетів у Фрайбург в Швайцарії, в Уошінгтон в Північній Америці і в Сантяго в Чіле. Перший з них має рівночасно характер державного кантонального університету та є взірцевим прикладом цього, що може зробити для плекання науки мала держава з переважно рільничим населенням. Університет в Фрайбург завдячує своє існування в дваажному помислови державного радника Пітона.

В двадцятім століттю повстав в 1910 р. католицький університет в Буенос-Айрес в Аргентині, якого розвій однак спиноють важкі фінансові труднощі. Крім цього, в стадії організації находяться тетер католицькі університети в Токіо в Японії та в Шангаї в Китаю так, що світло найвисших християнських огнищ науки розширюється і на найдальшій Сході.

По скінченню великої світової війни 1915 — 1918 в закладанню католицьких університетів почалась неначе нова стадія. 26. липня 1920 покликано до життя католицький університет в Люблині в Польщі, а 7. грудня 1921 послідувало заснування католицького університету Серця Ісусового в Медіоляні. В осени цього року мав вступити в круг своїх старших братів наймолодший католицький університет в Ніймеген¹. По старанних приготуваннях голяндського єпископату не треба сумніватися, що він негайно стане рівнорядним членом в організмі католицьких університетів.

На жаль змагання німецьких католиків, заснувати з початку в Фульді, а відтак в Зальцбург католицькі університети, не повелись досі ізза несприяючих обставин. Однак за те основання в недавнім часі філософічного інституту при Академії Альберта Великого в Кельн, що з початком цього року міг відсвяткувати своє відкриття держанням філософічних курсів, винагородило до певної міри ці неповідження.

Яке значіння для сучасности має закладання католицьких університетів з найвисшими цілями в навчанню і наукових дослідах, про це висказавсь померший папа Венедикт XV. в письмі до президента комітету оснудателів університету в Медіоляні, з дня 9. лютого 1921. (Acta Apostolicae Sedis, XIII, 195 сл.): «Ледви чи треба тут казати, скільки користи приносить християнській і суспільній справі те, що такі славні огнища висшої науки тепер знов оживають. Бо, підчас коли в цім повнім блудів століттю, приневолено релігію оминати школу, а злочинні люди відважуються з хитрістю обманчивої мудрости плямити душі молодих людей отруєю безбожности,

¹ Nijmegen, місто в Голяндії. На удержання університету призначила мійська рада 100.000 гульденів річно та відступила грунт під нього. Постанова ця запала більшістю одного голосу. Прим пер.

ніщо не може бути більше спасеним, як навчати молодь так, щоб вона обучувана під проводом учителів та під смолоскипом релігії в усіх висших науках, виступила колись публично з ревною і розумною обороною правди і віри».

Берлін, 27. листопада 1923.

З німецького переклав: А. Л.

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Продовження)

V. Каплиця св. Хреста і св. Духа, звана також Ягайлонською, повстала на зразок каплиці св. Тройці, як симетричне доповнення її. Каплицю цю збудував в р. 1461¹ син королевої Софії і Ягайла, король Казимир Ягайлонський зі своєю женою Єлисаветою. Без сумніву був він також перенятий пошаною і любовю до української культури, коли будівлю цю велів красити нашим живописцям. Вони же вивязались справді знаменито з поручення. Нову каплицю вкрили в десять літ по збудованню її чарівною розписю, яка нині ще сіяє цілими скалями розкішних красок.

Та однак задача їх була доволі трудна. Каплиця є розмірно невелика (9^м довга й 6^м широка), подовгаста, нерозчленована, побудована в чистому готицькому строю, з яким мав бути зіставлений візантійський стінопис, переведений одначе так, щоби творив сам для себе замкнену цілість. Каплиця та простягається з півночі на південь, а вхід до неї веде через високий, остролуковий отвір східної стіни. Освітлюють її чотири великі, рівнож остролукові вікна, й так: два в західній стіні, а по одному в північній і південній. Над отсим простором звисає готицький звід, поділений ребрами на три головні поля, з яких кожде лучиться восьми ребрами з їхнім звязом. Це творить три звізди ребер, несиметричних задля розширеного боку середущої зпосеред них, іменно при східній стіні над входом, між ребрами же повстають через цей поділ 34 поля дуже ріжнородні під оглядом поверхні. Відтак 9 із піль отсих є ще додатково переділені на половину частю через луки зводу, а в части полосою орнаменту.

У виконанню поліхромії каплиці св. Хреста поступали мистці після вказівок правильника Діонізія² о крашенню копулистих храмів. Читаємо там між иншим: ... »І намалюй довкруги прочі хори ангелів, а в середині їх проти сходу Пречисту, котра держить руки витягнені перед собою, а над нею примісти напис: »Богомати, цариця ангелів«³... Сеся вказівка зістала тут точно переведена. Бо на найширшому трикутному витинку, якраз над входом, є зображена Богородиця, звеличана символами євангелистів, а окружена

¹ J. Muczkowski. — Dwie kaplice Jagiellońskie. ст. 17. Мучковскі, подаючи дати збудовання обох каплиць, не подає одначе жерела, звідки черпав цю вістку. Згадуючи про це Соколовскі в своїй розвідці »О малярствѣ рускомѣ« ст. 15. українського тексту, додає, що отсе певне означення цієї дати »таким совісним ученим як Мучковскі мусить бути оперте на незвіснім нам акті«.

² Βορμενία §. 439. Πῶς ἰστορίζεται τὸνρλατὰ ἐκκλησία.

³ μητὲρ θεοῦ ἢ κυρία τῶν ἀγγέλων.

буйним волосям, а відбиваюча на тлі золота авреоль. Краски їхніх одягів, то всі найпишніші відтінки тонів веселки, які бавлять і чарують око. Вони наче здійснюють ці граціозні постаті ангелів, так красні й божеські в своєму вигляді, що гідні опису поета тільки.

Вірні традиціям відтак, представили живописці на трикутних відтинках межі ребрами а стіною праотців і пророків. На загал тих святих уміщувано хронологічно або по степені, який мали за життя. Хронологічно йдуть: пророки, апостоли, отці церкви, мученики, ереміти й монахи¹. Переведення угруповання в каплиці св. Хреста є досить свобідне, тому, що основу поділову годі було погодити з архітектурою каплиці. В кожному разі поділ цей має більше хронологічний характер. Ряд починають, як згадано праотці й пророки. Що до їх розміщення, то перші дві категорії є представлені на крайних полях зводу, а прочі на вузьких прямокутних поверхнях стін. Ці другі виступають поодинокі одні під другими так, що найнижчий ряд являється вже долом. І лише на більших верхових площах поміж берегами а стіною є намальовані по чотири постаті, в середній же — напроти образу Богородиці — дві. Всі вони зображені в цілих статтях, з виїмком чотирьох отців церкви, зображених в погрудях. Так отже на стелі видніють: Давид, Мойсей, Арон, Яков, Симеон та Ісаїя, Єремія, Данийл, Йоїл, Михей, Аггей, Захарія і Малахія. Кожда з цих постатей, звернена лицем до середини каплиці, держить в руці звій з уривками своїх писань. Є це типи аскетичні, що різняться між собою голвно красками одягів.

Заки зачну описувати поліхромію стін, мушу вперед згадати про ікони й пам'ятники каплиці.

Східна стіна має по боках від входу два заглиблення, в які є вставлені дві шафні, різьблені ікони. Перша з них, посвячена св. Тройці, походить з р. 1467., друга: Ісуса й Богоматери Страдальної є, здається, пізніша, а коли обі примішені, невідомо.

В розі південно-західному стоїть прекрасний монумент фундатора каплиці, Казимира Ягайлонського. Твір цей викував з червоного мармору Віт Ствос. На багато різьбленій домовині лежить статуя короля, низше же є зображені представники суспільних станів, оплакуючі смерть короля. Над домовиною підпирає вісім стовпів бальдахим; на їхніх капітелях видніють сцени зі старого Завіта.

В противному куті каплиці, по стороні північній, зложено в р. 1503 на вічний супочинок тлінні останки королевої Єлисавети. І коли для Казимира здвигнено величну гробівницю у своїй пишній архітектурі, то над гробом його жени лежала звичайна плита камінна; завбільшки престола, без всякої прекраси, виглядом пригадувала нагробний камінь королевої Софії². Плита ця виставала трохи над урвень підлоги, та й в цьому виді служила вона іншій цілі: її застелювали коверцями, щоби священники складали на ній хрести й посуду церковну. Так було аж до р. 1752., коли з волі єпископа Залуского зістав внесений до каплиці саркофаг Ягайла та уставлений над гробом королевої Єлисавети — можливо, — що для симетрії з гробівцем Казимира³. Щойно підчас останньої рестав-

¹ Wł. Podlacha — Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny. ст. 30.

² T. Wojciechowski — Kościół katedralny w Krakowie. ст. 108.

³ T. Wojciechowski. — Kościół katedralny w Krakowie. ст. 108.

рації катедри відсунено його на давнє місце; що сталось з каменем Єлисавети — незвісно.

Побіч західньої стіни стояв колись королівський престол, але згодом знесено його за згодою властей катедральних і на цьому чільному місці вставили монумент єпископа Каєтана Солтика. Властиво — одинокою заслугою цього мужа був його протест проти поділу Польщі. За це зістав він вправді вивезений на Сибір, але в майже виїмкових услівях. Сцену цю зображено на домовині пам'ятника, де в колясці, тягненій кількома парами коней, вдставляють його на заслання. За це построєно йому величезний розмірами, але хиба — найпустійший, хоч дуже претенсіональний під оглядом змісту, монумент. Характеризує це найкрасше його горішня часть. Віко домовини підіймають дві алегоричні постаті, стоячі по боках, а зпід неї визволюється чорний орел з мечем в руці. Не булоби й в цьому ніщо злого, колиб не обставина, що орел цей є родинним гербом єпископа. Так отже за символ визволення Польщі уважали знамя людини, котра сповнила зглядом свого народа свій найпримітивнійший моральний обовязок. Пригадую вкінці, що Солтик записався сумною згадкою в історії української культури через нищення наших малювань¹. Розпис каплиці св. Хреста прецінь перетрєвав його...

Приступаючи тепер до опису образів, зачну від східної стіни. В її північній стороні горою, тягнеться через подвійне поле — обіймає іменно також верхову часть пілястра — картина: Христос прогонює купців з храму. Під оглядом іконографічним вона мало інтересна, не має бо визначнійших мотивів. Напис над нею слідує: *жалость домѣ твоего снѣсть ма.*

Під нею, з лівого боку, видніє зображення Тайної Вечери. Воно згоджується з текстом правильника Діонизієвого, відносно до слів євангелиста Матея (26, 26—29)². Отже має отсі головні ціхи: св. Йоан, спираючий голову на груди Ісуса та Юда сягаючий рукою до посудини. І, очевидно, всі голови є вкращені золотими сьєвами, крім голови Юди. Годиться додати, що в деяких образах Тайної Вечери сього часу «цей Едип середньовічного мистецтва» — як його назвав проф. Соколовскі³, має чорну авреолу. Наш артист одначе був більше толерантний.

Сусідна картина представляє сцену продання Христа. Вона є досить вузька, поміщена бо на передній части пілястра. В правій стороні стоїть Юда, переговорюючи з Жидами, за ним же, — характеристичне, — апостоли.

Вже малювання Тайної Вечери, що находиться в глибині нижі, є закритє згаданю іконою св. Тройці, насувається отже здогад, чи низше не був рівнож який розпис. Тому то я питався проф. Макарєвича, чи підчас посліднього відновлювання каплиці не бачив він слідів поліхромії за іконою, на що відповів, що по дослідам його не відкрив там нічого.

(Продовження буде)

Дамян М. Горняткевич

¹ Д. М. Горняткевич — Слідами нашої культури на землях Польщі. «Поступ» II. ст. 181.

² *Επιγεῖα* §. 287. — *Ὁ μισθικὸς Γεῖλονος.*

³ М. Соколовский. — О малярствѣ рускѣмъ. ст. 17. українського тексту.

В Одесі

(Уривок з ві спогадів про московсько-большевицький наїзд 1917—1918 року)

...Інакше ніж в Києві виглядала справа в Одесі, хоч, здавалося б, саме тут, в цьому космополітичному місті найбільше підходило Москалям бути сильнішими від Українців.

Ще з літа тут почалися формуватись українські частини під проводом полк. Сахно-Устимовича. Але не таким шляхом, як в Києві, тай цілком на інших підвалинах. В основу формування було заложено дисципліну й до листопада вже існувала піша Гайдамацька Бригада та кінний полк. Агітаторів не допускалося, провадились вправи, котрі служили головним чинником проти комуністичної пропаганди. Правда такої дисципліни, як в німецькій армії та старій російській не було, бо не такий час був тоді на Україні, але випадків непослуху, неповаги до старшин та памятного «розгільдядяйства», що панувало тоді в російській армії, не помічалось серед гайдамаків.

Носилися чутки, що незабаром мають зробити виступ комуністи, щоби перевести такіж порядки, як і в Петербурзі та Москві, але чутки ці покищо лишалися чутками.

Представником Генерального комітета в Одесі був полк. Поплачко, якому власне й підлягали всі українські частини.

Не можна обминути військових шкіл, яких в Одесі було чотири. 1-ша школа хорунжих, після перевороту в жовтні, оголосила себе українською й отверто стала по боці гайдамаків. Сергієвська гарматна школа та «Военное училище», прочувши, що незабаром можуть бути якісь сутічки в Українців з Москалями, поспішили взяти відпустки й розіхатись по хатах, тим самим висловивши своє небажання битись з комуністами, якби до такого бою дійшло. Про другу школу нема чого й згадувати, бо складалась вона з юнкерів жидівського походження, яким в середині ще листопада зривали погони, й які на це не реагували.

Краєва Рада, під проводом незабутньої памяти мученика доктора Луценка, весь час вела боротьбу з Румчеродом та Совдепом, проводячи яскраво самостійну політику. Духом цієї політики були перейняті й козаки гайдамацьких курінів, які немилосерно били пійманого агітатора.

В той час, коли в Києві прийшлося збройною силою заставляти Москалів покоритись — в Одесі цього не робили й російські запасові частини жили, розлягаючись самі, так що для большевиків вони підмоги не уявляли.

Загалом в Одесі було 10—12 тисяч війська, добре озброєного та дисциплінованого. Комуністи не спали. Формувалася «красная гвардія» та лаштувалася до виступу.

30. листопада Краєвій Раді було запропоновано здати владу «совдепу», в 24 годинний речинець, в противному разі загрожували збройним виступом. Але не додержавшись до даного терміну, ранком 1-го грудня червоні посунули на місто й відразу заняли тютонову фабрику Попова та двірєць Одеса-Головна. Зараз-же було кинуте гайдамаків, котрі хутко очистили місто від «красно-гвардійців» та розіслали кінні й піші патрулі по вулицях.

Спроба комуністів захопити владу закінчилася цілковитою їх поразкою, лишалось лише вирвати корінь. От тут то наша влада й не витримала іспиту. Замість того, щоби продовжувати провадити «чистку» й в першу чергу розігнати совдеп, та почати відбирати зброю у робітників-«червоно-гвардійців» як полк. Поплавко, так і Краєва Рада розпочали переговори з комуністами, яких представниками були Румчерод та Одеський совдеп, наслідком чого явилось утворення десятки, в яку увійшли доктор Луценко, Чеховський, Поплавко та інші. З боку комуністів увійшло також декілька представників.

Таким чином відстрочку було дано для того, щоб дати можливість Москалям реорганізуватися та збільшити свої сили на рахунок прибуваючих жовнірів з фронту.

На похороні забитого начальника «красної гвардії», Жида по походженню Льови Кангуна комуністи отверто в своїх промовах погрозували Українцям, обіцяючи незабаром розрахуватися.

Більше звернено уваги більшовиками на агітацію серед гайдамаків, але, як і раніш, успіху ця агітація не мала.

Але виникла нова небезпека. Троцький та Ленін оголосили демобілізацію й салдати кидали фронт та їхали до дому. Наскільки цей рух був стихійним, може свідчити те, що на протязі місяця не існували вже південно-західний та румунський фронти. Це було відомо гайдамакам і тому почали поговорювати про хату, демобілізацію й вкінці, завдяки цьому, а по друге, по згоді з комуністами після 1. грудня, гайдамаки почали вірити в те, що Москалі наші брати і т. и., — командуванню прийшлося старійші роки демобілізувати.

Та демобілізуючи, нових не прибувало, а як і прибували, то ненадійний елемент, завдяки якому й похитнулася хоч не велика, але всеж таки досить міцна дисципліна.

Розпочаттям переговорів та порозумінням з одеськими комуністами керманічі в Одесі, а з окрема полк. Поплавко вніс зневіру в те, що з Москалями не може бути згоди, на чому власне й трималася дисципліна.

Знов висунулись такі лозунги, як «з одного котелка елі» та «одна воша кусала» й полізла основа не витримуючи тиску комуністів. Тим часом вони готовилися до «последнього бою», розвиваючи шалену агітацію серед оставших в Одесі жовнірів та матросів, між якими порішено допомагати піхоті гарматним вогнем з кораблів. До того прибули ще нов крейсери самого лівого гатунку. Населення чекало й боялося. Але не за Українців, а просто за свою шкуру, бо розповідали, що більшовики з моря бомбардуватимуть місто. Дехто складав валізки та збирався тікати з міста, а більшість, як худоба на бойні чекали своєї участи. Нікому не було таємницею, що як придуть до влади комуністи, то не пожалують вони інтелігенції, а надто старшин, що повтікали з румунського фронту, шукаючи тут захисту від розагітованих салдатів. Частіше можна було побачити перебраних в цивільне офіцерів, яких було легко пізнати по нецивільних рухах, котрих не можна було захищати під невійськовою одіжжу. Хиталися підвалини української державности й хоч Українці надіялися перемоги, одначе в перемогу вірили мало.

Василь Бобрів

АФОРИЗМИ

Кожда вища культура вимагає сильної основи з загартованого характеру, глибоко вкоріненої совісності, невідкупленої серйозної правдолюбності. І якраз християнська релігія є тут конечна.

[Foerster Fr. W.: Autorität u. Freiheit. 102].

Кожда правдива культура чоловіка бере свій початок у поборенню самого себе.

[Foerster Fr. W.: Jugendlehre].

Сучасна пануюча культура є егоїстична, навіть там, де видається, що вона працює для добра людства, для добра народа, — бо її альтруїзм, це лиш вирівнання всіх егоїзмів. Однак культура повинна бути етична у повнім значінню, це значить, не шукати найвищого добра в можливо найбільшій кількості змислових розкошів, але в злеті духа до його принципу істновання, до його властивої батьківщини. Правдива культура повинна наближатися можливо найблище до ідеалу царства Божого на землі.

[Kralik R. v.: Neue Kulturstudien].

Головним блудом нашої модерної культури є це, що вона матеріалістична.. Висока культура одначе мусить бути ідеалістична, мусить бути збудована на духови, не на матерії.

[Kralik, R. v.: Neue Kulturstudien].

Культура і релігія розвивалася і занепадала все рівночасно.

[Kralik R. v.: Neue Kulturstudien].

Тяжке життя

(Притча)

Я лежав хорий, непорушний і дивився в зелений сад через вікно напроти ліжка.

Радісно в відчинену квартиру влітає два білих метелики, мов дві душі світлих, летять, граючися, просто до мене... Облетіли мене навкруги і тієюж дорогою, мов по слідах, понеслися до відчиненої квартирки... Один прожогом вискочив у сад і зник за вікном, а другий перед самою кватиркою метнувся в бік і вдарився в сумежне скло... Молоді товариші розлучилися...

Перший купався в розкошах на сонці, на воздусі, а другий бився в шибку... І все в одну шибку... І, певно, гірко плакав і нарікав на тяготи життя.

Я дивився на трепотіння метелика й уже сам знесилився. А метелик усе бився в скло до соняшного світла і в тому тепер було все його життя, тяжке життя.

Я міцно заснув.

Коли над вечер прокинувся, побачив, що метелик все также бється... Я довго глядів і так хотів йому порадити, щоб відлетів у бік на одну тільки цілю, де через одчинену квартиру вихід в прекрасний світ...

Він усе бився, а я думав:

Оттака доля й людини: на одну цілю від його всі розкоші життя, а він, сліпець, весь вік бється коло них, гине в темряві й неволі і каже: — Тяжке життя на цілім світі...

Іван Лука

Мойсей передумується¹

(Оповідання)

Хто любить своє життя, цей утікає перед смертю, якщо не може її подужати. А Мойсей, той біблійний Мойсей, носив у собі життя мільонів — життя цілого свого нещасного народу, і любив його — ах, як його любив! Тільки й було його журб та надій, що думав і мріяв про долю мільонів: як спасти бездольний народ? що зділати? відки розпочати? як докінчити?

Фараон і його донька тішилися літами, що вдалось їм виховати для Єгипту другого Йосифа: чоловіка незвичайного, розумного наче ясновидючого, палкого до діла, витревалого. Він спасатиме Єгипет від непередбачених нещасть... І вже Фараон виставив молодому Мойсеєви грамоту на намісника одної з найбільш загрожених провінцій. Але — річи не так складаються, як люди хочуть — тогож дня, коли Фараон урочистим способом мав вручити Мойсеєви декрет, довідався він про »зраду«
свого вихованка.

Мойсей мусів утікати. Ціле єгипетське самопочуття, що не сумнівалось про свою святість, його ділом було смертельно ображене. »Або ми, або він!« — думали Єгиптяни про Мойсея. »Або я, або вони!« — думав Мойсей про Єгиптян. А що їх було багато, а він — покищо — був сам один, то мусів утікати.

Доки находився в межах єгипетського царства, тільки перебігав з криївки до криївки — засапаний мов сернюк, коли його гонять ловецькі пси. Аж як ступив на землю Мадіям, що на синайському півострові, спокійніше відітхнув, став почуватися чоловіком.

Був перемучений. Дотепер подорожував переважно ночами, тепер захотілось йому спочити хоч через одну ніч. А сонце вже клонилось ід заходою. Втікач розглядався по околиці: де вибрати собі місце на нічліг? По правій стороні звичиналися каменисті горби, а одна скеля сторчала самотня, наче грубезний стовп, безпечна перед хижачами пустині. На цю скелю виліз Мойсей, і сів на її рубі, звернений лицем до Єгипту й до західнього сонця.

Славаж тобі, Господи! — зітхнув, насупив брови, і думав. Забавив він був спочинку не лише для спочинку. Ще горячіше бажав він спочинку для думання й передумування. Людська душа в ньому, пририта через кілька днів звіринною долею, захотіла свobodно випростуватися... крильми потріпотати.

Одітий у білу єгипетську полотнянку, з пірамідальним єгипетським капелюхом на голові, обголений і обстрижений на єгипетський лад, увесь обсмалений з жаги сонця, гарний на лиці, стрункий тілом він виглядав у промінях західнього сонця мов пустинний ангел, що скрізь перейшов пустинні піски, й журиться: якби нещасну країну ужити?

І колиб не ті його живі, палкі — мов ранішня зоря — очи, бу-
лоб його можна вважати за непорушну статую з мрамору Але ті очи!... Чиста душа, яка ще не подібна до витертої й засморо-аної одежі фабричного робітника (бо до цього подібні душі в наших »поступових«

¹ В цім році випечатаємо цілу серію подібних оповідань тогож автора.

часах), уже на перший погляд задрожалаби була перед ними. А якщо бу'аб їм ближше приглянулася, моглаби вичитати з них тайну, що за ними ховалася.. Що це не звичайні собі людські очи, а гнізда пустинних вітрів, які бурею понесуться над єгипетську ріку, і прикажуть їй: вийди поза свої береги! — і вийде; і скажуть дневи: смеркнись! — і смеркнеться; морю прикажуть: розступись! — і розтупиться; скелі прикажуть: дай воду! — і дасть.

О, Міцраїм!¹ — зітхав Мойсей, кидаючи свій погляд на далекі єгипетські низи.

Ти моє горе, ти й моя надія!

Ми ще не можемо розлучитися! Ні! Твої болотністі поля, твої цегольні й твої піраміди, ці гробниці для мертвих Фараонів, а тюрми для моїх братів, я приніс аж тут на цю скелю — в пустиню!

Ні! Так не розлучимось! Оддай мені моє — аж тоді розпрощамось! Повідчиняй свої тюрми й казмати, віддай мені три мільони моїх сердець, що мучаться в каторзі! О, як мучаться — аж тут на скелі, тут у пустині, далеко від тебе чую їх квиління!

Не гадай, гордий Міцраїм, що я тебе покинув, щоб уже не вернути до тебе! Ні! Але з бурею верну — з бурею, що пірве три мільони живих людських еств, зробить з них вал, який зрівняє дорогу за собою...

А коли він так говорив (бо не тільки думав це, але й говорив), західне сонце, наче в безкрайому морі, відбивалося в його душі, і гойдалося в ній огнисте сонішне коло — наче в безкрайому морі.

Земська мудрість — замало! і земля — замало! — Ось тому я похитнувся в своїх замірах і трудах. Мало я числив на Бога, на силу, що роздає життя і смерть, а ніхто не бачить: коли і як?

Бога мені треба! неба мені треба!

Памятай, гордий Міцраїм: прогнав ти мене, щоб я в пустині Бога знайшов і з небом союз зробив! У тобі був я сам — сам між твоїми синами, сам між моїми братами, бо вони сліпі їм ще очи не відкрилися, й вони мене не впізнали. Але.. Не ликуй передчасно! В союзі з Богом — з тим, що більше важить за три мільони війська, верну назад до тебе!

Знаю я свою ціль: у пустині, на чужині, на самоті шукатиму доступу до Бога.

Від своєї ціли й віри перекинув Мойсей очи на минувшину й на дійсність, і став нарікати на себе самого та на своїх братів: Горе моє! Я несповний чоловік! А мої браття — несповні звірі! Це дав мені світ і їм це дав світ.

Маю лють на Фараона і на цілий його двір? — Вінжеж мене хоче вбити! Але якщоб мене той Фараон не притулив до себе, якщоб не насичував мене своїм багатством і не розв'язав мені душі просвітою свого двору? — Аж тепер це добре розумію. Я тоді бувби таке саме безмовне, темне живло, як і мої браття, що з роду віку гниють по цегольнях, — три мільони людських еств без людської вдачі й долі.

---

¹ Так по жидівськи називається Єгипет.

Багатством я наситився, й не мав уже чого шукати для себе. Звіря в мені наситилось, і — як достиглий овоч з дерева спадає — пропало. А тоді відкрив я в собі друге своє «я» — не те, що замикається само в собі, а те, що розпливається по всій моїй минулій і теперішній історії. Я пізнав, що я виступив на світ як правнук, внук, син і брат мільйонів — а цього звіря не знає. І забажав я, щоб також те моє друге «я», те велике, широке, було щасливе. А воно в неволі!... А просвіта виявила мені, що те моє «я» дорожше й важніше, ніж моє слимаче «я». Атже й Бог журиться всіми, а не лише собою.

Тому вбив я Єгиптянина, що знущався над моїм братом — над одним серцем мого великого «я». Рахунок був простий: годиться роздушити чирак, щоб не заказив цілого тіла.

Роздумував Мойсей, сидячи на скелі в пустині; мов ангел пустині, — блискавично думав.

О, Міцраїм! О, браття мої! як вас зберу? Як вас притулю до себе? Як вам поможу? Колиб я міг розбудить у вас те друге, людське «я» — те велике, святе, що дбає про всіх!

Але вас пани — володарі нарешно й насильно держать у пеленках, у колисці, щоб ви не привикли своїми ногами ходити. Вони хочуть з вас мати тільки худобу — тільки робуче тягло, тож так вас і виховують. Один пастух — малий, слабкий, а над сотками волів панує, робить з ними, що хоче. Алеж у волів менше «я», як у нього. Він про всіх думає, а вони кожний тільки про себе. Вони розбиті, відділені один від одного, бо кожний журиться тільки собою, а він лучить у собі долю й силу всіх. І їм самим каже він убиватися, а вони, нерозумні, слухають його: живі живих тягнуть під різницький ніж. Нині черга на цього, завтра на того — за рік на всіх. А вони про це й не знають, бо не думають про цілість, тільки кожна часть сама про себе.

Так було, так є, так і буде... Горе волам! О, а нещасний мій народ несе на собі долю волів!

Проплакав Мойсей, ревними сльозами проплакав. Падали його сльози на пустинний пісок — покищо не приносили йому життя, не покривали його манною. Та в душі Мойсея завязувались кільці, що опісля день у день покривали пустинню небесною манною.

Одно мене болить: мене молодість здурила! поети мене здурили! Поети — попсовані ідеалісти, що називають себе філософами, соціологами. Вони фалшують природу! А фалш — фалшом. Думаєш, що там, де зелено на землі, сама трава, а в ній скрита гадюка. Ляжеш на неї — і от лихо.

Раю хотів для мого бездольного народу. Раю: багатства для всіх і кожного, свободи для всіх і кожного, рівності для всіх і кожного, самих солодощів для всіх і кожного... А зараз, уже нині! Ізраїль «без хлопа й без пана» — ось се був мій найсвятіший ідеал.

Яка іронія! Який нерозум!

Сам я хотів бути рівний усім моїм братам, хоч їх людське «я» ще тільки в пеленках повите. Обходився я з ними, як з рівними собі.

І чи не через те попав я в нещастя? — Вчися, вчися, Мойсею, на своїх власних промахах!

Тяжко було мойому розпоетизованому серцю глядіти на це, як два мої брати, нещасні каторжники, між собою лаються, грозять собі побоями... Невжеж мало їм нагайок од панів-Єгиптян? І приступив я опечалений до них, кладу їм руки на рамя, та й прошу їх лагідно, з серця: Браття, успокійтеся! Невжеж мало вам нагайок від Єгиптян? Хоч самі собі ви не збільшувалиб мук!...

Але — о, Господи святий! — ці браття визвірились на мене мов скажені пси: »Ге! ге! А ти хто такий? Хто поставив тебе суддею над нами? Ге! Чи не хочеш і нас убити, як убив того Єгиптянина вчора?« — І дикою втіхою втішались, що мене зрадили, що мені доскулили.. Лячно! Один одного готов убити за кавалок хліба, за два нових, за одно дурне слово — для слимачого зиску. Але для поратуння брата — ні пальцем не кивне. Ба, готов він зрадити й того, хто хоче ратувати, — щоб тільки, хоч на хвилинку, втішатися слимачим зиском: »Аво, що я йому зробив! яку штуку я йому втяв!« Лячно! Ні, це не люди! Це пси, що над кістю готові заїстися на смерть — брат брата, батько сина, син батька. Спить у них людська душа, тільки звиринні чутливі тельбухи в них одзиваються.

О, так! Аж тепер я це розумію. Моя молодість мене здурила, поети мене здурили! Яж мріяв про братерство в Ізраїлі, щоб не було низшого й висшого — »без хлопа й без пана«... А не так, як воно в Єгиптян та в усіх інших народів. Тепержеж ясно бачу... Братерство, демократизм, аристократизм, абсолютизм — усе пусте. Пусті слова, пусті герби! А дійсну вартість має лише те: чи до народу відноситься володар з доброю волею, чи із злостью? Чи він для народу батьком, що думає про його життя, чи катом; що думає про його смерть?

Єгиптянам добре при Фараоні, бо до них відноситься він з доброю волею; а Ізраїлеви при ньому зле, бо до нього він відноситься із злостью волею. Мене, свогого вихованка, хотів він убити ізза Єгиптянина пияка; а хто вбиває ізраїльські немовлята, цим він ордени роздає! От і все!

Князів, панів — але своїх князів, своїх панів тобі, Ізраїлю потреба! Чи це будуть сякі, чи такі, пани — байка! Це важне хіба для Єгиптян, а не для тебе. Єгиптяни так багаті, що можуть перебирати страви, які при столі мають бути подавані. А ти з голоду примираєш... Доки жив твій Йосиф, заступник Фараона, доти було тобі добре — також у літах голоду. Мав ти чесне ймення, мав право, мав землю, мав волю... А відколи не стало твоїх князів, від тоді твоя доля — мов доля скотини.

Ах! »Ізраїль без хлопа й без пана« — чи це не видумка лукавих Єгиптян на загибель Ізраїлеви? »Без хлопа й без пана« — значить: що Ізраїль ніколи не підійметься, не збереться в єдність, не уформується в сильні ряди, не знатиме своєї влади й не матиме її... а киснутиме в болоті на віки вічні — під чужими панами. Требаж людській душі рости в якусь сторону. Душа Ізраїля не росте в гору, а в низ — не пнеться до сонця, а розгалужується по підземельній темрі.. »Ізраїль без хлопа й без пана!« — О, нічого красшого для Єгиптян, як виховувати Ізраїля в цім химернім ідеалі... про »крила без піря«. Не полетить Ізраїль такими крильми — вони хіба лише на те, щоб їх Єгиптяни зідали.

Знаю всю єгипетську мудрість, але не знаю про народ, що визволився з неволі і правив сам собою »без хлопа й без пана«. Знаю, що хлопи й пройдисвіти спасали народ — але тоді вони ставали панамикнязями, й добирали собі панів для правління народом.

О, Ізраїлю, запам'ятай собі цю науку! Гріх тобі й згадувати: »Ізраїль без хлопа й без пана«.

З твого болота хочу я збудувати каменю, твердиню, де низші й висші цегли — але всі разом одна сила!

Обернувся Мойсей позад себе, а звідти наступала ніч. І зітхнув Мойсей: О, Господи, врозуми мене, як слід! Щоб я впізнав те, що правдиве; щоб я хотів того, що спасенне.

Ось бачу, що я доси помилявся. Чого ніде не бачив, про що й не чув, це хотів я здійснити в Ізраїлі. Хотів я щастя для всіх моїх братів і для кожного з них — щастя, рівності, свободи... Чи не дитинні мрії? Ні, всі не можуть бути щасливі! Також у Ізраїлі, в божему народови, всі не можуть бути щасливі! Так природа поступає, так ти, Господи, поступаєш, — а проти тебе нема змоги. Кому життя, а кому смерть; кому краса, кому розум; кому здоровля, а кому горб і сліпоту... Невжеж малаби природа заховувати зужитих старців і прокажених — з милосердя, з почуття братерства? Небавом увесь світ бувби заповнений ними! Так життя само себе знищилоби Годі! Багато дерев з землі виростає, та не всі доживають віку: чим старший, чим красший ліс, тим менше дерев у ньому; решта мусить гинути.

Життя дорога річ, дорого треба оплачувати його. А діти й поети все хотілиби лише вкрасти!

Так! дурне це: обіцувати народови забагато. Сеж значить: розбивати, марнувати сили, й не досягнути ні того, що можна досягнути.

Праця, святість влади, послух, нагорода й кара — ось це закон для життя народу. Скрайности однакові овочі родять: що неволя, то й сваволя.

О, Ізраїлю! Запам'ятай собі, що не може бути свободи для вовків і для змій... Бо коли для них буде воля, то для тебе буде неволя. Хто править народом, нехай не няньчиться із ним! Бий змию і її зародок зараз — не відволікай, не уступай! Бо инакше переросте отруя твою добру волю.

Коли Мойсей так роздумував, на долині під скелею змیا, що входила під ніч у нору, піднесла голову, й силача на непрошеного гостя в своїй країні. А Мойсей притьма збіг із скелі, і вбив її своєю палицею: А щоб твій рід не розмножувався! За десяток літ твої нащадки знайшлиби моїх братів ще й у Єгипті!

Виліз Мойсей на своє місце, а сонце вже ховалося за єгипетськими низами, і довкола вже наступала ніч, що в своєму лоні носить зорі.

Слава Господеві Ізраїлевому, що сотворив зорі й землю, що був твердинею для Авраама, Ісаака, Якова і Йосифа!

Слава йому за життя, за денне світло й за нічні зорі!

За слово потіхи, яке дав нашим батькам — Авраамови, Ісаакови, Яковови!

Слава тобі, Господи, від усього живого, а передовсім од Ізраїля, вибранця твого, що кличе до тебе моїми устами.

Не забудь нас, Господи, бо ми, вибранці твої, погибаємо!

Так молився Мойсей, а зоряне небо — мовби на зазив його молитви — щораз ясніше виступало, й об'являло свою відвічну славу й силу.

Господи! Всі сили в світі, а світ у твоїх руках! Нема нічого без твого слова! Вся наша мудрість, усі думки й діла — це тільки сільця для нас самих, коли ти проти нас. А наша неміч — це наша сила, коли ти з нами. Ти даєш долю народам — долю й недолю!

О, Боже наших предкв Авраама, Ісаака, Якова, Йосифа! Завовго наша недоля треває! Чи ми ще твій вибраний народ? чи може ти нас уже відкинув? Обізвися, Господи Ізраїлів! Колись ти говорив з нашими батьками, заключив з ними святий союз. І карав ти через них народи і спасав — яка вже була твоя воля. Чи нині вже не ті часи? Чи ти вже нині не наш Батько? Чи не будеш уже говорити з нами?

Промов, о Господи святий, вияви нам свою силу, простягни свою руку, й визволь нарід свій із неволі!

Ось я один з цілого Ізраїля, мов посол висланий до тебе. Інші роблять цеглу для Єгиптян, жують тверду кору свого хліба — не мають часу думати про тебе, шукати доступу до тебе.

Що буде? як буде? де? коли?

Ах, множество думок псує душу! Розхолітує її сили, розділює розум од серця, волю від совісти. Віра, непохитна віра — це сила душі. Розум і серце, волю й совість віра стоплює в одно розтоплене залізо, яке спалює все, що йому протривитья по дорозі.

Господи! Моя віра — мов ротоплене залізо!

Не вступлюся тобі, ні! Не збуджуся й не змучуся, аж наповню пустиню й це зоряне небо своїми зітханнями й призовами, аж перелетється чаша неба, верхом наповнена моїми молитвами й стонами, — аж обізвешся! Аж дістану бич з твоєї руки — бич, що буде для Єгиптян змиєю, а для моїх братів обручем, що сполучить їх у єдність під твоїм імям.

Нехай стрепенеться Єгипет! А Ізраїль нехай готувиться до великих діл!

Так зітхав до Бога Мойсей, утікач, на скелі в землі Мадіям, на самоті, в ночі, на перепутті свого життя.

І уложився до сну на скелі. А небо — те небо, що над пустинею, якого краса є нагородою для пустині за її вбожество й мертвоту, ту небо накривало Мойсея, й вилискувалося не лише там у горі, але й у його душі. І зорі — ті, що на небі, і ті в серці — стерегли його, щоб він завтра, скоро день, міг щасливо вибратися в дальшу дороге в пошукуванню за Господом і його союзом.

Г. Костельник

Ангел смерти

(Казка)

Присвята Олі Солтисівній

Тяжка праця від досвітку до пізної ночі по панах і Жидах, голод і перемероження зимою, велика гризота, як дати собі раду з п'ятьма діточками, зовсім зломилі бідну вдову, зарібницю Катерину Куйбиду. Попала в тяжку хворобу.

Рік назад помер її муж, двірський слуга Семен, подвигавшись у лісі. Полишив її незасібну, без куска землі і власного кутика з п'ятьма діточками на двірській хаті. Найстарший хлопчина мав сім літ, а наймолодше було двомісячне, при грудях. Добивалась і плакала Катерина за чоловіком, але жалко їй було і діточок, щоби не погинули з голоду і холоду. Мусіла на них тяжко працювати і ця праця зломилла її до року зовсім. Ще може Катерина булаби піднялась з цієї хвороби, якби мала чим занестись і добре запалити в хаті, а то не було навіть кому обійти хорої. З села не міг ніхто довідатись до неї, бо мешкала далеко за селом на двірській хаті, а сусіди — двірські слуги не мали часу займатись нею, бо ніч їх гнала і приганяла, і вони — мали свою рідню...

Полежала Катерина дві неділі, кинулась нужда і почала її догризати живцем. Треба було такому, що не знає біди, заглянути до хати Катерини, а побачивши тривожну картину страшної нужди.

В хаті зимно — пес вірвався, бо вже від кількох днів не палено, а на дворі мороз аж скварчить. Катерина лежить у горячці без пам'яті на постели, а двоє дітей сидять її в ногах. Змерзлі і зголоднілі плачуть. Третє наймолодше, повзе мамі по грудях, заглядає в вічі і поплакуючи просить їсти. Серце краялось з жалю, як мала дитинка відчувала голод. Двоє старших на зміну, одно лишалось дома, щоби занести чим хору і закропити водою, а друге взувалося в мамині чоботи і бігло в село, щоби дещо вижебрати між добрими людьми для хорої і прочих дітей. Третього тижня змилювався Господь над цю біднотою і постановив Катерину вже забрати до себе. Післав ясного ангела смерти, в дуже морозну місячну нічку на землю, щоби забрав щасливу душу Катерини і спровадив до царства небесного. — Послухав Божий післанець приказу Найвисшого Пана і злетів на землю. З тиха ввійшов він до хати Катерини. Ясність освітила хату, ангел смерти глянув на смертну постіль Катерини і на хатну недолю. Серце йому стиснулось з жалю і слези заповнили вічі. Не міг забрати душі Катерини з поміж діток-сиріток, тому вийшов з хати та відлетів на небо.

Не сподобався Богу неслухняний ангел, тож Господь дав йому новий приказ.

Зійдеш негайно з неба на дно, де найглибший океан і там на дні моря знайдеш велику груду землі, забори її і принеси сюди. Ангел сповнив Господню волю і приніс груду землі.

»Що ти там бачив на дні океану?« — спитав Господь ангела.

»Великі скарби та прекрасні сотворіння, Господи!« — відповів Божий післанець.

»Розбий цю груду землі!«

Ангел розбив її.

»Щож тепер бачиш?»

»Маленького хробачка!»

»Знай отже, сказав Господь, я памятаю добре і за цього хробачка, що на дні моря, — не забуду і на ці сироти. Ніхто не сміє знати моїх замислів і призначень на майбутність. Ідиже знова на землю і сповни мій приказ«...

Ангел спустився на землю і забрав до неба душу Катерини...

Громада збрала поміж собою по лепті і похоронили нещасну бідачку.

По похоронах зійшлися добрі люди і розібрали діти маміж себе.

Бігли літа, а з ними росли діти, круглі сироти покійної Катерини, росли на ласці добрих сусідів на статочних громадян і примирних дітей Божих...

Володимир Мартиневич

≡ ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ ≡

Галичина

Громадське життя в коломийській гімназії

Начерк розвитку »Громади Молодіжи«

(Докінчення)

Звіт з діяльності „Гуртка Українців VIII кл.“ за шк. рік 1921/22. За ініціативою тов. Прокопова Івана скликано дня 2/XII 1921. перші загальні збори гуртка, на яких вибрано тов. Прокопова Івана провідником, а тов. Кульчицького Євгена писарем. На зборах рішено, що сходини мають відбуватися три рази тижнево; у второк: лектури, п'ятницю: повторення історії літератури, а в суботу: поширення шкільної лекції. На зборах був проф. Цісик Омелян, опікун гуртка. Дня 3/XII обговорювано справу вибору праці і намічено тим разом »Мойсея«. Опісля з черги відбувалися сходини з лектур оброблено: 6/XII 1921. Прокопів Ів.: »Мойсей« Ів. Франка, (прис. дир. Мостович); 16/XII. 1921. Малкович Волод.: »Панські жарти« Ів. Франка; 16/XII. 1921. Прокопів Ів.: »Іван Вишенський« Ів. Франка; 13/I. 1922. Побігущий Євген: »Причепка« Ів. Нечуя Левицького; 13/I. 1922. Кульчицький Євген: »Скошений цвіт« Вол. Барвінського; 31/I. 1922. Побігущий Євген: »Хмари« Ів. Н. Левицького; 7/II. 1922. Прокопів Іван: »Суєта«, комедія в IV. д. Івана Тобілевича; 17/II. 1922. Побігущий Євг.: »Хазяїн«, комедія Ів. Тобілевича; 3/III. 1922. Побігущий Євг.: »Серед степів« Панаса Мирного; 3/III. 1922. Прокопів Ів.: »Морозенко« Панаса Мирного; 3/III. 1922. »Лихий попутав« Панаса Мирного; 22/III. 1922. Побігущий Євг. »Хиба ревуть воли...?« Панаса Мирного; 1/IV. 1922. Фраєрівна Ліна: »Царівна« Ольги Кобилянської.

Як поширення шкільної лекції доповнено:

10/XII. 1921. Прокопів Іван: «Інститутка» Марка Вовчка; 10/XII. 1921. Побігущий Євген: «Кармелюк» Марка Вовчка; 10/XII. 1921. Прокопів Іван: «Від себе не втечеш» Марка Вовчка; 25/II. 1922. Побігущий Євген: «Марко Проклятий» Ол. Стороженка; 11/III. 1922. Прокопів Іван: «Кіндрат Бубненко Швидкий» Ол. Стороженка; 11/III. 1922. Побігущий Євген: «Матусине благословенне» Ол. Стороженка.

Окрім того повторено з історії укр. літератури: Ол. Барвінського цілу першу добу, а з другої доби до «Брацтв». На ці повторення відбулися сходи: 9/XI., 17/XII. 1921., 20/I., 28/I., 10/II., 28/II. і 10/III. 1922. В повторенню брали участь майже всі члени. При всім тім брали живу участь в дискусії: Прокопів, Побігущий, Рапп, Малкович, Кульчицький, Гендель, Шпербер, Фраєрівна, Бабинюк, Генік, Гайслер, Негрич, Породко, Жолкевич, Горн і Кугельмас.

При обговоренню «Хмар» був присутній проф. Цісик.

Відбулися також загальні збори 18/III. 1922., на яких порушено справу неприсутности Жидів і їх мови.

Рішено, що на сходи повинен приходити лише цей член «Гуртка», який знає даний твір. Жида повинні старатися говорити чисто по українськи.

Всіх членів було 29. Сходи «Гуртка» зацікавили і нечленів, які прислухувалися. Прислухувався також т. Міліянчук, пров. «Гуртка укр. IV. кл».

Коломия 10/V. 1922.

Прокопів І.
провідник

Звіт¹ з діяльності «Громади молодіжи ім. Гр. Сковороди» в державній гімназії з українською викладавою мовою в Коломиї за шк. рік 1922/23.

По переведенню загальних зборів у клясових громадах від IV до VIII кл. і по виборі клясової управи, скликав голова VIII кляси тов. Іван Попович перше засідання «Громадської Ради» на день 21 вересня 1922., в цілі вибрання виділу «Громадської Ради» і виділів її підвідділів.

Головою «Громадської Ради» вибрано тов. Івана Поповича уч. VIII кл., головою Т-ва «Літературно-Научний кружок» вибрано тов. Зенона Стефанева уч. VII б. кл., а головою Т-ва «Самопоміч» — тов. Кузича уч. VI б. кляси. На засіданню зложив свій уряд б. антиквар тов. Ярослав Вергановський, а новим антикварем вибрано тов. Ярослава Геніка, ученика VII а кляси і приділено йому до помочі тов. Василя Міліянчука (V б. кляси).

На цьому засіданню вибрано також концертний комітет, головою якого став Ярослав Генік уч. VII а кл.

1. «Літературно-научний кружок» провадив у цім шк. р. читальню для учеників. Читальня містилася в одній із шкільних саль. В попудневих, а в зимі вечірних годинах сходилися там громадяни (-нки) висших кляс і читали часописи та періодичні письма. Читальнею заряджував нововибраний голова «Літ-научного кружка» тов. Омелян Міняйлук уч. VII а кл. Громадська читальня удержалася до кінця шкільного року і розвинулася досить гарно, а удержувалася грішми з членських вкладок.

¹ Пор. «Поступ» II. 307. (Прим. Ред.)

Відчити відбувалися в цім шк. році тільки в германістичній секції «Літ-Наукового Кружка», котра стояла під проводом пр. Ю. Ковалева. Виголошено такі відчити згл. реферати: 1. *Weltschöpfung und Weltuntergang im germanischen Mythos* (пр. Ю. Ковалів); 2. *Höfische Epik* (Ерліх — VII б); 3. *Die Renaissance* (Гільзенрат VII б); 4. *Sturm und Drangperiode* (Каране VII б); 5. *Novalis* (Лінденберг VII б); 6. *Tieck* (Кугельмас VII б).

Т-во «Самопоміч» розвивалося в цім шк. році дуже слабо й одинокую його діяльністю було ведення антикварні. Крім того воно уділило в цім шкільнім році одну підмогу. Підвідділ «Самопоміч» — антикварня — вела торгівлю шкільних книжок і розвивалася досить гарно.

Останню контролю переведено дня 29/VI 1923 і знайдено на складі 375 чисел.

Ще на першому засіданню «Гром. Ради» поставлено внесок, щоби «Гром. Рада» подбала о засновання громадської бібліотеки; в тій цілі вибрано також комітет, який мав ближе обговорити цю справу. Головою комітету вибрано тов. Маріяна Біленького (уч. VIII. кл.) Ця справа була предметом нарад майже всіх пізніших засідань. В цілі придбання фондів на закупню книжок, порішено на засіданню «Громадської Ради» з дня 19 грудня 1922 перевести одноразову збірку по 1000 Мп. від кожного члена. Цю збірку дійсно переведено, а за зібрані гроші 247.500 Мп. закуплено книжки. На громадську бібліотеку жертвував також забавовий комітет VIII кляси 63.000 Мп., а 170.000 Мп. вплинуло з розділу чистого доходу з Шевченківських вечерниць.

З кінцем шкільного року мала громадська бібліотека 65 томів, з чого 27 книжок передала до громадської бібліотеки громада уч. VIII кл.

Заснований товаришами спортовий кружок «Хортиця» розвинувся, завдяки проводови пр. П. Франка, досить гарно і числить тепер 3 дружини. Цей кружок управляє два роди спорту: 1. копаний мяч і 2 легка атлетика.

Згідно з ухвалою «Гром. Ради» і за дозволом Дирекції гімназії занялися громадяни підчас різдвяних ферій збіркою на Укр. університет у Львові, а рівнож помагали «Жіночому Кружкові» в Коломиї при доставлюванню обідів політичним українським в'язням.

2. Вибраний, на першому засіданню «Гром. Ради», концертний комітет, завдяки помочі пр-ів Романа Шипайла і Ом. Цісика, вивязався зі свого завдання добре. Святочний концерт у память 62. роковин смерти Тараса Шевченка відбувся дня 22. марта 1923 р. в салі Каси Ощадности. На програму цього симпатичного концерту зложились: Вступне слово Я. Івантишина уч. VIII. кл.; а) О. Кошиць: «Ой біда»; б) М. Лисенко: «Ой гай мати» відспівав міш. хор громади; деклямація: Паньків Іван уч. II. кл.; фортепянове сольо: Лішт.: II. Рапсодія, відограла Кобринська Марія, уч. VIII кл.; Пачовський-Людкевич: Хор підземних ковалів, відспівав муж. хор. Громади; Шуберт: Симфонія H-moll, відограла орхестра; деклямація: Генік Ярослав, уч. VII кл.; Концерт Беріот: скрипкове сольо, відограв Лянде Яків уч. VIII кл.; Шевченко-Лисенко: Кантата «Радайся ниво», відспівав міш. хор у супроводі орхестри. Концерт приніс 918.900 Мп. чистого доходу, який розділено згідно з ухвалою засідання «Гром. Ради» з дня 15. цвітня 1923.

Доволі пригідні кліматичні відносини дали змогу громадянам відбути в цім шк. році цілий ряд прогульок. Відбували їх ученики кля-

совими громадами під проводом своїх клясових опікунів, майже що тижня, вибираючися в суботу або в неділю в ближші околиці, околиці Коломиї. Дня 27. мая 1923 р. відбулася прогулька на Явірник, в котрій брало участь 30 громадян кляс V. VI. і VII під проводом профів Ковбуза і Николишина, а дня 2. червня 1923, що був в тій цілі вільним від науки, відбулася прогулька на Хомяк і Явірник, у котрій брало участь 220 громадян під проводом більшого числа професорів.

Свою діяльність покінчила «Громадська Рада» на останнім засіданню, що відбулося дня 28. червня 1923 р.

* * *

Хто обсервував діяльність «Громади Молодіжи» та її підвідділів — клясових громад, працю «Літ.-научного Кружка» з його секціями — гуртками: українців, істориків, природників, германців і математиків, діяльність «Самопомочі», кружка есперантистів «Progresso», розвій громадської антикварні та шалену працю «Громадської Ради» в першому і другому році її існування, звернену головню в тім напрямі, щоби збудувати міцні основи громадського життя в колимийській гімназії та поширити ідею «Шкільних Громад» і в інших українських гімназіях Галичини і створити з Коломиї центр громадського середньо-шкільного життя — той бачив, що зерно, кинене проф. Галібеєм Степаном, опікуном першої клясової громади, не пропало. Дійсно, молодь коломийської гімназії кинулася з запалом до громадської і літературної роботи. Та небавом обставини змінилися. Нагінка й переслідування коломийської гімназіальної молоді з боку поліції, некорисне вирішення нашої справи на міжнародньому ринку, далі труднощі й перепони «Громадській Раді» зі сторони опікуна — Дирекції, це все поволі руйнуючо впливало на психіку громадян-учеників. Пригнблення — а далі байдужність почала огортати й найкрасших провідників і нині громадська будівля, взнесена з таким трудом і накладом праці, грозить розвалом, якщо відвічальні одиниці не возьмуть у руки керми громадського життя в коломийській гімназії.

Коломия 1. XI. 1923.

Іван Михайленко

Свої про нас. Поважний берлінський тижневик «Літопис» помістив у зшитку 2 (стор. 29) лист, у якому автор дописі, д. А. Л., переповідає здебільша свої вражіння за час своїх відвідин у м. році рідної Галичини. Про наше молодече життя він говорить оці знаменні слова: «В останніх часах виявляє себе добре спортовий рух серед молоді. Поза тим молодь, з окрема студентство, без доброго проводу, без гісної організації і без впливу». Й нам здається, що багато правди криється у цім доброзичливім докорі. Від чотирьох літ важкої праці нам нераз доводилось зустрічати прояви, котрі безперечно підтриму-

ють цю докірливу думку. З нашого боку роблено і досі робиться чимало заходів, витрачено не мало гроша на організаційну та ідейну акцію серед молодіжи, та, на жаль, хісна з цього не багато. Молоде покоління не має життєвого почування і належного розуміння гуртової та організаційної справи.

Одначе не думаємо закладати рук, але далі працювати в душі величній програми нашого органу для добра української молоді. (Редакція)

Німеччина

Українське студентство у Берліні. Праця фахових гуртків. При кожній висшій школі у Берліні в сучасний

мент існують фахові гуртки студент в-Українців, які складаються як з організованого студентства («Спілка Студентів Українців»), так і з «диких», які знаходяться в неорганізованому стані. Не дивлячись на це, праця гуртків розвивається в доброму фаховому напрямі. Мусимо відмітити тут працю:

1. Гуртка техніків при Шарльоттенбурзькій Висшій Технічній Школі, який складається з 16 членів. В минулому семестрі гурток влаштував кілька фахових екскурсій по різних фабриках у Берліні, а також разом з праськими техніками на авіаційну фабрику у Лессав. Зараз ведеться підготовча праця що до перекладу на українську мову фахових технічних книжок. На техніці завязано добрі звязки з німецьким студентством, ректоратом і бібліотекою.

2. Гуртка торговельників, що складається з 14 членів. Власними засобами було придбано кілька фахових підручників, завязано добрі звязки з шведським студентством, у наслідок чого 3 наших студентів було запрошено на літні ферії до Швеції. Минулим семестром відбулася низка фахових бесід на теми: «Вексель», «Інфляція паперових грошей і її наслідки», «Біржові акції» і т. ін. 13/XII на Андрія, гурток влаштував вечірку, чистий дохід з якої пішов на закупно необхідних підручників. На Торговельній Академії завязано добрі звязки з німецьким студентством і ректоратом.

3. Гуртка універсантів, що складається з 20 членів. Минулим семестром, гурток влаштував свято в честь Франка, річницю полтавського бою та екскурсію до Потсдаму для оглянення пам'ятників старовини. Було відчитано кілька рефератів. Зараз утворено семінар по історії і літературі України.

4. Мистецтва — 9 студентів, з яких слід згадати славного студ. муз. Антона Рудницького, що склав конкурсний іспит один із 150 канди-

датів, талановитого різбара Федора Ємця, праці якого здобули признання всіх професорів, визначного графіка Миколи Бутовича з Липська, та всім відомого маляра Миколи Глуценка, який щойно вернув зі Швеції.

5. Гуртка ветеринарів, агрономів і лісників — складається з 12 членів. Утворено сільсько-господарський семінар. 1/XII асистент В. Доманицький зробив доклад на тему «Сучасне завдання української агрономії на українських землях і еміграції». Передбачено влаштувати ще 10 викладів, для яких лекторів запрошено зі сторони. Теми: «Моторова культура плуга», «Модерне рільництво» і т. ін. Видають теж свій альманах. Виклади відбуваються в помешканку YMCA, яка радо йде на зустріч нашим студентам.

6. Українсько-німецького студентства спортивного. Товариство переслідує цілі розвитку культури тіла.

Незвичайно тяжкі матеріальні умови, серед яких знаходиться наше студентство у Німеччині, мабуть найгірші у всіх державах Європи, де знаходяться студенти-Українці, безумовно мають свій вплив на розвиток праці гуртків.

Свято відкриття харчівні при Спілці студентів Українців у Німеччині.

Дня 9 грудня м. р. відбулося урочисте відкриття студентської харчівні при Спілці Студентів-Українців у Німеччині. Присутних на святі було 87 осіб, в яких 42-представники різних німецьких і чужоземних організацій. Свято відкрилося промовою проф. Богдана Лепкого, привітанням гостей в німецькій мові, а також вказанням нашій еміграції на значіння сього свята. В імені Спілки промовляв Голова Спілки студ. А. Ластовецький, який подякував всім присутнім за прийняття запрошень, а ріжним організаціям — за уділення допомоги і помочі. Далі відчитано низку привітань від слідуєчих осіб і уста-

нов: Бюро президента німецької Республіки, гетьмана П. Скоропадського, нім. міністерства Внутрішніх Справ і Закордонних, барона Василька, магістрату міста Берліна, Пруського Мін. Внутрішніх Справ, Консуля Павлюка з Данцігу, латишського посольства, берлінського представника Ліги Націй, мін. Вальтера, мін. Зюдекум, Европ. Студ. Помочі, бухарського посольства, Висшої Сільсько-Госп. Школи у Берліні, Головної Команди державної поліції у Берліні, амер. Т-ва УМСА, всенімецького Студ. Союзу, проф. Кверлінга, д. Чикаленко-Келлера і и.

Серед присутних гостей були слідуєчі особи: представники укр. громадянства проф. Б. Лепкий, полк. Зеленівський, дир. Королів, рад. Хоцько, мін. Левицький, д-р Кузеля, ред. Проць, рад. Коваленко, д. Скоропис-Іолтуховський, д-р Мірний, д-р Левицький, і и.; представники німецького і чужоземного громадянства генеральний конзуль Фонфе, ректор Висшої С.-Госп. Акад. у Берліні проф. д-р Міге, дир. д-р Гауміц, представник берлінського магістрату д-р Кубс, проф. д-р Рорбах, містер Ліндау, д-р Маркузе, д-р Бедрі, численні представники всенімецького, пруського, грузинського, німецько-чорноморського, мадярського, музулманського студентства, д-р Стангер і ин. Гостей прийнято післяобіднім чаєм, підчас якого виголошено ряд промов, з яких слід зазначити:

1. Промову Голови Укр. Нім. Т-ва у Німеч. проф. д-ра Рорбаха; 2. промову д-ра Маркузе; 3. представника берлінського магістрату і 4. Европ. Студ. помочі. Крім сього, представники нім. та чужоземного студентства Цезар, Зайдлер, Валькер і Урушадає в гарних промовах освітили ті приятельські відносини, які утворилися між укр., німецьким і чужоземним студентством у Берліні.

Свято тягнулося від год. 4 по пол. до год. 9 веч. Наприкінці зор-

ганізувався студентський хор, який виконав кілька укр. пісень.

Відновлення допомоги Европейської Студентської Помочі. Спілка Студ. Українців у Німеччині одержала повідомлення від Е. Ст. Помочі про відновлення її допомогової акції нашому студентству. Грошева поміч відпадає, натомість приходить поміч натураліями; піддержка харчівні, каси взаємопомочі, уділення обідів найбільш потребуєчим студентам в харчівні, ношенням одягом і взуттям і т. и. Досі ще не має нічого конкретного, алеж будемо сподіватися...

Представником організованого українського студентства при Европейській Студентській Помочі призначено студ. торг. Євтухова Олексу.

Прийняття до харчівні Спілки Студентів Українців на харчування студентів Грузин. До Спілки Студентів Українців вплинула заява грузинського студентського Союзу у Німеччині о прийняття його членів на харчування до харчівні Спілки. Грузинське студентство знаходиться не менше в злиденному стані ніж наше. Управа Спілки дала свою згоду на харчування грузинських товаришів на тихже умовах, як і наше студентство.

Берлін 14. XII. 1923.

Олекса Євтухів
пресовий референт Спілки.

Матеріальне становище укр. студентства у Німеччині. Одною з найтяжчих епох життя українського студентства у Німеччині, зокрема його організації, є зимовий семестер 1923/24.

Більшість українського студентства є zagrożена позбавленням студій. А покидати студії приходиться студентам не легко. Кождий з них бере під увагу й те, що тим він робить велику втрату українській суспільности. Кождому студентови доводилось подумати й над тим, що українська суспільність буде

позбавлена піонірів висшої освіти, яку мали нагоду здобути на німецьких високих школах. З окрема в тяжких обставинах працювала організація. Організація мала обов'язок вийти з того так тяжкого положення.

Вигляду однак не було.

Приходило лиш на думку таке, що прийдеться студентам слідувати за тими, що у Франції кінчають свої розпочаті студії працею у французських фабриках, яку в останніх часах годі було дістати, а як ні, то шукати місця за стюерта на кораблі. Частина й це зробила. І тоді, коли можна було бачити студентів інших народів, як вписуються на високу школу, бачили ми, як українські студенти виписувались з німецьких шкіл, з думкою шукати нової здебільшого фізичної праці.

Сучасне положення студентства в порівнянні до попередних років погіршилось. Перед тим удержання студента виносило пять долярів місячно, тепер 20 долярів за мало.

Значні оплати на німецьких високих школах були сумою, яку студент міг собі тільки виміряти.

Однак завдяки енергійній праці над заснованням харчівні, та завдяки одному зі старших громадян, вдалося частину злиднів усунути.

Особливу подяку висловлюється всім тим організаціям та громадянам, які не лишили без уваги положення українського студентства у Німеччині, а саме: Обеднанню Українських Організацій в Америці, Українському Червоному Хрестові у Канаді, Товариству Української Молоді в Ньюйорку і и.

Наведені обставини були товчком непорозумінь на економічній почві. Управа Спілки була примушена скликати як найскорше Надзвичайні Загальні Збори. Збори заповідалися доволі бурливі. Однак обставини доказали, як дорогою є згода в тих переломових хвилях. Про це найліпше свідчить низка

резольуцій ухвалених Надзвичайними Загальними Зборами.

Дальше існування українського студентства у Німеччині залежить від того, як поставиться українське громадянство, так у Німеччині, як і за кордоном, а особливо в Америці до цієї справи. Кризу покищо оминулося, але на короткий час. Велика кількість українського студентства надалі останеться незаосмотреною. Українське студентство у Німеччині дало ще раз доказ своєї пожертви.

Кождї хвилі може надійти нова криза, кождї хвилі може студент берлінського університету чи шарльотенбурської техніки, опинитися на праці у німецького селянина.

Чи повинно залежати нам на тому, щоб удержати українського студента при науці? Кождї має на це відповідь — так.

Фонди, які харчівня набула при таких важких відносинах та дорожнечі у Німеччині та при такій великій кількості потребуючої студентства — на вичерпанню. Економічний відділ доклав як найбільше зусиль розділити підмоги як найраціональніше, та дати змогу студіям тим, які викажуться відповідним успіхом в науці.

Пам'ятайте о українських студентах на високих німецьких школах! Пам'ятайте, що ходить о врятування справи виховання нашої молоді на німецьких високих школах!

Берлін, 3 січня 1924 року.

Голова Прес. Реф.
Андрій Ластовецький Олекса Бвтухів
Економічний Референт
Віктор Доманицький

Польща

Литовське життя у Польщі. Воно поділяє долю інших «національних меншостей». От недавно польський уряд закрав у Свянцях литовську гімназію. По цій причині відбуваються на Литві протести і демонстра-

ції, в яких беруть участь усі громадяни, а найбільше молодіж Білоруський часопис «Кругіса» (ч. 1. з. 1924 р. ст. 7) нараховує кілька фактів, з яких видно, що литовська молодіж ясно здає собі справу про грозу, послідуєчу з закриття національних шкіл.

Кілька слів про „Міжнародню Лігу Молоді“. Нам пощастилось одержати докладні відомости про цю організацію, якими ділимось із нашими читачами, після зробленої нами обітницї (гл. «Поступ» IV. 21) — В якому дусі організується «Міжнародня Ліга Молоді» та до чого вона зміряє, це хіба стане ясне кождому, хто знатиме її душу і провідника. Лютючка згадує про д. W. Maas'a. Нам відомо, що якийсь д. Maas із Познання заатакував остро на III мировім конгресі в Фрибургу польське духовенство. Та це ще можна йому дарувати. Головне те, що він виступав там як відпоручник т. зв. «Wolnego Narcerstwa» з Кракова, яке є організацією ряного жидівства,

знаного зі свого ворожого християнству органу «Rumienie». Своім походженням д. Maas — Німець, а може й Жид, тому що в місті Бидгощі існує загально відома жидівська родина Maas'ів.

Маючи такі дані, можемо сміло підозрівати цілу акцію «Міжнародньої Ліги Молоді» і поставитися до неї з великою здержливістю.

(Редакція)

Росія

Доля російських студентів. По свідоцтву органу російської національної молодіжи, «Дни нашей жизни» (1923, 36), найкрасшими сторонами для російських студентів являються оці держави західної Європи: Франція, Бельгія, Німеччина, Югославія, а передовсім Чехія. Для російських студентів Далекого Сходу таким красним прибіжищем є Злучені Держави. Зате найтяжше, каже орган, поводитьсь російським студентам, як загалом і всім Росіянам, у Польщі і Румунії.

ОПОВІСТКИ

Перша вистава українських друків і книжної графіки у Празі.

З нагоди 350 літнього ювілею української книжки Український Громадський-Видавничий Фонд, за допомогою Українського Громадського Комітету, уряджає в Празі в березні 1924 р. виставу українських друків та книжної графіки.

Вистава охоплюватиме книжки, ноти, мапи, плякати, листовні картки й інші художні репродукції з 1918 р. до початку вистави, крім того всю українську пресу за 1923 р., видання в чужих мовах про Україну і українську справу та переклади з української мови. У відділі книжної графіки будуть зібрані праці українських артистів-графіків, як уміщені вже в різних друках (окладинки, ілюстрації, плякати, тощо) так і оригінали-проекти, виготовлені для невидрукованих ще видань.

Крім видань усіх наших закордонних видавництв, виставлені будуть також друки західно-українських земель, а в міру можливости й видання з Великої України, з Америки, таборів та інші, а також діаграми що до руху української книжної продукції, тощо.

Бюро У. Г. В. Ф. запрошує всі видавництва взяти як найширшу участь у виставі. Так само й усіх громадян, що мають у себе які цікаві друки.

В Празі і взагалі в Чехословаччині скупчилося тепер багато українського громадянства, що здебільшого не мало ще досі змоги ближше ознайомитися з нашою книжною продукцією за ці бурхливі роки. Крім того в зв'язку з організацією Українського Університету, Укр. Господарської Академії, Укр. Педагогічного Інституту, Матуральних Курсів і низки інших просвітньо-господарських установ і організацій, тут комплектується тепер чимало бібліотек не тільки для інституцій, а й приватних. На черзі також утворення окремої великої Української Громадської бібліотеки, яка дасть можливість і чужинцям побачити українську книжку та українську графічну творчість.

Комітет вистави урядкує приймання і виконання замовлень, а також, на бажання експонентів, і реалізацію надісланих на виставу зразків. До часу вистави виданий буде повний катальог книжного і графічного відділів.

В склад Комітету вистави (крім членів Укр. Гром. Вид. Фонду) покищо ухвалено запросити таких осіб: проф. Д. Антоновича, Л. Биковського, В. Дорошенка, І. Калиновича, І. Мозалевського, В. Січинського, Ю. Тищенка. За секретаря Комітету обрано Ю. Тищенка. Близший провід що до організації графічного відділу згодився взяти на себе В. Січинський.

Все листування в справі вистави направляти на адресу Ю. Тищенка: Praha III. Šerikova 4/III. Československo.

Повідомлення про участь у виставі треба надіслати не пізніше 20. лютого 1924 р. подавши докладно: що саме буде виставлено, точний список у 2 х примірниках, повну назву видавництва, коротку його історію, ім'я і прізвище експонента (коли артист—графічного мистецтва — коротку біографію та показчик видань, де вміщено його праці), адресу.

Книжки, комплекти часописів за 1923 р. і все інше для вистави треба надіслати не пізніше 1-го березня 1924 р.

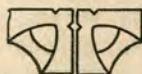
Увага: Катальог вистави буде потім широко розповсюджений для вжитку бібліотек, просвіт, шкіл, книгарень тощо. Книгарні, друкарні, палятурні, банки, видавництва, часописи, й усі, хто хотів би вмістити в тому катальозі свою окрему оповістку за плату (за цілу сторінку 200 чк., за $\frac{1}{2}$ стор — 100 чк., за $\frac{1}{4}$ стор. — 50 чк., адреса фірми — 20 чк.) повинні надіслати оповістки й гроші до 2-го II. 1924.

Бюро У. Г. В. Ф.

Б. Вировий, Голова
Б. Приходько, Секретар

Пошукується:

Ст. Андрій В. Пестременко. Знаючих про місце його перебування проситься подати відомости на адресу: Чехословакія, Братіслава, Рачісторфска, ч. 270, Ол. Пестременко. Пошукуемий служив в 8. залізній дивізії армії УНР., потім був інтернований в Польщі в таборах Пікуличі та Каліш, відтак виїхав до Німеччини.

Зі світа

Георг Брандес про Німеччину. В одному з останніх чисел відомого берлінського місячника *Die Neue Rundschau* (1923, IX) помістив голосний данський критик Георг Брандес спомини із свого життя (*Aus meinen Lebenserinnerungen*). Він оповідає тут між иншим цікаві річи про свій побут у Німеччині власне після її побідної війни з Францією в 1871 р. До Німеччини прибув Брандес як найгірше настроєний супроти Німців. Це й зовсім зрозуміле, бо він як Датчанин відчував давні порухи свого народу з Німцями (хочби й справа заборання Німцями Шлезвігу й Гольштайну). Але, прибувши до Берліна, скоро змінив він свою гадку й пізнав у Німцях справді великий народ, що глядить на світ широким і ясним зором. А як ті Німці, що ще недавно увійшли тріумфально до Парижа, були настроєні супроти побідженої Франції, це видно з такого оповідання Брандеса про берлінське товариство: »Були що правда поодинокі дами, передовсім ті, яких зовсім не діткнулася французька культура — котрим національне почуття дещо завернуло голову й котрі осуджували для того чужі народности не без односторонности. Алеж годі дивуватися одній визначній дамі, котра пережила політичні упокорення Німеччини й бачила її новий підєм, коли вона чужинцєви, що дозволив собі на несмачний комплімент: »То тепер Німці стали *la grande nation*«¹ — відповіла: »Такі були ми все«. Зрештою відбивав у тих домах так симпатично добрий тон у відношенню до побідженої Франції; він посувався так далеко, що прогріхи проти нього карано остро. Справжнім сальоном, одним із найбільш гостинних домів тодішнього вільнодумного Берліна був дім посла до райхстагу й накладчика Франца Дунккера при Потсдамській вулиці. Тут можна було стрінати найбільше людей, що визначалися у вільнодумній політиці й літературі. Коли одного дня було при столі кількох Французів і подано заячу печеню, дозволив собі оден шовіністичний і доволі неотесаний посол до райхстагу кельського дотепу: він звернувся до одного з французьких гостей і назвав заяця його земляком; тим хотів він сказати, що заяці так скоро утікали, як французьке військо. Пані Ліна Дунккер веліла йому, як тільки встали від стола, покинути товариство й дім«.

Так поступав справді великий нарід супроти побідженого ворога — тим дав він доказ, що зможе завести в світі справжній лад. Колиб то ті слова великого критика хотіли почути нині бодай Французи, бо до їх малих, а то й дуже маленьких наслідувачів, здається, шкода й такого говорити!

— в — й

З єрархії католицької Церкви. Після *Annuario Pontificio* з р. 1923. єрархія латинського обряду складається з 65 кардиналів, 8 патріархів, 335 архієпископів, з чого 119 титулярних, 1354 єпископів, з яких 480 титулярних, 18 делегатів апостольських, 191 вікаріїв апостольських, 68 апостольських префектів.

Обряд католицький грецький, східний має крім того 6 патріархів, 22 архієпископів, 49 єпископів і 6 вікаріїв апостольських.

Число католицьких священників загалом виносить около 300.000.

¹ Се значить: великий нарід — так звичайно говорять Французи про себе.

Бібліографія

Вол. Домбровський. Українська стилістика і ритміка. Підручник для середніх шкіл і для самонавчання. Накладом і друком печатні Кнолера й Сина в Перемишлі 1923 ст. V+177. 8^о.

Вол. Домбровський. Українська поетика. З додатком про найважливіші роди прози. Підручник для середніх шкіл і для самонавчання. Накладом і друком печатні Кнолера й Сина в Перемишлі 1924. ст. 175. 8^о.

У нашій літературі давно можна було відчутися недостачу таких праць, як В. Домбровського. Нещодавно було досі розкинене в журналах, як Літературно-науковий Вістник і других. Дещо нашло собі місце в шкільних учебниках, але щоби мати так гарно й доцільно зібрану цілість задля розуміння естетики мистецького твору, його форми, задля даних до історичної критики — то під цим оглядом обі праці Домбровського являються рішуче першим у нас твором сього роду.

Автор не дає нам своїх особистих поглядів, не ставить перед нами своїх власних теорій, і рівночасно старається виминути небезпеку схолястичного трактовання предмету. А воно доволі тяжко. Тим більше, що за такими працями доволі довга історія всяких поетик (піітик) тощо. Автор обзнакомлений добре з питанням естетичної критики, знає клясичні твори з цієї ділянки, використовує усе, що в нас досі написано (Франко, Ефремов, Лучаківський, Колесса, Смаль-Стоцький, Сімович і другі) і дає нам з одного боку дуже гарно зложені підручники до шкільної науки, а з другого книжки, котрі з цікавістю і пожитком повинна пильно й уважно прочитати кожда інтелігентна людина.

Та в першу чергу повинна зацікавитися названими творами шкільна, а далі студентська молодь. У висших клясах середніх шкіл усякого роду приходиться молоді на мистецьких літературних зразках добувати знання і розуміння тайник в мистецької творчості. При цій нагоді впаде неодна увага з боку вчителя, котру засвоюють собі учні. З таких розкинених помічень, уваг, аналіз можна вкінці створити один образ, котрий тим більшу має вартість, коли він добутий самодіяльною працею учня, добутий не тільки тому, що він сліпо переповідає слова учителя, але що він це переживає і відчуває, що говорить. З таким підготованням може кожний учень брати до рук обі праці В. Домбровського, бо тут дістає систематично зложене в одну цілість те, що досі було розбите на багато різних невеличких частин. — Для студента університету, котрий береться до студій з області літератур — книжки В. Домбровського, це пропедевтичні учебники, котрі введуть його у велику роботу і дозволять йому дійти до джерел і там набратися дійсного, правдивого знання ваги філософичної естетики, літературної критики.

Не менше важними обі праці для самого учительства всіх шкіл. Вони безумовно важний «підручник» тим більше, що опертий на читанках, уживаних досі в школах.

Та хоч може фахова критика не зі всім погодиться, що говорить автор у поодиноких питаннях, а проте вложена праця В. Домбровського не піде на марне. Вона виповнює одну прогалину. Вона необхідна була, а як така заслуговує на відповідну увагу громадянства.

М. Г.

Др Остап Макарушка. Наука виховання. Підручник для шкіл і родин. Львів 1922. стр. 152. 8°.

Це давна віковим досвідом доказана правда, що яке молоде покоління, яка є молодіж, така буде суспільність, такий буде нарід і його будучина. Тому то в усіх освічених народів звертають пильну бачність на те, щоби молоде покоління було добре і розумно виховане, щоби воно вирросло і розвинув ся на добрих, чесних і розумних членів громадянства, на х сен і славу народу. Про це передусім повинна дбати родина, семья, повинні дбати родичі, щоби своїх дітей розумно і старанно плекати і добре виховувати. В р дині повинні діти одержати початки, підстави доброго виховання, а відтак дальше веде цю справу школа. Але й тоді, коли діти перейдуть уже до школи, родина, родичі чи опікуни не повинні випускати їх із своєї опіки; навпаки виховання буде тоді добре, осягне свою ціль, як що дім і школа, семья й учительство буде сбопільно порозуміватися що до виховання молодого покоління.

А коли вис ко освічені народи таку велику вагу прикладають до виховання мол дежи, то тим більша того потреба є у нас, у народу українського, бо чимало недомагань, хиб, поганих налогів закорінилося в нашій суспільности, котрі треба направити добрим і розумним вихованням. Але виховування це трудна задача, велика умілість, котра вимагає багато знання і науки. В освічених народів понаписувано про це чимало книжок, з котрих суспільність набуває умілости доброго виховання і потрібного до того знання й науку. У нас на жаль мало ще про такі справи пишуть, а ще менше читають, бо ще чимало у нас є людей, що не доцінюють значіння і ваги виховання молодого покоління.

Тому то звертаємо бачність нашої суспільности, а передовсім родичів, опікунів, учителів та й ширшого громадянства на невелику, але цінну і приступно написану книжечку Дра Остапа Макарушки п. з. «Наука виховання, підручник для шкіл і родин», з друкарні Наук. Товариства ім. Шевченка у Львові». З тої книжечки кожний може почититися, як передовсім розумно і уміло плекати тіло дитини, щоби вона виросла здорова і кріпка, як розвивати її умові прикмети, здібности; що обминати а чого вистерігатися. Звідсіля дізнається к ждий про вплив родини, окруження, товариства, школи і церкви; як образувати спосібність пізнання, змисли, увагу, пам'ять, мислення, розум і мову; навчитися як розвивати почування змислів, краси, чести, віри, народолюбивости; як спиняти пожадання, нахили, пристрасти; як крі пити волю і плекати характер. карність, пильність; як вести розумно і хосенно забази, працю, читання і т. д.

«Наука виховання» подає отже поради і поуки, остороги і поручення основані на життєвім досвіді і дослідах учених, а до того наводить чимало поучних прикладів з життя і з письменників наших і чужих (як Шевченка, Кониського, Лесі Українки, Шіллера і пр.) і тому поручаємо цю книжку всім, кому лежить на серці добро нашого молодого покоління і красша доля українського народу.

Ол. Барвінський

Mikołaj Niedźwiecki insp. szk. okr. we Lwowie. **Dom i Szkoła po wojnie.** Urywki pedagogiczne z zakresu wychowania domowego i szkolnego. Lwów 1924. Nakładem księgarni naukowej. ст. 91. 8°.

Велика світова війна спричинила не лише багато матеріальної шкоди нашому краю, але також і моральної. Ця моральна шкода тим прикрійша, що доторкнула також найдорожшу часть кожного народа — його молодіж, яка оставлена сама собі без опіки родичів сходила не раз на манівці; бачучи неправні реквізиції (властиво крадіжи) і собі навчилася непошановання чужої власности, чуючи сороміцькі пісні і бесіди і собі: »wie die Alten sungen, zwitschern auch die Jungen«. Запад моральний великий! Хтож покликаний, хто має ратувати молодіж від загибелі? Таке питання поставив собі і автор цієї маленької, але доброї, книжочки, шкільний інспектор М. Недзвецькі і вже сам заголовок вказує, кого він уважає за покликаного до ратовання молодих паростий народа. Дім і школа спільно покликані до цього великого діла. Автор рішучо виступає проти хибного погляду цих, які в ім'я нішньої засади пошановання індивідуальности дитини, радіб усунути з виховання всякий примус. В 7-ох розділах переходить д. Недзвецькі найчастійші злі норови молодіжи і радить як їх викорінити і як вщипити противні їм чесноти. Говорить він про послух, про наклін до брехні і правдомовність, про крадіж і пошановання чужої власности, про роботячість, витревалість, про чистість і бруд, а наконець про виховання релігійно-моральне і патріотичне. В кождім розділі є наперед маленька розповідка про даний предмет, оперта о багатий власний досвід старого педагога і приміри з польської історії, а опісля подає автор короткі вказівки-правила, найперше для родичів а так для учителів, як даний блуд викорінювати, як потрібну чесноту вщипляти. Книжочка кінчиться покликом до оснування т. зв. шкільних громад, — а навіть автор подає статут такої одної громади шкільної в цілі введення її в наші шкільні установи.

Книжочка написана популярно, спокійно і повинна найтись у руках наших родичів і виховавців. Як малий зразок стилю книжки, а ще красше як приказ до сповнення і наслідування в справі любови рідної мови, нехай послужать оці стрічки: »Любов рідної мови, старання про її чистоту, послугування нею в щоденнім життю всюди і все — це вираз правдивої любови вітчизни. Адже цєю мовою вповідаємо як діти перші слова до матери і батька; нею висловлюємо наші бажання і гадки; нею заносимо наші молитви до Сотворителя, нею виражаємо нашу радість, болі і жалі — словом: вона є для нас найвисшим і найціннішим скарбом. Вітчизна зрозуміє нас аж тоді, як що всі, без різниці стану до неї в рідній мові будемо кликати і промавляти. Любим ту мову, як святу кров матери-вітчизни!»

Прегарні слова, які кождий Українець, у відношенню до своєї мови, повинен запам'ятити і до себе пристосувати.

Юліян Дзерович

Родина і молоде покоління

Родина і родинний дім не є тільки звичайною установою, якої завданням — розмножувати людське життя. В дійсності, ця установа є чимсь більше.

Природною кінечністю молоде людське життя потребує ще свого розвитку, сили до нього, а передусім видосконалення. Й тут саме родина є тим жерелом, з якого молоде людське життя черпає і розвій і сили і видосконалення. Родина отже його творцем, творцем розмножуваного молодого життя.

Тим чином родинний дім і молоде покоління, це немов ріка і її води, що несуться спільно до одного моря.

Наслідком сього, людська суспільність завжди уважала родинний дім першим і природним учителем та виховавцем молодого покоління. Й досі майже не було випадків, які нехтувалиб це одностайне, загальне і очевидне переконання людського роду і які не признавалиб родину природним творцем усякого розвитку, сили і видосконалення у дитини. Щойно останніми часами зачинається поширюватись погане в своїх наслідках поняття, будьто ця творча роля супроти молодого роду є привілеєм цілого суспільства, а не самої лише родини. Родинному огнищу відступається що найбільше якое економічно-матеріальне завдання.

Як далеким від правди являється таке твердження, а з ним і йому подібне переконання, хочби навіть і більшої кількості «новітних світочів», про це нехай говорять отсі стрічки.

Найперше, певною є річчю, що дитина, чи загалом кажучи, молоде покоління, становить власність своїх родичів. Не є це, що правда, власність без застереження, власність, як кажемо, абсолютна, необмежена, всеж таки свого рода безперечна власність. Не абсолютна, тому що кожда дитина, цеж окрема, своя людина. Обмежена, бо дитина це розумна істота і природний двигач свого обов'язку та свого права. Але й ця прикмета — розумна людина і цей привілей — бути підметом права й обов'язку зовсім не змінюють відношення родичів до дитини і дитини до родичів. Вона все остається їхньою, а вони її.

Родичі мають і уважають дитину за свою власну, а діти мають і уважають родичів своїми і також, під певним оглядом, власними. За про це родичам прислугує право дбати про свою власну дитину, нею піклуватись, її виховувати та видосконалювати.

Опісля, кожда дитина є так тісно злучена з родичами, що вона творить з ними цю найосновнішу і найсильнішу людську сполуку, яку називаємо родиною. Батько, мати і дитина — отсе правдиве родинне огнище. Це суспільність, яку творять права природні, додаючи рівночасно родичам сяво творчости, повагу старшинства і владу правлячого. Родичі це природні голови і начальники родинної суспільности, а тим самим правні керманічі дитини. А де керманіч, де голова суспільности, там безумовно за ним право і обовязок старатись про своїх членів і добро свого суспільства. Та як це виглядалоб, якщо родичі не малиб у себе дитини і нею не займалисьби та її не виховували? По що булоб їм дане природне право основувати родинне огнище? По що малиб обовязок бути повними творцями розмножуваного людського життя?

Вкінці, годиться зазначити, що ніхто инший не має тільки даних бути першим і природним учителем та виховавцем свого молодого покоління, що їх мають родичі і родинний дім. Тут вистарчить підчеркнути цей природний і доцільний наклін піклуватись, спомагати і виховувати свою дитину, який кождий з нас цинив і стільки разів подивляв у свого батька, у своєї матери. А саме цей глибокий і трівкий наклін родичів є тим живчиком, котрий раз у раз заставляє їх прикладати руку до розвитку і видосконалення своєї дитини. Він властиво є тим, що творить, уже зроджене, людське життя молодій людині. Його не заступить ні геній, ні штука; його не має ні чуже серце, ні тим більше серце мас; його не викресає мертва буква закону, ні насильно прикладана під охороною багнетів філантропія!

До всього, що досі сказалось, додатиб ще й це, що також всі людські позитивні права, як державні так і церковні, рішуче стають по стороні родичів і їм признають те становище і права, які обороняємо. Це хиба новий доказ на правдивість загального переконання.

З цих отже причин не можна відступати від давної правди, пануючої в людськїм роді, після якої молоде покоління, діти належать до родичів і родичі покликані до сього, щоби творити з них зрілих і карних членів своєї нації. В світлі цієї засади мусить теж намічуватись плян, якого метою — обновити молоде покоління!

Й. Скр.

В чім лежить вартість католицької літератури?

Хто пильно придивляється тим важним подіям, якими почалося ХХ століття (це, що діялося безпосередно перед великою світовою війною, в часі тої війни й після неї), той легко завважає, що відбулися великі переміни не тільки в політичному, економічному й суспільному життю народів, але що також і на духовому полі настав могутній переворот. Цей духовий переворот, який кенігсбергський учений Рудольф Унгер називає духом культури ХХ століття, проявився виразно вже перед великою світовою війною й був підготованням до неї. Характеристичною прикметою тої новітньої духової течії належить признати передовсім свіжу творчість на релігійному й філософічно-світоглядному полі. Тим різниться вона виразно від позитивістичного раціоналізму 70 – 90-их рр. ХІХ ст. Новітній людині не вистарчає вже односторонньо інтелектуалістична й технічно уладжена річева кудьтура, сухі факти для неї вже надто бездушні — вона тужить за понадматеріальним, понадчасовим, понадлюдським, вічним. Світова війна тільки показала наглядно нестійність і непевність усяких чисто матеріальних фактів і ще більше спонукала людський ум шукати чогось трівкішого поза тими фактами. До витворення того нового духа ХХ ст. причинилися передовсім такі мислителі, як: Ніцше, Толстой, Стріндберг, Кіркгард, Бергсон і Рудольф Айккен¹.

Не дивно, що в таких часі, коли у людей пробуджується туга за пізнанням метафізичних причин усього життя, коли вони домагаються поставлення останніх, абсолютних цілей, що в тім часі учений світ звертає пильнішу увагу також на релігійну літературу й хоче винайти об'єктивні критерії, що моглиб стати основою можливо певної оцінки вартости тої літератури. Також і католицьку літературу пробують оцінити з того боку. І ось у берлінськім часописі *Das literarische Echo* почав від грудня 1922 р. оголошувати «Листи про католицьку літературу» Лео Вайсмантель. У тих листах (на жаль появился досі тільки оден із кінцем 1922 р.) обговорює він поодинокі католицькі видання (поки що самі німецькі), а як вступ подає загальні основи осуду католицької літератури. І власне з тим вступом, у якому пробивається згадане стремління шукання висших, трівкіших від чисто матеріальних і чисто фактичних основ життя й мислення, хочу познайомити наших читачів. Роблю це тим радше, що може гадки Вайсмантеля дадут спонуку до поважної дискусії над преважним питанням католицької і загалом християнської літератури у нас, може вони причиняться до піднесення поваги тої літератури й усунуть деякі її недомагання, що стоять на перешкоді її успішнішому розширенню.

Вайсмантель застановляється над важним питанням: чому католицької літератури не читають (очевидно передовсім не католики) або чому їй недовіряють? Відповідь на це питання знаходить він одну й це основна гадка цілої його статті: *причина того неуспіху*

¹ Очевидна річ, належить усе тямити, що діяльність і науки тих людей не все були згідні з духом Христової Церкви. — Характеристика тих нових стремлень подана коротко в статті: Rudolf Unger, *Moderne Strömungen in der deutschen Literaturwissenschaft*. (Die Literatur, 1923, II).

католицької літератури лежить у браку розуміння й цінення власне строго католицького, християнського духа в самійже католицькій літературі — чи іншими словами: в шуканню якихось компромісів у тій літературі чи то в пристосованню до практичного життя чи в царині мислення, що католицькій літературі та ідеї не помагає, а тільки обнижає їх вартість і повагу.

У практичному життю йдуть люди за вродженою схильністю вязати свою діяльність із надіндивідуальною дійсністю (Богом чи Церквою) або з утопією (ідеєю); вони не спроможні брати свої людські справи як такі й так їх судити та визнавати. І ось при тім викривляється християнську науку про те, що усе наше ділання повинно бути впливом нашого переняття Богом; бо невдачі людей не уважається слабосилістю, похибками чи долею людей, але зв'язується уся вина на Бога й Церкву. Так виступають самі християни проти Бога й відпадають від Церкви. І длятого Вайсмантель вказує на небезпеку закладання під католицькою чи християнською фірмою товариств (клубових, спортових, господарських і ин.), які не думають виконувати етичних і моральних установ, що лучаться з іменем християнина. Тут не має нічого *типово католицького* й тут починається духовна смерть. У такій діяльності католицька ревність повинна тямити виразно на свою головну, основну мету. З другого боку закривається релігійні стремління, вроджені людству, поза кличами, що хочуть поставити на чолі життєвих стремлінь перевагу інтелектуальної науки, яка й уважається провідною метою життя: хоч відома річ, що ті релігійні сили уступають перед брутальними руками, що хотілиб їх схопити. Той тип інтелектуального провідника, мозкового спеціаліста здобув собі велику повагу й силу на ріжних полях діяльності. Не було його тільки на католицькій проповідниці. Але нині, коли скинено маску з такого інтелектуального провідника, коли виявилася у мноному плиткість його мислення, починає він появлятися деколи й на проповідниці, бо, мовляв, належить іти з «духом часу». Однак Церква мусить обороняти себе від того рода досвідів. Бо Церква повинна документувати, що *світ помиляється, коли ставить вище людську мудрість*, зависиму від уломних людей, *від вічної мудрости* що може вибухнути чудом в устах ученого і в устах простодушного. А тут бачимо, як то доходить до того, що в часах, коли цілий позакатолицький світ признав недостаточність т. зв. природничої методи, що експериментує з чисто внішніми проявами наслідків, супроти найвисших питань і основних причин життя, коли той світ відвернувся від тої методи, тоді дехто з католицьких учених намагається стати модерним і приложити ті методи також до богослов'я й под., і не підозрівачучи, кільки в тім просто обиди Бога (тут належать спроби «експериментальної теології» й под.)! А сеж є тільки духовою смертю брати такі справи, як н. пр. жаль за гріхи, перебіг навернення й под. — як хемічні формулки або як предмет прояви, котру можна описати. Таким невмілим компромісом із модернізмом тільки шкодиться католицькій літературі. Є річі, котрих не можна тільки зимно описувати або вдягати в бездушні формулки!

Наслідком поділу на образованих і необразованих не знає нині католицька література народного письменства, призначеного для всіх верств. Почини такої народної літератури знаходимо н. пр.

у Німців тільки на полі поезії, бо мова поезії призначена для всіх верств. Це також одна з хиб католицької літератури. Не меншою хибою буває й те, що католицизм деяких письменників буває тільки їх власним католицизмом (н. пр. католицизм таких німецьких письменників, як Макс Фішер або Гефеле), що межує нераз із протицерковним духом, а то й ересю. Дятого годі нині в католицькій літературі все і без застереження добачувати — Церкву, треба добре глядіти, чи там справді задержаний строго католицький дух. Католицьку літературу годі нині уважати якоюсь »низшою«, вона зовсім не уступає літературам інших культурних кругів, а то й перевишає їх. Але вона увійшла надто у злоби щоденного життя й набралася звідтам неодної хиби свого часу. Це здобуває їй дорогу також поміж некатоліками, бо показує її спільну долю з ними, однак католики не повинні на це забувати й усвідомити собі той стан своєї літератури.

Католицька література повинна собі поставити ту саму мету, що її ставить й Церква: *спасти й висвободити людство з країни снів у країну дійсности*. А це може вона досягнути тільки тоді, коли вона буде наскрізь *католицька* і тільки тоді може вона мати значіння для позакатолицького світа. І коли нині позакатолицький світ висказує ясну волю ділати для спільного спасення й освободження людства, то в тім стремлінню сходиться він із католицькою літературою, котра хоче того самого. Розірвання того спільного звязку Церкви й позакатолицького світа моглоб бути тільки справді нещастям.

Подав: Д-р Ярослав Гординський

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Продовження)

На образі, уміщеному під малюнком продання Христа, видніє напис: »Изданіе тѣла Иисова — Пилатъ повелѣлъ издати тѣло«. Праворуч від зрітеля сидить в одязі візантійського імператора Пилат. На його рішення жде вбраний в червону туніку муж, котрого лице й одержує верства — пороку. Картину красить східня архітектура, як тло її.

Низше намальовано св. Теодозія Печерського. Стяць його — як всі у цьому ряді — аскетична, та годі увявити собі інакше цього пропагатора чернечого життя. Дивно дорогим і рідним є він для нас тут, в мурах краківської катедрі.

На бічній, вузшій поверхні стовпа є представлені прочі святі, з укладу подібні до попередного. Є ними: св. Пилип, Онуфрій, відтак другий український святий, іменно Антін Печерський та св. великомученик Степан. І вони лише одягами різняються між собою; в лицях їхніх всюди та сама повага, той сам настрій.

Побіч, а то вже біля входу, бачимо малювання: »изнатіе тѣла Иисова«, як свідчить надпис. На фоні будівель стоїть двораменний хрест, перед ним же лежить на підвішенню тіло Христове й біла плащениця. Над тілом схиляється Марія та в безмежному болю

глядить на сина. За нею стоїть жінка, котра напрасним рухом проявляє рівнож свій жаль, — одначе супокійне заховання Марії будить далеко більше чувства. Тіло Христове підносить сидяча з лівого боку жінчина, одна з мироносиць, виступаючих і в інших картинах каплиці. З правої сторони піддержує Ісуса Йосиф, одитий в рожевий стрій. Рисунок статі його сильно затертий, видніють бо тільки загальні черти.

Низше є зображений Христос перед розкаяною Магдалиною.

Тим двом малюванням відповідають розміщенням два сусідні, а то по другому боці від входу, іменно: в горішньому ряді зложення до гробу, в долішньому же ангел і мироносиці.

Горішній образ носить на собі великі пятна знищення, краска в многих місцях відпала, виразніше зарисовуються лише постаті, що складають тіло Христове у гріб.

Спідня картина має для нас більше значіння. Представляє вона хвилю, коли мироносиці прийшли до гробу Христа, щоби намастити олійками тіло Його, але застали вже лише ангела, що звістив їм воскресення Месії. Абстрагую тут від інших мотивів, а зверну увагу виключно на найважнійший, себто на скількість мироносиць. Вони являються в лівому боці образу в числі трьох. Атонський провідник малярський не подає, — що правда, — кілько їх має бути в композиції, та зате в другій часті своїй¹ висказує ці імена: св. Магдалина, Сальомея, Іванна, Марія і Марта сестра Лазаря, Марія сестра Клеофи й Созанна. І коли на сході число мироносиць було зглядно досить значне, то на заході — як завважує Дідрон, — стрічаємо їх все тільки три. В нашому малюванні якраз являються рівнож три. Маємо тут отже знова один більше слід впливів західно-європейського мистецтва. Притім ці жінки виступають в такому самому числі й в інших картинах каплиці — як в зниманню з хреста, зложенню тіла до гробу то що, — а навіть краски одягів їхніх є всюди однакові.

Високо над другою шафною іконою видніє сцена Благовіщення. В східних церквах виступає вона — як зображення торжественного, спеціально упривілейованого празника в пендентивах, під банею, або на луках зводу в наві². Тим то й тут знаходиться на так чільному місці. Під оглядом композиційним проф. Подляха³ ділить того рода малювання на дві групи, які повстали під впливом двояких літературних жерел. Вони відповідають текстам євангелія св. Луки, або апокрифам. Перша група представляє Богородицю в хвилі появи архангела Гавриїла, коли стоїть перед кріслом, або сидить на ньому. До другої належать образи оперті на апокрифах, що не могли знести супокійного становища Марії, а хотіли бачити її підчас якоїсь акції, як приміром пражі, черпання води з керниці. В дусі того другого рода жерел велить малювати Благовіщення правильник Діонизія⁴. Ось що каже про це: »Дім і Пресвята стоїть перед кріслом та держить голову трохи похило, й в одній руці має вона шовк, який є навинений на веретено, а праву простягає до ангела.

¹ Didron. — Manuel d'icographie Chretienne. Paris 1845. ст. 341. Порівн. М. Соколовскій. — О малярствѣ рускѣмъ. ст. 9—10. українського тексту.

² W. Podlacha. — Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny. ст. 61.

³ Ibidem, ст. 62.

⁴ *Ἐπιφάνεια* §. 209. *Ο εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

І князь Гавриїл є перед нею; правою благословить її, а в лівій держить спису. І над домом є небо, а з нього зступає Дух св. лучем на голову Пречистої*. Роблю ці замітки до доказання основної ріжницьі в укладі нашого малювання. Богородиця є зображена в сидячій позі, з головою зверненою до клячучого перед нею Гавриїла. Горі, понад домами фону, відкривається темне небо, а з нього проходить не луч св. Духа, але маленький, нагий Ісус і зступає в напрямі Марії. Цей мотив є вже цілком західний. Дідрон і Шульц наводять¹ кільканацять примірів його в Німеччині, Альзації, Італії і Провансії та в західних мініатурах з XV і XVI в. народної бібліотеки парижської. Проф. Соколовскій відтак догадується, що мусів він бути звисний в Нідерляндах також².

Під цією картиною міститься аналогічний що до положення Тайної Вечери малюнок: Причастія апостолів. Але о скільки цей відповідає розміщенням згаданому, то йому це пошкодило лише, тому що є майже цілком закритий горішньою частию шафної ікони Ісуса й Богоматери. Ця композиція вправді не так богата як люблинська, всеж таки має велику вартість артистичну. В середині образу, перед кивотом являється Христос у двох статях, причащаючи дві звернені до нього групи апостолів. На чолі лівої св. Петро приймає з Його рук вид хліба, правій же проводить св. Павло, причащаючись видом вина. Ріжниця змісту в порівнанню з Герменеєю³ заходить сеся, що Діонізії велить предствляти Ісуса в одній постаті, дальше — по його вказівкам має вступати на переді правої громадки апостолів св. Йоан, а Юда поза всіми, відвернений, з його уст виходить чорт. Постать св. Павла має в нашому малюванню характер ідеальний, подібно й Юду не хотів вводити мистець, щоби не псувати тим торжественного настрою.

Відтак маємо образ »Вознесення«. Його уклад є схожий на аналогічні картини в Сандомірі й Люблині. Воно доповнене лише деякими мотивами, взятими з атонського правильника⁴. Являються отже по обох боках Богоматери »два ангели« у білих одягах, котрі показують апостолам Ісуса в горі, та держать звої. Звій одного вістить: »Ви мужі галилейські, чому стоїте тут і дивитесь на небо?« Звій другого голосить: »Той Христос, котрий відійшов від вас у небеса, так і верне також, як ви бачили Його вступаючого до неба...« Круги слави Ісуса підіймають два ангели, під ними же взносяться престоли, тим разом вже сплетені зі собою.

Композиція »вхід в ад« вимагає кількох слів пояснення. Вона є властиво західнього походження, а зістала введена до византійського мистецтва в VIII і IX вв.⁵ Уміщувано її між сценами Страстий Господних — деколи в абсиді головній, — місто Воскресення, а навіть в раньших зображеннях воно є звисне під тою назвою

¹ A. Schultz. — Die Legende vom Leben der Jungfrau Maria. Leipzig 1878 ст. 54 і 55.

² М. Соколовскій. — О малярствѣ рускѣмъ. ст. 10. українського тексту.

³ *Ερμενεὶα* §. 361. Ἡ μετὰθωσις τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος πρὸς τοὺς ἀποστόλους.

⁴ *Ερμενεὶα* §. 318. Ἡ ἀνάληψις τοῦ χριστοῦ.

⁵ Покровскій. — Евангеліе въ памятникахъ иконографіи преимущественно византійскихъ и русскихъ. Петербургъ 1892. ст. 398. Порівн. Wł. Podlacha — Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny. ст. 103.

(ἀνάστασις). В дійсности є це акт спасення Адама. Первісно в примітивній формі, концепція цього образу стала згодом розвиватися, аж дійшла до певного правила. В такому витвореному виді бачимо його на стіні каплиці св. Хреста. Тлом є тут скелі з темними воротами безодні, перед якими виступає Христос, подаючи праву руку Адамові. В противному боці стоїть на першому пляні Ева, а за нею група мужів старого Завіта. Подальше від Адама являються праведні й пророки, між ними св. Іван Хреститель. Горюю простягається голубе небо, з якого злітають три ангели. Все те згоджується не лише із західними представленнями тої сцени, але з Герменеєю¹. Мабуть були в нашій картині ще й які інтересні подробиці, та вона нині так знищена, що можна доглянути виключно основні річи.

В малюнку молитви на горі Оливній дається пізнати східний вплив. Згідно бо з вказівками Діонизія², опертих на тексті євангелія св. Матея³, виступає Ісус в двох постатях, з котрих одна стояча на середині просить через ангела словами, уміщеними горюю: «*Θέε μου, ἄφ' ἑσέ εἰ δυνατόν ἔστω μὴ μενέωμαι τὴν κούφην τὴν αἰνῶνα*». Друга клячить в правій стороні образу, перенята горячою мольбою, за обома же сидять апостоли: Петро, Яків і Йоан.

Жерелом композиційним малювань Різдва Христового є євангеліє св. Матея⁴, Луки⁵ та апокрифи. Не без впливу були навіть коляди й оповідання легендарні. Ізза цеї причини бачимо часто побіч головної сцени ряд менших, опертих на цих додаткових описах. Такою якраз є наша картина. Маляр вибрав для неї дуже відповідне місце, а то великий простір над вікном, замкнений зверху луками зводу. Переважну часть його заняли скелі із темною печерою в середині. На їхніх хребтах сидять в невеличких відступах численні ангели. В отворі цього вертепа лежить Марія з дитятем: отсе головний мотив. Пастирі творять вже побічний; вони являються низше, в правому боці. Ще низше видніє зображення дальшої події, іменно купіль дитини. Вона відбувається велично при столі, подібному до престола, а й побіч стояча посудина з водою має вид євхаристійної чаші. Вже цілком в долині є три царі, напроти же них — по другій стороні вікна — ангел, як будить св. Йосифа. Ці другорядні сцени, взяті з византійського мистецтва стрічається на заході в образах Пізана, учеників Чімабуа, Джіотта й Дуччіа⁶.

(Докінчення буде)

Дамян М. Горняткевич

¹ *Επιφάνεια* §. 306. *Ἡ εἰς τὸν ἄδην κάθοδος.*

² *Επιφάνεια* §. 288. *Ἡ προσευχή τοῦ Χριστοῦ.*

³ XXII 29—46.

⁴ II 1—12.

⁵ II 7—20.

⁶ М. Соколовскій. — О малярствѣ рускѣмъ. ст. 17. українського тексту.

Самолюбство

Було це в р. 1897. Знатний і багатий світ Парижа дав собі рандку в одному з цих розкішних «добродійних базарів», що не нехтують для добродійної цілі, для добротливих діл використовувати часто навіть сумні орудники, пусті вистави. Нараз счинився пожар: обняв легкі шатрові матерії на стовпах мов ніжну дамську туалетку. Загальна, повна грози паніка загородила виходи і счинилися страшні сцени. Діти виривалися від родичів, родичі топтали ногами по своїх дітях, наречений відтучував від себе немилосерно свою суджену, яка його держалась. Здавалося, що пірвались усі вязи обовязку й любови. Крім деяких світлих прикладів великодушного пожертвоування, кождий старався спасти власне життя, хотяйби навіть коштом ближнього. Все те стоїть іще живо в згадці!

Потім змальовувано переражаючі описи і гостро ганьблено поведення поодиноких бідолашних елегантів, що позабули на всяку куртоазію. Але не треба бути за строгим. Самозбережний гін є незвичайно могучий і управнений, і не можна нікого зобовязувати до героїчних актів християнської любови. Якраз у таких моментах показується, що де тільки ходить о життя то ця лиш позверховна й витресована лицарськість не видержує.

Всеж таки мимовільне обурення загальної опінії є гідне уваги. Світ у своїому користолобстві є безоглядний, а одначе оказує ніжне чуття для самолюбства других і ганить його скоро й де лиш воно появиться. Заки оглянемося за причиною цього прояву, стараймося вперед здати собі ясно справу, що властиво називаємо і що є самолюбство. Самолюбство це невладна любов власна.

Власна любов є не лише дозволена, але ще й наказана. Закон наказує: «Люби ближнього як себе самого»; отже ти повинен також себе любити, але не йнакше як ближнього, а цього в рівній мірі, цим самим способом, з того самого мотиву, що й себе самого, це є в Бозі. Всяка любов, що заслугує на це ймення відноситься наконєць до Бога: всі створіння повинні ми любити лише ради Нього а Його любити в них.

Ми є самі собі ближні і винні собі любов. Маємо право на життя й на добра, що служать до його удержання. Але другі люди, то рівноправні діти Божі, мають такі самі права, й ми повинні також їхні шанувати, а при огляді всіх цих прав придержуватись слухної черги, ц. є ладу, в яким вони стоять до Бога. Перш усього приходить наша власна душа, відтак душа ближнього, яка повинна займати друге місце по нашій, опісля доперва наше дочасне життя, а потім добра йому потрібні й пожиточні.

Самолюбство цей лад перевертає. Воно глядає власної, мнимої, дочасної користи, ц. є дібр, почестей і світових приємностей, не журячись за ближнього, навіть з його шкодою, а через те зі шкодою власної душі. Воно є отже хибна любов власна, яка не заслугує на ймя любов. Є це радше жадоба, або хороблива хіть.

¹ Пор. «Поступ» III. 8 (Прим. Ред.)

Говориться про хорубу сухіт, блідниці, водної пухлини і затовстіння: а подібною потайною хирлявістю душі є також самолюбство. Воно є сухотами християнської братньої любови, котра меншає в міру того, як глядаємо власної користи. Є це або повільно виснажуване убуття любови, перериване коротким відродженням або також скоро гальопуючі сухоти, безоглядне, на ніщо не зважаюче користолобство, котре кінчиться смертю душі в гріхах захланности, зависти й ненависти.

Самолюбство є подібно як блідниця, сильний брак крови, це зн. бракує йому благородности й жертволюбности, теплого серця для ближнього. Без змислу й туги за висшими небесними добрими, без спочуття для долі й недолі ближнього, для найважніших питань часу, жиє воно лише в найвузшій крузі власних бажань і немає для нічого зрозуміння хиба лиш для маленьких річей буденного життя.

Воно подібне до водної пухлини, бо переменяє всі природні, добрі прикмети в противлежні блуди; ніяка ласка не приносить хісна, ніяке одержане добродійство не находить вдячної відповіді: усе добре, що бачить, чує, одержує перетворює воно в воднисті, позірно добрі вчинки марноти або спекуляції.

Самолюбство є затовстінням, думає лише годувати себе в нездоровий спосіб, збогачувати, обкаджувати, хорує на звуження серця, коротку віддихову дружність і на кінець удушуеться в салі богацтва з біди на великодушність. Так отже є воно хоруба, і то дідична, згубна і заразлива пошесть. Дідична, бо як що є зодідиченого по прародичах зла слабкістю то хиба особливе самолюбство; згубна, бо самолюбство є корінь усіх гріхів і неправедности, яких заразки носить у собі, й заразлива, бо виучуеться її оден від одного, бачить, як цей лиш за себе старається й думає, що не вийде на добре як не буде йти за його приказом і його випереджати.

Але не задумуємо говорити тут про цей грубий егоїзм, який маючи на меті лиш свою захланність і честилобство безоглядно розточує існування других. Він добре знаний і осуджений.

Тут у рамках «наших немочей» обговорюємо лиш усім нам, менче або більше впоєне (всаджене), а що до міри й способу ще досить ченне самолюбство, яке намагається поєднати «бути собі самому найблизшим» зі совісним виконанням обовязків християнського громадянина, яке старається другим «також дещо нежалувати» скоро лиш перед тим подбалося за свою власну користь і скоро нам нічого не бракує. Воно є добродушне, виглядає дуже невинне, так майже управлене — але якраз тому є воно дуже небезпечне. Бо як що не поборюємо цього заціпленого в нас нахилу, то він зростає тихенько й постійно, й спиняє приглушуючи поступ нашої душі мов морська баговина зпід корабля. Самолюбство розточує чесноти й заслуги й намагається знищити мозольні добутки лучшого змагання й життя. Притім так воно скрите, що дійсно треба нам нераз ужити мікроскопу для відкриття його бацилів. І помимо того, що воно лиш у гомеопатичних дозах домішуєсь до нашого думання, бесіди й ділання однак впливає рішучо на всі наші пляни (загадування), кермує дуже потайно нашими орудками й впливає на наші зносини з людьми: працю і відпочинок, заняття й підприняття всякого роду, а навіть служити йому мусять добрі діла.

Самолюбство глядає самого себе, самого себе а не Бога. Це є його виріжняюча ознака. Місто у всім глядати Бога, підчинятись Його волі, розпізнавати Його допусту, добувати Йому почести, гля-

дається своєї власної волі, своєї почеси, свого мнимого щастя й гаразду. Як хтось чогось глядає, то так є захоплений бажаним предметом, що не зважає на ніщо іншого. Всьо, що лише йому стоїть на заваді кидаеть недбало на бік: глядячи за листом перевертає й відкидає дуже цінні папери, бо ці цінні стоять йому лиш на заваді, він навіть не старається підняти цього, що впало зі стола, він відпихає на бік діти, спотикається о пса, наступає на kota то що. Перенесім це на поважне. Коли хто шукає себе й своєї власної користи, то немає ні часу ні змислу ні почуття справедливости для других і їхньої користи, він думає лише о тім, що його обходить або цікавить, про потреби других зовсім не дбає. Він бачить лиш себе, а всі річі й усіх людей лише через притемнені очка власного користоловства. Купець розважає на товарах лиш то, що принесе йому дохід. Ловець не бачить золотистого сонішного світла в буковім лісі а лише сліди дикої звірини: маляр лише гру красок; йому на пів розвалений дах мохом вкритої хати милійший чим убогі халупники у нутрі. Жовнір не числиться з боєвими втратами при наступі, фабрикант з банкрутством свого конкурента. Самолюб слухає лише себе, а слухає себе радо, особливе, як дав йому Бог гарний голос і легку вимову; він признає лиш свій суд, який усе відмінний, лучший і основнійший чим других. Він говорить лиш про себе й свої орудки, говорить про штуку, літературу, про нові будівлі, образи, книжки; він на всьому знається, всьо вміє, всьо розуміє а зі своїм судом впорається скоро й остаточно. Так також егоїст відчуває лиш свої терпіння, свої втрати, свої невігоди. Зовсім не завважує, що бракує стільців, скоро лиш він сам сидить вигідно; як чує біль у голові, жадає справедливо, щоби другі замовкли й лишили його в супокою; колиж він здоровий, то співає й грає або свавольить і сміється зовсім цього не розуміючи, що окруження змучене й що тим других напастує.

»Коли ти себе самого глядаєш«, каже автор Наслідування Христа, »то себе найдеш, але на свою загибель«. Як це розуміти? Хто глядає себе самого це зн. глядає себе в самолюбний спосіб, цей певно знайде глядану користь, вимагану почесь, бажану приемність, але на шкоду своєї справдішньої користи, на втрату й загибель своєї душі і вічного щастя.

Самолюбство це дуже врожайна почва для всякої соціальної неправедности, а особливе для блудів проти справедливости й любви.

Справедливість вимагає щоби ми наділяли кожного тим, що »е його« т. є тим, що йому належить. Але, як? — це вже знають діти — як наперед візьметься більший кусок колача, або як закрадеться нишком наложену на ньому цукрову масу або родзинки — то тоді забракне другим. Самолюбство поступає несправедливо як у судженню й розсуджуванню так у розважуванню й поступованню з другими. Воно веде до незичливости й заздности, бо як других похвалено або відзначено, то вважає себе покривдженим. Це для егоїста, якого уха спрагнені похвал і признання, є укол іглою. Він, як далось що другим, уважає собі це за втрату або навіть кривду. Так доходить він аж до жорстокости в слові й ділі. Жура за себе й свої потреби приводить його також легко до забуття на свої обовязки. Він лиш о стільки й лиш тоді сповнятиме свої обовязки зглядом громадянства, рідні й ближніх о скільки бачить у тому свою користь або своє власне задоволення. Але зглядом Бога, який є строгий пан і домагається докладного обра-

хунку з усіх повірених нам дїбр, він ніколи не виконує своїх обов'язків добре. Бо саме в тому полягає суть самолюбства, що воно глядає себе й своєї користи а не Бога й усього, що Боже. Так прогрішується воно проти самої вічної справедливости.

Самолюбство грішить проти любови, воно її негідне. Любов посавається ще дальше як справедливність. Любов відрікається себе й добровільно жертвує другим своє майно, приємність, а навіть свою власну особу. Вона дає себе й усьо те, що має на службу Богові й ближньому, вона готова навіть понести смерть, щоби лише вирятувати ближнього від смерти вічної. А самолюбство ставиться байдужно до особи й долі ближнього. Егоїст має багато діла зі самим собою, він не добачує, що й чого ближньому хибує, хиба що хоче показатися ввічливим. Він є вузького серця. Його серце так заповнене його власними інтересами, що немає в його місця для справ других людей. Дивне! Скоро Бог володіє нашим серцем і ціле його виповняє, то з Ним і побіч Нього або радше в Ньому мають місце всі Його твори; так далеко й широко розтягаєсь Його любов. Але любов власна звужує й корчить силу любови до дрібничкових клопотів про змислові й природні бажання й потреби земського способу думання. Але нелюбов не лиш остає як пасивна в нечулій безчинности, але також, скоро думає, що її інтереси загрожені, переходить до активної нелюбови (немилосерности) й може підноситись до відрази й ненависти й ворожнечі.

Так отже самолюбство є найбільше з усіх пороків і є матір усіх соціальних пороків. Тож не диво, що навіть самолюбний світ нічого так гостро не осуджує, як егоїзм. Люди уступчиві, безінтересовні, безкорисні, хоч їх много, помістяться на однім місці оден побіч одного; навіть кажеться: »Земля має досить місця для всіх«. Але самолюби всюди входять собі в дорогу, торкають, тиснуть і вдаряють себе, а через те зовсім природно ремствують і оден одного лають.

Самолюбство є ознака чоловіка думаючого природно й по земськи. Безінтересовність це надприродна чеснота, яку насамперед приніс нам з неба Учитель і Взір усіх чеснот. Він її беріг аж до самопосвяти й у всьому своєму життю лишив нам приказ, щоби також й ми служили оден одному з безінтересовною, прихильною любовю й щоби позірно на себе забуваючи віднайшли себе в своєму лучшому істнуванні. Так, і лише так осягнемо своє правдиве щастя.

Переклав: *Й. Л-ський*

АФОРИЗМИ

Найвисшою, може бути лиш культура релігійна.

[Kralik R. v.: Neue Kulturstudien].

Того одного лиш треба жалувати у культурній праці нашого століття, що кожде покоління всю Сизифову працю починає наново з погродю до попередників.

[Kralik R. v.: Kulturarbeiten].

Ні меч, ні тим менше закони, ні вже найменше фрази не добули ніякому народови культурного становища, але безперестанна, безпереривна пильність у всіх проявах життя, від артистичного промислу до правдивої штуки, від плекання мови до поезії, від ведення родини до найширших ідей правительства.

[Kralik R. v.: Neue Kulturstudien].

Наречена смерти

»Князя-мужа нам потрібно, щоб нас спас!« — закликав весь Ізраїль у нужді.

Амоніти на горах. Галаад горить. Ізраїль утікає. Сироти плачуть. Ворог пре вперед. Торохтять його залізні вози. Іржуть його коні. Трахнуть розквітлі виногради... Смерть на Ізраїля!

»Князя-мужа нам потрібно, щоб нас спас!« — кликав весь Ізраїль у нужді.

А по місяцєви... Вже гнили Амоніти під землею — мертві. Ізраїль безжурний порався коло своїх виноградів. По праці спокійно вилежувався в тіни. Тільки діти гралися в війну.

Вільна ізраїльська земля прислухувалась новій пісні, що гомонила то зпід оливки, то зпід фіги, то з середини винограду:

Ликує Ізраїль, ликує —
Бо спас його князь Єфтай!
В день горя він дався пізнати:
Мов грім Амонітів побив!
О, диво! Останній став першим!
А пройдисвіт став князем!
Глядїть! — Галаад, той гордий,
Припав Єфтаєви до ніг!
Котрого прогнав був з оселі,
Тепер йому жезло вручив!

Радісно віддихувала ізраїльська земля під гомоном цієї пісні. Наливала грозно по виноградах; збирала оливу по оливках. Заживала плодів великого діла свого нового князя.

Тільки одна ізраїльська душа — там у зелених галаадських горах — ще проживала всю грозу, що проминула мов буря над Ізраїлем, — ще докінчувала її.

Була це одиначка дочка нового князя Єфтая.

*

В галаадських горах дивне весілля — невидане, нечуване. Одиначка дочка нового ізраїльського князя Єфтая — пані-молода. На її голові міртовий вінок, довкола неї товаришки-дружки. Вже місяць. Як день, так ніч. Але де жених? де жених? — Жениха нема! Пані-молода — наречена смерти. Співають дружки і плачуть. Плаче й співає пані-молода. Граються і плачуть. Закосичуються і плачуть. Танцюють і плачуть.

Пристанула пані-молода. Глядить далеко в світ. Її сині очі широко отворені.

— Дружки мої любі, що це я чую: »Князя-мужа нам потрібно, щоб нас спас!«..?

— Князівно наша дорога! Це голос Ізраїля зперед місяця, коли Ізраїль був у нужді.

— Дружки мої любі, що це я чую:

»Ликує Ізраїль, ликує —
Бо спас його князь Єфтай!«...?

— Князівно наша дорога! Це голос Ізраїля з нинішніх днів.

— Ах, невжеж це дійсність, дружки мої любі? Все те я чую, все те я бачу... Час застановився в моїй душі. Немає для мене минулих днів. Бачу грозу над Ізраїлем, бачу його славу... Та чи це не сон? чи не сон, дружки мої любі? Посвідчіть мені!

— Не сон, не сон, а щира, щира правда!

— Ах, що я чую! Ах, що я бачу!

...Амоніти на горах. Галаад горить. Ізраїль утікає. Сироти плачуть. Ворог пре вперед. Торохтять його залізні вози. Іржуть його коні. Трагують розквітлі виногради... Смерть на Ізраїля!

»Князя-мужа нам потрібно, щоб нас спас!« — кличе весь Ізраїль у нужді.

Невжеж воно так, дружки мої любі?

— Так було! так було! князівно наша славна!

— Пробеє Ізраїль частя в бою. Не ведеться. Ні сили, ні єдності, ні відваги, ні посвяти... Зібрались Галаадці. Радять. Час нагнать... »Нехай буде князем Єфтай!« — »Цей негодяй? син повії, прогнаний з Галааду, щоб не ділився з нами батьківщиною?!« — »Цей! — що тепер у горах гайдамакує!« — Посилають послів. Посли приходять. Падуть до ніг Єфтая: »Ходи з нами, та будь нам князем, бо ми в нужді!«

Невжеж воно так, дружки мої любі?

— Так було! так було! князівно наша славна!

— Ось іде Єфтай у Масфу. Складає Ізраїлеви присягу перед І осподом. Складає Ізраїль присягу йому — перед Господом, у Масфі, де дім божий... Сором і нечесть у серці Єфтая. Змити він хоче сором із себе — хочби й власною кровю. І поклявся Єфтай перед Господом: О, Ягве! Якщо я побю синів Амона, й ціло верну до хати, принесу тобі в жертву те, що перше вийде мені на привіт із моєї хати!

Невжеж воно так, дружки мої любі?

— Так було! так було! славна княжно наша!

— Ах, що я бачу!... Втікають Амоніти. Вкривають дорогу за собою — своїми трупами й залізними возами. Єфтай жене за ними — від Ароера до Меніта, до виноградів, що на рівнині. Розбив шолом на х голові, вибив їм меч із рук, розторочив їх залізні вози; — бо Ягве був з ним. Вертає Єфтай до свого дому в славі.

Мій батько князем! Мій батько побив Амонітів!... Чи це не сон? чи це не сон, дружки мої любі?

— Не сон, не сон! а щира, щира правда! славна княжно наша!

— Виходить Ізраїль на привіт своєму спасителеви. І я йду — я, його дочка одначка. Іду з музикою, з бубнами. Грайте й співайте, бо годиться тепер!

Та що це?... Відважний мій батько зблід, роздер собі одержу на грудях, як мене вглядів. — »Ах, доню моя! що ти мені зробила!« — Що я зробила?... »Не маю дорожшого над тебе — та й тебе жертвувати мушу! Ти ввійшла в сільце мойого обіту!«

Чи це не сон, дружки мої любі?

— Не сон, не сон! князівно наша славна!

— Мій батьку-князю! Як ти поклявся, нехай так і буде! Ти не думав про це, і я не думала про це — та видно: Ягве думав. Тількиж тебе прошу: позволь мені, дівчині під весільний вінок, з товаришками-

дружками піти в зелені гори галаадські, на два місяці часу. Щоб я оплакувала дівочість свою.

І ось я тут з вами, дружки мої любі! Чи це той час, мій останній час? Життя за мною, смерть передо мною — а я одно одною, а друге другою обіймаю рукою. Чи я вже вмерла? Чи я ще жию?

Невже це не сон, а щира, щира правда?

— Не сон, не сон! князівно наша славна!

Ось ми з тобою! Ось ми з тобою — ще живою!

І плакали дружки. Плакала пані молода.

*

В галаадських горах зелень і сонце. З міртовим вінком на голові дочка Єфтая-князя до своїх товаришок-дружок промовляє:

— Розважуйте мене, дружки мої любі! Бо я як квітка, що зівянуть має — перед часом. Весь Ізраїль ликує, а я сумую. Ізраїль живе, а я вмираю!

— Ось ми з тобою, славна княжно наша! Ось ми з тобою — ще живою!

— Дружки мої любі! Чи добре зділав Єфтай, ваш князь, а мій батько, коли Богови поклявся клятвою обіту?

— Добре! добре! славна княжно наша!

— Дружки мої любі! Чи добре зділала я, дівчина під весільний вінок, коли послухала батька свого? І не тільки послухала, але й розважувала його. І не думаю втікати із гір у світ, а верну в Масфу — в огонь обіту!

— Добре! добре! славна княжно наша!

— Добре діло приносить радість. Якщо ви радісні, то танцюйте зо мною, дружки мої любі! Танцюйте довкола мене, я буду в середині — яж пані молода, наречена смерті!

Возьміться за руки, окружіть мене вінком своїх сердець! Нехай із свого престола гляджу на життя, що мене окружає, а від мене втікає!

Гляди на нас, князівно наша — наречена смерті! Ось танцюємо довкола тебе... Що нам іще прикажеш?

Славний твій жених, преславний! Довге весілля тобі він справляє — через два місяці! В гарному домі тебе він приймає — в горах галаадських, під синім небом, під зеленими деревами, між запашними квітами.

Що нам іще прикажеш, славна княжно наша?

— Розважуйте мене, весільні дружки мої! Щоб я свого жениха ще більш полюбила! Славний мій жених, преславний! Сонце зависив він на склепінню свого дому, щоб світило в день. А місяць, щоб світив в ночі. Чи є ще на світі такі женихи?

— Немає, немає! славна княжно наша!

— Пташками мене в день звеселяє. А нічку розважує рясними, мов хмара, свіркунами. Мовчать скелі, слухняні рабині, — бо їх княжна між ними!

— Мовчать скелі, князівно наша, бо їх княжна між ними!

— Дружки мої любі! Скажіть мені правду: Хто мене вибрав? — Чи Смерть? чи Ягве?

— Ягве тебе вибрав, Ягве! На тебе своє сільце він наставив! Пришле він по тебе вогнистий свій віз!

— Дружки мої любі, коли він пришле? Скажіть мені правду: скільки ще днів пробуватиму з вами?

— Не числи ти днів, князівно наша! Не дні, а століття, мов краплі дощу, минають: було — тай нема! Тільки велике діло слід за собою лишає!

— Дружки мої любі, ходімо між квіти! Сядьмо на квітистому місці, хай стану я квітом — коли Ягве захотів мене зірвати для себе!

Квіти мої любі! Я така, як ви! Моя доля така! — Коли ви найкрасші, тоді вас зривають!

— Дружки мої любі! Роса на квітах — чому квіти плачуть?

— Плачуть квіти, плачуть, бо в тузі є сльози і в радості є сльози!

— Дружки мої любі! Чи маєте яке слово проти моїх сльоз?

Ось глядіте: там Масфа!.. Дорогу Масфу я собі нагадала! Як я тужила за батьком, коли він гайдамакував у горах, і не смів показатись у Масфі! А тепер мій батько князем у Масфі, а я не смію показатись у ній! — Ягве хоче жертви! Ягве хоче жертви! Чи сяк, чи так. Масфо моя дорога! Ще тільки раз тебе побачу!

Ох, як плачу!

— Не плач, не плач! князівно наша славна! Масфа матиме тебе на віки — в душах своїх доньок і синів.

— Ой дружечки мої! Земля має дві душі: день і ніч. І я маю дві душі: ясну, як день, і темну, як ніч.

Дружечки мої! тяжко вмирати молодому — це моя ніч! Я мужа не зазнаю, в огні згоріти маю — це моя темна ніч!.. Але я Ізраїля відкуплюю, свого батька відкуплюю — це мій білий день! Хоч тяжко вмирати, я радо вмираю.

Вмираю — а ще живу. І борються в мені — ах, борються люто день і ніч. День переважає. Ніч переважає. Хто переважить? — День переважить — бо я Ізраїля відкуплюю, я батька відкуплюю! День — святий і життєдайний!

Ах, але тепер переважає ніч — бо її пора! Бють каламутні жерела десь із дна серця, й виносять на соняшне світло моєї душі смуток і тривогу... Й закривають сонце.

Не глядіте на мене, товаришки мої, бо моя ніч надходить! Покладіться спати, заплющіть очі — бо я роздягаю свою душу, й стишно мені перед вами!

Не глядіте на мене, бо стидно мені, що я з тривоги ридаю...

*

Дочка князя Єфтая ходить по горах галаадських — сама. Тужить, ридає.

— Гори галаадські! зелені гори! скалисті гори!

Вже більш вас не побачу ніколи!

А німі гори відозвались: »Ніколи!«

— Ні з Масфи: здалека... Ні зблизька!

За ягодами до вас я ходила, й вечером домів вертала — з надією, що й на другий день і за рік знова прийду до вас. А тепер я вже більш не прийду до вас — ніколи!

А німі гори відозвались: »Ніколи!«

— Я вас полюбила! До вас я випросилась на весільний мій час: як мій батько заручив мене, що й сам не знав про те і я про те не знала!

Ах!...

А німі гори зітхнули: »Ах! ах!«

— Гори галаадські! Зелені гори!

Я вас спасла — для Ізраїля! За вас умираю! Щоб ізраїльські діти могли на вас глядіти й своїми назвати... Щоб ви могли ізраїльським пісням прислухуватись...

Я, що підчас кровавої розправи сиділа в хаті, я вас спасла! Я, дівчина під весільний вінок, пожертвувала свою кров за вас! І прийшла я до вас, щоб вашу печать понести у вічність — до Бога.

В заміну за вас, у заміну за сто тисяч ізраїльських душ, у заміну за волю Ізраїля мене Ягве бере...

Гори галаадські, моя кров дорога!

А німі гори відповіли: »кров дорога!«

— Затрусився мій батько, відважний князь Єфтай, роздер свою одужу: »Доню моя, що ти мені зробила?« — Та я не затрусилась! Мій батьку-князю! — я так йому сказала — хай буде так, як ти присяг! Ти про те не думав і я про те не думала, але Ягве думав!

Мій батьку-князю! — я так йому сказала — це не я зробила! Це Ягве зробив — бо Ягве не жартує! Ягве хоче жертви! Він любить відважних і словних — тих, що не втікають... А чи забагато він хоче? — Одну однісеньку душу! Нині одну; як ні, то завтра десять; за місяць — сто тисяч; за рік — увесь народ! Мій батьку-князю! Ти про це не думав — але Ягве думав!

Скажіте, зелені гори галаадські, чи про те Ягве думав?

А німі гори відповіли: »Ягве думав!«

— Гори галаадські! Мій батько зділав, як Богови поклявся. Мій батько не єгипетський купець, не вавилонський адвокат і не витертий ключ, що крутиться сюди й туди, а не відчиняє й не замикає. Чиж мав він казати: »Про все я думав, як клявся, та про свою доню не думав. А про що не думав, на те й не клявся...? Не думав мій батько, але Ягве думав — а батько сказав, — Чи мав він дурити Бога, щоб себе здурити? Мій батько не єгипетський купець, не вавилонський адвокат.

Гори галаадські! Не було мене на світі і знова не буде. Але Ягве вічний — і його волю треба сповняти. А Ягве мене зажадав — в заміну за вас, у заміну сто тисяч ізраїльських душ, у заміну за волю Ізраїля...

І ось прийшла я розпрочатись із вами! Дівочтво своє оставляю вам — нехай буде вічне, як і ви, лісисті гори галаадські! Лісисті й каменисті! Бувайте здорові, мої рідні гори! Молодому серцю жаль вас покидати — на віки!

А німі гори зітхнули: »На віки!«

*

В галаадських горах пані-молода з товаришками-дружками.

— Друженки мої, сестрички мої, збудітесь! Скажіте мені: чи добре Ягве зділав, коли вибрав собі одиначку дочку Єфтая-князя в заміну за галаадські гори, за сто тисяч ізраїльських душ, за волю цілого Ізраїля?

— Добре, добре! славна княжно наша!

— А котрий це нині день мого весілля, що мені його Ягве справляє?

— Не питай ти про день, бо всі дні минають! Нема такого, щоб пристанув. та сказав: далі годі! — Підеш ти перша, а ми за тобою! А ті, що придуть по нас, казатимуть про нас: »Уже відійшли — давно! Яка ріжниця: чи жили сто літ чи сімнадцять?« — Але дочка Єфтая оставить своє ім'я — на віки!

— Дружки мої, сестрички мої! Неслава в Ізраїлі дівувати на віки. Вас возьмуть під вінок, не такий, як мій! Матимете мужів, родитимете синів — славу Ізраїля. А що ви казатимете про мене?

— Казатимемо: що дочка Єфтая — весільний вінок на нашій голові; що без неї й миб не вінчались; бо Ізраїль бувби мов столочний квітник...

— Сестрички мої любі! Обцілуйте мене — розцілуйтесь зо мною! Передаю я вам дівоцтво своє: хай у вас цвіте, хай і плід приносить!

— Сестричко наша люба! Цілуй ти нас — розцілуйся ти з нами, бо час одходить, а ти вибрана між нами! Ти принесиш долю!

Вже завтра буде той день, коли вертати нам у Масфу.

— Ах, сестрички мої! Збирайте мої сльози, бо це квітки, що їх собі завтра Ягве зірве!

* * *

Так оплакувала своє дівоцтво дочка Єфтая в галаадських горах день у день через два місяці — з своїми товаришками. А по двох місяцях вернула в Масфу, щоб батько виконав на ній свій обіт. І коли вже лежала на жертівнику, її товаришки з галаадських гір співали весільні пісні, й переплітували їх окликами:

»Добре зділав Ягве, добре!«

»Добре ти зділала, князівно, добре!«

»Ти була готова вмерти за народ!«

Але — як переказують св. книги — дочка Єфтая ще й по смерті не розлучилася з доньками Ізраїля. Через довгі ряди-годи приходила вона до галаадських гір оплакувати своє дівоцтво.

І завівся такий звичай в Ізраїлі, що доні Ізраїля через чотири дні в році виходили до дочки Єфтая в галаадські гори, й розмовляли з нею.

— Доню Єфтая! доню Єфтая! Чи добре зробив Ягве, Господь Ізраїля, коли собі вибрав тебе одну в заміну за галаадські гори, в заміну за волю цілого Ізраїля?

— Добре! добре! — відповідала дочка Єфтая то зі зворів, то зі скель — за сто тисяч душ узяв собі Ягве тільки одну душу!

— Доню Єфтая! Чи добре зділав Єфтай, словний князь ізраїльський?

— Добре! добре! — відповіла вона — бо він те зділав, що Ягве думав! Не хитрив душею!

А дівчата співали:

Добре зділала дочка Єфтая,

Бо за волю Ізраїля

Радо віддала своє життя!

Голос дочки Єфтая, доні Ізраїля чули, але лица її не бачили.

Г. Костельник

Перед наїздом

Це було так, як у тій забаві: штовхне один одного в бік, а той тебе, а ти вже не для самого принципу забави, а просто з люті почаствуєш іншого. І так у колесо... Заводиться метушня; кождий стає неприродно вразливий на всякий одрух сусіда.

А в Шані ще з раннього ранку так, як серед цієї забави.

Біжать кудись, минаються залякані обличча.

— Ви чули?.. Москалі йдуть...

— — — а в очиях так і увихається надія — почути ще добру новину — — —

— Та вже в Завербові, кажуть...

— Щоо?.. Та що ви?..

Іде хтось третій. Дві пари очей повисають на ньому; покірно, допитливо...

— В Завербові Москалі...

А ті вже й не чекають. Дім, жінка, діти...

— Що робити? Що робити?

— Ой! А як «вивакують»?.. — аж стане неодин у бігу.

Біжать, минаються залякані обличча..

— Ви чули?.. — котиться зі всіх боків влізливо, настирливо.

— Ви чули?..

Сполудня туманами порошу стелилася вулиця, колишучи на спині довгі ряди військових возів, армат і летючих кухонь, що в поспіху хлюпали на право й на ліво недовареною зупою. І стало кождому очевидно: «Наші» втікають...

А як стала йти піхота: хмарою в село звалилася...

В школі австрійські генерали раду радять.

Урадили: оподалік окопи викопати, місцевих людей виселити...

Кіннотчики розїхалися по всіх улицях: гей, до двох годин ані душі живої не має бути в селі.

То де ще газда в хаті: раду якомсь дає, але де сама жінка: не знає, за що ймитися. І маржинку шкода лишати і з достатку треба-б щось узяти... Хиба на плечі, бо коней нема... А дитина...

— Боже мій, Боже! — заридало, заголосило село...

Газда зі сідою головою імився одвірка; плаче, трясеться, а далі схопився й побіг на город.

— Мамо, мамо!..

Глянеш, то жахом мізок тобі зморозить...

А Маруня Прокопова взяла хору дитину перед себе, а в пазухи воскову свічку ховає. В дорозі, не дай Боже...

Того дня й не глянуло вже сонце на землицю.

Воно тихцем, поза хмари ховалося на заході, облапуючи пальцями туги кождий кіл, кожду стебелинку на покинутих газдівствах.

...Із села виходили останні пари...

Роман Мірецький

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

З пластового життя коломийської гімназії

19. пл. полк ім. Максима Залізняка

Ще перед війною була в коломийській гімназії пластова організація. Все красше й красше розвивалася молода билина, та всесвітня війна перепинила її діяльність. І в пізніших роках були спроби відновити цю, так важну для молоді, організацію, але з цього нічого не вийшло через неусталені ще політичні відносини. Та раз кинене зерно не пропало й тепер, при відновленню всіляких кружків та товариств у нашій гімназії, постановлено відновити й Пласт.

Дня 1. жовтня 1921 р. відбулися в «Громаді VI. кл.» загальні збори — й хочай справа видавалася трохи трудна — добровольців до Пласту найшлося досить багато. Утворено пластовий гурток «Пес» — а його провідником став Мартинків Іван, ученик дуже працюючий та енергійний. Справу Пласту порушено також на одному засіданню «Громадської Ради», що припоручила т. Кульчицькому Євгенієви, уч. VIII кл., зайнятись організацією Пласту. Незабаром творяться в висших класах 2 нові гуртки «Цап» і «Кінь», що взялися совісно до праці, щоби по зложенню I. пластового іспиту могли організувати та вести гуртки пластунів з низшої гімназії. Провідником гуртка «Цап» став Кульчицький Євген, який почав приготівляти гурток до іспиту, а гурток «Кінь» взяв під свою опіку проф. Ковбуз Лесь. Попри прогульки, вправи і забави ставлено також строго вимоги відповідно пластовому законуви — і ось через те почали деякі нас покидати. Ці домагання совісности й точности, це письмненне оправдання неприсутности на сходинах і прогульках, потреба підчинятися своїм вибраним старшинам, це все видалося прихильникам якимсь утяжливим, непотрібним додатком Пласту. Дальше, вимога Пласту, щоби його члени не збирали в школі двійок з огляду на добру його славу, все це сильно проріджувало наші ряди. З обох гуртків «Пса» і «Цапа» втворено один гурток «Пес», а оставші члени, не дивлячися на всілякі перепони й труднощі, йшли вперто до визначеної ціли. А треба було йти вперто й доказувати, що Пласт не для неуків, не військо, не забава, не спорт, а карна, сильна організація, піонір правдивої, ідейної культури. Тому то приготовлюючись до іспиту, ми виконували точно програму Пласту, по приписам вчилися пластових умілостей, виконували гурткові діловодства, читали реферати, ходили на прогульки, бавилися й т. п. Спершу відбувалися сходини на вільному воздусі, або в домах пластунів, опісля Дирекція відступила нам одну клясу на домівку.

І сталося те, чого ми так дуже бажали. Дня 12. II. 1922 р. відбувся наш перший пластовий іспит, в присутности нашого проф. опікуна Ковбуза Леся і д-ра Стасюка. Іспит здали всі прихильники, хочай іспитуючий, Кульчицький Євген, перевів його досить остро. Тепер приступлено до організації в низшій гімназії. Молодші товариші із запалом та охотою стали гуртуватися під пластовий прапор, так що

незадовго утворено сотню, що в її склад входили дві повні чети. В більшому гурті пішла жвава праця вперед. І почалися прогульки, вправи тощо. Для більшого порядку й можности контролі уложено для обох чет поділ годин на гурткові сходи, що відбувалися раз на тиждень. Що суботи відбувалися сходи обох чет, які виконували свої вправи будьто на гімназіальному подвір'ю, будь в лугах над Прутом. Спершу поліція перешкаджала у виконуванню пластових вправ, а навіть заарештувала Мартинкова Івана, четаря II. чети, коли він вертав із прогульки з своєю четою й помимо того, що четар вилегітимувався, замкнув його якийсь функціонер поліції на цілу ніч до арешту, а інтервенція директора Мостовича й опікуна Ковбуза Л не помогла нічого. Дня 12. IV. відбулася проти згаданого розправа і по проголошенню звільняючого вироку, оборонець четаря, д-р А. Чайковський, поставив внесення, щоби акта відступити держ. прокуратурі в цілі потягнення дотичного функціонера поліції до відвічальности за злочин надужиття урядової влади через неправне задержання обжалованого в поліційних арештах.

Та ця подія ні трохи не перервала нашої праці. Пластуни дальше вчилися пластових умілостей та виконували пластові вправи, а крім того виконували нераз працю в користь різних добродійних товариств. Дня 5. V. 1922 р. відбулися перші полкові сходи, на яких вибрано Полкову Команду. Сходиною проводив сотник Кульчицький Євген. Одногосно вибрано Я. Івантишина полковником, Максимюка Миколу полк. прокуратором, Мартинкова Івана полк. писарем, Шкондеюка Андрія полк. скарбником, Зайшлого Маркіяна полк. бібліотекарем.

Вибір Полкової Команди затвердила Верховна Пластова Рада у Львові і тепер діяльність пішла жваво вперед. Зорганізовано ще кілька гуртків, так що полк має їх 14: Пес, Орел, Пугач, Кіт, Свистун, Лев, Бобр, Вовк, Ластівка, Лис, Голуб, Дик, Крук, Чайка. Всіх членів є 108. Домівку прикрашено пластовими працями і виповнено пластові готовости. Два четові гуртки «Пес» і «Орел», приготовлюючись до II. пл. іспиту, робили збірки пів до шостої, опісля пів до п'ятої рано, над Прутом що дня, а більшу часть збірки присвячували легкоатлетичним змаганням, вправлюванням гімнастики Міллера і Джуджісу. З огляду на це, що в днях 21, 22 і 23 червня мав відбутися у Львові здвиг пластунів цілого Уладу, а наш полк зголосив свою участь і мав виступати в спортових змаганнях, тому совісно до них приготовлявся. Перероблено біг на 100 м, 400 м, біг з перешкодами на 110 м, скок в гору з місця й з розгоном, скок в даль з місця й з розгоном та тягнення линви. При полку засновано спортовий кружок «Довбуш», а його головою став Лепкий Борис пл. уч. гурт. «Орел». Вправи цього кружка, головнo «копаний мяч», відбуваються правильно три рази на тиждень. При полку заложено також бібліотеку, що має покищо 48 томів. Що правда, маленька вона, але недавно лише заложена й має дуже цікаві книжки, головнo з области пластового знання. Дня 16. мая наш полк брав участь в богослуженню, що відбулося в тутешній церкві за поляглих героїв України. По богослуженню рушив весь народ на кладбище, де мали вкопати памятник хрест. Наш полк машерував у чвірках, а перед полком несло трьох пластунів вінець, на якому було написано: «Героям України — пластуни». Побіч багатьох інших зложили пластуни і свій вінець біля памятного хреста, щоб цим віддати честь тіням поляглих героїв.

Тимчасом приготувався полк до пл. іспиту, що його й переведено в кількох відділах дня 21. мая. Другого червня вибрано на полкових сходинах запомоговий комітет, що його завданням було збирати датки для голодуючих на Україні. До комітету вибрано цих пластунів: Зубалю Николу, Олійника Осипа і Міліянчука Василя. Комітет приступив сей час до праці і протягом трьох тижнів зібрав 49.980 мп. Майже всі гроші зібрано між учениками нашої гімназії.

З прогульок, що робили пластуни, більше замітна прогулька І чети на гору »Серединку«, хотяй прогулька була проєктована на гору »Хомяк«. Ось відпис протоколу із записної книги І чети:

Ч. 22. »Збірку назначено на год. пів до шестої рано на двірці. О шестій годині, після провірення присутности, вирушили ми з Коломиї потягом. З нами їхали в ту саму дорогу й пластунки XIII пл. полку і жіноча гімназія, під опікою п-нів професорів. На дворі холодно. Час від часу росить дощ. Сонце вигляне на часок ізза хмар і знову ховається. Від Багінсбергу, німецької кольонії, почав добре падати дощ. Ми співали по дорозі стрілецькі пісні та придивлялися чудовим околицям. В околиці Тартарова звернули ми увагу на 6 горбів, що тягнулися рядом, здовж залізничного шляху. Послідня стація нашої прогульки мала бути в селі Підлісню. Відси мали ми вийти гірською стежкою на верх гори »Хомяк«. По причині великого дощу ми не висіли в Підліснім, але поїхали до Ворохти. Тут висіли з вагонів і пішли на гору »Серединку«. Це гора на 1007 м. На вершку під хрестом, покріпившись чим хто мав, пішли ми дальше через ліс, а по дорозі виконували деякі пластові вправи. Після обчислення проф. Стасюка ми находилися 3 кльм. від чеської границі. О 2. год. зійшли ми з гори, та пустилися повітовою дорогою в напрямі села Тартарова, де ми думали всісти о год. 7,2 мін. на залізницю. Жіноча гімназія з дир. Галібеєм лишилася на »Серединці«, а вечером вернула назад до Ворохти і там всіла до потягу. У віддаленню двох кльм. від Тартарова ми відпочали, а один пластун видрапався високо на стрімкий утес гори і вирив на нім великими буквами: »XIX. пл. п.« О 5. год. ми вирушили до залізничного двірця. Тут мали ще півтора години часу до відїзду, а щоби не гайнувати часу, перебрили Прут і хотяй помучені маршом робили на поляні пл. вправи та легкоатлетичні змагання. О 7. год. 2 мін. всіли до потягу, а о год. $\frac{1}{3}$ 11 з піснею »Ми гайдамаки« віхали на двірець у Коломиї«.

Крім того уряджувано також часто прогульки на недалеку воскре-сінецьку гору. Дня 18. VI. відбулися пяті з ряду торжественні полкові сходи, на яких замкнено перший рік діяльности Полку. Сходи відбулися в присутности нашого опікуна, Дирекції і кількох професорів. По отворенню сходи відспівано пл. гимн, а відтак слідувала присяга цілого полку. На цих сходинах одержали IV. пласт. відзначення оці пластуни: Шкондеюк Андрій, пл. уч. гуртка »Орел«, Чубатий Ярослав, пл. уч. гурт. »Пес«, Шургалюк Семен, пл. уч. гуртка »Пугач« і Стефуранчин Петро, пл. уч. гуртка »Лис«. Після відчитання реферату »Кавказ« II. чета мала пописову точку »Січові вправи«. На закінчення заохотив опікун пластунів до дальшої праці, а полковник попрощав пластунів і закрит сходи. Другого дня відбулися сходи Полкової Команди, на яких закінчено її діяльність. Після останнього звіту в полку є 69 учасників, 8 прихильників, 31 новиків. Полк вів переписку зі станиславівським XI. пл. полком ім. Івана Мазепи. Крім того

відсилав правильно точні звіти з діяльності до Секретаріату Верх. Пл. Ради. До полку увійшло 23 письма, відійшло 16. Полкова Команда видала 55 приказів, які всі виконано. За цілий час було в полку 40.853 мп. приходу, а 36.740 мп. розходу. Стан полку представляється так: 108 членів, 16 повних одностроїв, копаний мяч, линва, довга на 25 м, 4 хоруговки до морзовання, 692 друковані блянкети, вартости 12.840 мп., 48 томів бібліотеки, 4.113 мп. готовими грішми. На останньому засіданню Полкової Команди утворено туристичний гурток, що його завданням є робити часті прогульки в Карпати.

Коломия, 1. липня 1922

(Докінчення буде)

Я. Івантишин

Свято св. Николая у Львові. Від кількох літ існує у Львові «Марійська Конгрегація учениць»¹, що правда мало знана ширшим кругам нашого молодого суспільства, але зате повна значіння і впливу для тих, які до неї приналежать. Як кожного року, так теж і в р. 1923, дня 15. XII., построїли членки цієї Конгрегації свято св. Николая, в салі «Мар. Т-ва Пань», при вул. Бляхарській 11. Завдяки рухливості теперішнього Віділу свято випало справді гарно і — так сказатиб — по родинному. Його осередком був сценічний образок у 3 діях п. з. «Добрі діти», який недавно тому появився навіть окремою відбиткою, як 43 книжечка «Діточої бібліотеки», основаної при Видавництві «Світ Дитини». Молоді артистки грали добре дали доказ, що зуміли належно ввійти у зміст і провідну думку штучки. Роздача дарунків захопила всіх приярних, а ще більше самих наділених ними, котрі одногослоно порішили пожертвувати одержані дари сиротам із захисту СС. Служебниці у Львові. Зараз слідуєчого дня відпоручниці Конгрегації роздали особисто дітям-сиротам зібрані дарунки серед великої втіхи і вдоволення бідних дітей.

Свято покінчилось спільним прийомом і товариською забавою, в приярности провідника Конгрегації і запрошених гостей.

І. П.

¹ В найближшій часі помістимо окрему допис про неї. (Ред.)

Ювілейний концерт у Стрию. Молодіж укр. гімназії в Стрию устроїла дня 15. II. ц. р. у великій салі «Народного Дому» величавий концерт з приводу 300-літних роковин мученицької смерті полоцького архієпископа, св. Йосафата Кунцевича ЧСВВ. На програму зложилися дві часті: перша — концертна, а друга — сценічна картина в 2 діях.

Подрібніше, на часть I-шу зложилися:

1. Святочна промова, яку виголосив запрошений зі Львова Василяннин, о. Йосафат Скрутень;

2. Й. Кишакевич: «Пісню слави заспіваймо», — відспівав хор учеників;

3. А. Трух ЧСВВ.: «Хай дзвони заграють», — віддеклямував Никорак, уч. VII кл.;

4. Фортепянове сольо, — відограв З. Савицький, уч. I кл.;

5. П. Штокалко: «Що се за свято?» — деклям. Буцяк, уч. IV б.;

6. Скрипкове сольо в супроводі фортеп. — відограв радник Файгель.

7. «Св. Свящмч. Йосафат», — деклям. Є. Татомир, уч. I кл.

Часть II-га: «Апостол любви», сценічний образок у 2 діях, з піснями і впорядом, на 300-літню річницю смерті св. Йосафата. Написав Андрій Трух ЧСВВ. Дієві особи:

Івась Кунцевич — Вол. Скальський уч. IV б.

Петро — Вол. Буцяк уч. IV б.

Юрко — Яр. Улицький уч. V кл.

Максим (син еретика) — О. Гороховянка III а.

Степан — Яр. Рудницький III б.

Павло — О. Улицький II а.

Дмитро — Н. Савчак IV а.

Режисерували: проф. А. Вергановський і п. О. Садовський. — Добровільні датки призначені на вбогих учеників і на релігійну бібліотеку.

Свят-Йосафатівський концерт у Стрию, перший в краю, це факт, який кидає чимале світло на ідейність провідників стрийської гімназії і на самих учеників. Він підносить престиж тамошньої шкільної установи і то не лише в очах зібраної там молоді, не лише в очах цих гостей, які так чисельно прибули на свято, без огляду на їх вік, становище, національність, переконання тощо, але передусім в очах нашого віруючого громадянства. Й ще одно. Без сумніву, що при цій нагоді кождий відчуває потребу виразити щиро вдячність і належне узнання ініціаторам концерту, дирекції, цілому учительському зборови, впорядчикам і самим ученикам за їх почин, зичливість і труд, але крім цього, кождий щиро бажає, щоби сміливий приклад стрийської гімназії став голосною заохотою для всіх українських установ, шкіл, товариств, гуртків і т. п. до влаштування подібних обходів.

Впрочім, сього домагається сама ювілейна хвиля і всі умовини теперішньої доби.

Учасник

Академія в річницю коронації папи Пія XI. Львівський духовний семінар вшанував дволітну річницю коронації папи Пія XI. окремою академією. Дня 16. II. ц. р., у великій салі, прикрашеній гарним портретом папи, зібралися всі богослови і в приязности ректорату та професорської колегії, відспівали кілька добірних концертних кусників, яких змістом було звеличити Христового намісника на землі в особі папи Пія XI.

Святочну промову виголосив ректор о. Теодозій Галуциньський ЧСВВ., кінчаючи її внесенням многоліття папі.

Й. Скр.

З життя укр. академічної молоді у Львові¹. Минулий місяць був у студентському життю незвичайно багатим подіями. Заचाвся він, як це вже впрочім стало буденним явищем, трусами та арештуваннями на велику скалю. Провід до трусів та пошукувань за українським університетом, дали тим разом мальконтенти цієї частини укр. студентства, котрі як «Rusini» пішли студіювати на польський університет. Тому то й поліція головно розшибалась за організацією «Кобус». Трусів переведено на вул. Зіморовича, в Ринку в будинку «Просвіти» та на Домініканській вулиці. Опріч того переведено трусів у кільканайцятьох студентів у Львові та на провінції з вислідом жадним. Мимо того збирала львівська поліція лаврові вінки та похвали від представників польської публічної думки за «ostateczne zlikwidowanie ukr. uniwersytetu».

Притім закрила поліція діяльність двох оставших укр. студентських товариств. Льокаль тов. «Медична Громада» опечатано, а Виділ товариства техніків «Основа» одержав «пашквіль» від поліції з донесенням, що товариство розвязується тому, що ні оден член цього тов-а не є студентом львівської політехніки (польської).

І так остаточно ціле життя студентське загнано в підполля. Настрій укр. студентства мимо всіх репресій бадьорий. Наукові праці не перериваються. Серед студентства помітні скрайні настрої, які дуже вміло намагаються використати наші соціялісти для своїх партійних цілей. Їхньою то заслугою є м. и. цей факт, що студентство подратоване

¹ Допись містимо для дискусії, застерігаючи собі право висказатись в університетській справі иншим разом (*Редакція*).

демагогічними бесідами лівих на грудневій студентській анкеті, ухвалило бойкот національного часопису «Діло» за те мовляв, що «Діло» зовсім не турбується справою укр. університету. По правді, справа маєтись так, що «Діло» в університетській справі забиало саме найчастійше голос і відносилося до цієї справи з великим піетизмом¹. Але що «партійна політика» вимагала здескредитування національного органу, то чомужби студентство не мало бути «жертвеним козлом». Українське студентство повинно однак тямити про це, що ті «товариші», які нині так відважно шахують нашу суспільність «правдивим харківським націоналізмом», дають же рівночасно все і де лиш вдасться те, що є правдиво національне, хоч не має марки «УСДП».

Українське студентство, що має за собою прегарні традиції національних змагань, не сміє дати себе водити за ніс духово пережитим «товаришам», які свою цілу штудерну політику оснують на кепських взірцях з Харкова.

З кол нашої професури довідуємось, що сенат німецького університету в Грацу думає остаточно вповні легалізувати всі семестри і іспити на нашому університеті. Заходи польського міністерства закордонних справ перед грацким сенатом представити наш університет «гумбуг'ом та шопою» і домагання, щоби грацький сенат не узнавав наших семестрів — сповзли на ніч. Німці відказали, що наука нічого спільного з політикою не має.

Справа з узнаванням наших студій за кордоном стоїть добре так, що вкортці думає сенат остаточно управити всякі потрібні ще до повного визнання семестрів — формальности.

¹ Не думаємо тут однак боронити деяких панів редакторів з «Діла», які від довшого вже часу відносились з кпинами, а то навіть ворожо до університетської справи.

Сенат польського університету Яна Казимира у Львові оголосив урядове справоздання з вписів на університет. На університеті польським знаходиться великий відсоток Жидів (45·7%), лише 40 (сорок) Українців, та більш трьох сот «Ru-sinów». Бачимо, що наші хитрі Малороси вмють робити інтерес й на «urzędowej narodowości».

Сором та й тільки. *Obvius*

Закарпатська Україна

Велика шкільна вистава в 1924 р.

Шкільний Відділ цивільної управи уряджує виставу всіх шкіл на Підкарп. Україні в Ужгороді, від 15. VII. до 8. VIII. 1924 р. Вистава буде мати за ціль показати, в якому положенню знаходилося шкільництво на Закарп. Україні за пановання Мадярів і що зроблено на полі шкільництва за 5 літ праці Републики на З. Україні, на полі народньої освіти і просвіти.

Всі школи народні, горожанські, церковні, середні, торговельні, промислові, просвітні товариства, Сокіл, пласт мають виказатися на виставі своєю працею і її вислідами. Вистава обійматиме всі галузи праці і роботи дітей усіх шкіл: зшитки, рисунки, малюнки, ручні роботи хлопців і дівчат, діаграми, карти, фотографії, фольклор, гуцульські вироби, вишивки, і т. д.

Підчас вистави відбудуться співучі змагання хорів учеників шкіл П. України, а також і руханкові. Всі, що хочать брати участь, мають зголоситися до Йосифа Пешина, писаря Верх. Пл. Ради в Ужгороді.

(Пластун 1, 57)

Франція

Соціальний тиждень студентів. Від 4—9 грудня м. р. відбувся у Парижі величавий зїзд французького студентства високих шкіл. Метою зїзду було поглиблення деяких теоретичних, а також і практичних

питань, з обсягу соціального життя Франції. Відповідно до цієї цілі поділено цілий зїзд на дві серії, з котрих перша була присвячена справам характеру доктринального, а друга обіймала вибрані, практичні питання, достосовані до потреб і завдань хвилі. На зїзді були прийвні старші громадяни, світочі французького наукового світа, і многі з них виголосили відповідні реферати. (*Revue des Jeunes XIV (1924), 99.*)

Політичні організації французької молоді. Попри значне число студентських організацій, які стоять далеко поза політичним життям, Франція має також неабияку кількість молодіжи, що живо служить політичним справам. За польським органом «Prąd» (XI. 272 сл.) подаємо тут назви цих молодечих гуртків, які виразно заступають якийсь політичний напрям. Сюди належать: «Fédération

nationale des Etudiants d'action française» — організація студентів-роялістів, яких називають деколи французькими фашистами. Ця організація змагає повернути у Франції монархічний устрій. — «La Jeune République» — організація, котра має у своїм нутрі багато студентів, стремить до сього, щоби започаткувати правдивий устрій демократичний на полі політичній, суспільній і міжнародній. — Тзв. «Бонапартисти», ц. є ті студенти, що бажають мати президентом республіки цього, котрого вибралаби ціла суспільність, через загальне голосування. -- «Fédération nationale des Jeunes Gardes socialistes» — організація соціалістична, до якої належить передусім робітнича молодіж, студенти же в невеликій кількості. — Французькі академіки здебільша займаються радше справами науковими і суспільними, як політикою.

ОПОВІСТКИ

Українські Курси Заочної Освіти при „Українським Слові“

Курси вчать заочно; учневи посилаються поштою лекції визначних українських професорів з порадиником, як учити лекцію і з задачіником та запитаннями. Ученик мусить вивчитися лекції, рішити задачі й написати відповіді на запитання та відіслати на курси. Професор перевірює роботу учня, виправляє її та пише вказівки учневи. Після виконання екзамінаційної роботи —

Курси видають свідоцтво.

Курси допомагають здати іспити при матуральних комісіях, які дають право вступу в європейські висші школи.

Курси допомагають підшукати практику в підприємствах, де учень може удосконалитися у вибранім фаху.

Курси відкривають навчання з 1-го квітня по повному курсові гімназій та реальних середних шкіл і по ряду предметів, які можуть допомогти зробитись фахівцем в тій чи іншій галузі знання, як нпр. кооперація, машинознавство, бухгалтерія і тд.

Кожний Українець, якогоб віку не був, деб не жив, скількиб не заробляв, може учитись на Курсах Заочної Освіти. Платня за навчання кожного предмету від 3 до 6 долярів.

Вимагайте програми, проспектів, інформацій. Ширші відомости про в дкриття Курсів: Адреса: **Berlin Schöneberg, Hauptstr. 11.**

Курси Заочної Освіти.

Дирекція Курсів: Проф. В. Коваль, Др З. Кузеля, Проф. Б. Лепкий.

Комунікат Квестури Укр. В. Техн. Школи у Львові

Вписи в літньому семестрі 1924 акад. року до Укр. Високої Технічної Школи у Львові відбудуться від 1—15 березня ц. р. При вписах належить зложити семестрову оплату. Виклади в літньому семестрі розпочнуться 10 березня ц. р. В часі вписів можуть слухачі голоситись до іспитів з покінчених предметів.

Звільнені від оплати можуть бути незаможні студенти, та що викажуться посвідками, або свідоцтвами принайменше з 3-ох предметів з »дуже добрим« поступом. Прохання о звільнення можна вносити до 10 березня, залучити 1) свідоцтво незаможности 2) свідоцтво іспиту або кольоквіяльні посвідки.

Зі світа

Жертви фанатизму. Загально відомо, що ложні релігії, особливож поганські, навіть у народів з відносно високою цивілізацією — доптають і зневажають гідність чоловіка, та вимагають від своїх вірних нероз і найбільше жорстоких жертв.

Але опис життя пустиножителів в Тибеті, який подає безіменний кореспондент льондонського часопису Daily Mail, перевисшує хіба все, що в тім напрямі вже є звісне.

Монастир, про котрий згадується, збудований на збочу гори, складається з кількох будинків, в яких мешкає кількох лямів. Кругом того монастиря розсіпані сотки пустинників.

Тибетанські родичі привозять до лямів сім або вісімлітніх хлопчиків, яких призначили на пустинників. До одинацятого року життя хлопці ті вчаться в монастирі лямістичних письм, почім замикають такого нещасливого хлопця на протяг 6 місяців до цілком темної хати, крізь маленькі дверцята всувають йому на вузькій дощинці раз на день скромну поживу з ячмінної муки; вода сама доходить рурою. Через цілий час такого запертя, не вільно дитині виглянути на світ божий, ані навіть проговорити одного словечка. По такій жорстокій пробі хлопець вертає до монастиря на дальшу науку, яка треває около 2-ох років; почім наступає друга проба, поворот до темної келії з тими самими условинами, але тим разом уже на три роки, три місяці і три дні. Молодець 17, або 18 літний вертає знова на науку, але тепер уже придурковатий, немов без волі, тому легко приходить ся лямам переконати його, щоби дав себе замкнути до темної келії, та тепер уже на ціле життя.

Згаданий кореспондент описує, що коли звиджував монастир в Nyangto-Куіри, показав йому ляма хату, в якій мешкав такий пустинник уже 25 літ. Перед хатою не чути було ні одного слова, ні найменшого шелесту, немов у хаті не було нікого.

Коли ляма застукав до дверей, якими подавано поживу, ті відчинилися по якійсь хвилині і появилася в них рука вбрана в рукавицю; так отже навіть руки пустинник не сміє виставити на ділання світла!

Як страшним мусить бути життя серед вічної темряви такої базнадійної гробниці!

Про інші знова жертви фанатизму доносять часописи — та вісти про них приходять уже не з Тибету, але з Парижа, Лондону та інших центрів новопоганської культури. Жертвами тими є нещасні, елегантні дами High life-у та їх бездумно наслідуючі жінчини з нижчих сфер. Один визначний лондонський хірург заявив в розмові з днівникарським репортером, що нема майже дня, щоби не зголосилася до нього яка дама, якій ноги, зза надмірно високих модних обцасів, улягли хоробливому здеформованню і то нераз не до вилічення.

Нині прийшли знова нові тортури моди — а це примусовий піст, майже буддистичний. Тому, що найновіші модні сукні вимагають постаті дуже стрункої, — а доньки моди морять себе страшно голодом так, що як одна дама з Лондону каже, lunch для її знакомих коштує її дуже мало, бо жадна не хоче нічого їсти.

Знова в Парижі живуть елегантні жінки майже виключно лиш хлібом і водою, — щоби виглядати по модному.

Колиби так Церква такий піст приписала тільки на один день в році, кільки то крику булоб на »середновічне назадництво та фанатизм!«

(Вісти катол. ч. 5, 1923, ст. 47).

Фашизм і релігія. Італійський диктатор Муссоліні виразився на одних прилюдних зборах дуже ясними словами про релігію. З огляду на це, що його думки є рівночасно переконанням усіх фашистів і цілого фашистівського напрямку, подаємо їх на цьому місці. »Ми Італійці, казав прем'єр Італії і провідник фашизму, є католицьким народом і тому ми привернули по школах релігію та релігійне виховання, підносячи притім значіння релігії і в публичнім життю.«

Папський, східний Інститут у Римі числить тепер 40 учеників, з котрих 18 підготовляються до докторату. По національності є між ними 4 Італійців, 3 Румунів, 5 Болгарів, 3 французів, 8 Вірменів, 2 Українців, 2 Білорусинів, 2 Поляків, 2 Іспанців, 1 Голяндець, 1 Етіопець, 1 Мезопотанець, 1 Австріець, 1 Словінець, 1 Москаль, 1 Лотиш, 1 Сиріець і 1 Канадіець.

Факультет ленінізму. Студентська секція академічної молоді в Москві постановила домагатись оснований на московському університеті факультету ленінізму, а сам університет переіменувати на університет ім. Леніна.

Кілько уживаємо слів? Пересічній мало освіченій людині вистарчить 500 слів, щоби розмовитись з такимиж як вони людьми. Людина, котра хоче користати з книжок і здобути собі якийсь засіб знання, конче потребує около 2.000 слів. Люди з висою освітою можуть присвоїти 4.000 слів, а письменники і поети вживають 8.000 до 16.000 слів.

Українізація України. Під напором стихійного руху народних мас совітська влада на Україні повернула на правильний шлях українізації. В кождім місті засновано курси для вивчення української мови совітських урядників. У самій Одесі працює 20 курсів українознавства. Переписка губерніяльних центрів із низшими адміністраційними установами ведеться на українській мові. В Києві земельна управа та

міліція українізовані цілком. Утворено окрему комісію, яка контролює, чи всі урядники вміють по укрїнськи. В усіх школах заводиться українську мову як урядову. („Учитель“ ч. 3. 100).

Справа укр. університету. Дня 27.ІІ. на засіданню польської освітньої комісії в Варшаві сенатор Туліє реферував справу петиції українських товариств, які домагаються удержавнення тайного університету і політехніки у Львові. Референт підкреслив безосновність сього домагання і пригадав ухвалу сойму про утворення окремого укр. університету. На думку референта найкрасшим місцем осідку для укр. університету є місто Варшава. По дискусії ухвалено вислати згадану петицію польському урядові, не вирішивши справи місцевости, в якій мавби повстати укр. університет. („Діло“ п. 46)

Місійна акція. Ще не довгий це час, відколи віруючий світ захопився великою місійною акцією. Наслідком ненастанних і сердечних накликів благородного батька всіх покривджених і позабутих, папи Венедикта XV, визначні одиниці з усіх держав світа розпочали місійне діло. Їх праця обняла найперше своїх земляків, а згодом, основані ними гуртки і центри, подали руку іншим закордонним організаціям і тим способом зродилась справді всесвітна і всіхобіймаюча акція, якої метою молитвою, пожертвами, захоотою збирати людей і гріш на всьо, що служить до поширення Божого царства на землі. Вже тепер не тільки одиниці, але цілі держави, як Іспанія, Італія, Голяндія, Франція, Злучені Держави, Польща і многі и. здобули собі славне ім'я і належне узнання за свою рухливість і красні успіхи в тім напрямі. До цієї знаменитої праці вже втягнені мало що не всі верстви із суспільности; бо й є між ними старші та молодші, мужчини і жінки, ученики, академики і сільська молодіж, керманічі державної політики, соймові послы, професори, робітники і званеві ремісники. Одним словом — культурні народи зрозуміли знаменний заклик і критичну хвилю, в якій він пролунав над світом і тому станули готові до праці.

У вирі всесвітнього, місійного змагання бракує лиш нас Українців. Чи ж голос «українського» папи до нас не добився? Чи нам бракло чуйних одиниць, які вслухувалисяб у шум, повислої над нами грози, що певно гряне, якщо їй злегковажимо? Чи нам байдужий похід не наших елементів у ті сторони, котрих ми хазяїнами? Чи за мало в нас сил, чи може — за мало придатности?...

Мабуть надходить час, у якім сама українська молодіж мусітиме взяти в свої руки ініціятиву і керму цієї справи. Далі вичікувати — за ризиковне! Хвиля Йосафатових роковин піддає їй до сього новий товчок, а zarazом цілу низку рефлексій про потребу і кочечність місійної акції та місійного заінтересовання також з боку нашої української нації.

І. Стефанів

ЛІД ЯСНИМ ПРАДРОМ*

В справі Ліги Укр. Студентів. Щоб якась річ не згоріла у вогні а радше ствердла, мусить бути зложена зі складників неподатних на спалення. Щоб якесь дерево не потерпіло від бурі, то воно мусить впустити коріння глибоко в землю й не може бути кружке, бо інакше буря вирвалаб його або зломилла. Подібне мається річ з людиною, а також і з цілим народом. Щоби не знищив його вогонь нещастя, щоби не зломилла його буря ворожої злоби, то мусить мати таке серце, таку волю, так збудований характер, щоби не то не піддався зверхній силі чи радше насильству, але щоби вийшов з того змагання красший і сильнійший, гейби цегла злита в одну масу, гейби очищене золото. Однак людина зі своєї природи не має такого серця. Характер треба доперва плекати, виобразувати. Тому кожда одиниця мусить над собою працювати. Мусить над тим працювати і цілий нарід, мусить дбати, щоб його молоде покоління виховувалось приспособлене до життя. Мусить про це дбати школа, вихователі. На жаль, нинішня школа дуже мало дбає про виховання серця. Школа йде за духом часу, який займається всім докруги, тільки не тим, що в нас у середині. Ми всі, кому лежить добро й красша доля нашого народу на серці, не можемо дивитись байдужно на цей брак і недомагання нинішних шкіл. Коли бажаємо собі, щоби будучі покоління не стали погноєм для других народів, щоби не згинули для народу а з ними й нарід, мусимо доповняти в вихованню те, що занедбують школи й родичі; мусимо цікавитись літературою, яка трактує ці питання; мусимо цікавитись і спішити з усякою матеріальною й моральною підмогою для того рода видавництв та організацій.

Одною з таких організацій, що має на меті виховати нашу молодь на характерних і ідейних синів свого народу є Ліга Українських Студентів. Ця організація дасть великі результати, бо стоїть на засадах Божого Євангелія. Згадана організація має свій почин і завдячує свій розвій о. Д-р Маркевичови ЧСВВ., приятелеві нашої молоді. Поширилась вона вже на провінцію, а минулого року переведено центральну організацію, яка складаєсь з Головної Ради й Виконуючого Виділу. Обнімає собою середношкільну молодь по цілій східній Галичині. У самім Львові далось покищо зорганізувати 3 групи: дві в академічній гімназії (одна мішана, якої головою є Мостюк уч. VI. кл., друга висших кляс, якої головою є Монцібович уч. VIII. кл.) і одна група філії з висших кляс, котрої головою є Шайон уч. VI. кл. Найчисленнійша є група мішана акад. гімназії, бо числить 33 лігістів. У всіх групах відбуваються сходи що два тижні, часом і частійше. На сходинах буває все духовна інструкція, реферат з дискусією і часть свобідна. Крім сходин звичайних що два тижні, бувають і надзвичайні. В послідних двох місяцях мали такі сходи спільно всі три групи два рази. На перших був реферат про відкриття північного бігуна, на других про релігію й старинну культуру й штуку Індійців. Оба реферати ілюстровані картинами-скіоптіконом. По рефератах була вистава комічних картин: як Лис Микита, Дон Кіхот і деякі казки.

* Відділ Ліги.

Є надія, що цей дрібний посів, при добрій захороні ідейних провідників, видасть в будучности красне жниво і станесь основою нового та правдивого обновлення укр. суспільства.

Й. Л.

Християнські правди в світлі сучасної думки

2

Перша глава

Про дві рибки та про всевітнє море

„Бо ми в нім живемо і рухаємось і єсьмо“
(Св. Павло, ДАп. XVII, 28).

Дві рибки плавають у тім самім всевітнім морю, відділені одна від одної на далечінь тисячки миль. Вони є в морю, а море в них; вони живуть у морю, а море живе в них; вони думають у морю, а море думає в них. Бо й ці рибки не є звичайними рибками, але істотами наділеними розумом. А море, що їх окружає і цілком проникає, дало обом рибкам їхнє буття-істновання. Бо й море не є звичайним морем, але доконечно безмежним, світ цілий обіймаючим і світ цілий наповняючим, морем. І не є воно чимось безмежно просторим, тільки воно є безмежною повнотою буття і життя і пізнання і любови. А притім є воно одним, безмежним, вічним актом буття і життя і пізнання і любови. І акт цей є з сутністю моря доконечно тотожний, і за про це він є враз з уською, безмежною силою своєї чинности в сьуди, де тільки є море.

Отже він є також в обох рибках, що то плавають у тім морю, відділені від себе на далечінь тисячки миль. Тому може одна рибка, якщо так морю завгодне, знати те, що друга почуває і думає і хоче. Вона може духово бути безмежно близько неї; а це тому, що море, котре їх обох наскрізь окружає і наскрізь наводнює, є прецінь всезнаюче і всемогуче і многомилолюбиве: воно є — Богом!

»Бо ми в Нім живемо і рухаємось і єсьмо«, як це так гарно говорить св. Павло (ДАп. XVII, 28).

Це також є цілком простою відповідю позірно на так тяжке питання, чому і яким способом любяча Божа Мати і Святі в «небі» можуть знати, якщо ми тут на землі молимося до них і їх призиваємо, щоби вони були нашими заступниками перед Божим Престолом і нашими помічниками в потребах душі й тіла. Отсе ця дуже таємнича і тісна сполука тої правдивої спільности святих, за якою за-являємося в апостольським визнанню віри. Щоби ту спільність сотворіння, піднесених ласкою до надприродного життя, дійсно піддержати, не потребує аж ангел Божий »відлітати і прилітати«: найперше від нашого атому, що у вселеннім просторі, названого землею, в гору до якогось астрономічно незнаного місця »понад звізди«, званого небом; і опісля знова відтам »злітати на діл«, щоби сьуди принести нам небесне посольство. Істнує бо прецінь між небом і землею »бездротний телеграф висшого роду«, котрий посередниче через безмежне море самого Божества: через Божу сутність, котра зі своїм одиноким, вічним актом пізнання і хотіння є в сьуди приявна і своєю всемогучістю є в змозі свої сотворіння допустити до участі в цім пізнанню, о скільки лише якась сотворена сила може прийняти це Боже

пізнання. По науці св. Томи з Аквіну і інших великих богословів¹, блаженні в небі оглядають у Божій сутності всі сотворені речі, які до них відносяться; відси то через Бога вони знають теж про нашу молитву до них. Може навіть Г. Бог, як особливійший доказ своєї ласки, завділити праведним уже тут на землі передпосідання тогосвітнього пізнання на поодинокі випадки, обявляючи їм потреби других людей, які потребують їхнього заступництва²; життеписі деяких святих дають нам на це приклади.

Глибока свідомість про це, що безмежний Бог з цілою своєю любов'ю і провидінням є приявний у всіх своїх сотворіннях і в них живе і ділає, степенує також повну довіря надійність нашої власної молитви за всіх, котрі є злучені в Його Божім дитинстві, або які є призначені бути принятими до нього.

¹ Пор. *Suarez, De Deo Uno* 1, 2, 27, п. 10.

² На це, що тут говориться, треба також звертати увагу і в наступаючих розділах.

Для світла

Релігія добра тільки для простолюдина. Це загально знана і нерідко повторювана фраза. Під словом «фраза» розуміємо безкритичний висказ, сентенцію і т. і. Що на це каже критична думка?

1. Або релігія є правдою, або ні. Коли є правдою — то є правдою також для інтелігента. А коли так, то є найвисшим скарбом розумного ества і тим самим є скарбом не тільки простолюдина, але так само хіба інтелігента, який звичайно має претенсію до богатшого і глибшого пссідання правди.

Колиж релігія є неправдою і обманом, то як сміє хто кормити розум простолюдина брехнею і сбманством? Чи можна казати, що брехня є добром для простолюдина?

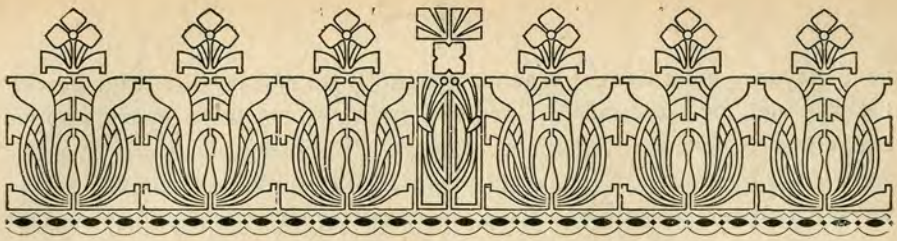
2. Як дуже «добра», отже і потрібна і пожиточна релігія якраз для інтелігентів, то видно з того, що найбільше чорних і кровавих діл було та є між безрелігійними і а-релігійними «інтелігентами» — отже менше чи більше освіченими людьми. Не згадуючи про инше, запитаймо себе: хто спричинив всесвітну війну з усіми її страхіттями, кровю та недолею? Чи це зробив простолюдин? Чи не спричинили цієї катастрофи якраз освічені, кермуючі, однак безрелігійні сфери Європи і цілого світа?

А перейдім думкою всі великі скандали, всякі дефравдації, всі брехні, всю корупцію і брехливість книжок і преси. Хто причиною того всього, — чи простолюдин, чи освічені, однак безрелігійні люди!? *Sapienti satis.*

Ос. С.

Держава і молоде покоління

Права родинного вогнища до дитини були нераз заперечувані, або що найменше обмежувані, без огляду на їх стійність і природну ко-нечність. Про це коротко було сказано в останнім зшитку сього вісника. Зате іншим щастям тішилася в ході століть установа, котра безпосередно родиться з родини і нею заселюється. Цєю установою — це держава, себто велике товариство людських одиниць, злучених зі собою одною ціллю і управою. Навіть найскрайніші пуритани не відмовляли їй якогось права до цих найменших горожан, які творять цей гурт, що його зовемо молодим поколінням. Що більше, велика кіль-кість світських теоретиків посунулась до сього, що тільки самій дер-жаві приділено виключне право до молодого покоління.

Як усюди, так і тут кожда крайність разить і відбігає від цієї золотої середини, про яку часто говориться, що в неї правда. Дер-жава має права до молодого покоління і сього їй не можна відмовити. Однак ці права обмежуються тим самим, чим обмежується кожде право, — волею законодавця і висшим правом. І щойно за узгляд-ненням всебічних обмежень повстає ця золота середина, ця слухна міра кожного права, котра мусить бути збережена, якщо не хочеться піти за далеко на ліво.

В тім змислі обстоюємо державне право до молодого покоління. Сам факт його існування і його слухности аж надто ясно ки-дається кождому в очі. Приймаючи прецінь установу, яка зветься державою, приймаємо й її права, її вивіновання. Як сама держава є чимось природним та Божим, так і її право має за собою поруку дво-якого характеру, природного і Божого. Й як віддаємо Богови те, що Боже, так і державі годиться зложити всьо, що їй належить. Й коли вона, як досконалий сьогосвітний суспільний організм, має обовязок захороняти своє існування і вести своїх членів до назначеної мети, рівночасно мусить мати право до цих, що мають під її опікою жити, існувати, котрі мають бажання досягнути свою туземну мету. Між ними є молоде покоління, котре через родину остає тісно злучене з державним організмом. Ця молодіж має право на життя, на вихо-вання і на освіту. Її першим опікуном, виховавцем та учителем є ро-

дичі, однак і вони без державної допомоги не подадуть дитині всього і в тій мірі, як належалоб. Потрібна тут рука ширшого гурту і вплив сильнішого організму, яким є держава. Крім сього, як часто людське життя знає випадки, в яких відсутність батька чи матери не заступить ніхто інший як лише держава. Як часто життєві умови складаються так, що навіть при жиючих батьках чи родині, дитина не в змозі оставати при життю. Якщо не держава, вона не жилаби.

Та цєю роботою держава ще не вичерпувалаб свого права до молодого покоління. Її ціллю не є лише спомагати родину і в потребі переймати на себе її права і обовязки. Держава покликана також до сього, щоби стояти на сторожі права і справедливости, підчас коли це право і справедливість не признається горожанинови. Найблагодійшим правом молодого покоління є передусім бути повною людиною в життю і діланню. »Ось які це, каже вимовний, німецький бесідник¹, Богом заручені права дитини: право на моральну захорону перед злими людьми, право на любов добрих людей, і як найвисше — право на свобідну ходу до свого Бога й Спасителя«. А хтож віддасть дитині це право і справедливість, коли не держава? Хто успішніше спротивом стане стихійному наступови підступу, зіпсуття й безбожності, яким загрожує дитині кожда мінута?... Тому завсіди почесним обовязком кождої держави було старання про моральне і релігійне виховання молоді, без якого держава колебалабся в своїх найглибших основах². Слідує отже з сього, що такому обовязкови держави супроти молодих, відповідати теж мусить право до них.

Врешті, молодіж потребує освіти й науки, без якої вона не обійдеться. А саме держава, як культурна установа, має за завдання нести світло науки і освіти для всіх потребуючих своїх горожан, улекшуючи їм доступ до неї. Хоч вона сама не є жадною академією наук, ні теж жадним престолом мудрости, всеж таки має дбати, щоби діти не були її залишені. В тій ціли вона може жадати, щоби кожда дитина присвоїла собі бодай *minimum* освіти, послугуючись навіть карою і загрозами. Вона має обовязок основувати школи і може домагатись правильного посилення дітий на науку. Призволюючи на приватне навчання може притім ставити свої вимоги і залишати за собою право наглядю і обмежування. Коротко отже, держава через школу і науку виконує постійно свої права над молодим поколінням і під цим оглядом не має над собою жадного висшого наставника, за виїмком права природного і Божого.

Справді, великою є відповідальність кождої держави перед лицем всесвітної сторії, коли їй приділене таке знамените післанництво, як покористуватись правом супроти молодого покоління. *Й. Скр.*

¹ *Mich. v. Faulhaber. Zeitfragen und Zeitaufgaben. Freiburg 1916. 133.*

² *Dr. Fr. W. Foerster. Staatsbürgerliche Erziehung. Leipzig u. Berlin 1914. 197; 183.*

Louis Pasteur i Ernest Renan¹

У відступі трох лише місяців прийшли на світ два Французи, котрі мали здобути собі світову славу, хоч притім так ріжну що до значіння й впливу. Дня 22 грудня 1822 р. народився Людвик Пастер, а дня 27 лютого 1823 р. вродився Ернест Ренан.

Обі особистости мали дуже подібну собі молодість, зате вік мужеський і старечий був у них безмежно ріжний. Їх родини були мало що не нуждарями на селі, але життям і переконанням щирими христіянами. Колись перший з них, Пастер, скаже про себе; »Я вчився много, а однак почуваю, що маю віру британського вугляра; якщо я студіювавби трохи більше, здається мені, що тоді мавби я віру вуглярки«.

Й другий скаже від себе: »Я дуже вдячний католицизмови, тому що з ним вьжуть мене звязки мойого дитинства, які прецінь з усіх найглибші. Я відлучений від католицизму, одначе мною рядить його віра. Якщо католицька Церква хотілаб мені вчинити яке зло, воно булоб нічим у порівнанню з добром, яке мені висвідчила. Я — немов ці звірята, котрим добуто мозок, а вони все таки ще продовжують свої життєві прикмети, просто з привички, до якої навикли... Ми можемо оставати без релігії, тому що другі її за нас мають«.

Оба могли посвятитися науці тільки завдяки великим жертвам з боку родини. Пастер перейшов з інституту в Arbois до Парижа, де зложив докторат філософії. Ренан перейшов з одної підпариської семинарії до славної духовної установи св. Сульпіція в самім Парижі. В 23-тім році життя перший перечитав статтю одного німецького вченого, котра дала почин його першому відкриттю. В 23-тім році, другий з них, розчитавшись у книжках німецьких протестантів, скинув духовну рясу, покинув семинарію, покликання, віру. Від цієї хвилі ті два життя почали розбігатись від себе чим раз більше.

Пастер, посуваючись наперед з відкриття у відкриття, дозрівав в основній науці, а ще більше в основній вірі. Ренан, ідучи вперед з руїни в руїну, марнував своє знання в пустім та безпліднім дилетантизмі. Перший полишив людству з пів тузіна основних і добродійних відкрить; другий обдарував суспільність стосом книжок, в яких не найдеться ніщо трівкого й остаточно осягненого. Перший дав картину життя чесного, трудящого, добродійного; другого життя, це картина життя марного.

Ці два розбіжні життя зустрінулись разом у французькій Академії, як її члени, з цєю лише знаменною ріжницею, що перший увійшов до неї в р. 1878 цей, що мав за собою мало заслуг і титулів, себто Е. Ренан, а Пастера покликано там дуже пізно, бо аж в р. 1888, коли він мав 59 літ. Наслідком сього оба заживають слави безсмертних французьких академиків. Та якжеж ріжна ця безсмертна слава одного й другого! Як тревала одна, як нестійна друга! Знання Пастера і його твори приносять честь і пошану Академії, а навпаки слава і розголос Ренана подібні до слави Геростратів і гільтаїв. Уже не тільки самі Французи, але й світ цілий пізнався на його підступах і фальшивих пророцтвах, добившись по довгих літах до його облудного і неосвіченого обличча. Тож коли підчас світової війни його земляки спускали на морські води военний корабель його імени, критична Франція ві-

¹ Пор. »*Rivista dei giovani*«. IV. 135 сл.

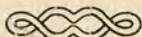

шувала, що й безсмертна слава самого Ренана вже спустилась у море на те, щоби незабаром цілком потонути. —

Народились оба безсмертні академики у відступі трох місяців один від одного, а вмерли оба у відступі трох літ: Л. Пастер у р. 1895, Е. Ренан у р. 1892.

І так оба зійшли з овиду... Перший зайшов як сонце, котре ховається за осяєні своїм промінням хмари, а другий скрився як сонце у темні ночі...

Подав: *Павло Демчук*

На філософійні теми

Що треба розуміти під словом «добро публичне»?¹

З немногими виїмками загаль філософів та других учених радо приймає тезу, що держава має окрему, собі питому ціль, що цю цілью є «добро публичне». Але велика трудність заходить при точнім определенню цього «публичного добра». Приклонники індивідуалістичного погляду на державу вдоволяються забезпеченням і захороною права особистої свободи (*Rechtsschutztheorie*). Після них, як у світі звіриннім панує закон «боротьби за існування», так і серед людей. Держава отже, кажуть, вповні сповнить свою задачу, коли прибере від велитнього, хижого вірла, що своїми кігтями і клювом роздирає всіх, котрі кидаються на особисту свободу чоловіка. Іншої мети держава для них немає. По нашій думці, такі міркування закроюють трохи за вузькі рами поняттю «публичного добра». Приклонники же соціалістичного погляду на державу, для котрих держава є всім, а одиниця нічим, найвисшим публичним добром уважають «здійснення юридичного ладу як вираз всесвітнього ума»², кажучи, що держава має статися «*Cultur-Humanitäts-Rechtsstaat*». Вона має подбати, щоби нарід дійшов до «божесько-людського уформування» (*Ahrens, Naturrecht II*). Що треба розуміти під цим «юридичним ладом», під «найвисшою культурою», під «божесько-людським уформуванням», сього мабуть самі творці цих понять не в змозі збагнути, хоч практично дуже це простенько і ясно висказують; як на пр.: «Держава має право до **всього**» (*Lasson*); може всім кермувати, як їй захочеться; може робити, що їй подобається...

Супроти такого розуміння «добра публичного» ми ставимо своє, про котре впрочім ми вже загально сказали, коли була бесіда про ціль держави³. Ходить нам тепер про це, щоб його розвинути та доказати, що якраз так, а не інакше треба розуміти «добро публичне» держави. Для яснійшого зрозуміння і повної орієнтації в нашій квестії не від річи буде, коли вкажемо і подамо вихідну точку, якої будемо придержуватися в розв'язанню поставленого питання.

Колі чоловік, родина, дрібна оселя поза життям в організмі державнім не є в змозі вповні заспокоїти своїх життєвих потреб,

¹ Пор. «Поступ» IV. 2 сл.

² *Lasson, System der Rechtsphilosophie. 1882. 312 сл.*

³ Гл. «Поступ» III. 164 сл.

ані теж не є в змозі розвинути і усовершити своїх природних сил¹, то йдучи льогічною дорогою, кожний перш за все розумно і справедливо буде очікувати від держави забезпечення своєї діяльності, усунення неслухних її перепон, витворення цих дібр, котрі для всіх конечні і пожиточні, а котрих поодинокий горожанин не в силі роздобути. Як що держава не далаби цього, то тоді нема рації гуртуватися в організм державний, держава загалом не має рації істновання. Послідовно, предметом «добра публичного», котре є ціллю держави, буде якраз подбати про ті корисні умовини діяльності горожан, себто про ці добра, котрих індивідуальна праця не в силі осягнути. Помиляються отже приклонники Rechtsschutztheorie, коли від держави домагаються тільки охорони особистої свободи. Ще гірше помиляються соціялісти зі своєю божесько-людською культурою, котрі індивідуальну діяльність здавлюють зовсім і топлять її в праці загальній, роблячи з держави якесь божище культури (Ausdruck der weltumfassenden Vernunft).

Маючи це на увазі кажемо, що добро публичне обіймає:

1. **Лад соціяльний, це є забезпечення людей, особистої свободи, права власности та інших прав.** Доказ на це дуже простий і ясний. Основою життя родинного, а також і особистої незалежності, є в першій мірі (беручи загалом) власність земельна, чи що найменше якесь фахове заняття. Основою же всяких взаємин, взагалі людської діяльності, контрактовання і пактовання є особиста свобода. Та право власности і особистої свободи густо часто загрожене будь то захланністю, будь заздністю, ненавистю, злобою інших людей. Щоби перед тими небезпеками забезпечити ті добра, не вистарчає сила поодиноких горожан, чи родин, а хочби й декому колись вистарчала, то все грозить небезпека всяких роздорів, сварок, негодовань та пімсти. Мусить отже держава взяти нагляд і в свою опіку цей соціяльний лад. Як це природне, вистарчить переглянути хочби побіжно закони найдавніших держав. Всі вони стараються забезпечити життя своїх горожан, здоровля, свободу, право власности. З цієї самої причини буде річю держави захоронити своїх горожан перед публичними нещастями, як голод, пошести, поводи і т. п., або принайменше ті нещастя зменшити.

2. **Горожанський добробут.** Всі люди не тільки стремлять, щоби жити, але щоби добре жити, щоб їм добре велося. Тут належить достаточна скількість дібр матеріяльних як для одиниць так і для родин. Потреба, щоби процвітав і розвивався промисл і торговля. Овшім, люди бажають вигідно жити, тому держава має обовязок і про це подбати о скілько розум і чесність диктує. До «доброго» життя людей ще більше треба зачислити скарби духа, якими є науки і штуки. Потреба отже відповідних доріг, улиць, каналів, желізниць, телеграфів, телефонів, шкіл низших і висших, лябораторій, будівель, шпиталів, музеїв, театрів і других інституцій. Та цього всього не дасться роздобути приватною, індивідуальною працею, вжето ізза браку відповідних фондів, вжето ізза браку достаточної підмоги других, а може ще більше зза перепон, які ставити будуть другі. Цего всього не дасться осягнути ніякими приватними стоварищеннями, бо по перше, вони не дуже сталі, а

¹ Гл. »Поступ II. 102.

густо-часто залежать від одного чоловіка, по друге, не обертають достаточними на це фондами, а найчастіше дбають лиш про свою а не публичну користь, а в слід за тим іде гноблення і здавлювання слабших корпорацій, незгоди, процеси і т. д. З конечности отже мусить тим зайнятися держава.

Повисший наш доказ стверджує і сама історія держав. Пануючі в державі уважали за свій обовязок захороняти не тільки право власности і особистої свободи, але й усильно старатися розвинути горожанську культури. Чим совершенніша була держава, тим більше дбала про поступ. Якою славою увінчалися, як глибоко записалися в пам'яті людей ті пануючі, що не тільки боронили прав своєї держави і своїх горожан, що не тільки стояли на сторожі справедливости, але й усіх сил доложили, щоби розвинути як найкрасше горожанський добробут: торговлю, промисл, штуки, науки і т. п. Як гарну пам'ять лишили по собі Періклъ в Атенах, Август у Римі і інші володарі в новіших часах по ріжних державах!

3. Релігійність і добрі обичаї. Релігія, це є пізнання, боязнь і любов Бога, як найвисшого пана, керманича, судії, остаточної нашої мети є основою всякої чесноти, моралі і совісности. Чеснота бо, совісність, моральність на землі має так багато ворогів і в чоловіці і в його окруженню, має тільки трудностей і небезпек, що ніякі згляди земські не в силі її достаточо удержати і захоронити; лише згляд на всевидючого Бога, на справедливого Судію, на віковичну санкцію може вдержати чоловіка в рівноазі і чесноти. Та однак моральність то доконечна умовина, щоби вірно заховати державні закони. Якщо горожани не заховають справедливости, послуху, взаїмної любови, якщо не будуть повздержними і совісними, на закони державні будуть глядіти лише з точки особистої користи чи боязни кари; а це мотиви недостаточні, щоби в суспільности, в державі заховати постійний лад, мир, правдивий, тревалий добробут. Тоді держава буде не добром благородних горожан, але вагаюю користолобних, бездільних осібняків.

Історія рівнож і тут дає нам ясні свідоцтва. Найкрасше розвивалися і процвітали ті держави, в котрих цвило життя релігійне і моральність. Вистарчить нам згадати знані історії Греків, Римлян і деяких новіших держав.

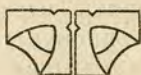
Також і найдавніші наукові поваги і знатоки життя державного не двозначно висказуються в тім згляді. Стагіритський філософ Аристотель, якого уважають батьком науки і знання державного, вичисляє шість даних, які належить зачислити до публичного добра: пожива, штуки, оружжя, багацтво, релігія, мудрий заряд. Між тими даними добрами, по його думці, на першім місці належить поставити журбу про релігійність і релігійні обряди ц. є стан священничий... *»Sex bona, quibus salus reipublicae saltem quoad essentiam suam constituitur: alimentum, artes, arma, opes, religio, magistratus sapientes... Primo loco ponenda fuit rerum divinarum et ceremoniarum curatio, quam sacerdotium appellant... neque agricola neque illiberalis et sordidus artifex sacerdos instituendus est; a civibus enim deos coli decet... et aetate grandibus temporisque spatio defessis... videntur sacerdotia esse deferenda«* (Polit. VII. 8). *»Sumptus in deos et deorum religiones totius civitatis sunt communes... et altera*

pars (agri publici) in piorum munerum functiones et cultum deorum conferatur... (с. 10) »Civitas ea, quae revera nominetur civitas... virtutis curam habere debet; alioquin civium societas fit belli gendi societas. Beatitudinem (civitatis) sine virtute constare non posse« (Polit. III. 9). Старинний політик Цицеро так виражається: »Haud scio, an pietate adversus deos sublata, fides etiam societas generis humani, et una excellentissima virtus, iustitia, tollatur« (De natura deorum I. 2, 4). Іншими словами: без релігії немислима взагалі людська суспільність, неможливе взаємне довіря, неможлива справедливість. В слід за тим не дивно, що давними часами справи релігійні були в державі справами першорядної ваги.

Тимто держава, коли серіозно хоче дбати про публичне добро, не може бути безконфесійною, а тим більше атеїстичною. В противнім случаю сама під собою копає яму, сама до свого горла прикладає ніж загибели.

Д. Головецький

Трудова школа

(Продовження)

II.

Вартість ручних робіт для школи і життя

Хоч уже старинний Грек Анаксагорас твердив, що чоловік *руці* завдячує свій розвій, то щойно недавно звернено увагу на велике значіння цього органу тіла. Там де є праця, там переважну часть цієї праці бере людська рука на себе. Наша пословиця каже: »Слово — не воробець — вернеться, звідки вилетіло«, і ми це слово, коли хочемо, щоби воно для нас та для потомности не пропало, мусимо утревалити його письмом; наші гадки мусимо списати *рукою* на папері. Не будь праці нашої руки, не дійшлоб до нас Євангеліє, не булоб історії-літописи, не зналиб ми про геройські вчинки Ахілля та Гектора, не розкошувалисьби ми поезією Тараса. *Рука* отже не тільки нас миє, одягає, годує, одним словом дбає про наше тіло, але вона є і вірною товаришкою нашого *духового* зросту. Без неї не мігби чоловік видобутись зі світа несвідомости і інстинкту та сягнути по висші *духові* добра.

Людська інтуїція відгадала велике значіння руки. Є наука, є люди, що займаються „*хейромантиєю*“ (вороженням з руки), т. є вони з ліній, якими поперерізувана наша рука вшир і поперек відгадують характер і успособлення, минувшість і майбутнє людини. Друга така наука, „*графольогія*“, відгадує знова з почерку письма душу і вдачу пишучого і добрий графольог може дуже багато влучних висновків з письма вивести, прим. чи хто скупий, чи щедрий, чи хто отвертий, чи замкнений в собі характер, чи хто працьовитий, чи лінивий. Так хейромантия як і графольогія як науки трактується ще недовго, але в многих случаях оказується, що згадана інтуїція хейромантиків і графольогів опирається на дійсних фактах обсервації. Додаймо до цих двох наук ще і т. зв. „*дакти-*

льоскопію“, якою послугується криміналістика. Людей підозрілих в сповненню якого злочину примушують до зроблення відтиску великого пальця, насмарованого саджею, бо рука кожного чоловіка має свої характеристичні лінії на шкірі, які у других людей мають інакший вигляд. Також люди, що не вміють писати, витискають на документах, як паспортах, сертифікатах замість підпису відтиск свого великого пальця на доказ тожсамости особи.

Справді, рука є постійно звязана з мисленням і вона багато причинюється до пізнання чоловіка. За посередництвом різних рухів рука і відпихає і притягає, заперечує і потверджує, видає прикази і благає, проклинає і благословить. При помочи різних гестів, які товаришать розумованню, дозволяє вона ораторській штуці розвинути всю свою силу і красу. Так бачимо отже, що рука спомогає нашу думку в її розумованню і люди так привикли до сього, що навіть коли не треба вживають гестів руки. Може хто обсервував людей, які говорять через телефон з другими. Хоч співбесідник цього не бачить, виконує говорячий різні рухи руками сам з собою. Він вчислює »по перше, по друге, по третє і т. д.« і бере пальці до помочи в численню, він грозить рукою, заперечує і таке инше, що навіть робить досить комічне вражіння.

А у сліпих і глухонімих рука заступає нашу мову. Сліпі не бачуть очима, але можуть навіть читати рукою, намацуючи букви як горбки вмісно витиснені приладом на папері то в точках то в чертках на подобу телеграфу Морзого. А глухонімого вертає рука суспільности через міміку, вона облекшує йому його нещасливе життя. А дивні случаї з високоінтелігентними жінками, як Олена Келлер, Лавра Брідгман, які були і глухонімими і сліпими, а послуговувались лише рукою до виявлення своїх гадок, переконають кожного про хосенність руки для умового розвою.

Рука є »знарядом знарядів«, як каже Аристотель. І справді так воно і є з трьох причин. Вона є природним, від уродження нам даним знарядом, вона є прототипом всіх штучних, зроблених, механічних знарядів, вона наконєць робить ті знаряди. Всі знаряди, які вже перший чоловік собі приготовляв, є ніщо инше, як видосконалення природної руки. Молоток, сокира — це найзвичайніше наслідування передного рамени з затисненим п'ястком. Сверлик, долото є продовженням, наслідуванням вказуючого пальця. Мисочка, склянка на воду є наслідуванням зверненої в гору долоні, а гачок вказує на закривлений в гору палець. Списа, яку вживано при ловах на звірів, є нічим иншим як продовженням витягнутої руки. Ті наведені тут приміри мабуть вистарчать, щоби доказати, що перший чоловік, борючись з природою, промоцуючи місце культурі, руку брав за примір, за взір своїх найконечніших знарядів до житку щоденного життя. Він їх удосконалював і ними підбивав природу. Уживаючи знарядів чоловік не тільки вправляв руку, але він її і зашановував, бо вона через знаряди (інструменти) не стикалась безпосередно з твердим матеріалом (як камінням, деревом) і поволи осягав щораз більшу зручність, оборотність і легкість. Знаряд спомагав і заступав руку, а рука вправляла знаряд в рух і його щораз більше удосконалювала. Вони собі взаїмно помагали. Але чим більше удосконалювались інструменти тим треба було більше удосконаленої руки. Поступ машин, механіки, можливий є

лише при рівночаснім удосконалюванню руки. Колиж так є, то як на долони оказується, що вправа рук повинна як найскорше розпочинатись і вже в школі треба дати належне місце руці.

По тій загальній оцінці важности нашої руки, по такім, що так скажу — «великім славословію» руки для духовного життя нашого та для культури, постараюсь виказати важність і роботу руки при навчанню в школі праці.

1. Фізіологи вчать, що розвій людської руки є в стислій звязи з діяльністю правої руки (теорія Бальдвіна). Своє твердження опирають вони на цій обставині, що лікарі лікують деякі блуди у вимові, прим. заїкування, рухами ramen правої руки. Так само у заведеннях для малорозвинених, для ідіотів, лічать дітий через систематичні вправи в зручності руки. На підставі обсервацій над дітьми малорозвиненими стверджено, як тяжко розвинути розум такої дитини самим викладом, самим вговорюванням знання в дитину. Фізична праця, яка впливає на розум дитини при помочи вправ м'язів, оказалась в цих випадках вельми спасенним середником. Хлопець, який боявся переступити шнур, лежачий на підлозі, по довгих вправах в шкільній робітні, при варстаті, почав набирати зручності і розум його справнійше функціонував. По кількох літах такої науки, при застосованню саморозв'оєвої методи, опертої на ручній праці, удалось досягнути додатні результати: «офермовство» (незграбність) і незручність мускулярна уступили, а змагаюча рухливість організму зміцнила одночасно діяльність духових сил. Тому то є певним, що ручна праця є без сумніву родом духового розвою, є дорогою ведучою до мозгу. Говорять прим. про «здоровий хлопський розум»... Той здоровий хлопський розум нашого селянина походить звідси, що наслідком рухових вправ і самостійних обсервацій природи, в багатьох случаях ліпше розвивались його духові спосібности і виробили яснійший і розумнійший погляд на суспільні і економічні квестії, як у образованого теоретика. Рухові осередки впливають через ручні роботи на умислові осередки, що спричиняє їх взаємний розвій. Всі ручні вправи служать не лише до того, щоби розвинути м'язи і вчинити їх послушними волі, але щоби розвинути і сильним вчинити мозок.

2. Ручна праця сталить, гартує характер чоловіка. При ручних роботах, які дитина виконує, не можна спускаться на відписування як при письменних вправах, або на підповідання чи там шахрайське вчитання з підложеної книжки. Ні! При ручних роботах мусить дитина сама самостійно під доглядом учителя працювати, отже тим самим іде вслід за тим мимовільне вироблення характеру. Чим більше ученик творить річий власного помислу, тим більше набирає віри в свої сили, тим тревалійшим і сильнійшим стається його характер.

3. Звісна є приповідка: «Силованим конем не далеко заїдеш». Такий силований кінь — це була дотеперішна система навчання. Нема сили, немає такого учителя, щоби потрафив скупити увагу дітий через довший час самим вговорюванням знання в них дорогою теоретичних вияснень. Дитина не в змозі через довший час уважно слухати, а ще тяжше вислухане запам'ятати. Колиж діти від наймолодшої дитини змусимо через виконування ручних робіт

до самостійного думання і праці, і коли ми науку мови, рахунків, природи, історії, географії, рисунків спряжемо з ручними роботами і дамо дитині і працю і забаву і науку рівночасно, то всі предмети прийдуть для неї легше, як через вговорювання знання, або хоч показування на приладах, описах. Теорія все повинна йти в нерозлучній звязи з практикою. І власне при школі праці є та засада найкрасше зреалізована.

4. Ручні роботи мають і під оглядом соціологічним велике значіння. Знаємо з досвіду як досі «панські діти», діти робітників бюрових або т. зв. «інтелігенції» дивились з гори на діти ремісників, робітників і то зовсім неслухно. Та не було сили, щоби ті клясові упередження усунути. Ремісники і робітники знова зі своєї сторони дивились з презирством на «gryziórk-a». Чоловіка працюючого фізично уважається найнеслушніше в світі за щось низше як писаря або економа. Тому лише з радістю треба повитати думку, що до наших шкіл введено ручні роботи. Якщо молодіж пізнасть, що так само треба зручності до виконання ручної вправи як потрібно зручності і праці при набуттю вправи в граматиці, рахунках і географії то збудиться пошановання для фізичної праці. Коли молоток, стругавка (гибель), сверлик, долото займуть своє почетне місце при циркли, кутомірі, карті географічній, приладі фізичнім і стануть предметом систематичної науки, тоді вимре багато пересудів, устане кастовість, а соціальний мир буде приготований вже на шкільній лавці. Славний письменник і філософ московський Лев Николаевич Толстой займався попри працю пером також рільництвом, орав, жав, косив, рубав двома, щоби тим способом і скріпити мязи і віддати велику честь фізичній праці.

5. Через ручні роботи вводяться також нові, корисніші відносини між учеником і учителем. Учитель виступає тут більше як приятель, дорадник, помічник. Дитина, ученик вдячний тут за кождо раду, за кождо вказівку, а якщо учитель ще зуміє своїх елевів зручно повести то не потребує ні нагани, ні кари. Ціла методика учителя буде залежати на тім, щоби повести дітей до самостійності і навчити їх думати і подумане виконати. Чим учитель буде скупійший на слова при практичній роботі, тим певніше її осягне, а чим більше сам буде опановувати техніку роботи тим більше буде довіря учеників до нього.

6. Через введення ручних робіт запобіжитья не в одному випадку фальшивому виборови стану. Нераз бачимо хлопців-самоуків, що знаменито розуміються прим. на годинникарстві, инший любить електротехніку. Робота палиться йому в руках, він над цю або иншою фізичною працею залюбки пересиджує. Латина, грека, математика йому не йде! А тут родичі доконче напірають, щоби він став чи учителем, чи урядником, чи священиком. По довгих хоровах стає після повторювання клас у цілі і зістає по кінець життя невдоволеним партачем-учителем, нездарою-урядником, ремісником-священиком. А колиб ми так лишили дитині вільний вибір, та дали йому пізнати, що й инші дороги ведуть до щастя, до вдоволення, а не лиш дорога через книжки, кільки то людей вминулоб розчаровання в життю, кільки Едізонів, Теслів, Марконіх ми приспорилиб нашій нації. Нераз ті «чудесні діти» (Wunderkinder) в школі заводять надії їх родичів у життю, а противно кільки то

»попихайлів«, »поштуркайлів« шкільних стають дійсно знаменитими людьми. Славний хемік Лібіг, природник Гумбольдт та інші на це твердження є знаменитим доказом. Наш старенький гофрат Олександр Барвінський в цілій низці статей, поміщуваних в нашій щоденній і періодичній пресі, доказував конечність вчити нашу молодіж по званевих промислових школах. Вмісто ставати зависимим урядником, якого кожної хвилі можна перенести в »атдальоннія губернії«, зробити талановитого хлопця від нікого независимим робітником, промисловцем, фабрикантом, купцем то що.

7. Неоден з хлопців сходить на бездорожжа тому, що не має що з вільним часом почати. Читати не любить, або доброї книжки годі дістати, і як то кажуть: »чіпається дурійка його голови...« Інший любить музику, переписує ноти, вправляється на скрипках, грає в оркестрі, інший знова добрий маляр, рисує, малює, знов інший любить природу, любить пласт і вони заповнять вільний час цими улюбленими собою заняттями. Колиж прийде до цих занять ще і слейд, ручні роботи, то неоден хлопець чи дівчина, маючи вподобання в них, цілий вільний час присвятять цим заняттям. До музики чи малярства треба доброго учителя, щоби розбудив замилування, а до ручних робіт вистарчать вказівки заподані учителем в школі. І тим способом запобіжить розпаношену у нас щораз більше лінивству, і що за цим іде — жебрацтву.

8. На вироблення докладности в учеників мало у нас звертано досі уваги, а тим часом ця прикмета в практичному життю приносить великі матеріяльні користи. Лише мала горстка людей уміє відріжнити докладну роботу від партацької і тому тандита має у нас обширне поле збуту. Платимо дорого за лихо і нужденно виконані предмети, бо відріжнити доброї роботи від злої не вміємо. Ручні роботи повинні всяку тандитну роботу у нас усунути. Це, що в домашньому життю є занедбаним, повинна школа піднести до гідности і виробити у молодіжи в тім напрямі пошановання. Не можемо назвати такого виховання повним, коли молодіж, яка опускає шкільну лавку, не вміє відріжнити річий докладно виконаних від тандити, річий естетичних і гарних від річий бридких, негустовних. Не можемо вимагати від учеників, щоби самі з себе знали, чим є правдива краса, або правдивого смаку не можемо в них розвинути інакше, як через виховання, як через школу, як через ручні роботи.

9. При науці ручних робіт можуть елеви навчитися охарности, порядку і ладу. А то як? Прецінь при витинанню відпадає багато скравків паперу, при гильованню багато гильовок, отже багато смітиться, занечищується домашня кімната чи шкільна кляса. Отже треба звернути на це увагу, щоби праці були виконані докладно і акуратно, а якщо молодіж навикне до цього і по роботі всі знаряди і матеріяли поспрятує за собою і уложить все в порядку, то в молодіжи розбудиться замилування до охарности, ладу і порядку.

10. Школа праці є великою учителькою терпеливості і педантерії. При відповідях з інших предметів губиться властива вартість знання ученика. Якусь гудку вискаже ученик, якусь гадку витягне з нього учитель, дещо підповідять йому товариші, дещо крадькома вичитає і ученик, спускаючись на щастя, йде до школи на пів при-

готований або й лихо приготований. Тут при ручних роботах розсіяний ученик легко зіпсує завдану йому роботу і мусить її в друге виконати, через що сам себе засуджує на кару та нераз зі сльозами в очах змушує себе до збільшення уваги при заданій праці, щоб її знова не зіпсувати. Поволи поверховна увага ученика зосереджується з предметів конкретних на теоретичні. А коли вдасться виробити в учениках увагу, тоді легко приходить пильність, яка є дуже стисло звязана з заінтересованням. А чим дитина заінтересована, це виконує з пильністю, не жалуючи труда і праці. Поконування трудностей при виконуванні робіт гартує і вироблює волю, вчить терпеливості і педантерії.

11. Набуте знання через науку ручних робіт придасться в пізнішій життю багато більше, як інші предмети. Ученик може забути число хрестоносних походів, може забути підносити до другого чи третього степення, може забути де лежить озеро Тітікака, та мимо цього може бути поважаним громадянином, добрим урядником, але безрадности в житю запобігають роботи ручні. Знаємо людей, котрі не вміють збити до купи дві дощини, цвяха до стіни не вбють не калічучи при тім немилосерно стіни на многих місцях. Такі неужитки мусять оглядатися у своїй безрадности за чужою допомогою і нераз оден цвях у свій час, у відповіднім місці, забитий, вратувавби завалення цілого паркану, цілої стіни, цілої будівлі.

12. Ручні роботи дають нагоду до благородного ривалізованя. Така здорова емуляція (співзаводи) є дуже важним чинником у вихованню, в здобутттю знання. Однак оцінка знання є дуже тяжка при інших редметах, бо оцінити їх може лише даний фаховий учитель предмету і розумніші товариші в клясі, а ручні роботи оцінить кождий на виставі ручних робіт, які майже кожда школа при кінці шкільного року виставляє. Отже при ручних роботах є більше нагоди до попису, до співзаводів, а гарно, чисто виконану роботу оцінить кождий чоловік, навіть нефаховець.

13. Знаємо з досвіду, що гігієна полягає з одної сторони на утриманню тіла в охарности, тому що кождий бруд шкодить тілу, а з другої сторони на доставленню чоловікови таких позиточних первнів, як добрий корм, здоровий воздух і рух, які є конечним услівям розвитку чоловіка. Отже при ручних роботах вправляємо наші мязи в рух через гибльовання, биття молотами, різання пилкою і т. и. Ученик не сидить в лавці, (яка є середновічною тортурою, як її називає влучно Монтесорі), але працює на відміну в шкільнім варстаті, або шкільній робітні, де має нагоду до руху, до гігієнічної вправи мязів.

* * *

Отсе в коротких словах представив я добрі сторони школи праці. Чи вичерпав я все? Не скажу. Але і з того малого огляду можна прийти до переконання, що багато доброго несе нам школа праці раціонально ведена. Як всюди, так і тут, найдуться учителі, які перетягнуть струну, які «переборщать» і замість зробити ручні роботи середником виховання зроблять їх осередком виховання і в своїй наївности будуть думати, що школа праці має на ціли не спомагати властиву науку через міру, вагу, працю (які є

невідлучні при школі праці), а задачу школи праці буде поробити з учасників столярів, теслів, токарів, мосяжників, monterів, то що.

Безперечно, ще багато води уплине в нашім Дністрі, поки наші школи будуть випосажені в усі прилади, конечні при школі праці, поки кожда школа буде мати свою робітню, свій варстат, але кождий початок є тяжкий і малими неповодженнями ніхто не повинен зражатись.

Особливо ми Українці, що маємо тільки гарного, оригінального, творчого духа в нашім народі повинні тішитись, що в школі праці творчий дух нашого народа найде доброго союзника. Наші вишиванки на сорочках та скатертях, наші прегарні глинянські килими, наші прегарні взори на писанках, наші гуцульські різби, наші богаті в помисли наліплянки з краскового паперу по наших сільських хатах найдуть вже в школі своє тепле місце і офіційну опіку. Треба лише подбати, щоби наші учителі не шукали за чужими взірцями а плекали своє питоме, а тим самим нашої політично поневоленій нації промошували шлях в ареопаг висококультурних народів. Тим самим вони причиняються і до піднесення родимого промыслу і торгівлі і сповнять великий горожанський обовязок. Не тільки ті заслугують на вдячність, що з оружжям в руці гинуть на полі слави, але і ті, які причиняються до матеріяльного добробуту свого народа. Коли стремимо до відродження народа мусимо образувати не лиш його сили умислові, але і матеріяльні. Адже моральні сили і розвій умислових сил опираються на добробуті.

Нам остається ще обговорити застосовання ручних робіт при навчанню поодиноких предметів і перейти з теоретичної дискусії на ґрунт реальний, але про це вже в слідуючім числі »Поступу«.

(Докінчення буде)

Ю. Дзерович

Із циклю: **Творимо**

... а далі став я лишати душу дома, як ішов між люди.

Ходив, дивився, — ступав по сухому, бачив дерева: вищі й нищі, мішався поміж люди: хаос облич.

Ходив, приставав і знов ішов.

І не хотілося вертати до неї, до душі...

(Я-ж знав: мусне мене холодним запитанням і розіллється смутком по моїй книжці, початій ще перед роками. Стане глядіти: у скляних моїх очіцях глядіти вістуна нового: туги. Я-ж знав...: знова від неї втікати мушу).

Але вертав. Хоч давила ненависть - лють: стареча, кволла лють...

Й оце, як я сидів, а напроти мене здрігалася застоялим плесом душа, звідкіля-то взялася ти.

Дивився й не розумів: щось наче квіти почала ти пускати за душею. Свавільно, діточо... А душа наче-то сильнішчала, росла й переливалася, як сильнішають незамітно весняні води...

Я дивився й не розумів...

Аж побачив я вкінці: мовчазний намогильник минулому ожив. Душа. Весняними переливами стала наливати мої груди.

Я зрозумів наприкінці: це я коханням загорів до тебе...

Роман Сказинський

„Філософія“ сірої днини

Великий є світ, багато ворогів, — а чоловік слабкий і в борні самотній.

Трудно нераз рішити, що руководить людиною: сила волі чи пристрасть. Та остання дуже часто прибирає у своїх проявах на зверх вигляд неублаганої сили волі, а в дійсності ті прояви зазначають найнищий ступінь волі, що немає сили опертися стихії, якій раз уступитися.

Всі пляни, мрії, забіги найчастіше кінчаються заледви до половини успішно. Тому добре є поставити нераз до своїх сил і талану великі вимоги, щоби було з чого «опускати». Чим більший розмах, тим більше звичайно успіху.

Багато людей не танцювали би принайменше деяких танців, коли би могли хоч раз бачити себе танцюючих.

Може кому дивно — а всеж таки є на світі люди, що пишуть довгі статті, а навіть грубі томи про характер, будучи найбільшими падлюками.

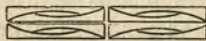
Найменша прикрість від особи, яку любить — вистачить своїм болісним діткненням за найтяжшу зневагу, дізнану від особи звичайної. Зноваж людина, яка знає, що є люблена й сама взаємно таку любов старалася оказувати — дає доказ низько-звірячих інстинктів, якщо має силу зневажити особу люблячу для схліблення чи задовільнення своїх егоїстичних цілей.

Найкрасшим способом до вироблення сильної волі та опанування себе, це — покинути хочби й малу приемність в хвилині, коли починається момент найбільшого вдовілля, яке та приемність як така може доставити.

Велика то правда, що «мудрець часто уникає товариства зі страху перед скукою», але правдою також і це, що «товариство» уникає мудрців. За те думаюче товариство радо бачитиме між собою мудрця, а мудрець не буде його уникати.

Заслуги чоловіка талановитого та неталановитого належить мірити одною міркою: ступенем їх праці; бо на правду, яка заслуга ринви, що наляє повну бочку води?!

Петро Сосенко Молодший

АФОРИЗМИ

Культура — це ніщо інше як могутнє средство боротьби для духа проти природи і проти суперників. [Kralik R. v.: Weltgerechtigkeit].

Совершенно національна культура може існувати лиш на єдності релігійних основ. Ту культуру, ту єдність зруйнувало розєдіння Церков. [Kralik R. v.: Das kath. Kulturprogramm].

Безрелігійна етична культура відбирає життя все життя, стає абстрактною, понурою, перестарілою і педантичною.

[Kralik R. v.: Das kath. Kulturprogramm].

Самсонова любов

Коли Самсон, пострах для Филістимів, переходив через юдейські поля до своєї любки, Филістимки Далілі, — чи це було з рана, чи з вечора, юдейські дівчата, що йшли в поле з рана, або вертали з поля вечором, співали за ним:

Чи мало тобі, Самсоне, дівчат юдейських?
Чи мало розкішного квіту в Юди?

Чого ти собі сподобав Филістимку:
Лукавою доню ворогів Юди?

Гей, зрада, гей зрада в серці Филістимки!
Пропаде марно спаситель Юди!

Звичайна дівоча зависть говорила з юдейських дівчат. Розумів це Самсон, і — бувало — оглянувся на них, усміхнувся, та йшов своєю дорогою. Нічого злого юдейським дівчатам він не думав робити. Їх зависть ще більш роздмухувала його любов до Филістимки, як легітвітер роздмухує вогонь у полі. І не тільки це! Самсон любив юдейські дівчата — булиж вони його родом і кровю! Любив їх — але як батько свої діти. Так тай і прощав він юдейським дівчатам дрібні промахи — як батько дітям. Що своє — то своє, а не чуже!

Але кохати їх, як любку кохається, — то вже ні! Ніщо не тягнуло його до юдейських дівчат. Щож ізробити? Не пан чоловік над своїм серцем — хиба, що вправиться в тій штуці. А Самсонови ніяк не було вправитися в тому. Як ударити — ну, то й тріщало все під його залізною рукою. А відколи став переможцем Филістимів і суддею в Ізраїлі, почував себе »паном«, висшим за всіх, і робив, що йому було любо.

Филістимки манили його серце — тож він і кохав їх: сміло, явно, не зважаючи нінащо. Все, що противилось його любови, вмів він зломати, роздушити, мов тростину в пальцях. Часами робила йому докори його власна совість: Як то, що ти, переможець Филістимів, кидаєш своє серце під ноги Филістимкам?... Тоді Самсон був лютий на цей голос своєї власної душі (цеж було для нього найбільш неприємне), і так сам собі відповідав: Або я дурний, чи що? Не я Филістимкам, але Филістимки мені служать — як і годиться для переможця Филістимів! — Всеж таки голос несупокою в його душі тим не втихомирювався на завжди. Але Самсон, вічний борець, поборював його кожний раз, і втішався тим, що має нагоду поборювати своїх противників — хочби вони були тільки в його душі.

Знав Самсон ласощі також юдейських дівчат. Та коли в серці порівнював Юдейку й Филістимку, то Юдейка якось зникала зперед його віч — тратила всі свої краски, примани, ба й ціле життя (так, як тратять для нас ціну всі річі, до котрих ми вже звикли); а Филістимка заповнювала всю його уяву. Юдейка була для Самсона тим, що будний день у тижні; а Филістимка — мов шабас у тижні. Бо і якжеж ні? Деж Юдейка була? Що вона вміє? Яка її вдача? Як вона говорить? Як вона ходить? Як кохає, як пестить? — Нема про що й говорити! Виросла Юдейка під шатром; пересякла димом та овечою вонню; з багатства землі й життя знає хиба стільки, що домашній воробець, — може раз у життю напилась води з Йордану; говорить лише

про вівці та про ячмінь; а ходить так, як на вітрі гойдається дубова гудзувата й покручена гиляка... От собі дівка!

Не те Филістимка! Надихана вітром безмежного моря, лучить у собі всі кінці світа; вихована в камяній палаті, бувала, панська, »висша«; як вона ходить! як говорить! як цілує! як пестить — одна за десять їх! Щораз нова, свіжа; заєдно багата життям і чарами життя.

Коли так Самсон порівнював Юдейку й Филістимку, то його серце рвалося до Филістимки. Филістимка — здобуток; Юдейка — втрата! — Такий був вислід розумування безрозумного Самсонового серця.

Вже з молоду, як тільки доріс до женихання, Самсон сподобав собі Филістимку з Тамнати, й просив свого батька: Возьми мені її за жінку! — Хоч історія скінчилась нещасливо для Самсона (вже ця перша Филістимка зрадила його), його серце й далі липло до Филістимок. То заходив до якоїсь повійниці в Газі, то до інших Филістимок (про які літопись і не згадує). Аж нарешті розкохався в Далілі, що мешкала в долині Сорек між буйними пшеницями, між тінистими оливними садами та виноградками.

Полюбив Самсон Далілю, й приходив до неї — на зависть юдейським дівчатам і на злість Филістимам. Приходив сміло, явно, не зважаючи нінащо.

Часами — наче комар у траві: так слабенько й так тужливо — перестерігала його совість: Зрадила тебе перша Филістимка, зрадила друга... зрадить також і Даліля!... Тоді Самсон тупнув ногою об землю, й вона вгиналася мов болото; а як був тоді який камінь поблизу його ніг, то Самсон копнув його із злости, а камінь розсипувався в пил.

— Ну, і щож, що зрадила мене перша й друга Филістимка? Вийшло це Филістимам на лихо, а не мені! За першим разом убив я трицятьох Филістимів в Аскальоні, спалив філістимські пшениці й оливні сади й нарешті убив тисячу Филістимів осячюю челюстю. За другим разом вирвав я залізну городську браму в Газі, й поніс її на плечах на верх гори...

Що мені Филістими! Як буде треба, то побю їх десять тисяч отим-во дубком...

І прискочив до дубка, та вмить вирвав його з коренем; пообломлював його, і вимахував ним наче тростиною — хоч инший чоловік, хайби й силач, цього й не піднісби. Такий був сильний Самсон — так йому Бог дав.

— Але... Даліля не зрадить! Моя Даліля мене не зрадить! Це неможливе! Вона не з тих! — ще обтрясався Самсон од докорів совісти.

— А впрочім: я себе не зраджу — хочби й дорогій Далілі! Ось це головне й певне! А всякі інші зради скінчаться смертю соток або й тисячий Филістимів...

Певний своєї сили й безпечности Самсон, ідучи через філістимські поля, підспівував собі:

Іде Самсон до Филістимів у гості —

А Филістими в мишачу нору!

Гей!

Самсон у Юди лиш оборонитель —

А в Филістимів цар-володар!

Гей!

І коли побачили його Филістими, заняті працею в полі, або хочби лише здалека почули його пісню, то кидалися у пшеницю, лягали в борозну винограду, ховалися за оливку або за камінь, щоб їх не завважав »той страшний Самсон«.

Такий був страшний Самсон, бо так йому Бог дав.

Сім кудлів його довгого волосся й рясна борода, з роду-віку не ткнені бритвою, повівали на вітрі, розділювали воздушне море, мов вітрила на кораблі, та ще й самі здіймали вітер. У той час Самсон чув, як у ньому будиться сила, десь відкись уходить у нього, й цілого його перетворює в залізо, в гнучку мідь. Надлюдська сила, що в інших людях розсипана спить, і лише часами появлюється (як пр. у гипнотичному сні), в Самсона заєдно була скупчена й розбуджена через його довгу зарість. Це не діється так у кожної людини, але Самсонови так Бог дав.

Уже з далека з вежі свого дому в долині Сорек Даліля повівала білою хустиною на привіт Самсонови, що приходив в умовленій порі. А Самсон, як тільки цей знак побачив, з любовців геть дитинів.

— От бачиш, що Филістимка! Юдейка ніколи не прийшлаб на цю думку! — відзивалося серце в Самсона. (Хоч по правді: те саме й так само робили юдейські дівчата своїм коханцям. Тільки що Самсон цього не завважав).

— Даліля, моя Даліля! — шепотіло серце в Самсона. Яка вона гарна! яка принадна! сама краса! саме життя! сама молодість! Яснобрива — ні, не яснобрива, а яснобрунатна; з синіми мягкими очима; рум'яна мов рум'яне яблуко; а така пухка, така пухка — як оксамит, як пелюстки оксамитної рожі! Коли всміхнеться з любовців та похитне головою — наче в саме серце продирається: цілою своєю головою, ясними очима, вогневими устами... І не з серця, не теплу кров своїми вогневими устами... А її слово — ах, це не слово юдейських дівчат! — Це мід, свіжий, запашний, що цідиться через горло, й солодкий липне до піднебіння...

Кожний раз ті самі солодкі вражіння проживав Самсон, коли зближався до своєї любки Далілі.

Пестила Даліля Самсона так сердечно, так щиро, так розкішно — а разом покладалася з филістимськими князями: якби то Самсона згладити зо світа? — Правда, не вона це розпочала, й спершу здригалась, коли филістимські князі підмовлювали її. Та опісля (чоловік до всього — також до найгіршого — з часом привикає) Даліля й не мала іншої думки, як тільки цю одну: щоб Самсона підійти, й згладити зо світа.

Не хотіла вона — борони Боже! — сама вбивати Симсона ножем або отрутою. Ні!

— Так низько я ще не впала! На це я не моглаби спромогтись! Це булови страшне для мене! — ослідчала Даліля филістимським князям.

— А леж ми й не домогуємось цього від тебе! Ти тільки вивідайся від проклятого Самсона: в чім його сила? А ми вже самі дамо собі з ним раду! — відповідали Далілі филістимські князі.

І щораз повторювали їй:

— Памятай наше слово! Якщо ти не послушаєш нас, то спалимо дім твого батька, а тебе вбємо. Самсона нема при тобі щодень, отже легко зможемо це зробити. А що буде опісля, це буде... Филістими геройський народ: не жахаються вмирати за свободу... Але тобі певна смерть з наших рук!

А якщо послушаєш нас і вдасться тобі, то від кожного з нас дістанеш по тисячу й сто срібняків. Гарна це нагорода (не забувай, що твій батько в довгах) — та вона нічим супроти слави, якою наділить тебе твій народ. Ти, ти, Даліле, визволиш свій славний народ, що тепер принижений терпить від одного гайдамаки — від проклятого Самсона. Змиєш із себе нечесть повійниці мучителя твого власного народу. Заживе цілий твій народ спокійно й славно — твій батько, твої рідні браття й ми всі і ти, і ти, котра тепер день до дня живеш у пащі смерті й нечести... Ось гляди: ми моглиби зараз нині зробити тобі кінець, але покищо цього не хочемо. Даємо тобі нагоду, щоб ти красше повела справу — красше для тебе й для нас. А в цім ділі будемо тобі на услугах... Памятай!

Так підмовлювали філістимські князі Далілю саме тоді, коли Самсона не було біля неї, коли він, напастований немилими думками, впевнював себе: Ні! моя Даліля мене не зрадить! Вона не з тих!...

Не видержала Даліля. Струни любощів до Самсона стали в її серці то рватись, то розпускатись; а струни національної гордості й «доброї справи» щораз сильніше стали натягатись, і — чимнебудь потручені — згучали й згучали так сильно й так приманчиво, що Даліля тільки їх і слухала й чула.

І підходила Даліля Самсона, як тільки жінчина вміє підходити.

— Ах, мій любий! Ах, мій дорогенький! Який ти недобрий для мене! Який ти нещирий!... Ні! ні! Ти мене не любиш! Ти мене дуриш!... А защо? Що я така щира для тебе! Що я стільки, стільки зношу через тебе! Що я ціле мое життя тобі посвятила!... Невжеж ти не знаєш, що я взяла на себе неславу, гнів і прокляття цілого мого народу? А через що? Через тебе!... Чи раз грозив ти мені: Чого приходили до тебе філістимські князі? — А що я тобі відповідала? на що й присягалась? — Приходили до мене, — що маю скриватись перед тобою? Ти повинен це знати! Приходили до мене, й грозили мені: що сплять дім мого батька (як спалили дім твого нещасного тестя в Тамнаті), а мене вбють, якщо ти приходитимеш до мене, якщо я не відречуся тебе... А чи ти на це зважаєш? Чи ти про мене дбаєш? Ти хіба дбаєш, щоби приспорити мені мук — мені нещасній! Щоб мені заєдно Филістими грозили, що ти до мене приходиш; а ти щоб мені грозив, що вони до мене приходять... Ах, не видержу в тім пеклі з обох сторін. Здурію з тої непевности життя, з тих мук!...

— Далільцю! чого ти властиво хочеш од мене? Що тобі такого? — мимрив Самсон і стояв мов медвідь, котрому зібралось на плач.

— Що мені такого? Ніби не знаєш! Ніби перший раз од мене чув! Так прикидуєшся, удаєш!... Ось який ти! Чи маю тобі день у день повторювати те саме? Сам дуже добре те знаєш, що я доти безпечна, доки Филістими тебе бояться. А Филістими доти тебе боятимуться, доки буде з тобою твоя надлюдська сила. Але як вона тебе колись опустить?... Тоді моя смерть певна!

Чи отже дивуєшся мені, що я тільки й журюся твоєю надлюдською силою. Як довго вона треватиме? В чім вона? Як її охоронювати?...

Ах, мій дорогий, я хотілаби вічно відмолоджувати твою надлюдську силу — як і своє власне життя! Колиб я знала, з чого вона береться, з якого жерела, то я цього жерела пильнувалаби, як ока в голові...

Бачиш, що твоя тайна, це заразом моя тайна — а ти не хочеш виявити її мені! Невжеж ти хочеш моєї смерти? Ах, який ти невдячний! яке в тебе тверде серце!...

Наконець Даліля стала спазматично плакати, як це звичайно роблять жінчини в таких пригодах.

Самсон стояв мов на суді. Не знав, бідний, що з собою зачинати. Було йому ніяково в душі, а так він і виглядав: гей віл, якому всі чотири ноги звязані до купи... Якщоб филистимські князі бачили його в такій поставі, з певністю булиб накиннулись на нього, бо думалиб, що його сила вже зникла на завжди. Але на своє щастя, а на нещастя Самсона, вони в той час сиділи в Далілевій коморі, і нетерпеливо ждали на вислід Далілевої штуки...

Довіряв Самсон своїй Далілі (не мав він ні думки про филистимських князів, що сиділи в коморі), зворушувала його її журба. Та все таки не важився він відкрити їй своєї тайни — якийсь інстинкт перестерігав його. Коли — отак тільки для передумання справи — поставив собі питання: чи не сказатиби Далілі правди? — то його серце нагло замикалось наче залізною брамою: Ні! та ні! — Це було ясне для Самсона: доки його тайна є тайною, доти його життя з усіх сторін безпечне. А якщо зрадить тайну, то або життя, або загибель... Оце нещасне «або!» — думав собі Самсон, — а його опісля не уникнути! Бо або Даліля десь-якось виговориться, або навіть зрадить мене (це однак неможливе!), або — ну, от мур скаже людям... А що Даліля торочить про пильнування моєї сили — це бабські дурниці! Вонаж мені тут непотрібна! —

Понад усіми думками й почуваннями в таких пригодах у душі Самсона брала верх діточа доброта до Далілі. Хотів Самсон успокоїти свою опечалену любку — все инше було для нього неактуальне. І — бувало — приступив до Далілі, примилювався їй, як лише вмів, гласкав її мов кіточку. А вона — бувало — нагло кинеться йому на ший, і любими очима допитливо вдивляється йому до віч, та просить: Скажи, дорогий! Скажи! Скажи! Тиж мене любиш!

От і біда була Самсонови з Далілею. Не знав він, що вона його дурить; та він її свідомо дурив (як дуриться діти, щоб дали спокій несвоім річам). Дурив її, бо не знав иншої ради. І так одсував од себе вістря цілої тої немилої справи.

Спершу говорив Далілі: Я не маю ніякої тайни! Я сам не знаю, з чого береться моя сила. А чи ти знаєш — от приміром: з чого ти така «файна», а инші дівчата не такі?! — І сміявся Самсон.

Але Даліля не далася збити з дороги:

— А, певне! Не маєш тайни! А вина не пеш, горівочки й понюхати не хочеш! Ба навіть винограду не їш — ні свіжого, ні сушеного... А я не раз так хотілаби повеселитися з тобою вином, або й горівочкою. Та видно, тобі цього не можна!

А волосся носиш довге, як колись ваші патріярхи: Авраам, Ісаак — чи як вони там називалися. Кажеш, що воно тобі так до лица — щоб тебе люди ще більш боялися... Я в це не вірю! Тут якась тайна!

Так, так, мій дорогенький! маєш ти тайну, а не одну — але може й десять!

По цім веселішим вступі Даліля знов потрутила скорбну струну:
— Ах, мій єдиний! Осолодо моя! Надіє моя! Журо моя! Чи то раз я падькаю над тим, що я зовсім несвідомо, не хотючи, з темної необережності можу тебе позбавити твоєї сили, а себе саму — життя? Бо — тільки подумай! — можу тобі колись із необережності спалити волосся... Або не допильную в поварні якоїсь страви, в котру дадуть щось із винної лози або й самого вина, а я тобі дам це зісти... А як це вбе в тобі твою силу?... Ах, що тоді? Що тоді?... Чи ти не бачиш, що я повинна знати твою тайну — для твого й мого добра? Тільки я сама — ти і я, ніхто інший!... Боїшся, що я можу зрадити її? За що ти мене маєш? Чи я від нині тебе люблю? Чи ти спостеріг хочби й слід нещирости в мені? А хочеш — то кленуся тобі нашим великим Дагоном, а хочби й вашим Ягве! На весь світ кленуся, на все, що хочеш: що не зраджу тайни! Невже я хотілаб сама собі смерті?... Але змилуйся! Відкрий мені вже раз свою тайну! Доки мучитимеш мене?...

Самсон аж спітнів. Даліля — так на осліп — дотикалась живчика його тайни... Треба було відвести її увагу від цього небезпечного терену. Тому від тепер дурив її вишуканими видумками (як вони описані в Біблії).

— Бачиш, дорога, воно не так, як ти думаєш! Тепер тобі правду скажу! Це правда: маю тайну! Але я про неї й сам тільки випадком довідався. Якщоб мене звязано сімома сирими вужівками, що ще не всохли, то я бувби, як кождий інший чоловік... Ось тобі моя тайна! Але на милість Бога! — про це нікому ні словечка!

— Невже це може бути правда, коли ти — памятаєш: там у Леха! — грубі мідяні ланцюхи пірвав, як перепалену нитку?! — здивувано докинула йому Даліля.

— Певно, що так! Ланцюхи — інше, сирі вужівки — інше!

— Ах, бачиш! І чогож то було так довго мучити мене? Тепер я вже спокійна й безжурна!

І поцілувала Даліля Самсона — ніби з вдячності.

Та ще тогож дня донесла про все филистимським князям. І тогож дня князі доставили їй, чого вона потребувала.

Коли вечером Самсон заснув (а спав він твердо, мов камінь), Даліля звязала його сімома сирими вужівками, та скрикнула: Самсоне! Самсоне! Филистими тут!

По два рази Даліля це кричала, а коли Самсон зірвався, пірвав вужівки, як павутиння.

— Ха-ха-ха! — заходилась Даліля зо сміху.

— Це я тебе так досвідчувала! Але ти мене добре здурив! О, ти дуже щирий! Ти мене любиш — нівроку!... То в мить стала плакати (щоб розвіяти підозріння Самсона.)

— Ах, який ти! Який ти! Ніби мене любиш — а так глузуєш з мене нещасної!

Минали місяці, а Даліля не відступала від свого: Скажи! та скажи!

Самсон дурив її новими видумками. То сказав звязати себе новими мотузами, котрими ще нічого не вязано; то забити цвяхом сім його кудлів до ткацького валу. Але коли Даліля скрикнула: Самсоне, Филістими тут! — то Самсон пірвав мотузи, а ткацький вал вирвав разом з основою. І втікали з комори Филістимські князі на пальцях — у великому страху.

Щораз більш немилою й томлючою ставала ця нагінка для обох сторін. Самсон — наче дике звіря, яке гонять ловецькі пси, — бувало — нагло спинявся в бігу, й відгризався. Пси відскочили на хвилику, але не покидали своєї жертви...

За кожною своєю невдачею Даліля ще більш докучувала Самсонови (щораз більше нагромаджувалось і приток до цього) — то плачем, то докорами, то гнівом, то любощами, то впертою мовчазливістю.

Звісно, що в таких випадках перемагає жінка — як уже пра-мати Ева в раю.

Самсон був мов розпятий на хресті: ні то в горі держатися, ні в діл упасти!

Кожного разу, коли Даліля кликала на нього, що Филістими тут, у сні мав він дивне видіння: Ніби то був він сам, але осліплений і обстрижений геть на чисто: без волосся й без бороди — в оковах, у тюрмі... І простягав свої руки, з яких звисали ланцюхи, — благав про ратунок самого себе: цього властивого Самсона з зарістю на голові й з надлюдською силою в тілі...

Цей дивний сон, що постійно повторювався, пригнобляв його. А з другого боку Даліля — мов ті гончі пси! — Життя Самсонови наприкрювалось. Душа охляла на смерть. Любощі перетворились у жовч.

Або покинути Далілю — або зрадити їй свою тайну. Іншої ради не було. Покинути любу Далілю — ні, цього не міг зробити Самсон: не міг на це здобутися! Осталось одно: виявити Далілі тайну — хай буде, що буде! Однак Самсон уже настільки був переконаний про вірність своєї любки, що думав: що з того нічого не буде... (Так люди завжди обдурюють себе, коли прочувають лихо, а не хочуть і думати про нього).

Яка була дальша історія Самсона, це знають усі школярі. — Самсон нарешті зрадив тайну своїй любці, а любка зрадила його. Обстригла його, закликала Филістимів з комори, а ті миттю звязали його мідяними ланцюхами.

Коли Самсон зчувся, поглянув зневажливо на Далілю, й сказав через затиснені зуби: Ти... гадюко... з ворожого насіння! — Це було все, що він тепер міг зділати.

А Даліля відвернулась до стіни (бо лише перед стіною могла виправдувати своє жіноче серце й свій розбишацький хист...)

Сповнився на Самсоні його зловіщий сон. Филістими вилупили йому вічі, кинули до тюрми. Не вбивали його — для своєї втіхи: щоб могли свобідно пити вино над головою колись страшного свого ворога. Така вже людська вдача. Є в цьому приємність, щоб оглядати медведя чи льва в клітці. Це догоджує людській гордості й силі. —

Але колись так утішався Самсон, що міг свобідно любити Далілю в землі своїх ворогів...

Доволі часу мав нещасний Самсон у тюрмі, щоб передумати своє життя й любов до филистимських дівчат.

— Так мені належиться! Це я заслужив собі! — зітхав він у тюрмі що години. — Як я міг бути так засліплений? Ізраїльські дівчата, які я вважав за дурненькі собі, передсказували мені мій кінець! А я цього не розумів!

Там у тюрмі (аж там у тюрмі) потріскали в серці Самсона всі струни любощів до Филистимок; а струни народньої гордості й сорому, натягнені, згучали й згучали... Їх голос, їх крик, їх плач — це було одинокою розмовою Самсона у тюрмі.

І зітхав він:

— О Боже! О Ягве, святий Ізраїлів! Відпокутувати хочу! Перепросити тебе хочу! Перепросити дорогого Ізраїля! Яж був негідним суддею в ньому! Нехай не останеться по мені таке неславне ймення!... О Ягве! дай нагоду! Ще раз, ще тільки раз! Хай буде пімста! Ні, не пімста — кара! Ні, не кара — посвята!

Ягве вислухав Самсона, й дав нагоду. Мало було Филистимам приглядатися медведєви в клітці. Прийшло народне свято, казали филистимські князі випустити медведя з клітки на двір — нехай блазнує перед народом... Він сліпий і вже безсильний, нічого не вдіє!

Инакше думав Самсон. Його волосся в тюрмі відросло (підпиті Филистими й забули про це), вернула в нього його давня сила.

— Господи, дякую тобі! Але поможи ще цей останній раз! Хай бачить Ізраїль, як Самсон гине! — зітхав потаємно.

Обхопив руками два середущі стовпи филистимського театру, вперся, й завалив всю будівлю — на себе самого й на Филистимів та на Филистимки. І — як каже Біблія — побив Самсон цим разом більш Филистимів, ніж за цілого свого життя.

Опісля юдейські дівчата співали:

Ходив Самсон до Филистимки в гості
— Самсоне, Самсоне, було не ходити!
Ой леле!

Самсоне, Самсоне, а деж твоя сила?
— Любов її зіла, Филистимка зіла!
Ой леле!

Ржа зіла залізо, Даліла Самсона!
— Ви, хлопці юдейські, це для вас наука!
Ой леле!

Але геройська смерть осяяла Самсона так, що він удостоївся теплої й ширшої згадки в Біблії.

Г. Костельник

Самота

Сиджу я на відлюднім двірці, вслуханий в тужливий бренькіт телеграфічних дзвінків.

Кожний мабуть, що мав нагоду знайтися серед такої німої тишини, відчув певно цей пригнобляючий настрій — це тяжке отупіння, яке сідає на душу.

Сиджу я і думка не йде в голову. Чую лиш плаксивий голос мого серця і докучливу тугу за людьми.

І не був це випадок хвилі. В мене лучалось те все, кілька разів зайшов я на ту самотню стацію.

Встав я і зором крізь вікно став шукати за людьми.

На дворі падає платками сніг. Сипле він безнастанно, прикидає землю та побілює її. Далекий овид вже цілий закритий імлюю. Ніде ні живої душі; лиш в далині видніє дрімуче село.

Вдивлявся я в ті білі зірки снігу і відчув немов якусь полекшу, — наче пробудження з тяжкого сну. Гадки отверезились і з провола зачалась тихонька розмова моєї душі.

Роздзвонені філі телеграфічного апарату несли до мене якийсь чужий, таємничий голос, котрий раз у раз видзвонював мені:

— Чого тужиш за людьми? Називаєш їх вовками, кровожадними гієнами, втікаєш від них на самоту, та тут слабнеш і знова тужиш за ними.

— Я тужу за людиною, а утікаю перед гамором пустої товпи, — відозвався я несміло на своє оправдання.

Але тишина, не слухаючи мого голосу, видзвонювала дальше:

— Бач, втікаєш від людей, а хочеш самоти. Видно вона тебе тягне, але ти ще не розумієш її голосу і тому жахаєшся її. Не бійся самоти, вона має в собі велику силу, що лічить зболілі рани. Та ти ще немічний, тому та сила тебе гнете — витискає жаль за людьми. Не лякайся самоти — люди лиш горе несуть. Відважся — полюби її, а набереш сили. Вона скріпить твою неміч, заспокоїть жажду твого духа.

— Чому втікали всі великани духа від світа на самоту? — Бо там набирали бодрости духа; верталось їм те, що втрачено в світі. Вже поганський мудрець Сенека говорив: — Коли я пішов між люди, вертав завжди чимсь меншим від чоловіка.

— Жахаєшся самоти, а не боїшся грубу, де будеш перебувати сам серед безпросвітної пітьми і самоти. Між людьми ти відважніший, бо вони також немічні; вони поскаржуться між собою і їм легше.

— Іди, іди за моїм голосом, послухай мене — заохочував бадьоро дзвінкий голос.

Я вслухувався всеціло в шепіт тієї тишини, яка вколисувала мене і, як матір сонну дитину, зацитькувала мене.

І я попав в задуму...

Перед очима моєї душі розстелився безмежний, соняшний степ...

Бачу шуварі і високий очерет з над Йордану, зза котрого визи-рає аскетична постать Хрестителя. То знова перелітають перед очима жовті піски єгипетської пустині, де, мов пальма, стоїть самотно струнка, висохла Марія Єгиптянка. А там далі висуваються дикі скелі і печері, а з них виходять виснажені постом тіла пустиножителів: Павла Ти-

вейського, Антонія Великого, Пахомія, Макарія, Онуфрія — а всі вони великі і дужі своєю самотою.

В очах темніє. Бачу, якби в півсутені понуру монашу келію Василія Великого, Мокрини, Сави, Теодозія, котрі, замкнувшись перед шумом світа, шукали в самоті скарбів для своєї душі. І справді, їх один самітний день багатіший над цілий рік життя товпи.

Не стямивсь я, як навколо мене зароїлось від людей. Лоскіт дверей, тупіт чобітьми об долівку і гамір подорожних підвів мене з глибокої задуми.

А коли засвистала машина і товпа з вереском кинулась до возів, я одним скоком опинився в вагоні, та притулившись до його стінки, відвернувся від говіркої юрби, — щоби не переривати самоти душі.

І остався я серед гамору самітним.

Колеса гарахкотіли, околиці змінювались, та не чув я круг себе ніщо, лиш тихонький голос моєї душі, котрий мені заєдно щось шептав.

— Іди, іди на самоту — відізвався в останнє притакуючий голос моєї совісті.

І я послухав.

Іду непевним кроком — шукаю в самоті сили.

Антін Радомський

Під кінець печатання числа, наспіла вістка, що дня 22/3 ц. р. перенісся до вічності

О. ПРАЛАТ ІЗИДОР ДОЛЬНИЦЬКИЙ

Покійний пережив рідкий вік 94 літ. Був священиком багатим святостю життя, знаним широко не тільки в краю, але й поза його границями. З особлившою зичливістю та любов'ю відносився до студіюючої молоді, спомагаючи бідних, удержуючи своїм коштом у себе гімназіястів. Для духового піднесення нашої молоді відновив, основані ще за часів Венямина Рутського, Марійські Тов-а, основуючи їх у дух. семінарії у Львові, в інститутах СС. Василіянок, у дівочім ліцею в Перемишлі. В нашій Мар. Тов-і Молоді став в р. 1918/19 членом-основником, жертвуючи на сю ціль вимагану тоді вкладку, (відповідаючу нинішнім 70 долям) і повсякчасно інтересувався долею нашої молоді. — Вічна йому пам'ять!

Редакція „Поступу“

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

З пластового життя коломийської гімназії

(Докінчення)

Звіт з діяльності коломийського 19. пл. полку за час від 10. IX. 1922. до 1. IX. 1923.

Дня 10. IX. 1922. р. відбулися полкові сходи, що їх скликав полковник Івантишин Ярослав. На цих сходах вибрано нову Полкову Команду і переведено реорганізацію полку. Полковником став Мартинків Іван, що з запалом і правдивою посвятою віддав ся пластовим справам. 24. IX. уступив дотеперішній опікун проф. Лесь Кувбуз, а опіку над полком прийняв проф. Франко Петро. Наступили осінні арештування і в тюрмі опинилися: Витвицький Василь, Єндик Роман, Єндик Юліян, Івантишин Ярослав, Стефуранчин Петро і Шкондеюк Андрій — всі пластові учасники. Дня 1. X. відбулися сходи Полкової Команди, на котрих піддано думку, щоб оба полки — мужеський (19) і жіночий (13), влаштували спільно «Пластовий вечерок», 24. XI. відбулися сходи обох Полкових Команд, на яких обговорено справу вечерка. Перший пластовий концерт-вечерок відбувся 15. грудня 1922 р. в салі «Щадничої Каси». Хорами проводив проф. Шипайло Р., опікун 13. пл. полку. На програму цього концерту зложилися:

1. Вступне слово: Н. Стефанівна пл. учасн.
2. Народні пісні: а) Ой гулі; б) А в Куківці; в) Ой на горонці; г) Щедрик — відспівав мішаний хор.
3. Вправа обручами молодших пластунок.
4. Вправи гильками молодших пластунів.
5. Деклямація з І. Франка — Геник Ярослав пл. уч.
6. Вільні вправи старших пластунок.
7. Народні пісні: а) Журбож моя; б) На вулиці — Кошиця; в) Верховино (Лисенка) міш. хор.
8. Оріся Завісна (одноактівка) — відіграли пластунки 13. пл. п.
9. Вежі — виконали старші пластуни.

10. П. Франко: «Пластовий табір» — сценічний образок в 2. діях. Концерт закінчено відспіванням пластового гимну. Підчас перерв грала струнна орхестра театру О. Степняка. Пластовий концерт-вечерок викликав серед публики дуже гарне вражіння. Наша суспільність бачила наглядно працю обох пл. полків і почала інтересуватися пластом.

Згідно з ухвалою Полкової Команди занялися пластуни ношенням обідів для наших політичних в'язнів; рівнож занялися підчас Різдва фєрій збіркою на «Рідну Школу».

Дня 1. XI. 1922 засновано при полку піонерський гурток «Пчола», що його провідником став Букатович Юліян. Гурток числив 15 членів, а переробив весь матеріал, потрібний для піонерського знання; крім того рубав дрова для кухні «Комітету допомоги арештованим політичним в'язням». При полку було дві аптики, що стояли під управою Калинюка Ілька і Петрушевича Михайла, обох пл. уч. Були рівнож два переплетничі гуртки, що оправили кільканацять книжок для полкової бібліотеки, яка має 165 чисел. Гарно розвивався й малярський

гурток, що стояв під управою Мокрія Олексі пл. прих., котрий працював над прикрашенням пл. домівки. Полк мав 160 чл. (18 гуртків).

За час полковництва Мартинкова Івана відбулося 16. сходин Полкової Команди і п'ять сходин Полку.

2. II. 1923 р. уступив полк. Мартинків Іван, а полкові сходини вибрали полковником Витвицького Василя, якого випущено з тюрми. Полкова Команда постановила звернути тепер всю працю на те, щоби пластуни придбали собі як найбільше пластових уміlostий; в тій цілі переведено ще раз пл. іспити. До кінця пл. року відбулося 6 сходин Полку і 4 сходини Полкової Команди. Пластуни відбули 4 прогульки в околиці міста під проводом опікуна проф. П. Франка. Діяльність закінчено дня 28. червня 1923 р. Підчас вакацій відбув туристичний гурток 8-днєвну прогульку до Івановецького ліса (5 днів) і до Хлібичина лісного (3 дні).

Пл. Спортовий Кружок «Довбуш» складається з 4 дружин. Перша дружина відбула змагання з гімназіяльним Спорт. Кружком «Хортиця» II. з вислідом 2:5 в користь Хортиці. Відплатні змагання випали 3:0 в користь Довбуша. Крім того відбувся match training Довбуш I і II — з вислідом 3:3 і відплатний, з вислідом 0:3 в користь Довбуша I. При Довбуші заложено «Водний Гурток», що збудував собі лодку і вправляється в пливання.

Коломия 1. IX. 1923.

Я. Івантишин

Дволітні роковини апостольського правління Його Святости папи Пія XI відсвяткували дня 12/II. ц. р. богослови укр. дух. семинарії в Перемишлі построєнням окремої академії. Рано взяли активну участь у богослуженню, що його урядив з цеїж нагоди єпископський Ординаріят, а целебрував Преосв. Владика Йосафат. — По пол. о год. 2-гій відкрито академію. Саля гарно прикрашена укр. килимами, на середині одного, між живими квітами, видніє портрет Святійшого Вітця. В салі зібралися оо. настоятелі, оо. професори і всі богослови. Торжественний настрій збільшила поява Преосв. Владики Йосафата.

Після програми виголосив голова Науч. Кружка тов. Мих. Жеплинський відчит. На вступі підніс прелегент значіння важних життєвих моментів правлячих верхів для підчищеної суспільности. Опісля подав біографію і характеристику Святійшого Вітця, начеркуючи притім становище і відношення Святійшого Вітця як батька і голови Церкви до всіх її синів, а зокрема до нашої

Церкви і народа. Із письм прелегент підніс головню значіння енцикліки «Sanctam Ecclesiam», в якій Святійший Отець зазначає своє відношення до нашої Церкви і обряду і вагу ювілею св. Священомуч. Йосафата для унії. Відчит був добре оброблений і гарно виголошений.

Впр. о. Д-р Гр. Лакота, ректор дух. семинарії, зложив іменем цілої інституції на руки Преосв. Владики желання Святійшому Вітцеві. Хор відспівав кілька добірних концертних пісень. Академію закінчила промова Преосв. Владики, в якій обіцяв передати желання Святійшому Вітцеві. При цім згадав Владика, як дуже интересується Святійший Отець сходом та пригадав богословам важну сучасну хвилю, вказав на працю і обовязки, що чекають нас у Христовім винограді.

Йос. Петрашкевич

Свят-Йосафатівський концер у Перемишлі. Культ нашого святого Йосафата починає промочувати собі дорогу до сердець своїх рідних Українців. Перші пробіски цього побід-

ного походу йдуть, як можна було сподіватися, від української молоді. Вже була згадка в „Поступі“ (IV. 87) про стрийську молодіж, яка перша виступила з публичним концертом у честь св. Йосафата. А отсе знова маємо новий концерт, нову публичну і знамениту вияву молодечих почувань супроти Ювілята-Мученика. Дня 3. березня ц. р. учениці дівочого семинара в Перемишлі відсвяткували річницю Його 300-літньої смерті Святочним Вечером. Точно в означеній годині велика саля перемиського інституту була свідком відтворювання знаменитої програми, яка склалась на цей Святочний Вечір. Місце вступу заняла велична кантата в честь св. Йосафата, укладу Б. Вахнянина, яку бездоганно відспівав хор семинаристок. Опісля панна Гелетовичівна, своїм відчитом: »св. Йосафат на тлі Унії«, подала зібраним гостям добірну картину особи, життя і діяльності святого Ювілята, при якій зуміла використати всі важніші моменти історії й традиції, як також печатані праці і обробітки, знані в нашій духовній літературі (як пр. Guérin-Kalinka, Семчук, Скрутень і и.). На третьому місці хор школи вправ відспівав знану »Пісню слави«, згармонізовану Й. Кишакевичем. Далі, уч. Стефанія Дмоховська знаменито віддеклямувала ювілейний вірш Д-ра К. Студинського: »Владико, Отче«. Після цих кусників виповнили програму вміло дібрані часті загального характеру, а саме: сольо-спів п. Ірини Перейми »Подайте вістонецьку« — Людкевича і »Привіт Марії« — Rugeln'a; далі, квартет »Ой зійшла зоря« — Леонтовича; деклямація уч. Ем. Ізничак »Блажен муж«; вкінці, імпроперія »Народ мій«, яку відспівав хор семинаристок. Хорами проводила п. О. Яцишинівна.

Поза скопками програми стоїть кінцеве слово катехита о. Омеляна Кормоша і промова Пресв. єпископа

Йосафата Коциловського. В немногих словах, але зате щиро і з переконуючим запалом, на основі історії провів єпископ цю провідну думку, що мученицька смерть св. Йосафата вратувала не лиш українську Церкву, але й українську націю на землях колишньої Польщі. Патріотично духовної промови єпископа всі вислухали стоячі, а коли на закінчення Владика підняв руку, щоби поблагословити молодіж, учительський збір і ту, як на український Перемишль, на жаль нечисельно прибувшу публику, здавалось, що це благословення стає запорукою буйного розцвіту культу святого Ювілята на всіх українських полосах.

Учасник

Громадська праця укр. студентства.

Під цим заголовком містить львівський тижневик „Укр. Слово“ (ч. 10 з 23. III. ц. р.) характеристику праці укр. студ. ва, яку подаємо без коментарів. »Студентство, кажеться там, хоч в як несприятливих обставинах, з посвятою працює в користь широкого загалу. В грудні м. р. з нагоди свята »Просвіти« студенти дали лише в однім львівським повіті біля пів сотні популярних викладів на просвітні теми. В часіж різдвяних ферій пішло в двоє стільки викладів на різні теми по селах і місточках нашої части Галичини. Крім сього в богатых студентів є невикористані ще цікаві виклади в приступній обробітці на різнородні теми. Ідейна молодь обєднує громадянство концертами та драматичними виставами, які під її старанним проводом проходять з як найкрасшими успіхами.

Тепер заініціювала культурно-освітна комісія підготовку викладів з нагоди Шевченківського свята, щоби на бажання вислати навіть поза Львів потрібну кількість прелегентів. І це додатньо характеризує наше студентство, котре, йдучи по вказівкам великого пророка, не

цурається «найменшого брата», та здобутки свого знання з любов'ю несе між широкий загаль».

Австрія

Укр. студентство у Відні. Тут мабуть існують найбільш невідрадні умови життя для укр. студента. Ні звідки нема помочі, тож не дивно, що наше студентство голодне, босе, прибите журою кождодневої неволі. Дехто вчиться, але многі навіть книжки не бачать, тому що перш усього думають про життя. Є й такі, що пишуть до батьків по гроші на навчання і книжку, та й дійсно одержують підмогу з дому, але по правді тим не оплачують науки і книжок не купують, а просто обертають усьо на харч та щоденний прожиток. Так отже не вчать, бо й годі!, а лиш «обдурюють» своїх у краю, потішаючи їх, що от небавком кінець наукам, тай дипломом буде. Такі це гаразди віденського укр. студентства.

I. П

Боротьба за католицьку школу.

Австрійські католики, зокрема католики Відня, мають багато клопоту з руйнуючою роботою соціалістів по школах і наукових установах. Від кількох літ ці ворожі католицькій справі елементи, соціалісти і жида, докладають старання, щоби не лише прогнати зі шкіл релігію, але й видерти її зовсім з віруючих сердець молодого покоління. Накинувши боротьбу прийняли католики і з свого боку ведуть її гідно і послідовно. Досі удалось їм уже зломати найсильніший ворожий наступ. На 7.000 учительства міста Відня більшість з поміж них, себто 4.061 голосувало підчас останніх виборів на кат. лісту, 2 345 віддало свої голоси на соціалістів, решта — розбиті голося. Крім сього, йде чим раз сильніший голос протесту від цілого населення проти безконфесійної школи, жадаючи виразно школи наскрізь католицької.

(«Civ. Catt». 1924, 1. 473 сл.)

Міжнародний зїзд кат. студентства.

Міжнародне кат. студентство, «Rex Romana», відбуло в днях від 18 до 21. IX. м. р. свій третій з черги зїзд у Сальцбургу. На зїзді були заступлені студенти 13 держав, а саме: Австрії, Бельгії, Чехії, Франції, Німеччини, Англії, Італії, Литви, Голляндії, Польщі, Швайцарії, Мадярщини і Венезуелі. Хоч цей зїзд, як і два попередні, поставили собі метою практичним і успішним способом протиділати такій політиці, котра досі спричинювала і підтримувала міжнародні ворожнечі і невзгоди, мимо сього зїзд був цілком аполітичний. Всі промови і доклади були видержані в тоні спокійнім, обертаючись біля одного — біля католицького вірування і практичного кат. життя між студентством. *Й. Скр.*

Англія

Про організовану католицьку молодь. Найвизначніша організація кат. молоді у Великій Британії це «Товариство молодих людей - католиків» (С. Y. M. S.), котре має около 20.000 членів. Передусім цвите воно в північній Англії і південно-східній Шкотії. В дійсности його можна назвати «Т-вом мужчин - католиків», тому що воно не є виключно для молодіжи, хоч з окрема її воно має на оці. Головним завданням, так сказатиб суспільним, цего Т-ва є дбати для своїх членів о відповідні салі на розривкові сходи. Салі називаються «клубами» і мають усе потрібне для гри в білярд і для інших забав. Деколи також під цими клубами розуміють бібліотеки і читальні, а й програмові конференції та наради в спірних справах, які мають місце в зимовій порі. «Т-во молодих людей - католиків» є стоваришенням хосенним, тому що воно піддержує лучність між католиками і ставить їх у звязки з духовними. Воно дозволяє мобілізувати кат. сили, щоб у критичну

хвилю (нпр. як виринають проекти небезпечні для кат. шкіл) зорганізувати величаві маніфестації. Та однак Т-во не обмежується тільки на інтелектуальній праці. Цеж організація, котра звертається до широких католицьких мас, а не лише до самої еліти. Організація Т-ва має ще парохіяльні кружки. Кождий кружок має духовником когось з поміж парохіяльного клиру. Й хочай істнує осередний, національний комітет, кождий однак кружок є на ділі автономним, а філіяльні групи визначаються незвичайною різноманітністю, як що до свого значіння так і що до своєї діяльності.

Найважнішою кат. організацією для тих, що посідають якесь інтелектуальне образование є Т-во, зване «*Guilde sociale catholique*», якого ціллу — пособляти студія суспільних квестій з католицького становища. Головним орудником його діяльності є «Кружок студій»; таких кружків має В. Британія около 150, а кождий кружок числить пересічно 10 членів. Більшість членів кружків студій належить до робітничої верстви. Т-во організує численні конференції в усіх частинах краю. Так кожного року влаштовує в Оксфорді «Вакаційну Школу» або «Соціяльний тиждень», як також суботні і недільні курси по інших місцях. Воно теж основало в Оксфорді колегію для католицьких робітників, де вони протягом одного або двох років слухають висших викладів з обсягу суспільних наук. Колегія істнує від двох літ. Вона ще дуже обмежена, має лише 6 студентів, але англійська суспільність вірить у її будучність. Т-во видає тижневик «Християнський Демократ», Колегія ставить собі ціллю виховувати людей, які булиб спосібні заняття найвисші позиції у проводі католицьким рухом як і загалом у робітничім русі, включаючи тут і безпартійні синдикати. Притім Т-во старається бути перудусім католиць-

ким, не намагаючись заступати жадного відтинка кат. думки з якоїнебудь окремої школи. Цілу свою научну основу покладає на енцикліці Льва XIII «*Rerum Novarum*». Але тому, що Т-во трудиться майже виключно в робітничих округах, та що урядовців вибирають члени, котрі самі є робітниками, за про це воно й виявляє окрему симпатію інтересам працюючих кляс. Свою діяльність воно розтягає тільки на те, щоби спомогати набування відомостей і не бере жадної участі в політичній акції.

«Ліга католицьких жінок» є національною організацією, враз із місцевими розгалуженнями, котра часто уряжує конференції, а в деяких випадках творить кружки студій. Дійсні члени Ліги належать радше до середньої кляси, як до робітничих верств. Ліга дбає про це, щоби католицькі студентки ходили слухати викладів до кат. робітничої Колегії в Оксфорді; вона видає також місячник: «Збірник Ліги кат. жінок».

«Товариство за виборчим правом кат. жінок», основане первісно в тій ціли, щоби розбудити і поширити рух у користь горожанської еманципації жінки. Під теперішну пору воно займається справами, які, по його думці, служать інтересам жіноцтва.

Жадна з чотирох згаданих організацій не є виключно для самої молоді, але в дійсности обі перші є молодечими організаціями. А що згадалось тут про «Лігу католицьких жінок» і про «Т-во за виборчим правом кат. жінки», то це тому, що вони багато займаються суспільними і горожанськими питаннями. За те не було мови про католицькі організації, які є стисло релігійними і з виразно релігійно-духовним характером.

Бельгія

Благородні відрухи серед тамошньої молоді. Підчас коли старші громадяне Бельгії теряють час на політику й порозуміння, Католицька їх Молодь сміло йде до ліпшого в своїй пляновій роботі. Про це свідчать нові організовані гуртки, чисельні зїзди, глибоко подумані актуальні відчити, солідарність при публичних виступах, построювання вистав, висвітлювання повчаючих картин при помочі проекторів і т. и. Богато часу присвячують тепер молоді Бельгійці місійній акції і як можна сподіватись із дотеперішних успіхів, вони готові стати при кермі всесвітнього місійного руху між молодіжю.

Голляндія

Перший католицький університет. В місті Nijmegen, як відомо нашим читачам (гл. »Поступ« IV. 37), відкрито недавно перший кат. університет. Дня 17. X. м. р. відбулася інавгурація шкільного року 1923/24. Перший промовляв утрехтський архієпископ, а після нього забрав теж голос ректор державного університету, висказуючи свою радість і горячі побажання для нової кат. установи, котра »входить на арену, на якій ведеться боротьбу за правду«. При цій нагоді годиться зазначити, що голляндська королева надала університетови т. зв. ius promovendi, а папа з свого боку наділив його привілеєм надавати канонічні степенні.

Італія

Високе відзначення. Ще 20. IX. м. р. одержав презез італійської молодечої організації (Gioventù Cattolica Italiana) д. К. Корсанего, високе відзначення, дане йому папою Пієм XI з нагоди його вінчання. Золоті відзнаки передав йому головний презес Централі кат. акції, д. Л. Кольомбо. (»Civ. Catt.« 1923, 4. 363)

Німеччина

Свято укр. держави. Дня 22. I. ц. р. відсвяткувала Спілка Студентів Українців свято злуки Західних і Східних Укр. Земель. На святі були присутні представники німецького, магометанського, грузинського та болгарського студентства. Свято відкрив своєю промовою проф. Б. Лепкий. Після його промови виголосили ряд привітань представники своїх та чужих товариств. Найкраще та найбільше зворушаюче привітання виголосив представник грузинського студентства. Дальше слідував реферат студ. В. Кучабського. В своїм рефераті зясував ідею Укр. Держави і шляхи її здійснення. Свято закінчив промовою представник Спілки асистент Доманицький. („Limonuc“ I. 75)

Збори „Представництва Чужоземного Студентства“. На берлінськім університеті відбулися збори »Пр-тва Чужоз. С-тва«, в яких взяли участь представники Азербейджану, Болгарів, Литовців, Малярів, Румунів, Турків, Швайцарії і Українців. Головою представництва вибрано студ. Лупашка, члена »Спілки Студентів Українців у Німеччині«, а крім нього Болгарина, Маляра, Турка і Швайцарця. Замітне це, що представник комуністичної »Академічної Громади в Берліні«, студ. Гошовський, ставив на зборах лісту кандидатів управи, на якій не було ні одного Українця. — Хор »Спілки Студ. у Німеччині« відспівав з успіхом кілька укр. пісень на вечері »Німецько-чужоземного Академічного Клубу«. („Limonuc“ I. ч. 11)

Румунія

Українська школа в ярмі. Румунська влада запрягла укр. школу в ярмо і давить її страшно. Не оглядаючись на чисельну перевагу укр. шкільного елементу, усуває зі шкіл не лише матірню мову, але й всю,

що тільки носить на собі позначки української традиції та українського життя. Бувають випадки, що навіть забороняється розмовляти по українськи, а неслухняних карається. Управителями шкіл, у яких більшість укр. дітей, назначається крайних румунських шовіністів, а ті правлять ними по своїй волі. На початку сього шкільного року укр. делегація вручила міністри освіти окремий меморіал у справі укр. шкільництва на Буковині, але він відповів на нього ще важкішим ярмом.

Надходять часи, в яких Українцям мабуть і жити не буде дозволено.

I. С.-ів

Франція

Французькі скавти у кардинала м. Парижа. Кард. Л. Dubois прийняв у себе на послухання, дня 30. XII. м. р., 300 скавтів, котрі, устами свого начального преподобника, зложили йому свою шану і заявили притім свою готовість спомогати та спільно працювати на католицьким ґрунті з кат. молодіжю Франції. Кардинал подякував молодим піонерам великої ідеї, бажаючи їм стати в цілім значінню — католиками і апостолами.

(«*La Semaine Religieuse de Paris*» з д. 5. I. 1924. 25 сл.)

Чехословацчина

Середні школи в Ч. С. Республіці. Орган чеського середнешкільного студентства «*Jitro*» (V. 146) подає

в тій справі ось які дані: гімназій є 228. З того клясичних гімназій є 46 (чеськословацьких 25, німецьких 19, мадярських 2); реальних гімназій 111 (чехослов. 79, нім. 25, мад. 6, польських 1); гімназій реальних типу народнього є 3 (нім.); зреформованих реальних гімназій 68 (чехослов. 45, нім. 21, мад. 2). Реальних шкіл має республіка 75 (чехосл. 50, нім. 24, мад. 1). Учительських семінарів є 63 (чехослов. 46, нім. 14, польск. 1, мад. 1, укр. 1). Торговельних учит. семінарів є 16. В цих шкільних установах студіює 109.479 учеників, себто в гімназіях 12.116 учеників, в реальних гімназіях 37.194 учен., в зреформ. реальних гімназіях 19.845 учен., в реальних 31.259 учен., в семінарах 9.055 учен. Узглядаючи народність школи, то в чехословацьких шкільних установах є 80.943 учеників, в німецьких 25.069 учен., в мадярських 3.483 учен., в польських 458 учен., в українських 126 учен. На дівчата припадає з цієї цілої кількості 29.151, ц. є 26.6%. По віроісповіданню є в чехослов. школах 57.346 (71.4%) римо католиків, в німецьких 18.844 (75.2%) римо кат., в мадяр. 1.764 (50.7%) римо-кат., в польських 62.7%, в українських (!) 34.1% римо-кат. Жидівського віроісповідання є 10.926 учеників (9.9%). На жаль, зовсім пропущено учеників греко-кат. обряду! — Прим. Ред.). Учителів у середних школах є 5.621.

ОПОВІСТКИ

Іконописна технічно-наукова робітня в Національному Музеєві у Львові, складена на початку 1924 р. для технічно-наукових праць в області давньої славяно-византійської і української іконописи, веде до пізнання стилів і техніки іконописи, підготовляє охочих до діла рисівників до самої іконописної праці, виконує зразкові ікони по вимогам стилю і обряду східної української Церкви. Зголошуватися можна в Управі Нац. Музею в урядових годинах — Львів, ул. Мохнацького 42.

Хто з товаришів семинаристів знає що про судьбу Василя Кобрини, який в р. 1916/17 був кандидатом учительського семинара в Самборі, опісля підстаршиною УГА, а при відступі українських військ перейшов Збруч і досі немає про нього жадної вістки, цей нехай зволить ласкаво звідомити про це Василя Бойка в Гаях нижних, п. Дрогобич. Рівночасно проситися на ту саму адресу подати якунебудь вістку про його брата Петра Кобрини, управителя народної школи в Августівці, п. Бережани.

Всіх інтересованих повідомляється, що літний семестер на університеті в Кенігсбергу починається дня 22. квітня 1924 р. і до тогож речинця можна вносити подання о прийяття. В разі прийяття найпізнійше до 20. мая треба бути вже на місці. Умови життя 12 до 15 долярів місячно з тим, що коли прибуде більше число, то обставини можуть поліпшитися. В вистаранню права побуту і всяких інших полекш Громада може стати помічною. На жадання, за присланням гроша на порто, уділиться радо всяких потрібних інформацій. Звертаємо ще увагу, що подання належить слати зі слідуючими залучниками: 1) свідоцтво зрілости в оригіналі і німецькім перекладі, 2) короткий огляд життя в німецькій мові. Подання і письма просимо слати на адресу: Verein d. ukr. Studenten in Königsberg Pr. Georgstr. 11/II zu Händen Kultschuckyj Bohdan ger. pol.

Зі світа

Новий Єпископ для Українців в Америці. Це подія особлившої ваги для нас рівно з церковного, як і національного боку. По смерти першого єпископа для наших братів в Америці, бл. п. Сотера Ортинського ЧСВВ. в р. 1916, велика тамозна церковна провінція оставала без свогого пастира — аж по нинішний день. Крізь стрічки статей ріжних »Missionsfreund-ів з Kathol. Kirchenzeitung« вільно було вичитувати не тільки пророцтво, що вже більше єпископа для наших в Америці не буде, — але й тихе бажання, щоби його більше не було. Хто це тіі Missionsfreund-и«, яких усьо болить, що для нас радісне, то не так трудно догадатись. Їхній відай ініціативі завдячуємо м. і., що назва »Ukrainisches Religionskomitee« у Відні мусіла бути зміненою на »Unio Catholica«.

І на перекір усім пророцтвам і задушевним бажанням іменує Св. Отець Пій XI. єпископом о. Василя Токача, професора богосл. і духовника семінарії в Ужгороді.

До одного з наших співробітників прийшли письменні й устні відомости, що о. Номінат »це дуже добрий чоловік; найліпший з тутейших« (на Закарпаттю). І справді, о. Номінат є людиною рідких прикмет душі й серця, повний ініціативи і найкрасшої поступовости. Він є одним з ініціаторів релігійного та національного руху між нашими братами на Закарпатській Україні.

Вітаючи його і пращаючи рівночасно так м. і. виражається »Душпастир«¹ орган тамозного духовенства:

¹ 1924. ч. 4. стор. 151, 152.

»Слези наші кануть, бо відходиш від нас наконечно, но слези наші кануть також від радості, бо наші браття і наші вірні в Америці найшли **»істинного Ізраїльтяна, къ немже лсти нѣтъ!«**

»Владико!« — так пише дальше згаданий журнал — »Твое життя, Твоя діяльність, це відкрита книга, записана найкрасшими статтями. Хтож не знає Твого доброго серця, Твого священничого почування? Ти не зашкодив ніколи й нікому. Настоятелі й Товариші Тебе любили, піддані почитали. Сироти, вдови, всі «в бідах суцїі», скажіть тепер голосно, що зділав для вас «о. Спірітуальний!» Чим Ти був для нас, показує ясно те, що Ти був загальний **»Василько«** цілої мучаківської епархії. Ти не шукав відзначення, Твоя скромність відома; Ти тихо, а консеквентно працював за нашу святу віру гр. католицьку! А тепер...? Ось **»вознесе смиренный«** Господь Всевідучий!»

До цієї радості і цього привіту прилучується й наша Редакція і бажає новому Пастиреві як найкрасших успіхів у праці для нашого народа.

Страховище японського землетрусу. Міжнародний Секретаріят Католицької Молоді одержав від адмірала Степана Yamamoto, президента японської кат. молоді, окремий заклик у справі останнього землетрусу. Тому, що він представляє ціле грізне страховище японської катастрофи, передусім в області кат. життя, подаємо його тут перекладом у нашій мові.

»Катастрофа повернула в попіл ціле місто Йокогама і дві третини столиці Токію. Перше м. має 30—40 тисяч неживих і 200 тисяч ранених; 500 тисяч мешканців Йокогама і 1,400.000 жителів Токію вратувались від смерті; однак ніщо свого не могли вони вратувати. Одна мить ока позбавила їх мешкання, домашньої обстанови, запасів, одягу, харчів; одна третина населення Токію приневолена розбритись по провінції, щоби тут шукати средств, потрібних до життя. Токію має 6 католицьких парохій, Йокогама 2, себто разом 8 парохій, а з них 7 стратили церкву, приходство і забудовання, — всьо знищене, всьо цілком спалене. Так отже дві третини наших християн позбавлені не лише своїх домів, свого маєтку, своїх средств до життя, але що гірше вони позбавлені своїх церков, в яких мешкав Бог всякої потіхи. В одній, з поміж усіх, найбільше досвідченій парохії, на 180.000 християнських родин тільки пять остало без жертв, усі інші боряться з утратою батька або матери, брата або сестри. Школа ОО. Єзуїтів знищена, щасливо зберігся тільки їх дім. Школа і каплиця законниць Пресв. Серця, як рівнож і їх пенсіонат дуже ушкоджені і не до вжитку на будуче. Школа СС. св. Павла з Chartres, народна школа Маріаністів у Токію, школа СС. св. Маври в Йокогама зовсім спалені. Новіціят Маріаністів у Токію, школа Маріаністів для європейських дітей у Йокогама знищені. Школа СС. св. Маври в Токію, хоч сильно ушкоджена, буде ще якийсь час служити. Два священники, члени париського згромадження для заграничних місій, десять СС. св. Маври і одна С. з закону св. Павла наложили життям. З палати апостольського делегата остався попіл. Преосв. Джардіні, перебувши зі своїми секретарями дві ночі під голим небом, найшов опісля приміщення у ОО. Єзуїтів. Всі священники і всі вірні, що то виратувались, згуртувались тепер у двох парохіях, котрі, хоч пошкодовані, однак ще якось держаться. Ці нещасливі вірні не знають як мають зарадити собі з життям, а многі просто опинились на вулиці. Ось чому ми звертаємося до організації Католицької Молоді, та до католиків Європи і Америки«.

Міліярд. Дехто може не здає собі справи, що це є міліярд. Ця великанська сума в золоті важить 333.580 kg. Якщо з цієї маси зробленоби дріт, то ним можнаб опоясати цілу землю, а щоби цю масу в золоті перевезти, потреба 64 вагони, які занялиби залізничий шлях на 400 m. Щоб її двигнути, до сього мусліоби станути 6.000 людей, а колиб кождий з них мав взяти тільки 10 kg з цієї золотої маси, то треба аж 32.000 осіб. Якщо уложилосьб міліярд золотими грішми одні попри другі, то це далоби нам довготу на 1.050 km. Вкінці, ще одно. Якби тіж монети положити одна на другій, матимемо колюмну високу на 33.000 m. — Міліярд сріблом дає инший рахунок. І так: він важить аж 5.000.000 kg; на нього треба 1000 вагонів, які станулиби на торі о 6 km., його двигнулоб 500.000 людей.

Число мешканців у європейських краях. Найбогатшим у населення краєм Європи все ще є російська держава. Поза виділенням України, Польщі й окраїнних держав вона посідає 101 мільонів мешканців. Німеччина мала при переписці населення 8. X. 1919 р. 64,925.993 душ, а по виділенню забраних областей має 59,857.283 мешканців. Однак наслідком повороту до рідного краю німецьких переселенців, як також наслідком надвижки вродин це число дійшло тепер до 62,000.000 гол. Англія й Ірландія числить 47,300.000 населення. Італія переходить Францію о 300.000 душ. Польща має, після переписи з р. 1921, 26,887.000 мешканців (без війська), з чого є 58% Українців, 18% Москалів і 18% Німців. (На 18 мільонів Поляків майже $\frac{1}{4}$ Жидів). — Отсі держави дають зі своїми мешканцями 70 на 100 всього населення Європи. З инших держав Іспанія має 20 мільонів, Румунія 15,4, Югославія 14,5, Чехословаччина 13,6, Мадярщина 7,84, Бельгія 7,62, Голляндія 6,84, Австрія 6,13, Португалія 5,96, Швеція 5,81, Греція 5,60, Болгарія 4,86, Литва 4,80, Швайцарія 3,89, Фінляндія 3,33, Данія 3,27, Норвегія 2,65, Естонія 1,75, Лотва 1,73, європейська Туреччина 1,25, инші краї 1,75. Разом отже числить Європа 452,927.000 мешканців.

Населення України. Загальна кількість вносить 26,001.892; з того Українців 19,297.957 або 74,1%, Москалів 3,515.149 або 14%, Білорусинів 336,059 або 1,3%, Поляків 203.708 або 0,8%, Жидів 1,772.479 або 6,9%, Греків 93.285 або 0,4%, Німців 387.555 або 1,5%, Татарів 40.243 або 0,2%. — Губерніяльні міста виказують таку статистику: Харків — всього населення 285.213 (21,3% Українців), Київ — населення 366.396 (14,3% Укр.), Катеринослав — 162.965 (4,7% Укр.), Одеса — 427.831 (2,9% Укр.). Чернігів — 29.995 (14% Укр.), Полтава — 76.648 (57,7% Укр.), Бахмут — 23.387 (27,1% Укр.).

Бібліографія

Томи Кемпійського Наслідування Христа — перекладом на українську мову Наталі Ковалівської-Королевої. Видавництво Чина св. Василія В. Жовква 1923. ст. 352. 16^о.

Цього року минає саме 450 літ від першої появи книжечки *Томи Кемпіс »De imitatione Christi«*. За той час дочекалась вона нечуваного поширення в цілім світі. Досить сказати, що перекладена вона на всі літературні мови світа, а що до накладу та поширення

в примірниках уступає дотепер лише самій Біблії. Цей архитвір літератури з області духовного життя так чудово й правдиво оснований на науці Христа є майже необхідний для кожного християнина, чи це освіченого чи ні. Передовсім же в наші дні, коли панує таке загальне замішання понять на полі етично-соціяльним, коли то навіть самі комуністи зробили з постаті Бога Христа — чоловіка-революціонера комуніста, дуже хосенним буде для всіх безупинно вглиблюватись в науку Христа, котру «Наслідування» в найчистіший та найбільш приступний спосіб подає.

«Наслідування» перекладене було перед трома роками Преосв. еп. Йосифом Боцяном і заосмотрене дуже цінним переднім словом, та поясненнями, що для щоденної практики духовного читання є незвичайно важним.

Переклад пані Наталі Королевої є зі своєї сторони рівнож неоціненим вкладом в нашу перекладну літературу. Прозорість і ніжність мови незвичайно увидатнюють красу твору. — Хто любить — ліне, біжить, радіє; він — вільний і не дає себе спинити. Він віддає — щоб мати все, і все має він у всьому. Знаходить відпочинок в Найвищому добрі, що понад усім, в добрі, з якого виходить і іде всяке благо. (III., 5 р. 4)...

Авторка з незвичайним розумінням віддала нам в українській мові духа, красу й ніжність архитвору. І. Г.

Jan Kazimierz Króliński. Wychowawstwo w szkole polskiej. Lwów 1924 ст. 63. 8°.

Невеличка обємом, але практична і добра книжка. Кожда школа має задачу не тільки впоїти певний запас знання в голови своїх учеників, але повинна їх також виховувати під оглядом релігійним і моральним на добрих дітей Церкви, позиточних членів суспільности і добрих синів свого народа. Нововідбудована польська держава установила в тій цілі по всіх середних школах окремих уряд «виховавців», або «опікунів кляс», які мають давні функції господарів кляс з часів австрійської держави (як виправдування опущених годин, писання свідоцтв), а попри це мусять займатися ще і виховавством молодіжи, за що навіть дістають окрему винагороду. Автор згаданої книжочки поставив собі за ціль зясувати коротко задачі і обовязки так званих виховавців. Його болить, що учителі вселюдних шкіл не мають окремої винагороди за виховавство як учителі середних шкіл, хоч виховавство в цих школах певно є не менше тяжке як у школах середних і не менше важне. Автор домагається тому слушно впровадити «опікунів кляс» і по вселюдних школах, а також, побіч візитаторів і інспекторів, спеціалістів-виховавців у кураторіях і Міністерстві Просвіти.

Нинішній виховавець — як пише автор — має побороти багато труднощів, як: переповнення кляс, перетяження молодіжи наукою, байдужність родичів на справу виховання своїх дітей, як також дорожнечу книжок для відповідної лектури, дорожню театру для виховавчого і інтелектуального образування молодіжи. Автор нарікає також на переладовання школи р'жними інституціями, як: Білий Хрест, Червоний Хрест, Пласт, Кружки Самоосвіти, Кружки Драматичні, Кооперативи, а наконєць і спортові товариства (копаний мяч), які не виховують а своїм газардовим характером деправують молодіж,

В третім розділі застановляється автор над цим, в яким напрямі належалоби змінити і доповнити систему виховавства. Зовсім влучно замічує, що всі нитки виховавства повинні збігатись в руках директора заведення. Щож? коли той має попри виховання молодіжи ще сто інших робіт на своїй голові, як: дбайливість про яких 20 клас, 30 учителів, кількох терціанів, канцелярію, адміністрацію будинку, ремонт тогож, доповнення і консервовання інвентаря, водопроводи, опал, світло, коминяр, податки, різні рати платничі, речинці, статистичні звіти, сотки документів для молодіжи, посвідки, карти ідентичности, трамваєві, желізничі і. т. д., отсе, чим має займатися директор заведення і мусить «відроблювати залеглости» нераз по ночах. Автор пропонує відділення адміністраційної управи від педагогічної, як це є прим. у Франції, а тоді директор мавби час зянятися виключно виховавством і його задачі вчислює на стороні 16-тій.

Від директора переходить Крулінський до завдань клясових виховавців, та ділить їх після Заржецького: »Wstęp do pedagogiki« на обовязки виховавця під оглядом фізичним, психольогічним і моральним, та переходить ті три царини виховавства за порядком. Годі в короткій рецензії перейти всі добрі ради-поради, всі здорові гадки-думки, які автор розсипав щедрою рукою на сторінках своєї цікавої книжочки. Та хоч як багато свіжих думок Крулінський піддав виховавцям, вкінці заявляє він скромно, що не можна зібрати всі обовязки виховавця в якийсь типовий правильник. »Тут треба подати як начальний клич: Виховавець мусить свою дівтуру полюбити, дати їй частину своєї душі, свого серця — а те серце власне подиктує найкрасше і вскаже, що робити, як радити взагалі і в кождім окремім случаю. А ту свою любов може посунути аж до уділення хлопцеви ради покинути школу і піти до практичного заводу, якщо бачить, що хлопець в науці не успіває.

Книжочку свою кінчить автор проєктом улаштування окремого педагогічного курсу, в яким визначні учителі вселюдних шкіл, що мають знамениту заводову практику на ниві вселюдного шкільництва, малиб доповнити свої студії і заняти місця по семинарях, передовсім як виховавці виховавців. Учителі народні мусять зокрема бути добре виховані, бо вони йдуть опісля між народ, між сільську дівтуру і її виховують. »А найліпший офіцерський корпус — пише Крулінський — не виграє війни, якщо не буде мати добре вправлених рядовиків; не віднесе бажаного висліду праця інтелігентної верстви, якщо просвіта не обійме найширших кругів«. Отже треба виховувати »найменшого брата« і добрий учитель найде все признання і вдячність, повагу і любов у всіх.

Книжку цю повинен читати не лише фаховець учитель, але і родичі найдуть тут багато цінних уваг, до яких зачислю уваги на ст 41 під заголовком: »Як родичі своїх дітей можуть зіпсути«, а також теми до розговірок з учениками, розложені по місяцям на цілий рік (ст. 45—46). Збірка цих розговірок, це може одна з найвартніших сторінок цієї впрочім в цілости доброї книжочки. Юліян Дзерович

Д-р Гавріл Костельник, *Помання душ*. Із літературної критики: I. »Чесність з собою« В. Винниченка. II. Павло Тичина. III. Плюси й мінуси в поезії І. Франка. Видазництво »Добра Книжка« Львів 1923. ст. 95, 80.

Отся книжка, це новий, цінний набуток для нашого письменства; і можна сказати — вповні оригінальний. Досі наша книжкова критика звикла була «заслужених» авторів лише хвалити; звідси то й отсі теперішні «брацтва взаїмної адорації» наших молодих письменників. А вже сказати правду про «старих» («ювілятів» чи «геніяльних творців») в нас просто не водилося. Людці, що валили всякий «авторитет і догму», стали для філістерської суспільности якимось табу, непорушним і святим, австритетним. Валити їх правдою, це в нас досі щось нечуваного. А до того ще взяти собі за критерій католицький світогляд? Справді, автор «Ломання душ» це якесь *enfant terrible* у нашій критиці. Балакає те, що думає, вносить щирість у затхлу атмосферу отих Франкових «ідейлістів» з болюта. Отже й не диво, що про книжку нічого наші критики не пишуть; держаться старого засновку: коли не можна чогось заперечити, треба його промовчати. В нас пишеться багато про кожду книжечку з області діточого письменства (очевидно, коли її видало патентоване *ad hoc* видавництво), хочби вона мала лише 12 сторінок; зате на критику справді поважної книжки не спромігся ні один із наших галицьких часописів. Одна лише таборова «Веселка» дала нам про «Л. д.» рецензію М. Селегія.

Книжку «Л. д.» творять три критичні начерки: I. «Чесність з собою» В. Винниченка. II. Павло Тичина. III. Плюси й мінуси в поезії Із. Франка. Хоч автор і дав книжці підзаголовок «з літературної критики», то це названня не підходить вповні до всіх трох критичних начерків. Авторowi «Л. д.» не йде так про аналізу форми критикованих творів, (що ми тепер привикли звати «літературною» критикою); радше хоче він виказати при розборі поодиноких творів вплив атеїстично-матеріалістичного світогляду на творчість письменника і то як на форму (П. Тичина, І. Франко) так і на зміст (В. Винниченко та два інші). Інакше кажучи, критик хоче виказати на примірах творів трох визначних письменників атеїст.-матер. світогляду, до чого доводить у літературній творчості цей світогляд своїх приклонників.

Перша розвідка про Винниченкову «нову мораль» виказує наглядно, до чого мусить довести послідовно проведена до кінця «нова» етика матеріалізму; буде це «поворот до скотини» для одиниці, а для суспільности «*bellum omnium contra omnes*». Філософи зідеалізували теорію атеїзму; письменники (у нас Винниченко) конкретизують ідеологію, дають їй тіло, зміст життєвий. «А сей зміст страшний! Він веде до повного заперечення людськості, до нігілізму» («Л. д.» ст. 5). Замість сподіваного «визволення», остається тільки «ломання душ»; з цілости душі виключається розум, лишаючи на його місці будьто гін (інстинкт, *Trieb*) — так у Винниченка, — будьто почування, настрої — так у Тичини. Матеріалістичний світогляд «ломить» душі, відбирає їм гармонійність, робить їх нецілими, неповними. І твориться тут, навіть в атеїстичній голові, поганий диссонанс: життя атеїстично ведене засуджує на смерть людський розум, в ім'я якого построєне воно само. Наслідок осуджує причину, син — батька. Замість осудити фальшиву філософію атеїзму, матеріалістичні модерні письменники присуджують свій власний розум та думку на неблаганну смерть.

«Людське серце до краю обідніло» (Тичина), а з ним і поезія через те, що з поетичної творчості вимітується всякий свідомий зміст. Людське серце хвилює лише між двома берегами: радості й горя,

і щоби збагатити його життя, треба конечно тієї творчої сили ума, що зветься розум. І лише, коли отсі дві сили зіллються в один гармонійний акорд, щойно тоді повстане справді поетичне мистецтво.

Тичину, на думку автора »Л. д.«, убиває з одного боку виключення мотивів змісту із творчости (оте Верленівське хвилювання серця-ритму: »De la musique avant toute chose...«), з другого боку, коли де й вирветься ідея зпоміж чистого ритму серця — плосколобність марксовського матеріалізму відбирає їй увесь поетичний чар.¹ Якщо піде в один бік, зломить душу свою як мистця — заверне в другий бік (»агітпрози«) ломитиме (як Винниченко) ще й душу суспільности.

Запит Тичини, заввіреного в революційні надбання, »хиба й собі поцілувать пантофлю папи« — радить автор »Л. д.« сповнити на ділі справді. Повернути до дійсних джерел поезії: цілої повноти життя душі, (не виключаючи й релігійної ділянки) освіченої правдою Божого слова — це на думку Д-ра К. єдиний вихід для Тичини: »треба пам'ятати про се поетам: скільки хто Бога стратить, стільки душі стратить, а скільки душі; стількиж поезії, стільки й людської природности« (41 ст.)².

Найсолідніше написана третя розвідка »Плюси й мінуси в поезії І. Франка«. Д-р Костельник розділив її на кілька частин. У першій (»Загальна характеристика«) виказує, що І. Франко не є генієм, лише майстром і то з великим нахилом до рефлексії. Первісний свій талант доповнив Франко »ідеалами« Aufklärungphilosophie і з таким надбанням приступив до творчости. Як і Тичини, так і Франкове серце обідніло при таких підложу. »Се є пражерелом усіх мінусів і плюсів у поезії Франка, що він своїх думок та почувань не міряє о Абсолюта, але о звучайне суспільницьке тло« (»Л. д.« 55 ст.). Коли Тичини атеїст, світогляд забрав частину душі, то у Франка забрав він майже цілу його власну душу, а на її місце вложив просте суспільне тло. А що ніколи людина не відчує душі суспільности так, як відчуває свою власну, то й через те поезія Франка набрала закрутку тенденційности, моралізаторства.

В другій частині розвідки »Плюси й мінуси« говорить критик про »Рационалізм та матеріалізм Франка«, в третій про »Мойсея«. »Мойсей« — на думку Д-ра Костельника — це один із невдачних тво-

¹ Автор »Л. д.« брав під увагу лише три перші збірки П. Тичини. Та що його пророцтво було добре, вказують останні поеми Тичини (»Сковорода« і »В комичному оркестрі«); в них марксовсько-матеріалістична філософія вбили вповні поезію, полишивши з давного Тичини само хиба назвицько.

² Чого не доказав до кінця Д-р К. в своїй книжці, те самеж життя проказує: в большевицькій республіці мистецтво засуджене тепер бути служкою реклами для радавлади В »Червонім Шляху« (ч. 4 5, з 1923) знаний донощик Гадзінський »остерігає« прим. Ю. Меженка, щоб не поважився мати інших поглядів на питання мистецтва, як їх заповідує »пролетарське мистецтво«. Тамже остерігається поетів перед усякою »містикюю« (себто шуканням глибин власної душі, замість оспівування всяких позверхних революцій, маніфестів тощо). В тім же числі вміщено протест проти поневолення мистецької творчости, підписаний трома большев. таки письменниками: вони жалуються, що їх творів не печатається (мовляв, що вони не пролетарські), а коли вони приневолені поміщувати їх у не »пролетарських« журналах, то на них цькується загал читачів, залякується їх доносками і т. и. З огляду на такі умовини життя, вони взагалі перестануть дописувати до радянських часописів. — У тому же часописові є згадка про реферат С. Єфремова про сучасну укр. поезію, С. Є. характеризує творців сучасного »пролетарського мистецтва« як »ідіотів« та и. тому ж подібними словами. Реферат викликав велике обурення в »мистецьких колах«, але всеж таки С. Є. бодай раз мав спромгу висказати широко свої думки про »нове мистецтво«.

рів Франка, що критик виказує розбором архітектоніки поеми. Дальше каже, що «Мойсей» твір атеїстичний та грубо тенденційний. Франко вміє руйнувати «а однак, коли сам зачне будувати, то його будова від подуву вітру валиться... Життя і світ не даються запхати у вузьку реторту раціоналізму й матеріялізму». («Л. д.» 94 ст.)

На загал: у Франка є золоті зеренця, проте цілість будови, його творчість, неприродна.

Крізь цілу книжку Д-ра Костельника червеною ниткою проведена думка, що атеїзм ломить душі, ломить поетичну творчість: «скільки хто Бога стратить,... стільки стратить поезії».

Нехай отже загальне подання змісту книжки говорить про її вагу для всіх, що бодай трохи цікавляться поетичним мистецтвом.

Не хочу тут хвалити добрих прикмет автора: живого стилю, ясности думок та викладу. Хоч би їх навіть в автора не було (а є якраз навпаки), то вже сама тема книжки вносить стільки життя в нашу дотеперішну «адораційну» критику, що книжку задля неї самої треба назвати цінною. Це признає навіть і (одинокий до тепер) противник Д-ра К-а п. М. Селегій у «Веселці» (II. р. ч. 7—8. ст. 63). «Ломання душ» зриває з дотеперішною традиційністю в укр. плиткоматеріялістичній критиці і пробиває нові шляхи католицькому розумінню мистецтва.

Є в книжці й деякі речі, що їм там — на думку нашу — не місце. І так: на 47. ст. автор, бажаючи здефініювати типи генія і майстра, вживає зараз на початку слова «думаю». Безперечно, автор є певним авторітетом в області філософії для католиків; але інакше мається справа з невіруючими. Для них повинен був автор свої вискази спомогти ще й іншими, для раціоналістів, більш авторітетними даними.

Також не здається мені певним, що Франко охарактеризував цитованими (на 92—93 ст. «Л. д.») словами християнство, як це йому приписує Д-р К. Також добре можна примінити ці слова і до новочасного жидівства.

До похобок книжки належать (це вже по адресі видавництва) дрантивий папір і слаба коректа (62. ст. «піврану» зам. «нірвану», 64 ст. «фікція» зам. «фікція» і и.). Книжка безперечно вартна була сього, щоби поставитися до її зверхого вигляду з більшим піетизмом, як це зроблено.

О. П-к

Василь Бобинський. Ніч кохання — сонети. Видавництво «Молочний шлях», Львів 1923. ст. ? 16⁰.

Є це збірка сонетів (числом XV) молодого автора, партійника галицьких комуністів. Цілу збірку можна дуже влучно схарактеризувати одним стихом, що знаходиться в VI. сонеті: «Струмкує пісня божевільномовна»... Що правда, автор має поетичний талан, але він уживає його лише на те: «Нехай горить, нехай палає світ»... Остання моральна гниль і розпусницькі богохульства становлять зміст цих сонетів. Провідною зізвздою для комуністичного автора є — апотеоза сексуальної розпусти. Він чваниться тим, що його «душа гріховна, стидких пороків повна» (II), а через нову розпусту стає вона «несплямлена святою»; йогож любка через ту саму розпусту (либонь першу в життю) стає «свята» й «невинно-кровна» (VI). Але... кождий пес цього рода «святістю» й «невинністю» далеко перевисшає автора тих пльгавих сонетів і його любку. З огляду на це — видавництво

»Молочний шлях«, коли стало видавати такі перли »собачої святости«, властиво повинно було прибрати назву »звіздобору пса«... як це вже видно й з самої вінети на окладинці книжечки. О, дійсно: щасливою стане українська нація, коли її молоді поети носитимуть у собі песю душу, й стануть... гавкати! тай цілу суспільність учитимуть цієї штуки. Буде чим похвалитися перед іншими народами. А саме тим, що такі Бобинські визбирують з їх літератур найплюгавіші, розпусницькі, »божевільномовні« пориви й образи (так пр. »змії — білі ноги« (VIII) запозичив собі автор з Heine) й апотеозують їх — на сором іншим народам, що вони цього — так безлично й так по штубацьки — не вміли зробити...

К.

Для світла

Релігія — це винахід священиків для інтересу. Так може видаватися на перший погляд, — але тільки мало думаючим. Передовсім правда!

Релігію, мовляв, винайшли священики, жреці. Священики мусять так говорити; за те мають пенсію і удержання.

У відповіді на це одна теза й одно питання.

1. Желізницю винайшли кондуктори, а телефон винаходом телефоністок. — Що на цю тезу скажуть панове кондуктори і панни телефоністки?

Фраза про винахід релігії священиками та жрецями точно стільки має правди, як »теза« про винахід телефону телефоністками.

2. Священики мусять так говорити; за це їм платять; отже (тихий або голосний висновок): релігія видумкою та неправдою.

На це одно питання. Учителі рахунків і математики також мусять так говорити й учити« і за це дістають пенсію. Чи задля того математика є видумкою та неправдою? — Знова маємо логіку фрази.

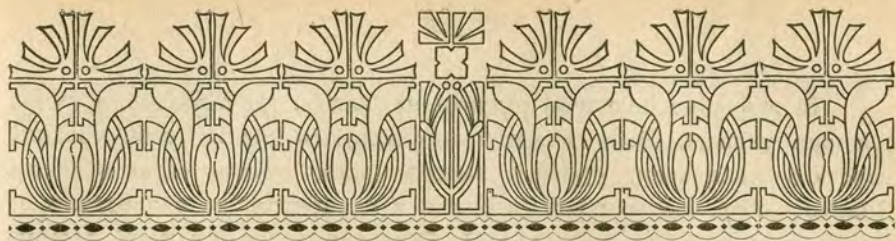
Священики мусять так учити, — це правда. Однак вони так по всі часи говорили та говорять, коли не пенсія була нагородою, але убожество, нужда, кайдани і смерть! Чи й тоді »пенсія« їх склонювала, щоби так говорили? Хіба ні. Отже що? — Тільки правда і глибоке про неї переконання.

Така то логіка фраз!

Ос. С.

Світла й тіни

Густо-часто доводиться в людському житті зустрічати многократні засвідчування «за» і «проти» («але») в одній і тій самій справі, в одних і тих самих життєвих проявах. У великій мірі це проявляється передусім там, де панують тонкі і ніжні взаємини права, обов'язку, відповідальності, слухності тощо. Й менше про це, чи то будуть вияви додатні, чи тільки відемні — факт остає фактом, що свого рода світла й тіни товаришать усьому, що людське. Не вільні від сього поодинокі особи, не вільні більші людські гурти, не вільні навіть і великі суспільні організми, якими є на пр. держави. В останнім випадку ці світла і тіни виступають яскравіше як де іноді. Держава прецінь проявляє своє ділання виразнійше, бо стоячи немов на верхівях вона точнійше зраджує як добрі так і відемні свої прикмети.

Коли ми присвятили вже декілька слів загальній справі, себто засадничо заявили за правом держави до молодого покоління, тепер хочемо підчеркнути принаймні деякі світла й тіни, що їх помічується при виконанні сього права державою.

В першій мірі треба завважати, що сам факт існування такого права свідчить про велику знаменитість та про високе і благородне післанництво держави в людській суспільности. Задля него держава, передусім національна, звязана тісно з тим елементом, що становить цілу її надію і будучність. Вона звязана з тим молодим життям, котре розвивається, росте і формується на доконечного горожанина. З боку держави це немов друге батьківство, друге материнство для сього мношества молодих, що то не відділюючись від рідного батька і рідної матери узнають у ній свою вітчину, свою традиційну батьківщину. Молоді прилягають до неї як до рідних собі, як до своєї родини, даючи їй любов свого серця і завзяття своєї природи.

Ось саме тут лежить основа всякого світла, яким може опромінювати себе держава у виконанні свого права супроти молодого покоління. Тільки ця знаменита і так глибока лучність, відчувана і державою і молодим родом, зродила і досі родить всіх великих мужів стану, всіх щирих патріотів, кожде карне військо, всіх характерних громадян.

Та звичайно політичні рахунки не знають, так сказатиб, дружних і щирих укладів. Вони ділять і відмежовують рідних собі, мішають ворога з приятелем, сусіда з зайдою, вони лучать огонь з водою. Знаємо чейже, що існують держави з елементом не однородним, із горожанами ріжних народностей. Безперечно, що й у такій державі право до молодого покоління не спочиває. Вона й тоді звязана з молодими, але звичайно ця лучність не опромінюється світлами, а оповивається тіннями. Ненаціональна держава, як свідчить історія, замість батька-матери повнить для молодого покоління ролю вітчима-мачохи. Відси то природною konieczністю молодіж иншої народности не почувает себе як у родині, а коли насильно вціплюється їй це, чого не буває в батька-матери, що чуже її родинному почуванню, тоді вона природно відвертається від цієї держави, як від ворожої собі.

Очевидно, це явище зовсім зрозуміле, і воно родиться самовільно як наслідок з поставленої причини. Крім сього, інакшого явища не можна навіть надіятися. Бо коли розумна людина добровільно чи теж насильно прилучується до держави, ще тим самим вона не визбувається своєї національності, своїх національних почувань і ніяк не зрікається своїх природних прав на самостійне, незалежне існування. Й треба лише, щоби держава стала легковажити собі природне право національної совісти, або заглушувати природний, доконечний протест вільної людини, як самочинно виринуть прояви, які називаємо тіннями. Тут беруть свій початок з одного боку довгі ряди всяких революціонерів, скритих і явних конспіраторів, а з другого — осібняки зі зломаними характерами, народні Ефіяльти.

Та однак лучність держави з молодим поколінням не є чимось окремішним і питомим тільки їм обом. Держава бо остає в лучности і з иншими горожанами, котрі не входять у склад молоді. Тому й зазначені світла та тіни можуть однаково супровожати виконання державного права як супроти молодих так і супроти старших. По тій причині звернемо тепер увагу на такі області, котрі належать виключно до світа молодечого і де, послідовно, всі світла і тіни замикаються тільки в тих вузших рамках.

Такою є передусім область навчання, школи і виховання. Одно й друге, наука і виховання, це питоменність і вимога молодих. Наука потрібна і конечна, однак вона сама в життю молоді не становить окремої ціли. Її підпорядковуємо вихованню, котрого наука є частиною і домаганням. Властивою ціллю остається все виховання. Колиж перший і природний обовязок виховувати молодіж мають родичі, як це було висше сказане („Поступ“ IV. 65), тоді слідує також, що й саме навчання належить до основних обовязків батьків. Вони отже можуть або самі навчати, або подбати, щоби хто инший учив їх діти. Кінець

кінців ця справа взяла такий оборот, що якась кількість родин подає собі руку і каже навчати дітей спільно. Так повстає школа.

В самій річі школа є суспільною установою, яку родять потреби родин, щоби при її помочи сповнити як слід свій обов'язок з огляду на дітей. Задля великих користей школа дістається під охорону держави, котра по своїй цілі має обов'язок продовжувати і завершувати те, що сповнює і будує родина. Зі свого боку, як досконалий організм, має і держава право та обов'язок ще окремо на свою руку закладати школи, пильнувати навчання, настановлювати учителів і т. д., однак при тім усім не вільно їй легковажити і йти наперекір правам родичів і націй. Доки тільки держава шанує це ніжне право родичів, або — коли вона ненаціональна — поодиноких народностей, досі спливають на державний організм самі лише світла. Якжеж тільки держава бодай на крок перетягне своє право, тоді за виконанням нею свого «права» послідувать тіні. Тоді вона перестає бути виразником і охороною родин, громад і націй, стаючись лише молотом, що кує кайдани і заострює жало мести — для себе самої.

Те саме треба сказати і про виховання, яке дає держава молоді. Воно мусить у своїй основі годитися з усім, що є святе і дороге молодій людині, котра на завсіди остається Божим сотворінням, дитиною своїх родичів, членом своєї нації. Кождий вилім, під яким небудь тут оглядом, несе за собою ціле пасмо тіни.

А однак не тіни, тільки світла мусять товаришити виконанню кожного права, а передусім так ніжного, яким є право держави супроти молодого покоління. Тільки світла мусять переважувати і їх на першій місці мають добачити піддані, щоб у їх сьйві зблідли й тіни, які часом проявляться.

Й. Скр.

Під один прапор

Кождий народ стремить до своєї власної держави. Цей гін є природний, справедливий й самозрозумілий. Так само український народ мріє про Соборну Україну. І скорше чи пізнійше (це залежить від нього самого), мусить прийти до здійснення того його ідеалу.

Та є ще друга мрія в кожного народу: бути сильним. А до сили доходить різними шляхами. Одним із них це єдність віри, єдність церкви.

Український народ визнає тепер різні віри й належить до різних церковних організацій. В Галичині є він віри католицької, за «сокальським кордоном» належить до варшавської автокефальної православної церкви, на Великій Україні до київської автокефальної православної церкви, до так званої Тихонівської церкви, до большевицької «Живої Церкви» і до різних сект, головню

штунди. Розтіч страшна. Та не забуваймо, що це часи революції. Після втихомирення революційних пристрастей, після повороту до правильного життя, до сподіваних нами красших відносин, може бути мова тільки про дві церкви: католицьку й київську автокефальну. Штунду треба вважати радше внутрішньою недугою православної церкви. З уздоровленням православної церкви мусить і штунда зникнути. Тихонівщина знов звязана з Москвою, а »Жива Церква« з большевицьким режімом так, як варшавська »автокефалія« з режімом польським.

Та заки прийде до правильних відносин, ми маємо перед собою покищо вичислені в горі різні віри й церкви. Яка нас жде робота в тих правильних відносинах, про те тепер іще не пора говорити, але пора застановитися над нинішнім станом і подумати, чи вже сьогодні не можнаби дечого зробити в справі зєдинення українських церков.

З огляду на різні обставини, а передовсім з огляду на будучність, можливі нам тепер і єдино поради зносини тільки з обома автокефальними православними церквами, ц. є. з церквою київською й варшавською, цею останньою, розуміється, тільки як переходовою, тимчасовою.

Коли приходиться говорити про так складну проблему, як зєдинення церков, треба вперед порушити одно засадниче питання.

Ось воно: В котрий бік, в яким напрямі має звернутися праця над зєдиненням? Чи ми всі маємо стати уніятами, чи православними (автокефалістами)? Значить, ишими словами: чи вступати нам усім до католицької (уніятської) церкви, чи творити народню українську автокефальну церкву? Третього виходу нема.

Признаю, що ця друга думка для деякого дуже приманчива. Сьогодні націоналізм помимо всего є далеко сильніший, як був колинебудь. Кожда нація хоче жити своїм національним, незалежним життям. Чомужби й церква не мала бути народньою, від нікого незалежною, автокефальною? Чому її головою мусить бути конечно чужий чоловік, єпископ далекого Риму, а не свій Українець, єпископ золотоверхого Київ?

Поминаю догматичну сторону сього питання, зазначую однак, що говорю тільки до тих, що стоять на основах Євангелія, а Євангеліє нігде не згадує про народню церкву, а противно, домагається виразно одного стада під одним пастирем. Я виходжу тут тільки з практичного, утилітарного становища й ставляю питання: Котра концепція для українського народу, для української держави, для самої української церкви, корисніша: чи концепція церкви католицької (уніятської), чи церкви народньої, автокефальної? Коли дещо основніше й зовсім безсторонно розберемо це питання, так мусимо прийти до висновку, що церква католицька (уніятська) для нас значно корисніша, як народня, автокефальна.

Церква може мати тільки тоді спасенний вплив на свою суспільність, коли є зовсім незалежна від державних впливів. А церква народня мусить стати рабинею держави. Відомо, що в давній Росії єпископів трактовано нарівні з державними урядниками, а священиків загал не називав інакше, як царськими жандармами. Про положення варшавських автокефалістів не треба й згадувати. Буде народня українська церква, то й вона буде мусіла піти в службу

державних органів, і через те стратити вплив на свою суспільність. Зовсім інакше, коли церква якогось народу має своє головне оперття не на примхах змінного народнього правительства, а на Петровій скалі. Чи маю пригадувати історію останніх літ у католицькій Галичині, а з другого боку на православної автокефальній Волині? З ким має числитися в обох випадках Варшава? З ким на ділі числиться? Колиби ми були такими автокефалістами як Воляняки, з нас давно вже й сліду не осталоби. Противно, колиби Воляняки мали своє оперття в Римі, не стрінулаби їх така доля, яка їх тепер стрічає. А те, що з Волиню діється, зглядно може статися з кожною народньою, автокефальною церквою, чи вона в чужій, чи в своїй власній державі.

Та не тільки для самої церкви є користь з її злуки з Римом. Ще більшу користь має сам народ, сама держава.

Ми приступили до квестії дуже дразливої, а я нікого дразнити не хочу. Тому обмежуюся до кількох натяків, примірів. Цікавий читач зволить сам над цим питанням основніше застановитися, а я певний, що признасть мені повну рацію.

Суспільним життям не кермує ані сам закон, ані сама сила. Більшу вагу чим одно і друге разом має ідея, має суспільне ідейне виховання, має світогляд, якому суспільність поклоняється.

Державна суспільність держиться карністю, єдністю. Анархією ніяка держава довго не вдержалася. Анархія мусить прийти згодом там, де замість моральности запанує деморалізація, мусить прийти там, де моральний авторитет утратить свій авторитет, а ще скорше там, де той авторитет не є ніяким авторитетом.

Колиби Росія була католицькою, большевизм бувби там неможливий. Колиби полуднева Німеччина не була католицькою, ціла німецька держава сталаби вже давно комуністичною.

Нічого не значить, що тепер в католицтві живе тільки около шість мільонів Українців (Східна Галичина, Закарпаття, Америка, Канада, Бразилія й Аргентина), а в православію більш як шість разів стільки. Пригадуємо, що правобережна Україна була недавно майже ціла католицька; що українське православля відносилось все прихильніше до католицтва, як пр. російське чи царгородське православля, котре в своїм інтересі роздувало й піддержувало ненависть православних Українців до Риму. Підношу й це, що вже самим зірванням зносин з Царгородом зглядно з Москвою наші православні брати зрадилися, що їх церковна організація стоїть на хитких ногах.

А й з психологічного боку лекше православному прийняти кілька нових догм, котрих він досі не признавав, як католикови вирікатися тих самих догм, котрі він уважає за однаково святі, як і всі інші догми.

На мою отже думку, праця над зєдиненням українських церков повиннаби вже з чисто практичних зглядів іти в напрямі злуки цілої України з Римом.

Коли буде усунена найважнійша й одинока пер пона, це є, коли православні признають непризнавані досі ними догми, все инше піде гладко. Католицька церква не робила й не робить ніколи ніяких трудностей при злуці з нею в справах недогматичних, значить, обрядових, дисциплінарних, адміністраційних і т. п. Про-

тивно, вона йде тут звичайно на як найдальші уступки. Були вже з католицького боку опрацьовані не раз подрібно пляни такого евентуального уладнання відносин між Римом а православними церквами, що перейшлиби на католицтво. Такі пляни, начеркнені відвічальними церковними мужами, повинніби вдоволити й найбільш непримиримого православного обрядовця чи каноніста.

Теперішня пора надається саме як найкрасше до того, щоби наші відповідні чинники навязали в тім огляді зносини як з автокефалістами варшавськими, так і київськими. Варшавські знаходяться в дуже скрутнім положенню. Колиби нинішні відносини скоро не змінилися, їм грозить повна загибель. Виратувати їх може тільки злука з Римом. Так само в незavidнім положенню автокефалісти київські. Вони без законної церковної ерархії. Ніякий східний патріарх не хоче їх признати. Це грозить їм цілковитим упадком або переходом в чистий протестантизм. Саме пора поговорити з ними. Це люди гарні, ідейні. Вони не повинні відкинути витягнутої до них братньої помічної руки.

Серед трагічного лихоліття, що його переживаємо, кріпшає між нами останніми часами потішаюча проява єдності національного фронту. Колиби так у парі з ним пішло також обєднання на полі церковнім, тоді до здійснення нашого спільного ідеалу лишивбися тільки один крок.

Д-р Ярослав Левицький

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Продовження)

Сусіднє малювання, «зрада Юди», знаходиться на вузькій поверхні між віконницею а західною стіною. Обмежуючись у так малих рамах, артист не міг намалювати в ній більшої композиції і тому перевів її на лад простих іконографічних східних зразків. Змістом своїм вона зовсім пригадує сandomірське піймання Ісуса.

Уклад сусідного малюнка, «невірний Тома», є рівнож згідний з правилами атонської книжки¹. Під оглядом декоративним є він влучно скомпонований. Домінуючою є тут особа Христа, уміщена на першому пляні з краю, їй же є підпорядковані прочі статі в клячучих і стоячих позах. Ісус являється перед архітектурою, якої кривля висунена з переду вкриває голову Учителя, неначе бальдахим. Перед ним клячить Тома, а вкладаючи праву руку у рани Христові, в покорі глядить на Нього. Прочі апостоли стоять з заду.

Вже висше було згадане, що в південно-західному куті каплиці знаходиться саркофаг Казимира Ягайловича. Прикріплений довшою частю до полудневої стіни, він вкриває майже в цілости малювання, зображуюче успення Богородиці. І так, зпоза колюмн королівського

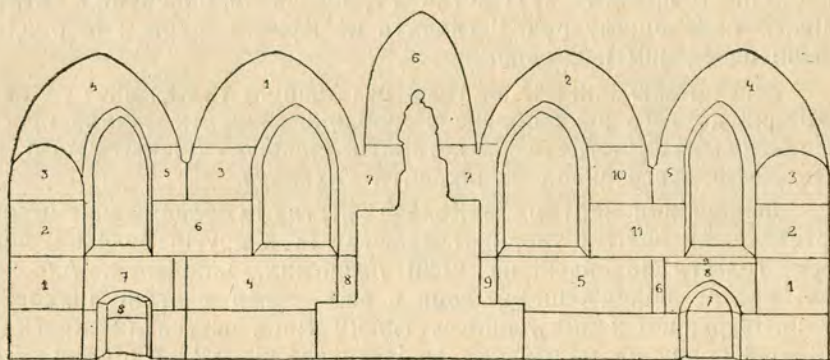
¹ 'Ερμηνεία §. 314. 'Η ψήλαφησις τοῦ Θωμά. Вона велить представляти Тому стоячого зі звоєм у лівій руці, на якому має бути напис: «Господь мій і Бог мій». В нашій картині цього нема.

намогильника видніють тільки фрагменти розпису, не даючи одначе ніякого поняття про його концепцію.

Низом, в досить глибокому заглибленню муру, видніє в погруддю благословлячий Ісус. В нинішньому стані відновлення, ікона ця виглядає гарно.

Західна стіна представляла скупий матеріал до покриття її поліхромією. Є в ній два великі вікна, а на цій простороні, зменшеній ще низько спадаючими зв'язами луків зводу, живописці примістили ряд розмірно малих малюнків. Іменно над першим вікном, замкнене ребрами його й стелі бачимо: 1. Стрітення, понад другим 2. Воскресення Лазаря. Під образом »Стрітення«, а за першою конзолею луків представлено біля вікна 3. суд Каяфи, низше же видніє дальша частина сцени »Ісус і невірний Тома«, вкінці під ними всіми на цілій ширині композиція 4. »Жерело життя«. Положенням відповідає їй з другої сторони стіни долом 5. Воздвиження Чесного

Південна, західна й північна стіна каплиці св. Хреста

Хреста. Дальше — між обома вікнами знаходиться, закінченна середушими ребрами зводу, картина 6. Хрещення Господнє, а під нею 7. Страшний суд. Побіч неї і в сусідстві малювань »Жерела життя« та »Воздвиження Чесного Хреста« зображено 8. постать св. Єлисавети й 9. св. Софії. Низше від воскресення Лазаря видніє 10. Христос перед Пилатом, врешті, під цією сценою і над »Воздвиженням Чесного Хреста« 11. Симеон двигає хрест (розпис аналогічний розмірами до образу »Невірний Тома«).

Стрітення є ілюстрацією слів св. Луки, цього апостола-мистця, котрого ціле євангеліє визначається живописною красою описів. »... А був чоловік у Єрусалимі на ймя Симеон; і чоловік сей праведний та побожний сподівався потіхи Ізраїлеві; і Дух святий був із ним. І було йому сповіщено від Духа святого, що не бачитиме він смерти, перш заки побачить Христа. І прийшов він Духом у церкву й як принесли маленького Ісуса взяв він Його на руки свої, і благословив Бога та сказав: Нині відпускаєш раба твого Владико, по глаголу твоєму з миром: бо виділи очи мої спасення твоє, що приготував еси перед лицем усіх людей, світло на відкриття поганам і славу народа Твого Ізраїля... І була Анна-пророчиця, а прийшовши, віддала хвалу Господеви...«¹ Цю картину бачимо в каплиці

¹ Лука II. 25—38.

св. Трійці. На фоні струнких будівель стоїть Марія в хвилі, коли зложила на руках старенького Симеона дитя. Похилена стать старця не так може літами, є радше знаменем безмежного щастя від сповнених бажань його. За ним поступає пророчиця Анна. Згадуючи про цю композицію, проф. Соколовські одушевлявся нею зазначаючи, що вона дає найкраще поняття містичного, глибокого й торжественного настрою византійського мистецтва.

Воскресення Лазаря було улюбленим мотивом старохристиянської живописи. Цю подію зображували ще в катакомбах та на саркофагах і то частійше від інших чудес Христових. Наш малюнок переведений в дусі східних зразків. У верховій його часті є намальований пророк, без сумніву Осія, котрого віщування відносилось до воскресення Лазаря. Символом цього є мала гробниця, держана ним в лівій руці. Середину композиції займає Ісус, відданий незвичайно благородним рисунком, за ним же видно гурток апостолів. В правому куті встає з гроба Лазар, оповитий в смертну одіж. В найвищому подиві глядить на Христа Марія і Марта, падаючи перед ним навколішки.

Зміст малювання «Христос перед Ананієм та Каяфою» є також подібний до того рода образу в Любліні. Лише невеликий простір не дозволював мистцеві представити більшу кількість осіб, або й не хотів цього, щоби не шкодити укладові.

Дві долішні картини: «Жерело життя» і «Воздвиження чесного Хреста» вже новітні твори. Намальовані їх в другій половині минулого століття Яблонські на місці первісних, знищених. Але хоча так недавні походженням, вони є вже тепер в стані цілковитої руїни. Із першої з них лишився тільки тинк, пересяклий красками, в другій поволока малювання повідставала від муру й цілими кусниками відпадає.

На розвиток композиції «Хрещення Господнього» вплинули описи євангелистів, легенди, літургічні уступи й псалми. Концепція найраніших малюнків, доволі проста. Їх головними елементами являються: Ісус — переважно нагий, опісля Іван Хреститель, стоячий по правій стороні Христа й вкінці персоніфікація Йордану. Отся особовість, взята зі старогрецького мистецтва, зістала введена на основі слів псалма Асафа¹. Дотичні слова сього псалма звучать: «Тебе побачили води, Боже, води бачили Тебе й злякались; безодні здригнулись». Поміщування його було так загальне, що для ріжnorodности стали згодом малювати навіть дві статі, з котрих одна звалась Йор, а друга Дан². Та в нашому хрещенню, подібно як в російській церковній штуці³, цієї появи нема. Зміст образу годиться впрочім з іконописними канонами, в роді Діонізієвого правильника. Отже Христос є представлений наго і стоїть погружений по голову у воді. Над ним бачимо з лівого боку св. Йоана, як кладучи одну руку на його голову, другою показує на небо; одягом його є лише верблюдина кожа. З противного боку видніють три ангели; вони схиляються низько перед Ісусом, тримаючи у витягнених руках ручки, приготовлені до обтертя хрещеного. Має це

¹ Псалом 77. 16.

² G. Schäfer. Das Handbuch vom Berge Athos. Trier 1855. Замітка до § 220.

³ J. Strzygowski. Iconographie der Taufe Christi. München 1885. ст. 29.

пригадувати обряд ще з тих давних часів, коли оглашені входили роздягнені до води, щоби на цілому тілі прийняти тайну хрещення, а діякони осушували їх і вбирали у білий одяг. Та Христови отсю прислугу могли віддати, по думці артиста, тільки ангели. Їх число відповідає кількості ангелів, поміщуваних в російських анальогічних образах, зате Ісус не має вже перепаски на бедрах, звісної в цьому муж мистецтві.

Велике малювання «Страшний суд», обіймаюче цілу середину західної стіни, приміщене, як звичайно в східних храмах, напроти входу, а то для наглядного доказання суєти земського щастя. Та на жаль, воно на все страчене через примуровання тут згаданого монументу єпископа Солтика.

Постаті св. Єлисавети й Софії, патронок жени та матери короля, є видимі лише в горішній часті, позаяк і їх вкриває низом пам'ятник Солтика. Написи над головами обох, про які згадує ще проф. Соколовскі¹, є нині вже цілком затерті.

Зміст малюнка «Пилат судить Ісуса» так точно годиться з відповідним текстом Герменей², що місто описувати його, наведу цей уступ: «Терем і Пилат молодий з малим заростом, має на собі лискучий одяг та підшиту шапку із золотим пером і сидить на престолі. Перед ним же є Христос звязаний і воїни держать його. І громада книжників та фарисеїв показують його Пилатові».

Картина «Двигання хреста» не має більшої артистичної вартости. Переведена наївно, належить до найслабших у каплиці.

(Докінчення буде)

Дамян М. Горняткевич

Десять питань і відповідей на часі³

1. Що це капіталізм?

Капітал, від лат. слова *caput*-голова, після загальної міжнародної назви, означає головну суму. Під капіталом розуміємо наперед грошеву суму, яка приносить відсотки, а в ширшій значінню вважаємо капіталом кожне посідання, яке приносить власникові сталий дохід. Інші розуміють ще під цєю назвою випродуковані добра, котрі служать до дальшої продукції. Капіталістична економія це спосіб господарки, в якій біля природних скарбів і продуктивної сили, капітал є конечним чинником витвору. Капіт. економія, звана також капіталізмом, вже в своїх головних зарисах була і в давних часах. На загальне поширення капіталізму вплинуло передусім розмноження людського роду, а за ним потреби мас, винайдення машин та розвиток промислу. Капіталізм в такому поняттю є для сучасного культурного людства необхідним до життя. Слово капіталізм означає також надмір грошевого капіталу в суспільности та державі. Цей надмір завсиди був і є шкідливий. Під капіталізмом розуміється ще певний напрям в модерній економії, котрий має свій корінь в матеріалізмі та з природною конечністю шкідливо впливає на людство.

¹ М. Соколовскій. О малярствѣ рускомѣ. ст. 16.

² *Επιγραφή* §. 292. *Ὁ Χριστὸς κρινόμενος ἔμπροσθέν Πιλάτου.*

³ Гл. «Die Wacht», Düsseldorf — за січень 1924. 110 сл.

2. Що це матеріалізм?

Materia-річ, предмет, отже матеріалізм це така філософійна система, для якої існує лише річ, матерія, це що тілесне, змислове, експериментальне. Він перечить істновання нетілесної, духової душі, після него — нема духового творця світа, нема жадного Бога. Кождий капіталіст, що є приклонником матеріалізму, добачує свою останню ціль лише в річах земських, в зиску, в силі, в уживанню. Новітний капіталізм є, з деякими виймками, цілком матеріалістичний, це значить, що його найвисшим ідеалом є збирання дїбр, збільшення приходів, помноження капіталу. З конечности такий капіталізм мусів викликати противний відрух, соціалізм.

3. Що це соціалізм?

Лат. слово socialis-товариський, дружний. Соціалізм можна определити як засаду стоваришимости, спільноти. Після цього поняття соціалізм мігби бути чимось красним та хвали гідним. Кождий час мав благородних приятелів людського суспільства, які економічному егоїзмови та визискуванню убогих протиставляли соціалізм. Також проти модерного капіталізму виступили християнські «соціалісти», як пр. славний єпископ Кеттелер з Майнцу, Катрайн, Пеш, Лев XIII. Цей ідеальний соціалізм вимагає, щоби економія зїстала підпорядкована висшій, вічній цілі людського життя, і щоби плоди праці не припадали виключно капіталови, але щоби по справедливости були розділені між загал. Колиж нині загалом виступається проти соціалістів, то звичайно мається на увазі приклонників Марксівського соціалізму.

4. Що це Марксизм?

Карло Маркс походив з міста Трієру, з роду Жид. Студював право та філософію, опісля видавав якийсь час політичний часопис. Ізза політичних причин прогнаний в р. 1849 з Німеччини переселився до Лондону, де студював суспільну економію і тут запізнався з англійським капіталізмом. В своїм головнім творі «Das Kapital» — ставрався науково доказати, що капіталізм неустанно збільшується, та що в своїй кульмінаційній точці мусить бути заступлений новою економічною формою, ц. є соціалізмом. Головне з його науки це «боротьба кляс». По його думці, історія не повинна бути чимось иншим як тільки одним пасмом клясових боротьб. Поневолена кляса повинна завсіди бунтуватися проти пануючої і кінець кінців повинна захопити владу в свої руки. В капіталістичній клясі панує «буржуазія», а «пролетаріат» мусить з нею вести боротьбу. В тій цілі Маркс видав спільно зі своїм товаришем Фрїдріхом Енгельсом «комуністичний маніфест», в котрім звертається до пролетарів усіх країв і в імя їх спільних терпінь та інтересів взиває до єдности й організації, щоби цим способом набрати політичної переваги та побороти «буржуазію», це є панування капіталістів. Його кличем, знані нам слова: «Пролетарі всіх країв, єднайтеся!» Також і Марксівська теорія виросла на почві матеріалізму.

5. Що означає слово пролетаріат?

Proles-потомок, нове покоління, низші верстви. Вже в стариннім Римі знали про «proletarius'a». Нинішнє поняття пролетаріату є тво-

ром модерного капіталізму. Це велика верства тих, що зависимі від капіталу. Розвій промислу поставив їх в дуже поважні і тяжкі життєві обставини. Звідси зродилася konieczність лучитися разом до боротьби за поліпшення умов свого існування. Злуку та змагання пролетарів називають звичайно «робітничим рухом». Одна частина цього робітничого руху пішла за теорією Маркса та створила соціально-демократичну партію.

6. Що це соціально демократична партія?

В шістьдесятих роках м. століття Фердинанд Ляссаль, Август Бебель і Вільгельм Лібкнехт позасновували ріжні політично-робітничі товариства. Лібкнехт і Бебель пішли за наукою Карла Маркса. В році 1875 на конгресі в Гота приклонники Маркса дійшли до порозуміння з приклонниками Ляссалья, прийняли спільну угодову програму та злучилися всі групи в одну соціалістично-робітничу партію Німеччини. В році 1890 прийняла вона назву соціал-демократів. Вислідом цих змін була нова програма (поправлена Марксом) і проголошена в Ерфурті в р. 1891. Вона складалася з поглядів марксівського соціалізму, та з політичних вимог демократії (demos-народ). Ядром програми було перехилення продуктивних середників, як пр. грошевий капітал, земля, фабрики то що, з приватного посідання на державну власність. Отже замість капіталу приватного приходив капітал державний. Світова війна значно ослабила соціал-демократичну партію, зате на її місце виростає буйний комунізм.

7. Що це комунізм?

Комунізм (від communis-загальний, спільний) це крайно радикальна форма соціалізму. Його змаганням — в цілій точности перести «комуністичний маніфест» Маркса і Енгельса в життя, в життя практичне цілої суспільности. Отже, він зносить усяку приватну власність, себто не тільки удержавлює кожний продуктивний середник, але крім сього передає на власність держави щонебудь хто посідає чи набуває. В него нема приватної обстанови, нема родинного огнища, нема особистого звання чи фаху, зате всьо є загалу і для загалу. Всьо нормується приписами суспільности. Отсю радикальну форму соціалізму, отсей комунізм пробували наладнати російські большевики.

8. Що це большевизм?

У нутрі московського соціалізму стиралися між собою два напрями, радикальний — «большевиків» і поміркований — «меншевиків». Большевики захопили в р. 1917 владу у свої руки і стали переводити марксизм у життя. Хоч не много вони мали за собою, бо ледви горстка пролетарів станула по їх боці, то все таки вдалось їм приеднати собі збунтовану царську армію, та при її помочи завести диктатуру. По скінченню світової війни показалось однак, що переведення комунізму в життя є неможливе. Раз на все мусіли совіти спустити зі своєї програми, залишаючи землю в приватнім посіданню людей, допускаючи до промислу чужий капітал, а провідників фабрик до спільного зиску, вкінці час і заплату праці мусіли унормувати на лад капіталістичний. Одна тільки правдива спільність залишилася по большевицькій реформі в великій масі народу, а це спільне, крайне зубожіння й нужда.

Пануюча верства, хоч нечисельна і завдячуюча своє існування червоної армії, проживає в вигодах і розкошах.

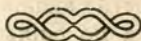
9. Як задивляється католицизм на соціалізм і комунізм?

Католицька наука про власність не знає необмеженого права при розпорядимості своєю річчю. Всяка власність є для християнина добром, повіреним йому Богом і яким він має лише завідувати. В завідуванні цим добром він не може дбати тільки за себе самого, але мусить також старатися про своїх ближніх. Власник капіталу не сміє задержати справедливо заслуженої заплати. Хто має ужиткові добра, цей мусить по спроможності старатися злагідняти нужду, про яку довідається. З другої сторони кожний чоловік, як свобідна особа, має також право до власности. »Держава, пише Лев XIII, не може скасувати власности«. Однак може держава сягнути по власність з огляду на добро загалу, але лише так далеко як добро держави й народу цього конечно вимагає. Комуніст, большевик, здеклярований приклонник Маркса, не може отже бути католиком. Соціяльна демократія, у своїй новій партійній програмі з Герліц, значно відступила від теорії Маркса. Однак вона ще заявляється за боротьбою клас, це є, признається до такої засади, котра противиться християнському духови спільности. Крім цього в своїй програмі вона домагається розділу держави і Церкви, усунення релігії з публичного життя, безрелігійних державних шкіл, для держави жадає найвисшої власти над школою та вихованням а тим самим і над совістю. Як довго обов'язує ця програма так довго католик не може належати до соціал-демократичної партії.

10. Чи давнє християнство було комуністичне?

Соціялісти і комуністи досить часто закидують католицькій Церкві, що вона в науці про власність відступила від правдивої Христової науки; перші християни були комуністами. І справді, Апост. Діянія (IV. 32) звіщають: »А у множества віруючих було одно серце і одна душа; і ні один з тих, що мав, не казав, що це його, але було в них усе спільне«. Це був комунізм, який ще й нині бачимо в кождім монастирі. Всюди, де всі члени одної суспільности є переняті цю безінтересовою любовю, може повстати християнський комунізм, але ніколи не буде його там, де заводиться його насильно. Насильного комунізму не знали й перші християни в Єрусалимі. Коли Ананія продав поле і вдавав начеб він весь свій маєток передавав Апостолам, хоч в дійсности задержав собі частину грошей, тоді св. Петро сказав йому: »Ананіє, чого опанував сатана твоє серце, щоби ти зіграв Духови святому і затаїв із ціни за поле? Чиж те, що ти мав, не було твоє, і що ти продав не в твоїй було власти?« (Діянія Ап. V. 3, 4). Отже поле було приватною власністю Ананія і не було жадного примусу віддавати Апостолам гроші, набуті за поле. Тільки лицемірство було укаране. А коли соціялісти хотять навіть Христа зробити першим піонером нового ладу в області права власности, то забувають, що й до економічних справ відноситься висказ Спасителя: »Мое царство не із сього світа« (Йоан XVIII. 36).

Подав: Василь Каменецький

„Філософія“ сірої днини

Зріст літературної продукції має між иншим і то до себе, що сприяє літературному розбишацтву. — Навіть людя без талану, але з Геростратовим бажанням слави, перекладають різні твори чужих письменників, підписуються під ними як під своїми власними, не змінивши навіть заголовка з оригіналу, — а світ бере то за добру монету, не визнаючися в повені ріжнонаціональної поетичної творчости. До того фальшива Муза помагає тим розбишакам, бо їх крадіж відкривають часто (о іроніє!) люди сильних характерів, яким далекі якінебудь почуття особистої пімсти й не можуть їх здемаскувати, щоби не закинули їм розбишаки, що здемасковано їх з яких небудь инших мотивів особистої пімсти.

Ще ніколи сама зрада не обнизила в нічім вартости особи зрадженої, якщо лише він сам її не обнизить.

Різні наукові авторитети часто зводять науку на манівці, хоч і несвідомо може. Їм вірять світ »на слово«, а кожного хто важиться збивати їх псевдологічну та псевдоодинокую аргументацію, — засипується насмішками, а принайменше кидається під ноги колоди упередження та старається засіяти недовіря в можливість успішного переведення протидоказу. Очевидно, що таке поступовання не доказує нічого иншого як лише інтелектуальну обмеженість та недостачу наукової ініціативи в подавляючій більшости людей.

До людей морально сильніших лінивство підходить дуже хитро. Щоби відтягнути від обовязку підсуває їм приємнішу, хоч усеж таки, працю, прибирає її майбутній вислід у »рожеві форми« успішнішої доцільности на те, щоби не дати потім і тої праці докінчити через підсунення нових приман.

Знаю чоловіка, що йшов із піднесеною від гордоців головою, а ціла його стать виявляла високодумність про власну особу. Аж коли в поглядах стрічних людей зауважав замість подиву іронію, спостеріг із великим завстидженням і зачервонілий, що причина цього дуже простенька: видуваючи ніс, не зауважав, що не витер його зверху хустинкою. Подібні »кари« на порожність у формі простого »випадку« річ звичайна й часта.

Перед століттями сказав Сократ: »Я знаю, що ніщо не знаю«. — Якжеж далеко ще навіть до того людя двадцятото століття, а колиж наступить у них справжне пізнання?

Петро Сосенко Молодший

На фабриці

— Скільки не дивись до долу, окрім тіней на огненному фоні, нічого не побачиш.

Он бачиш: незграбна, довга тінь, наче коцюбою довгою, пораяється в тому вогні. То людина, то не тінь, як тобі здається. То чоловік змагається боротись з життям, властиво не життям, а умовами його. А он далі, бачиш? Три тіни, наче зліпившись до купи, піднімають тяжкий молот і зі всієї сили бють по залізу. Чи ти коштував того хліба? А он, ще далі, придивися гарненько: то випускають залізо,

огненне, горяче, ясно-червоне, кровю здається воно, як трохи прохолоне, а тепер, тепер... не дивися... осліпнеш. Тож сонце люди вкрали...

Я оглянувся. Не було нікого. А мені здавалося, наче хто говорив до мене. Раптом загудів ладунок. Горяче полум'я, разом з їдлигим димом окутало на хвилину верх печі.

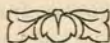
Почувся придушений кашель, лайка. Піч прийняла їжу й заспокоїлась трохи, не багато. Вона так само ненажерлива, як і пелька людська. За кілька хвилин вона знову захоче... І треба давати. Що року, що дня міняються люди, що дня приходять нові й нові і все годують, годують тай годують цю ненажерливу, бездушну піч.

— Знищити її — пронеслося в мене у думці, але зараз же пригадав собі свою нікчемність, свою слабкість і поволі обвели очи розтоплене залізо, і тіни, що метушилися коло нього і далечінь, що повивалася вечірнім туманом, упали на лопату, — механічно руки мої підняли її й полетів червоний кокс до ладунку.

Піч хотіла їсти.

Берлін 20. V. 1922.

Василь Бобрів

Ілія, пророк божий, сумує

Боже! яка горяч на пустині! Мовби небо завязалося знищити землю! Вогонь з цілої півкулі неба ллється мов розтоплена мідь, і спалює все, що на землі. Здається, що червоний пустинний пісок ось-ось стане таяти, й розливатиметься по землі мов розтоплена мідь. Усе, що має свою краску — зелену, чорну, білу; все, що живе — звіря чи рости́на, корчиться, маліє, попеліє — зникає: небесний огонь витягає з нього силу. І здається, що ось-ось ціла земля зникне, як зникли й зорі на небі, а останется тільки червоний лютий огонь — як на небі, так і на землі...

Біда чоловікови, біда верхоблюдови, біда псови — біда всьому живому, що тепер на пустині! Живе з живим співчуває — прикро й глядіти, хочби й на животину, що мучиться в цьому земському пеклі. Води тут стільки, скільки ще осталося в крові. А ця кров випаровує з тіла, бо тіло горить...

Якже це сталося, що тепер тут на пустині — гляди: там під вялим корчем — сидить чоловік, котрого й зеленій земський рай негідний носити? Чоловік божий — Ілія.

Як це сталося? — Саме тим турбується й сам пророк божий. І сумує — тяжко сумує. Думку думкою допитає — а виходу не може знайти. Знайде вихід тільки Господь небесний, що зсилає людям так скрутну долю, щоб люди дивувались. І просить Ілія Бога — благає, щоби вже Господь з його долею скінчив...

— Господи Саваот! Досить уже! Вже досить! Возьми від мене мою душу — бо, як бачу, не ліпший я від моїх батьків — і моя доля не ліпша! — нарікав пророк божий.

Сидів під вялим корчем знеможений та збідований. Два дні не їв, два дні не пив. Мовби це не був чоловік, тільки сухий хво-

рост, що зливався в цілість із вялим корчем. З його висоти не осталась ніяка познака, бо скулився в маленькій тині корча. Вогонь, питомий його душі, що завжди малювався на його лиці, тепер якось погас і зник перед огнем пустині. Як світло свічки зникає перед сонцем. І чує чоловік, коли таке бачить, що воно не так має бути... Що тут »своя доля« зломана й застидана через »несвою долю«. Ось так тепер виглядав і пророк Ілія. Його довга біла зарість, припорошена піском і облита потом, не відріжнювалась од його ремінного пояса. А його очи — мов грань під попелом, з якого ще підноситься ледви помітний блідий дим.

От — не чоловік, а мовби якась посмертна людська тінь, що покутує на пустині.

— Господи! — промимрив Ілія, але далі не міг уже говорити, бо огонь пік його в горлі, й тільки думками жалувався перед Господом.

— Господи! Цього й моя пророка душа не збагне. Безбожний Ахав і злюща Єзавель, цар і цариця над Ізраїлем, ликують, а я тут загигаю... Ще перед тижнем карав ти їх на моє слово, а тепер я мушу втікати з душею... Дивна твоя сила! Тут же вогнем з неба, тут угинається, подається — мов безсилля. Земля її гудить, а вона мовчить... Нема цілости, нема протягlosti, немає докінчення... Тяжка доля пророків, що виконують твою силу! І докиж, Господи, доки?... Чи раз утікав я перед Ахавом? чи раз ти його карав через мене? А кінця нема! Ліпшого нема!... О, докиж, Господи, доки? Ось я постарівся в тій борні — а кінця немає!

Чи не твоя земля й усе, що на ній? А вона придушує праведного, а грішного на руках носить... Правда: і це не навіки й те не навіки — але де кінець? Ахав і Єзавель у палатах, а для мене немає місця на землі! Ось тут горю на безлюддю... Господи! коли така твоя воля, нехай так буде! Возьми мою душу від мене! Возьми ти, не Єзавель — бо соромно мені й подумати про це! Що сказалаб Єзавель, що сказалиб погани? ...»А деж його Господь?«

Возьми мою душу, Господи, а тіло сховай тут у пустинному піску, спали вогнем, розвій попіл по пустині, щоб і слід загинув за мною! Щоб Єзавель і не знала за мене!...

і Так нарікав Ілія, великий пророк божий. У тяжкій годині, хоч був пророком, хотів він умерти, як умирає жебрак. Ані думати не міг про це, що колись Господь пішле по нього з неба вогнистий свій віз, і живцем возьме його до неба...

— В Самарії царська палата із слоневої кости. Ось бачу її... Чи я не в пустині? Або вона прийшла за мною на пустиню — знущатись надо мною? Ахав її збудував — цей безбожний Ахав! Палата безбожника-царя стоїть безпечна, й дає м'який захист своїй господареві... А моя вбога хата осталась сиріткою в Галааді... Нераз воно так було! Тепер либонь по останній раз!... А що з моїм послужником, якого я оставив у Веерсаві? Чи не знущається над ним злюща Єзавель? Бо — либонь так думає — коли не можу голови втяти, то бодай руку... Замість мене — мого послужника! Господи Саваот, хорони його!

Єзавель, дочка Етваала, сидонського царя-поганина, — вона корінь усього лиха в Ізраїлі! Вона відводить нарід божий од Ягве до Ваала! Вона вигубила Господніх пророків — остався я сам. І тепер, нарешті, вона ликує! Нема сили проти неї!... Де ти, сило Господня, що спалюєш вогнем?... Невже ти проти мене звернулась — і спалюєш мене вогнем?! А Єзавель ходить по палаті з слоневої кости в Самарії! Ось бачу її... Ходить по холодних покоях, по пухких львинних та медвежих шкірах... А деж я? В престольній Самарії? — Ні, це для безбожних царів! Я в пустині, я виставлений на жир лвам та мухам...

Ходить Єзавель по палаті з слоневої кости, сто служниць-рабинь стоїть по кутах мовчки — жде на моргнення її ока; десять тисяч озброєних жовнів — жде на її прикази... В своїй царській безпечности та в царських вигодах тільки одну журбу має Єзавель. Ось чую, як говорить і повторює: »Нехай мені боги те зроблять і це нехай приложать, якщо завтра в цьому часі голова Ілії Тезвитаїнина не буде отут на столі! Як він побив моїх пророків, священників великого Ваала, що їли з могого стола, так я його вбю! Невжеж він ліпший од тих єврейських черців, котрих я вигубила?«... Десять тисяч жовнів пішло за мною на її приказ...

Господи! Злюща Єзавель переможе мене — нарешті, по всьому переможе мене! Палить мене вогнем у пустині, морить жаждою й голодом! Возьми від мене душу мою, Господи Саваот! Бачу, що я не ліпший од тих, котрих ти через мене карав... І вподібнилась моя доля до їх долі! Рветься мое діло... Непотрібний я вже на землі! Марно кінчу... Ох, Господи, але я хотів тобі служити!

Думки всихали в душі пророка, бо доходили до вогню, що в серці. Стало говорити серце — і пророк божий хотів проплакати, та не було вже в його крови води на сльози, бо пустинний вогонь був сильніший, як його серце. Й тільки сухо, без сльоз шльохав.

Господи! Хай діється твоя свята воля! Та я очікував не те! Я думав инакше! Чому ж ти не поступаєш, як люди думають і як надіються? Завівся Ахав, але й я завівся — я, твій пророк!... Що мені думати про твої діла? Чи так ти, Господи, поступаєш: щоб не перерости чоловікови Творця? щоб і пророк твій був нічим перед тобою? — Або ти мене вже відкинув?

Признаю: нічим я перед тобою! Алеж гірко вірному слугі, коли його господар нагонить... До кого мені звернутись? Не маю нікого иншого, крім тебе... Тобі я служив, а ти мене весь час хоронив і рагував...

Посухою покарав ти Ахава й всього Ізраїля, а мене ти годував хлібом і мясом при Хораті потоці. Крукам ти повелів, і вони годували мене. А тепер ось тут гину — з жаги, з жажди й з голоду... Чи вже немає круків на землі? Скажи їм, щоб прилетіли, й бодай своїми крилами мене холодили та від мух оборонювали!

І немічно повів очима божий пророк сюди й туди: чи не сповниться його просьба — чи крук не надлітає? Але не той був час у Господа Саваот.

В Сарепті сидонській моє слово було сильне: помножувало муку й оливу в домі вдови та воскрешало мертвих. Хоч утікав я тоді од Ахава — моє слово було сильне. Хоч була неміч — у немочі була сила.

На Кармелі-горі моя молитва була сильна, мій дух був сильний. Чотириста мужів і п'ятсот мужів, жерців Ваала, верещало з раня до полудня, калічилося, кровавилось — та не вислухав їх Ваал, бо Ваал — ніщо... А ти, Господи, славо Ізраїлева, ти мене вислухав перед цілим народом! Спалив ти вогнем з неба мою жертву — й пізнав весь народ, що ти — один Бог, а другого немає! І — на моє слово побив народ Ваалових жерців... при потоці Цисон. Не падав дощ ні роса через три і пів років — на моє слово. А потім упав дощ — на моє слово. Бо ти був зо мною, Славо Ізраїлева!

Ти приходив до мене, зо мною розмовляв, обявляв мені свої тайни. Захищав мене, мов свою дитину... Це були діла — так, це були діла, від яких дрожали царі й народи...

А ось тепер усе це передо мною мов казка, мов сон... І вже сам не знаю: як це могло бути, коли воно тепер таке далеке, недосяжне, дивне, не живе, не моє... Тепер тільки пустинний вогонь довкола мене і в мені. А нема ні видіння, ні твого голосу, ні знаку, ні сили...

Перестав Ілія жалуватись перед Богом. Вичікував: чей зявиться йому Господь або в видінні, або голосом, або знаком, або силою... Але не було від Господа ані видіння, ані голосу, ані знаку, ані сили. Не та була пора в Господа. Так це діється, що одні благають Бога про продовження життя, а вмирають; другіж благають про смерть, а живуть. Чи звичайні, чи пророки. А Господь слухає всіх, та робить по своїйому.

— Гасне мій зір, гасне в мені життя... А віра слабне, як і життя в мені. Господи! Бачу, що я негідний твого посольства... Належно караеш мене!... Карай Господи, а своє посольство повір іншому, гіднішому: щоб твоя слава в Ізраїлі не пропала!

Ні, не на тебе нарікаю, Господи Саваот! На себе нарікаю! Возьми мою душу від мене, бо я не ліпший од моїх батьків!... Ох, Господи!...

З немочи й утоми заснув пророк божий на пустині під вялим корчем. Начеб умер. Уже не призивав Господнього імення, не благав, не надіявся. Начеб умер... Та саме тепер прийшла Господня пора.

Що сказалоби поле, коли господар його оре? Сумувалоби безнадійно, як пророк Ілія на пустині. А господар саме тоді підготовлює поле під новий засів.

Що це?... На пустині відчинилося небо... Ангел божий приступив до Ілії, торкнув його й сказав: «Встань і їд!» — Збудився Ілія, а перед ним бохонець хліба й чаша з водою.

І їв божий пророк і напився води, та знову заснув. І знову ангел пруступив до нього, доторкнув його, й сказав: «Встань, і їд, бо ще маєш далеку дорогу перед собою!» Тоді встав пророк, їв і пив. І — як читаємо в св. книгах — ішов він о тій іді сорок днів і сорок ночей — аж до святої гори Хорив, де Господь зявлявся Мойсеєви.

На горі Хориві з'явився Господь у вітрі й у вогні також Ілії, і сказав до нього: »Що тут робиш, Іліє?... Іди, вернися дорогою своєю на пустиню, що при Дамаску. А там помажеш Газаїла за царя Сирії; а Іуя, сина Намси, за царя в Ізраїлі; а Єлисея, сина Сафатового, за пророка, що буде замість тебе... І буде так, що хто втіче від меча Газаїлового, того вб'є Іуй; а хто втіче від меча Іуєвого, того вб'є Єлисей... Бо помщуся за кров моїх слуг-пророків і за кров усіх слуг Господніх, що згинувши з руки Єзавелі... Згине весь дім Ахава і викоріню з його дому все — аж до найменшого щеняти... Єзавель з'їдять пси на площі Єзрееля, й не буде того, щоб її похоронив«.

— Тяжка дорога Господня: крута й довга... Тяжко цим, що пнуться на гору Господню, щоб воювати з неї проти ворогів божих! Та горе тим, що воюють проти Господньої гори, бо вона їх накрие собою — роздушить, розітре, й не стямляться: коли?...

Про це роздумував пророк Ілія, коли йшов з Хориву до Дамаску через пустинню, й пригадував собі: що було й що має бути...

Г. Костельник

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

За права нації. Дня 31. III. ц. р. в конференційній салі академічної гімназії (на філії) у Львові, після прочитання указу кураторії про перемену урядової української мови на польську, забрав голос проф. Михайло Галушинський. Грімким і певним тоном заложив він протест проти походу на українське шкільництво, склав заяву в обороні природних та законно набутих прав української мови в середніх школах. Спершу львівська прокуратурія сконфіскувала текст заяви (гл. „Діло“ ч. 74; „Наш Прапор“ ч. 65), але опісля, по піднятій інтерпеляції, він одержав »право прилюдности«, дістаючись в друге на сторінки наших щоденників (гл. „Діло“ ч. 82). Імунізована в польським соймі заява звучить:

„У поході на права українського народу в шкільництві польська шкільна влада виконала своїм останнім розпорядком нове насильство. Щоби зазначити, що цей новий безправний акт українська школа й український народ не приймає спокійно, закладаю як виразник думки всього українського учительства й всього зорганізованого українського громадянства рішучий протест. Свідомий сього, що польські чинники приймуть цей виступ з маловаженням, хочу зазначити, що український народ дуже чутко стежить за кожним обмеженням його дотеперішніх прав. І хоч українське учительство примушене уступити перед цим актом, народ на ці акти своєї згоди не дає.“

Цю заяву просив проф. М. Галушинський вписати до протоколу, а крім того переслав її відпис львівській кураторії. Колиж у пресі по-

явилася згадка про заяву шановного громадянина й нашого чільного педагога, львівська дирекція поліції завізвала до себе управителя гімназії, жадаючи від нього пояснення, чи справді згаданий протест мав місце, а опісля жадаючи оправдання, чому дирекція школи не звідомила про це негайно поліцію. Щойно заява директора школи, що його безпосереднім зверхником є шкільна кураторія, якій заподано справоздання з відбутої конференції, заспокоїла дирекцію львівської поліції. — За тиждень наш теперішній голова «Просвіти» одержав письмо від дирекції гімназії, зложене вже польською мовою, яким звідомляє його, що львівська кураторія, розпорядком з дня 5. IV. ц. р. ч. 4204/II. »zawiesza Pana w służbie w tutejszym zakładzie tymczasowo i zarazem wzywa Pana, by jawił się w Kuratorjum w biurze Naczelnika Wydziału szkolnictwa średniego we czwartek, dnia 10, kwietnia o godzinie 11-stej«. Переслухання тревало не довше трох хвилин, бо справа розбилась об українську мову, якою говорив проф. М. Галушинський, а якої не хотіли чути кураторські відпоручники.

Ось приклад, як ідейні люди обстають за права своєї нації.

I. П.

Ювілейна Академія в Городку

Ягайлонськiм. Заходом укр. молоді державної гімназії устроєно тут святочну Академію з нагоди 300-літної річниці мучеництва св. свящм. Йосафата. Тому, що саля Т-ва »Поміч« не могла помістити всіх учасників треба було тричі повторити програму, це є дня 15. II. ц. р. о год. 10 перед пол. для укр. шкільної молоді, опісля тогож дня о год. 7 веч. для старших і то за окремими запрошеннями, а вкінці дня 17. II. по вечірні для ширшого загалу. За кожним разом саля була виповнена по береги.

Програму концертів складали хоральні точки: Студинський - Кишакевич »Владико, Отче«, Трух-Кишакевич »Пісню слави«, як також вязанка коляд у гармонізації Людкевича, які виконав мішаний хор гімн. учеників під орудою Евгена Гаврищука, учен. V кл. Деклямацію Труха: »В 300-літну річницю св. Йосафата«, виголосив сміло і гарно В. Мельник, уч. I кл., а стих »Під хрестом Ісуса Спаса« виголосив зі зрозумінням Яворський, уч. I кл. Довшу деклямацію Кліма Поліщука: »Чудо св. Йосафата«, віддав з чуттям Бережницький, уч. IV кл. Ученик VIII кл., Андрушків, зясував

у довším відчиті життя і діяльність св. Йосафата на тлі релігійних і народних відносин XVII століття. Зоня Ковальчуківна, уч. VI кл., чарувала всіх грою на цитрі: »Ожидання«, »Святочного Маршу«, так що невгаваючими оплесками була примушена добавляти гостей ще й іншими композиціями.

Другу частину програми становила вистава сценічної картини А. Труха: »Апостол любови«, яку бездоганно виконали ученики I-III кл. Івася грав Ярош, уч. III кл., Максима — Новотний Е., уч. III кл., Юрка — Канароцький, Стефана — Бохонко; Дмитра — Муринець, Петра — Оліярник, ученики II кл. Особливе два перші грали як правдиві артисти. Святочний настрій збільшували бенгальські вогні, що час від часу освічували групи учеників. На кінці виголосив катехит гімназії, о. Д-р Ігнат Цегельський, промову про значіння Унії для укр. народа. Пісню »До Йосафата нині« закінчено торжество.

З чистого доходу закуплено образ св. Йосафата для релігійної салі в гімназії, книжки до гімназійної бібліотеки, а дещо жертвовано на вбогу дівтору і рідну школу. По-строєння концерту 35 учениками

треба завдячити їх незвичайній витривалості, як також старанням о. катехити, вкінці праці тутешнього вельми заслуженого громадянина і дірігента, директора Гавришука.

Прикро лише, що курсистки з гімн. курсу, мимо запрошення, відсунулися від участі в Академії. *Присутний*

Ювілей св. Йосафата. В Тернополі молодь української державної гімназії відсвяткувала ювілей св. свящ. Йосафата торжественним Богослуженням дня 24. XI. 1923 р. з відповідною проповіддю, виголошеною катехитом реальної гімназії о. Т. Бородайкевичом. Крім того відбулися в днях від 5—9. IV. ц. р. п'ятиденні місійні реколекції під проводом Василянина о. Йосафата Скрутня. Провідник вказав на велике значіння св. Йосафата для католицизму в нашій народі й на потребу свідомого життя після засад і чеснот Святого для нашого духового відродження. Реколекційні науки, виголошені гарною і милозвучною мовою о. провідником, зробили велике вражіння на молодь, котра взірцевим своїм поведінням дала доказ, які дорогі для неї Христові ідеали.

З нагоди побуту о. Василянина в Тернополі місцева інтелігенція, відчуваючи потребу віднови духа, упростила о. провідника до виголошення кількох реколекційних конференцій. Численний гурток тернопільської інтелігенції взяв участь в тих конференціях і громадним прийняттям св. Тайн завершив цегорічний час великодний.

Д-р М. К.

Духовний концерт. Старанням і заходами ректорату дух. семинарії у Львові відбувся дня 13. IV. ц. р. в семинарській церкві при вул. Коперника 36 взірцевий концерт «Псалмів». Співав хор укр. богословів під управою т. В. Боліновського, нагадуючи своїм виступом давні і славні концерти, влаштовувані колись питомицьким хором. Програму виконали клясичні кусники не лиш цер-

ковної музичної літератури, але — можна сказати — й загальної, які вимагають співаків добірних і чистельних, а надівсе, які потребують серця повного ніжних почувань і глибокого вдумання у зміст продукцій. Були тут — Дехтярева: Помилуй мя Боже, Архангельського: Помишляю день страшний, Біліковського: Прискорбна есть душа моя, Гайдена: Вижу ты на кресті распята, Бортнянського: Благообразний Йосиф і Вскую прискорбна душе моя, вкінці Воробкевича: Бі же час яко шестий. Вмілому виконанню прислухувалася чисельна публіка, яку по просто чарувала глибока мова тонів і важкий зміст псалмів, цего серця св. Письма, накликуючи рівночасно цілу низку рефлексій, настроюючи до роздуми. Сього виразом був цей гробовий спокій, що леготом маяв між приявними, ці серйозні їх обличчя, що мінилися як мінялись тони й звуки Божої пісні.

Варта побажати, щоби нашим товаришам з богословського факультету довелось ще нераз бавити і розважати львівську громаду Українців виступами, повними концертної краси і глибокої думки. *Й. Скр.*

Справи укр. шкіл. В цім напрямі годиться занотувати два факти. — 1. Екзекутива незалежної групи Укр. Нар. Трудової Партії відбула дня 4. IV. ц. р. засідання, на якому ухвалою своєю ствердила важкий похід на всі національні придбання укр. народу, зокрема на укр. школу, мову й назву і в слід за тим піднесла проти сього рішучий протест. Рівночасно завізвала всіх Українців до послідовної оборони, піддаючи думку — сотворити окрему установу для організованої, плянної оборони укр. шкільних справ. — 2. Дня 7. IV. ц. р. відбулася у Львові довірочна нарада в справі львівських укр. Високих Шкіл. Участь в ній взяли представники політичних партій і всіх культурно-освітніх та наукових

установ. Обради виявили однозгідність думки що до конечности удержання та скріплення розвитку наших В. Шкіл, висказалися за потребою осягнення спромоги прилюдно подавати науку в цих школах, отвираючи нове тіло, яке має всесторонно зайнятися справою і вести її на будуче. Це нове тіло спочиває в руках політичних чинників.

(«*Наш Прапор*» ч. 72).

Оригінальне в — католицькій державі! Слава католицьких організацій — тзв. Марійські Конгрегації — в Польщі являються чимось невідповідним для академічної молоді. І не треба думати, начеб вони були такими тільки тоді, коли їх вводиться між українське студентство. Ні. Навіть для польських академиків, що живуть у католицькій Польщі, вони організацією «небажаною». Професорський збір уважає їх «za nieporządane dla młodzieży i dlatego jest przeciwny istnieniu tego rodzaju stowarzyszeń akademickich wogóle, a w szczególności na Politechnice». Так проречисто задекретував Сенат польської політехніки у Львові, дня 29. II. 1924. ч. 779/24.

О, блаженний католицизм, католицької Польщі «semper fidelis!»

I. П.

Болгарія

Огляд студентського життя. В Болгарії є властиво два університети, коли взяти також під увагу вільний університет у Софії, який є приватним підприємством та існує вже три роки. Державний університет має за собою 40 літ існування та налічує тепер 2.300 студентів. Крім цих двох високих шкіл є ще в Болгарії 4 педагогічні інститути. В середних школах студіє 34.000 учеників. Число болгарських студентів зменшилось, бо багато виїхало за кордон. Попри Німеччину — Букарешт є одним з найбільших центрів

болгарського студентства. В Німеччині воно видає свій орган: «Списание на Союза на болгарските студентски дружества в Германия». Виходить він на болгарській та німецьких мовах, а присвячений головню політиці та літературі. Також у Празі працюють болгарські студенти в болг. часописі: «Земледельске Знамя», де поміщують статті про болг. студентство чеською та французькою мовою.

На тлі ідеологічним болг. студентство дуже розріжничковане. При державнім університеті в Софії існує 8 академічних громад, між ними також «Християнська студ. Громада», яка видає свій журнал: «Нова Ера». Дня 15. XII. м. р. відкрито в Софії Високу Кооперативну Школу. Зі свого боку болг. студентство робить заходи, щоб його прийняли до Міжнародної Студ. Конфедерації.

(«*Студенський Вісник*» II. 42).

Польща

Шевченківське свято у Вильні.

Далеко на окраїнах теперішньої польської влади, у столиці литовської нації, у Вильні, вшанували Українці роковини Т. Шевченка окремим концертом. Було це 9. III. ц. р. Ініціативу і провід переняли на себе укр. студенти, питомці правосл. дух. семінарії і деякі приватні особи. Концерт випав бездоганно, згуртувавши у цей час біля себе не тільки тамошних Українців, але й близьких їм історією й долею Білорусинів та Литовців.

Obvius

Туреччина

Закриття шкіл. Від дня 7. IV. ц. р. турецька влада стала закривати школи, які були під зарядом чужих народів. Причиною цієї поведінки було це, що управи шкіл не пристосувалися до указу міністерства публичної освіти, яким зборонялися релігійні вивіски і емблеми по клясах.

(«*L'Osservatore Romano*» ч. 84).

ОПОВІСТКИ

До відома студентам В. Т. Школи в Данцігу. Рішенням тутешнього сенату Високої Технічної Школи визначено оплати за літний семестер 1924 р. у такій висоті: Semestergebühr — 75 д. гульденів, Institutgebühr — 97 д. гульд., кожда година викладу і вправ по 3 д. гульд. Начисляючи 40 годин тижнево буде виносити ціла оплата приблизно 292 д. гульд., себто около 52 долари. На які небудь полекші нема надій. Допомогова комісія не розпоряджає також майже ніякими фондами.

Заклик. В місті Каліші засновано організацію п. н. «Обеднання Українських Емігрантських організацій», якої ціллю є допомога розінтерновуваним козакам, що в холоді й голоді проводять своє життя по всім усюдам Польщі. Організація відкликується до всіх благородних українських сердець, просячи о грошеві датки, якими сподіється злічити гірку долю розбитих борців за волю України. Отсим наша редакція отвирає листу загальної збірки і з свого боку горячо поручає цю справу всім своїм читачам і прихильникам. Всі датки і пожертви просимо надсилати на адресу нашої редакції (Львів, Домініканська 11/1), зазначаючи з боку — «для Обеднання». Поіменний виказ жертводавців, враз із збіркою, перешлеться в свій час централі у Каліші.

Редакція „Поступу“

Зі світа

Републіканізація Європи. Велика світова війна принесла чималі переміни в політичнім устрою європейських держав. В р. 1914 мала Европа 20 пануючих і 3 президентів республік. Були це: Юрій V., король В. Британії; Віктор Емануїл III., король Італії; Альфонс XIII., король Іспанії; Альберт I., король Бельгії; Вільгельміна, королева Нідерляндії; Христіан X., король Данії; Густав V., король Швеції; Гаакон VII., король Норвегії; Карло I., король Румунії; Петро I., король Сербії; Фердинанд I., цар Болгарії; Константин I., король Греції; Микита I., король Чорногори; Вільгельм I., король Альбанії; Мегмед V., султан Туреччини; Вільгельм II., цісар Німеччини; Франц Йосиф I., цісар Австрії; Микола II., цар Росії; Марія Аделаяда, в. княгиня Люксембургу і Альберт I., князь Монако. Президенти республік: Р. Поанкаре, през. Франції; А. Гоффманн, през. Швайцарії і М. Аззіага, през. Португалії.

Нині, в р. 1924 є в Європі 13 пануючих і 16 президентів республік. Королі: В. Британії, Італії, Іспанії, Бельгії, Нідерляндії, Данії, Швеції, Норвегії — остали ті самі, що були в р. 1914. Зате королем Румунії є Фердинанд I.; царем Болгарії Борис III.; королем Сербів, Хорватів і Словінців Олександр I.; князем Монако Людвик II.; в. княгинею Люксембурга Кароліна I. Президентами республік є: в Франції А. Millerand; у Німеччині Ebert; в Австрії Hainisch; на Мадярщині Horthy; в Чехословащині Masaryk; у Швайцарії Chuard; в Польщі Wojciechowski; в Португалії Teixeira Gomez; у Фінляндії Stachelberg; в Лотві Tschakste; на Литві Stulginskis; в Туреччині Mustafa Kemal; в Греції Konduriotis; в Ірляндії Cosgrave; в Росії народні комісарі (Совнарком) з Риковом на чолі; на Україні нар. комісарі; в Альбанії панують ще невладнані обставини.

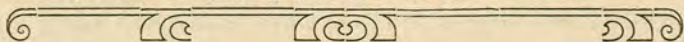

Розвій летунства. В історії теперішнього летунства перше місце займає Франція. Вона має 1542 апарати і 36.605 летунського персоналу. Далі йде Італія — 720 апаратів і 11.000 летунів; опісля Англія — 599 літаків і 30.215 летунів; так Японія — 548 літаків і 5.700 пільотів; Злучені Держави — 420 апаратів і 8.500 осіб; Чехословаччина — 228 літаків і 3 426 осіб; Швейцарія — 210 апар. і 1.200 летунів; Бельгія — 189 апар. і 1.900 осіб; врешті Польща з 126 апаратами і 1.700 летунами. (»Iskry« II. ч. 11).

Говорячі фільми. По довгих невдачних спробах удалося вкінці зладити говорячі фільми. Рівночасно з образами, можна віддавати супроводжуючу їх розмову, чи музику. При тому користується питомими прикметами спорідненого з сіркою первня званого Selenium. При помочі його можна дрожання світла перевести у дрожання електричного току. А що при помочі тонів мож викликати відповідні дрожання світла, тому і є можливим »відфотографувати« співану пісню і на відворот з фотографії віддати пісню. (»Stadt Gottes« 1923. — 159).

Золото в морській воді. В водах усього моря на світі, знаходиться після Hörpler-a (Umschau 1922) около 5 до 6 міліярдів тон золота і 10 до 12 міліярдів тон срібла. В однім кубічному метрі води Рену знаходиться 0.02 mg золота. На секунду вливає Рен пересічно 2.000 кубічних метрів води до моря. Так одержує океан від самого тільки Рену що року по 1.200 kg золота. А всі ріки цілої кулі земської мають приносити до моря на рік около 25 біліонів кубічних метрів золота. Золото знаходиться в морській і річній воді в кальодальній формі, в малесеньких порошоках о промірі 0.000.002 mm. Де змішується вода солодка з солюною, там золото, що знаходиться в воді, опадає на морське дно. Щоби представити собі кількість золота, що є в морю треба уявити собі довкола цілої Баварії мур зі золота грубий на 5, а високий на 50 метрів. Колиби так те золото розділити між усіх жителів землі, то кожний діставби около 130 міліонів золотих марок. Розуміється, роблено вже ріжні спроби добути золото з морської води і відкрито вкінці, що при помочі осаду, який лишається при витоплюванню металів, підданого під ділання залізо-вітріолу можна відділити золото від морської води. (»Stadt Gottes« 1923. — 287).

ПІД ЯСНИМ ПРАПОРОМ*

Християнські правди в світлі сучасної думки

3

Друга глава

Про святих ангелів, як небесних післанців

»Ангел Господень приніс Марії вістку«
(із „Ангел Господень“)

Але ще за про це святі ангели жадним способом не є відсунені від наших зносин з Богом і зі святими, що в небі; противно, й вони належать до рибок в однім і тім самім морю Божества. Вони є величавим членом у нашій спільности святих: золотим ланцюгом духових енергій, який сполучує »небо й землю«.

* Відділ Ліги.

Від католицької віри знаємо, що є святі ангели; є чисті духи, Богом сотворені як і цей матеріяльний світ, а по видержаній пробі, при якій на жаль одна частина задля гордості перепала, піднесені до надприродного стану слави; є цілі ерархії великої мудрости і сили і надземської краси! Далі знаємо, що ангели «бачать лице Вітця небесного» (Мат. XVIII, 10), та що вони є рівночасно і нашими «ангелами хоронителями». Так отже вони не є якимись бездільними глядачами при ділі людського спасення, але навпаки, вони дуже живо цікавляться нами.

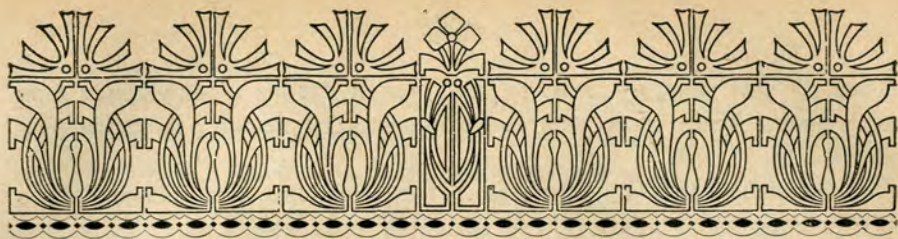
Опісля, ми знаємо з віри, що Господь Бог часто послугувався святими ангелами як видимими, світлом осяйними післанцями в заудіюванню своїх ласк, потрібних людям до спасення; саме тому вони називаються ангелами, це є післанцями (*ἄγγελοι*). Щасну благу вістку приніс нам святий архангел Гавриїл, коли то він звіщав Пресвятій Діві Марії Воплочення Божого Слова і Її Боже Материнство: «Радуйся, благодатна, Господь з тобою» (Лук. I, 28).

Як святі ангели є Божими післанцями до людей, так також є вони післанцями людей до Бога. Вони несуть, як це красно виражає святе письмо, «молитви праведних перед престол Божий» (Тов. XII, 12). А з золотої кадильниці, з якою архангел «став перед вітаром», ідуть наші молитви і жертви як пахучий дим кадила «на золотий вітар, що є перед престолом Божим» (Обявл. VIII, 3).

Отсе слова, якими люди виражають надприродні взаємини, котрі нас лучать з небесним світом чистих духів. Про це, що ангели не мають жадних крил, знає сьогодні кожда дитина, що ходить до школи, хоч наша уява ще все таки придає їм сього рода воздушно-плавні органи. Це власне є лише мистецькою символікою. Подібно річ мається і з уживанням тих крил у ангелів, про які мова. Маянням чистих духів є розум і воля. Щоб отже на них дістатись «з неба на землю», або «з землі до неба» вистарчить, щоби вони, як рибки в морю Божества, почали уживати своїх духових сил у тім напрямі, як його показує їм Божа ласкавість. Щоби наші молитви «занести перед престіл Божий», треба їм тільки духовим способом до них прилучитися, підтримуючи їх своїм могучим заступництвом.

А що ангели не є всюди присутні тільки є «десь», то це самозрозуміле; однак там є вони суцно иншим способом як всі тілесні річи. Вправді можуть ангели, як кажуть богослови, «займати якесь місце», хоч його не «заповнюють», тому що вони не мають жадного тіла. Як велике може бути це місце, про це нема одной думки. В кожнім разі під місцем, яке займає ангел, розуміється лише обсяг простірної сфери його власти, а не обем тілесної сфери його локалізації — тому власне, що ангел не має жадного тіла. Якщо ангели можуть займати якесь місце в просторі, тоді вони можуть також те своє місце у все-світнім просторі змінювати, можуть у мить думки «перелітати» безмежну далечінь. Однак вони не вимагають жадного місцевого руху, беручи його в нашій розумінню, щоби полагоджувати свої Божі посольства відси там і відтам сюди: сеж бо є духове ділання на віддаль, це інтензивна діяльність їх пізнання і хотіння, котра не знає жадної простірної віддалі, яка булаб притім вимагана. Так і меткість та прискорення цього діяльного руху не дадуться означити, запозиченими від механічних прав руху, буквами *s* і *v*, а це тому, що в цій формулці енергії якраз бракує букви *m* — маси.

Під хвилю великих роковин

Католицька Церква святкує цього року шістьсот-літні роковини канонізації св. Томи з Аквіну, великого філософа й незрівняного богослова, про якого Лев XIII писав: »Він є визначним оборонцем і славою Церкви«. В останніх же часах Пій XI говорив: »В цім чоловіці, якого наука зробила його найбільш ученим між святими й найбільше святим поміж ученими, — в нім нескінчена Мудрість схотіла витиснути свій премогутній слід і запалити один із промінів найбільш ясних свого безсмертного світла«. Й справді не знаєш, що більше в нім подивляти: глибину його думки чи ширину образования, надзвичайну синтетичну силу ума, яка вміла так бистро й ніжно проаналізувати всебуття й так легко зложити в одноцільну систему, чи цей змісл правди йому питомий, через який він ні на що не вразливий як лиш на дійсність, через кого небудь вона йому представиться або денебудь обявиться, — чи цей прозорий і досадний спосіб вислову, який так чудно, гнучко й вірно віддає його могутні думки, оригінальність його вислову на основі своїх часів а притім незмінність і невмірущу тривкість його системи, чи може віковий усе більшаючий вплив, чи вкінці і понадівсе його ангельську святість, рівну його ангельському знанню, що лучила в собі простоту дитини зі зрілістю й досконалістю найбільшого генія осяяного проміннями ласки.

Кілька черт із сього життя, так короткого а так духово буйного й плідного, подаємо під розвагу нашим читачам¹.

Св. Тома родився в р. 1225. Батьками його були Ляндульф граф з Аквіно й Теодора, графиня з Теате. Шестилітнього віддали на науку до Венедиктинів на Monte Cassino, але в 10 році покликуює його мати до себе. Будучий Учитель Церкви вже тоді визначається великою любовію вбогих. Коли зайшов який нещасний на замок, він сам старається йому товаришити і разом з ним просить милостині. Сам уймає собі корму, щоби заспокоїти голод тих, що потребували. Батько спостеріг це й лишив йому всю свободу заспокоювати свою ранню

¹ Гл. *Les Equipes Sociales*. 1924, 122 сл.

любов. В часі голоду, коли то цілі товпи бідних громадилися біля воріт двора, Тома часто забігав до пивниць і виносив усе, щоби розділити між убогих.

Пізніше йде він на університет до Неаполю. Там пізнає одного Домініканця, якого святість так захопила вразливе серце Томи, що він сам рішається вступити до Чина Проповідничого. Наперед однак мусів побідити численні труднощі, які ставила родина на дорозі його задушевних бажань. І видавалося, що він вийшов побідником над упором своєї рідні, виїзджаючи до Парижа. Але два його брати засідаються на нього, беруть його в полон і відводять до матери. Не в силі змінити його постанови, вона саджає його до вежі. В часі його увязнення лукаві брати заставляють на нього гидкі сіти й стараються, щоби він утратив невинність. Запалений св. гнівом святий хапає за розпалену головню і проганяє людину злих обичаїв, яку підіслано, щоб його звела. Два роки остає увязнений, а ті два роки були для нього часом духового зібрання, молитви й роздуми. Вкінці, щоби його звільнити з в'язниці, неаполітанські Домініканці знаходять собі поміч і спільника в самім замку й спускають його в коши, при помочи шнура, через вікно замку. Звільнений — міг він тепер свобідно піти шляхом Божої мудрости. Чейже для неї посвятив він усьо, для неї перетерпів так тяжкі переслідування...

Якраз під проводом голосного й Великого Альберта продовжав Тома свої висші студії. Молодий студент повздержувався при палких розправах, якими величались школи його часів. Тому що був він визначної сили фізичної й постаті не буденної, його товариші прозвали його «німим волом». В часі викладу й пояснення якогось тексту темного й тяжкого Альберт, бажаючи перервати звичаєву мовчанку Томи, поставив йому питання. Ядерність, стислість і ясність відповіді зачудували вчителя, який закликав: «Ось вам від, якого рик загомонить по цілім світі!». Розвагою й покорюю покривав він великі умові спосібности, які опісля заяснили так величавим блеском. Він вихіснував їх, щоби методольогічно виложити богословія, якій віддав на услуги свое велике образование й свое глибоке знання старини й її наук.

З цими високими спосібностями інтелектуальними він получив взірцеву побожність. Цей учений, що так поглибив знання богословське, так всесторонно посідав св. Письмо, заявляв покірно, що він більше навчився у стіп хреста як з книжок. Рівнодушний на славу в людей він мріяв лише про славу Бога.

З великим розголосом учив він на многих високих школах; два рази обіймав катедру на париськім університеті, а вкінці, покликаний папою Григорієм X. на собор до Ліону, занедужав і помер в р: 1274.

В католицькій Церкві св. Тома є не лише Учителем «ангельським» і «загальним», але й поіменно проголошений покровителем

католицьких шкіл і є світлом, якого світло, серед духових бур і інтелектуальної зневіри модерних часів, все більше росте й своїм могутнім полум'ям правди розганяє тьму й сумнів, вказуючи шлях для діла.

Колись на Україні, в добу відродження нашої Церкви, писав Великий Рутський до своїх питомців у Римі, що в його школах читається й викладається *»tota Summa theologiae s. Thomae«*.

Майже рівночасно на противнім кінці України, в іншому середовищу й серед інших обставин, на могилянській Академії, св. Тома, головною його *Contra Gentiles*, є не лише жерелом знання, але й основою шкільних програм.

Дай Боже, щоб і в наші часи станув цей незрівняний богослов і філософ *»дійсности«* і здорового, *»збірного осуду«* людства, не тільки основою богословського формування, але й дошкою ратунку серед банкруцтва модерної, філософійної думки, тай шляхом до вироблення світогляду, опертого на принципах розуму й віри серед ширших верств інтелектуальних провідників народу.

Філософічна система католицьких шкіл

Філософія все і всюди належить до цих наук, котрими найбільше займається людський ум. Це явище, можна сказати, небувале, одначе вповні зрозуміле. Знаємо прецінь, що мірою і відбиткою культурного рівення кожного народу є його філософічні переконання і філософійна творчість. Плиткість й анархія в його духовій царині, це ознака, що там нема філософії.

Яка причина цієї тісної злуки філософії з духовим життям людини і нації? Філософія більш як кожда инша наука має це до себе, що основно впливає на вироблення світогляду, після якого укладається кожде практичне і чинне життя. Настільки отже вартісніше буде це життя, наскільки впливає воно, наче зі свого жерела, з основнішого світогляду. Але досвід навчає, що вартости зділаних праць людини є так різнородні як ріжними є людські одиниці. Тому не дивно, що й світогляди, котрі родять таке чи инше зовнішнє ділання, є ріжні. Чомуж притім філософія не може зарадити цьому бракови і застановити розбіжність світоглядів, спрямовуючи їх усіх на один шлях, під одним кутом бачення? Відповідь на це проста. Завдяки всерухливій людській думці філософія розбігається густо-часто в неодних основних засновках, творячи тим способом ріжні системи і групи. Не маю на цілі переходити поодинокі філософійні системи та піддавати їх критиці і розвивати, бажаю лише подати загальний нарис нашої системи, групуючи її ріжноманітний матеріал поруч себе, після методи прийнятої в католицьких школах. Зверну передусім увагу на її

уклад, будову, суцільність і підчеркну її важніші точки¹. Думаю, що корисна це праця, тому що й для нас наша філософійна система є основою і жерелом власного світогляду, який не тільки має вести нас шляхом життя, але також має він, по влучним словам Ю. Бесмера², як найвірнійше дострокуватися до цієї знеслої картини, яку начеркнуло нам Боже обявлення в християнізмі.

Зазначую на вступі, що без застереження приймаємо філософію як науку, котра подає знання всіх річий в їх перших і найвисших причинах. Цим також заявляємо, що предметом філософії є те все, що носить на собі черту річи, ества. Кожде ество можна пізнати, кожде можна взяти в обсяг людського розумового ділання. Не тільки це. Приймаємо також, що навіть неможливо щонебудь зрозуміти, чи й помітити без того, щоби воно не підпало перше під розум у тім своїм найзагальнішим виді і назві, як ество, річ, щось. Тому св. Тома ясно говорить: »*Illud, quod primo cadit in apprehensione, est ens, cuius intellectus includitur in omnibus, quaecumque quis apprehendit*«³.

Та однак філософія, щоби витворити конкретну систему, не може попереставати на цім загальнім предметі. Вона мусить його розложити, розчленувати, а відтак зглибити. З цього завдання вивязується філософія так, що розбирає ество в його різних оглядах. І так, студіюючи його, бачить, що можна глядіти на него вжето — 1. чим воно є само в собі; то знова — 2. беручи його як ество в знанню, цебто у відношенню предмету до знання; врешті — 3. беручи його як ество у волі. Причина цього поділу та, що кожде ество можна пізнати розумом і можна хотіти волею. Першим огляданням всеєства займається метафізика, другим логіка, третим етика. Є це найзагальніший поділ філософічного матеріялу, котрий виходить із самого поняття ества, як із свого властивого предмету філософії. Колиж це ество є або ідеальне, або реальне, або вкінці моральне, так і відповідно до цього будемо мати три роди філософії; про ество ідеальне говорить логіка, про реальне метафізика, а про моральне етика.

Саме реальне ество можна ще розглядати з різних боків, котрих нема при естві ідеальнім та моральнім. За через те метафізика, як наука про саме реальне ество, відповідно до дільби цьогож ества, ділиться на поодинокі часті: еству реальному — загалом беручи — присвячена онтологія, еству несотвореному теодіцея, або природне богослов'я, еству сотвореному — о скільки воно є тілом — космологія, о скількож воно є душею, то йому присвячена психологія, котра в науці над душею нерозумною називається психологією ростиною згл. звіринною, а в науці про душу розумну зовється психологією розумовою⁴.

Ось уже цей короткий огляд звертає нашу увагу на це, що справді пляново і доладно збудована наша філософійна система. Ще більше утверджуємося в тім, як приглядаємося кождій із тих наук окремо. Перейдім з черги й до цього огляду.

¹ Подібний начерк подав *о. О. Волянський* у статті »Про христ. філософію« (Катол. Вєхід III. 241 309). Красше обробив його *В. Bahlmann* (Phil. Jahrb. VI. 151 408; VII. 155).

² St. a. ML. LXXII. 126.

³ I-II. qu. XCIV. a. II. »Те, що найперше помічується, є щось і його розуміння замикається в усім, щонебудь хто помічує«.

⁴ Гл. взорець, що його подає *С. Macksey*, De ethica natur. Romae 1914. 1.

I. Льогіка

A. Діалектика

Почин і наче перший крок робить льогіка. Під льогікою розумію критику і діалектику. Кажу: критику і діалектику, тому що на першій місці треба покласти критику, а шойно після неї йде діалектика, хоч з практичних оглядів треба в школі наперед брати діалектику. Чому критика займає перше місце, то відповідь стане ясна як про неї буде мова. Наразі вистарчить мені навести за М. Моравським¹ ці дві причини: 1. діалектичне розумовання слідує доперва на основі даних, доказаних у критиці; 2. в критиці розбирається і потверджується сама можливість і важність розумового заключення. Це однак не противорічить методиці, котра вимагає, щоби діалектику брати на самім початку філософійного курсу, як це дійсно має в нас місце. Тому найперше займемося діалектикою.

Її значіння і придатність у цілій курсі переважна, не тому, що правда, неначеби вона входила в склад системної будови, але тому, що вона: 1. є ключем до зрозуміння цілого філософійного організму; 2. вона зачинає систематичне формування; а вкінці 3. дає критичну підготовку і поміч при научній праці.

1. Очевидна річ, що хто бажає зрозуміти будову, передше мусить знати її техніку, хто хоче видати осуд про твори кисти чи різьби, цей перш усього мусить порозуміти права і вимоги малярства чи різьбарства. Так само, хто хоче докладно і корисно відчитати філософійну систему, мусить наперед запізнатися з її граматикою. Пояснім сказане. Філософія, як загальна наука, мусить слідити перші і найглибші причини. При цій поміч першого ряду дає їй розбирання понять самих у собі, їх порівнування і послідуєчий з цього осуд, заключення, та відкривання нових правд при помочи розумовання. Якжеж те все стане зрозуміле, якщо діалектика не навчить, що таке поняття, осуд, речення? На якій основі можнаб прийняти розумовання і висновок, якщо діалектика в научний спосіб не усталить прав, після яких доходить до пізнання нової правди? І тут лежить головне значіння діалектики. Можна сказати, що вона викриває і пояснює природні права розумовання. Отже не є вона штукою, але справді наукою. Її завданням не є видумати якісь штучні формулки доказування, чи штучні дані та передсланки, з яких можнаб снувати філософійну систему, але її ціллю є відкрити шляхом стислої аналізи суть річий, конечні права думання. Так пр. наука про сільогізм, про його 8 правил, 4 — зглядно 3 — форми і 19 способів², не є довільною видумкою, але величною аналізою, або радше знаменитою анатомією предметовости думки³.

Крім цього, щоби тим докладніше порозуміти філософійний організм, діалектика через дефініювання і дільби рефлектує ум на ріжнорядний матеріал філософійної науки і підчеркує її найтайніші відтінки, щоби відтак при виучуванню не помішати одно з другим, або не залишити щонебудь як зайве, тому що всьо має своє пристосування. Тим способом діалектика стає справді ключем до зрозуміння

¹ Filozofia i jej zadanie. Kraków 1899. 339 (нотка).

² Cf. J. C. Renner у Phil. Jahrb. XXIII. 196; J. Geysler — тамже XXI. 376.

³ Morawski, Op. cit. 340.

організму філософійної системи, стає правдивим »*instrumentum scientiae*«, як виражуються про неї давні схоластики¹.

2. Друге значіння діалектики більше педагогічне і методичне. Вона, говорячи коротко, зачинає систематичне образование. Годиться звернути більшу увагу на цю точку, тим більше, що новітний напрям при викладі філософії відбігає тут від давного. Ті, що заступають цей новий напрям, зачинають філософію психологією². Однак нема сумніву, що природніше є зачинати на наш, давний лад. Пречинь метода синтетично-аналітична зачислювалася завсіди до найприродніших. А якраз полягає вона на тім, що перед научним викладом дається в головних начерках (синтеза річі) погляд на цілість, відтак переходиться поосібні часті (аналіза предмету), щоби вкінці відтворити в умі постійний поглядовий образ дотичної науки чи матерії (кінцева синтеза). Ніхто не заперечить, що саме виклад діалектики, а не психології, на початку, більше підходить до згаданої методи. Впрочім, іза цього, що діалектика займається процесом, який відбуває розум при набуванню правди, доконче переходить три умові ділання і тим способом ставляє умови *in crudo* це, що відтак у психології має аналізуватись докладніше.

Крім цього, що може бути природніше як найперше запізнатись з правами розуму, найперше навчитись добре його уживати, а щойно тоді йти простою дорогою до правди?

Так отже діалектика не має ціли для себе самої, як це впрочім признають як схоластики так і позитивісти³, але ціла її придатність у тім, що вона зачинає кидати світло на будучий предмет і приготворює ум належно цей предмет пізнати. Її висліди приймаються наперед при дальших частях філософії і по тій причині слушно уважає її св. Тома за *scientia specialis*, та за *vestibulum* філософії.

3. По третє, діалектика дає критичну поміч при розумній научній праці. Та критична поміч діалектики показується в двох напрямках. Найперше, коли йде о вироблення особистого світогляду, без якого неможлива навіть найменша розумна і научна праця, а відтак придатність діалектики вже при самій праці. Щоб отже розумний був світогляд даної особи, він мусить виплисти зі зрозуміння, особистого переконання і достаточних мотивів за даною системою. Й от діалектика зза через те, що систематично відкриває і допроваджує до свідомости особисті розумові ділання і робить наче очевидно їх правість (*rectitudo*), знаменито підготовлює основи під майбутню будову світогляду, яка має стати після перебутого філософічного курсу. »На цій певно заложеній будівлі, каже W. Windelband⁴, нема нічого, що далосяб стрясти, коли вже раз заложено основи; можна її лише тут і там окрасити, та хиба приноровити до нових научних вимог«.

Ще виразніше виступає значіння діалектики, коли возьмемо під увагу вже саму научну працю. Своїми, видиться, незначними артикулами про поділ, дефініцію, супозицію термінів, осуд, про влучність

¹ Cf. *M. de Wulf*, *Intr. à la Philos. Néoscol.* Louvain-Paris 1904. 189 p. 94.

² Гл. пр. *Revue Néoscol.* XIX. Nr. 76. 546, де поданий поділ науки на університеті в Louvain, з психологією на першій місци. Між и. *D. Mercier* кладе перед діалектикою вступну психологічну статтю про справчу причину льогічного порядку (*Logique*⁴. 84 сл.).

³ Cf. *M. de Wulf*, *Op. cit.* 325 p. 158.

⁴ В книжці: *Die Festschrift für Kuno Fischer* I. Heidelberg 1904. 165.

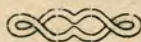

і прикмети розумовання, методу, науку то що, діалектика рішучо, але й розумно, вчить людину орієнтуватися при таких питаннях: як має виглядати система; після якої об'єктивної норми видавати свій осуд і т. д. А як велика її придатність при самостійній праці? Чейже людина уоружена в діалектику є захоронена перед многими блудами, непослідовністю, хиткістю, несмілістю... Промахи і блуди можливі не в очевидних річах, але у висновках із них і в будові на них. Отже в діалектиці, цебто в ході думок. О много щасливіша булаб основа пантеїзму і матеріалізму, якщо їхні творці булиб більше оперлися на діалектиці, а коли Гегель бувби ліпшим діалектиком, ми не малиб сьогодні гегеліанізму. Можемо отже гордо повторити за Ляйбніцом! : »Хто вміє належно ужити діалектики, цей посідає штуку непомилности«.

Годиться замітити, що всі три згадані моменти тісно в'яжуться зі собою і взаємно себе доповнюють, та себе висвітлюють. Їх повне завершення доконується щойно через критику, котра так дуже сплітається з діалектикою, що становить одну властиву часть філософії, знану під назвою логіки. Саме тепер переходимо до цієї другої складової части логіки.

(Продовження буде)

Й. Скрутень

Трудова школа

(Кінець)

III.

Практичне застосування засад школи праці

В першій частині дали ми історичний огляд розвою ідеї трудової школи, в другій частині говорили ми про вартість ручних робіт для школи і життя; а в цій частині хочемо представити в загальних зарисах, як практично переводиться в трудовій школі засади школи праці.

Рухи руками (гестикація)

Як ми вже сказали висше помагає нам наша рука у вираженню наших думок, гадок. Отже школа праці приучує дітий до рухів, які ілюструють оповідання. Ось такий примір. Возьмім прим. уступ п. з. »Когутик і курочка« з »Першої книжочки«, уживаної в І. класі наших шкіл на стор. 68. »Жили собі брат та сестричка, когутик і курочка. Побіг когутик у сад і став дзьобати зелене яблочко. А курочка йому каже: — Не їж, когутику, зеленого яблочка. Підожди аж воно достигне. Але когутик не послушав сестрички. Дзьобав та й дзьобав яблочко, наївся зеленцю і ледви до дому дійшов. — Ох, кричить когутик, біда моя. Болить мене, сестричко, в середині. Ох, болить! Напоїла ку-

¹ Nouveaux essais sur l'entendement humain L. 4.

рочка когутика мяткою, приложила гірчиці і перейшло». Розстрілені слова дадуться дуже добре ілюструвати рухами руки. Ті рухи оживлять оповідання і причиняться до легкого зрозуміння прочитаного.

Або прим. при навчанню біблійної історії. Історія Йосифа Єгипетського далабися в той спосіб зілюструвати рухами руки:

- Глядіть! ось йде сновида — показати на надходячого.
- Продали його за 20 срібняків — числити гроші на долони.
- Витягнули його з керниці — руки удають витягання шнуром.
- Король дав йому перстень на руку — показати це на одним пальці.

— І дав йому ланцюх на шию — зробити рух рукою довкола шиї.

Уживати пальців як орган дотику

Пальцями можна означити форму, величину, положення предмету. Округле, углове, остре, тупе, тверде, м'яке і т. п. І на це не треба окремих годин установляти; це може бути складовою частию іншої години, прим. коли учитель вчить, що стіл має чотири роги, повинен дитині казати діткнутиися чотирох углів, вчить прим. про воду, нафту, вуголь, повинна дитина всі ті річі діткнути, взяти в руку. Може це є дрібниці, але рівночасно річи, які є конечні, коли діти мають своїм власним досвідом дійти до певних понять.

Купа піску

Це є знаменитий середник до забави, але і до науки. Діти люблять бавитися піском дома, отже цей середник їх забави не повинен зникнути і в школі. Отже нехай дитина формує гори, які бачила в селі, поза селом. Нехай зробить на піску модель городу пана учителя, попереділює грядками, зробить пліт з вишуканих патичків, прутиків. З камінчиків нехай зложить шкільний будинок, дасть двері та вікна з зужитих пуделок на сірники і т. д.

Рисунки

Дитина любить дуже рисувати а притім фантазувати. Цікаво виходять у неї люди, звірята, дерева, доми, знаряди, вона перемішує великі предмети з малими, о перспективі і мови не має. А всеж таки рисунки ті є репродукцією того, що в душі дитини діється, і хочемо дитину добре пізнати і її хибні погляди справити, треба ужити до цього рисунку. На це і вчать кандидати в семінари обовязково рисунків, щоби вміли справляти фантастичні рисунки своїх майбутніх учеників.

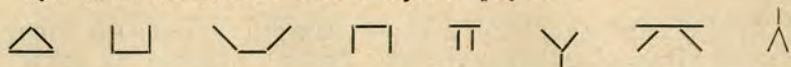
Кладення патичків

Дитині дається в руки найперше один патичок і питається, що той патичок може представляти? Дитина відповідає: олувець, ручку, обертаємо цей патичок на всі сторони прямовісно, скісно, поземо і учимо, як всі ті позиції патичка називаються.

Беремо опісля два патички і формуємо їх як дах $\wedge$, як математичний знак, або хрестик $+$, або $\times$ як козел рубачів, або $\top$ як стіл.

Три патички дають нам слідуєчі форми:

які називаємо дахом, горшком, човном, стільцем, столом, стаканчиком, лавкою, дахом з держакoм на прапор.

Так само поступається з 4, 5, 6 патичками. Довші лінії творяться з більше патичків а рівнобіжні з рівно довгих і рівно від себе віддалених паличок. З патичків можна складати дерева, звірята, будинки.

Кладення шнурка

Добрий конопляний шнурок, напущений зеленою, сiною або червеною краскою а до того звогчений є тут матеріалом науки через забаву та легесеньку працю. Дитина формує з цього шнурка обруч, яблуко, грушку, редьку, горох в лушпайці, а опісля букви, числа і в той спосіб легонько присвоює собі ріжні позиточні поняття.

Кладення горошків, фасольок

І це є дуже дешевий матеріал і улюблений дітьми при забаві, отже добре його ужити також в школі праці. Діти складають з горошків коровку, коника, дiм, букви і т. д.

Витинанки і наліплянки

Дальшим етапом в розвою дитини через працю є витинання ножичками краскових паперів, підклеєних липкою гумою і наліплювання їх на папір білий або красковий. Дитина вчиться назв красок, укладання їх біля себе, вчиться притім красок для себе симпатичних, для себе байдужних, або відтручаючих, вчиться симетрії, перспективи, вчиться мірити, вчиться числити, вчиться думати.

Треба зауважити, що тут не вільно наперед рисувати жаданий предмет, який має бути витятий, лише повиннося відразу витинати. Дальшим способом в розвою цієї штуки дертя з паперу фігурок пальцями зовсім без ужитку ножичок і рівнож наліплювання їх на білий або красковий папір. І під цим оглядом можна дійти до щораз більшої вправности. Скаже нам хтось: «школа праці!» «трудова школа!» повинна бути справді трудовою школою, повинна бути слідна праця, напруга дитини, а тут видно хіба забавку. Однак хто думає категоріями старших людей, не має права говорити про школу діточу. Для дитини вже ця мала на позір праця буде великою працею, при якій буде працювати і рука і розум і уява, буде вироблюватися артистичний смак, замилювання до прикрашування своєї домівки, заповнювати свобідний час милою розривкою.

Витинанки вітражові

Вмісто заслон на вікна, фіранок на полицки, витинає молодіж дуже гарні взори з краскового паперу і або наліпляє їх на вікнах немов імітацію вітражів церковних вікон, або з білої бібулки викраує дуже естетичні заслони-фіранки на вікна, на полицки, на склянні шафи. Таний і гарний спосіб прикраси своєї хати, до чого вже дiтворю заставляє приучуватися трудова школа.

Роботи з картону

Діти з картону роблять після наперед уложеного пляну нарисованої сітки різні геометричні фігури, пуделка, касетки, річі нераз дуже потрібні для домашнього вжитку. Картон є твердий, тому такі роботи можуть виконувати діти старші, які мають більшу силу в руках і розуміють вже як треба робити наперед сітку на картоні, щоб з того опісля зложити жаданий предмет. Тут належать також прикраси на ялинку, коробочки на цукорки та чеколядки, які то так прикрашують боже деревце на Різдво.

Роботи з лика

Хто нині перейдеш попри вікна наших львівських цукорень, побачить за виставами прегарні коробочки на помадки, роблені з лика ріжнокраскового. Є це по більшій часті робота учеників або учениць нинішньої школи праці. Нераз трапляються дуже густовні і штудерні робітки, які приносять немалий зиск виконавцям.

Пилкові витинанки

Це стара річ: пилкою витинати з дерева різні пожиточні але і прикрашуючі то стіну то столики річі, як рямці, коробочки на цигара, папіроси і. т. п. Але є то і дуже негигієнічна річ, бо пил з різаного дерева шкодить на груди, а притім і мало котра робота має дійсно естетичний вигляд. Тому то витинанками такими повинні займатися лише здорові на груди діти, терпеливі і з почуттям естетичного смаку.

Модельовання з глини або плястеліни

Це вже — так сказати — найвисший шебель у розвою школи праці. Тут вже мусить бути і справний учитель, який розумівбиса добре на модельованню, вмівби справити похибки, додати артистичного смаку роботі. Але таке модельовання предметів є з другої сторони знаменитим середником педагогічним, передати-переляти у форму то, що бачилось, то що розумієсь, конкретизувати подуману гадку. І тому кожда школа повинна собі поставити за точку амбіції завести у себе модельовання.

Столярські і токарські роботи

Як дальший розвиток трудової школи є введені ще столярські і токарські варстати. В обсяг цієї науки робіт з дерева можуть входити мішані, невеликі вироби з обсягу столярських знарядів, гаянтерії і модельовання, з токарства, з виробів, які служать до господарства домашнього, рільного, огородництва, бжільництва, приладів до науки фізики і географії і. т. п., а наконєць з плоского-сницерства (орнамент геометричний натинаний, рослинний і. т. п.) Засадничо при вироблюванню дерева треба передусім узгляднити тільки вироби т. з. «білі» це є без поволікання иншим матеріалом (фарбою, лякером, політурою і. т. д.). Виїмково на найвисшій степені науки можуть бути введені вироби поволочені (заправлеві, політеровані, восковані, покостовані, лякеровані, мальовані).

Вироби з желіза і металів

Повисші засади, подані до оброблення дерева, належить застосовувати і до оброблювання желіза і металів. Наука зручності не може бути спеціально слюсарством або бляхарством, але має з різних галузей оброблення желіза і металю впровадити такі вправи, які вироблюють загальну зручність. Отже можуть тут входити дрібні вправи з обсягу слюсарства, дротярства, бляхарства, механіки, артистичного слюсарства, вигнітання і витискання прикрас і т. п. Оброблювання желіза повинно з правила відбуватися »на зимно«, це є без ужиття вогню. Тільки в декотрих, конечних случаях, як прим. при сполуванні міддю або циною, розжарюванню дроту або бляхи для розмягчення і податности, можна вживати огнища або шведської (бензинової) лямпки.

Належить впроваджувати як вправи у вселюдній трудовій школі лише такі предмети, яких не витворюють масово краєві ремісники, щоби ті не мали опісля претенсій титулом конкуренції або убутку зарібку. Трудова школа, яка має задачу научно-виховуючу, не може зійти до ролі фабрики або ремісничого варстату. Отже і наука зручності в тій школі мусить зовсім природно бути предметом образуючим, педагогічним. З тої точки погляду виходячи недопустимі є при науці зручності жадні машини, шабльони і фабричні способи, бо тут не ходить о промислове витворювання, але о вироблення загальної зручності і практичної інтелігенції, які є кождому чоловікови в життю потрібні, без огляду на це, який завід собі вибере.

IV.

Ручна праця в застосованню до інших предметів навчання

Зі сказаного про науку зручності мігби хто заключити, що школа праці різниться від давнішого типу шкіл тим, що ввела науку зручності побіч інших предметів давної школи, і на тім конець.

Однак наука зручності є лише середником ведучим до поняття, до потреб, до способу навчання трудової школи. Наука зручності має помагати іншим предметам до ліпшого їх опановання, до лекшого їх зрозуміння, до скорійшого собі їх присвоєння.

Постараємося в коротких словах вияснити, яким способом наука зручності може помогти іншим предметам. І так возьмім:

Рахунки¹

При навчанню рахунків, відомости з геометрії, практиковані досі як віддільний предмет, належить зняти з рахунками в одну цілість і уважати їх за нерозділимі. Віддаючись ручним працям, діти мають перед собою велике богатство форм, які треба визискати на користь геометрії і рахунків.

Рахунок, в границях першої десятки, найвигідніше вести разом з ліпленням фасольок, кульок, сливок і т. п. Ліплячи предмети

¹ Гл. *Józefa Przyłuskiego* »Szkola pracy« nauka rysunków, czytania, przyrody, geografii i historii oparta na pracach ręcznych. Warszawa. Nakładem »Naszej księgarni«.

діти працюють умово, додаючи, відіймаючи, ділячи і т. п. і набирають докладного поняття про скількість, більшість, або меншість, цілість і часть, многократність і т. д. Той сам систем науки рахунків належить заховати при витинанках з паперу підчас зимового часу.

Кладання з віддільних листків цвітів і галузок становить багатий матеріал для вправ дітей в рахунках, до укладання взорів і рахункових задач.

Уліплені і витяті власноручно предмети є більше цінені дітьми, як коштовні прилади, числила і заступають їх цілковито.

З дециметром і метром ученики легко запізнаються в першій році, якщо його власноручно виконають. В другій році навчання належить дітей познакомити з сантиметром і міліметром і оперувати цим матеріалом в границях 20 і 100. Паперові завиванки з перекрутнями і ріжними геометричними формами насувають багато матеріалу до вправ памяти при помочи рахунку. Ще багатший матеріал для рахунковости становить діл картонових робіт (рік III навчання), коли входять на дневний порядок боки і обводи фігур, поміри піль і поверхні, поділ кола, витинки, відтинки, луки і т. д., всі ті відомости стають унагляднені і практично учениками присвоєні при помочи дотику, зору і власної внутрішньої інтуїції.

Стосуючи методу самостійної праці виконання моделей вводимо молодіж одночасно до самостійної умової праці, змушуючи її до виведення відповідних внесків, впливаючих з рахункових обчислень. Виведення формул по міру простокутних фігур, трикутників і кола ученики самі доконують легенько.

На клясу IV припадає, після програми, обчислення об'єму брил, яке збігається з виконанням тих же з текстури. Учитель має знамениту спосібність до виповнення цієї програми практично в робітні, достосовуючи теоретичний матеріал до фізичних приладів і предметів, виконаних учениками.

В клясі V, VI, VII розумний учитель при роботах з глини, плястеліни, а також з дерева найде застосовання рахунковости і може при обчисленнях опертиса цілковито на ручних працях.

Наука читання

Коли з порядку річи при науці читання, ознакомивши дітей з виразами і звуками, окажется потреба зазнакомити їх зі знаками звуковими, найкрасше буде, якщо учитель враз з дітьми буде ліпити букви і вкаже спосіб їх виконання. З великим заінтересованням і охотою укладають діти цілі вирази і речення з уліпленних або витятих букв. То само відноситься і до витинання з паперу. Самостійне виконання букв дітьми, опісля перерисовування їх, як при жадній іншій методі не утревалить їх форми в памяти так докладно як при методі ручної праці і є знаменитим приготуванням до науки писання, бо при праці і рисунку вправляються і резвиваються знаменито мязи пальців, що є konieczним для вироблення гарного письма.

При »розговірках з дітьми« витинання і ліплення має широке пристосовання. Діти з замилюванням ліплять і витинають образи пір року, краєвиди, будівлі, звірята і цілі картини, відтворюючи

в пам'яті все, що було сказане учителем. Розвиває то в дітях уяву і помисловість.

Природа

Набування відомостей з природи є тісно злучене з ручними працями. Самі матеріяли, як глина, папір, картон, текстура, дерево, метали, їх оброблювання і приготування представляють багато тем до обговорення і пояснення; опісля ліплення овочів, ярин, цвітів, дерев і т. д. витинання цвітів, листків, рослин, звірят є пребогатою скарбницею до навчання природи.

Географія

При навчанню географії як при науці рисунків і рахунків не можна навіть подумати, щоби учитель, який стремить до легкого зрозуміння учениками наукового матеріялу, міг поминути ручну працю. Не тільки в початковім навчанню, але через цілий курс науки географії, присвоювання відомостей повинно для молодіжи відбуватися при роботах.

З початку діти унагляднують на папері через наліплювання або мальовання: щоденний стан погоди і температури, довжину дня і ночі, пори року. Наліпляють на таблицях: календарі, годинники, міри ріжної величини; укладають пляни кляс, шкіл, ситуаційні дороги прогульок; виконують з глини або текстури овиди гір, тіснин, островів, півостровів, головних рік, допливів і т. п. Укладають статистичні таблиці для всякої продукції, густоту населення, заняття мешканців, розміщення мінеральних скарбів, лісів, левад, степу то що. Виконують діаграми температури, ріжниць годинників на земській кулі, поступового руху землі, стрефи підсоння; кількість Українців, процентовість »*mniejszości narodowych*«; рільництво, промисл, торговля, комунікація, шкільництво, анальфабетизм; вивіз і привіз, фавна, флора, типи людські, державні довги і т. д. — все те може бути представлене в діаграмах (начерках) при помочи ручних робіт.

Історія

Здавалосьби, що ручна праця не має з історією нічого спільного. Практика однак виказала, що виконання багатьох предметів з ріжних періодів історії знаменито утравляє запам'ятання і розуміння історичних фактів. Найвідповіднішим матеріялом до ілюстрації в навчанню історії є глина. Вже на першім ступені історичних розговірок діти охочо ліплять статі князів і предметів даної епохи, прим.: св. Володимира з тризубом, як його бачимо на старих монетах. При систематичнім курсі історії ученики знаменито запізнаються з історичними пам'ятками, ліплячи з глини знаряди і прилади з камінної епохи. З епохи печерної: доми в скалах, наводні, на деревах, з соломи. Далі, фігури богів, старинні піраміди, святині грецькі і римські, колюмни, начиння, і т. д.; з життя Славян: фігури Світовида, стіс до свята »Купали«, начиння, луки, мечі, хати, частоколи наших предків; введення християнства, св. Володимир, Ярослав, Мономах, Хмельницький, Мазепа то що.

Рисунки

Рисунки дуже багато користають через науку зручності, вже хочби ддятого, що кожда річ, яку ученик має виліпити, зробити з текстури, дерева мусить бути перше проєктована з найбільшою прецизією на папери через точний рисунок. Дитина вправляє при концентрації цих обох предметів не тільки зір і дотик, але ви-роблює орієнтаційний змісл, почуття розмірів і їх взаїмні відносини.

Закінчення

Ось в коротких словах зясували ми способи, середники та засоби діяльності науки зручності і приноровлення її до потреб трудової школи. Давний вербалізм (вговорювання знання через учителя) уступило науці з погляду т. е. що дитині треба було все, про що говорилося, показати або в оригінальнім оказі або на моделі і образку. А як дальший етап розвитку школи виступила трудова школа, через науку зручності і її приноровлення до науки всіх предметів. Сидження над книжкою приносить дитині шкodu на здоровлю і не розвиває уваги, а виконвання найпростійших ручних праць впливає додатно на фізичний розвій і змушує до уважного трактовання предмету. Ті відомости будуть тревалі і основні, які будуть осягнені власним досвідом, які будуть здобуті на основі праць і проб, особисто виконаних. Одна лекція такої експериментальної праці принесе більше користи, як безмисльне виконання задаваних лекцій протягом цілих тижнів, ніж найліпші описи або теоретично пояснювані виклади, ніж найдовше приглядання, як інші працюють.

Хто приглядався уважно дітям, виконуючим самостійно задані їм праці, хто обсервував терпеливо, як вони «ломлять собі голови» над винайденням способу укладання взорів робіт і їх виконання, хто мав можливість порівнати початково слабенькі голови з скоро розвиваючими і зростаючими в силу і орієнтацію мозгами дітей при ручних працях — цей не буде перечити пожиточности робіт, але цілою силою буде їх попірати, і тим самим признасть, що ці досі неясні для него «наліплянки, витинанки» таки мають за собою повну основу до горожанства в нинішній школі.

Юліан Дзерович

управитель учительського семинара

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Докінчення)

Вкінці, розпис північної стіни відповідає укладом полудневої поліхромії. І так: в правому куті долом бачимо сцену 1. Преображення, над нею 2. Розпяття, а висше 3. Умивання ніг. На луковій поверхні, між вікном і зводом, намальовано 4. Візд до Єрусалиму й чотирох отців Церкви, й низше, вже по другій стороні вікна на рівній висоті з «Умиванням ніг», 5. Бичовання. Під цим образом втискається друга половина згаданого мальовила «Двигання хреста»,

а ще низше являється 6. стать святого, невідомого імені. В середині долішньої части стіни зображено в рамах луків, вкритих багатим орнаментом 7. Марію з дитятем. Над него виступають 8. два архангели, повисше них же приміщено 9. дедикаційний напис.

В малюнку «Преображення» є видимі західні впливи. Східні картини цього рода визначаються одною прикметою: Ісус стоїть на горі Тавор у сяві, обведеному грубою лінією, через що повстає великий круг. Із середини цього круга йдуть довкола лучі, які рівнаються колесови. Один з них доходить до Мойсея, другий торкає Ілії, третій Петра, дальші Якова й Йоана, а шестий вкриває собою Христос. Так виглядає Преображення на царській дальматиці, переховуваній в храмі св. Петра в Римі. На Заході, а спеціально в Італії, сцена ця є далеко величавіше відтворювана. Ісус являється в ясному світлі, що сіяє з цілого тіла Його. Він підіймається в гору, пророки же й три апостоли є залиті ясністю. Наше малювання відповідає більше цьому західному канону. Христос бо не є окружений широкою гльорією і, хоча стоїть ще на верхівях Тавору, то принадна постать Його є вже в хвилі вознесення, а лучі Його з тіла падуть тільки на апостолів.

Розпяття, приміщене з правила на західній або північній стіні, знаходиться в каплиці св. Хреста на цій останній. Невеличкий простір не дозволив однак артистови розвинути більшої композиції. В ній також є видимі відступлення від східних іконографічних правил. Дається це бачити приміром в укладі лівої групи осіб, стоячої під хрестом, цілість має впрочім византійський характер. В цьому гурті Богомати не паде — як велить малювати провідник атонський, — а клониться лише зімліла на руки, піддержуючих її мирносиць. Цей мотив був звісний на Заході вже в XIII в. і прийнявся в штуці італійській французькій та німецькій¹. В Італії стрічається його в творах таких майстрів як Пізано, Джіотто, Фра Анджелико й Тінторетто. Західного походження бувби й терневий вінець на голові Ісуса та в цьому випадку нема певности, чи він є первісного походження². Але отсе зіставлення впливів Заходу, оживляючих своїм реалізмом византійську, схематичну композицію, витворило в цій картині один з красших зразків проникання повних ліризму західних течій на Схід.

Мотиви сцени умивання ніг є рівнож східного походження. Виступає тут в лівій стороні Христос перед учениками, котрі сидять в півкрузі, оживлені розмовою і розв'язуючи сандали. На чолу їх є висунений св. Петро й вказує одною рукою на свої ноги, а другою голову, відповідно до слів св. Йоана³: «Господи, не тільки ноги мої обмий, але й руки та голову». Важними булиби для нас також акцесорії, передусім же одяг Ісуса. В деяких бо малюнках він є опоясаний білою хустиною в дусі тексту евангелія. Та це може ілюстровати рівнож добре обряд умивання ніг, dokonуваний через єпископа в страстний четвер⁴. Тоді владики знімає зі себе літургічні ризи й лишається в звичайному одязі священничому, оперізує тільки бедра полотняним ручником і зачинає мити ноги крилоша-

¹ W. Podlacha. Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny ст. 167.

² Ibidem, ст. 167.

³ Евангеліє св. Йоана XIII, 9.

⁴ W. Podlacha. Malowidła ścienne ст. 89.

нам, представляючих апостолів. На жаль, в нашому образі одяг Христа знищений, годі тому означити, чи була на ньому хустка. Осталась зате неушкоджена велика посудина з водою, у виді — як і в «Хрещенні», — еваристійної чаші. Композиція обмежується впрочім до появи Христа в одній особі, а не як атонська книжка велить¹ малювати ще й другу сцену в ній, коли Ісус після умивання заповідає ученикам зраду Юди.

У «Візді до Єрусалиму» повторюються ті самі мотиви, які є нам відомі вже з образу сандомірського. Уклад його є тут досить зручно переведений, іменно через ужиття для нього міжлукового простору над вікном і відповідне розміщення на цій поверхні осіб. В цей спосіб виповнюють ціле поле за статтю Христа апостоли, в двох рядах поступаючи за ним.

Щоби й друга частина цієї просторини не лишилась пустою, представив у ній стінописець чотирох отців Церкви в погруддях. Ризи їх вкрашені хрестами; це т. зв. *πολυσταύριον*, одяг уживаний найвисшими достойниками східної Церкви, позаяк лише вони були репрезентантами сина Божого на землі й могли прибиратися знаменами Його страстей².

Низше, по другому боці вікна займає невеликий простір малянок: «Бичовання Ісуса». Він мусів бути ділом того самого живописця, що й сумежна картина «Двигання хреста», відзначається бо подібними до тамтої ціхами. Річ це слаба, зовсім наївна, не представляє артистичної вартости.

Низом, напротив образу благословлячого Христа, є представлена Марія з дитятем — рівнож в погруддю. Вона держить — по византійському шаблянови, — руки простягнені перед собою, а рисунок її має такий же східний характер. Лице її овальне, темне, з високим чолом, великими чорними очима й правильним носом; те саме можна сказати й про лице Ісуса. Ікона Богородиці є обрамлена — як згадано, — луками, вкритими гарним орнаментом готицьким.

Над луками, а попід верховим написом, бачимо двох архангелів, котрі також виповнюють влучно цю простір. Є це типове зіставлення з статтю Марії, причім архангел Гавриїл стоїть по її лівій стороні як благовісник. Статі їх граціозні, просто чарівні, стаються предметом одушевлення навіть для знуджених новаторів малярських.

Слова дедикаційної таблиці звучать: «благотвореніємъ мѣдрѣстью бѣа ѿца всемогущаго пописана бысть снѣ каплицѣ повеленіємъ великодержавного короля польского і великого князя литовского і рѣського жомойтского і князѣти прѣскаго пана і дедича іншихъ многихъ земель усподара и его королевне прѣкнаженнѣишеи паней елизаветы іе поколеннѣа цѣсарскаго князѣа пренанезвитѣянешего чesарѣа жикгмвнта пана земли ракъскаго і чesкаго і сгорьскаго по лѣтѣа нароженнѣа бѣжего ѧ. лѣт. в. и ѿ лѣтѣа (1470) доконьчали шню каплицѣу писмомъ мѣа октявра вѣ... (день).

Таблиця не подає назвиська автора малювань, не виявляють його рівнож звісні нам акти. З тексту довідуємось тільки, що

¹ *Επιγραφή* §. 286. ² *Ο ιερὸς πλῆθς.*

² *М. Соколовскій.* О малярствѣ рускѣмъ. ст. 17.

мистців було кількох, коли вони »докончали писмом« капицю. Що було їх більше як один, на це вказують також різниці композиційні, а подекуди й технічні в поодиноких образах. Виразно зазначається це в порівнянні хочби картин »Бичовання« чи »Причастія апостолів« і »Воскресення Лазаря« зі собою, де маємо зіставлення праці слабкої, ремісничої, побіч другої, о високій вартості артистичній чи декоративній.

Капиця св. Хреста, то одинокий пам'ятник українського стінопису XV в. на землях Польщі, який перетривав до наших часів у первісному стані. Розумію це в цьому значінню, що оминув він щасливо знищення навіть у так »невинному« роді як тинкування, не кажучи вже про закривання його іншими образами. Є це заслугою тих світлих людей, котрі уживали своїх впливів і власти лише в напрямі успокоювання фанатичних вороголюбників і повздержування їх від варварських діл. До таких висококультурних одиниць належав передусім єпископ Яків Задзік, котрий в розписи отсій бачив щось більше, як звичайні »схизматичні« мальовила й в акті візити своєї з р. 1635 велів їй як найстаранніше охоронювати¹. Та чим не пошкодили люди, цього довершив менше завзятий від них — час. Краски бо згодом зблідли, місцями стерлись, денедє позатікала вода. Ті сліди знищення старалися в другій половині минулого століття усунути, поручаючи відновлення поліхромії наперед згаданому Яблонському, а відтак в р. 1904 проф. Макаревичеві. Цей останній відповів як найліпше цьому завданню. Він показував мені дуже точні світлини всіх картин капиці, докнані ще перед їх реставрацією, які є наглядним доказом, що він застав, а що лишив. На цій основі можу сміло заявити, що проф. Макаревич покористувався всім знанням своїм і великим досвідом, щоби не тільки довести стінопис до як найкрасшого стану, але й утревалити його це не довгі літа.

VI. При обговорюванню технічних средств, ужитих при повстанню розпису, зачну від пояснення підкладу.

Вже Герменея² подає припис виготовлювання подвійної заправи. Перша з них — спідня, яку накладається безпосередно на мур е товста, зложена з чищеного вапна та січки й в грубшій верстві накинена. Верхня, звісна нам уже під назвою *η ὄψις*, є тонша, складається знова з найліпшої сорти вапна, змішаного з клаччам. Малювання сандомірські й краківські мають якраз такий подвійний підклад, люблинські же лиш зовнішній, опсіс. Андрій бо виконував на мокрому тинку рід фреску темперовими красками.

Техніка фрескова зістала введена з кінцем XIV в. італійськими майстрами. Вона є досить трудна, позаяк, вимагає талановитости й великої вправи. Іменно, краски мають бути наложені на мокрий, вапневий тинк, який висихає разом з ними. Тому затинковану частину стіни мусить артист кінчити протягом одного дня. Цей спосіб носить назву *al fresco*. Існують ще й інші відміни його, а це *fresco secco* та *buonfresco*. Ці модифікації okazались потрібними з практичних оглядів, хоча вони не є так тревалі як *al fresco*.

¹ *Zadzik Jacobi Visitatio a. D. 1635. fol. 46.*: »...Mandatum est vigore praesentis visitationis, ne quoquo modo eiusmodi pictura hinc amoveatur vel obli-
teretur; sed antiquitati ergo semper maneat integra ac incorrupta«.

² *Ερμηνεία* §. 55 — 58.

З обох згадаю тут тільки про *al secco*, бо має трохи схожості на техніку нашої поліхромії. Полягає вона на тім, що заправу висушену звочується вапневою водою перед покриттям її фарбами.

Після приготування підкладу, мистці старанно вигладжували його, а опісля робили начерк. Рисунок виконували кистю і рильцем. Звичайно означували рильцем більші поля, як архітектуру, одяги то що, голови же, вимагаючі стараннішого опрацювання, начеркували охрою при помочи тоншої кисти.

Сполукою являється клей, сир (казеїна), або ще частійше жовтка при уживанню темпері. Темпера, то спосіб малювання красками, змішаними з жовтком яєць, а розпущення у фіговому молоці. Вони є так тревалі силою тону, що по віках заховують давню свіжість. Дбаючи про тривкість своєї праці, наші живописці уживали випробуваних фарб, в першу чергу тих, які не змінювались під впливом вапна. Є це слідуєчі:

1. Біла вапнева, т. зв. *Sangiovani*,
2. охра ясна, темна й палена,
3. *terra angelica*,
4. *terra verde*,
5. умбра природна й палена,
6. чорна — *terra di Roma*,
7. вишнева, одержувана з паленого вітріюлю,
8. синя — *lapis lazuli*. Її брали тільки в малій кількості, особливо на деякі одержі, як прим. Христа.

9. Як блакит неба вживали мішанину гіпсу й оцту або індиго. Ця краска була нетревала, доховалась бо лише місцями. Послугувалися нею тільки задля її низької ціни, позаяк *lapis lazuli* був на ці часи за дорогий, щоб його уживати до всякої праці. До нині найкрасше заховались зелені фарби, як охри, *pizzuola*, дальше — зелена й умбра.

Олійними красками намальовано лиш орнаменти в каплиці св. Хреста. Правдоподібно повстали вони пізнійше, а не разом з властивою розписю, зглядно зістали (може скоро знищені) перемальовані цією технікою.

Під оглядом кольориту представляє стінопис костела св. Трійці найбільшу вартість. Вже краски картин двох других святинь не виказують такої свіжості тонів; вони більше сірі, «холодні» як їх називає проф. Соколовскі. Але й инший тут рід трактування. Бо о скільки в тінях драперій бачимо в тамтих образах ще всюди схематичні лінії, то в малюваннях люблінських пробивається тенденція до значення плямами ріжниць кольористичних. І взагалі розпис храма св. Трійці представляє найбільшу вартість артистичну. В порівнанню з ним поліхромія сандомірська та краківська виглядає на діло більше ремісниче, хоча й в ній є проблиски правдивих здібностей.

Впрочім на ці картини треба дивитися не так зі становища нинішньої штуки, як радше з нинішню виврозумілістю. Вони бо знаменують передусім тодішний стан розвоявий. Є це прояв інтересного процесу еволюційного, що мав на цілі оживлювання західними струями церковне мистецтво Сходу, обмежуване традиційними канонами. А сталося то за почином українських малярів XV. ст.

Що ці стремління були прихильно прийняті вже в давнині, це доказує виразно похвальна згадка архідіякона Павла з Алепо. В описі¹ своїх подорожжй описує він деякі образи наших тодішних майстрів, »змодернізовані«¹ саме під впливом західних ідей, а про їх авторів свідчить, що »кождий з них має творчий талан, улєкшуючий йому відтворювання людського лиця і запєвнюючий йому-ж знамениту подібність..«

Найзамітніші однак є слова другого визначного чужинця, іменно проф. Макаревича, які висказав до мене в одушевленню над отсими пам'ятниками нашої культури, а які мусять перейняти нас гордістю: »Українці, це новітні Греки«.

Дамян М. Горняткевич

PS. В статті вкралося чимало орфографічних і змістових помилок, з поміж яких подаємо найбільш прикрі

	Сторона:	Рядок з гори:	Надруковано:	Має бути:
Річник II	180	32	нікторів	пїкторів
»	181	51 і 52	Zadanie	Zaranie
»	181	35	кнезненський	гнезненський
»	182	6	катєдр в Сандомирї і Люблині.	катєдри в Сандомирї й костєла св. Трійци в Люблині.
»	182	8	фондаторів	фундатора
»	279	34	TRADICI OXTI	TRADICIO XTI
Річник III	207	23	Стефаном	Стефатон
»	230	27	приказ стали	приказ зістали
Річник IV	6	18 і 19	цїлком счеркнути	
»	40	1	відбиваюча	відбиваючими
»	144	1	св. Трійци	св. Хрєста

Червона Армія

Хоч про Червону Армію багато в нас уже писано, але здебільшого тільки відривково в нашій пресі, при чому, о скільки знаю, ці описи не завжди були вони докладні й правдиві. І для того я хочу сказати на цю тему кілька слів, спираючися головним чином на те, що я сам бачив і чув, не користуючися зовсім літературою предмету, бо її тут у нас майже зовсім нема. Розуміється, я вповні свідомий, що в маленькій статейці інформаційного змісту ніяк неможливо обхопити всебічно повставлену тему.

Червона Армія — це армія наших ворогів, що загарбали Україну в свої залізні лабеті ще в 1919 році й 4 роки під ряд держать її в страшній неволі. І тому саме нам не повинно бути байдужним питання про цю армію окупантів, бо для нас грає тут велику ролю слабість чи міцність її, бо від цього залежить дуже справа визволення цілої України. Ми ще моглиби не звертати уваги на силу чи слабість цієї армії тоді, колиб у нас ціле наше грома-

¹ The travels of Macarius, patriarch of Antioch, written by his attendant archdeacon, Paul of Aleppo, in arabic, transl. by F. C. Belfour. London 1829—36. T. I. ст. 205.

дянство було на стільки сконсолідоване й зорганізоване одноцільно, свідоме своїх завдань та мети, що сміливо дивилосяби найстрашнішій правді в очі й легковажилоби собі всякого, навіть найгрізнішого та найсильнішого ворога, покладаючись на ідейність, здисциплінованість та непоборне бажання всіх членів нації вибороти собі красшу долю. Але так воно, на жаль, не є. Бо колиб у цьому відношенню малася справа гарно, то на В. Україні не булоби тепер Червоної Армії і тоді вона далеко менше цікавилаби нас.

Червона Армія повстал в 1917 році з хвилею захоплення влади в Росії комуністами. Ще до жовтневого перевороту більшовики приєднали на свій бік більшість салдатів петербурської залоги, крім того була в Москві т. зв. «червона робітничка гвардія». Але від 1917 року до наших днів переходила ця армія стільки всяких змін і реформ, так дуже часто зміняла свій склад, своє обличчя, що треба згадати принаймні побіжно про поодинокі стадії її розвитку.

Перший раз побачив я Червону Армію в січні 1918 року. Це памятли дні, що ще й тепер наводять на душу великий жаль та сум. Це часи перших великих невдач молодої Української Республіки. Київ, боронений жменькою Галицьких Січових Стрільців і ще меншим гуртком Наддніпрянців, не видержав. В рішучий, критичний мент багато полків наддніпрянських перейшло на бік більшовиків і то або впрост або проголошуючи свій «нейтралітет» у боротьбі України та Росії.

Правда, вдалося приборкати повстання робітників арсеналу й місцевих комуністів, здебільшого Жидів, але ця перемога не багато допомогла, бо з півночі насувала ціла навала московських банд під проводом червоного розпинателя Муравйова. Це справді були ще банди, а не армія, великоміська наволоч, що приєдналася до червоних панів для наживи, грабунку, розгульного життя, задоволення своїх звіринських інстинктів. Зовнішнім своїм виглядом не ріжнилася ця своєрідна Червона Армія нічим од городської босячні, задержуючи своє звичайне вбрання. Воєнний вигляд надавали вони собі «вінтовкою» (кріс), револьверами при боці чи за поясом, через плече одна або навхрест дві ленти патронів, а для задокументування своєї «червоности» всякі червоні стяжки й кокардки. Ходили ці московські «визвольники» поодинокі й гуртками по вулицях та майданах, з гордою, бундючною міною, розмахуючи широко руками та стріляючи без потреби з кріса що кілька хвилин. Увесь Київ виглядав наче великий військовий табор, а вся влада була зосереджена в руках божевільної майже людини, російського «унтера» Муравйова.

Хоч од цієї босяцько-московської банди страждало всеньке населення за винятком городського шумовиння, але найбільше доставалося Українцям. Здається, що і в Галичині відомо про такі под иги з часу першого побуту «червоних» у столиці України, як порозбивання бюстів Шевченка й інших укр. письменників і діячів в українському клубі «Родина» при Володимирській вулиці, роздирання портретів визначних Українців у всяких укр. інституціях, нищення укр. книжок. — «Бей хахлов, долой Украину, сепаратистов-предателей!» — це був клич роззвірлих банд червоних військ. А в слід за цим арешти й розстріли Українців. Тюрма була тоді

великим щастям; хто попався до неї, міг ще вийти живим, а для більшості Українців був тільки розстріл. І вдиралися большевицькі салдати до помешкань Українців, не роблячи навіть ніякої різниці між укр. інтелігенцією і робітництвом, хоч робітники повинні були мати деяку ласку в представників «робітничо-селянської» влади. Окупаційна совітська армія ставилася до кожного Українця з такою стихійною ненавистю, що не робила ніякої різниці між Українцями, посилаючи їх безпощадно в «штаб Духоніна»¹. Так називано Маріїнський парк при Олександрівській вулиці, де розстрілювано арештованих, виводячи їх просто з бувшої царської палати, в якій тепер поміщено совітський Ревком і різні штаби. Большевики обманули надії навіть цих Українців, що ставилися прихильно до радянської влади, бажаючи повалити Укр. Центральну Раду і залишилися в Києві для співпраці з комуністами. Були це укр. ліві ес-ери, між ними визначні провідники, як Пугач, Бочковський і и. Усіх їх розстріляно зараз таки без усякого слідства. Причиною смерті-розстрілу багатьох тисяч Українців була така невинна річ, як українське посвідчення, писане на червоному папері, яке видавано за укр. влади всім козакам, старшинам і урядовцям укр. військового міністерства. Кого схоплено з таким посвідченням, зараз таки розстрілювано і таким чином згинувло невинно багато Українців. Дуже часто навіть не вели їх у згаданий «штаб Духоніна», а просто під паркан «под стенку» й убивано. Червоні салдати виконували й функції поліціантів і чекістів. Бо тоді був ще невідомий геніальний винахід «чека», що завдяки йому досі ще держиться радянська влада. Буденним зявищем були трупи, що валялися по вулицях. Це робилося навмисне, щоби ширити пострах.

Перший побут Червоної Армії в Києві тягнувся всього три тижні, від 8 лютого до 1 березня 1918 р. З поодиноких важніших епізодів можна занотувати кілька : 1) Велика радість большевиків, коли знайшли вони в Укр. Секретаріяті Військових Справ (поміщення колегії П. Галагана при Фундуклівській вулиці) усякі документи, папери й списки з адресами і урядовців і військових зовсім так, як у Берліні, де залишено в посольстві У. Н. Р. для вжитку чекістів усі архіви з готовими матеріялами. 2) Геройська, мученицька смерть останніх наддніпрянських оборонців Київ, Чорноморських Моряків (матросів), яких безпощадно перестріляно. Про них було дві версії: одні казали, що вони не встигли вийти завчасу з Київ, а другі, що вони залишилися, сподіваючися на пощаду. 3) Як завжди на протязі цілої нашої історії, так і тепер з'являються наші землячки, що зараз таки кинулися лизати чобіт червоних правителів, щоби заробити собі в них ласку й хрунівсько-зрадницьку заплату. Це були брати Касіяненки, а з них найбільшу роль відогравав «знаменитий» Евген, теперішній большевицький комівояжер і паяц, що має служити для заграниці на показ, що є теж і «свогого хову» совітчики та чекісти. 4) Належить із признанням піднести факт, як на наші обставини дуже дивний, що серед страшного терору не замовкає голос протесту проти новочасних Вандалів. Це газета «Нова Рада» безстрашно здемаскує

¹ Так називався оден із головнокомандуючих російських, якого большевики вбили, захопивши владу.

нових правителів і їх провідника Муравйова. Большевики припиняють її, а коли вона таки далі виходить, приїздить броневик здобувати редакцію й співробітників.

Багато можнаби теж сказати про поведінку цієї нашої інтелігенції, що залишилася в Києві. Вона дуже приникла, припала до землі, аж надто злякалася. Були такі люде, що зривали в себе українські візитівки, палили українські книжки й газети, боялися говорити навіть по українськи. Українські неофіти, а зробилося їх багато від часу існування укр. влади, відріклися українства, вважаючи його рішуче похороненим. І тільки українське вчительство найкраще виявило себе, продовжуючи свою працю серед страшних умовин.

Кажучи коротко, перший побут большевиків і Червоної Армії на В. Україні був доброю лекцією для нашого народу. Червоний чобіт добре його настолочив, геть придусив, не даючи навіть дихнути вільно. Хоч було це тільки продовженням цієї тактики большевиків у відношенні до Українців, яку виявили вони ще перед тим до здобуття Києва, коли після трагічної боротьби коло стації Крути на Чернигівщині убили в нелюдський, жорстокий спосіб, бючи прикладами крісів по головах, кількадесят українських юнаків, студентів та гі-нацистів, що залишилися майже самотніми оборонцями України.

Але ця перша лекція, яку дали нашому народові большевики для пізнання вдачі комуністів та їх відношення до України, пройшла марно. Хоч большевики втікли швидко, прогнані Німцями, але не минуло багато часу, усього тільки кілька місяців, як наші селяне почали подекуди тужити за ними. Тоді притиснули наше село Німці, котрі захищали інтереси поміщиків та відбирали від селян панську землю та поміщицьке добро. І виявилось наглядно, що ми таки рішуче не можемо бути без «когось», що ми самі нездатні жити. Як не з Німцем, то з большевиком. І хоч під цим большевиком було теж кепсько, тільки з іншого боку, але наша народня маса, не зважала на це й липнула до «червоних», як та нетля до світла лямпки, де її смерть чекає.

В поодиноких околицях України народ повстає проти Нмців, не лякаючися зовсім переможних тоді тріумфаторів, ні їх залізних шоломів ні страшних гармат. Селяне Таращанського повіту (Київщина) б'ються завзято проти Німців. Шинкар здобуває собі велику славу як отаман повстанців, його бояться Німці та визначають ціну на його голову. Душа Українця радіє, дивлячися на цей збройний протест проти німецького насильства, ми вихваляємо народ за його відвагу, рішучість, свідомість. Та це вже така наша вдача, що ми ще здобуваємося від біди на протест, вміємо нераз і дошкулити ворогови (хоч це дуже рідко буває), нераз і повалити, але далі поза це вийти не вміємо, а особливо на місце чогось поваленого, знищеного збудувати творчим хистом щось міцне, трівке. Чи це степова вдача наша перемагає, чи наша плаксивість та безтурботність. Так і тут. Після таких гарних початків, після героїської боротьби з залізними полками Айхгорна, наші протестанти, Таращанці, переходять тодішню російсько-українську границю, опиняються в Совдепії і там увіходять у склад російської Червоної Армії, яка лаштується вже вдруге загарбати Україну.

За оден рік свого існування Червона Армія зміцнилася, вона щораз більше починає бути справжньою армією, хоч зовсім ще не кристалізувалася й не має ще зафіксованого обличчя. Большевики, захопивши в Росії владу, не мали докладного плану в справі будівництва держави та поодиноких складових елементів її, вони в усьому імпровізували та робили експерименти, звертаючи найбільшу увагу на притягаючо-агітаційну сторону всяких своїх учинків. Так і в справі Червоної Армії мали вони спершу таку думку, що вона має складатися тільки з добровольців, виходячи зі становища, що тільки жовніри, свідомі своїх завдань, можуть бути справжніми й певними оборонцями держави, а крім того показуючи свою «добрість», кричали для реклями перед вулицею та товпою: «Не треба нам постійної армії, ми не імперіялісти, чужих країн здобувати не хочемо, обовязкова військова служба це тягар для населення, хай будуть тільки добровольці та народня міліція для охорони кордонів та пильнування порядку в державі».

Але швидко змінюють большевики свою думку й починають набирати армію по призві, обовязково. Всіма плянами організації армії керує від самого початку справжній диктатор та пан Росії Троцький, він народнім комісаром (міністром) військових справ та маринарки, а пізніше головою Реввоенсовета (Найвисшої Военно-Революційної Ради).

(Продовження буде).

Д-р Евген Грицак

Проти волі народу

Абба бен Асса, «голова й серце жидівського Назарета», начальник синагоги, чоловік дуже поважний з вигляду й душі, віком уже старший, однак іще повний життєвого розгону, піднісся, закашляв, і цілою своєю поставою давав знак, що хоче промовляти. Було це в льокалі «братства» назаретських патріотів жидів, фарисеїв-народовців — на звичайних вечірніх сходах.

Захиталися сиві, довгі, старанно плекані кучери Абби, коли він закашляв. Зашелестів його — старий уже, але мов новий — вавилонський плащ, коли він зпід нього витягнув руку, і дав знак зібраним, щоб затихли. Та зібрані так поважали «голову й серце жидівського Назарета», що замовчали, як тільки бен Асса підносився з крісла, й чути було в комнаті шелест його одіння.

Очи всіх спочивали на Аббі, серце всіх притулювалося до нього, щоби підслухати: що в його душі діється? — бо всі очікували й бажали спасенного слова...

Своєю повагою, розторопністю й чесністю через довгі ряди-годи Абба бен Асса дослужився цього, що володів серцями й умами всіх назаретських щирих жидів, як і своїм власним серцем та умом. І прозвали його Назаретяни «головою й серцем жидівського Назарета».

А в Єрусалимі, у великій народньої ради — «синедріону», Абба бен Асса мав одно з чільних імен провінціяльних жидівських патріотів. Сам Анна, первосвященник у тому часі, гслова «синедріону», розумів

це добре, що й він сам і його проворний зять Каяфа, його «права рука», на місці Абби не далиб собі такої ради, як світлий муж бен Асса: не zorganizувалиби так сильно жидів назаретського округа, не розбудилиби в них стільки релігійного й патріотичного запалу... Вправді: Анна заразом помічував, чим бен Асса тай загалом жиди Назаретяни його перевисшують: вони »kresowcy« в напів поганській Галилеї, й мають уже з дитяцтва більшу вражливість, амбіцію й загорілість у народніх справах. Перемішані з поганями вони день у день підюджувані такими фактами, які до Єрусалиму доходять переважно тільки у формі слів, вісток і наклепів (ми нині сказалиби »газетною дорогою«)...

Сходини патріотів у назаретському »братстві« того дня були звичайні вечірні, одначе всі зібрані знали, що їх світлий провідар бен Асса скаже щось важного. Їздив він до Єрусалиму в дуже важній справі, а саме: в справі політичної орієнтації. Садукеї, запроданці, сторонники поган, останніми часами дуже зросли на силі — особливож у Єрусалимі, бо пристали до них звісні мужі, як бен Фтуї, бен Амрам, бен Салая, бен Ганан. Провінція просто затрусилась і поблазнилася: Що то з того буде? Як зарадити лихови? Чи не змінитиби політичної орієнтації, нахилити виразніше в якийсь бік?... Міжтим усі щирі »kresowcy« кидали громи на запроданців, особливо на бен Фтуї, та агітували за викляттям з церкви всіх садукеїв...

Світлий бен Асса промовив:

— Діти! (такий був звичай, коли говорив провідар до своїх сторонників) — нічого нового!

Тут багато із зібраних з виразною полекшою відітхнуло.

— Нічого нового нема — й не може бути! Бог Авраама, Ісаака, Якова, Мойсея завітує й заповідає — а щирі його діти слухають! Мудро й розважно!... Єрусалим скеля й нині для Ізраїля, як був і через віки. Я поклонився в святому храмі, приніс жертву за себе й за вас, як ви мені й поручили... Не уступимо, хоч ця скеля останніми часами, як знаєте, й надломилась. Не уступимо, бо не можемо уступати!

Був я в самого Анни, був у всіх великих батьків Ізраїля. Всі питання вирішені по вашій волі — виж самоцвіт-камінь в Ізраїлі. Самоцвіт, що треться о поганецький кремінь, і виявлює весь свій блескіт... Ви найкрасше розумієте діло Ізраїля, й прочуваєте його на 100 — ні, не на 100, а на 1000 літ уперед. Бож ви в своїй хаті — мов у Вавилоні, в неволі, й дух божий, що кріпив і просвічував Єзекиїла й Даниїла в Вавилоні, кріпить та просвічує й вас. Дух пророчий, дух месійний. Він тут між вами, в »поганецькій Галилеї«... Дивні діла Господні!

— Чи не шукатиб нам якогось зближення — бодай позірного — до запроданців садукеїв? — Ні! Така відповідь з Єрусалиму, якої ви й хотіли.

Чи не виклятиб із церкви запроданців садукеїв? — Покищо ні! Розважте добре: Це малоби нині лихі наслідки для нас... Чи потреба вам цього доказувати? Прокляті Руми (Римляни) віддалиби всю власть їм у руки, а нас малиби за ворохобників... А що гіршого: Не булоб це мудро, щоб садукеїв цілковито відтяти від нашого пня. Якщоб Ізраїль був вольний, не булоби садукеїв... І коли буде наша сила, то не буде садукеїв... садукеї сеж гній на подвірю в багатого. А нам також треба буде гною... Розважте!... Нічого, що в наслідок неволі

хиляться вділ напів гнилі члени Ізраїля. Пророки, як знаєте, завітують нам: що з останків Ізраїль спасеться, й світ здобуде. Бо це буде боже діло, а не людське!

— А може підіймаєтб нам уже в найблишому часі (— тут Абба бен Асса поглянув на зібраних так, як глядиться на того, хто й без слів усе розуміє, що йому має бути сказане)... знаєте... Руми! — Ні, бо ще не час! Той, котрого вичікуємо, ще не з'явився — Месія. Покищо мусимо ждати, ладитися (як знаєте)... А Ягве обіцяне сповнить. І в свій час дасть знак!

Бен Асса сів у цілій своїй повазі. — Було тихо — в кімнаті, та не ві всіх серцях. Патріоти були повні вдоволені вирішенням першої справи; в дійсности не приписували великого значіння другій справі; але що до третьої, то булиб воліли, якщоб у Єрусалимі світлі батьки Ізраїля набрали переконання: що вже скрайня пора виступити оружно проти зненавиджених Румів... У більших загорілців серце не могло перемогти себе: Якщо не повстання проти гнобителів-поган, то нехай буде бодай мова про нього — так воно здаватиметься ближшим...

— Прошу о голос! — піднявся молодий бен Ісахар, що заедно потрясав головою, коли промовляв, — мов буйний лошак у ході.

— Браття! — зачав промовець — я завсїди тільки свое говорю! Ждати нам Месїї — і я жду! Але як ждати? Ось у тому питанню ціла наша загадка!... Сїсти на вулиці, й питати кожного прохожого: Чи ти не Месія? Або може чув про Месїю?... Чи так нам ділати?... Який глум!... Дїла хоче від нас Адонай, Господь сил небесних! Дїла великого, рішучого — а тоді й сам він своє зробить! Тоді, як уперед ми своє зробимо!... Я кажу зачинати зараз повстання — і певний я, що тоді Месія зявиться! Не бють громи без хмар! Але де хмари? де хмари?... Робїте хмари, і грїм зявиться: сильний, страшний, що потрясе землю, й усіх поган кине під ноги Ізраїля... Як це й написано в пророків: »І стопчете безбожних, як порох під вашими ногами в той день«... Чи не зявився Мойсей при нагоді великого повстання наших батьків у Єгипті? А цар Савло? А Давид? Чи не на війні виступили з укриття? А всі пророки? Чи не в бурі та шумі нашої історії вони виплили на верх? А славні Макавеї? Якщоб тоді не було воен та суспільних потрясень, то не булоб і їх! Їхня сила й їхне ймення зогнилиби в багні буденного життя... Кажу, це засада: Тільки при великих ділах великі люди являються, й проводять діло до щасливого кінця.

Всі ми нині духом божим переконані, що Месія ось ось виступить — бо вже його час настав. Я певний, що він уже є в Ізраїлі! А що доси ще не виступив, то тільки тому, бо ще не має нагоди. Щож він нині зачавби? Невже навчати йому купців: звідки найліпше товар замовляти? Або навчати ратаїв: як їм ячмінь сіяти та вино робити? ...Глум думати про таке! Його діло — всі ви в тому згідні — воєнне!

До діла, до діла, браття! Дайте Месїї нагоду — створїть її! Адонай з нами!

— Заждїть, я ще не скінчив!... Якщо не послухаєте мого голосу, то — дуже боюся — десять дійсних Месїїв умре — відцвите мов квітка на безлюддю, а Ізраїль дуритиметься іреальним, казковим Месїєю — через віки! З Месїї останеться йому тільки фікція, з чого погани глузуватимуть у своїх піснях... Браття, кажу вам: творїте нагоду для Месїї!

— Славно! Славно! — загуло з кутів просторої комнати, де скупчилась молодша братія. Старші в душі те саме вимовили, але боязко споглядали на чесного Аббу, »голову й серце жидівського Назарета«, й мовчали, ждали.

Але Абба не давав знаку, що хоче промовляти.

Піднісся бен Асаф, »уста Абби«, як його прозвали Назаретяни, чоловік середнього віку. Всі вважали його за дуже мудрого, проречистого й зрівноваженого. Він то лучив молодше покоління із старшим, і завжди вмів вигладити ріжницю, що повставали між »учора« й »нини«. Втаємничені знали: що від кількох літ це властиво він усе робить, а бен Асса є тільки прикрасою й печаттю.

Бен Асаф — це він і без слівного наказу світлого Абби розумів — мав погодити палке життя з авторитетною розвагою: з двох протвних собі промов мав він зробити третю — посередню.

— Браття! — промовив бен Асаф — передовсім єдність, бо єдність буде, а незгода руйнує! А нема єдності без поміркованости! В чому має бути ця поміркованість?... Певна річ, що колись — може за рік, за два, за пять — ми підемо за голосом бен Ісахара: до »виродження надії про Месію не допустимо! Але це ще не нині й не завтра!

Правда, були в нашій історії випадки, де Ягве чуда рсбив — побивали наші батьки поган »нічим«, по людськи судячи, — »силою божею«, по божему судячи. Пригадаймо собі Мойсея, Йозуа, Гедеона і т. д. Але наші батьки мали на це діло слово боже. А ми його — покищо не маємо!

Мусимо отже ждати — покищо! А боже слово обізветься. Але заки воно обізветься, мусимо стати гідними його. Це те саме, що бен Ісахар каже: Мусимо створити нагоду для Месії.

Перше й перше: Мусимо бути Господнім народом! Бо Адонай Господь не так потребує нашого оружжя, як нашої душі — щоб нам допомогти. Отже хоронім душу Ізраїля для Господа: придержуймося точно передань наших батьків, як це їм завітував Ягве. Не приставай з поганином, не наслідуй його ні в чому. Ізраїль святий народ, годі йому й дотикатись того, що поганське... Розумійте добре, браття, що в тому божа воля й наша будучність. У нашій релігії, в наших батьківських звичаях наша окремішність. Ми малий народ — без тих твердинь ми розплинулисяби мов вода, коли збанок розібеться...

Це перше, а друге: Мусимо поширити наші ряди, збільшити наші сили. Садукеї, запроданці, мусять зникнути, а кожний з крови Авраама мусить пристати до нас. Агітуйте, просвічайте, ловіть ізраїльські душі — мудро, розважно, але неструджено.

Третє: Що від давна робите, робіть ще ревніше. Відривайте собі від уст, і давайте до »скарбони« — на народні цілі. Треба буде Месії воїнів, нехай же за ними не шукає... Кожний з Ізраїля нехай буде готовим воїном!... Це розумієте! А чи це не те саме, чого бен Ісахар хоче? Цеж уже повстання, тільки що ще немає його славного кінця... А якщоб ми нині й послушали голосу бен Ісахара, то це також бувби тільки почин діла, а кінець бувби від нас так само далеко, як і без того.. Бо, памятаймо, не від нас залежатиме цей славний кінець, але від Месії, божого післанця. Отже для нього вже твориться в народі нагода, стелиться дорога...

Якщо все те, що я навів, сповнятимемо зусильно й ревно, то можемо мати певну надію, що вже йде »день Господній«, про котрий

написано в пророків: «Ось приходить день огневий, як розпалена піч, у котрій усі горді й усі, що роблять безбожне, будуть мов стерня, й спалить їх той майбутній день, каже Адонай Господь, так що не оставить їм кореня ні стеблини».

Воює однак, що мій передбесідник забагато числить на нас, людей, а замало на Господа. Пророчі слова, які він наводив, не навів він до кінця. А там так сказане: «І стопчете безбожних так, що будуть як порох під вашими ногами в день, який я зроблю, говорить Адонай Господь». Значить, що це від Бога буде та сила, а не від людей — і Господь порішить: котрий це буде день, а не люди... Тому кажу: Браття, поміркованости нам треба! Будьте розважні! Числіть на Господа, передовсім на Господа, й оставте для нього свободу ділання! Він має рішати, а не ви!

Бен Асаф сів. Тепер знова піднісся світлий бен Асса, щоб своєю повагою припечатати провідну думку бен Асафа, відчинив уста, й промовляв:

— Діти! Не годиться говорити про десятьох Месіїв (як молодому, нерозважному умови привиджується), бо Месія, Святий Божий, може бути тільки один. Тільки про одного Месію говорять пророки. Розумний бен Асаф добре сказав, що «день Господній» буде від Бога, а не від людей, і що Месія зробить, це зробить божою силою, а не людською. Бо лише розважте, що пишуть пророки: «Від сходу сонця аж до його заходу велике мое ймення між народами, і на кожному місці приношене буде кадило моему йменню й жертва чиста; дійсно: велике буде ймення мое між народами, говорить Адонай Господь... А хто це зробить? Ми — люди? Це понад наші сили. Це зробить Месія, Святий Божий. Діти, розважте добре: ми малий народ, між великими сусідами. В тому наше нещастя. Хоч були в нас і світлі хвили — Богу дяка! — а однак наші сусіди ці й ті, Єгипет, Асирія, Вавилон, Греки й Руми, що прийшли здалека, гнобили нас і гноблять. Так нас Ягве досвідчує й підготовлює для «великого дня»... Коли Месія прийде, то він зробить нас великим народом. Як і завітував Ягве батькови нашому Авраамови: «сильно розмножу потомство твоє, як зорі небесні і як пісок, що на березі морському; і оддічить потомство твоє брами вогонів своїх». Що це значить?... Що Греки й Руми стануть обрізаннями, дітьми Ізраїля. Й не буде вже народів, не буде поган на землі від сходу сонця до його заходу, тільки Ізраїль божий од сходу сонця до його заходу. Й не буде вже війни на світі, не буде неволі... «Корова й медведиця разом пастимуться, а плід їх разом лежатиме; а лев, як віл, їстиме полуву», як написано в пророків...

Перемогла на сходинах назаретського «брацтва» стара думка й орієнтація — тверда, досвідчена, пророками заделегідь запевнена й освячена.

Все було в Ізраїлі готове для Месії, обдумане, утверджене, запевнене, ясне: віра, надія, бажання, жертвенність, посвята, гріші, організації; засади, орієнтація. Тільки що Месія ще не з'явився. Всі щирі душі Ізраїля сполучилися в одну ріку, яка мала своє — в довгих віках вижолоблене — русло, свою силу, свій напрям... І всім було ясне, як сонце, що Месія піде з бігом цієї ріки, доведе її до моря, й морем залле цілу землю... Така була «воля народу». Инакше не

могло й бути, бож Месія не бувби тоді вичікуваним Месією... Тільки що Месії ще не було.

Міжтим світлий Абба бен Асса плив з бігом цієї ріки, тягнув за собою братів, запевнював їх, підбадьорував, проводив, і збирав лаври в ім'я майбутнього Месії — в Назареті, в «напів-поганській Галилеї». Доки не було Месії, він був його заступником. Коли йшов по вулицях Назарету, учителі закону, купці, перекупки й діти низенько кланялися йому, та показували пальцем на нього: «Ось іде один з предтечів Месії!»

Як знаємо з Біблії, в тім самім часі жив у Назареті правдивий Месія, але ніхто не показував пальцем на нього... Проводарі народу зовсім не знали про нього. Про «Єшуу бен Йозеф» знали тільки ті низші, що мали діло до теслі. І тільки часами деяким здавалося, що «в цьому чоловіці щось сидить»... Його слово, його погляд, ба навіть сама його близина, якщо хто був більш вражливої вдачі, так приймали, що серце почувалося залежне від нього, як зерно, що в землі, від сонця... Не знає зерно: що властиво на нього ділає, чому і як, лише чує велитню силу, яка приходить до нього іззовні, й володіє ним так, що подвоює, потроєє його власні сили...

Ніхто не завважав, коли Христос опустив Назарет, і вдався на пустиню. Аж по трех місяцях дійшли дивні слухи до Назаретян про їх родимця Єшуу бен Йозеф: що він голосить дивну науку, що великі чуда зділав у Капернаумі, що за ним іде велика товпа людей, жадних Бога... Назаретяни були сильно зацікавлені. «Хто бувби думав?» — говорили один до другого, а властиво не знали: що собі думати про все те, що чули... Одні казали: що Єшуа бен Йозеф з розуму зійшов. Інші знов: що «щось у тому мусить бути». Як звичайно про кожного нового велитня духа говорять люди.

Але одної суботи зявився Христос у Назареті в синагозі. І, як оповідає Біблія, попросив св. Письмо; дали йому книгу пророка Ісаї, а він прочитав з неї те місце, де було написано: «Дух Господній на мені; длятого помазав мене, щоб я благовістив убогим; післав мене голосити полоненим визволення й сліпим прозріння; випускати увязнених на волю; проповідати літо Господнє приемне...» Віддав книгу послужникови й став викладати:

— Ось сповнилося пророцтво перед вами. Коли ніч уступає й щебечуть пташки, то знак: що сонце сходить і покажеться в цілій своїй силі. Коли люди день у день говорять про незвичайні річі, то знак: що ті річі вже близько... Єрусалим і Назарет ні про що іншого й не думають, тільки про Месію. І він прийшов, він ось тут перед вами. Чого Авраам не бачив, а бажав бачити, чого ви дожили. Прийшов я сповнити, що писали про мене пророки: Тільки чи зможете мене приймати? Щебечуть пташки під схід сонця, але замовкають, коли сонце виступить у цілій своїй повні... Ось Месія перед вами, й бажає пригорнути вас до себе, як квочка пригортає курятка під свої крила, щоб вас визволити, зберегти й зростити... Але чи зможете його приймати в цілій його силі? Чи зможете знести його звичайність і незвичайність, і завернути із свого шляху, та піти його шляхом? Ніюдин пророк не є приятен у своїй батьківщині, бо пророк переростає себе, й сплучується з Богом, а його родимці не можуть себе перерости, бо їх приковує до себе звичайність... А пам'ятайте, що не на

те приходять Месія, щоб повторювати ваші вікові думки й шляхи, але щоб розв'язати, що ви й ваші батьки зав'язали, а розв'язати не можете... Бо коли нове твориться, то воно не може бути тільки повторенням старого... Шлях божий перед вами — хто з вас по ньому піде? Як сказано в пророків, воно так: »Бо дійсно мої думки не як ваші думки, ані шляхи ваші, як мої шляхи, говорить Господь. Але як висше є небо від землі, так перевисшукть мої шляхи ваші шляхи, а думки мої думки ваші«. Пильнуйтеся отже, щоби пташа мудрість не здійснилась у вас: Щоб лише здалека витати сонце, поки воно ще не показалося з усім своїм огнем...

Було в тій промові щось висшого, щось доси незвісного, божеського — щось, що не дається описати, що могли відчутти лише ті, котрі слухали її. Й саме тому Назеретяни вислухали проповідь Єшуї бен Йозеф до кінця. Піднялось мовби нове сонце, нова душа, нова струя в душі слухачів... Та zarazом давали про себе знати старе сонце, стара душа, стара струя в душі — стара, сильна, глибока, що панувала над всіма тайнами серця. І було тільки питанням моменту: котра з тих двох сил перемаже?

— Про нас говорить! — подумав собі світлий Абба бен Асса, як тільки Христос став промовляти. — Про нас говорить, і добре говорить! — А те саме думали й бен Асаф, бен Ісахар і всі інші патріоти.

— Але що він про себе верзе? Єшуа бен Йозеф — Месія? Ні! Це смішне! Ні, не смішне, а богохульне! Месія як грім з неба зявиться, а цей непомітно виховався між нами — син теслі! — Так передумували всі патріоти, ці висші.

А простаки споглядали один на одного, та перешіптувалися: »Чи це не є Єшуа бен Йозеф? Звідки йому це?«.

В самій синагозі патріоти дали спокій. Ніяк було в божниці псувати висшого настрою, який полишила по собі проповідь Христова. Але зовні божниці бен Асса, бен Асаф і цілий гурт тих, що проводили в надії на Месію, окружили Христа. Світлий бен Асса запитав його поважно, й глядів на нього допитливими очима:

— Сину! Ти дивно говорив, і воно подобалось нам. Але яким чином ти проголошуєш себе за Месію? Тиж виховався між нами, й нічого великого ми на тобі не бачили. А Месія — хіба не знаєш про те — має з неба зійти... Написано ж в Ісаїї: »Розідри небеса, й зійди, щоб од твого лица гори розплинулись!... Щоб од твого лица народи затрівожились!...«

Христос відповів, мовби не цьому, хто його питав, але всім, що прислухувалися:

— Син чоловічий іде, як про нього й написано: »І бачили ми його, алеж нічого не було бачити, щоб ми його пожадали... А рід його хто вискаже?« Правду вам кажу: Не звідти приходять спасіння, звідки ви його вичікуєте. І не звідти загибель, де ви її бачите. Ближше вам одно й друге, як ви думаете. Воно в вас!

Бен Асса: Сину, не говориш досить ясно! Це для нас незрозуміле! Скажи нам: як ти собі уявляєш посольство Месії?

Христос: Як прорекли пророки, так і станеться. Тількиж хто з вас розуміє пророків?

Бен Асса: Чи ти, невчений і молодий, приписуєш собі глибше розуміння пророків, як наші батьки мали й нам передали? Ми знаємо, що Месія визволить Ізраїля з неволі, й весь світ кине йому під ноги. І пануватиме Ізраїль на віки.

Христос: Бен Асса, проводарю Назаретян! Ти помиляєшся саме в тому, що для тебе головне. Але Бог не помиляється. Бо не про тіла Бог дбає, але про душі. Й Месію він післав на те на світ.

Бен Асса: Як бачу, тобі якось трудно про все говорити отверто. Чи ти не прийшовби нині вечером до нашого «братства», щоб нам звіритися — щоб ми могли виробити собі думку про тебе?

Христос: Я отверто говорю. Тільки не є дане кожному розуміти правду. Я вас знаю, а ви мене не знаєте. І знаю ваше діло, а ви не знаєте мого діла. Але я вам кажу, що ви помиляєтеся. Бо там, де ви бачите спасіння, там жде вас загибель. Хто мечем воює, від меча впаде. А хто на меч оплонюється, меч того проколе... О, колиб ви знали, який буде кінець, яке буде устя ріки, котрою плинете в обманчій надії! Ідуть часи, й придуть. Оружжя ваше проти вас звернеться! І проплаче кожна мати в Ізраїлі... Та й не буде кому плакати... Заплаче земля за Ізраїлем, бо його нестане... Руїни, руїни перед вами... Руїни Назарету, руїни Єрусалиму... Відкине Бог тілесного Ізраїля, а вибере собі духового Ізраїля зпоміж усіх народів. Бо ви, тілесний Ізраїль, хочете, щоб вам Бог служив, а не ви йому. Правду вам кажу: що спасіння завсіди приходять проти волі народу, а по волі божій... Життя дає той, котрий творить, а не ви, бо ви лиш очікуєте життя!

— Досить! Досить! Зрадник! Божевільний! Богохульник! Смерть йому! Смерть! Він гірш садукеїв! гірш поган! — заверщалася юрба патріотів, а до неї приставали й ті низші, яких завсіди притягає вуличне видовище.

І, як каже Біблія, Назаретяни півтали Христа, »і повели його аж на верх гори, на котрій їх місто було збудоване, щоб його скинути. Та він перейшовши посеред них, пішов«.

Через цілий той день назаретські патріоти вистоювали в купках по вулицях, і проклинали Єшуу бен Йозеф. А вечером у «братстві» обжаловували себе взаємно: »Через тебе, через вас Єшуа бен Йозеф утік з наших рук!« А обжаловані боронилися: »Я не міг! Мені тоді щось руки відняло! Але ви повинні були його знова вхопити!«

Тільки бен Асаф не відзивався. А як прийшов додів, ухопився за голову, й ходив по комнаті: »Проти волі народу! Проти волі народу!« — говорив сам до себе. Призвичаєний завсіди вигладжувати противенства, що виринали між сторонництвами, він і тепер намагався погодити слова Єшуї бен Йозеф з поглядами й надіями фарисеїв. Однак це не йшло йому легко. Роздумував про все:... »Проти своєї волі чоловік родиться; проти своєї волі вмирає... Проти своєї волі, а по волі божій... Проти волі народу з'являлися всі пророки, і голосили правди — проти розуміння й бажання народу. А якщоб голосили тільки те, чого народ собі бажає, і так, як він це розуміє, то не требаби пророків, бо тоді кожний у народі бувби пророком. А крикуни булиби найбільшими пророками... Не є воно отже немудре, що також Месія поведе народ проти «волі народу»... Але побачимо, що Єшуа бен Йозеф зділає... Не «воля народу», лише діла Месії свідчитимуть про нього«...

Незрозуміла й неприємлива була особа Христа для Назаретян аж до кінця. Й погинули вони в своєму засліпленню. Одинокий з них бен Асаф дожив глибокої старости, перебув щасливо страшну «смерть тілесного Ізраїля», яку прорік Христос. Коли все бачив і зрозумів, пристав до християн, і мав звичай із сльозами в очах зітхати:

— Ах, так! Проти волі народу!

Г. Костельник

Зірка

(Сон місячної ночі)

Поет стояв і на зорю дивився. Високо, високо сяла вона у небесній синяві. Не миготіла як інші, не всміхалася радісним усміхом. Непорушно й холодно сяло її проміння.

А поет все стояв. Стояв і дивився на свою зірку. Німа молитва його душі криком розпуки пронизала простори. Він молив свою зірку хоч поглянути на нього, хоч усміхнутися. — Даремно! Високо й холодно сяло її проміння.

А докруги поета натовп. Скажений вир кружляє докруги нього, силкується захопити та понести його зі собою. Але не в силі його зворушити. Він стоїть і дивиться, де сяє його зірка.

А в тому натовпі теж якесь ніби сяйво, неначе зірок миготіння. Сміються, моргають привітно й чудуються з поета:

— Це божевільний! Чи бачите? о, він задивився десь у безвісті, шукає, чого нема! Нас зовсім не помічає!

— Ще й гордує нами!

— Дивіть, він молиться до тої мовчаливої, холодної зірниці! Чиж не божевільний?!

А поет стояв, дивився на свою зірку й не хотів чути, що докруги говорили.

Ось із натовпу виплила якась поява. І заступила собою поетову зірку та стала до нього моргати й усміхатись.

— Хто ти й відкіля? — спитав поет і теж усміхнувся до неї.

— Я твоя зірка! Дивися на мене! На землі шукай того, чого у синяві неба найти не можеш!

Поет завагався.

— Ти — моя зірка, — кажеш?... і замовк...

Високо щось замиготіло. Підняв свій зір і вмить його обличча спалахнуло живою радістю. Певність себе зраджували його риси.

— Ти, — кажеш? Брехня, не ти! Я й не знаю тебе! Глянь: от, де моя зірка! Бачиш? —

Вказав їй на свою холодну зірку й зором знову у ній потонував. А та зникла у натовпі, відки прийшла.

Холодна зірка поглянула на нього першим поглядом правдивої, глибокої любови й усміхнулася. Лише був у тій усмішці й докір і біль. Докір і біль, що всміхнувся до іншої, що відвернув на хвилину від неї свій зір.

Цей погляд принизив наскрізь поета. У його серці наче щось порвалося на дні й він упав під ноги натовпу... Мертвий.

А холодна зірка спалахнула ще раз червоним полум'ям любови й болю і — погасла... Ні для кого було їй світити. Натовп вправді великий, але не було серед нього поета.

Юл. Редько

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

Звіт з діяльності „Апольоґетичного Кружка“ при держ. гімн. з укр. викл. мовою в Тернополі. В листопаді 1921 р. засновано при гімназії «Соціолоґічний Кружок», членами якого могли бути наразі ученики VIII і VII кл. Кружок цей повстав з відчуття його потреби у самих учеників. Ціллю кружка є поширення і поглиблення шкільного знання учеників, передовсім в напрямі суспільних наук, тому що під цим оглядом відчувалося великі браки, яких наукою в школі не можна заповнити. До цієї цілі служать: Книжки з обсягу суспільного питання, (яких бібліотека кружка має 30 чисел, куплених за членські вкладки); реферати членів на підставі відповідної лектури і дискусія на сходах. Сходина відбувалися в першому році 1921/22 майже кожного тижня. Адміністрація кружка належить до вибраної з поміж членів управи.

З початком шкільного року 1922/23 на загальних зборах переіменіно назву на «Апольоґетичний Кружок» і додано в обсяг попередньої діяльності ще обговорювання реліґійних справ. В члени кружка могли вступати тепер вже ученики VIII, VII, VI і V кл. В тім році відбулося шість рефератів, а саме на теми: «Рівність людей» — Сковронський уч. VII кл., «Громадський рух на Україні в XIII століттю» — Шавяк уч. V кл., «Соціалізація майна» — Дозорський уч. VII кл., «Горожанська свобода» — Сай уч. VII кл., «Держава а Церква» — Сваричевський уч. VII кл., «Лібералізм» — Рачунь уч. VII кл. По рефераті слідувала звичайно дискусія. До тогорічної діяльності кружка треба зачислити й це, що з його рамени вийшла ініціатива до заложення при гімназії «Студентської Крамниці», котра до тепер розвивається, а яка є для членів дуже корисна, бо дає їм крім вигоди в набуттю шкільних приборів, змогу ознакомитися дещо з важним тепер кооперативним рухом. В шкільнім році 1923/24 діяльність «Апольоґетичного Кружка» розвивається дальше. В цім році відбулися слідуочі реферати: «Націоналізм» — Дзядів уч. VIII кл., «Націоналізм і космополітизм» — Сай уч. VIII кл., «Гене́за суспільного питання» — Логуся уч. VIII кл., «Лібералізм» — Слободян уч. VII кл., «Соціалізм» — Іванчук уч. VII кл., «Християнсько-суспільна демократія» — Гайдукевич уч. VII кл. і «Жіноче питання» — Флисаківна уч. VI кл. Членів в цім році є 28. До управи кружка належать: Сай Тадей голова, Гайдукевич Олександр секретар, Яворський бібліотекар, Копачівський скарбник. Крім сього кружок пренумерує через цілий час свого істновання «Поступ» в більшій кількості і розпродує його між товаришами гімназистами. Дуже багато заслужився коло засновання і діяльності кружка його добрий опікун і провідник о. кат. Д-р М. Конрад.

Сай Тадей
голова

Гайдукевич Олександр
секретар

Шевченкове свято укр. гімн. в Станиславові. Що року укр народ святкує - обходить роковини смерті свого генія — Тараса Шевченка торжественним святом. І в четвер, дня 3 квітня 1924, заходами учнів укр. гімназії в Станиславові в салі «Укр. Сокола» при вулиці 3 мая ч. 18 відбувся величавий концерт в пам'ять 63. роковин смерті Тараса Шевченка ранком о 11. год. виключно для гімназійної молоді, а ввечерю при участі рідні учнів та запрошених гостей. Велику салю «Укр. Сокола» заповнило українське громадянство, що явилось з запалом помянути свого великого віщуна «не злим, тихим словом». Концерт відбувся з осьєю програмою:

1. Щурат — Людкевич: «За Тебе Україно», муж. хор укр. гімн.

2. Промова Юліяна Редька, уч. VIII кл. Промова гарна, виголошена з чуттям і зробила на всіх приязних велике вражіння, настроюючи душі до торжественного свята.

3. Мендельсон: *Cherzo* а *Sargisio* — форт. сольо Ірини Веберівної, уч. VII а кл.

4. Шевченко: «Сон», декл. С. Мартюка, уч. VI а кл.

5. Шевченко — Б. Вахнянин: «Садок вишневий», міш. хор в супр. фортепяну.

6. David: «Romanesca», смич. квартет, виконали М. Лепкий (IV б кл.), Роман Мирович (V б кл.), В. Романюк (VIII кл.) і Роман Патрило (VIII кл.).

7. Кошиць — Леонтович: «Українські народні пісні», міш. хор.

8. Шевченко: «Козачківському», декл. Оксани Чесниківної, уч. VI а кл.

9. Шевченко — Вербицький: «Заповіт», мішані хори в супр. форт.

10. Закінчення проф. Юліяна Чайківського.

Хори під управою проф. Миколи Мельника.

Акомпаніамент виконали: Наталія Павлюхівна (VIII кл.) й Іван Янович (VIII кл.).

З поміж квітів, зелені і мережаних рушників сумовита виглядала стать генія.

І закінчилося пізно в ночі величне свято. Українська громада розійшлася, здається не такою, якою увійшла на це свято. У ній відновилися величні ідеали нашого пророка. Вийшла з піснею національного гимну «Ще не вмерла Україна» з сильною вірою і надією на красшу, яснійшу долю українського народу. Розійшлася скріплена і підбадьорена на духових силах до боротьби за Шевченкові ідеали, за добро і щастя українського народу, для якого жив і терпів безсмертний Кобзар — Тарас.

Степан Лукань

Вечір станиславівського пластового Коша. В понеділок дня 11 лютого 1924, заходами цілого станиславівського пл. коша відбулися святочні сходи. О год. 5 веч. явилися пластуни і пластунки в пластових одностроях. Салю по береги заповнили пластуни-(нки) та старше громадянство. Вечір проминув велично та святочно. Всі точки програми принимала публіка бурею оплесків. Свято почалося відспіванням пластового гимну. На програму складалися:

Декл. полк. тов. П. Ісаїва, пласт. розв з XI. пл. п.; декл. пластунки з XXIII. пл. полку та закінчення голови окр. Пл. Ради проф. Гната Павлюха; вільні вправи (XII. пл. п.); акробатичні штуки тов. Карпінця, Воробкевича і Бойчука всіх з XI. пл. п; пласт. танок XXIII. пл. п.; піраміди (XI пл. п.); перевязка (XI. пл. п.); двобій мечами (2 пластунки з XXIII. пл. п.); англійський бокс (Козіцький і Воробкевич з XI пл. п.); сольо-спів пластунок з XXIII. пл. полку тов. Аксентівної і Скоцде-полівної; понадто продукції оркестри.

Після закінчення проф. Павлюха понеслися могутньою хвилею національний і пластовий гимни з грудий пластунів-(ок), як акт надії й сильнішої віри у здійснення високих пласт. ідей, на красшу, яснійшу долю укр. народу. Закінчилося величне пластове свято в 8 год. веч.

Українська громада розійшлася, здається, не такою, якою увійшла на це пластове свято.

У ній відновилися величні ідеали нашого пластового життя.

Скоб! *Степан Лукань*

Галицьке шкільництво в польських освітленню. П. куратор Ст. Собінські видав по французьки¹ досить обширний меморіял, із якого подаємо короткий огляд шкіл і учеників в межах східної Галичини, зіставлених на цій наглядній таблиці:

		Школи загальні (стан з д. 1. I. 1922)		Гімназії (стан: 1. VI. 1922)		Учит. семин. (стан: 1. I. 1923)	
		публичні	приватні	публичні	приватні	публичні	приват.
Скількість шкіл	викл. мова: україн.	2.426	11			2	6
	викл. мова: польська	2.247	35			10	19
	викладава мова інша	16	73			утракт. 8	
	разом	4.689	119	56	53	20	25
Скількість учеників і учениць	українських	353.972	3.123	4.445	1.661	1.868	
	польських	289.177	4.480	19.772	8.120	5.859	
	інших народност.	71.144	7.488		537		
	разом	714.293	15.091	24.217	10.318	4.384	3.343
Скількість учител. сил	Українців	3.129	106	221	163	82	
	Поляків	8.523	180	1.038	834	248	
	інших народност.	293	151		67	1	
	разом	11.945	437	1.259	1.066	331	

Крім повисших даних згадує ще справоздання п. Собінського 4 середні школи торговельні (учеників: 64 Українців, 817 Поляків), 3 середні школи технічні (103 Українців, 819 Поляків) і 12 низших шкіл ремісничих (109 Українців, 728 Поляків).

Так представляється, по думці п. куратора, актуальний стан шкільництва «у Східній Малопольщі.» Не Українці, деклямує кілька разів автор експортного меморіялу, але

радше польське населення є покривджене, завдяки австрійському урядови, котрий систематично протеговав «Русинів» на шкоду Поляків. Колиж мимо цього Поляки є горою що до учительських семінарів, шкіл середних, торговельних і званевих, так це одиноко треба приписати їх більшому заінтересованню та жертвенности на ці ціли.

Тільки п. Собінські.

¹ Меморіял має наголовок: L'enseignement public en Petit Pologne Orientale au point de vue national. Léopol 1923. Сторін 44 і 16 таблиць. Очевидно, видання обчислене для закордону і ставить собі за завдання опрокинути жалі і домагання галицьких Українців, зясовуючи буцімто дійсний стан шкільництва. Хоч як бажалоб наша Редакція поробити свої замітки і спростовання многих точок меморіялу одначе не може цього зробити і тому лишає це діло иншим видавництвам та щоденній пресі. *Ред.*

Німеччина

Протестаційне віче грузинських студентів. Заходами грузинської студентської корпорації «Георґія», відбулося, з нагоди 3 річниці окуповання Грузії Совітською Росією, 28. II. в Берліні, протестаційне віче. Між присутніми були видатні грузинські діячі, як також представники українського, турецького і естонського студентства. По промовах грузинських студентів забрали голос проф. Д-р Церетеллі, бувший голова «Союза Визволення Грузії», та представники чужинців: від Українців (студ. Кожевників), Турків і Естонців. Всі промовці закликали до створення єдиного блоку всіх, що стоять на ґрунті освободження свого рідного краю від московського імперіялізму. (*«Літопис»* 1. 206).

Довколауніверситетського питання.

Спілка Студентів Українців у Німеччині розіслала свої резолюції в справі дразливої університетської справи. Містимо їх для інформації наших читачів, не забираючи тут ще тим самим жадного становища.

До студентів українських Високих Шкіл у Львові! Українське студентство зібране на 9-х звичайних Загальних Зборах Спілки Студентів-Українців у Німеччині дня 22. IV. 1924 р. отсим пересилає свій товариський поклін і заяву найбільшої пошани і признання для товаришів і для всіх тих, котрі студіюють, творять і борються за огнище української культури, — за наші українські Високі Школи у Львові.

Ми, всі зібрані тут, розуміємо величезну та історичну вагу українських Високих Шкіл у Львові, — ми подивляємо і клонимо голови наші перед Вашою працею, Вашим героїзмом та пожертвуванням.

І нехай через заґратовані вікна тюрем, у найтайніші закутки, де ховається Ви у змаганнях за свою святу ідею перед насиллям — продреться наш дружний зов: Сміло,

Брати, сміло, Други, Ваше діло праве і безсмертне!

Колиж ми на короткий час відійшли від Вас, то духом ми все з Вами. І незабавки станемо всі при Вас у боротьбі за наші спільні ідеали.

А тепер ми кріпко держім і перед нічим не хиллямо наш великий клич: Українські Високі Школи у Львові.

Рівночасно ми, всі українські студенти, зібрані на 9-х Звичайних Загальних Зборах Спілки Студентів Українців у Німеччині, осуджуємо і цілковито не погоджуємося зі становищем, яке займає український берлінський тижневик «Літопис» у справі українських Високих Шкіл у Львові. Ми осуджуємо його акцію як таку, котра може підірвати солідарність і значіння наших товаришів у краю і зміцнити становище безідейної та інертної молоді.

Найбільше обурення і осудження висказуємо ми з приводу статті Василя Кучабського у ч. 15 — 16 «Літопису». Ми не погоджуємося з думками автора висказаними в справі українських Високих Шкіл у Львові, а рівнож не погоджуємося з думками в справі української студентської еміґрації.

Цілу статтю вважаємо ми цілком не на часі, дуже шкідливу для національної справи і позбавлену всякої ориґінальності, і отсим у найвисшій степені осуджуємо її.

Берлін 22 квітня 1924.

Польща

Студентська конференція в Закопанім. Від 1 до 7 мая ц. р. відбувалася в м. Закопанім конференція Всесвітньої Федерації Християнських Студентів, при співучасті множества делегатів Східної і середньої Європи. Ціллю конференції була виміна думок і навязання ближших взаємин між студентськими організаціями протестантсько-методистичного

напряму. Українських студентів, об'єднаних в «Союзі Відродження укр. Студентів», заступав Олександр Кастро, студент праської політехніки.

Росія

Білоруський університет у Минську. Радянський уряд покликав до життя білоруський університет у Минську. Четверту часть місць на цьому університеті зарезервовано для білоруських студентів, які під дю пору знаходяться під Польщею.

(«Наші Прапор» ч. 63).

З життя московських студентів. В Москві студенти почали цікавитися політичним життям. Совітська влада дала їм зрозуміти, що не стерпить жадної політичної акції з боку студентів. Тож багато з них покидає університетські центри та втікає на село від голоду і холоду. У Витебську відкрито жидівський робочий університет.

(«Студенський Вісник» II. 45).

Про б. Вільну Академію в Москві. В самім розгарі большевицької революції повстала в р. 1919, за ініціативою Н. Бердяєва, в Москві «Вільна Академія», котра поставила собі метою — охорону й плекання духової культури в Росії. Біля Академії згуртувались усі, що дивилися на культуру з духової точки бачення, присвячуючи передусім свою працю питанням із області віри, філософії, етики, мистецтва і и. Спершу «Вільна Академія» обмежувалась здебільша самими теоретичними викладами, тому й кількість учнів-учасників була невелика. Але коли в р. 1920 введено дискусійні реферати, які відбувались ще два тижні, число слухачів дійшло до цієї міри, що велика саля не могла їх усіх помістити. Між учасниками до самого кінця переважала молодь, котра при різних нагодах дала докази, що вона на правду спрагнена і жадна тих високих ідеалів, які зруйновала больше-

вицька «наука» і большевицький «розум». Щоби заспокоїти їх жадну, «Вільна Академія» построїла весною 1922 р. тзв. філософійно-гуманістичний факультет. Та на превеликий жаль його діяльність не тревала довго. Большевицька влада прогнала з Росії професорів основників, а за ними закрито і факультет. Недавно ця сама влада зліквідувала «Вільну Академію».

(«Der Graf» XVIII. 358).

Франція

Шкільна криза. Франція тепер живо інтересується невідрадним явищем, а це виразним зменшуванням кількості учеників по школах. За тижневиком «L'Amé française» (ч. 4. ц. р.) випісуємо для нашої орієнтації отсі статистичні дані: В р. 1911 було 4,900.000 учеників, записаних до публичних шкіл. В р. 1921 було їх тільки 3,575.000, себто о 1,325.000 менше як в р. 1911. Те саме виявляється і по школах вільного навчання. При кінці р. 1920 було в них 926.730 учеників. Зараз же в шк. р. 1921/22 це число впало на 877.456. Рік пізніше було всього 833.000 учнів.

Визначні французькі педагоги кажуть, що причиною сього суспільного лиха є занепад релігії, за котрим йде зменшення населення, а опісля, доконечно, брак шкільної молоді.

Допомогова акція в користь студентства. Французька нація завсіди визначалася багатством помислів і далекоюяглих плянів. Ця прикмета не залишає її і у відносинах до студентства і то навіть чужоземного. Передовсім у повоєнній добі Французи пильно заходяться біля цих найнещасливіших між нещасними, яким погана доля відібрала змогу освічуватись і студіювати. По ціл й Франції розвинулась широка акція, якої завданням є призбирати потрібні фонди на науку для чужих

студентів. Їх кількість досить висока, бо виносила в р. 1923 5.868 душ на 50.367 університетської молоді. Між убогими студентами, котрих передусім має на оці допомога акція, переважають Хінці, а опісля Росіяни і Українці.

На чолі допомогового руху стоять католики, котрі, по найновішим даним (гл. *»Revue des Jeunes«* XIV. ч. 5. 580 сл.), до січня ц. р. призбирали вже кільканайцять тисяч франків, жертвуючи їх чужим студентам Парижа і Lille. Французський інформатор додає від себе, що на цей рік щасливо проломалося кризу і чужоземне студентство зможе тепер довести свою науку до кінця шкільного року.

Й. Скр.

Ріжні студентські вісти. 9. V. 1923 р. положено перший камінь під будову студентської кольонії, де зможуть жити понад 3.000 студентів. — Французський парламент знизив французьким студентам час військової служби на 18 місяців. Незабаром дібеться французьке студентство знижки на залізницях. — Коло міста Гренобль мають будувати студентську санаторію на 125 хорих. — На університеті дозволено студентам забирати голос у дисциплінарних справах своїх товаришів. — Японських студентів звільнено при вписанні на високі школи від оплати.

(»Студенський Вісник« II. 51)

Чехословацчина

Вечір Гр. Сковороди. Заходом групи студентів імени Гр. Сковороди влаштовано 15. III. ц. р. в чеськім *»Студентським Домі«* академію на честь українського філософа Гр. Сковороди.

(»Наше Життя« ч. 14).

Укр. студенти у през. Т. Масарика. Дня 10. IV. ц. р. запросив до себе през. Т. Масарик представників студентства всіх націй, що студіюють на В. Школах ЧСР. Українські сту-

денти вислали від себе п'ять осіб, а саме: І. Федіва, М. Росляка, М. Тютюника, Л. Макарушку, Т. Олесюка. Іменем укр. делегації промовив М. Росляк. Бесідник подякував президентови за гостинність, якої зазнає укр. студентство від чеського народу, зясував положення нашого студентства в ЧСР: та на рідних землях, вияснюючи причини, які ще досі викликають еміграцію зі заходних укр. земель. Тут зазначив президент, що він добре поінформований про долю укр. студентів у краю, дуже їм співчуває та має надію, що положення покращає. Розмова з укр. відпоручниками велась довго й шире, а рівночасно незвичайно поважно.

(»Діло« ч. 89).

Звіт Укр. Секції Кирило-Методіївської Славянської Ліги в Празі за рік 1923. Наша Секція¹ вела працю в напрямі поширення Кирило-Методіївських ідей у звязку з Лігою, в корій були зорганізовані всі інші славянські Секції, крім Поляків, Сербів і Болгарів, які не є заступлені в Лізі, ні теж не мають своїх Секцій. Самостійно виступала укр. Секція дуже рідко, бо майже завжди лучилася спільно з іншими Секціями під фірмою Ліги. Весь тягар праці спочивав на Виділі Кир. Мет. Ліги, котрий вирішував всі справи на своїх засіданнях, на яких кожда Секція була заступлена двома відпоручниками. Всіх засідань сього року було 19.

Загальні Збори Секцій (Ліги) відбулися дня 19. IV. 1923. По звіті Укр. Секції вивязалася дискусія над фактом переслідування уніятів і православних непольської народности в Польщі. Під кінець дебати член російської Секції поставив слідуочу резолюцію: *»КМЛС. просить св. Вітця, щоби був ласка вплину-*

¹ Укр. Секція має невелике число членів, бо тільки 15, а причиною сього є важкі матеріальні умовини, що часто розсівають їх по ріжних усядах (*Ред.*).

ти на польське кат. духовенство і стримати його від переслідування православних і уніятів-католиків не-польської народності, підданих польської держави, бо сього рода на сильство є найбільшою перешкодою в поширюванню Унії й обєднанню славянських християн». Резолюцію прийнято, а праська Ап. нунціятура переслала її св. Вітцю. Дня 14. XI. 1923 подав її ще раз Д-р Гронек на зїзді Апостоляту в Оломунці, де прийнято її також як програмову точку на велеградський зїзд ур 1924.

За старанням Лґи відбувся в лю-тім публичний відчит о. Фр. Бонна на тему «Україна». Дня 5. III. мав місце святочний славянський вечер, на який прибули гості з найвисших верств праського суспільства. Вечер відкрив Д-р Гронек. По нім виголосив реферат єпископ Подляга: «Про злуку Славян на релігійному поли» і о. Фр. Бон, Бельгієць: «Про положення Українців у Польщі і на Україні». Вечер закінчився привітаннями делегатів; від Українців промовив студ. філь. Ж. Слиж. Цей сам студент промовляв також як відпоручник укр. Секції в Краьовім Градци на інформаційних сходинах, уряджених Лігою дня 25. IV.

В тімже місяці Секція урядила концерт з танцями, причім найбільше прислужився студ. торг. акад. Мороз Василь.

Дня 27. V. відбули члени нашої Секції прощу до старої Болєслави, а дня 5. VII. взяли участь у святі св. Кирила і Методія. На похорон протектора Ліги, Архієп. Д-ра А. Стояна, вислала Ліга українського делегата, а зокрема, дня 8. XI., построїла за него поминальне богослуження, на якім промовляв м. и. укр. делегат.

Дня 15. XI. обходила Ліга 300-літний ювілей мученицької смерти св. Йосафата. Відчит виголосив студ. агр. Клімович, Білорусин, (великий приятель Українців) підчеркуючи українське походження Святого і його значіння для Білорусинів. У святі взяв участь папський нунцій у Празі, архієп. Мармаджджи.

Укр Секція поклала теж великі заслуги при започаткованню гр.-кат. богослужень у Празі.

Дня 3. XII. відбулися Загальні Збори Кир. Мет. Студ. Ліги, на яких головство від відпоручника укр. Секції перебрав відпоручник чеської Секції.

Стан. Козак

Бібліографія

К. Кольоді. Пригоди Пінокія. Переклав з італійської мови Євген Онацький. Київ-Львів 1923. Накладом Михайла Таранька. 8^о стор. 211.

От і ще одна книжка для молоді, видана накладом Михайла Таранька. Запападливий накладчик вибирає перли діточої літератури із всіх культурних мов Європи і тим способом дає нашим діточкам нагоду образуватися на основі найліпших світових творів, призначених для дітей.

«Пригоди Пінокія», це на перший погляд неймовірна фантазія про деревляну ляльку, про чарівницю, про Країну Неуків, про кільометрову Акулу і т. п. Та в дійсности це глибоко поучаючий твір, який може відучити від ріжних поганих навичок в лекший спосіб, як напаминання і кари родичів та учителів. Тут зображене дуже вірно хлопча життя із всякими пустотами, а поміж те поміщені науки для дітей, щоби не робили родичам прикростий і стали корисними членами суспільности.

Всі діточі похибки представлені тут дуже наглядно, по них слідує заслужена кара, а опісля як конклюдія йде наука. І кожда наука виходить немов сама з себе та притім легко остає в пам'яті дитий і не забувається скоро.

Возмім хочби такі науки: Будь зі всіми уважний і ввічливий ст. 203. Будь терпеливий ст. 144—146. На сьому світі треба допомагати один другому ст. 141. Хто здирає з другого кожух, сам звичайно вмирає без сорочки ст. 202. На милостиню мають право тільки старі і хорі ст. 114. Щоби чесно скласти до купи кілька гривен, треба вміти заробити їх чи працею своїх рук, чи розумом своєї голови ст. 90. З краденого не розбогатієш ст. 202. Вчитися ніколи не є пізно ст. 121.

І багато-багато інших подібних, які вичислені, як ось тут, не роблять вражіння через те, що видаються сухою моралю. Та в оповіданню оперті в них на примірах із життя і вбиваються глибоко в пам'ять. Що вони не остануть без впливу на наших маленьких читачів, це більше як певно і в той спосіб так перекладчик як і накладчик причиняться немало до викорінення лихих навичок серед нашої дівтори.

Само видання дуже гарне, мож навіть сказати люксове, як на наші часи. Численні ілюстрації звертають на себе увагу дитий і збільшують заінтересовання.

Що до мови перекладу, то вона досить гладка і книжка читається легко. Впадають тільки в очи деякі вирази та звороти, які требаби пояснити зглядно заступити другими. От прим. ..і він зістався на стіні бездиханний, нерухоми ст. 21; ...після двох годин гонитви ст. 65; ...лялька була зроблена з дуже твердого дерева і тому лези, поторощившись, розлетілись в тисячах шматочків ст. 67; брехня се найбільша вада, яку може мати хлопець ст. 81; ...побіг із товаришами казитися знечевя ст. 159; ...на купу жорстви ст. 159; ...почали окарач кружляти ст. 170; переменяв ходу на трух ст. 177.

Святослав Лакуста

»Тайна танцю« — Василя Бобинського — поезій книжка друга. Видавництво «Молочний шлях», Львів 1924. стр. 62. 16⁰.

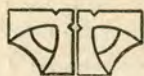
В першій «книжці поезій» «Ніч кохання» тогож автора (гл. «Поступ» ч. 4. ц. р. стр. 135) пробивався бодай талан, хоч і прямував у сторону гидоти, де никнуть усякі ідеї, висші, дійсно людські, переживання, творчі сили. А тут — у тій «другій книжці поезій» — тільки недогарки тої самої гидоти circa sextum у фізіологічному розумінню («На блакитному — капля червона...» стр. 31), тільки сірі маячіння фізіологічним огнем перепаленої душі... Ні змісту, ні сенсу, ні ідей, ні життя... Розбитий горнець... Конець — ось так швидко прийшов конець і вичерпання. Стих за стихом, «ніби вірш» за «ніби віршом» чергується «плавнозгибно» «зорегадно» (стр. 34)... Хиба закінчитиби словами автора, але зверненими до ньогож самого:

»Постарайсь о програм хоч трохи ріжноманітний!

Заткані куревом уха на світ розтули!» (стр. 46).

Про яку то «тайну танцю» в тій збірці ходить — біда би то знала. Чоловік здорового змислу не доглупається.

К.

Для світла

Релігія і наука. В дрібних бр-шурках деяких наших і чужих видавництв можна деколи стрінути фразу, що релігія не дасть погодитися з наукою, або наука з релігією. При критичнім розслідуванню справи виринають однак деякі питання.

1) Чому найбільші знавці новітніх (головно природних і технічних) наук, не бачили »незгоди«, противорічності між наукою а релігією? І то знавці з поміж усяких народів найновішої доби, що промостили нові шляхи для дотичних наук.

2) Чому христіяни, генії, богослови і небогослови, по довгих літах студій, — не бачили й не бачать противорічності?

3) Чому »конвертити«, з академічною освітою, по довгих сумнівах, студіях, розслідах стаються релігійними помімо матеріальних страт, або недогідностей? (нпр. в останніх десятиліттях в Англії і деінде).

4) Чому противорічність хотять добачувати якраз такі людці, що ні релігії, ні науки основно не пізнали? — Бож від кількох семестрів університетських викладів і від перчитання одного-другого автора ніхто хіба не буде сподіватися основного знання.

На ці питання можна тільки відповісти: а) словами Баккона Верулямського: *Parum philosophiae a Deo abducit; multum philosophiae ad Deum reducit.* У свобідному, хоч вірному, перекладі це значить: »Верховне знання відводить од релігії; основне знання до релігії приводить«.

б) У випадках сповидної противорічності заходить одна з двох можливостей: або бере хтось недоказане і неправдиве твердження науки за певну правду, — або знова вважає щось правдою релігії, що нею не є. Іншої можливости нема, бо правда правді не може противречити.

Ос. С.

Непорозуміння. Статтю нашого журналу п. з. »Держава і молоде покоління« (ч. 4. стор. 97 і 98) дехто хотів розуміти як актуально-політичну і звідси непотрібні непорозуміння. Чи не требаби більше розваги? Аджеж річ відома, що:

1. »Поступ« є аполітичним журналом. На інакший нам не позволено — і що є аполітичним, це ми вже нераз заявили. Колиб однак дотична стаття займала становище до якоїнебудь нинішньої, а зокрема до польської держави, то тимсамим булаби статтю політичною, що нікому розважному не прийшло на думку.

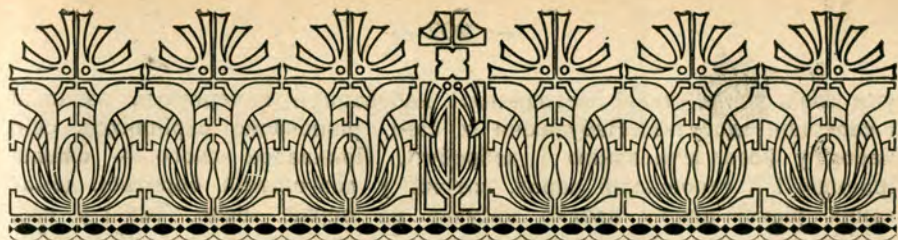
2. Стаття є видимо продовженням філософічно-педагогічних статей про чинники впливаючі на молоде покоління і говорить видимо про нормальну, легальну державу та її права, про державу *in abstracto*.

3. Лінія нашого журналу є проста і ясна від початку, від першої його сторони протягом ряду літ — і ніколи не сходили ми з неї на бік ні крихітки, і ніколи не було в нас різнородних »орієнтацій«, і це всім, своїм та чужим, дуже добре відоме. На щож отже викликувати непорозуміння?

Більше розваги!

Редакція

За рідну школу

В останніх часах шкільна справа розколихала на добре цілим українським життям. Куди не глянути, в який бік не повернутись, — помічується один і той сам стихійний рух, якого змістом і при знаком — школа. Що склалося, яка пружина дала вислів своїй силі, що саме тепер питання школи ворушить умами, хвилює життям Українців?

Умовини, о так! повчаючі, життєві умовини нашого сучасного лихоліття, дають нам на це питання ясну відповідь. Школа наша, відповідають, засуджена на загладу! Рідна, українська школа має зійти з лица землі!... До безлічі насильств, якими обдаровувало нас мало-що не кожне десятиліття за час нашого довгого існування, приходить іще одно, грізніше за всі минулі, — насильство на рідній школі.

Ось тут причина хвилювання в українським народі. Ось відси бере свій початок всенародний рух, що розколихав тривожним дзвоном, якого гомін застановив кожного Українця.

Сама однак тривога, саме навіть загальне зацікавлення надходячою небезпекою, справі не допоможе і жадним способом не відібе насильного наступу. При таких успособленнях, наші батьки народу розтрагали стільки скарбів, що й сором згадувати. Тому иншим шляхом мусять піти їх діти.

І так найперше, як *conditio sine qua non* мусить дозріти в нас усіх, у верхів і в низу серед широких мас, думка і сильне переконання, що своя, рідна школа це серце цілого народнього організму, без якого нема йому життя. Тільки з рідною школою народ живе, без неї — завмирає.

А це прецінь зовсім зрозуміле. Бо перенос знання й освіти на членів народнього тіла, не є якимсь автоматичним процесом фізіологічного унаслідження по батьках, тому що не ходить тут за саме тільки пасивне прийняття й перебрання якоїсь спадщини в правничім розумінню, але цей перенос являється правдивим, систематичним набуванням сього, що існує в науці, в світі, в народі і т. д. Передусім, коли мова про набування сього, що є в народі, то його доконче мусить присвоювати собі кожне покоління наново, кожний член зокрема, власною працею і власним хистом. Якщо сього нема, так по думці новітних учених¹, всі народні надбання, всі рідні цінности гинуть, а з часом і сам народ розтрачує свою мову і своє ім'я.

Ясною річчу, що тільки рідна школа має силу і всі дані, питомим собі способом, переносити освіту й знання в молодечі і жадні

¹ Гл. H. Pesch S. J. Lehrbuch der Nationalökonomie. II. Freiburg im Br. 1920. 616.

уми своїх учнів, котрі методичним набуванням вичерпують загальні і своєрідні здобутки. Набуваючи їх самі, рівночасно скріпляють свій народ у його існуванню і добробуті. Прикладом сього — славна Ірландія і її геройський народ, котрий у довголітній боротьбі, домагання рідної школи заєдно висував на перше місце. Так і у нас, щойно тоді спрямується цілий народний організм на певний і добре битий шлях, коли загальною стане свідомість, що нам без рідної школи, як без серця, нема життя. Виробленням такої свідомости мусить зайнятися кожний Українець, а всякого угодовця належить нап'ятувати прилюдно.

В парі з освідомлюванням мусить іти також те успособлення, яке природно родиться з настанком набутої правди і осягненої ідеї. Це вірність засаді-ідеї, хочби навіть прийшлося за неї потерпіти непередбачені наслідки, хочби одиниці мали впасти для добра загалу. Якщо загал і одиниці будуть вірні ідеї рідної школи, так тоді не обмежуватимуться самим биттям у дзвін на тривогу, але доконечно зроблять один рух наперед і стануть усі одною лавою, сильним і різким спротивом супроти тих, що не соромляться насильства. Й може підуть за цим рухом спротивом арешти, тюрми, карні експедиції тощо, котрі топтатимуть життя й майно цього і того, однак вони не стопчуть засади, не переможуть великанської народньої маси. А історія навчає, що реакція з долу, з широких верстов мас, повалює насильство верхів і осмішує цинічних безоглядників. Возьміть для прикладу польський народ. Його спасителем — масові пожертви в життю і майні, зложені за рідну мову і рідну школу по царських тюрмах, на далекім Сибірі, на відлюднім Сахаліні, далі палкі спротиви насильству пруського режіму, чисельні і, неначе традиційні, всенародні повстання, вкінці плянова перебоєва акція більших і менших, сільських та міських організацій, від якої аж угиналася б. Австрія.

На останку треба поставити пресову акцію і то широко та розумно розвинену в себе і за кордоном. Її метою: збирати все, що має признаку насильства і познакомлювати з тим всіх, що повинні на це звернути увагу. В наших часах пресова акція — просто всесильна. Вона буде і руйнує, єдночить і розеднює, витворює опінію й її завертає. Поведена отже доцільно і вмілою рукою, вона мусить видати подібні овочі, якими насолоджуються сьогодні проворні її служителі. Досі, на жаль, ця справа була в нас недоцінювана і тому не дивно, що ще тепер трапляються за кордоном випадки, які голосно накликують нас розпочати вже раз стали інформаційну акцію в цім напрямі. Зокрема, справа рідної школи є сього рода, що її підтримають закордонні, культурні чинники, витворюючи для неї відповідне заінтересовання й опінію.

Ціла справа рідної школи, — ясна і справедлива, а стаючись тепер zagrożеною, мусить у нас найти всебічне освітлення, загальне заінтересовання. Та мало сього. Тривожний дзвін, що розхвилював українським життям, це рівночасно, у властивім значінню слова, голосний поклик, ставати одною, масовою лавою проти насильного походу на серце українського організму, повіривши у трівкість справи «за рідну школу».

Й. Скр.

Образовання характеру

1. Кожда сторінка Євангелії свідчить про Спасителеву любов до Апостолів. Щоби приготувати їх до апостольського звання, піклується Спаситель їхньою освітою, сформуванням їхнього характеру. Приватні поучення та прилюдні науки не вистарчали ще до цього; образовання їхнього ества довершував Спаситель ще й тим, що справляв їхні блуди та недостачі, картав їхню честилюбивість (Мк. IX. 32 сл.; Мат. XX. 24 сл.), зависть (Лк. IX. 50), гнівливість та жадобу мести (Лк. IX. 55), поручаючи разом противні тим хибам чесноти. Особливо поручав їм чоловіколюбє, ревність у несенню помочі та безкористовність (Мат. X. 1. 5—15, Мк. VI. 7—13, Лк. IX. 1—6).

Вельми важливою річю для людини вжити впливу християнства в цілі виобразовання свого характеру. Найвисшу благородність дає не уродження, а душа.

Природні прикмети подібні до рослини, що кільчиться сама зі себе, а опісля потребує плекання та щеплення.

Характер — це вид сильного, свідомою працею самоозначеного хотіння. Від характеру домагається сильної постави, рішучости та послідовности. Це, чого людина з повною свідомстю постійно бажає, — це творить її характер.

Поодинокі акти постанов мають теж своє значіння, та по більшій часті являються вони впливом характеру. Переконавання, якому звичайно повинуються люди в турботах практичного життя, о много більше стоїть під впливом даного характеру, як проминаючої думки.

2. Без характеру чеснота слабосила. Характер є те, чим себе сама людина, рішучою своєю волею, зділає. Характер, це опрацьовані людиною, у свобідному самоозначенню, природні нахили.

Образовання характеру полягає в цьому, щоби постійними зусиллями ці природні склонности та привички людини ублагороднити плеканням чеснот, усуваючи разом хиби. Які дочіплені до них.

Кождий темперамент має свої світлі сторони, але також і свої хиби. Тож ублагородною свої нахили. Добрі склонности, — це найважнійша річ у людськїм життю, бо виключно по своїм нахилам думає, осуджує та говорить людина.

Посади жабу й на золото, а вона верне таки в болото. Те-ж саме з природними нахилами, як також із налогом.

Діамант, хочби й не огладжений, має все таки свою вартість; та не так воно з неогладженим ріп'яком.

Ступай проворно вперед! Є люди, що заєдно себе вигладжують, та на кінець, замість стати огладженими, стають неотесами.

Викинь із свого характеру всяку черту грубости, впертости, та вередів. Вєреди — це енергія дурноти.

Зділай себе податливим і позволь, щоби Всевишній Господь тебе виховував! Ніколи не огірчуйся сумними досвідами, а використай їх на те, щоби серце своє ще більше відірвати від землі, а злучити з Богом.

Не обстоюй вперто своїх пересудів і не ділай легкодушно в якій небудь підрядній справі невідкличних постанов, хиба що ти

свято переконаний, що це твоїм обов'язком, від якого ніяким чином не можеш відступити.

Характер твій нахай дасться різьбити як віск, але нехай він не буде м'яким як масло.

Стережися тої пересадної ніжності, яка нищить мужеські почування або їх надмірно напружує і людину чинить пів-роззявою.

Образуй свій характер, щоби не дутися опанувати ні надмірною боязню, ні надто великою самопевністю. В противнім випадку обі ці річі справлятимуть тобі щоденно труднощі; багатьом людям недостає в життю справжньої відваги бути надто лихим у добрім, та надто добрим у лихим.

3. Що торкається образування характеру, то мають тут при-
мінення слова Спасителя про небесне царство: Воно терпить пере-
могу, і тільки ті, що вживають перемоги, довершують його належ-
ним способом.

Заєдно представляє його Спаситель, як щось тяжкого, як рід умертвлення. «Входить крізь вузькі ворота, бо просторі ворота і широка дорога, що веде на погибіль, і много таких, що входять нею» (Мат. VII. 13). «Старайся увійти через тісні ворота» (Лк. XIII. 24). «Коли зерно пшеничне упавши в землю не умре, воно само остається; колиж умре, много плоду приносить. Хто любить свою душу, погубить її; а хто ненавидить свою душу в цім світі, захо-
ває її на життя вічне» (Ів. XII. 24—25).

Зділай свій характер сильним так, щоби він міг протиді-
лати всяким непокликаним впливам; зділай його независимим
від всього, що тобі шкодить; а це осягнеш тільки тоді, як кожного
дня відказуватимеш собі дещо з того, на що собі впрочім і без
гріха можеш дозволити.

Увільни свій характер від усякого розтріпання, через що
затрачується цілковито з очий ціль і завдання й тому повертається
раз сюди, раз туди, безглуздо та безцільно. Навчися держати
сильно ціль перед очима та заєдно глядіти не неї, щоби бути
в змозі влучно зближитись до цієї цілі.

А на дні свогою характеру поклади покору; цю покору,
яка радо віддає Богу те, що Боже, покору яка тішиться тим, що
цінить і любить ближних, яка є вільна від гордості та неупоряд-
кованої користоловності.

Що доброго ділаєш, записуй це на піску, а що одержуєш -- на
мраморній таблиці, а себе віддай у Божі руки. Ділай те, що гідне
нагороди та подяки, та не жадай ні одної, ні другої.

4. Дбай про це, щоби рішаюча сила твогою характеру покла-
дена була в розсудок й волю, а не в уяву та почування. До цього
потрібна тобі молитва.

Стережися химер і розстроєння; нахил до цього затратить
в тобі волю, як також і розум.

Старайся, щоби гармонійно склались у тебе розвага та рішу-
чість, так, щоби ти вмів там зволікати, де зволікати треба, а ді-
лати там, де блудом булоб вижидання. І найлекша річ є тяжкою,
якщо на неї годі рішитися.

Зміцнюй в собі почування обов'язку та законности, як і глу-
боке пошановання істнуючого ладу, оскільки цей істнуючий лад не

є рядом надужить і недосконалостей, що далисяб відповідним способом наладнати.

Кожний характер розвиваєсь із певною природною конечністю. Дбай про це, щоби цей розвиток ішов правою дорогою. В одного старинного письменника читаємо: Людина в 20 літах життя — є павою, в 30: львом, в 40: верблюдом, в 50: вужем, в 60: собакою, в 70: малпою, а 80: нічим. Правдою є, що людський ум, з природи своєї, підлягає змінам; хорониж його перед погіршенням; старайся його чимраз уліпшувати та убагороднювати.

З нім. переклав: П. Дзедзик

Адам Зерникав¹

Серед багатьох працівників на полі науки і культури України, котрих імена забуті, а твори в більшості на завсіди страчені, одно з перших місць належиться безумовно Адамови Зерникаву. Родом з Прус, а саме з Кенігсберга (Королівця), де він родився 1 жовтня 1652 р., як син ювеліра і де він кінчив як низшу так і середню освіту. По скінченню середньої школи він вступив до т. з. Альбертинської Академії, тамже в Кенігсбергу і посвятив себе виключно теології. Провчившись в Академії 4 роки, він переходить на римське право до Єні.

Виклади проф. Дрейфа та Седлера, котрі не признавали ні католицької ні протестантської віри, як рівнож матеріальні умови вплинули на Зерникава так, що він почав шукати зближення з православними та старався потрапити в Москву, де в цей час добре було чужоземцям. В тій цілі він займається в Єні не тільки римським правом, але і теоретичною політикою, математикою, астрономією, особливо звертає увагу на військове діло, не кидаючи заразом теології.

Негайному виїздови до Москви перешкодило це, що треба було приймати другий раз хрещення. З Єні, пробувши в ній 3 р., зробив він подорож по Німеччині і переїхав до Англії, де довший час перебував в Лондоні, Оксфорді та Кембриджі. Звідсіля виїжджає він до Парижа й тут посвячує себе виключно військовому ділу та теорії політики. В Парижі він властиво закінчив свою освіту, бо дальші його подорожі (по Італії) мали на меті тільки зустріч людей зі сходу.

Прибувши через Варшаву до Вильні, пізнає Зерникав одного українського священика, котрий справляє його до чернигівського архієпископа Лазара Барановича. В Чернигові-ж прийняв Зерникав православну віру, тай осів в батуринському монастирі, звідки, дя-

¹ Містимо цю біографічну статейку, за яку відповідальність бере сам Ш. автор. В листі до Редакції говорить він загально, що випадково вдалось йому дізнатися дещо про цего українського політично-культурного діяча кінця XVII і початку XVIII ст., не подаючи ближше жадного жерела. Будемо раді, як що поміщена нами допись причиниться до висвітлення особи й історії життя згаданого громадянина (*Прим. Ред.*).

куючи своєму розумови, став відомий гетьманови Самойловичу, котрий відрадив йому їхати до Москви, залишаючи його у себе. Зерникав застається й при Мазепі й працює на різних полях: військовому, політичному та церковному. Про праці в двох перших напрямках невідомо нічого, бо його щоденники, знайдені в Києві при кінці XVIII ст., в яких він докладно описує своє життя і праці при гетьманах, крім того, що були зіпсуті часом і не доведені до кінця, не були ще й надруковані, користатись з них могли лише довірені і певні особи й то для праць теологічних, в яких і знаходимо дещо про автора.

Що до справ церковних, то тут залишив він два великі твори, віднайдені враз з щоденником в софійському соборі в Києві. Один з творів не стратив своєї вартости до сього часу¹; другий, безумовно меншої вартости, не був навіть друкований².

Де помер Зерникав, чи на еміграції з Мазепою, чи на Україні — невідомо; дехто твердить, що він вмер ченцем у Києві або Батурині, але це все домисли, ні на чім не основані.

Богдан Вронський

Філософічна система католицьких шкіл

(Продовження)

Б. Критика

Діалектика усталювала правість розумових ділань в тій цілі, щоби розум міг лекше і скоріше осягнути це, за чим він банує, чого шукає, щето — правду. Ця правда не конче мусить для нього мати характер позаумний, реальний, вистарчить, щоби розум зустрінувся і посів правду, котра родиться з умового ділання, та щоб одночасно розум був її свідомий. Іншими словами, розум вдоволяється, якщо його розумові ділання є правдиві і він про це певний. Це саме діло критики. Супроводжувана вислідом діалектики, критика впевнюється чи справді умові ділання є схожі з позаумним предметом, бо тільки тоді розум посяде правду. Одначе цю схожість не розбирає вона в тім або іншій випадку, але вглядає в саму останню черту цієї схожости і рішає в чім вона полягає. Тут послідовно насувається безліч питань як пр., чи справді можливе є таке пізнання правди, яке кождому давало би змогу сказати: так є, а не інакше. Чи загалом беручи існує певність у пізнанню правди? Відки і якими орудниками я напевно можу набувати правду? Що мене остаточо спонукує прийняти щось за правду?...

Як бачимо, великі та підставові проблеми має вирішувати критика. Тим то й її задача преважна, овшім, скажім отверто, навіть небезпечна. Має вона прецінь станути оком в око з найповажнішими труднощами, має покласти основи, на яких стоятиме її дальша будова.

¹ Титул першого твору: *Tractatus theologici orthodoxi de processione Spiritus Sancti a solo Patre, elaborati auctore Adamo Zoernikav Veturini in parva Russia anno 1682*. Він має близько 1000 сторін in folio теперішнього друку.

² Друга праця, це відповідь на книжку Єзуїта Теофіля Рутки і написана на ту саму тему, що і перша.

Вистарчить поставити один невдатний крок, щоби послідовно впасти в обійми важких блудів. »На цім полі, каже о. М. Моравський¹, скрутили карк усі старі і нові скептики, а хто тут не спотикнувся і таки не став загальним скептиком, цей хіба виратувався тільки фірткою неконсеквенції. Так Картезій, Ляммене, Райд, Кант і інші«.

Цю трудну задачу критики порозумів також і її головний творець Й. Бальмес², який виразився про неї цими словами: »Коли вникаємо в глибини, до яких ведуть питання про певність, то мішається ум, а серце дізнає неначе якогось релігійного жаху. Перед хвилиєю подивлялися ми святиню людського знання; наша амбіція залюбки мірила її великанську великість, знамениті види, гарну і смілу будівлю; тепер (у критиці) ми находимося в підземеллях цього пам'ятника, — нас ведуть по темних печерах — а отсе, якби під впливом сну, здається нам, що ці основи дрібніють, розсипуються, і що цілий цей дім висить на воздухах«.

Щоби коротко поставити собі перед очі поодинокі квестії критики, можна сказати, що вона пояснює і доказує: 1. природу і істновання правди і певности; 2. вказує на їх жерела; вкінці 3. подає загальну і остаточну норму, після якої приймається щось напевно за правду. Отсе її короткий зміст. Про кожду з цих точок скажу кілька слів.

1. Особиста свідомість кожної людини каже, що ціле умове ділання стремить до цього, щоби воно відповідало, а навіть і духово утотожнювалося з зовнішнім предметом. Технічними словами виражаємо це, коли говоримо, що наше пізнання полягає на схожості ума з річчу. Якщо ця схожість буде узнана, так родиться тоді умова правда супроти даного предмету³. Якраз критика піддає строгому розбору умові ділання і просліджує чи і чому розум дотикає свої предмети так, як вони є самі в собі. Після такого розбору квестіа про природу і істновання правди є скінчена.

¹ Op. cit. 334.

² Добрий виклад і оцінку філософ. системи іспанського філософа подав J. Zagayúeta в місячнику *Revue Neoscol.* XVII. Nr. 68. 543 сл. Наведений текст узятий із Моравського, op. cit. 333.

³ Мимоходом зазначую, що своїм твердженням: »Якщо ця схожість буде узнана« і т. д., не думаю перехилитися на сторону тих авторів, котрі силкуються доказати, що »*veritas logica nullomodo invenitur in simpliciter apprehensione*«, і що таку »*veritas*« конче треба здефініювати словами: »*conformitas cognita intellectus ad rem*« (cf. *Mercier, Domet de Vorges, Sentroul*). Овшім, щоб опреділити, а радше пояснити »*veritas log.*« зовсім добре можна сказати: »*Veritas logica est adaequatio intellectus et rei*«. Це, що правда, не стисла дефініція (і це треба признати противникам), але на таке пояснення можна погодитися тільки в цій, а не іншій формі. Треба отже відкинути форму: »*Veritas logica est adaequatio rei et intellectus*«, тому що таке пояснення добре для »*veritas ontologica*«, а не для »*veritas logica*«. Поставлена форма (»*Veritas logica est adaequatio intellectus et rei*«) більше відповідає дійности, а навіть ця — буцім то незначна — переставка слів, ухилило нас від елементарного блуду Канта. Признає це і С. *Sentroul* (гл. *Revue Neoscol.* XVIII. Nr. 70. 219 сл., а передусім стр. 22.), котрий каже:... *Kant fonde son positivisme intellectuel précisément sur la définition courante du vrai*« (себто: »*Veritas est adaequatio rei et intellectus*«); або на стороні 225: »*En tout état de cause, nous osons répéter que définir le vrai par adaequatio rei et intellectus est une erreur dangereuse*... і сл. — Що до дефініції самого *Sentroul*'а і тов. скажу загалом, що й вона невдоволяюча, а докази на її potwierдження — досить нестійні. — Порушенням тут міркуванням багато місця присвячує А. *Munzi S. J. Logica. Lectiones scholasticae. Romae 1922.*

Зовсім інший це шлях від цього, яким пішов Кант у своїй критиці. Він, заки приступив до будови філософійної системи, заквестіонував придатність розуму до пізнання правди, і цим способом попав у такий абсурд, що й осмішив себе навіть перед деякими своїми сторонниками (пр. Геглем). В слід за такими заложеннями пішло в Канта славетне опреділення його «*iudicia synthetica a priori*», пішло заперечення метафізики, і — що для нас найважніше — Кант заперечив можливість пізнання предмету (*die Sache an sich*), називаючи його легким жестом «*ignotum x*». Об'єктивна правда не має у нього місця, а на її місце приходить сотворення нового світа ідей і то очевидно а рiогi. Тут починається новітний трансцендентальний ідеалізм, на якого основах станули опісля Фіхте, Шелінг, Гегель¹, а в наших часах модерністи², які запозичили собі дещо до науки про правду. Для прикладу можна порівнати декрет із дня 3. VII. 1907 «*Lamentabili*», проп. 58³.

Проти цього Кантівського напрямку виступає католицька критика, квестіонуючи не придатність розуму супроти пізнання правди, але інший, зовсім конкретний випадок, іменно: на чім полягає можливість осягнути правду. І це тільки, а ніщо інше є предметом критики в тій часті, в якій оброблюється природу і істновання правди. Так отже вже перші її тези про правду кидають нам велике світло, вже вони починають розлам між ідеалізмом і емпіризмом, між об'єктивізмом і суб'єктивізмом та пантеїзмом.

Як однак після заперечення умові правди консеквентно мусів стати на ноги пірронський скептицизм, який дійшов до вершка у Гегля, так після прийняття правди родиться догматизм, себто наука, що людина мусить мати певність. І це є предметом нашої критики, після того як вирішено квестію про правду.

Перед заповіданням докладного поняття про певність, критика пояснює інші умові стани супроти правди. Щойно по тім просліджує природу і степені певности. Притім не супонує вона чогось недоказаного, але пояснює цю певність людей, яку всі називають природною. І зовсім слушно. Чейже кожда людина, навіть не знаючи про певність і її основи, має вже природну певність, це є спокій ума при безпечнім посіданням правди. Треба сказати, що це правдива певність, себто сильний наклін ума до пізнаної правди, а не сумнівне хвилювання чи здержливість, котра ніщо не говорить. Що правда, згадане пізнання не є рефлексійне (*in actu signato*), одначе нема сумніву, що воно є просте (*directa cognitio*) і доладне пізнання (*in actu exercito*). Здорова філософія не має на цілі набути певности, але пояснити й оборонити основи природної певности і научним способом розв'язати дальші та трудніші питання; бож нема суцної ріжницьі між природною і філософійною певністю.

З черги приступає критика до свого головного діла, іменно вказує істновання певности. Діється це способом негативним. Тож виказується, що скептицизм є негідний людини, є природно неможливий, а з філософійного боку — абсурдний. Якщо так, то справді істнує

¹ Гл. *Fr. Klimke S. J. Institutiones historiae philos. II. Romae 1923. 43 сл.; Fr. Ueberveg-Dr. M. Heinze. Grundriss der Geschichte der Philosophie IV. Berlin 1902. 4 сл.*

² Гл. *Dr. A. Gisler. Der Modernismus. Einsiedeln 1913. 352 сл.*

³ Гл. *Jul. Bessmer S. J. Philosophie u. Theologie des Modernismus. Freiburg im Br. 1912. 478 сл.*

певність. Скептицизм стратив під собою ґрунт, провалився песимізм, а їхнє місце займає догматизм, певність і оптимізм.

Вирішилась тут ще одна важна квестія. Знаємо, що всяка научна праця не має починатися ні від реального ні теж методичного сумніву, але від прийяття деяких певних даних і засновків. Так отже нерозумний це напрям, котрий силкується доказувати свої вихідні, заложні певники, котрий зборонюється назвати наукою цю систему, яка слушно і справедливо супонує деякі передсланки. Така наука і такий напрям підтинає себе самого, спинює, ба навіть, вивертає горі корінем дотеперішні висліди, затамує всякий майбутній поступ¹. У нашій системі такий напрям зіпхнений на бік, тому, що тут виступають деякі наперед прийяті, хоч і недоказувані, засновки. Є це тзв. підставні правди (*veritates fundamentales*). Їх недоказується, бо вони цього не потребують, вони ясні, очевидні, — певного рода умова інтуїція впевнює нас про їх правдивість, так що більше про них ні не бажаємо впевнитися, ні навіть не можемо².

Отсе розвязка першого підставного питання в критиці, про правду і певність. Нема тут ніщо поставленого от так собі, все доцільно зміряє до висвітлення об'єктивної правди, одно впливає з другого, повязане логічністю і консеквенцією. Ця часть — це *κατ' ἐξοχήν* критика.

(Продовження буде)

Й. Скрутень

Це й те для укр. філіялістів

В словарі тісно розмежовуваних назв і класифікацій наук зустрічаємо за наших днів слово: філіялія і філіяліст. Своім походженням воно йде від грецького *φίλος* (приятель) і *ἀτελής* (без кінця, незрілий, вільний від податку), а злучене разом означає, по американському названню, аматорство в збиранню почтових значків, зглядно збирача тихже. При цілій своїй невластивій назві, як »філіялія« так і »філіяліст« від ряду літ зберігає для себе повне право горожанства, стаючись сьогодні загально знаним і, так сказати, популярним. Завдяки палкому і пристрасному наклону, яким відзначається мало що не кожний філіяліст, нинішня філіялія вказує вже за собою чималу історію, подаючи багатий і певний матеріал, який у змозі зацікавити навіть тих, що стоять осторонь питання. Ми знаємо, що для справи філіялії видаються окремі показники, фахові каталоги, збірні альбоми, отвиртається рекламні склепи, ведеться в деяких часописах постійні філіяліїні рубрики, а навіть удержується *ad hoc* спеціальна міжнародня переписка.

На чолі цілого руху стоїть Новий Світ, а так йдуть романські держави западної Європи. Відси цей рух почав продиратися через Німеччину до нас, прибираючи тут суто німецький характер і методу. Не дивно отже, що українська нація ще досі не внесла ніщо свійського на цю нову ділянку, бо, позбавлена своєї державности, немає й своїх зразків, біля яких розвивалася своя ініціатива. За те слідне живе вилловлювання філіяліїної літератури з поза меж рідної країни, в якій обговорюються набуток з часів визвольної боротьби і недовгого істновання своєї держави.

До сього рода літератури належать й отсі дописи, які подаємо низше українською мовою.

(Редакція).

¹ Cf. *K. Frick y St. a. M. L. LXVIII. 420.*

² Під цим оглядом становище новосхолястиків трохи відмінне від давних корифеїв Школи. Так пр. головний представник новітньої схолястики, кард. *D. Mercier*, при доходженню правди приймає за вихідну точку не »*veritates fundamentales*«, але тзв. »хочене незнання« (*l'ignorance voulue*), »повздержання« (*l'abstention*), або інакше »*dubium negativum*«. Сам погляд і спосіб його доказування — інтересний і має вже своїх приклонників і то між знаними авторами, як пр. *J. Donat*, *Critica*. Oenip. 1915. n. 82. 39 сл.; *S. Reinstadler*, *Elem. Phil. schol. I. Friburgi 1909. 163.* і и. Тому що годі над цим докладніше застановлюватися, відсилаю цікавих до жерела. Гл. *D. Mercier*, *Critériol. génér. Louvain-Paris 1906. nn. 55—59. 110 сл.*

Українські поштові значки на Покуття

(Написав: Д-р І. Дудзінські)

До 1 падолиста 1918 р. на Покуття уживано, як передтим, до оплати листів і часописів австрійських поштових значків. При кінці однак падолиста 1918 р. забракло в поштовім уряді в Коломиї значків по 5 і 10 сотиків. Значки ті були конче потрібні до оплати карток (10 сот.) і часописів (15 сот.), котрих тоді виходило в Коломиї три, 2 українські і 1 польський. — Колом. місцева «Окружна Команда» зарядила переддрукувати засобну часть значків по 15 сот. на значки вартости 5 сот., а весь засіб по 3, 6, і 12 сот. на 10 сот., приписуючи стислий спосіб і рід переддруку. Передрук мав бути виготовлений чорною фарбою (краскою); в горі мав бути напис «Укр. Н. Р.», а на долинці цифра нової вартости мала накривати стару. (Репродукцію 15 сот. на 5 сот. подав Сенф у ч. 9. свого «Illustr. Briefm. Journal» з 3. V. 1919 р.). Цілий наклад вивинув, оскільки тямлю, около 10.000 пр. $\frac{5}{15}$ сот. — 8.000 пр. $\frac{10}{3}$ сот. і по кількясот, не більше як по 500 пр. $\frac{10}{6}$ сот. і $\frac{10}{12}$ сот. Значків тих почта не продавала в більших скількостях, на що скаржитьься один із читачів повисшого часопису, в тімже числі. Час видання визначено на день 10. грудня 1918 р., але в обіг пущено їх доперва 12 грудня.

З технічних причин перебивано ці значки $\frac{1}{4}$ аркуша 5×5 пр. В часі друку склалося, що один чи два такі аркуші значків $\frac{5}{15}$ сот. заложено відворотнo, через що маємо дуже рідкий приклад «переддруку» відворотного. Так само через ошибку між аркуші по 3 сот. вложено один аркуш по 15 сот. і перебито його на 10 сот. і через це маємо ще рідший «передрук» блудний (замість 15 сот. на 5 сот., то 15 сот. на 10 сот.) — Крім цього в першій складі друкарським знайшлося одно «У» з ушкодженням раменем, котре пізніше, по відбиттю кількох аркушів, змінено. Поза тим не було інших помилок та красок і з гори треба уважати інші похибки за фальсифікати.

Наклад цих значків був тільки оден, з грудня 1918 р. В маю 1919, на осібне жадання Дирекції почти у Станиславові, переддруковано ще 500 пр. $\frac{5}{15}$ сот. Тому що старий склад черенок розібрано, а цей новий наклад роблено новим складом, треба його уважати за подібний, а не за той сам оригінальний наклад. Ці значки вислано до Дирекції, але в обігу вони не були.

(«*Filatelista Polski*» з 20. XII, 1919)

Значки укр. полевой почти з 1920 р.

Розпорядком Української Народньої Республіки з дня 1 серпня 1920 р. стягнуено з обігу всі поштові марки, які були на території Республіки. Були це: а) російські поштові значки з рр. 1902, 1909-14, 1913, 1917 і 1918 від 1 коп. до 10 рублів, перебиті українським гербом; б) українські марки з р. 1918 від 10 до 50 шагів не зубчасті і з р. 1919 зубчасті і з р. 1919 по 20 гривен — незубчасті. На місце всіх висше згаданих марок, на терені армії генерала Омеляновича-Павленка, видано нові укр. марки (з р. 1918 і 1919) з чорним переддруком «Кур'єрсько-Польова-Пошта». По тім розпорядком Міністерства П. і Т. з дня 6 серпня 1920 р. ч. 22. переддруковано укр. марки з 1918 р. (від 10 до 50 шагів) і з р. 1919 по 20 гривен

чорним друком для полевой почти. Їм надано нову вартість в гривнях. Оплата коштувала: урядова переписка 10 гр., приватна 20 гр., поручені посилки 40 гр. Тоді то передруковано весь засіб марок Міністерства П. і Т., який вратовано перед большевицькою офензивою. Всего було 13.015 штук, а саме:

Ч. 1	по 10	гривен	на 10	шагові,	жовті	2000	штук
» 2	» 20	»	» 10	»	»	800	»
» 3	» 40	»	» 10	»	»	200	»
» 4	» 10	»	» 20	»	темнобурі	1000	»
» 5	» 20	»	» 20	»	»	2600	»
» 6	» 40	»	» 20	»	»	400	»
» 7	» 10	»	» 30	»	темносині	900	»
» 8	» 20	»	» 30	»	»	1000	»
» 9	» 40	»	» 30	»	»	100	»
» 10	» 10	»	» 40	»	зелені	800	»
» 11	» 20	»	» 40	»	»	1000	»
» 12	» 40	»	» 40	»	»	200	»
» 13	» 10	»	» 50	»	червоні	900	»
» 14	» 20	»	» 50	»	»	1000	»
» 15	» 40	»	» 50	»	»	100	»
» 16	» 40	»	» 20	гривневі	»	15	»

Всі ці марки були в обігу. Значки передруковано аркушами по 25 штук і то в часті друком книжкового виду, а в часті ручною штампіллю; на 20 гривневі тільки 15 штук. Дуже рідкі значки по 40 гривен на 20-гривневих і по 10 гр. на 10-шагових, тому що останніх майже виключно уживали власти і через те вони не дісталися до рук філіателістів.

Крім сього передруковано ще ось які значки як пробні в зірці:

а) Українські стемплеві марки 1919 р.

Ч. 1	по 10	гр.	на 40-шаг.,	темносині, що вийшли	зеленими	100	штук
» 2	» 20	»	» 40	»	»	100	»
» 3	» 40	»	» 40	»	»	100	»
» 4	» 10	»	» 50	зелені, що вийшли	жовтими	100	»
» 5	» 20	»	» 50	»	»	100	»
» 6	» 40	»	» 50	»	»	100	»

б) Почтові грошово-замінні марки 1918 р.

Ч. 7	по 10	гривен	на 50	шагові,	червоні	200	штук
» 8	» 20	»	» 50	»	»	200	»
» 9	» 40	»	» 50	»	»	200	»

Ці всі значки з пробним надруком ніколи не були в обігу.

Майже в половині липня 1920 р. мусіла українська армія і українське правительтво під напором большевиків уступити з Надніпрянської України і схоронитись до Галичини. Тоді укр. правительтво отворило свої уряди в Тарнові і Ряшеві. Централя української полевой почти перебувала тоді в Тарнові і звідси цілу кореспонденцію пересилано поспішними поїздами так, як зі Станиславова, Коломиї, Бучача, Чорткова, а пізнійше (вересень-падолист 1920 р) з Гусятина, Городка, Єрмалинець, Проскурова, Староконстантинова, Камінця Под. і Могилова Под.

Укр. полева почта кінчить своє існування дня 21 падолиста 1920 р., коли то появилась нова серія українських марок (видана у Відни) у 14 вартостях від 1-200 гривен (ч. 69-82 катальогу Michel-a), котра мала заступити полеві марки, — але це було вже за пізно.

До обезцінювання значків полевой почти служили два великі анілінно-сині стемпли, а пізніше (вересень-падолист 1920 р.) звичайні почтові печатки висше згаданих міст, коли вони були освободжені від большевиків. Для поручених посилок був теж окремиий стемпель із написю: »Р. Кур'єрсько-Польова-Пошта«. Цих останніх значків не находимо по катальогах, а це тому, що про них були лише звістки в українській пресі. В кождім разі українські полеві значки мають повне право дістатись до фахових катальогів, як це діється з кождою иншою поштовою маркою. (»Neue Freie Presse« Nr. 21.404 12. IV. 1924)

Останні почтові значки З. У. Н. Р.

(Написав: К. Т.)

Як деякі другі держави, що повстали на території колишньої австрійської монархії, так і Західно-Українська Република поручила віденській державній печатні виготовлення власних почтових значків. Раніше вживалось знаних передруків на марках австрійських, босняцьких і полевой почти. Ізза цього, що довго не вирішилось питання про зразок (взорець) для власного видання, а попри це заходили технічні труднощі, виготовлено ті марки аж тоді, коли влада Зах. Укр. Нар. Респ. вже не мала власної території. Уряд переселився до Відня, де продовжав своє урядовання. Тут передала йому віденська печатня виготовлені значки. Ходило тут о значну скількість матеріялу, бо загальна сума виносила около 20 великих скринь значків. Покищо лежали вони у Відни, аж доки на париській конференції з 14 марта 1923 року не признано східну Галичину Польщі. Після того вирішення, управа З. У. Н. Р. забралася до ліквідації своїх віденських експозитур. Що до виготовлених значків вирішено їх знищити, а тільки дещо тзого могло залишитись у осіб, приділених до переведення ліквідації.

Ті марки, назначені для вжитку З. У. Н. Р., були видані рядом двобарвних значків, в пять вартостей, а саме: 10 сотикові (сині і зелені), 20 сот. (червоні і сині), 50 сот. (фіолетні та рожеві), 1 кор. (бурі і фіолетні) і 10 кор. (синьо-зелені і рожеві). Сотикові мають береги рівні, коронові зубцати. Взорець значків, котрих величина рівнається 25×30 mm, є у всіх той сам, і представляє ангела з мечем в одній руці, а в другій держить щит з гербом Захід. Укр. Нар. Респ. (лев). Над ангелом поміщено державне знамя Соборної України, це є тризуб. Напись звучить: »Українська Народня Република. Західна Область«. В долішних угликах видніють дотичні числа, а між ними определення »сотиків« згл. »корон«.

Під оглядом філятелістичним це видання стоїть більше менше на рівні з другими марками Укр. Нар. Респ. (Michel Nr. 69-82), виданими теж у Відни, які так само не діждались свого назначення (почтового обороту). Всетаки висше описані західно-українські почтові значки, вважаються вартіснішими, тому що вони не попались в руки маркових торговців, але по трилітнім переховку майже в цілости були знищені. По тій причині й попит за ними більший.

(»Prager Presse« 15. III. 1924)

Подав: Степан Ҁела

Червона Армія

(Продовження)

Переломовим роком для організації Червоної Армії був 1918 рік. Росія центральна, властива була вже захоплена міцно більшовиками, але лишалися ще такі ласі куски і для червоних і для всяких завойовників, а до того ще по їх думці невідривні складові частини Росії, як Україна, Сибір, Кавказ. Для захоплення їх треба було мати сильну армію. І більшовики творять цю сильну армію безупинно, проголошуючи клич: «Все для армії, перш за все дбаймо про Червону Армію, впораймося з ворогами, а тоді прийде черга на внутрішнє влаштування держави¹».

Мені здається, що більшовики в цих двох найважчих для них роках: 1918 р., а особливо в 1919 р., врятували своє становище тим, що всю свою енергію виладовували в ділянці армії та війни і таким чином зацитькували незадоволення широких верстов населення, яке справді могло думати, що біда припиниться з закінченням війни.

Відразу теж більшовики вносять до армії політично-агітаційний елемент. Запроваджують агітаційні виклади про буржуазію, комуністичну партію, інтернаціонал, закладають для військових частин книгозбірні, читальні, клуби, театри, завалюють їх своїми брошурами та газетами. Це мало подвійну мету: приваблювати солдатську товпу новиною, новою річчу, а по друге: показувати солдатам свою дбайливість про них та агітацією тримати їх на своєму боці. А що ця політично агітаційна робота велася і в Росії і на територіях неросійських виключно тільки в російській мові, то рівночасно була вона й русифікацією всяких «инородців».

Політично-просвітню працю доручається культурно-освітнім відділам, званим у скороченню «Культ-просветами», або «Політ-просветами», поширення комунізму та наглядання за політичною бездоганністю червоноармейців віддається політичним комісарам (в скороченню «політком»), вкінці стежити за непевними та політично-проступним елементом мали військові чрезвычайки, т. зв. «особые отделы» (засновані, правда, пізніше).

Мимоходом згадаю тут, що більшовики взагалі звертали й звертають дуже велику увагу на зовнішній блиск та рекляму. Увесь час і в містах і селах наліплюють величезну скількість усяких відозв, реклямових оголошень, малюнків із усякими совітськими кличами, карикатур противника. Все те буває звичайно дуже крикливе, в пестрих фарбах, нераз суто-футуристичного напрямку. При цьому вони страшенно чванкуваті; незначну подію, корисну для себе, роздувають до безмежних розмірів, увесь час приписують собі ролю всесвітніх спасителів. Для реклямування походів і боїв Червоної Армії намальовують на великих дошках деревляних мапи і там зазначають переможний шлях свого війська та здобуті міста. Не легко вирішити безсумнівно, чи така криклива рекляма справді доцільна, але що вона принаймні в деякій мірі успішна, про це не треба багато говорити.

¹ Порівнай Столипінське: «Сперва внутреннее успокоение, а потомъ реформы».

Старорежимних офіцерів (старшин) повигонювали вони спершу геть, а властиво, повимордовували, покасували всякі відзнаки й назви ранг чи ступнів старшинських та підстаршинських. Одиною відзнакою Червоної Армії залишилася совітська емблема, зірка п'ятиріжна, яку крім армії носили спершу тільки комуністи, а потім і урядовці радянські.

На старшин брали в Червоній Армії або підстаршин давньої армії царської, звичайно скомунізованих, або й простих салдатів, але теж чимнебудь заслужених, або й зовсім цивільних, що досі не служили в армії.

Дивлячися на внутрішній склад армії, завважимо тут дуже багато поганого елементу: кримінально-грабівничою. Це або справжні уголові (кримінальники), що вийшли з тюрем або з Сибірі, або салдати царської армії, що воюючи довгий час на фронті, відвикли від праці мирного часу (або й такі, що ніколи такої праці не знали), пересякли запахом крові, втратили звичайні людські почування і з війни та військової служби зробили собі ремесло. Це найгірший елемент по своїх прикметах, але в бою, а особливо для «успокоєнія», «карательних отрядів», добрі різуні та забіяки. В міру того, як під впливом довшого панування большевиків зростає збіднення населення, починає з біди, з примусу, приходити ще й інший елемент, уже лучший, некомуністичний, це городські люди: і робітники, деякі і ремісничуки і канцеляристи, нераз учні старших клас. Однак цей новий елемент не впливає на загальний вигляд Червоної Армії, одні з цих нових або зіпсовуються й увіходять у склад поганої більшості, а другі не можуть довго видержати серед такого оточення й кидають армію.

Червона Армія пестра, коли дивитися теж на її зовнішній вигляд. Тут усякі однострої різних родів та зразків, мішанина цивільного убрання з військовим, а нераз аж сміх збирає вас, коли бачите на салдатах деякі частини навіть жіночого одягу. Та здебільшого виглядом своїм ця армія дуже подібна до старої царської, лиш обідрана та брудна. І тільки подекуди начальство нове трохи пристойніше одягнуте, а вже такі достойники, як полкові комісари, «політкоми», начальники «особыхъ отдѣл-ів» зовсім гарно убрані, в них обовязково побачите френч і галіфэ, вони теж і «катаються» (їздять) увесь час на автомобілях, не даром-же вони творять тепер «совітську буржуазію».

Узброєння в Червоної Армії також ріжноманітне, хоч здебільшого буває добре, бо старих, царських запасів залишилося дуже багато¹. Часами буває недостача в скорострілах та гарматах, але не дуже розпачлива. Бо треба по правді признати, що большевики користуються дуже часто цюю неозначеною та метафізичною річчу, що на слові звичайної людини називається щастям, а що справді скорійше треба-би назвати зручним, своєчасним використанням усіх обставин, ситуації, а ще більше дурноти чи незручності противника. Для пояснення треба тут додати й це, що фабрик зброї було й небогато і працювали вони серед тодішнього заколоту незвичайно слабо. Незвичайно багато всякого військового майна взяла

¹ Загально оповідали військові, що на весну 1917 року приготовлювано великий наступ з боку Росії на центральні держави і в звязку з цим приготовано величезну скількість усякої зброї.

Червона Армія від Колчака на Сибірі, від Деникінців у 1919 році, від Поляків та Врангля в 1920 році.

Україна познакомилася в друге з Червоною Армією в лютому 1919 року, в рік після першого нападу більшовиків на Україну. Не поміг нічого досвід із більшовиками з попереднього року, коли вже добре населення України пізнало їх, не допомогло нічого й те, що українська влада, стараючися припинити большевицьку агітацію, вводила часами не зовсім щиро, багато большевицьких реформ і в земельній справі і в справі влади рад, що геть відкидала співпрацю буржуазії і старалася на всякий спосіб довести більшовикам свою небуржуазність і переконати їх, що вони не повинні порушувати суверенності України після безсумнівного самовизначення українського народу.

Але більшовикам треба було захопити Україну ізза її природних багатств і хайби навіть усі Українці були поробилися й комуністами, то це теж булоби не допомогло. Спинити похід Червоної Армії могла тільки реальна сила, а цієї не було. Українська Галицька Армія воювала на заході, а Січові Стрільці не могли своїми невеличкими силами спинити цілу навалу совітських армій.

Першими ввійшли до Києва наче-б то українські відділи так зв. Богунці та Таращанці. Це були військові частини, яких завязком були повстанчі відділи селян, що воювали з Німцями. Але в них мало вже залишилося укр. елементу, бо їх повиповнювано Росіянами. І Богунці й Таращанці були дуже великою опорою більшовиків і лютими ворогами Українців. З населенням поводитися вони дуже погано, сильно грабували його та часто глузували з української мови. Вони деякий час становили залогу Києва й добре далися в знаки населенню. Оцінюючи незвичайно високі свої заслуги, розпоряджалися вони дуже самовільно, і не тільки грабували безпощадно, на що мали пів офіційний дозвіл, але не признаючи большевицьких судово-караючих органів, бо вважали їх надто ласкавими та м'якими, взяли самі в свої руки суд та карання «ворогів революції», ходили по домах, забирали людей, між ними дуже багато Українців, і розстрілювали. Знаю оден випадок, що Богунці, шукаючи за одним українським міністром, застали в його помешканню брата міністра, вчителя гімназії, що не був політиком і залишився в Києві. Вони дуже зраділи і хоч даний учитель виказувався своїми паперами та свідками, що він не міністер, ніяк не хотіли в це повірити, а забирали зі собою для розстрілу. І тільки завдяки інтервенції мешканців цілого дому та деяким хитрощам залишили його живим. — А багато людей розстріляли вони коло Політехніки, в Пушкінському парку. І самі більшовики не хотіли вже дивитися крізь пальці на хазяювання їх, та вислали вкінці на фронт.

У 1919 році навязує Червона Армія ближше знакомство з нашим українським селом та його мешканцями, селянами. Більшовики тягнули з цього села все, що тільки було потрібне для армії, і харчі для прогоровування красноармейців, і пашу для коней, а крім того постійне грабування одержі, полотна, мучення селян підводами, забирання коней для війська. Звичайно бувало так, і це залишилося і на дальші роки, що найлучшою притокою до грабування було шукання зброї в селян. При цій нагоді забирали червоноармейці все, що тільки їм подобалося.

Рік 1919 був для царства совітів і для Червоної Армії найважчий. Тоді зі всіх усюдів напирали на Совдепю вороги: від Петербурга російсько-царський генерал Юденич, від Архангельська Англіїці, від сходу Колчак, від південного сходу козацький генерал Дутов, від півдня Деникін, від заходу обі зєднані армії: Українсько-Галицька та Надніпрянська, крім того почасті й Поляки від Полісся. Можна дивуватися, як совіти й Червона Армія видержали цей напір і треба по правді сказати, що провідники большевизму виявили тоді великий організаційно-оперативний хист. Від них можна справді навчитися, як собі давати раду в хвилях найбільшої скрути, як не попадати тоді в розпач, а видумувати всякі засоби й виходи, як нераз майже самим кулаком при відвазі й рішучості можна відбивати противника.

Починаючи від 1919 року, большевики забирають до своєї Червоної Армії теж українське населення, ще спершу тільки добровольців, бо дуже ходило їм про те, щоби для агітації та реклями могли на показ виставити Українців, що добровільно поступають до них на військову службу, а в разі потреби послугуватися таким циганством, як у 1918 році, коли провадили вони таку фальшиву гру, що заключивши мир у Бересті з Німцями, воювали з Німцями дальше, кажучи: «Це не Росія ані російська Червона Армія воює, а населення України, що не признає Укр. Центр. Ради та миру в Бересті, яким відірвано Україну від Росії»¹.

Розуміється, що, беручи Українців до війська, большевики поведяться з ними зовсім так, як за царату, про задоволення елементарних духових потреб цих Українців не дбають зовсім, навіть така невинна річ, як курси для неграмотних, ведуться виключно на російській мові. А про українські книжки й газети нічого й казати, все це тільки російське, а властиво, як тепер для задурманення «хахлів» говорить, на «советском языке». А крім того в Червоній Армії послідовно виховують салдатів, котрих називають вони «красноармейцями» (червоноармійці), у страшній ворожнечі до всього українського, називаючи Українців «петлюрівцями», «сепаратистами», «предателями» (зрадниками) трудового народу, а українську мову «петлюровський язык».

Коли дивитися на внутрішній лад у Червоній Армії, то можна завважити, що тут большевики уступають узад крок за кроком, завертаючи до старих порядків. Проголошують вони тепер думку, що в кожній армії мусить бути й старшинство, дисципліна, порядок, вправи, навчання й вишкіл, взагалі всі ці речі, котрі спершу називали большевики пережитками буржуазного ладу та зняряддями муки для живих людей. І через це заводять вони помалу порядок та дисципліну, ще суворішу як за царського часу, а далі й муштру, науку стріляння, уїзджування коней і т. и. Для заповнення недостачі старшин користуються спершу як головним засобом: влаштуванням курсів «красных командиров», де приймають у першу чергу комуністів, не дивлячися на освіту та підготовку. Але з цього небогато користи, бо «червоні командири» вміють звичайно здорово лаятися, говорити тріскучі совісько-патріотичні промови, вихва-

¹ Дехто говорив тоді, що Німці навмисне не зажадали від большевиків забрання військ із України, бо воюючи з ними, маючи жертви в убитих та ранених, могли від України домагатися більших оплат за свою «поміч».

ляти грімко Леніна, Троцького та інших «вождей пролетаріата», вкінці вести розгульне життя, а не керувати військом у боях і вишколювати це військо. І не касуючи інституції «красных командиров», яку залишають для ловлі молодих людей та синекуру для партійних (комуністів), починають що раз більше приймати офіцерів старої російської армії, не тільки старшин «військового часу», але й активних, а особливо пошукують за «штабовцями». І не гидують теж царськими генералами, і Брусілова беруть на свою службу й других, хоч рівночасно не зовсім вірять їм і стежать за ними.

Не можна тут поминути комічного «главковерха»¹ большевицького від початку панування совітів, Аврама Криленка, звичайного собі прапорщика («фенріха»). Потім стає головнокомандуючим Каменев, який, коли вірити совітським газетам та оповіданням поодиноких людей, — виявляв не раз геніяльні стратегічні пляни в війні з Деникінцями, заманюючи їх одним крилом аж геть на північ під місто Орел, а другим крилом залишаючися весь час під Києвом, на відтинку Ірпень-Тетерев, а крім цього в війні з Поляками.

Річ 1919 закінчився повною перемогою Червоної Армії. Хоч большевики покинули на 4 місяці Київ та Україну, вибиті звідсіль головним чином Укр. Галицькою Армією та Наддніпрянською Армією У. Н. Р., але не подаються зовсім, не капітулюють, а сміливо, може й надто, дивляться ворогови в очі і коли не вдається їм головний удар або брак у них сил для чоловіх наступів, тоді користуються всякими маневрами, обходами, або просто таки перебиваються кризь ворожі армії. Так н. пр. у Києві довший час будило велике зацікавлення загальну увагу, що станеться з 14. совітською армією в Одесі, котра була просто замкнена українською та деникінською. Загально думали тоді, що вона попаде в полон. Але так не сталося. Вона перебилася та зєдналася з большевицькими силами, що були в Житомері й на південь та на північ від нього².

(Продовження буде)

Д-р Е. Грицак

Батьки народу

В той день і в тій годині, коли Христос конав на хресті, по вулицях Єрусалима, найпростішою дорогою від Голгофти до палати старця Никодима, одного з жидівських князів, ішов Йосиф з Ариматеї, член найвисшої жидівської ради, «синедріону». Видно було, що спішиться, бо нічим не цікавився по дорозі, а хоч уже старший літами, ступав жваво, як той, що сподіється, що з приходом на означене місце, його втрата вменшиться, а журба злагідніє.

Вертали тоді з Голгофти й інші, що були очевидцями великої трагедії, бо одні налякалися питьмою сонця, а другі вже бачили, що хотіли бачити, тай відходили заспокоєні... Але Йосиф вертав із зовсім інакшими думками й ціллю.

Князь Никодим і ариматейський богач Йосиф були одинокі з цілого синедріону, що заступалися за Христа, коли його доля вирішу-

¹ «Верховный Главнокомандующий» — Начальний Вожд.

² Большевикам, що правда, стало в пригоді й те, що протибольшевицькі армії (Деникінська та Українські) воювали зі собою.

валася радними Ізраїля. Але — не помогли. Та й не могли вони сміло й отверто боронити його. Таке було розярення на синедріоні, що, хто бубби поважився отверто боронити Христа, того либонь засудилиби на смерть разом з Христом. Старець Никодим аж занедужав з персердя, й вже не міг видержати до кінця. Бо й треба було мати залізне здоровля й камяну запеклість у душі, щоби від 12. години в ночі до 3. години по полудні радити над смертю безвинного пророка, слухати, вважати, говорити, глядіти на знущання над безвинним пророком і на цілу метушню, щоб заєдно дрожати, жохатися, журитися, сердитися, ходити, стояти перед намісниківською палатою, й знова ходити (від Пилата до Ірода тай назад) і знова вистовхання перед намісниківською палатою, боронити себе перед штовханцями в метушні всяких посіпаків, слухати їх вереску, бачити їх кровожадність і слідкувати очима й серцем за замученим пророком аж до його смерти на хресті...

Коли Пилат вивів Христа перед народ на балькон — побитого, зкровавленого, з терневим вінцем на голові, й сказав (вказуючи на Христа): «Ессе homo!», Никодим зімлів, і впав на землю, мов підтяте дерево. Прискочив до нього Йосиф (оба вони держались разом при всіх тих трагічних подіях), і ледви його очутив. Ніхто з розяреної товпи не звертав уваги на цей випадок, ніхто за ніякі гроші не хотів послухати Йосифа, і підвести домів князя Никодима. Всі хотіли бачити до кінця: що станеться з «великим відступником» — «чародієм»... Всі хотіли його смерті.

Ледви не ледви протиснувся Йосиф з ослабленим Никодимом через безтямну товпу, й вів його домів. Але Никодим разураз повторяв тихим голосом: «Остав мене, брате!... Остав, я сам уже піду!... А ти вертай назад... Будь до кінця... Та про все мені донеси!... Страшні річі!... Вертай!» А коли так дійшли до першого каменя, на котрому можна було сісти, Никодим уперся, сів на камінь, а Йосифа відслав назад: «Іди, йди!... Я тут трохи посиджу, та й сам зайду до хати.. Вже недалеко!»

Коли Йосиф спішив з Голгофти до Никодима, Никодим сидів у своїй палаті при відчиненому вікні, й надслухував... Але вже в городі все затихло... Не чути було вереску юрби. Никодим ніяк не міг зжитися з тим, що сталося. І, хоч несміло, надіявся, що ще станеться щось незвичайного... «Ні! Це неможливе!... Такий чоловік — такий, що воскрешав мертвих, для якого була слухняною ціла природа світа, — такий не може так марно скінчити! Він не дозволить замучити себе на посміховище... Щось мусить статися!... Хочби вже при самій смерті, хочби зараз по смерті!... А може це вже кінець світа?... Що означає ця зловіща п'ятьма, що тягнеться від полудня?»

Так роздумував старець Никодим, і сумно глядів напроти себе. Ввійшов Йосиф. Не привитався з господарем дому, й господар дому не привитався з ним, не підносився з крісла, тільки вплив у гостя свої перелякані очі, та, дрожаючи з остраху, запитав нагло:

— А щож?

— А щож? — більше з гнівом, аніж із жалем, повторив його запитання Йосиф.

— Крикуни й голота тріумфують!

Стільки сказав Йосиф, і став неспокійно ходити по комнаті.

— О, Господи! — тяжко зітхнув Никодим.

— Розп'яли його? Не налякалися цієї зловіщої п'тьми? —

— Розп'яли! Спершу налякалися були п'тьми, але потому стали говорити: »От, боже сонце не хоче глядіти на цього відступника!« — говорив Йосиф рубашно, й не переставав ходити по комнаті сюди й туди.

— Чи вже кінець! Ніщо не сталось? —

— Може вже й кінець? А як ні, то до години буде! —

— Йосифе, брате! Чомуж ти не вибув до кінця? Яж тебе просив! —

— Не міг! не міг вибути! Не міг уже глядіти, не міг стерпіти! Глядиш — серце в тобі крається, а не допоможеш! Чогож довше? Вже все, все... Нема вже чоґо вичікувати! — рубашно відповідав Йосиф і гнівливо ходив сюди й туди.

— О, Господи! Отже сталося? Розп'яли його? Дав себе розп'яти? — знова про те саме питав Никодим, і далі зітхав.

— Яж сказав, що розп'яли! — Разом з двома розбійниками! Він по середині!

— І не зійшов з хреста? —

— Глумили з нього, щоб зійшов, то повірять у нього, але — не зійшов! У муках, у страшних муках конав — на це не міг я дивитися до кінця. Думаю, що ця п'тьма тому, що й небо не може дивитися на ті муки безвинного, святого пророка... Але що буде далі? —

— Як то »далі«? Може що заповідається? — знова з переляком видивився на Йосифа Никодим, і не спускав з нього очий.

— Так! Заповідається! — з гіркою іронією відповідав Йосиф. Заповідається, що римський карний закон буде на ньому виконаний до кінця: його тіло остане на хресті, аж ворони виклюють йому очи, мухи обнаружать ціле тіло, а опісля останки кинуть у сміття.

— Страшне! Це вже не може бути! Не сміє! — зітхав Никодим, і не знаючи, що робити, нервово гладив і мняв свою білу довгу бороду.

— А хтож перешкодить? Ті, що за ним слідкували, доки він ходив, як володар людей і землі, тепер розбіглися мов щурі!... Здається мені, що при хресті була тільки його мати й ще якісь женщины. Але що женщины зроблять? Потратили голову! А ще женщины з простих верств суспільности. Ні то їм де удатись, ані щось зачати... Плачуть — от і все їх! —

Йосиф став ще жвавіше ходити по комнаті. А Никодим над чимсь задумався.

— Кажу тобі, благородний князю, чернь завсіди остається черню! — перервав мовчанку Йосиф. Це мене болить! Це мене озлоблює! Це сумне! Їм тільки заєдно давай та давай, і доти вони відважні, сильні й вірні. Але як тільки прийде пора, щоби вони щось давали, щоб вони щось утратили на рахунок хочби свого добродія — ого, тоді вони вже шуть у свої підземельні криївки! Вже їх нема, вже вони не ті, що вчора були... Так, благородний князю! — Лють мене пориває! Їм або гроші давай, або нагайки на них — инакшого послуху вони не знають!... Подумай лише: скільки тисяч, які товпи йшли за святим пророком день у день через три роки! А де вони тепер? Що з ними сталося? Чи не могли зібратися, й розігнати крикунів, що домагалися його смерті?... Чи не моглиб вони лавою зявитися в Пи-

лата, і як ті верещали »рознни його!«, так нехайби ці кричали: »Віддай нам тіло нашого Вчителя!« — Пилат — боягуз, і певно згодивсяби... Ха-ха, але де вони? Нема їх — не то, що їх не чути, але й не чути про них! —

Никодим мовчав, Йосиф станув, й очима наче питав Никодима: »Що ти на це?«

— Брате! — лагідно промовив Никодим — може кривду робиш простим людям. Певно, що вони такі, як ти кажеш, але — вони наче діти, вони бачать довкола себе лише — (тут закашлявся старець, і перепросив, що йому трудно говорити, бо серце йому беться з іритації й перемучення). Так, кажу, простий, убогий нарід бачить довкола себе лише чуже майно, чужу славу й чужу владу — сам він нічого з того не має. Чи дивно отже, коли заєдно тільки про це мріє: якби йому вщипнути хоч трохи з того чужого добра?... А ще більшого вбожества, нужди й небезпеки тільки боятись уміє, і втікає від того, як лише може... В таких випадках, брате, дітьми не доробишся! Батьки — ті, що можуть і розуміють, мають пожертвуватися... Але, скажи, чи батьки народу ліпші?

Твоя правда, благородний князю, — відповідав Йосиф уже більш утихомирений — не ліпші! Й вони шукають тільки свого хісна, доробку. Сам знаєш цю гірку правду, що саме батьки народу й царі всіх пророків замучили, бо пророки за життя були для них неприємні — картали їх словом божим, зверненням якраз проти них. Але коли пророки по смерті стали вже нешкідливі, коли їх слова відношено вже не до живих володарів та батьків народу, лише до мертвих, то живі їх славили — з їх слави робили свою славу, крали її... Те саме сталося тепер з Ісусом з Назарету. Кажу тобі, що за яких 100 літ батьки народу — ті, що прийдуть, будуть ним величатися, і з його слави собі авреоло робити... Це більш як певне! —

— Йосифе! А чи ми далеко ліпші від тих, про котрих говориш? — поглянув на нього допитливо Никодим. — Розваж добре свою совість! Чи не тому ти — може й не вповні свідомо — нарікаєш на чернь, що вона не приймила на себе жертви, й тягар цієї жертви. —

— Паде на нас!... Це хочеш сказати! Невже? — докинув Йосиф, заки Никодим ще й не скінчив свого.

— Так! — кивнув головою Никодим.

— Я про це думав! Одначе ми лише потайки признавалися до Ісуса, ми ще вичікували — як нам і слід було робити: хай діло само дозріє. А воно нагло заломилось!... А чернь явно приставала до нього, й одержувала від нього невисказані ласки... Зноваж, наша жертва булаби без порівнання тяжша, як жертва тих простаків. Вони не мають нічого до втрачення, ми — все! —

Никодим знова задумався. По хвильці промовив рішучим голосом:

— Брате, діло наглить! Тепер не час на диспути! Сейчас мусимо справу вирішити! Ми тут собі розмовляємо, як учителі в школі, а він там конає... може вже й умер... Скажи мені: що думаєш про Ісуса? Вже історія закінчилась — далі вичікувати годі!

— Що думаю? Був він святець, великий учитель, пророк, чоловік божий, може й дійсно Месія — але та смерть! та смерть! Якщоб не те, все булоб зрозуміле! —

— Що до мене — говорив Никодим, — то я деінде бачу трудність. Він проголошував себе за Бога, за відвічного Бога! Це для

мене незрозуміле. Атже Бог лиш один, а він говорив про »Сина Божого«... А канони Мойсея! Знаєш їх! На підставі тих канонів він формально засуджений на смерть. Але — так себе потішаю — не одно, що пророки голосили, в їх часах могло уходити за немудре, неможливе, неправдоподібне, а опісля виявилось, що це було боже слово... Погодився я з тим, що Бог може мати неодну несподіванку для нас, як і родичі мають неодну несподіванку для дітей. І доки діти не доростуть, то їм це видається неможливе, неправдоподібне. Лише подумай!... Чи отже маємо затикати Господеви уста, коли він до нас говорить? Або маємо лише слухати й чекати кінця, який нам усе вияснить?... А що ти говориш про його смерть — ануж дійсно воскресне, як запевняв! Не можемо знати. Хто такі знаки робив, цей заслужив, щоб ми йому довіряли, хоч і не розуміємо його справи. Маю внутрішнє переконавання, що ще щось мусить статись. Такий кінець не може бути! Його смерть на хресті — ні, це ще не кінець! Він жеж сам передсказав її! Дивно, що аж тепер розумію його слова, які він сказав до мене, коли я по перший раз приходив до нього ніччю: »І як Мойсей взніс змію на пустині, так треба взнестися Синові Чоловічому...« А леж він говорив також про своє воскресіння! —

— Що отже тепер нам ділати? — запитав Йосиф.

— Від птахів та мух тіло святого взяти, й похоронити його, як годиться. Це наш невідкличний обовязок — між батьки народу, які повинні дбати про добру славу святих, про божі справи в нарбді. Чи не припускаєш, що Господь Саваот може цілий Єрусалим знищити ще нині в ночі, як свого часу Содому та Гомору, за те, що не знайшовся ніхто, хто віддавби останню почесть і прислугу замученому пророкови, безвинному?... Ця пільма, таке маю причуття, не віщує нічого доброго...

Йосиф знова став ходити по комнаті сюди й туди, і так ходячи, говорив:

— Гробницю маю готову, відповідну, нову. І до Пилата піду, а думаю, що він згодиться віддати нам тіло святого. Але чи ти, благородний князю, обдумав усі наслідки цього нашого діла? —

— Га, брате, все одно! Як треба, то треба — нічого не порадиш! —

— Завтра вже не будемо могли показатись на вулиці, готові нас камінням псбити...

— Хай буде божа воля! — відповідав Никодим покірно, схрестивши руки на грудях.

— З синедріону й з церкви нас виженуть! Ціла неслава Ісусового ймення впаде на нас! —

— Хай буде божа воля! —

— Ми вже старі, можемо вмерти, відмовлять нам церковного похорону! —

— Хай буде божа воля!

Маємо діти й майно. Можуть нам усе сконфіскувати, нас заслати, діти попадуть у нужду! —

— Хай буде божа воля! —

— Наші діти можуть нас виректись! —

— Хай буде божа воля! Але Бог нас не опустить! — відповів Никодим покірно.

Настала коротка мовчанка. Йосиф зітхнув, і так закінчив розмову:

— Якщо ти, благородний князю, на це готов, то і я готовий. Ось зараз іду до Пилата, щоб нам віддав тіло святого. —

Глухий гуркіт, наче тисячі громів, роздався під землею. Наче якась чорна буря пересунулась поїд землею. А в тій хвилі сонце знова засвітило.

Никодим і Йосиф зблідли. «Свят, свят, свят Господь!» — вимовили спільно. По хвилі обізвався Никодим:

— Або пророк помер, або зійшов з хреста!... Іди, дорогий друже! Іди скоріш, спішися, біжи!... Іди вперед на Голгофту, подивися!... Якщо зійшов з хреста, дай мені знати, щоб я був спокійний, щоб я тишився! А якщо помер, то спіши до Пилата, щоб крикуни ще чогось не придумали під сам кінець. А проси Пилата й від мене, в мойому йменні... Я й сам пішовби, та — бачиш — тяжко мені, а тут поспіх потрібний! Але на похорон прийду! Ось уже збираюсь, поволеньки зайду. Будь ласка, подай но мені палицю, ось там вона — в куті! Яка шкода, що повозу дома не маю, виїхали діти на хутір. А то поїхавби до Пилата... Але то завсіди так буває: як треба чогось, то його саме тоді нема... Та годиться понести труд для останньої прислуги святому...

— Остання почесть святому! Остання почесть! — кликав Никодим за Йосифом, коли цей виходив уже з хати.

І як урадили благочестиві радники, так і зробили.

Історія не переказала нам, яка була дальша доля благородних радників Йосифа й Никодима ізза їх геройського діла в Велику П'ятницю. Певна річ, що неодно з того, що їм грозило, сповнилося, й діткнуло благочестивих старців.

Одначе історія рік-річно в день похоронів Христа Спасителя свідчить, що в день усенародньої тревоги й розпорошення сил тільки сердешні батьки народу можуть повернути колесо життя, яке застрягло на непригожій дорозі.

Г. Костельник

Мій найкрасший день сьогорічних фєрїй

Прийшли вакації. Липень і серпень це найкрасші і наймилїші хвилї для ученика по цілорічній праці. Тодї він, неначе пташина випущена на волю, втішаєсь свободою, вдихає в грудь чистий і свїжий воздух, бальсамий запах нив, сіножатий та лугів, прислухаєтьсє дзвінкому співови пташок, таємному шепотови потїчка, та сумним думам-пїсням шумлячого ліса. Серце живїйше бєтьсє, чуєтьсє красою природи, ум оживляєтьсє новими ідеями, а дух набирає сили, щоб їх досягнути. Тодї час і забавитисє і відпочати та набрати сил і охоти до дальшої праці. Хтож не бажє вакацій, і як вони придуть, хто ними не втішаєсь, а коли минутьсє, хто не згадує, що наче солодкий сон проминули...

Та як у вязанці квіток одна звичайно понад усі красшає, так і в сьогорічних вакаціях один день, котрий саме опишу, був для мене наймилїйший.

Було це одного погідного дня. Сонце хилилося до заходу, однак ще далеко було до вечера. Пташки цвіркотали, запашний вітрець колисав тязгаром колося похилене збіжа; серпи звеніли, а пісня жінок лунала ген-ген і відбивалась аж о треті гони. Різноманітні краски нив, хвилі розбурханого збіжевого моря, голубе небо це один живий краєвид. Саме той час вибрала наша громадка на прохід, Кождий живий, веселий, моторний прямував до ліса, щоби побавитися, погерцювати. Ліс стояв перед нами неначе зачарований, а в ньому тихо як у церкві. Столітні дерева підпиралися молодими; міцні і широкі їх віги, давали своєю важкою силою молоденькі, гнучкі верхи дерев та клонили їх до долу. Там усяке дерево й просте й горbate шепотіло вечірню пісню, наче молитву. Декуди видніли горді червонолиці маримухи, але їх ніхто не щадив.

На широкій поляні почалася жива забава. Ніхто не пожалував ні штучки ні дотепу, щоби як слід розвеселити товариство. Тишина ліса, шум дерев, мережані поля, щebetання пташок, синьoverхі гори, все те відорвало мене від забави. На зрубі колишнього ліса серед глухої самоти, де мене ніхто не бачив, почав роздумувати й розбирати те, що серце говорило. Вкоротці забув про все; здавалось, що нічого не чую і не бачу. З похилоною головою тонув в гадках, неначе у морю. Тоді розмовляв як маленька дитина з деревами і лісом та плодоносними полями. Легіт вітру приносив із усіх боків якісь вісти, що серце і сумом і радістю переповнювали. Питавсь їх про їхне походження, про їх буття, яка їх ціль... Солодкий спокій сповив мою душу; тоді то много довідався, много навчився, много й потішився.

Нараз я прожнувся зі солодкої задуми. Глянув на небо, а воно таке, як перше — чисте, прозоре, голубе. Глянув кругом себе, а дерева дальше шумлять, пташки співають весело; було також чути глухий гомін веселої забави в лісі. Лиш вже на заході закривавились гори, золоте сонечко спускалося низше; його проміння золотили верхи дерев старого ліса та боролись з легким сумерком. Глянув в долину, а там по нивах, вузюньких як стяжка, працюють запопадливо люди, маленькі як мурашки. Вже очий я не підніс і зір мій вони до себе прикували. Встав і пішов до них, до братів одної неньки України. Це ті, що гаразду ніколи не мали, що або в неволі або в бді все вівували. Це ті, що в поті чола працюють на кусок чорного хліба. В їх хатах не медом та молоком пливе; голод і нужда частий гість під їх солом'яною стріхою. Це ті, що веселости не знають, а як коли до них вона заблукається, то не довго буває. В лиці такого селянина можна більше побачити смутку, а в вічах сліз, чим радости. Чиж така для нього доля, а иншої немає?.. Поглянув ще раз на поля, а сум аж серце стиснув; в очах затремтіла слеза. Я приблизився незаметно ближе до одної громадки жінок, що і серед втоми дальше пильно працювали. Очи запалися, лице вихудле, чоло пооране журбою, руки счорніли від праці. Нема, подумав собі, в нас магнатів ні шляхти, нема богачів і мільонерів, а ось таких нуждарів, де глянь, повно. Він, сердешний нуждар, нераз кривди зазнав і ніхто його не пожалував; він нераз терпів крайню нужду, ніхто йому не допоміг. Темний, без світла й знання, ошукуваний, визискуваний на кождому кроці, що привик до лайки і погорди, що вирів в курній хаті рідко коли на гаразд. Такі були і його батьки, а чиж, не дай Боже, малиби бути і такі внуки? Нема для них красшої долі, нема щастя та лучших днів? Чорний, темний хлібороб чужа дитина тої великої, славної неньки України? Так от і догадай сього добра, котре хто зна чи прийде...

Важко стало на душі, сумні гадки, як мороз і холодний вітер, морозили мою душу. Тоді то не одну слезу проковтнув я над нещасною долею бідного селянина, а в серцю болілім зродилася думка і сильна постанова ревно працювати над поліпшенням гаразду моїх земляків. І серед хмар чорних гадок блиснули проміння надій і втіхи; стало весело на серцю. Врадований вернув до своїх, що втомлені від забави та руханки ледви тягли ноги до дому. І я з ними веселився не тому, що добре пішла забава але тому, що в серцю горів огонь ревности, постановою невинно працювати над піднесенням морального і матеріяльного стану українського народу. Без сумніву, цей день був для мене найкрасший за час сьогорічних ферій. Він вляв у мене силу, додав відваги, розпалив живійшу ревність до праці і науки, та навчив мене для якої цілі і як уживати своєї молодости, науки, таланів й цілого життя.

М. Р.

О. С. Мердін

Про точність і час

Коли довго надумуємося, як звертись нам до діла, найчастіше відповідна до ділання пора проминає. *Квінтіліан.*

Заки дурень надумається, ярмарок скінчиться. *Іспанська притовідка.*

Лови хвилі і моменти за гриву. *Шекспір.*

Спішися післанче, спішися на твоє життя! — писали часто на важних листах у часах Гайнріха VIII в Англії, — а при тих словах виднів образок післанця, звисаючого на шибеніці.

Почти в тих часах не було, а листи розносили державні післанці, яким під карою смерти не вільно було спізнатися.

Навіть у часах почтових повозок, коли то подорож тревала цілими місяцями, спізнення уважалося за проступок. Одною з найбільших користей, якими обдарила нас цивілізація, є мірення і пожитковання часу. Протягом одної години можемо сьогодні зробити тільки, кілько робилося перед соткою літ протягом дванадцяти годин. А коли тоді за страту кількох хвиль карано повішенням, то яка кара повинна бути тепер за такий проступок?

Цезар заплатив життям за проволоку в відчитанню листа з вісткою про заговор у сенаті.

»Проволока потягає за собою усе небезпечні наслідки«. Полковник Rahl, командант геського відділу в Trenton'і грав у карти, коли кур'єр приніс вістку, що Вашингтон перейшов Delaware. Rahl уважав за відповідне перечитати лист, щойно по скінченій ігрі.

Та було запізно. Не міг уже зібрати війська, бо ворог був у таборі. Військо його дісталосся в полон, а Rahl згинув. Кілька хвиль проволоки спричинило цілковиту загладу.

Успіх є дитятем двох простих чинників: точности і докладности. В кождому, навіть найбільше бага-

тому в успіхи життю, трапляються критичні хвилі, коли розум вагається, коли нерви слабнуть, коли воля відмовляє послуху. В таких хвилях праця цілого життја може піти на марне.

Генерал Putnam орав враз зі сином своє поле в Connecticut, коли одержав вістку про битву під Lexington. Не стратив ні хвилини часу. Заалармував міліцію та приказавши йти за собою, їхав цілу ніч і прибув до Cambridge слідуячого ранка, маючи на собі ту кольорову сорочку, в якій застала його вістка про битву.

— Безпроводочно по одержанню візвання — писав губернатор Andrew із Massachusetts до президента Лінкольна 3. мая 1861 — почали ми війну проти Полудневих Держав, оживлені тим самим запалом, який огорнув був цілий американський нарід. Andrew одержав телеграму з Вашингтону в понеділок 15. квітня; в слідуячу неділю о 9. годині рано сказав: Усі полки, яких зажадали з Massachusetts є вже в Вашингтоні, або в Монгоє, або спішать на оборону Капітолю.

Наполеон клав великий натиск на »властиву хвилю«. Скористати з неї — значить віднести побіду; стратити її на ваганню, значить понести невдачу. Говорив часто, що побив Австрійців тому, що не знали вартости пяти минут. Кажуть також, що між многими незначними обставинами, які зложилися на невдачу під Waterloo, страта кількох минут через Grouchy-а відіграла фатальну роль. Blücher прибув на час, Grouchy

спізнився і це вистарчило, — щоби Наполеон закінчив своє життя на острові св. Єлени.

Товариство африканське в Лондоні рішило вислати подорожника Ledyard-а до Африки. Запитали його, коли він готов віддіхати. Ledyard відповів без вагання: »Завтра рано«.

Кожда страчена хвиля, говорив Наполеон, є мостом для нещастя.

Енергія, яку витрачуємо на відкладання до завтра сьгоднішніх обовязків, моглаби нераз вистарчити на виконання самого діла. Скількиж то неприємніше забиратися до відложеного діла! Те, що у властивому часі зробилиби ми з приємністю, а навіть зі запалом, стає по кількох днях, чи тижнях, тягарем.

На листи найкрасше відповідати зараз по їх одержанню. Много перворядних фірм приняло за засаду, щоби ніякі листи не ждали на відповідь.

Скорість виконання відіймає заняттю все, що в ньому неприємне.

Відкладати — значить оминати, а забиратися до роботи в прийдешньому — значить не робити нічого. Кожда праця є подібна до сійби; якщо не буде виконана в властивому часі, не видасть жадного плоду. Літо цілої вічності не буде досить довге, щоби міг дозріти овоч відкладаного діла. Колиби яка звізда або планета задержалася хочби на секунду, нарушилаби відразу гармонію всесвіта.

Одинокою хвилею енергії і сили — є теперішня хвиля. Чоловік, що не хоче виконати своїх постанов, коли вони ще свіжі, не може мати ніякої надії на прийдешнє. Всі його заміри розпоршуться, згинуть у світовому вирі, або пірнуть у сон нетяжства.

»Я все був готовий, — каже Cobbett, і тій прикметі завдячую швидкі порушування армії. Коли сторожа була визначена на годину десяту, я о девятій був готов і не ждали на мене ні хвилини«.

Людина, яка ділає скоро, дійде до ціли, хочби поповнила й неодну похибку. Та чоловік, який усе відкладає на пізніше, нічого не осягне, хочби мав більшу інтелігенцію, ніж другі.

Коли питали одного визначного французького горожанина, як може сповняти тільки обовязків і рівночасно працювати на полі громадянським, відповів: Роблю лиш те, що можу зробити нині; нічого не відкладаю на завтра. — Завтра? — сказав Cotton. — Іди геть! — Не хочу чути про це! Завтра! Мусить то бути обманець, що протиставить свій брак твому надмірови, бере твою готівку, а в обмін нічого не дає, хиба надії, обіцянки, бажання і тим подібрі папери, які мають курс хиба у божевільних.

Завтра — це речинець, якого нема в ніякому реєстрі, з винятком хиба календаря людей *шалених*. Мудрість вирікається того слова і відходить від тих, що його вживають. Є воно дитятем фантазії, батьком його є божевілля. Виткане воно з тих самих матеріялів, що сон і не має ніякої основи під собою, подібно, як фантастичне нічне марево.

Завтра — це найкрасша пристань для лінивства і нетяжства.

»Куй залізо, доки гаряче«; »збирай сіно, доки світить сонце«, — це дві золоті засади. Майже всі люди потребують принуки, щоби щось зачати, та щоби видержати в постанові.

Не много людей зуміє пізнати годину, в якій зачинає опановувати їх лінивство. Декого опановує воно по обіді, декого по другім сніданню, иншого знова о семей годині вечером. В життю кожного чоловіка є все якась година серед дня, яка мусить бути використана, щоби день не пішов на марне.

У більшости людей вчасна рання година стає підставою успіхів цілого дня.

Брак рішучості стає хворобою, а відкладання всього на пізніше є її симптомом.

На брак рішення є лиш один лік, а саме: скорє рішення. Бо інакше стає фатальною і вбиває всі заміри і цілі. Хто вагається, той згинув.

Більшість великих людей держалася засади: вставати як найранше. Петро Великий ставав усе досвіта. «Хочу жити довше», казав, «тому сплю по змозі найкоротше». Колюмб обдумував свої подорожі, а Наполеон свої походи в сірих годинах світання. Коперник, подібно, як усі старинні астрономи, вставав дуже раненько. Кеплер і Ньютон вставали о п'ятій ранком. Вашингтон сідав до праці, коли ціле його окруження ще спало.

Walter Scott був надзвичайно точним. Саме в тому складалася тайна його надзвичайної продуктивності. Приняв за засаду відписувати на листи того дня, в котрім їх одержав. Вставав о п'ятій годині рано. До снідання обрабляв значну часть своєї денної праці.

До одного молодця, який просив о раду, писав: — Стережися, щоби твій час не був виповнений по береги. Бережися того, що жінчини називають „марудженням“. Роби зараз, що маєш робити, а спочивай щойно по довершенім ділі, ніколи перед тим.

Не дасться навіть доволі гарячо поручати вчасне вставання. Пізне вставання є одною з перших познак здегенеровання. Вісім годин сну вистарчає кождому чоловікови. По вісьмох годинах, кождий чоловік обов'язаний встати, скоро вбратися і йти до роботи.

Та як часто стрічаємо людей, котрим усе брак часу! Здається прямо, що згинула їм якась частина часу і що її шукають усе даремно. Зовсім не є неточними, а все спізняються; — їх листи вандрують до поштової скринки в мінуту по її опо-

рожненню, прибувають до пристані в ту хвилию, коли корабель, який мав їх забрати, щойно відплив. На стації залізничій являються найчастійше тоді, коли потяг уже рушив. Не ломлять ніякого зобов'язання, ні не занедбують жадного обов'язку, але систематично беруться до нього запізно, коли відповідна пора вже минула.

Хтось сказав, що «поспіх є заразливим натхненням». Чи є він натхненням, чи прикметою набутою, в кождім разі є одною з найпрактичнійших чеснот цивілізації.

В життю є ще щось рівно святе як супружа зв'язь, а саме зобов'язання що до часу. Чоловік, який без важної причини не додержує такого зобов'язання є брехуном і цілий світ трактує його як брехуна.

Коли хтось не узгляднює часу других людей, — каже Горацій Greeley, — то з якої причини може мати згляд на їх гроші? Яка є ріжниця між тим, коли хто забере комусь годину часу, або пять долярів? Таж є много людей, для котрих кожда година дня занята працею є більше варта ніж пять долярів? — Не є річчю конечною, щоби я жив — каже Помпей — але є конечном, щоби я в означенім місці находився в означений час.

Президент Вашингтон мав звичай обідати о четвертій годині. Коли запрошені члени конгресу не явилися в означену пору, засідав найспокійніше до обіду. «Мій куховар» — говорив — «не питає, чи гості прибули, але чи настала обідова пора». Коли його секретар оправдував своє спізнення тим, що його годинник эле ходить, відповів: як так, то мусите постаратися о инший годинник, або я о иншого секретаря.

В навечеріє виїзду Нельзона на славну виправу, його візник сказав, що повозка буде ждати точно о шестій годині ранком. «Нехай же о чверть години скорше», сказав адмірал. — «Я мав звичай являтися

все перед означеним речинцем і це вчинило з мене чоловіка».

Наполеон запросив одного разу своїх полководців на обід, а тому, що ті не явилися точно на означений час, зачав їсти без них. Коли прийшли, ставав уже від стола. Панове — сказав — уже по обіді, забираймося зараз до роботи.

Blücher був одним із найточніших і найшвидших людей, які коли небудь були. Називали його «Маршал Вперед».

Поділ часу Moltk-ого війшов у приповідку. Той поділ і точність виявилися як найкраще в німецькій армії, яку він сотворив.

Комета, що появляється на наших горизонтах раз на тисячу літ, не дається випередити часови ні на одну секунду.

Точність є душею кожної праці, подібно як звязлість є душею дотепу.

Кожний чоловік, який много працює знає, що є хвили, від яких залежить доля цілих літ.

Коли приходиш до банку кілька хвиль запізно, твій вексель може бути запротестований і твій кредит може захитатися.

Кілько то людей робить вражіння, неначеби вічно вганяли за ділами; їм хибує методи і тому найчастіше нічого не осягають. Здається все, неначеби спізналися до поїзду.

Одним із найкрасших уладжень у школі це дзвінок, який призвичаює учеників до точности, кличе до праці або спочинку.

Кожний молодець повинен мати точний годинник. Годинник, який

не ходить добре, заохочує до ликих привычок і є дуже дорогою річчю, хоч набутий є за низьку ціну.

Вбирайся в знищене одіння, коли треба, але не вживай ніколи зле ходячого годинника.

Чоловік точний усе додержує слова. Хлопець, який виробив собі опінію точного, набув задаток капіталу, який у прийдешньому запевнить йому поведження.

Точність і поспіх є матерю довіря і виеднує кредит; бо є доказом, що наші власні діла є в порядку.

»Краще пізно, ніж ніколи«, не є навіть у приближенню так доброю засадою, як »ніколи пізно«.

Годинник машиніста спізниться і наступає страшний зудар поїздів. Агент біржевий забуде продати без проволоки акцій свого клієнта і клієнт стає банкрутом. Невинного чоловіка повісили тому, що післанець із приказом здержання виконання засуду спізнився о пять мінут.

Чоловік, котрий, як Наполеон, зуміє в одній хвилині схопити найважнішу річ і для тої річи посвятити всі інші діла, може бути певний, що дійде до заміреної ціли. Много змарнованих людей датує свою руїну від страти пяти мінут. »Запізно«, слово це мож вичитати між стрічками на гробницях многих людей, які не дійшли до ціли.

Страта пяти хвиль часто становить ріжницю між побідою, а невдачею, осягненням, а неосягненням ціли.

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

„Научний Кружок“ учнів укр. гімназії в Станиславові

Звіт за час від 1909/10—1923/24

В шк. р. 1909/10 при укр. гімназії в Станиславові засновано «Научний Кружок». Знаменний характер «Научного Кружка» лежить у практичному ввводженню своїх членів в умови і форми громадянсько-суспільного життя. Члени самі вибирають що року управу. Вибрана управа являється нечаче заступництвом самих членів й осередною точкою громадянсько-організаційного руху в мурах школи. Виділ дає почин в першій мірі до шкільних обходів і концертів, укладає, в порозумінню зі своїми опікунами і Дирекцією гімн., програми шк. торжеств, завідує бібліотекою, поширює її, заходиться около збільшення фондів для неї, завідує спільною касою. В програму «Научного Кружка» входять відчити і реферати членів, що є помічним засобом знання з області української літератури та історії¹.

В шк. р. 1920/21 «Научний Кружок» розвивався успішно під проводом свого куратора проф. Олександра Тисовського та його заступників проф. Юліяна Чайківського та проф. Льва Гаванського. Того року «Научний Кружок» числив 125 членів та приготував у тім році 10 рефератів. З кінцем шк. року бібліотека Кружка числила 645 творів у 665 томах.

В шк. р. 1921/22 «Научний Кружок» провадив далі свою діяльність під проводом проф. Юл. Чайківського та проф. Олекс. Войцуна.

Виділ «Научного Кружка» творили: Шлапак Стефан з VIIIа кл. як голова, Библюк Іван з VIIа як містоголова, Марків Володимир із VI кл. як секретар, Гурик Іван із VIIа як бібліотекар, Вовк Григорій із VIIа як скарбник, Павлюхівна Наталія з VI кл. як господиня, Геналь Михайло з VIIIб, Ісаїв Мирослав із VIIа, Телятинський Іван із VIIIа як члени, а Патрилівна Ярослава з VIIIа, Руденський Володимир із VI кл. і Твердохліб Корнило із VIIб як заступники виділових.

«Научний Кружок» відбув 9 засідань, які присвячено відчитам. Прелегенти і теми відчитів такі:

1. Грицуляк Осип (VIIIа): Угорська Україна.
2. Боднарчук Петро (VIIIа): Літературні взаємини між галицькою а наддніпрянською Україною в I пол. XIX століття.
3. Шлапак Степан (VIIIа): Фізична характеристика укр. народу.
4. Войчук Лев (VIIIа): «Лісова пісня» Лесі Українки.
5. Барановська Марія (VIIIа): «Адвокат Мартіян» Лесі Українки.
6. Воробкевич Роман (VIIIа): Молієр й його «Тартюф».
7. Іваницький Євген (VIIIа): «Чорна Пантера і Білий Медвідь» Винниченка.
8. Перейма Степан (VIIIб): Творчість Д-ра Івана Франка.
9. Шепарович Омелян (VI кл.): Народні думи.

¹ Надісланий звіт промовчує діяльність кружка з рр. 1910/11 — 1919/20
(Прим. Ред.)

Заходом виділу »Научного Кружка« уладжено слідуочі святочні академії:

19. жовтня 1921 в гімназійній авлі відбулася святочна академія в честь покійного Д-ра Івана Франка. В програму входило вступне слово уч. Боднара з VIIIб, деклямації Маркова з VI кл., Іваницького з VIIIа, Поврозниківної з Vб, 2 хори під управою проф. Смолинського та закінчення проф. Юліяна Чайківського.

В грудні 1921. вшановано пам'ять Леоніда Глібова поранком, який відбувся теж в гімназійній авлі. В його програму входили: відчит Боднарчука з VIIIа кл. про творчість Глібова, деклямації Барановської Оксани (IVб), Ісаїва Петра (Vб), Островської Ольги (VIIIа) і кінцеве слово проф. Юліяна Чайківського.

Ювілей Богдана Лепкого відсвятковано в травні 1922. Проф. Юліян Чайківський виголосив серед зібраної молоді гімназії й учительського збору виклад про життя і творчість Лепкого, а опісля відчитав уривки з його поезій.

Дня 26. травня 1922 відсвятковано в салі кіна »Варшава« величавий концерт в пам'ять 61. роковин смерти Тараса Шевченка, — ранком для гімназійної молоді, а вечером при участі рідні та запрошених гостей. В концерті взяли участь (одноу деклямацією і в хорі) учениці тут. дівочої гімназії. В програму концерту входили: вступне слово Евгена Іваницького (VIIIа кл.), три хори під проводом проф. Смолинського, деклямації Білинської (уч. III кл. дів. гімн), Библиюка (VIIа кл.), Патрилівної (VIIIа), декл. Шевченка »Гамалії« Іваницького (VIIIа) в супроводі фортепяну і муж. хору, смичковий квартет та закінчення проф. Юліяна Чайківського ранком, а прсф. Д-ра Костя Кисілевського вечером.

19. червня 1922 в салі кіна »Варшава« відбулася величава академія в пошану Ольги Кобилянської. Почетну сторожу в часі академії повнили пластунки XII пл. полку ім. Романової. На програму складалися: вступне слово Наталії Павлюхівної з VI кл., оригінальні рецитації Поврозниківної Марії Vб кл., Библиюка Івана з VIIа, Левицької Марії з VI кл., Чесниківної Оксани з IVа кл., фортепянові соля Ясеницької Марії з Va, Барановської Оксани з IVб кл. і Барановської Анни з IVб, Павлюхівної Наталії з VI кл., тенорове сольо Руденського Теодозія з VIIIб кл. в супр. форт. дострою п. Мішкевичівної, гарно оброблений реферат Яросевичівної Тетяни з VIIа про творчість і життя Кобилянської, відчитання привіту Ювілятці від української гімназії в Станиславові та закінчення проф. Д-ра Костя Кисілевського.

В шк. р. 1922/23 »Научний Кружок« розвивав свою діяльність під проводом проф. Юліяна Чайківського та проф. Олекс. Бойцуна. В склад виділу входили: Глібовицький Василь з VIIIб як голова, Янович Іван з VIIа як містоголова, Боднарук Григорій з VIа як секретар, Марків Володимир з VIIа як бібліотекар, Ханюк Андрій з VIа як скарбник, Веберівна Ірина з VIа як господиня, Ісаїв Мирослав з VIIIа, Миндюківна Олена з Va і Лятишевський Евген з Va як члени виділу; вкінці Райх Вільгельм з VIIа, Мазуркевич Василь з VIа і Романюк Володимир з VIIа як заступники виділових. До контрольної комісії належали: Ясеницький Константин з VIIIб, Дубовицький Микола з VIIIа і Головацький Любомір з VIIа.

Виділ відбув 12 засідань, на яких обговорювано справи відчитів, святочних обходів, концертів, купна та оправи книжок для бібліотеки

і т. п. Сходин повного Кружка було 9. Присвячено їх викладам, апробованим виділом й опікуном Кружка. Прелегенти і теми викладів слідуючі:

1. Проф. Д-р Іван Рибчин: Вступ до філософії.
2. Швагер Готтольд (VIIa): Гр. Савич Сковорода як філософ.
3. Марків Володимир (VIIa): »Кам'яний Господар« — драма Лесі Українки.
4. Редько Юліян (VIIa): Біліни київського круга, частина I.
5. Швагер Готтольд (VIIa): Галичина перед Шашкевичем.
6. Янович Іван (VIIa): Запорожжє в народнім переказі.
7. Шепарович Омелян (VIIa): Як читати книжки?
8. Шмідт Микола (VIIIa): Панас Мирний в укр. письменстві.
9. Ісаїв Мирослав (VIIIa): Куліш в укр. письменстві.

Заходами »Научного Кружка« відсвятковано дня 6. лютого 1923. у салі кіна »Варшава« свято великого сучасного українського поета-лірика Олександра Олеся, програмою: Вступне слово Ісаїва Мирослава з VIIIa, форт. сольо Гаванської Олени з VIa кл. і Лепківної Тетяни з Vб кл., та Яновича Івана з VIIa, деклямації з лірики Олеся виголосили Миндюківна Олена з Va, Бачинський Роман з VIIIa, Хомин Михайло з VIIa і Левицька Марія з VIIa, сольовий спів Поврозниківної Марії з VIб, відчит Скаліша Евгена з VIIIa на тему: »Олець у сучасній українській літературі« та кінцеве слово проф. Д-ра Костя Кисілевського.

Дня 27. квітня 1923 відсвятковано 62 роковини смерти Кобзаря України — Тараса Шевченка в салі »Музичного Товариства. Монюшка« з ось якою програмою: Вступне слово Глібовицького з VIIIб. деклямації: Даниша Тараса з IIa, Бачинського Романа з VIIIa й Ярошевичівної з VIIIa кл., три хори під батуютою проф. Івана Смолинського та закінчення проф. Олександра Бойцуна. Крім того, дві точки програми (гра на фортеп'яні й один хор під дірігентурою пані Заморової) виконали учениці прив. дівочої гімназії Кружка Українського Педагогічного Товариства.

В шк. р. 1923/24 до виділу »Научного Кружка« входили: Марків Володимир з VIII кл. як голова, Ісаїв Петро з VIIб як містоголова, Тимчишин Михайло з VIб як секретар, Пашницький Василь VIб, Редько Юліян VIII і Мазуркевич Василь VIIa як бібліотекарі, Борис Маркіян з VIб як скарбник, Оксана Чесниківна з VIa як господиня, Степаняк Михайло з VIa і Пашницький Василь з VIб як члени виділу, Редько Юліян VIII, Фіголь Атаназій VIa, Мацьків Михайло з Va і Лятишевський Евген з VIa як заступники виділових.

До контрольної комісії належали: Мікула Володимир з VIIa, Воробкевич Юліян з VIIб. Заступники контр. комісії: Володимир Романюк VIII і Гриць Воднарук з VIIa.

У неділю, 11. падолиста 1923 після ексорти у гімназії в рисунковій салі, Юліян Редько з VIII кл. виголосив свій реферат на тему: »Біліни київського круга«, частина II.

Дня 18. падолиста 1923 Пашницький Василь відчитав реферат: »Панщина та її скасування«.

Дня 2 грудня 1923 Хомин Михайло із VIII кл. виголосив реферат: »Чумак у народній пісні«.

10. лютого 1924 відчит-реферат Швагра Готтольда VIII кл.: »Буря« Шекспіра.

16. березня 1924 Петро Ісаїв з VIIб виголосив реферат »Життя і значіння Маркіяна Шашкевича«.

1. червня 1924 відчит Ханюка Андрія з VIIа про пасічництво. Після відчитів ведеться звичайно доволі оживлена дискусія, держана в спокійному тоні.

Заходами «Научного Кружка» дня 3. квітня 1924 відсвятковано 63. роковини смерті Тараса Шевченка (гл. „Поступ“ IV. 193).

На загал «Научний Кружок», що існує в нашій гімназії вже 15-тий рік, розвинув широко свою діяльність в різних напрямках, біля себе згуртував велике число членів, що є свідомі svojого завдання.

Степан Лукань

член «Научного Кружка»

Ювілейні концерти в Самборі.

Українська молодь самбірської I. гімн. влаштувала з початком квітня ц. р. святочний вечір з нагоди 300-літнього ювілею св. св. Іосафата Кунцевича. Святочний вечір відбувся два рази, а це 2. квітня для шкільної молоді, а 3. для старших громадян. Так першим разом, як і другим сая була заповнена по береги. На програму свята зложились отсі точки:

- I. 1. «Вся земля» — міш. хор.
2. Передне слово — В. Маркус, уч. VII кл.
3. Сольо фортеп. — В. Савицький, уч. VII кл.
4. Ол. Кониського: «Проповідь на горі» — декл. К. Ганасевич, уч. VIII кл.
5. Смичкове сольо — В. Диба, уч. VII кл.

- II. 1. «За віру» — песа на 3 дії з життя холмських уніятів.
2. «Боже Великий» — міш. хор.

Як на сили учнів-Українців I гімн. точки програми виконано гарно і ефективно. Українська молодь I-шої гімн. в Самборі може бути певна, що зложила хоч скромний, але свіжий і цвітистий вінок на могилу Великого Мученика. Учасники свята винесли поважний, святочний настрій, яєсь почуття величності хвилі. Зрештою поважний настрій свята гармонізував із поважною хвилею Великого Посту. Треба також замітити, що національний характер свята відбивався прегарними красками на релігійному фоні. М.

Крім сього, наша Редакція одержала ще й цей звіт з чергового концерту в Самборі:

Українська самбірська молодь середніх шкіл II. гімназії муж. і дів., муж. учит. семин. і прив. дів. влаштувала великий концерт для пошанування 300-літнього ювілею св. св. Іосафата. Концерт відбувся дня 5. червня 1924 у великій салі місцевого кіна. При доволі наповненій салі, на якій було видно представників поважнішого громадянства не лиш з міста, але й з околиці, відспівано повну молодечого жару вступну кантату Й. Кишакевича: «Пісню слави заспіваймо». Слідувало вступне слово уч. VII кл. (II-ої гімн.) Майхра, виголошене незвичайно вдатно. Бурею оплесків прийнято кінцеву заяву: «Ми, молода сила, станемо як мур в обороні Святого! Цей рік ювілейний мусить стати кінцем мучеництва Його і Його святого Імени, а початком тріумфу серед широких мас укр. народу!»

Опісля йшли дальші точки вельми різноманітної програми, як: «Радуйся Маріє» (хор. міш.) після рукоп. «Боггласника» аранж. О. Кошицем; — «Камо піду од лица Твого» Лисенка; «Владико, Отче» і и. Хори підготовив старанно проф. співу в II й гімн. Чернецький.

З учнів сильно прислухився ділу концерту В. Диба, уч. VII кл. II-ої гімн., що підготовив дворазовий виступ оркестри, а сам з великим музичним хистом відіграв Gounod'a «Ave Maria» і Vivaldi'я «Concerto G-moll». Акомпанював т. Савицький уч. VII кл. гімн., який рівнож ви-

ступив із фортеп. сольом. В дальшу програму ввійшла пісня: «До Йосафата нині» (хор. міш.) і дві деклямації: «Хай дзвони заграють» А. Труха, віддекл. Кльофівною, уч. III р. семин. і «Св. свящм. Йосафат» А. Труха, віддеклам. М. Колодїівною, уч. IV кл. гімн. — На прикінці, по «Владико, Отче», вийшов на сцену парох о. крил. Ф. Рабій і в імени перемиського єпископа, Й. Е. Йосафата Коциловського, зложив подяку ініціаторам концерту, якими були катехити о. М. Юзвяк (семинарії) і о. Євген Коленський (II-ої гімн.), та передав архієрейське благословення зібраній молоді. По відспіванню «Боже Великий, Єдиний» молодь і прибувші гості розійшлися з дійсним почуттям переживаних великих хвиль.

Учасник

Австрія

Дівочий національний конгрес у Іннсбруці. Дня 28 і 29. VI. ц. р. зібралися в столиці Тиролю відпоручниці дівочих кат. організацій на свій річний конгрес. Провідну думку всіх нарад і рефератів становило питання про повне виховання дівчини в світлі кат. світогляду, а також питання про обнову родини. Конгрес покінчився спільною прощєю до місцевости Stams.

(«L'Osserv. Romano» (1924) ч. 169.)

Вечір українських пісень у Відні. Дня 10 мая ц. р. влаштував хор Тов. «Січ» вечер укр. пісень в малій салі віденського університету. Наші пісні здобули собі безсумнівну славу, — звісні вони між Німцями й взагалі чужинцями, як мельодії незрівнані чуттям й ніжністю. Салю виповнено по береги, переходи занято, що не лишилося ні одного вільного місця. Якраз годину раніше назначено у великій салі університету Gedächtnisfeier Канта — саяя світила у великій часті пустою; укр. пісні стягнули зате богату, молоду й старшу публику.

Вечір почався відчитанням реферату п. Охримовича, дірігента хору про укр. пісні. Референт перейшов поняття укр. пісень, вплив поганства й християнства, — задержався довше над думами та представив за Колесою ріжницю між російськими а укр. піснями. Відтак зясував суттєві ціхи укр. пісні, як її хоральність й сумовитість, що є впливом судьби укр. люду. Закінчив словами нім. письменника, що народ, котрий має такі пісні не може стояти на низькім степені культури. Годиться замітити, що відчит творив контраст до самих укр. пісень, — що слідували згодом. Надто докладне вихвалювання — вказування ріжниць між укр. а моск. піснею — остання заява могли лише викликати противні наслідки. Наша пісня говорить сама за себе, — її дух пориває й доказує це, чого ніякі відчити, ні виводи не в силі подати.

Слідував згодом ряд народніх пісень — супровожений бурєю оплесків. Відспівано: 1) Ой вре море, вре; 2) Над Прутом у лузі; 3) Тече річка; 4) Журавлі; 5) Ой, у полі билиночка; 6) Гуляли, гуляли; 6) Пою коня при Дунаю; 8) Ой Морозе; 9) Чорна ріля; і 10) Закувала та сива зазуля. На загальне бажання повторювано: Тече річка, Журавлі, Ой Морозе й Закувала. Саяя німіла й хвилювалася з боєм й вихром укр. пісні. Чуття переливалося та дрожало у оден акорд Духа — Краси.

З повним признанням треба піднести артизм діріг. п. Охримовича, як рівнож мистецьке виконання хору. Журавлі, як рівнож Ой Морозе, виконано в незрівнаний спосіб; — сум, біль, жаль і сила злилися в оден глибокий тон — тон, що довго гомонить в душі і лишає нестертий слід краси. Гратуляції присутних професорів сейчас по скінченню вечера свідчать про повне признання, з яким віднеслися присутні чужинці до мистецької діяльності хору. Вп. Охримович являється

чим раз більш видним на фоні мистецької творчости. — це, що дав він досі, дає найкрасші надії на будуче. Він артист мельодії — це його царство. Відчуває нюанси й мерехтіння чуття укр. пісні, — він перейшов цю стежку, котра для інших смертних непроходима: обняв духа укр. пісні й його відтворює. Тонкість й ніжність викінчення, як й повне мистецьке виконання, це цінна заслуга хору.

Вечір причинився без сумніву до скріплення приятних відносин особливо з нім. студентством. Симпатії, що стрічає наша справа в нім. кругах так офіціальних, як приватних, є для нас цінним добром в теперішній хвилі, а ще ціннішим стане в недалеких майбутнім. Й тому кожде її скріплення з нашої сторони має за собою всі можливі додатні дані й криє найкрасші вигляди на будуче. Вечір з 10. V. є одною — з найкрасших — спробою позитивного інформовання про наш нарід.

Spectator

Америка

Католицький університет у Вашингтоні. Цього літа зачали будувати університетську бібліотеку. Будинок є високий на 4 поверхи і уряджений модерно. Бібліотека має помістити 400.000 до 500.000 книжок. Дотеперішня бібліотека має лиш 250.000 книжок, які ізза браку місця є розкинені по різних будинках. Католицький університет у Вашингтоні з успіхом розпочинає конкуренцію з великими університетами Сполучених Держав і його вплив на католицьке життя стався чимраз більше замітним.

Англія

Буде релігія по школах. Англійський парламент відкинув 12. IV. ц. р. більшістю голосів (223 проти 162) резолюцію, яка домагалась усунення науки релігії з англійських шкіл.

Канада

Конгрес кат. молоді. При кінці м. червня ц. р. відбувся в місті Montreal десятий з ряду національний конгрес кат. організованої канадійської молоді. Народи тревали три дні (28-30. VI.), підчас яких порушувано справи, звязані з католицьким життям Канади. Між и. винесено постанову розвинути широкую пропаганду в цілі збільшення організованих гуртків.

(«L'Osserv. Romano» (1924) ч. 173.)

Мадярщина

Зїзд у Mariaross. Греко-католицька молодь Мадярщини відбула дня 6. VII. ц. р., у стіп чудотворної маріяповчанської Божої Матери, другий з черги зїзд. Найбільше прибуло учеників середних шкіл, котрі, під проводом одного з членів Національної Ради і під оком гайдудорогського гр. кат. єпископа, радили над плеканням традиційної у них вірности кат. ідеалам. Під кінець усталено також речинець і місце для відбуття звичайного річного зїзду.

Німеччина

Зїзд Католицького Академічного Союзу Німеччини в Дрезні. (5—12 вересня 1924).

Католицькі організації Німеччини, яких метою поглиблення у власнім нутрі Христової думки та владнання приватного й суспільного життя на Христових основах, — належать по голяндських організаціях до найславніших у світі.

Попри організацію всяких станів заслугують на особлившу увагу католицькі організації молоді, шкільної, студентської та іншої, які числять поверх 300.000 членів і зокрема по війні розвиваються що раз то величавійше і що раз інтензивнійше стремлять до високої мети: »Omnia instaurare in Christo«, —

віднова всього через Христа і по плянам Христа.

Зразком буйного життя католицьких академічних організацій є м. і. також сегорічний великий вакаційний зїзд. Читаючи його програму дивуешся і багатству тем і глибині та консеквенції цілости. Мимохіть виривається з груди оклик: »eheu, quantum distamus ab illis!«

Однак подаємо коротко програму.

I. Релігійні практики: Щодня рано спільна Служба Божа (григоріянський спів) 7. вересня торжественна Архієрейська Служба Б. 9. вересня торжественна панахида. Спільні молитви при столі. Спільні вечірні молитви.

II. Виклади для об'єднаних груп Союза: 1) Санітарний радник Д-р мед. W. Bergmann: Психопатологія а релігія; про терпіння душі і лічнічі середники Церкви. 2) E. Böminghaus: Зasadничі питання нинішньої побожності. 3) Д-р прав Götz Briefs: Католицька етика а модерна економія. 4) Директор Музею Д-р Beitz: Розвідка про сучасне церковне мистецтво. 5) Проф. Д-р Krebs: Світська поміч у душпастирстві. 6) Lippert: Про католицьку методу читання св. Письма. 7) A. Mager: Читання св. Письма у св. Тереси. 8) Д-р теоль. Müller: Про сучасну церковну музику. 9) Д-р філь. G. Müller: Відношення між церковною а світською літературою. 10) Д-р філь. F. Schneider: Ідеали і завдання католицького виховання. 11) M. Schneidewirth: Наслідування Христа в дусі св. Франца з Асичу. 12) Д-р філь. P. Simon: Проблем зєдинення в вірі незєдинених християнських віроісповідань.

III. Прилюдні виклади: 1) Єпископ Д-р теоль. Chr. Schreiber: Значіння Томізму для духовного сучасного життя Німеччини. 2) H. Bahg: Католицизм і мистецтво. 3) V. Jansen: Провідна думка критицизму Канта і завдання філософійних дослідів у католицизмі. 4) Д-р філь.

Копен: Зворот у відношенню сучасних природничих наук до світових проблемів. 5) P. Lippert: Великий зворот у сучасному духовому життю. 6) A. Mager: Містика св. Тереси. 7) Д-р теоль. A. Rademacher: Християнство і людство. 8) Д-р філь. V. Rosenmöller: Дари св. Духа і їх значіння для релігійної свідомости. 9) Д-р теоль. T. Soiron: Євангеліє як форма життя для людей. 10) Д-р теоль. Schulemann: Становище Європи супроти духа Сходу. 11) Д-р філь. J. Steffes: Католицизм, як одинокорога дорога до Бога; про суть католицизму. 12) Д-р філь. Schnippenkötter: Нові засади культури й образования і католицьке студентство високих шкіл.

IV. Музикальні, драматичні продукції та інші галузі мистецтва. Визначні твори церковної музики і співу. Calderon-a: Великий театр світа, у виконанню Товариства вистав містерій і пр., вистава католицької штуки (малярство, плястика, рисунок на чорнім тлі, кераміка, текстильне мистецтво і т. п.)

Польща

Многонадійний розвиток. Під таким заголовком подає »L'Osservatore Romano« (1924. ч. 167) ось яку допись із Варшави: Католицькі організації для цієї часті (польської) молоді, що то покінчила вже школи, є злучені в Польщі в 16 єпархіяльних гуртках, які творять Національну Лігу п. н. »Zjednoczenie Młodzieży«, з осідком у Познані, вул. Почтова 14—15. Перед війною молодецький рух розвивався лиш в єпархії познанській та краківській. В р. 1919 основано національну Лігу, яка з підмогою єпархіяльних секретаріатів закинула сіль молодецьких товариств на цілу Польщу, за виїмком деяких дієцезій на східних окраїнах. В р. 1922 належало до Ліги 1929 товариств, з поміж котрих $\frac{2}{3}$ були му-

жеські. Ціль епархіяльних секретаріатів є практична, себто обучувати і поширювати кружки; центральна Ліга займається передусім літературним вихованням молодіжї. Вона збирає і розділює книжки і журнали та видає пять періодичних органів: один для провідників, один для членів управи, один для мужеської молоді, один для жіночої, а вкінці один для дітей, які мають стати членами католицьких товариств. Крім сього Видавництво Ліги видає книжки і твори технічного характеру про молодечий рух, реферати релігійного змісту, підручники аскези, психології, спорту, драми, пісень і т. д.

Франція

Московські студенти в Франції.

Ми одержали з Франції отсю оригінальну допись: »Під теперішню пору перебуває у Франції вельми велике число студентів-Москалів, неможливо однак подати їх точне число. Многі з них мусіли перервати свої студії зовсім, або лише частинно. Щоби прожити, вони працюють будь то по робітнях, будь то урядах і часто не лишається їм як тільки кілька годин вечером, щоби посвятитися студіям або слухати викладів. Деякі рік і більше працюють руками і щадять зароблений гріш, щоб опісля через кілька місяців могли ходити на університетські виклади. Цей якраз випадок — досить частий.

Щоби цим студентам подати помічну руку, пороблено в нас великі заходи. Пропорціонально ця наша допомога не може рівнятись із цею, що її ведуть Чехи, всеж таки й вона заслугує на увагу. Який десяток організацій ними займається. Ось найважніші: 1. Французький уряд, за посередництвом »Институту Славянських Наук« (Institut des Etudes Slaves), розділює кожного року 475.000 франків між 180 при-

близко молоді московської, які одержують більше або менше відповідно до міста, в яким мешкають і відносно стану своїх наук. В Парижі великий дім під управою д. Теодорова дає захист 40 стипендистам. Стипендії розділюється заходами комітету професорів французьких і московських, під предсідництвом Ректора університету в Парижі, проф. Apell'a. Крім сього студенти-Москалі мають для себе на »Институті Славянських Наук« салю зборів. 2. Американський комітет, прозваний »Comité Wittemore«, дає 200 франків місячно 150 молодим Москалям. Своїх стипендистів має він на всіх університетах Франції й організував »Огнища« в Марсильї, Lille і в Парижі. Цей комітет удержує також 600 московських студентів декуди инді в Европі, зокрема у Німеччині. В найближшій році всі ті студенти будуть приміщені стараннями цього комітету в Франції. 3. Католики оснували 24 стипендії, які розділяє Преосв. Chaptal і його секретар о. Quénet. »Епископ для чужинців«, як називають Преосв. Chaptal'a віддав рівнож до вжитку студентів із Росії просторі розбудовання, де 3 організації мають свій осідок, де є своя велика саяя виставова і т. д. Міста, як Париж і Штрасбург, ріжні приватні особи, також оснували стипендії. Загалом у Франції 316 російських студентів — правильно дістають удержання. В будучім році, після проекту американського комітету, це число піднесеться майже до 1000.

Ось такі то російські студенти заняті у наших університетах і »Високих Школах« технічних і промислових. В Парижі мають вони змогу зустрічати в Сорбоні (Виділ красного письменства, наук і права) більш як 30 російських професорів, яким французьке правительство надало катедри, тай з яких більшість навчає по московськи. Студенти однак мусять вивчитись по французьки, щоби слухати виклади, яле це ро-

блять скоро й на загал французькі професори вдоволені з російських учнів».

A. Martel

Хіни

Хінське студентське та шкільне життя. Тому що в самім Китаю високе шкільництво не розвинене, китайські студенти студіюють в більшості за кордоном. Заграничний відділ хінського студентства знаходиться тепер у Шангаю. В самій Німеччині має бути около 600 (інші жерела подають 1000) хінських студентів, а з того яка половина студіює в Берліні. Значна їх кількість вчиться у Франції та Бельгії. Є це по більшій часті студент-католики, яких удержує на студіях допомогова акція зорганізованих католиків.

В Хінах є такі найголовніші високі школи: Університет у Пекіні, який змодифіковано 1901 р. Далі є медичні високі школи в Гонконгу, Шангаю та Нанкінгу. Академічний рік починається там на новий китайський рік, себто в місяці лютім. Перший піврік треває до липня, потім йдуть ферії, а у вересні починається другий піврік по конець хінського року.

(„Студенський Вісник“ II. 44)

Чехословацчина

Обеднання студентів народів східної Європи. З ініціативи студентів із України, при діяльній підтримці з боку грузинського, малярського, вірменського та білоруського студентства, утворилось у Празі Обеднання Студентства Народів Східної Європи. Утворення обеднання, якого всі члени стоять на ґрунті суверенних прав своєї нації, викликало чималу паніку в ОРЕСО (обеднання російських емігрантських студ. організацій), яке ще недавно, на початку лютого мріяло знищити «всех сепаратистов».

(„Наш Прапор“ ч. 64)

Швеція

З життя тамошного студентства.

Організація шведського студентства не всюди однакова. У великих містах, як пр. у Штокгольмі, нема взагалі жадного організованого студ. життя, хоч кожда висока школа має свою власну студ. організацію. Однак такі організації не мають майже жадного значіння. Особливі організації при в. школах це тзв. «нації». В самій Упсалі є 13 таких «націй». «Нації» завели університети і кождий студент, який хоче здавати іспити, мусить належати до такої «нації» — інших не допустять до іспиту. На чолі кождої «нації» стоїть професор, якого собі «нація» вибере, в ролі інспектора. Всі «нації» разом творять «Uppsala Studentkar», себто студентський корпус Упсалі. Подібно як в Упсалі є зорганізоване студентство на університеті в Лунді. Хоч «нації» та високі школи дають студентам стипендії, та їх матеріяльне положення дуже тяжке. Більш як половина студентів задовжена по ріжних банках і в приватних осіб. Студентам дуже тяжко одержати по скінченню студій якась заняття.

(„Студенський Вісник“ II. 54)

Югославія

Укр. Студентська Громада в Загребі. Ця загребська Громада являється тепер одною правно дозволеною організацією в цілій Югославії. Інші організації, якщо й існують, то не організаційно, бо уряд не затверджує їх статутів. У такому становищі знаходяться «Просвіта» (Загреб), «Спілка» (Білгород) і гурток Студентів-Українців (Любляна). Це відношення характерне цілої державної влади Югославії до укр. руху взагалі. А ще тяжше становище що до сього у властивій Сербії. З одного боку — вороже відношення уряду, сербської суспільности й московської еміграції, а з другого —

релятивно мала скількість Українців, незорганізованість, розборканість і тяжкі матеріальні обставини, — не дають ніякої можливості до успішної праці. Істновання Укр. Студ. Громади в Загребі дається пояснити хиба тільки тим, що вона знаходиться серед Хорватів, які одні розуміють Українців.

Однак треба зазначити, що й самі Хорвати, котрі цілком залежать від Сербів і навіть для себе не можуть здобути великих прав, звичайно не можуть відкрито допомогти Українцям в цім напрямі.

Укр. Студ. Громада має 25 членів і всі вони, крім декількох Галичан, як Українці-Наддніпрянци, що емігрували з армією Врангеля, мусять входити в «Союз Русских Студентов», бо тільки через нього можуть одержати від уряду стипендію і помешкання. Коли взяти під увагу, що російських студентів є 600, а українських покищо тільки 25, що за перших дбає уряд а про других і слухати не хоче, далі, що ці 600 добре зорганізовані, та що їх підтримує ціла російська еміграція, тоді стане ясне те тяжке становище, в якому знаходяться Українці. Укр. Студ. Громаді докоряють за бездільність, але — маючи на увазі вище сказане — треба дивуватись, що вона не тільки існує, але ще й щось робить.

Що до діяльності Громади за останні часи, то вона була така:

1. Здобула від уряду затвердження статуту і право на організаційне істновання;

2. Своїми невеликими силами, без копійки грошей, змогла влаштувати в лютім м. р. Шевченківське свято;

3. В червні 1923 р. з допомогою міської «Просвіти» відсвяткувала ювилей О. Олеса;

4. Робить приготування до другого Шевченківського свята;

5. Заходами члена Громади, т. Г. Шевчика, місцева преса весь час має інформації про Українців, укр. справу та про події на Україні;

6. Засновано покищо невелику бібліотеку з книжок, дарованих проф. Лукіяновичом;

7. По змозі Громада витягає братів Наддніпрянців з московських рук.

З весни склад Громади і виконуючого Виділу новий, бо наші брати-Галичани майже всі виїхали з Загребу. Склад Виділу такий: Голова — Сергій Сухоруків; тов. голови — Всеволод Лаврів; секретар Гриць Бодукало; скаржник — Гриць Колпрожний; члени Виділу — Гриць Павлоградський і Ярина Дятківна; члени — основники — проф. Степан Лукіянович і голова загребської «Просвіти» — д. В. Войтанівський.

(«Студенський Вісник» II. 91)

Зїзд у м. Пожега. «Югославянська Кат. Ліга Молоді», котра обєднує студентство Хорвації, Дальмації і навіть Сербії, відбула на днях від 2—5. VIII. ц. р. зїзд, на яким обговорювано дуже актуальні справи. Про це свідчить отся програма зїзду: Дня 2. VIII. відкриття зїзду студ. прав. Ст. Подоляком; вечером літер. засідання в домівці «Літер. Кружка м. Пожега»; дня 3. VIII. реферат: 1. про поширення кооперацій (реф. І. Костельник, студ. прав), 2. про скріплення організаційного духа (реф. Д-р Маракович), 3. про один з перших середників обнови душ (реф. Д-р Мерц); дня 4. VIII. реферат: 1. про ідею Т-ва св. Кирила і Методія (реф. т. Седіві), 2. про працю народної оборони (реф. Я. Герцег, студ. філ.). Решту часу присвячено прогулькам в околиці Пожеги.

I. С.

ОПОВІСТКИ

Інформації для студентів, бажаючих студіювати в Німеччині. Подання о прийнятті на Високі Школи у Німеччині треба вносити в можливо скорому часі з огляду на це, що іноді довго приходиться ждати на відповідь з міністерства. Подання вносити найрадіше через Спілку, долучуючи до нього ось які засвідчення: 1) Свідоцтво зрілості в оригіналі та в німецькому перекладі. 2) На свідоцтві повинна бути замітка, що на підставі цього є вже абсолювент уповноважений до студій на університеті, в противнім разі взяти окрему посвідку зі школи, яку покінчив. 3) Посвідку про матеріяльне забезпечення від родини або кривних. 4) Власноручно в німецькій мові написаний опис життя.

Студенти, які служили в австрійському війську, повинні до прохання долучити відповідні посвідки і зазначити це в описі життя. Просимо рівнож зазначити, в якій місцевості студент бажає студіювати. У Німеччині є ось такі Високі Школи:

Університети: Берлін, Бонн, Бресляу, Ерлянген, Фрайбург, Франкфурт, Гіссен, Гетінген, Грайфсвальд, Галле, Гамбург, Гайдельберг, Єна, Кіль, Кельн, Кенігсберг, Ляйпціг, Марбург, Мінхен, Мінстер, Рошток, Тібінген, Вірцбург.

Високі Технічні Школи: Берлін (Шарльотенбург), Брауншвайг, Бресляу, Дармштадт, Дрезден, Ганновер, Карльсруге, Мінхен, Штутгарт. Ветер. мед.: Берлін, Дрезден, Ганновер.

Гірничі: Берлін (Шарльотенбург), Клявсталь, Фрайберг, Бресляу. Лісові Академії: Еверсвальде, Ганновер Мінден, Тарандт.

Торговельні Академії: Берлін, Мінхен, Кенігсберг, Ляйпціг, Маннгайм, Нірнберг.

Сільсько-Господарські: Берлін, Бонн-Попельсдорф, Гогенгайм, Вайгенштефан.

Музичні Школи: Берлін, Липськ.

Академії Красних Штук: Берлін (Шарльотенбург), Дрезден, Мінхен.

При Сільсько-Господарській Школі в Берліні є відділ цукроварний. Крім цього в Берліні є Висша Школа Руханки.

В Берліні існує ще інститут для чужинців, який дає змогу докладно вивчити німецьку мову студентам-чужинцям. Цей інститут має також право уділяти посвідки, на підставі яких можна одержати від німецьких властей право на перебування у Німеччині.

Життя одного студента виносить пересічно 25 амер. дол. місячно. Вигляду на підмоги нема жадних і багато з тих, які тут вже студіювали є примушені залишити студії по причині дорожнечі. Оплати за навчання на один семестер виносять пересічно на всіх школах 40-50 амер. дол. за одного студента.

Кожний прохаючий повинен чекати, аж поки не одержить посвідки прийняття на дану школу. На підставі цієї посвідки і дозволу перебування у Німеччині одержить візо на вїзд у німецькому консуляті. Просимо при висилці прохання о прийняття через Спілку присилати 1. ам. дол., який потрібний на оплату та провірення документів міністерством освіти. По близші інформації просимо звертатися на адресу:

**Verein Ukrainischer Studenten in Deutschland E. V.
Berlin-Charlottenburg 4. Wielandstrasse 37.**

Зі світа

Трійлива повинь. Як доносить, виходяче в Берліні на французській і англійській мові комуністичне письмо, «Correspondence Internationale», — совітська влада в Росії починає тепер з усіма зусиллями доброї, а радше злої волі ширити «культуру» серед російської суспільности і «освідомляти» нею уяремлені маси. В тій цілі посвятила вона много капіталу й енергії державній видавничій книгарні, яка сьогодні є з певністю найбільшою книгарнею в світі. «У початках державна книгарня, як каже згадане письмо, могла зайнятися лиш найконечнішими потребами хвилі, отже пропагандою, боротьбою проти клеветників революції і проти заграничної інтервенції». Від р. 1921 починається зміна на красше, книгарня обіймає всі поля умовности і вже в році 1922 сама одна видає, числячи по титулах творів і письм, п'яту часть усіх російських видавництв, а три четверті, коли узгляднеться обем тих творів. Видавничий доробок державної книгарні в р. 1922 вносив 800 титулів творів і письм, в сумі 30 мільонів примірників.

І так пр. видано 167 творів з ділянки суспільної економії в 1,747.700 примірниках; 83 популярних творів в 1,231.600 прим. підручників для низших шкіл 174, в понад 4 мільонах примірн.; 115 підручників для високих шкіл в около 2 мільонах прим.

Не забули також і про дітей, для яких випечатано 39 книжок в 1,251.000 прим. і т. д.

Попит за тими книжками був величезний, куповано їх хапчиво і тому в перших 4-ох місяцях 1923 р. видано 607 книжок і письм у 90 мільонах прим. Найбільше розходяться шкільні книжки, приноровлені, розуміється, до «нових потреб школи», дальше література політична, яка крім чисто марксівської обіймає також літературу економічну. «Капітал» Holfedding-а розійшовся численніше, як у німецькому оригіналі, бо в 25 тисячах прим. Подібно і «Капітал» Маркса. Троцького «1905 Рік» осягнув 25.000 прим., твори Леніна 53.000, а «Історія Росії» Покровського аж 200.000, «Матеріалізм історичний» Букаріна 70.000.

Молодіж читає хапчиво ту літературу і кидається передусім до творів більших і трудніших. Іншу ділянку, яку старанно веде книгарня, становлять книжки наукові, популярні. «Від кількох літ», пише Correspondence, «книгарня видає після систематичного пляну брошури популяризуючі науки природничі і теорії матеріалістичні. Те діло видається дуже скромним, однак є воно дуже великої ваги. В приступній формі подається читачам правдиві відомости наукові. Найбільшу осторожність заховується в доборі книжок того рода»¹

Справді легко можна собі уявити, в який спосіб добирається тую літературу і як виглядають ті подавані «правдиві відомости наукові».

Яка страшна будуччина духова і моральна і то не найблизша, але на далекі літа зачеркується перед нещасним російським народом, який мусів не лиш глядіти на найстрашніші злочини і часто брати в них участь, та крім того його духа троять найвідразливішим, з цілим цинізмом і диявольською злобою, затроєним духовим кормом.

(«Wiadomości Katol.» ч. 9. 1923. ст. 70-71).

¹ Так виражається висше згадане комуністичне письмо.

Надлюдська сила. Як далеко і глибоко сягає сила християнського духа у свідомих християн, того великим доказом акція між німецькими, а французькими католиками. Нема відай других двох народів у світі, між котрими новочасний дух поганський, дух egoїзму, ложі, цинізму та насильства накопичивби стільки взаїмних упереджень, клевети та ненависти, як народи французький та німецький. І здавалося, що нема сили, яка змоглаби колись цю ненависть розвіяти, оба ті високо-культурні народи зблизити. Однак така сила найшлася і благородні християни взялися нею побідити те, що видавалося непобідимим.

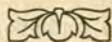
Клич до побіди підняла французька і німецька католицька молодь. І ця молодь зачинає до себе писати. Навязується жива та щира переписка. Німці стараються писати по французьки, а Французи по німецьки. Поправлені листи обі сторони відсилають собі з поворотом. І так сотні та тисячі листів переходить ворожі до недавна границі, проганяючи злощасну ненависть, а несучи мир та любов, здобуваючи вінець найвисшої побіди, красший над побідні вінці Hinderburg-ів та Foch-ів. Найцікавіші виїмки з листів поміщує «Correspondence Catholique» (Париж) і пропонує взаїмну пожертву св. Причастя в першу неділю місяця; Французи жертвують св. Причастя за Німців, а Німці за Французів. Так усуваючи ненависть, обі сторони є глибоко переконані, що склоняє згодом оба народи до взаїмних уступок і порозуміння для повного взаїмного вдвоїлля. — Справді надлюдська сила.

М. І.

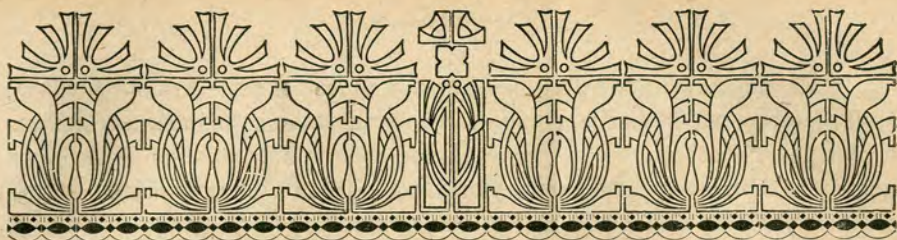
Величина всесвіта. Як знаємо, світло перебігає зі скорістю 300.000 км. на секунду і воно потребує від місяця на землю $1\frac{1}{4}$ секунди, а від сонця, яке віддалене від нас 20 мільйонів миль, $8\frac{1}{3}$ хвилини. Від Alpha Centauri потребувало би воно $4\frac{1}{3}$ року, тому то астрономи при означуванню віддалі звізд, числять світляними роками, під якими розуміють віддаль, яку перебігає світло протягом одного року.

Від Сирія, найяснійшої зі сталих звізд, який віддалений на 160 біліонів і 50.000 мільйонів кілометрів, потребує світло около 8·6 літ; від полярної звізди з малої медведиці 45; від 45 звізд, яких віддала дослідив недавно Американець Newcomt — по 100 літ, між тим, коли німецькі астрономи Struve і Peters при двох звіздах 7 і 8 величини, одержали середню віддаль на 191, згл. 310 світляних літ. Після J. Schreiner-a (не мішати з астрономом того самого назвиска, соперника Galilei-я), світло найдальших зір молочної дороги потребує 20.000 літ, а т. зв. мраки Андромеди около 30.000 літ. Астроном Meyer, який дослідив Урана, каже, що є такі звізди, які щойно по сотках тисяч літ свого істновання дали бачитися на землі.

Покійний астроном J. H. v. Mädler, колишній директор обсерваторії в Дорпаті, говорячи про ті велитенські числа у своїм творі «Чудова будова всесвіта», каже: «Правдивий астроном не може перечити істновання Бога, бо люди, котрі так глибоко як астрономи глядять у Божу роботу, та при тім подивляють Його Всевідучість і той вічний лад, мусять у покорі зігнути коліна перед ділами Найвисшого Духа».

Будуймо!

»Будова«, »відбудова«, і інші подібні кличі, це не тільки слова, але рівночасно програми праці для одиниць і суспільностей. Метафоричний вираз, узятий із видимої матеріальної будови, тут перенесений і приміненний до всякої праці, котрою з многих актів, мовби це голок, має повстати одна велика, гарна ціль.

І так будови нам потреба. Вибудувати нам треба свою власну освіту, вибудувати свій характер, вибудувати загалом свою особисту долю, своє внутрішнє щастя і вдоволення, вибудувати врешті долю нашого великого народу.

Ніяка будівля, ні найменша, не повстає в одній хвилині. Подібно й великих цілей не здобуваємо в кількох хвилинах, чи в кількох днях. І чим величавіша будівля, тим більше часу і тим більше матеріалу для неї потреба, тим більше одиниць мусить працювати над її здвигненням.

Тому то і при будові великих цілей, до яких стремимо, будьмо терпеливі і витривалі. Не теряймо з очей наконечного величавого храму, над котрим працюємо, не відстрашуймося перепонами, котрі стають на дорозі. Чи слота, чи вітер, чи буря, — наша будівля поступатиме вперед.

При тім доконче памятати нам потреба на солідний матеріал і совісне викінчення подробиць. Чи можлива »величава« будівля, коли вона ціла з ледачого матеріалу? Або чи можлива величава будівля навіть при соліднім матеріалі, коли вона в подробицях не викінчена? В обох випадках, і коли матеріал лихий, і коли робота, викінчення несовісне, будівля ще перед скінченням грозить катастрофою. Це річ певна та ясна.

Говорім однак менше образиво. Що pomoже нам найкрасша навіть школа і найсолідніше навчання, коли нема нашої солідної, совісної співпраці, совісного викінчення в подробицях, в дрібних, щоденних роботах? Таким чином ніколи не здвигнеш у себе хороми освіти. Це будівельна, щоденна, щогодинна робота. Дрібна вона нераз, та від неї, від совісного її сповнювання і викінчення зависима солідність цілої будівлі.

Що допоможуть гарні міркування про характер, етику, релігію, християнство, коли вже від ранніх літ, у щоденних подробицях ділаеш в супереч голосови совісти, коли таким робом найсолідніший матеріал для будівлі свого характеру, укладаеш недбало, спричинюючи заздалегідь руїну! Дрібницею є для гімназійного хлопчика відписати задачу, чи відчитати з другої лавки відповідь, але від таких то і подібних дрібниць, починається слабосильна будівля, ломання душі несовістю, а в слід за тим катастрофа.

Тож будуймо солідно, витревало, що дня, що години. Кожда мала навіть на перший погляд совістність є тревалим будівельним каменем нашого щастя і нашої вартости.

Не забуваймо, що народ складається з одиниць. Тільки тоді здійсниться вибудова величавих дібр усенародних, коли вибудуємо їх у себе самих. А вибудуємо їх не киданням недоладним час до часу маловартного матеріалу, але совісним, постійним викінченням.

А серед нашої будівельної праці бережимся, щоби не руйнувати. Величаву навіть будівлю легко збурити. Подібно легко збурити слабу ще будівлю духових дібр у молоді. Нераз вистарчить недовга, лиха чи легкодушна розмова, злий примір, щоби скоро спричинити трагічну руїну будівлі щастя ближнього. Горе руїникам! Це найбільші вороги свого народа.

Так берімся всі до будівельної праці. Завсігди пора її розпочати, хто в лінivosti спочиває, і ніяка ворожа затія не зможе перепинити здвигненню будівлі духа, котрий здвигне згодом усяку будівлю.

Ос. С.

Annus sanctus

Річ загально відома, що католицька Церков святкує що 25 літ так зв. »звичайний ювілей«, а час до часу при спеціальній нагоді (прим. великих потреб християнства) ювілей »надзвичайний«.

Звичай періодичного і офіційного святкування ювілею розпочався в р. 1300, хоч уже передше побожні християни в кождей сотний рік спішили у Вічне місто, щоби зі серця християнства зачерпнути тепла релігійної обнови і релігійних дібр.

Спершу відбувався періодичний ювілей що 50 літ, відтак що 33, але вже незабаром, іменно в 1470 році зредуковано відступити часу на 25 літ.

Підчас ювілею відчиняє Церков, так сказатиби цілу свою скарбницю. Сповідники дістають найвищі власти розршати від усіх гріхів, хто серіозно звертається до Бога, а рівночасно через уділення великих відпустів дається християнам змога зменшити або сплатити довги належної гріхам дочасної кари.

Попри це, сам факт ювілею пригадує всім христіянам обов'язок релігійного відродження і впорядкування своїх релігійних обов'язків.

В таким святім році «Вічне місто», Рим, центр і серце християнського світа має особливо притягаючу силу. На могилах невстрашених борців за Христову правду і Христові ідеали знімається душа понад сіру буденщину і черпає силу до боротьби з усякими злиднями.

Не дивниця, що від давних часів хронікарі та історики подають число перебуваючих заєдно в Римі в ювілейних роках прочан на кількасот тисяч, а навіть на міліони.

Попри релігійні моменти має рівнож Рим та Італія ще инший приманюючий чар: чар чудного італійського неба і чар мистецтва від стільки століть. Італія чеж благодатна батьківщина мистців поезії, живописи, різьби та архітектури. Хтож не знає імен Michel-Angel-я, Дантого, Raphael-я і сотень інших?

Ювілейний рік 1925. заповідається спеціально велично. Голова християнства запрошує всіх, кому стільки можливо, відвідати Вічне місто. І цілий католицький світ спішить до соняшної Італії, над русяві філі Тибру.

До кінця жовтня около кількадесять народів зголосило свою подорож, а для приїзджаючих прочан — як говорить преса — будується окреме місто, щоб усі нашли приміщення.

На ювілейну подорож не позабуто також і в нас. Передвижена весняна пора, це найкраща в Італії. Попри «Вічний город» передбачується звидження що найкращих міст Італії з їхніми неочіненними скарбами мистецтва й культури всіх віків.

До подорожі запрошує Комітет як найширші круги громадянства. Всі стани повинні бути заступлені і річ зрозуміла, що чим більше буде учасників, тим багатші будуть здобутки для нас усіх. Прибиті довголітнім так різноманітним горем, давлені тяжким лихоліттям, зможемо на кілька тижнів зажати кращим життям і ясними спогадами кріпити сили до праці й боротьби.

Ювілейна подорож зокрема симпатична для нас, молоді. Неодному при добрій волі та ошадности вона буде можливою, бож видатки на неї при знижках та полекшах не є високі.

А на всякий випадок можливою є ця подорож для представників різних організацій, студентських чи клясових громад. Можливо придбати засоби збіркою, концертами, вкладками і т. д. Здобути в подорожі добра стануться в поважній мірі спільним добром нас усіх, бож ніодин з поміж нас не усувається в пустиню і ніодин не переходить шляхом життя, щоби не ділити своїх духових дібр із другими. Тож усяким у тій справі піднятим зусиллям належить побажати як найкрасших успіхів для загального нашого добра.

Степан Завадський.

Червона Армія

(Продовження)

Коли говоримо про 1919. рік у життю Червоної Армії, то треба тут одмітити деякі зявища. Большевики, висуваючи з самого початку трафаретне гасло «братання народів усього світу» в третьому інтернаціоналі, стараються приєднати до себе всіх чужинців, а вже для своєї користи в першу чергу тих, котрі находилися в Росії з давніших часів або через воєнні події попали в Росію, а саме австрійських полонених усяких національностей, німецьких і інших¹. Вони провадять між ними агітацію, заохочують їх до творення військових відділів, обіцяють за це всякі блага. Між чужинцями кожної національності знаходяться всякі авантурничі елементи, які для власного інтересу, для наживи, заходяться коло цієї справи і вже насильно звербовують своїх одноплемінців чи людей тої самої держави, користуючись усердною допомогою червоної влади. Так повстають т. зв. інтернаціональні баталіони та полки, з котрих деякий час большевики дуже вихваляли мадярську кінноту. Були теж інші такі відділи, вже з російських народів. З них були найвірнішими для большевиків справжні прибічні когорти, «ляйбгвардія» Латиші, сформовані в стрілецькі полки. Крім того большевики творили окремі відділи з партійних людей, з комуністів і деякі з них билися справді дуже завзято. Подекуди були окремі відділи теж партійних, складені з Жидів. Бувало так, що воювали вони добре, а часами соромно втікали з бою. В 1919. році появляються теж перший раз і китайські відділи, які ще задовго до свого приходу наводили багато страху на всіх. Це були здебільшого бідні китайські мандрівні торговці або робітники, що примушені бідною, пішли в обійми большевиків. І виходячи з чисто комерційного становища, а не з яких небудь ідейних побудів, служили вони большевикам вірно й добре билися.

Большевики не залишили в спокою й наших Галичан. Бо хтож погордувавби нашим жовніром, що звичайно добре бється, любить порядок та дисципліну, а своєю терплячістю відзначається так дуже, що без протесту переносить знущання, ненасильні труди, не маючи відваги домагатися навіть найменших прав, як про це переконалася наглядно б. Австрія, котрій служили вони майже 150 літ (від р. 1772 до 1918). Наші Галичани, як полонені були порозкидувані по всіх безмежних просторах Росії. Вже Колчак турбував їх у Сибірі та в Туркестані, намагаючися скласти з них окремі відділи. Те саме силкувалися зробити Чехи в Самарі, але без успіху. І большевики агітували між Галичанами всякими засобами, але охотників майже не було. Особливо в 1920 році підчас війни з Польщею вербовано до війська наших полонених у Сибірі, при чому большевики зручно використовували при агітуванню настрої наших людей, наводячи аргументи, зачерпвані з історії українсько-польських відносин у Галичині. А в Києві ще 1919 р. утворився

¹ Так н. пр. у Києві при оголошенню Київською Радою мобілізації для всіх б. австрійських підданців, австрійських Жовнірів та Робітників, було додано від влади, що хто не піде на зголошення, то чекісти будуть арештувати, а Домові Комітети мали теж за цим слідкувати.

з усякого шумовиння — збиранини народів б. Австрії Österreichischer Arbeiter- und Soldatenrat, на чолі з Жидком (здається, львівським) Рапапортом. Він оголосив мобілізацію всіх б. австрійських підданих і при Фундуклівській вулиці, на т. зв. Етапному Пункті, переводжено бранку. Але кождей старався викручуватися, в Червоній Армії ніхто не хотів служити ані з інтелігенції ані з селян, а всі асентировані порозбігалися. В серпні 1919 р. оголошено державну, загальну мобілізацію всіх чужих громадян і знов мусіли йти Галичани-Українці перед військову комісію, але від самої військової служби відхилилися на всякий спосіб.

Тоді переводжено ще одну реформу військову, котра по думці большевиків, мала мати дуже велике значіння. Це був »Всеобуч«, скорочення слів »всеобщее военное обучение«, загальне, повсюдне навчання муштри та стріляння всіх мужчин, від кожного звільнювано тільки калік і людей зовсім хворих. Основувано цю реформу на тому, що люди мають залишатися на місцях своїх, провадити звичайну свою працю, а тільки перед вечером, від год. 5—7 кожного дня мали сходитися в поодинокі збірні місця для засвоєння елементарних підстав військової справи. При цьому способі вигравалиб і люди, бо не тратилиб довшого протягу часу на вивчення військової, і держава, яка не потребувалаб ані годувати людей ані зодягати. Та це не вдалося перевести в 1919 році, а геть пізніше, і в 1922 р. навіть по селах відбувалися такі вправи, при чому керували ними прислані з міст інструктори.

Після побиття Деникінців та повернення большевиків до Києва, були надії в українських кругах, що на Україні опиниться влада, принаймні частково в руках українських комуністів, що повстали з лівих укр. ес-ерів, яких загально називано від їхнього органу »боротьбістами«. Крім підтримування укр. культури в виді шкіл, видавництв, матеріального забезпечення укр. інтелігенції, була в програмі й укр. Червона Армія з укр. мовою, командою, освітою. Але нічого з цих сподівань не вийшло, загальний курс політики радянської влади залишився таким безоглядно російським, яким був попереду.

Рік 1920 приніс для Червоної Армії і великі удари і великі успіхи, що запевнили большевикам мир аж до наших днів. Це була війна з Польщею та з Вранглем. Коли Поляки зайняли Київ, а совітська Червона Армія відступила на лівий беріг Дніпра, Троцький видав у Ніжині маніфест до »пролетаріату Росії та України«, де, бючи на тривогу з приводу великої небезпеки, виразно накликавав населення до вияву російсько-національного патріотизму. Підчас цієї війни прославилася незвичайно кіннота Буденного, звичайного старорежимного фельдфебеля, яка своїми сміливими проривами та набігами викликувала справжній подив. Який переполох був серед польської армії, коли Буденівці прорвалися далеко в зади польської армії й зайняли Попельню та Житомир! Мешканцям України було дуже дивно, як большевики могли побивати польське військо, яке так чудно, блискуче представлялося на зовні, мало гарні й нові однострої, гарну зброю й добрі гармати, потрібну скількість харчів, а проти нього нечепурна, брудна, обідрана та голодна Червона Армія. Дальші події цієї війни загально відомі. Хоч Поляки побили большевиків при допомозі частин Наддніпрянської Армії і хоч

Червона Армія мусіла відкотитися назад дуже швидко, але мир у Ризі був усе таки на стільки перемогою більшовиків, що запевнив їм спокій. А після цього легко було більшовикам зламати невеличку й несильну армію Врангля, захопити від неї велике військове майно та багато полонених.

Після розбиття цієї армії багато жовнів та старшин Врангля переходить у склад Червоної Армії. Старшини дуже нещиро приймали «комуністичну віру», трохи ізза страху, а більш із примусу, бо нікуди було їм тепер подітися. А більшовики приймали їх, бо відчували гостру недостачу старшинського складу з військовою практикою та освітою.

В 1920 р. кінчається теж одна доба співоперації Укр. Галицької Армії з більшовиками. Тут не буду переповідати історії цього співжиття. Зазначу тільки дещо. А саме: як дуже більшовики не хотіли рахуватися навіть із зовсім невинними виявами національних укр. рисів, беручи все безпощадно «під один ранжир» і викликаючи проти цього зрозумілу реакцію. А друге: побут У. Г. А., яку названо тепер «Червона Галицька Армія» (з пропущенням слова «Українська») у складі Російської Червоної Армії, залишив по собі слід у тому, що для Галичан-стрільців перший раз видавано політично-агітаційні брошурки в укр. мові під серією «Червона Галичина» (штук небагато). Деякі відділи Черв. Гал. Армії, які не хотіли чи не могли покинути більшовиків, залишилися на Україні, але їм не дозволено існувати в попередньому складі і в часті перемішано з красноармійцями загальної армії, а здебільшого розформовано відділи, ліквідуючи їх. А для Галичан-Українців виявив їхній побут у складі російської Червоної Армії те, що співділання з цими «добродіями людства» неможливе і що взагалі наш брат «під спільним дахом» на своїй землі опинюється завжди в ролі наймита та попихача.

З розбиттям армії Врангля закінчилася справжня воєнна праця Червоної Армії. Прийшов час, який так голосно заповідали більшовики від самого початку своєї влади, час «внутреннього строительства» (внутрішнього будування) держави. Якуж роль приділено тепер Червоній Армії? Своє «внутрішнє будування» розуміли більшовики як ще більше, нічим уже нестримуване, придушення населення та війну з усяким ворожим, байдужим, та непевним чи сумнівним елементом¹.

Першим ділом було приборкання ненависного совітській владі українського «мужика», витиснення з нього всіх соків, підірвання його матеріального існування, а далі добиття укр. інтелігенції, щоби вона не працювала для небажаної Ленінам, Троцьким та Раковським укр. культури і щоби не едналася з народом і не просвічувала його. Бо відома річ, що чим більше освідомлюється наш селянин, навчається, тим швидше приходить до пізнання вдачі більшовиків і суті російського sui generis комунізму і тим більше панування більшовицьких окупантів тратить ґрунт під ногами. Одним словом, залишився до поконання «внутренний враг».

¹ Порівняйте тут для прикладу, як поводитися укр. влада з цими «славними» полками українськими, що в грудні 1917 р. та в січні 1918 р. заявилися «неутральними» в війні з більшовиками хоч фактично були вони як найяскравішими зрадниками! Жовнірам цих полків не спав ні волос з голови, вони одержували навіть харчі та плату!

І почалася війна, жорстока, невмолима, о дуже нерівних силах. Легко було згнобити інтелігенцію, навіть без допомоги Червоної Армії, бо до того служить «чорна армія», армія чекістів. Важче було з селянством, бо починаючи з 1919 року, широкою філею розлилися повстання, притихаючи на деякий час і вибухаючи потім з ще більшою силою. Зрозуміла річ, що повстання легко вибухають при нагоді війни з яким ворогом, бо тоді допомагають вони противникови і самі повстанці мають улукшену працю. А тепер, після розгромлення ворогів, здавалося, що наші селяни не посміють повстати, бо сили дуже нерівні і повстання поодинокі не мають виглядів на успіх. Але це нічого не значило і боротьба почалася. Червона Армія не потребувала сидіти бездіяльно, мала нову роботу.

Ця армія набирає тепер трохи відмінного вигляду. З неї відливається щораз більше комуністичний елемент, а залишається фахова салдатня, що зжилася з війною, або сіра жовнірська маса в постаті змобілізованих селянських синів, що служать із примусу. І щораз більше невдоволення промикається в цю Червону Армію, бо її погано застачують харчами й погано зодягають. Підчас війни большевики мало турбуються справою постачання, бо вони все граблять і нікому не платять за реквізоване добро навіть по т. зв. «твердих цінах». А що до одержі й білизни, то вони висунули принцип: відобрати від населення й дати армії. Тепер-же, після закінчення війни, не дуже дбають про прихильність своїх красноармейців і ці постійно голодують і фактично знаходяться на утриманню населення. Держава вже дає їм тільки раз на день теплу страву, порцію хліба зменчують до 1 фунта (40 dkg), зменчують теж пайок цукру, а сало видають або дуже рідко або зовсім ні. Невдоволення в рядах цієї Червоної Армії зростає. Отверто ніхто не може протестувати, бо «політкоми» (політичні комісари) та «особние отдели» пильно стежать за всім. Але щораз більше червоноармійці втікають або до дому, або до повстанців, вкінці і в нутрі Червоної Армії приходить до «заговорів» (змов), в яких беруть участь не тільки салдати, але й старшини, а нераз і деякі партійні люди. Тоді приходить жорстока розправа з «бунтовщиками». Найперше повстання й бунти Червоної Армії були на Україні. В 1919. році повстають проти большевиків і великоруські селяни н. пр. ціла губернія Тамбовська воює під проводом Антонова з большевиками, допомагаючи Деникінцям, які тоді посувалися в глибину Росії. А тепер, не тільки на Україні, але й по других країнах б. Росії, як на Кавказі, появляються ватаги «зелених». Це ті, що «присягнули зеленому гаю», кажучи словами Марка Вовчка, що збираються й перебувають у лісах і вибігають на воювання з совітчиками. Цей рух, ця визвольна боротьба заслугують на тим більше признання й піднесення, що майже кожен повстанський загін уже в своєму зародку засуджений на знищення, бо коли навіть продержиться кілька місяців, то все таки наслідок розбиває його правильне совітське військо, а членів ватаги, що не загинуть у бою, вилловлює й розстрілює. Те-ж саме буває з українськими повстанцями¹.

(Докінчення буде)

Д-р Е. Грицак

¹ Про боротьбу укр. повстанців із Червоною Армією пишу ширше в своїй книжечці: «Село на Радянській Україні».

Лист до Молоді

В своїй хаті й своя правда і сила і воля!

Т. Шевченко

До праці всіх нас кличе рідний край! До вас особливо, молоде покоління, звертаюся з тими думками в надії, що ваші горячі серця відгукнуться на заклик цього листа. Отут на чужині, далеко від руїн дорогої Батьківщини наші серця чують і бачать ваші страждання. Кожний малесенький біль ваш прилітає до нас і ми разом боліємо з вами. Алеж біль той важкий не забуває в нас надії на красшу будучину. Навпаки, він обіцяє справжню перемогу й перемогу. Ми вже переможці! Бо коли ми винесли на своїх плечах той велитенський тягар небувалої досі руїни, коли ми перемогли найсильніших стихійних своїх ворогів як голод і холод, коли своїми грудьми виорали облоги і перестали волочитися з торбами за хлібом — ми справжні борці за життя! Нам ніхто не помагав у цім будіванню. Щож нам робити дальше? Чи мовчки схилити свої голови? Не сміємо ми спати! Всі як один лиймо до своєї громади, гартуймо свою силу і розум, що найбільше буде нам у потребі. Майже всі ми виступили на шлях боротьби. Хто залишився в стороні — мусить іти до громади! Не хоче — він нам непотрібний — зрадницьке його ім'я чорною плямою в нашій борні. Вороття нам немає. Те, що почали наші діди і нам передали, мусимо закінчити. І ніяка сила не може нас зупинити і самі ганебно не втечемо з поля борні: А наша доля тим гарна, що ця боротьба припала на нас, молоде покоління. Завзята невпинна боротьба за волю рідного народу й його життя, честь і славу це наші шляхи! Сила нашої волі дасть здійснення нашим змаганням. Усі, в чийх жилах не остигла ще кров, у кого лишилась хоч капля сумління — повинні це зрозуміти. Велике діло лежить перед нами. Найбільше одно пам'ятаймо: що підвалини того будинку без «хлопа і без пана» — це рідна школа!

Першим нашим завданням є здобуття своєї школи для нашої молоді. На це не треба шкодувати ні сили ні засобів, бо школа й виховання дітей — це найбільше народне добро. Це єдина запорука нашої волі і щастя. Доки будемо темні, доти пануватиме в нас лихо, доти будемо панськими попихачами... Послідне віддаймо на цю колыску нашої культури. Складаймо гріш до гроша, купуймо свої книжки, виписуймо свої часописи. Читаймо все від слова до слова. Своє письмо шануймо, передаваймо з хати до хати, щоб кождий знав, що довкола нього та у світі діється. Хай не буде ні одного села, де найшлабися людина, якаби не вміла читати, не зналаби хто вона, яких батьків, до чого має йти. Коли в «демократичній» державі, в якій ми зупинились, для нас немає змоги мати навіть приватної школи, хай кожда сім'я - хата стане рідною школою! Учім усі дітй своїх читати своє рідне слово! Шануймо свою мову, бо в ній є наш найбільший скарб. А наша пісня, «голосна та правдива як Господне слово», хай буде нашою розвагою в час цього лихоліття.

Воно минеться. Алеж ми не повинні спати! Над його усуненням працювати невпинно — це наш обов'язок. О байдужности не може бути мови. Бо, коли йде побідна боротьба і коли ти чесна людина —

мусиш зробити краплину, коли більш не можеш! Аджеж капля ця не піде на вітер. Зроби! Ти мусиш це зробити, коли ти Українець, коли розумієш цю мову, якою говориш з коліски! Ти повинен!.. Бо інакше проклене тебе майбутнє покоління.

Не спимо і ми тут на чужині. Ми у своїй вільній рідній школі. Чи щасливі ми? Ні! Бо ваші страждання це наш біль. Вернемося, коли станемо професійними робітниками, справжніми каменярами. Не спіть і ви, робіть усе, що так повинні ви зробити. Тоді переможемо.

Т. Монюк

Ор. Мердін

Веселість і довге життя

Терплю на астму, атретизм і сім інших недуг, та поза тим я є цілком здоров.

Sydney Smith.

Чую і терплю, але не гніваюся.

John Wesley.

На кожде терпіння під сонцем є, або нема лікарства. Якщо є, попробуй його, — якщо нема, не думай про нього зовсім.

Willis.

Goldsmith каже, що найщасливішим чоловіком, якого стрів у своїм житті, був один вязень, який мав лиш одну ногу, та був хоровитий. Був засуджений на досмертну вязницю, мусів працювати від рана до вечера, та мимо того здавалося, що все бачив він найяснішу сторону кождої річи. Сміявся і співав безперестанно; робив вражіння найщасливішого чоловіка в цілій вязниці.

»Від тих усе веселих людей — каже один їх прихильник — почувеш усе, що всі краї є гарні, всі обіди знамениті, всі гори високі, всі жінщини прекрасні«. Є при тім свято переконані, що говорять правду. Коли чоловік такий верне з подорожі, розкаже, що всюди находив найприємніші мешкання, найліпші господині, найкращі краєвиди, найвеличавіші образи. Однак існує ще інший рід людей. Для них все є зле. Всюди їх грабили, нігде нічого не бачили. Господиня їх була справжня чарівниця, кімната нехарна і нужденна, а баранина так

тверда, що мож було поломити на ній зуби.

Як одним, так і другим бракує здорового, критичного розуму, однак у кождім разі перші є много приємніші і миліші у співжитті.

Один чоловік з Minneapolis мав великі склади товарів, які пожежа знищила до тла. Нещастя пригнобило дуже купця. Дарма, що приятелі намагалися потішати його. Нічо не було в силі розвіяти його смутку, який навів йому думку, відбрати собі життя. В часі пожежі не було його дома і в кілька днів по нещастю дістає слідуочий лист від своєї семилітної донечки:

»Дорогий Татку! Вчера зійшла я, щоби побачити склад, який згорів. Выглядає дуже гарно — весь покритий ледом.

Твоя доня Ліля«.

Батько розсміявся, коли це перечитав; чоловік, який щойно думав кинутися під колеса поїзду, нараз став веселим. Тьма, що сповивала його

ум, розвіялася вкінці під впливом соняшного промінчика.

Чоловік веселий, є майже все пожиточний. Не засклеплює він свого ума, не виголошує тісних поглядів на світ і людей. Він знає, що на світі є много нужди, але знає також, що нужда не є правом, ані услівям життя. Розуміє, що на кождім становищі чоловік може бути веселим; бачить, як ягнята блеють на полонині, як птиці співають і літають радісно, як молоді пси бавляться зі собою, як тішаться котята, як уся атмосфера переповнена рухливими і веселими комахами і бачить, як добро всюди перевищує зло, і як на кожде терпіння існує усмирючий бальсам.

Подорожні розказують, що Ісландці, які живуть серед холоду і смутку майже вічної зими, твердять, що Ісландія є найкращим краєм зі всіх, над якими світить сонце.

Коли Пандора, не в силі запанувати над своєю цікавістю, підняла покришку великої коробки, в якій, як каже Гезіод, боги замкнули всі людські нещастя, — нещастя ті вийшли з коробки і розбрилися по всьому світі, одна лиш надія сстала на дні, як універсальний лік проти всего злого.

Лікар Marshall Hall часто приписував своїм пацієнтам «веселість», кажучи, що вона є ліком кращим від тих, які продають в аптиці. Веселий ум ділає рівнож добре, як і лік. Здоровля є услівям знання, зноваж ознакою здоровля є веселість. Половина людей, з якими стрічаємося, думає, що якась недуга гнобить їх тіло і повільно вбиває, тому живуть вони в безперервній тревозі перед смертю.

Ба, що гірше вони, здається, клопочуться ще о те, чтобы й інші ділили їх смуток і боязнь о здоровля і все є готові виявити кому небудь свої видумані недуги, при найменшій нагоді.

»Ніщо не в силі заступити овочам сонця«, каже Emerson, »зноваж, чтобы знанню надати вартість, муsite посідати радість мудрости«.

В відповідь на питання: в який спосіб можемо уникнути спокуси, відповів один визначний письменник:

»Веселість є першим средством на те, веселість є другим і веселість є третим«.

Розположення до радости, успісбнючи нас перетворювати позірні нещастя на дійсні блаженства, є неоціненим скарбом для кожного молодця та молодої женщины, що вступає в пороги чинного життя. Хто виробив у собі призвичаєння глядіти на все з ясної сторони, хто бачить радість у траві, блиск сонця в цвітах; а всюди на цілм світі доброту, той має велику перевагу над людьми, які на все глядять через чорні скла.

Погідне розположення різьбить черти лица, надаючи їм краси, а поведенню надає щирости і принади.

— Зі всіх прикмет, — каже G. Goodrich — веселість є найбільше корисна. Підчас коли інші прикмети мусять ждати на день нагороди, веселість відвдвчується зараз. Є це косметик, який надає принади навіть простацтву. Сприяє здоровлю і надає бодрости та ясности умови. Є ясною, тихою усміхненою погодою в протиставленню до хмар і тіний меланхолії.

Дух, котрий сотворив Гамлета і Ліра, бубви заломився, якщо не посідавши того надзвичайного гумору, що був у силі сотворити Falstaff-a і «веселі куми з Windsor«.

Льондонський «Lancet», найвизначнійший лікарський журнал на світі, дає слідуєче свідоцтво про значіння погоди ума:

»Погідний ум має велике значіння для осіб хорих, або слабовитих.

Хорим дає спосібність перемочи хоробу, слабосилих навчає жити. Тому завсіди належить старатися о радісне розположення ума, оскільки лиш позваляють обставини.

Енергія, що проявляється, в чинностях умових, має великанське значіння для цілого організму. Умові впливи ділають на тіло, а веселість не тільки усуває терпіння, але і збільшає охоту до життя».

Сміх має неоцінену вартість у життю. Колиби кождий знав силу сміху як средства, що надає гнучкості здоровлю і продовжує життя, правдоподібно, зниклаби тінь меланхолії, яка захмарює лица Американців, а половина лікарів стратилаби заняття. В час сміху серце бється живійше, щедрійше розсилає кров по всьому організмі, скріпляє віддих і розпроваджує тепло по тілі. Сміх надає блиску очам, побільшає приття, розширяє кліть грудну; випихає зумиті частинки воздуха з грудних комірок і стремить до повернення тої нарушеної рівноваги, яку називаємо здоровлям, а яка є вислідом гармонійного ділання всіх функцій нашого тіла. Ту ніжну рівновагу, яку може знищити одна безсонна ніч, лиха вістка, гнів або забава, часто дасться повернути при помочі доброго, сердечного сміху. Веселе розположення лікаря приносить часто хорому більше користі, ніж порошок, який йому запише.

Не клопоти нинішного дня, але журба о завтрішний день, о слідуєчий день, о слідуєчий рік побіляють голову і покривають лице зморщками.

Люди не є сотворені на те, щоби ходили з похиленими в низ головами — каже один зі сучасних письменників. Є обовязком кождого чоловіка оказувати щастя і радість, яку має в собі, як також і тішитися тою, яку бачить кругом себе. Шукаймо все і всюди ясних сторін!

Як мрака або хмара не в силі закрити сонця, що заливає своїм світлом землю, так і лихий гумор та понурий настрій не можуть тривати довго, коли хтось прийде зі щирим, сердечним »добрийдень«. Не забудь сказати того з ясною усмі-

шкою кождому, кого стрінеш. Діляльне і трудяще життя може бути лише радісне.

Коли Garrison сидів у вязниці в Бостоні, говорив, що має двох чудесних товаришів: чисту совість і веселий ум. Веселість Лінкольна дозволила йому лекше двигати величезний тягар домашньої війни, яку взяв на свої плечі. Його жарти і дотепи розганяли смуток і думку про небезпеку, в якій находився народ.

Двома річами не повинні ми мучити себе: тим, чому ми не можемо зарадити і тим, чому можемо. Краще пізнати одну власну хибу, ніж десяти хиб сусіда.

— Існує один гріх на світі — так загальний, що при оцінці чийогось характеру не звертаємо на нього майже уваги. Є це гріх безнастанного невдоволення. Є він так поширений, як воздух, як мова, так поширений, що якщо тільки не переступає звичайного позему, найчастійше не спостерігаємо його. Приглядайся через якийсь час кожному небудь гуртові людей, а переконаєшся, що зараз хтось зачне показувати невдоволення, зараз буде нарікати на те або на инше, про що кождий правдоподібно, в хаті, в вагоні, чи на вулиці знав перед тим, а чому ніхто не може зарадити. По що говорити про те?

Є холодно, гарячо, мокро, сухо, хтось зірвав умову, зле зварили якусь страву; глупота, або зла воля спричинили десь велике нещастя. Є много річий, з котрих можемо бути невдоволені. Прямо неімовірно, кілька прикростий і журб можна знайти тягом одного дня, якщо око наше буде звернене лиш на темну сторону річий. Здається прямо, що декотрі люди прямо полюють на темні сторони життя, замість на красу, гармонію і світло. Ми родилися на журбу, як іскри на те, щоби зніматися у гору. Але навіть для іскор, що летять у найчорнішим

димі розпростирається в горі блакитне небо і чим менше часу страять на дорогу, тим скорше його досягнуть. Мучити себе і показувати невдоволення, це є тратити час на дорогу.

Коли ми є вдоволені і веселі, здається, що вся природа радіє з нами, воздух видається більше бальсамічний, небо ясніє; земля покривається пишною зеленню, цвіті є запаншійші, птиці краще співають, а сонце, місяць, зорі видаються нам чарівніші ніж звичайно. Коли одно, або два слова можуть зробити когось щасливим, — каже один французський письменник, то лиш лиха людина зможе не заговорити ними. Це подібне до того, як одна свічка світиться від другої і через те зовсім не тратить нічого зі свого блиску.

Walter Scott котрий писав: »дай мені чесний сміх«, був одним із найщасливіших людей на світі. Одного разу кинув каменем за псом і зломив йому ногу. Бідне сотворіння приповзало до нього і стало лизати йому ноги. Scott-ови на цей вид мало серце не трісло. До смерти не міг забути о тім і через ціле життя робив собі викиди.

Не смію бути невдоволений, як не смію проклинати і присягати, — казав John Wesley.

Веселість є божеським ліком, каже один учений письменник — кождий повинен купатися в ній. Понуре розположення, лихий настрої, смуток, неспокій, уся та іржа повинна змитися бальсамом веселости.

Чоловік без веселости є наче повозка без ресорів, в якій є все наражений на неприємні потрясення. Чоловік веселий подібний до повозки на ресорах, з якій мож їхати навіть по найгірших дорогах і не чути ніяких потрясень, найбільше — неприємне коливання.

Неспокій і журбу можна вчитати майже на кождім американськім лиці. Свідчать вони про нашу надто понуру цивілізацію. Згорблена стать,

передвчасно сиве волося, тяжкий хід і горячковий поспіх є ознаками американського життя. Неспокій і невдоволення стали хронічними і кладуть на наше століття і наш край своє характеристичне пятно. Що року тисячі горожан вмирає з причини умового пригноблення, заведених надій і амбіцій, як також із передвчасного вичерпання.

Не навчилися ми управляти благородної веселости, що є питоменістю вищих умів, зосереджених і певних своїх сил. Не навчилися ми до тепер, що журба, неспокій, боязнь є велими ворогами людського життя і що повинні ми їх беречися, як вистерігаємося зарази. Без веселости нема здоровля ні фізичного, ні морального, ні духового, бо веселість є природною атмосферою нашого існування.

Вічне невдоволення є недугою. Деколи буває навіть проступком. В декотрих Державах Америки заздують за спробу самовбивства на вязницю, наче вбійників. Много людей належалоби замкнуті в вязниці за бурення родинного спокою, як також за проступок проти публичного безпеченства через свою нестримну дразливість і гноблення нею других. Тій безнастанній журбі, тому палячому неспокою треба приписати нашу другу народню хибу — поспіх.

Дразливість є новітньою недугою.

В як короткім часі вичерпуємо життя! З як шаленим поспіхом робимо все! Кождий чоловік, якого стрінемо, робить вражіння, неначе мавби спізнитися на умовлену стрічу. Поспіх є неначе виритий на лиці Американця. Ми є людьми діл. Без праці — вмираємо. Біжимо скорше ніж літа, женемо нашу машину з усіх сил, напружаємо срібну струну життя, доки не трісне. Не маємо навіть часу вмерти природною смертю: ви-кликуємо що раз то більше тиснення, доки котел не трісне.

Ми змінили навіть тип наших недуг, відповідно до змінених обставин життя. Замість на довгі недуги наших батьків, вмираємо на серце або апоплексію. Навіть смерть позичила від нас того шаленого поспіху.

Не праця вбиває людей, — каже Beecher, — але безнастанне гноблення себе. Праця є здоровлям. Гноблення є наче іржа на сталі. Не рух, але тертя нищить машину.

Трудяща пчолла не задержується і не нарікає, що тільки є трійливіх цвітів і терня на її дорозі, що відразливі комахи та хроби плюгавлять цвіти, з котрих вона збирає солодощі, але брентить і ссе мід, де тільки знайде і спокійно минає місце, де його нема.

Не сьогоднішні, лиш завтрашні журби, — каже Macdonald — хиллять до землі чоловіка. Потребі нищого дня відповідає не журба, лиш праця і ділання.

Як много коштувало нас зло, якого ніколи не було, — кличе Jefferson.

Не випереджай журби — каже Франклін, — ні не журися тим, що може ніколи не наступить. Держися соняшної сторони життя.

Карло Lamb розказує про одного нарікайла, який при грі в віста все жалувався, що має мало атутів. Одного разу товариші зробили так що він одержав самі атути. Хотіли, щоби він хоч раз був вдоволений. Але старий нарікайло мав ще сумнішу міну як усе.

— Як це, чи і тим разом маєш за мало атутів? — запитали його товариші гри.

Так — відповів, — але не маю ніяких інших карт.

Пуритани йшли життям, гноблені боязною гріха і страхом перед днем загального суду. Ся мелянхолія витиснула п'ятно на їх потомках. Вміємо зарабляти на хліб, та не можемо його добре травити. Віримо що в життю нема струни настроеної весело, та що є лише струна смутку.

Деякі люди не можуть цілком вивільнитися з тіни, яка замрачує їх життя. Не уміють пережити ні одного гарного дня. Життя їх є настроєне на міноровий тон і все чується лиш жалісні звуки. Наше релігійне вірування, наша філософія і гимни є пересяклі нудьгою і горечкою нещасних авторів, які часто беруть жовч за натхення.

Много письменників вірило свято, що дали світови нові релігійні засади, хоч у дійсности дали світови звіт із власної жовтачки та нестравности.

Кальвін був людиною чесною, але зле травив і міг їсти лиш раз на день. Кождий сьогодні признасть, що його письма були заражені тою нудьгою.

Ми повинні безнастанно боротися проти кожного впливу, який стремить до пригноблення нашого ума. Пригноблений ум не допускає свободного ділання черевної перепони (діафрагми), ні неležною розширювання грудної кліти. Задержує виділі нашого тіла, впливає фатально на обіг крові, ставить перешкоди всім функціям організму. Шкрофулі і сухоти дуже часто є наслідком довго тривалого умового пригноблення. Той «фатальний шелест» у кінчиках легких, що є виступом сухит, являється часто в осіб пригноблених у наслідок якогось нещастя, або журби. Жертви самоубійства находяться майже все в стані пригноблення в наслідок вичерпання життєвих сил, утрати енергії нервів, лихого травлення, смутку, непокою, боязни, або журби.

Ісус Христос не голосив сумної, понурої доктрини. Вчив Євангелія радости і весілля. Його науки були перепоені соняшним світлом і умаєні пільним цвіттям. Усе говорив про птиці в воздуху, звірята по лісах і полях, дрібні, щасливі діти.

Правдива релігія є ясна і соняшна як день.

Листопад

У цьому місяці святкує все наше Громадянство річницю почину реального будування хорому великої Ідеї нашого народу, річницю геройських подвигів і геройських жертв неустрашимих борців, що кров сердечну проляли і буйні голови покладали в ім'я тоїж Ідеї.

Честь і слава героям!

Сердечний спогад листопадових днів нехай могутньою мелодією гомонить по весь час життя і в усіх серцях української християнської молоді; нехай скріпляє і загріває її в боротьбі за правду; нехай у сумерку лихоліття просвічує її ясним, незабутнім приміром полягших!

Туга Ізраїля

(Нарис)

Натанаїл спочивав під смоквицею, потонувши в своїх думках. Зближався вечір. Назарет горів у сяйві соняшного світла, жемчужно блисків, як золоті криші Сіона. Чудно-торжественно було якось, наче в храмі завітнього Єгови.

По узбічах зелених горбів спиналися пестрі ягнята, громадкою скубли сухі сіножати і блякли. А онде на овиді захвилювалася, наче море, череда овець і баранів. Пастирі з довгими палицями, та подорожними саквами видніли здалека непорушно, як граничні стовпи. А там із рівнин Ездrelьону долітав голос якоїсь тужної мелодії, але такої тужної, та жалісної, що в ній продиралась туга століть за чимсь недосяжно далеким.

Він, Натанаїл знав ту пісню, знав ту тугу, бож вона сама у нього від коліски врилась глибоко в його серце і провадила його в далекі шляхи, наче дитину за руку. Він, як кождий правовірний потомок Якова очима усеї своєї душі позирав за блакитну даль Ханаану чи не вийде ізза Сходу Той, якого не вспіли діждатись столітні патріярхи, Той, що жив в обітницях пророків, та наповняв кожную думку Ізраїля невимовною тугою. О! як дуже в тій хвилі забажалось йому хоч глянути, хоч оком кинути на Мессію! —

Він, Натанаїл знав ту пісню, знав ту тугу. Нераз бувало на полонинах Ездrelьону сумує він ураз із сивобородатими пастирями:

— Нема, нема Його, а ми так ждемо! —

А туга дужче і дужче шматує його серце, а сумнів чорною палтхою городить дорогу його золотим надіям.

— А може.. може й не прийде?! —

Позирає за верхівя горбів — нема Його. Проходить гай, та винниці — нема Його, тай нема.. —

І ось тепер він, не злічить вже й кілька раз прямує всім серцем своїм, всею думкою, всею уявою, всею волею своєю по столітніх шляхах великої Ідеї.

Але в сей вечір якимось дивніше, якимось краще плетуться його думки в одну велику-поетичну картину: Десь-то їде він уже. Сяйвом сіяє увесь, промінням кидає із себе. На лиці Його якась неописана радість і святість, в очах краса і мудрість, в руках сміливість і сила. В кожнім Його погляді невичерпана ласка для тих, що не сумнівалися в Його прихід і вірно ждали на Нього.

І даліше наче в сні верзеться Натанайлови:

— Іде Помазанник, — іде Помазанник шляхом вікових надій, устеленим цвітами з рідної землі. Сходить ізза обрію, як сонце на засвітку. Іде долинами Ездрыльону і збіжжя клонить колося до низу і трава прилягає. І ось він, Натанайл біжить на стрічу Мессії, руки складає на хрест, падає долілиць і цілим серцем кричить:

— Равві, равві! Ізраель стужився за Тобою! — Більше не може сказати. Радість заливає його серце, запирає слова в устах. Він перший у стіп Того, якого віки не діждалися.

Натанайл мріє-снить, Натанайл в екстазі.

І уявляється йому, що Помазанник кладе руки на його розпалену голову і ніжно-м'яким голосом, таким, як сама доброта, а таким рішучим, як сама правда — говорить до нього:

— Встань і ходи за мною! Я заведу тебе до Єгови! — Натанайл плаче. Бо як йому не плакати, коли він може умре не діждавшись Мессії..

Щось наче сумнів закрадається в його душу:

А може й не прийде? —

Але лиш хвилю так. О! Його віри вже ніхто не зломить.

— Прийде, прийде! Принесе правду для Ізраїля! Освободить від супостата, обійме царство приготоване йому з так давна і запровадить потомків Якова там в облаки Хориву перед престіл завітнього Єгови.

Назарет тоне в темряві вечера, а зірка над Заходом звіщає Саббат.

Гор П. Сендецький.

Пожалувався

В малій кімнатці стаційної команди відбувається суд.

Справа, здається, не дуже то важна та й суддя, стаційний командант — не грізний. Він раз у раз закурює папіроску і вдивлений у чорну теміль вікна, слухає, що розказує сивий дядько у віковому кожусі та засніжених чоботах.

Розмові прислухуються ще канцелярський писар і службовий вістун.

Оподоалік, біля дверей зюрбилися обвинені молоді жовняри.

— Так прошу ласки пана команданта, як я вже казав, хлопці мені не вертаються тай і не пишуть — так я собі гадаю: краще мені не ждати доки вони повернуть, бо може і не повернуть. Краще візьмуся я сам за гній і вивезу на поле. Так і став я його возити. Вже другий день, прошу вашої ласки, вожу я й вожу, коні помучив, сам устав. А тут тобі і сніг упав здоровнений і дорогу у поле чисто задуло. Але я все вожу, бо хлопці, Бог зна, коли вернуть. Так і сьогодні: ледви я третю фіру скинув, аж тут мені гості трапляються! Посідали на сані тай давай кричать: »Вези діду до Грабової!« Я до них як чоловік: »Як мені вас до Грабової везти, коли моя дорога до Вільшанки, — так це — кажу їм — чисто у противний бік, хлопці!« А вони як не посідають усі на сані, як всі закричать тобі: »Вези, діду, бо як не повезеш, то коні візьмем, а тебе залишимо на дорозі!« Щож було мені діяти: Сідаю на сані, а тут мене якийсь з оцих іродів і бух у плечі. Мене старого, що синів тай унуків таких має! —

Старий аж руки розкинув з досади.

— Й, Богу, діду, ніхто же вас не бив — відпекувався сміливійший із гуртка обвинених.

— Тихо там будеш! — гукнув командант, колишній вчитель.

— Віддай ти сам мене і вдарив — коли тепер так сильно відхрещуєшся! Ото ірод запеклий!

Дядько сплюнув із пересердя й звертаючись до команданта, розказував дальше.

— Так я собі сів, прошу вашої ласки, на тоті сані, тай везу їх до Грабової. Але бо й міркую собі по дорозі: Хочете старого перемудрити, хочете над старим господарем посміятися! Ви гадаєте, що ви вже всі розуми поїли, бо на війні були, всякого світа бачили, між ріжиним народом перетоптувалися, тай тепер нас старих за ніщо маєте! Ади, і я не все дома був, ади — і я колись воював, і по чужих сторонах бував! Ади, і я синій кабат знаю, жомнірський хліб їв, так і васьковий обрихтунок знаю! Тодж я їх боком-боком, тай через містечко везу, бо знаю, що тут і команда і пани старші і пани офіцери, і буде кому пожалуватися. Так я завіз їх під команду, значить, привіз я їх сюди.

Тут мені не теє, що в чистім полі старого господаря штовхати, а жаль часу змарнованого тай коний, тож і прошу вашої ласки, пане командант, пожалйте старого і відпустіть до дому, а тотих гайдамахів розуму навчіть тай пошанівку для сивоголових господарів! Ще якби так коний не був помучив тай стільки тягару не мав возити, бувби я — і не відказувався. Та ще й до них я як до

людей кажу: Панове вояки, я старий, синів зараз дома не має... а вони мене ще й бабавх в плечі! От тобі старий і принука! —

Дядько впять розвівши руками, з досадою глянув на гурток непорушно випрямлених біля дверей стрільців.

Обвинені на мить заметушилися, хотіли мабуть оправдуватися, але командант глянувши грізно в їх сторону, заговорив.

— Ви, пане господар, поїдете до дому, але ви фільзофи, як вам заходілося по панськи їхати, мусите передовсім — за фірманку заплатити. Скільки вам заплатити мають? — звернувся поручник до старого.

Стрільці покvapно витягали гроші, коли тутже старий дядько замавах руками, немов відганяючися від мух.

— Ні, ні, пане командант! Яж це все не задля грошей балакав. Я статочний господар, я не фірманю для зарібку — і грошей не хочу. А я лиш пожалувався, щоби мене домів пан командант відпустили, їх розуму навчили, аби старих господарів по дорозі не мальтрихтували!

— Ми даром ніяк не хочемо — несміливо відізвався один із гурту. Ми вас не хочемо скривдити.

— Гроші вам належаться — порішив стаційний командант — відсуваючи старому гроші, що їх скоренько зібрали стрільці між собою і через найближчого зложили на столику.

— А цих вітрогонів я вже провчу! Куди їдете? — кинув поручник в сторону стрільців.

— Пане поручник, слухняно голосимо: на відпустку — рубав найблищий стрілець.

— Так я вас всіх на 24 години замикаю, щоби ви шанували стрілецький однострій і в друге по дорозі людей не напастували! Зрозуміли?

Стрільці поспускали голови.

Старий дядько налякано зглядів на них і на команданта.

У кімнаті нависла важка мовчанка.

— Пане командант! Прошу вашої ласки — я зовсім і не тее — я, я не хотів кари. Я тільки просив, аби мене, если ласка, домів відпустили тай тотих молодих навчили, що старий господар нічий наймит: Як не хоче везти, так видко, що не може.

— Тож я хочу саме їх провчити.

— Пане командант — яж ніколи так і не думав, щоби їх за-раз і карати, а так лише повчити. Так і так: Щоби вони сиву голову шанували.

Тут поручник вже розсердився.

— Щож ви хотіли, щоб я навчав їх як малі діти в школі? Аджеж вони стрільці, тож і по військовому я навчив їх.

Старий дядько налякався не жартом і став просити.

— Пане командант, не гнівайтесь, але я спокою не мавби, колиб ізза мене їхні мами і батьки цілих 24 годин пізнійше звиталися з ними. Прошу вашої ласки — відпустіть їх до своїх, хай не нарікають опісля і не кленуть старого.

— Так чоґож ви хочете від мене? — питав буцімто грізно поручник. — Приводите виновників, жалуетеся на них, колиж я хочу їх покарати, тоді випрошуєте помилування. Чомуж ви мені час гаєте?

— Я не для грошей, ані для кари, а так для науки, аби вмiли старших шанувати. Відпустiть i їх i мене — трохи що не з плачем просив обвинитель. А i грошi нехай собi заберуть.

— Грошi то вже на Український Червоний Хрест залишаться — відiззався несмілий голос від порога. — Ми даром не хотiли. А ви пане господар, простiть i не гнiвайтесь.

— Бог дасть, за це вашi скоро повернуться вам до дому — відiззався другий.

— Дай Боже, дай Боже — похитував головою зворушений дядько.

— Хай вже на цей один-одніський раз так i буде як хочете, але як в друге менi вони (тут вказав на стрiльцiв) попадуть на очi, вже нiякi просьби не допоможуть. Покараю їх, рiшучо покараю! — гримнув грізно поручник, кидаючи грошi у бляшану пушку з червоним хрестом, що стояла на столику.

— А тепер же iдiть всi з Богом.

Стрiльцi випрямилися, як один, вдарили в дашки мазепинок, старий по мужицьки поздоровив стаційного команданта i вийшли. На дворi сипало дрібним як пісок снігом.

Вiтер дув i пiднімав куряву.

Поручник пiдiшов до вiкна й бачив як дядько гніздився на саях та пращався зi стрiльцями.

— Песький час — балакав старий. — Ой, важко у таку дорогу iти... Ану-ка хлопцi — сiдайте на санi, пiдвезу вас трошки.

— Нi, дiдусю! Спасибi! Вже ви собi i так доста часу iзза нас iзгаяли! Пiдемо пішки! Бувайте здоровi!

— Коли вiз одну милю, повезу ще й другу. Сiдайте хлопцi! Може хто менi i моiх пiд хату колись пiдвезе!... — похитнув головою дядько.

Посiдали всi, дядько стягнув конi, що рвали мовби їх сама хуртовина несла.

Поручник стояв при вiкні i глядiв за слiдом дядькових саний.

Він думав: Ой, серце, руснацьке серце! I жалуешся i кари на виновникiв не просиш... За чужу сльозу проллеш радше своїх сльоз море. Голубине серце в тебе, русначе, хоч яструбина постать...

Голубине, руснацьке серце...

Емiлія Желіскова

Зі світа

Есперанто. В найновiйших часах мiжнародня мова есперанто поширюється чим раз бiльше в свiтi i всi культурнi народи стрiчають з великим розумiнням її значiння для культури, головно для свiтової лiтератури та незвичайної практичності, хочаб у щоденнiм життiю.

Не треба много поясняти, що граматика її цiлком проста, має дуже мало правил, без нiяких вiймкiв. Хто розумiє по нiмецьки i по латинi, потребує лиш раз перечитати пнi двох третих усiх слiв, щоби їх опiсля при читаннi зрозумiти, а хто ще знає по англійськи i француськи, уже не потребує знати майже нiяких бiльше пнiв.

Хто є хоч троха лiнгвiстом, той за два днi дуже легко i без словаря зрозумiє есперантський часопис. Але навiть i тi, що в гiмназiї

не дуже сильні були в мовах, дуже скоро поступають у вивченню есперанта.

Есперанто потребує вправи, але цілком особливої. Вона зачинається там, де кінчилася вона у звичайнім нашім виучуванню мов, особливо в виучуванню стилю. Тут непотрібно виучувати складню, щоби одержати стиль, але читаємо відразу пару клясичних творів і наслідуються їх стиль. Граматичних і синтактичних окінчень тут нема. Головною засадою є: не перекладати після слів, а після зміслу.

Дехто побоюється, що через есперанто може потерпіти рідна мова. Однак зовсім противно, вона через есперанто в неімовірній прямо спосіб поступить вперед, а це через дуже просту і ясну логіку, примінену в тій всесвітній мові.

Великим чинником, який спомагає поширення есперанта, є та неістнуча при інших мовах легкість у виучуванню, яка навіть найбільше нетерпеливим у науці робить її дуже зацікавлюючою і приемною.

Замітним це, що (по донесенням журналів) ревно занялася есперантом російська большевія, — а також і це, що не менше ревно занялася цією мовою також західні католики. І так маємо конгреси католицьких есперантистів, журнали католицькі на есперанті, а славний Пій X, що далекосяглим зором обняв духові потреби людства, поручив есперанто особливим способом. Таким чином два ідеологічно зовсім противні табори однаково оцінили вартість есперанта.

Нашому студентству можнаб тільки порадити вивчити чим скорше цієї мови, заки візьметься до котрої небудь иншої. В. Я.

Навернення на університеті в Ілліноїс (Америка). Протягом останнього університетського року занотовано на тому університеті 45 випадків навернення на католицизм; ніколи ще до тепер неосягнуто цього числа. Причини переходу були ріжні. Одні подають як причину, що кат. студенти брали зі собою своїх приятелів-некатоликів в неділю до церкви на Сл. Божу. Другі приписують сей світлий вислід релігійним поученням, які подавав студентам на університеті «релігійний кружок». Іменно католицькі студенти впроваджують до такого кружка тих некатоликів, які хотілиб мати правдивий погляд на науку кат. Церкви; це бажання є звичайно першим кроком на дорозі навернення на католицьку віру. По наверненню вступають конвертати як члени, до «Newmann Club»¹ і зі своєї сторони працюють в напрямі поширення між протестантами кат. віри, йдучи за приміром славного кардинала. Велике число навернених студентів виходить по скінченню унів. студій за границі краю та як професори університетів і колегій поширюють дальше між студентами ідеї католицької Церкви.

(«Badischer Beobachter», Sonntag 4. Mai, 1924).

¹ John Henry Newmann ур. 21/2 1801 р. в Лондоні † 11/8 1830 р. в Edgbaston). Був з початку професором протестантської теології і парохом церкви в Оксфорді. Написав багато праць з обсягу теології та філософії. Глибина думки, яка пробивається в кожній його науковій праці дала йому славу першорядного англійського письменника-філософа. Якраз ці праці зблизили Нюмана до кат. церкви, та переконали його про правдивість науки кат. Церкви. Зовсім вже природним та зрозумілим був його перехід на католицизм, який викликав у протестантській церкві велике вражіння та замішання. За його приміром перейшло зразу в Англії 6.000 осіб протест. на католицизм. — За свої неоцінені праці зівстав проф. кат. теології та кардиналом. Працював до кінця життя над навертанням студентів університету.

Тріумф воздухоплавства. Цей рік став справді «епохальним» для «цеппелінів» і аеронавтики загалом. Те, що було ідеалом і мрією покійного графа Цеппеліна, іменно: перелетіти на своїм воздухоплаві Атлантийський океан, — сталося дійсною. Воздушний великан, вилетівши з Friedrichshafen, — перелетів у тріох добах около 8000 кілометрів, перебуваючи понад океаном 300 km. в одній годині. Одушевлення Американців в Ньюорку не знало границь. Так зачалася нова доба воздушної плавби.

Радіо на службі проповідництва. Америка дала початок, примінюючи радіо-телеграф до служби католицької думці. Університет Єзуїтів в St. Louis у марті, цвітні і маю кожної неділі о 2 год. поп. вислав радіо-телеграфічно по одній конференції. Між иншим трактовано слідуучі теми: Провідник до Христової Церкви (познаки Церкви), надприродний провідник до правди, (непомильність), матірня любов Церкви (св. Тайни), Тайна покаяння в Церкві, священство в кат. Церкві, катол. Церква, а супруже.

Про успіхи цієї акції хай свідчить пару виїмків із численних листів, що говорять про неї:

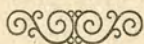
«Я є жидівкою, але тепер уже розумію, чому можна вірити в ту гарну науку християнства».

З другого листа:

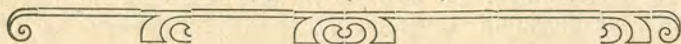
«Це добра річ, і треба її поширити. Я через ціле своє життя приглядався тому питанню лиш з одної сторони, та тепер мав я нагоду приглядатися і з другої сторони».

Радіо-телеграфічна стація з гори застерегла собі, що виключає всяку полеміку. І через тих три місяці не стрінулася з ніякою перешкодою з чиеї небудь сторони.

В. Я.

ПІД ЯСНИМ ПРАПОРОМ*

До діла! Не чекайте. Де ще нема кружка нашої організації там zorganizуйте його негайно. Який статут або правильник візьмете за основу, це поки що обоятне. Виберіть, який для Вас пригожий: Статут Мар. Тов-а, статут «Апостольства», правильник Ліги, чи евентуально свій місцевий. Що робити, до чого стреміти, це також відомо. Вистане для орієнтації сьогорічний календарець «Ідея» і брошура «Християнська організація» Молоді. Життя і діла передовсім потреба, а не так много формалістики, котра найдеться в міру потреби.

Про засновання нового кружка дайте нам зараз знати. Гори серця! Нехай чим скорше розвяжеться усюди Ясний Прапор. Christus regnat. Christus imperat! Omnia instaurare in Christo!

Управа Мар. Тов-а Молоді

* Відділ Ліги

Станиславівський відділ Ліги Українських Студентів

В шк. р. 1921/22 при українській гімназії в Станиславові засновано відділ Ліги укр. Студентів. З початку гімназійний гурток Ліги ділився на два відділи, а саме: молодший гурток (кл. III-V) і старший (кл. VI-VIII). Опікуном обох гуртків був о. проф. і катехит Д-р Іван Фіголь. Під його проводом відбув кожний гурток Ліги що два тижні сходини, на яких читано короткі реферати на релігійно-етичні і суспільні теми, ведено дискусії та обговорювано різні інтересні питання з обсягу моралі в життю одиниць, народу і людства. В тім році Ліга заснувала бібліотеку, в якій було 237 книжок добірного змісту.

Шк. р. 1922/23 станиславівський відділ Ліги укр. Студ. числив 309 учеників від I-VIII кл. і ділився на три гуртки, а саме: у наймолодшому «Апостольства Молитви» було 194 учеників кл. I-III; цей гурток був під опікою зразу о. Семена Лукача, опісля о. Любовича. Члени сього гуртка відбували раз у місяць сходини, на яких читали інтересні річі з «Місіонаря» і «Нашого Приятеля», та познайомилися з набоженством і почитанням Христового Серця.

Середній гурток (53 учеників кл. IV і V) і найстарший (62 учеників кл. VI-VIII) були під проводом о. Д-ра І. Фіголя. Кожний із тих гуртків відбував що два тижні свої сходини (пополудні в суботу). На сходинах о. Д-р Фіголь читав короткі реферати, як н. пр. про небезпеку людського язика, чесноту терпеливості, почуття недолі ближнього, життя і заслуги св. О. Николая, діяльність і значіння папи Венедикта XV, про пласт і Лігу, релігію і школу, релігію і большевиків, про релігійний світогляд Толстога, про націоналізм у світлі віри і т. п. З кінцем шк. р. 1922/23 бібліотека Ліги числила 287 книжок, які закуплено з членських вкладок.

В шк. р. 1923/24 Ліга укр. Студ. розпадається рівнож на три гуртки, як попереднього шк. року. Наймолодший гурток остав під проводом о. Оренчука, а середній і найстарший під пров. о. Д-ра Фіголя. Два останні (середній і найстарший) гуртки два рази в місяць відбувають свої сходини, на яких опікун гуртків о. Д-р Фіголь прочитає добірну лектуру на релігійні і суспільні теми. Тепер лігісти на чолі з о. Д-ром Фіголем приготавлиються до концерту в честь св. Йосафата, який вкортці відбудеться. Надто, за дозволом Дирекції гімназії, деякі члени Ліги передплачують два місячники, а саме Студ. вістник «Поступ», (який є органом Ліги) і «Наш Приятель», яких поширенням занявся о. Д-р Фіголь.

Степан Лукань
Пластун і Лігіст

Для світла

Світло й тінь. Недавно появилося число 1—2 (14—15) журналу «Український Пласт» (Станиславів, ул. Липова ч. 76). Гарне воно та інтересне і краще попередних, на добрім папері, ілюстроване картинами з пластового життя. Статті займаючі і актуальні і справді служать пластовим ідеям.

На особлившу увагу заслугоють по моїй думці слідуочі статті: «Пластова преса», (стор. 22), «Культура дня», (стор. 7) і «На порозі» (стор. 4).

В «Пластовій пресі» підносить автор «непластун» недолю тоїж преси, байдужність до неї в самої молоді і у старших, неплатність післяплатників і неплатників і інше, а рівночасно вагу преси для поширення ідеї. «Як вона ледви животіє», — пише автор — «сего ніхто не знає і не хоче знати; знають лише нещасливі редактори, а ті, для котрих та преса призначена, себто пластова молодь, відхрещується від неї руками й ногами. Про якесь поширення пластової преси пластунами, про моральну й матеріяльну поміч з їх сторони немає що сьогодні говорити» (стор. 22). Так каже автор про пресу пластової організації, де регулямін з гори призначає полкам означену кількість примірників, а пластова карність, здавалося, виключає всяку неточність у надсиланню передплати.

Щож доперва мають сказати інші нещасливі видавці, що не мають на услуги ні розказу з гори, ні пластової або військової карності! Скількиж журби, трудів горя треба поносити, щоби таки нако-нечо вмерти. І так умирають у нас і навіть вельми благородні та ідейні видавництва по кількох або кільканайцятьох випусках. Сумна правда, — але правда. І не кажіть, що тепер нема гроша ітд. Є гроші на папіроски, є на кіно, є на десятки безвартних і мало-вартних марниць, — тільки на благородне, ідейне діло нема! Хто в це увірить! Нема, але не гроша, тільки нема ідеї, нема духа, а натомісь є легкодушна голова і пуста, а часом і зіпсоване серце. Ось, чого нема, а що є. —

Зробім бодай один практичний висновок. Передплачуємо, або ні, але коли ти вже рішився передплачувати, то плати точно, без спізень. Коли в нашій суспільности не буде того minimum, так ми засуджені бути рабами.

Друга замітна стаття, то «Культура дня». Цілою душею треба признати авторови, що дарма говорить про цивілізацію, культуру і послідовно якінебудь вищі добра, ідеали особисті, чи народні, — коли в щоденному життю водиться мов яке «рутенське прокляття»: неточність, несовісність, недбалість, лінивість і всяка інша некультурність. Вірність у малім щоденнім, це основа, по думці автора, на котрій будується, і без котрої вищі здобутки неможливі.

Треття стаття «На порозі» замітна своєю неясністю. Кілька і то ріжнородних значінь може вона мати, а в деяких точках є на жаль, баламутна. Неясність панує в статті, як у цілости і неясність в поодиноких, неодних реченнях.

1. Де й яка школа посуває «релігійні практики аж до смішного девотизму?» Чи всі представники християнської, католицької релігії, — а тільки про цю релігію можна в нас говорити, — чиж усі представники не вимагають як раз, розумної, переконаної, глибокої релігійности, яка заспокоювалаб і розум і серце і волю і давала силу в життю? — Або чи може цих кілька більшеменше примусових релігійних практик, які полишила ще сьогочасна школа вважає автор пересадним девотизмом?

Те саме питання можна поставити до низше (стор. 5) вжитого вираження «релігійна гіпертрофія». Деж автор побачив ту гіпертрофію? Колиб так поспитати саму молодь, уже рефлектуючу на своє внутрішнє життя, то сама, коли говоритиме щиро, признасть, що не гіпертрофія в неї в релігійних справах, але радше поважна атрофія.

2. Двозначним є вираження «схолястичний шабльон». Заходить питання, чи автор думає про схолястичну методику, чи про деякі похибки з часів перецвіту схолястичної ери. Цеж дві, зовсім інші річи.

3. Хто, або що причиною, що молодь, вийшовши зі школи, тратить «грунт під ногами», стає «безпринципними мамелюками» «плює на минуле», робиться «вірними служакками ворожих працюючій масі затій», просякає жадобою стати супроти свого батька посіпакою», «служить за миску сочевиці нині цьому завтра тому, а дальше й чортови?» Чи причиною того, в поважній частині правдивого стану, має бути «девоцизм», який не існує, чи релігійна гіпертрофія, якої ніхто ще не бачив, чи врешті схолястичний шабльон?

Хиба ні. Причиною того всього є поганий егоїзм у своїм сторичнім виді, а хиба батьком того егоїзму не є ані не існуюча релігійна гіпертрофія ані шабльон якийнебудь.

4. Що за сгімен для пластуна, коли прислав до «Поступ»-у огляд пластового життя? Чиж «Поступ», реєструючи всякі зорганізовані обяви з життя молоді не сміє одержати звіту з так симпатичного обяву, яким є пласт і його діяльність?

5. «Поступ» є органом сторонництва, що фалшиво вважає пласт за філію студентської католицької Ліги та приписує собі право працювати з пластом... для проведення в життя своїх ідей». Так пише автор на стор. 6; на те питаємо: а) Де, хто, і коли вважав Пласт Філією Ліги? Чиж навпаки не висказав «Поступ» ріжниць (але й спільностей у дечому) між Лігою, а Пластом? — б) В чім тії «свої» ідеї, (в Лізі вони є тільки християнськими ідеями і нічим іншим) малиби бути шкідливими, чи хочби противними Пластові? Чиж найвищим і першим законом пластуна, подібно як і лігіста, не є «вірність Богу і Україні»? А коли справді так, то деж тії небезпечні «свої» ідеї, коли найвища ідея і найвищий обовязок не є шкідливі? — в) По що говорити про якийсь «тупий односторонний послух імперативам» і «забивання духа критицизму»? Чиж це не значить — може проти волі автора — накидати читаючій молоді, головнож пластунам, безкритичність і неволю фрази? — г) А ще й одно питання: В чім сторонництво (в наших випадку християнське й католицьке) малоби бути шкідливим «своїми» ідеалами пластовому Уладови, котрого всі члени, всі пластуни і пластунки є християни?

На всі тії питання мусить шановний автор «Буревісник» ясно відповісти.

Бо коли не відповість ясно, то ані християнське «сторонництво» (про котре впрочім не знаємо нічого), ані лігісти, ані думаючі, критичні пластуни і пластунки йому не повірять. А знова з повіривших безкритичних, тупих, легковажних, молодих голов, яких туманить неясна двозначна фраза, не матиме потіхи пластовий Улад. А так маючи невірних своїм кличам пластунів і безкритичні голови, не «попрацює Пласт у порушених (у статті) напрямках», не «витворить в них певних вартостей», не «дістане обличча чогось сталого», не «стане гуртом, що виховуватиме здатну до жертв, здорову тілом та духом молодь». (стор. 6. і 7.) Здатність до жертв і здоровля, передовсім духа, неможливі без ясности і правди.

Ос. С.

Ювілейна подорож до Риму

Підписаний Комітет з рамени Марійського Товариства у Львові улаштує за Архиєрейським благословенням нашого Митрополита і всіх наших Єпископів з весною 1925 р. Ювілейну подорож до Риму.

Подорож potrиває приблизно три (3) тижні і дасть найширшим кругам нашого Громадянства спромогу взяти участь у величавих торжествах ювілейного церковного року (annus sanctus), що саме припадає на 1925. рік, та на які зїзджає до Риму весь католицький світ. Учасники подорожі будуть мати також нагоду оглянути принагідно кращі міста Італії, як Венецію, Медіолян, Фльоренцію, Неаполь і інші.

Комітет буде старатися про всі можливі пашпортові, залізничні і корабельні знижки, як рівнож про тані приміщення і таний харч для учасників подорожі та про можливо як найінтензивніше використання її часу.

Кошти всеї подорожі виноситимуть всього 350 до 500 золотих, залежно від кляс поїздів і кораблів.

Тому, що Комітет вже в найблищому часі буде мусіти устійнити точно загальне число учасників і постаратися про генеральну пашпортову полекшу для них, на основі якої будуть вони опісля мусіти старатися індивідуально про пашпорти в своїх компетентних політичних властях, проситься тих ПТ. Громадянок і Громадян, які безуслівно на подорож рефлектують, щоб найдалше до 1. грудня 1924 р. надіслали на руки генерального секретаря Комітету, адвоката д-ра *Олександра Надрати, Львів, Домініканська II*, свої письменні заяви участі з точним означенням імени, назвиська, місця, дня і року уродження, місця приналежности, місця замешкання (точна адреса) та звання. — Мущини обовязані до військової служби мають подати дані, що опреділяють це їхнє відношення на основі своїх військових паперів (військової книжечки). — Рівнож проситься подати клясу поїзду зглядно корабля, на яку рефлектується.

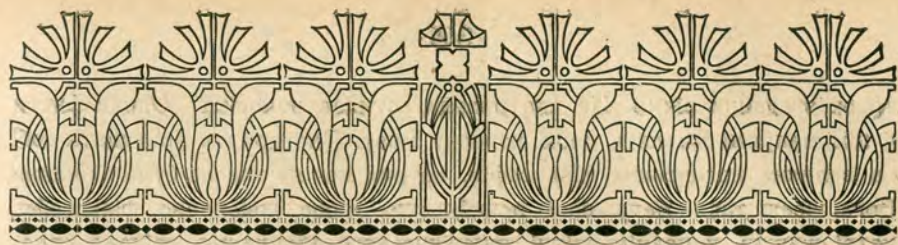
Крім цього перешлють рефлектанти на вказану адресу як вписове призначене на покриття адміністраційних видатків по 20 золотих від особи.

По 1. грудні 1924 р. дальші зголошення не будуть приниматися. У Львові, 10. жовтня 1924 р.

КОМІТЕТ:

Зенон Лукавецький, голова, о. Юліян Дзерович і д-р Іван Березницький, заступники голови, д-р Олександр Надрата, тен. секретар; члени: Ольга Бачинська, о. д-р Іван Бучко, Анна Верганівська, о. Теофіль Горникевич, о. д-р Теодозій Галуцинський, Володимир Децикевич, Микола Заячківський, д-р Роман Ковшевич, о. Леонід Лужницький, Євгенія Макарушкова, о. д-р Йосафат Маркевич, д-р Володимир Охримович, д-р Станислав Старосольський, Михайло Терлецький, д-р Михайло Тершаковець, Софрон Ференцевич, Володимир Яценків.

У 200-літну річницю Імануеля Канта

Кант ніяк не є великим добродієм людства. Він приніс багато тіни, а мало світла. Свою руку він приклав до сього, що многим людям зрабовано під позором науки найвисші духові добра. Своєю філософічною системою, званою під назвою агностицизм, він потягнув перед очи многих людей занавісу, так що ці люди не хотять уже більше пізнати свого Бога й свого Творця. Наслідком сього вони вже не шукають Божого царства й його справедливости; дальшим вислідом є їх сьогосвітний і вічний упадок. Ті, що далі поширюють агностичний блуд Канта, працюють лопатою при гробі народа й душ.

Для одиниць й для загалу нема спасення в Канті, як також нема його в котрім небудь пророці недовірства. Спасення криється одиноко в Христі і в основаній Ним католицькій Церкві. Про Христа сказав св. Петро, після чудесного уздоровлення хромого: Христос «є каменем, що його ви будуючі відкинули, котрий стався головою угла. І нема ні в ким іншим спасення» (Д Ап. IV. 11, 12). До всіх, що стоять далеко від католицької Церкви, відноситься слово, котрим промовляв св. Августин до пелягіянських ложних учителів. З цілим клясичним натиском мови Ляціум він говорив; «По просту, нема способу направити ваш блуд, якщо не повернете до католицького вірування».

В певнім розумінню це відноситься також й до висших, духових наук. В певнім розумінню й для них неможливо вибристи зі зловіщих блудів, якщо не оглядатимуться на обявлення. Цеж бо є безумовно певна правда, яку сповіщає ватиканський собор, а саме: «Цьому божому обявленню треба приписати, що в Божих річах те, що само в собі є недосяжне для людського ума, навіть у теперішнім стані людського роду може бути всіми скоро, з тривкою певністю і без домішки блудів пізнане». Очевидно, що тими словами не сказано, не начеб то кождому зокрема було неможливо без обявлення пізнати скоро, трівко і без блуду великі природні правди, релігійного й морального змісту. Основна думка повисших слів така: Ледви чи хто до цього спроможний. Або забракне сили духа, або часу і нагоди пристосувати її належно, або не буде доброї волі, або обох, а навіть усіх

трьох згаданих річій. Це, що правда, стигає чоловіка. Однак факти в цім напрямі мовлять свою голосну мову. Вистарчить пригадати собі на великих поганських філософів, котрих хоч як знесле було пізнання Бога, всеж таки мало свої похибности. Якщо доконечно філософи, котрі живуть у повнім світлі християнського обявлення, свідомо спротивляються обявленням правдам, так з того може вийти тільки блуд. »Історія філософії, каже Фр. Савіцький, є вимовним доказом на це, як мало людський дух може добитися до певного й вдоволяючого свігляду«. Це відноситься також і до людського духа, котрий вагається прийняти поміч, що її подає йому обявлення.

Тому й для висших наук духа залишається один клич, одна розвязка: Мати позір на обявлення! Жадним способом не значить це, що світські науки мають брати свої засади або свої методи з обявлення. Хто представлявби це як жадання Церкви, цей свідомо кидавби клевету. Ватиканський собор пояснює: »Вона (Церква) очевидно не збороняє, щоби ті науки, кожда в своїй області, послуговалися своїми власними засадами і приміювали свої власні методи«. Однак одного муситься жадати в імя правди, а саме: наука не може протирічити обявленню; вона мусить глядіти як на фальшиве й як з фальшивим поступати тоді, коли щось безпосередно або посередно напевно противиться обявленій правді. Технічними словами виражаємо цю правду, коли кажемо, що обявлення мусить бути для науки »негативною нормою«. Крім сього, обявлення й непомильний церковний учительський присуд може давати науці важні вказівки і намічувати їй великі завдання. Для прикладу вазьмім хочби обявлену правду про природну пізнаваємість Бога.

Певне пізнання, яким чоловік пізнає Бога, божі річі і своє відношення до Бога, це неначе вид з якогось гірського вершка на опромінену сонцем, чудну альпейську країну. Обявлення уносить якраз чоловіка, якби на легких крильцях, на цю височінь. Філософія змагається своїм мозольним, майстерним змаганням добитись на цей бік вершу, котрий загалом для неї досяжний, себто бажає осягнути природне пізнання. Обявлення підходить їй з поміччу, уставляючи їй і дороговказ і остороги. З певністю, що й змагання має свій чар, а людський дух має тут показати свою гнучкість і силу. Але нерозумно є неприняти жертвованої помочи там, де річ не йде про спорт, лише про людське спасення і про важну ціль, яку скоро й певно можна осягнути. А вже глупотою, ба й злочином є робити на перекір сьому, чого жадає обявлення. Такий шлях мусить завести у пропасть. Перший світляний проблиск розуму, який заблисне перед научним пізнанням і перед вірою вказуючи на обявлення, легко доводить до цього степеня ясности, що то вистарчає до порозуміння обявлення, а при допомозі ласки і до віри. Якщо після цього легковажиться обявлення, так уже промощений шлях до заглади.

Факт обявлення є певно доказаний. Саме істновання Церкви католицької є повноважним доказом її божого післанництва. Ця Церква твердить про себе, що вона непомильно зауділює людям Богом дане обявлення. А що вона сама є далі триваючим чудом, то саме цим чудом засвідчує Бог достовірність її слів. — Другий спосіб пізнати правду кат. Церкви, це історична перевірка всього, що складається на її людський елемент. І цей спосіб доводить до такого самого висновку.

Так отже з усього того спокійно можна заключити: Геть із філософією, що легковажить обявлення і католицьку Церкву!

З німецького перекл.: *Й. Скр.*

З МОЇХ СПОМИНІВ

Пригадується мені один епізод із часів, коли я ще на університеті слухав викладів природи.

З початком зимового семестра прийшов новий «слухач». Як новик заінтересував він своєю особою цілий наш гурток. Коли на питання, з якого факультету він саме переходить (був це, як я сказав, зимовий семестер) він відповів, що з теологічного, так одна з товаришок з найбільшим счудованням спитала: »Якто?! Просто з теології переходите на природу?! Що за контраст?!«

Це счудовання початкуої студентки нераз приходить мені на думку, коли — користаючи зі шкільних ферій — з радістю покидаю душну атмосферу шкільної салі, щоби справді свобідно могли віддихати на лоні гірської природи й насолоджуватись її красою. Як чудно прм. лежати тоді в горячу літну днину над берегом гірської річки, котрої густе, вічно свіже-зелене гилля позваляє тільки де-не-де продиратись крізь свої вітки соняшним промінням, які золотом кануть на мягку мов шовк травицю! — Як ніжно відчуває в таку хвилю душа цілим своїм еством »Красу«, до яких глибоких рефлексій вона здібна в той мент!... »Якто?... Просто з теології ви переходите на природу?!... Що за контраст!«... І увіжаєсь мені в тій хвилі счудована твар молодой студентки. Як прикрим у таку хвилю для мене цей спогад, яким разячим діссонансом врізуються слова студентки в мою душу! Як велике незрозуміння природи зраджують вони, ці слова, яку кривду вони їй чинять!...

Деж тут цей контраст?! Я проходив всі семестри природничого відділу, — мене все займала ця квестія і я з особлившою увагою слухав викладів антропологии, біологии та доісторії, які своїм змістом якраз сюди підходять, — так близько торкаються квестії появи першої людини та й загалом життя і його проявів у природі. Я однак ні разу не міг завважати, щоби прм. наука природи бодай у чимось противилася тому, що католицька Церква подає до вірування. Ні одного випадку! Пригадую собі навіть, що на одному

з викладів антропології чи доісторії професор, здається, просто одним із нас заінтерпелюваний у kwestії еволюції чоловіка, сказав ці знаменні слова: »Може дарвініст з цілою науковою певністю доказувати, що чоловік походить від малпи, а проповідник це перечити, факт остане все фактом, що наука в тій kwestії до тепер нічого позитивного сказати не може«.

І справді, якщо нераз і видається, що якась наукова гіпотеза могла б у чомусь противитись засадам віруючого чоловіка, так у кождім таким випадку це відноситься якраз до таких справ, у яких ні віра, ні наука не висказали ще свого »Credo«. Не належить забувати, що гіпотеза хотяй і мала б найбільше строгу наукову правдоподібність, все остає поки - що лиш гіпотезою і хіба тільки люди злої волі чи неuki можуть з неї кувати оружжя проти Церкви, чи віри. — Впрочім, в мало котрій галузі наук було все стільки всяких ріжнородних гіпотез та теорій, як саме в науці природи, які себе взаімно перечили. От хочби згадати це, що про теорію Дарвіна, яка ще в недавньому часі наробила стільки шуму в природничім світі та уважалась майже науково певною, нині згадується тільки більше з історичного обовязку. А прецінь у часі, коли ця теорія була в цілій повні своєї актуальности, уважалось Церкву, яка не схотіла її без застережень прийняти, найбільше ретроградною та противною науці.

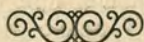
Дивним-диво! Як довго може ще покутувати в людському мозгу якесь, нічим неузасаднене, поняття, — в тім випадку твердження, що віра противиться науці, а особливо науці природи. Чиж не вимовно говорить уже сам за себе факт, що не тільки такі стовпи науки, з іменами яких усякий студіюючий на кождім кроці мусить стрінутись як: Коперник, Кеплер, Бакон, Картезій, Нютон, Галілей, Ляйбніц, Linné, Cuvier, Ampère, Liebig, Faraday, Biot, Le-verrier, I. V. Dumas, Chevreol Cauchy не тільки, що не знаходили в науці ніщо противного вірі, а й самі були людьми незвичайно глибокої релігійности. Але послухаймо, що говорить проф. Д-р Plate, ученик і наслідник на катерді в Єні Ерн. Haesckel'a (цего самого Гекля, що так вміло зумів пофалшувати для »стисло наукового« доказання теорії еволюції, кліші відповідних ембріонів, що відтак йому й доказано). Ось він не тільки давнійший ученик і горячий приклонник Геккелівських теорій, але і горячий їх пропагатор і завзятий противник проф. природи Єзуїта о. Е. Васманна, в часописі »Mitteldeutsche Zeitung« з 1. липня 1922 р. між и. пише: »Мій погляд у всіх тих питаннях такий: Ми можемо собі представити Бога тільки як Єство особове, наділене в найвишнім степені **силою та совершенністю**. Неособове, пантеїстичне поняття Бога в змислі Геккля є безвартною ідеєю і нічим иным, як укритим атеїзмом... Ніде більше собі не противорічать матеріалізм і ідеалізм, як в області етики. Матеріяліст вірить тільки в »сього-світне« — ідеаліст в »поза-світне«, в яким, в якійнебудь формі, »**чеснота**« буде нагороджена, а »**зло**« покаране. Я сам давніше був переконаний, що **людство** може бути вповні заспокоєне в своїх етичних почуваннях, якщо буде придержуватись сього морального принципу, що чоловік повинен чинити »**добро**« задля самого тільки »**добра**«, а не щоби за це бути пізніше нагородженим. Геккель своїм **свідомим-неправдивим представлюванням справи та своєю безсовісностю**

привів мене до зовсім иншого погляду на цю справу. Якщо чоловік так високий духом, який в додатку почував себе основателем нової віри, так мало став морально вартним, так щож доперва говорити про ту масу, яку малиб держати в начеркнених ним межах його принципи?... Трівку мораль можна тільки збудувати на ідеальних основах християнізму. Глибока правда криється в тім переконанню, що для народа мусить бути вдержана віра. Народ без віри мусить скорше чи пізнійше сам себе знищити своїм лінивством... Я думаю, що є доказаним, що боротьба ведена матеріялістами і ідеалістами проти християнства не має найменшого опертя на основі вислідів розвитку природничих наук».

Ось слова знаного вченого на полі природничих наук, чоловіка, який, як видно, з цілою повагою свого знання шукав «правди». Шукав її і знайшов, як і знаходить її всякий, що без упереджень, свідомо та поважно її шукає.

Т. Г-вич

Філософична система католицьких шкіл

(Продовження)

2. Друге питання, яким із черги займається критика, це наука про жерела правдивого і певного пізнання. Новіші автори називають цю і слідуочу частину — критеологією.

В католицькій критиці подається пять жерел пізнання: особиста свідомість, зовнішні змисли, поняття, розумовання і свідочтво инших. Не всі приймають їх пять як окремі жерела, стягаючи їх інколи до трьох. Не буду переходити кожного жерела зокрема, бо це при загальнім нарисі злишне. Зверну тільки увагу на третє жерело пізнання, на поняття, а це з двох причин. Найперше тому, що окреме пояснення третого жерела кидає світло на чергове питання критики про загальну і остаточну норму пізнання. Опісля, друга, важнійша причина, чому заслугує всно на основнійше обговорення, лежить у важности цієї квестії в наших часах. Тут бо вирішується тзв. пізнавча проблема (Erkenntnisproblem). Де як де то тут передовсім тяжко найти дві однакові думки між представниками окремих шкіл і поодиноких напрямків. Аристотель, св. Тома, Hume, Кант, Fichte, Hegel, Comte, Mill, Mach, Avenarius — отсе корифеї, в імя яких ведеться боротьба на цій точці. При цім камени пробнім відокремлюються великі системи і розбігаються від себе, прибираючи свою окремішну черту, та зазначаючи своє становище в цілім філософичнім комплексі. Боротьба ведеться, беручи суть проблеми, за два питання: за об'єктивний, позапідметний зміст і вартість нашого пізнання і за його початок, себто за підставу його логічної, загальної важности і конечности. Перше питання розв'язує саме тепер критика, а друге психологія, при науці про почин ідей.

Як відповідь на згадане, перше питання ставить критика тезу, що зміст кожного поняття (ідей) має об'єктивну вартість і що тим способом кожде поняття дає нам нове та правдиве пізнання. Тут отже

завершується остаточний розлам християнської філософії з субективізмом і раз на все зазначається ясне становище католицької філософії. Оперті на цій правді приймаємо без застереження, що в чоловіці нема механічного автомату, котрий витворює ідеї, що то опісля ним правлять, нема штучного сновання понять після категоричного імперативу якогось загадочного «я», нема непроходимої і незлучної прірви між підметом, який пізнає, а предметом, що його пізнається. Думаюча людина не змушена склеювати таке чи інше речення якимсь внутрішнім чинником, тому що думаючий підмет ані не «порядкує дійсности», як хоче Кант, ані теж її не творить розумом, як пояснює Кант тзв. марбургська школа. Думаюча людина залежна від зовнішнього світа, від якого починається і різничкується людське пізнання. Й хоч спосіб перенесення зовнішнього предмету до людського ума, так сказати, не тілесний, хоч і саме заістновання сього предмету в людським умі ріжний від істновання його в природі, все таки людина не помиляється, коли його оцінює, бо це, що вона пізнає (*id quod cognitionis*), є тотожне з тим, що пізнається. Що більше, при помочи тзв. абстракції й прецизії, ум відріжнює правдиво і певно метафізичні свійства предмету від його фізичних складовин. Отже *ignotum x річий* — це абсурд, це брехня кинута в очи льогічної філософії.

Так бачимо, як велике значіння має наука про обективність людських понять. Можна сказати, що на ній стоїть ціла наша філософічна система. Ця обективність, це той здоровий реалізм, який мірить і завершує всі важні питання філософії, а рівночасно це та основа, яка так легким і ясным способом зводить до спільного знаменника те, чого не доказали філософи перед і по св. Томі¹. Щоби бодай одним-другим словом вказати приклад застосовання цієї науки в цілости філософічної системи, то вкажу найперше питання про правду. Так зв. льогічна, себто умова правда тому основна й трівка, що опирається на правді річевій, онтольогічній, то значить на правді річевого, обективного предмету². Наслідком сього мусимо сказати, що не наш розум є мірою обективної правди, але річ реальна. Розум стає лише змірений мірою даної річи і щойно тоді набуток розуму буде правдивий, коли цілковито вповнить його приложена міра річий. — Не інакше річ мається і з нашим пізнанням. Воно, що правда, духове, але на ділі воно починається і залежне від зовнішнього світа, значить від реального предмету. — Або ще один приклад. Чому метафізика має основу бути й істнувати? Тому, що істнує поза нами реальна дійсність.

Та не тільки при поодиноких частинах філософічної системи наука про обективність людських понять відгриває таке визначне місце. Те саме слід сказати, коли пристосовується її значіння й до цілих систем, до проявів якогонебудь світогляду, що то стоїть оподалік католицької філософії. Возьмім приклади. Приймаючи обективність людського пізнання, не остоюється скептицизм, — він паде як факт, котрий буцім мігби мати місце, паде й як наука, яка криє противорічність. Уступає теж і субективізм у своїх преріжних видах; бо як праг-

¹ Гл. *A.-D. Sertillanges*. S. Thomas d'Aquin. II. Paris 1922. 100 сл.; *É. Gilson*. Le Thomisme. Paris 1922. 21.

² Про це приступно пишуть: *D-r J. Geysler*. Einige Hauptprobleme der Metaphysik. Freiburg 1923. 5 сл.; *D-r G. Hagemann - D-r A. Dyroff*. Logik u. Noetik. Freiburg 1924. 77 сл.

матизм він осмішує себе, обстоюючи свою засаду, неначеб то наше пізнання брало свою правдивість і вартість виключно з того, що воно, пізнання є корисне і помічне при уживанню життя. Його творці Nitsche, James і и. не доцінюють, як видно, всіх жерел правдивого пізнання. Теж відноситься до інших форм субективізму, з поміж котрих одні знають цей, інші той, і то змінний, мотив пізнання і певности. Ці форми назву лише по імени; це — тзв. філософія здорового людського розуму, філософія вартостей, психологізм або антропольогізм, волюнтаризм або інакше етичний ідеалізм. Як фідейзм, котрий учить, що нема певности, а є тільки свого рода спокій душі, признаваний не розумом, але вірою, субективізм приймає змінну, релятивну правду, при чім нема мови про об'єктивне пізнання. Вкінці, скрайна форма субективізму — агностицизм, легко уступає на зади, приймаючи реальне іstownання річий і їх об'єктивне пізнання. Ми прецінь не тільки пізнаємо явища, але й самі річі, овшім пізнаємо теж і надзмісловий світ.

Не менше скоро і певно опрокидуємо при помочи науки про об'єктивність людського пізнання всі теорії, котрі свої жерела правдивого пізнання і певности опирають одиноко поза пізнаючим підметом. До таких теорій належать: еклектицизм, соціяльний догматизм, традиціоналізм і онтольогізм. Для їх розв'язки вистарчить пригадати собі правду, що без власного розуму немислима свідомість, що людина сама пізнає щонебудь і на це пізнавання вона сама погоджується. Крім сего, там де щонебудь пізнається, мусить бути умове ділання, а при науковім знанню не вистарчить зібрати в своїм умі сирий матеріял, бо доконче треба ще вміти здати собі з того справу, треба й рефлектувати на свої ділання. Отже потрібне тут особисте співділання людського розуму, скажім, потрібний тут — свого рода — субективізм. — Тим самим способом виказується фалшивість і інших теорій, котрі кладуть за велику вагу на зовнішний світ. Це перш усього преріжні форми позитивізму й емпіризму, що то не в змозі станути по середині, але доконче тягнуть на її край.

Вкінці, ця наша наука дає розв'язку і на найновішу хибну теорію, звану іманентизмом, яка злучена з фідейзмом і агностицизмом творить ересь модерністів¹, о скільки береться її з богословського боку. Іманентизм добачує властиве жерело знання й певности в якійсь містичній врості підмету в світі, при помочи підсвідомости (Unterbewusstsein, sousconscience). Та ми з власного досвіду знаємо, що своя знання черпаємо ізовні, а що до пізнавання річий надземських то воно приходить нам не легко, навпаки з труднощами, а й саміж поняття тих річий, хоч не фальшиві, всеж таки утворені на лад понять сього світних предметів, придаючи до них відсутність тілесности чи матеріяльності. Психологія зове їх поняттями абстрактними, негативно-позитивними й анальогічними.

З цих слів і прикладів можемо заключити, що згаданий у горі реалізм людських понять, це справдішний рішаючий чинник нашої си-

¹ Модернізм, як такий, по словам папської енцикліки »Pascendi«, творить »unum contractumque veluti corpus«, однак його філософічний бік так ріжний і так розбитий, як ріжними і розбитими є нові філософічні теорії. Раз переважає в нім критичний субективізм, то знов релятивізм чи прагматизм, а навіть і скептицизм. Немає отже модернізм своєї філософічної основи і тому розправляється з ним, розправляючись із відносними системами. З того теж огляду зайвим було відокремлювати його як окрему систему в цім начерку.

стеми. Оперта на нім католицька філософія навіть при появі нових теорій не то що не хитається, але й набирає більшого блиску і вишнення. Тим робом ті, що працюють над розвалом цієї філософичної системи, без свідомости і зауваги її підтримують і сильніше обкладають її основи. На останку, треба й це підчеркнути, що коли за через що можливе вирівнання між нашою а новітною філософією, то лише за через цей реалізм. І хочби нові системи не клали ваги на метафізику, а годилися з нами на цій одній точці справжньої об'єктивности наших понять, так уже можна жити надією на скоре їх вирівнання¹.

3. Трета й остання часть критики займається наміченням загальної й остаточної норми-правильника, після якої приймається щонебудь напевно за правду. Є це наука про тзв. критерій. На цю тему панує доволі вражаюча розбіжність думок. Деякі філософи, навіть між схолястиками², опрокидають цей критерій, про який зараз буде мова. Інші — або роблять незначні труднощі в його прийняттю, або укладають його інакше³. Загальною однак усталеною наукою⁴, котра приймає очевидність, або іншими словами — ясність предмету від себе самого, за остаточну норму і правильник певного знання. Така норма потрібна для нашого ума, щоби прийняти без блуду щонебудь за правду. Й якраз очевидну й ясну річ не можна хибно порозуміти, або невластиво до неї віднести. До того додаймо, що така норма вповні вистарчає для належного пізнання. Ніщо інше, тільки очевидність і ясність річи поневоле людський ум і дає йому спокій, певність, словом те, що для него вистарчаюче при відріженню правди від фальшу.

Питання про критерій й його вирішення на наш лад, має велике значіння як у самій критиці, так і в інших частях філософії. Приймим, що ми не маємо одного, загального правильника-норми. Ще тим самим наше пізнання не булоби захитане, ще тим самим не упалаби наша наука про це, що ми пізнаємо много річий. Чейже натомість остаються поодинокі жерела пізнання, при помочи яких пізнаємо много нових правд. Однак ті жерела ставалиб у пригоді хіба в тім, що давалиби нам знання в поодиноких, конкретних випадках. Та це не вистарчає, тому що людське знання мусить бути загальне й всебічне. А цього не досягається при помочи самих тільки жерел, котрі по своїй природі не виходять поза межі свого поля ділання. Навіть, приймаючи від тих жерел нові правди, приймалиби ми лише сирий матеріал, між яким не булоби звязи і лучности. Наслідком цього ми ніколи не доходилиби до одноцільного світогляду. Вкінці, цей сирий матеріал дістававбися до нашого ума на хвилину, перехідно, бо ніщо не ручилоби за їх правдивість і тоді на ділі наш ум переходивби стан безнастанного припливу і відпливу, щось на подобу гераклітового *πάγτα ῥεῖ*.

¹ В тім напрямі вже замітний денеде зворот. Боротьба ведеться передусім під кличем зліквідування Кантівського анархізму при повороті до давних форм. Ясніше за всіх зазначає це тзв. критичний реалізм, якого представником є Oswald Külpe. Він сам ще не станув на засадах давної школи, однак своїм реалізмом до них дуже зблизився (гл. *Phil. Jahrb.* XXIIX [1916] 333 сл.). Для більшої орієнтації пор. статтю: »Kantentfaltung oder Kantverleugnung?» у *Stimmen der Zeit* CVIII (1924) 90 сл. — В kwestії вирівнання противну думку заступає проф. *H. Schaaf* у статті поміщеній у »*Gregorianum*» II (1921) 114.

² На пр. *B. Lorenzelli*. *Philos. theor. inst.* I. Romae 1890. 146 сл.

³ Пор-й *D. Mercier*. *Critériologie* 1899. 203; *Vinc. Remer*. *Logica Maior*. Romae 1921. 86 сл.

⁴ Гл. *Att. Munzi*. *Logica*. Romae 1920. 536.

Те всьо усувається, коли прийметься очевидність за критерій. Хоч і з ним не твориться одного жерела пізнання, зате повстає один загальний і остаточний правильник, яким ручиться за правдивість і певність кожного жерела зокрема. Від норми всі вони беруть силу і примінливість, задля неї всі разом і кожде зокрема — має об'єктивне значіння.

Це одно значіння норми. Друге полягає в тім, що така норма споює і вяже поодинокі жерела, і тим способом ухляє розбіжність навчених чи набутих нових правд. Завдяки цьому неможливий є нескладний світогляд, бо хоч на людське знання різні жерела збирають різний матеріал (на пр. змисли подають зовнішні, совість внутрішні факти, посторонне свідоцтво минулі, історичні події і т. д.), всеж таки з усього повстає одноцільно сушна будова знання, розумна система всебічного характеру. А що нашим критерієм є очевидність і ясність предмету, себто зовнішні річі, слідує з цього, що й усе наше умове знання не лише починається від зовнішнього світа, як це зокрема доказує психологія, але також воно має об'єктивну вартість, не будучи видумкою. — От знова приклад не це, як у нашій системі всьо повязане і як взяїмно себе доповняє й висвітлює.

На прикінці згадаю, що й очевидність зовнішня, або як загалом її називають: *evidentia credibilitatis* (очевидність внутрішня, про яку була в горі мова, зоветься: *evidentia veritatis*), становить окремий вид норми, котрий теж вистарчає, щоби при його помочи досягнути правдиву певність.

Цим кінчимо начерк про логіку, а переходимо до метафізики.

(Дальше буде)

Й. Скрутень

Червона Армія

(Докінчення)

Насувається тут одна заввага, а саме, як дуже немудро та недоцільно роблять повстанці, що звичайно оперують малими, незначними відділами, обмежуються звичайно на невеличку територію (часто на волость) і навіть тоді, коли є змога при нагоді війни большевиків з правильною армією противника, не зєднуються в більші гурти, через що значіння їхньої акції невелике. Важна праця повстанців ще й тим, що вони розстроюють нормальне життя рядянської держави, переривають комунікацію, знищують склади харчів і інші, викликають паніку по містах то-що. Особливо велику ненависть проявляють повстанці до Жидів, з нежидівських красноармейців убивають звичайно комуністів, убивають теж вищих совітських урядовців. Між повстанцями буває деякий процент інтелігентів, як учителі, часами й «попи», а з селян дуже багато пограбованих і знищених большевиками заможніших та середніх селян.

Та не тільки до боротьби з повстанцями вживають Червоної Армії. Ця армія провадить із нашим селянством ще другу боротьбу,

економічну, вона помагає збирати збіжжя та харчові продукти від селян, у 1919—20 рр. «развйорстку», а від 1921 року «продналоги» (продовольчі податки).

Червоноармійці мають завдання тероризувати селянство вже самою своєю появою в селі, а ще більше постоем, бо на постоях вони безжалісні, геть повиїдають усе і звичайно вимагають доброї їжі. На передновок дуже часто сам селянин їсть пісно, але для червоноармійців мусить бути і сало і молоко і масло, бо вони знають свою ціну й користуються цим, що селянин безрадний, навіть не може протестувати чи жалуватися кому. Особливо дуже жорстокі для селян т. зв. «продовольственныя отряды» червоноармійців, приділені до помочі всяким «продроботникам», що керують справою збирання «продподатків».

Червона Армія набігає теж на вперті села для покарання, як «карательныя отряды». Селянам, що не заплатили продподатку, вони забирають худобу й усякі запашні речі, «фантують», як говориться по галицьки.

Найблизшою караючою рукою для наших сіл є «військовий одділ» (военный отряд) кожного військового волосного комісара («волвоєнком»), це теж і перша військова інстанція, яка переводить військові реєстрації, мобілізації та пошукування за дезертирами. З цього, що в совітській державі навіть найнижша адміністративна одиниця, волость, пильнує військової справи, можна зміркувати, як дуже велику вагу надають більшовики війську. Висша військова влада це «райвоєнкомат», районний військовий комісаріят, що обіймає територію кількох волостей, а далі йде в звичайному порядку повітовий військовий комісаріят (увоєнкомат), губерніяльний (губвоєнкомат), Нарвоєнкомат (Народній Комісаріят Військових справ) України й найвисша інстанція, рівносильна Міністерству військових справ: Надвоєнкомат у Москві.

Нераз ще й для іншої мети розміщується Червона Армія по українських селах, а саме для прогонування «на кормиожку». Не зважаючи на те, що селяне платять високий податок загальнодержавний, з якого влада повинна покривати втрати й на удержання армії, більшовики ще дужше обдирають селян і кажуть їм годувати червоноармійців. А що діється по містах? Там теж тягар утримання Червоної Армії складають на винуждоване, голодне населення! В Києві кожен член сім'ї висше 18 років (як що не був на державній службі) мусів давати місячно (в липни 1922 р.) по 3 фунти муки. Офіційно називалося, що це пожертва «на голодающих», а фактично бралося на годування залоги міста. Одним словом: більшовики, це прекрасні фінансісти!

А як ставиться наше населення до Червоної Армії? Не тільки байдуже, але й вороже. До цієї армії не хочуть іти на службу наші люде, ховаючися по чужих селах та містах, ідучи в ряди повстанців. Одна річ уже неприємна, це йти в організовану ватагу державних розбишаків, деправуватися та запоганюватися більшовицьким вихованням, а друге те, що наших рекрутів вивозять зараз-же в глибину Росії, зовсім так, як за царських часів. А на Україні розміщують тільки великоруські полки.

З дезертирами ведуть більшовики завзяту війну з самого початку свого панування. Карали їх дуже люто, особливо батьків

їх, бо підпалювали їм хату й відбирали землю. І це була така страшна кара для селян, що викликувала з їх боку теж пімсту, вони йшли в ватаги повстанців. Потім закинено вже цей спосіб, уживаючи лагідніших кар. А саме, дезертирів, котрі після проголошення амністії добровільно зголошувалися, вживано до всяких державних робіт, понайбільше для вирубування лісів і заготовлювання будівельного матеріалу та палива. Крім цього дозволяла влада дезертирам служити в сільських оркестрах, працювати в драматичних сільських гуртках або працювати теж по залізницях при вантаженню або вивантажуванню товарів і матеріалів.

Щоби червоноармійців принаймні трохи заспокоїти, розважити й заглушити їхнє невдоволення, ведеться в Червоній Армії даліше всяку псевдо-культурно-освітню акцію, розуміється й далі тільки на російській мові. Всякі газети, листівки, популярно-агітаційні книжки видається тільки в російській мові і таким чином переводиться зовсім отверта й незамаскована русифікація. А шкідливість цієї русифікації тим більша, що частина військова, розташована в укр. селі, веде освітньо-агітаційну працю не тільки для червоноармійців місцевих, але й для населення села, яке теж, значить, мається по пляну рдянської влади русифікувати.

Військовий «Політпросвет» (комісія для політично-освітньої справи) влаштовує далі для червоноармійців вистави, концерти, вечери живої газети, гри та забави, гуляння й т. д. Але на скільки я бачив так речі в селі Могильній (Гайсинського повіту на Поділлі), де стояв 101 совітський полк, то це все було таке нездарне, неестетичне, грубо тенденційне, що навіть малограмотні салдати відвертались від цього, кажучи: «Доволі нам уже цієї кумедії, хай-би лутше давали нам їсти».

Крім цього ведеться теж постійні курси політичної грамотности, де викладають історію комунізму, програму партії, рдянське законодавство, обовязково виучують усіх співати «Інтернаціонал», закладають «комячейки» (комуністичні гуртки). Але те все на загал жовнірів, на масу, має мінімальний вплив. На пр. членів «комячейок» обминають другі, не входять із ними ні в які зносини, уважаючи їх за донощиків і дуже часто чесніші одиниці виступають із цих «ячейок».

Коли демобілізують червоноармійців, улаштовують окремі прощальні вечірки, з промовами комуністів і поученнями для салдатів, як мають освідомлювати в комуністичному дусі своїх односільчан. На пращання дають їм теж різні агітаційні книжечки (між ними дуже часто «Азбуку комунізму»), а для приманки надписують їм усякі лестні слова та похвали з підписом командирів і з печаткою.

Шлункове питання ще найбільше цікавить красноармійців. Бо ті, що вільні від комуністичної нахабности, змобілізовані селянські сини не граблять, а одержуючи маленьку плату і невеличкий харчевий пайок, голодують і мусять збувати «казьонні речі», як білизну то-що.

Що року обіцювали большевики організувати Українську Червону Армію, щоби була більша ілюзія справжньої «української республіки». Але не робили нічого і тільки в 1921 році появилася начеб то українське, принаймні по назві «Червоне Козацтво», яке розмішувано в роках 1921—1922 по селах Поділля для збирання

»продподатку«. З чим небудь українським не мало це військо нічого спільного. Це були найбільші грабіжники та мучителі українського села, вони грабували не тільки всяку їжу, як сало, хліб, яйця, цукор, мед, але теж і збіжжа, а навіть одержу, бенкетували по селах, вбивали зовсім безкарно сільських дівчат і майже відрито розбивали та обкрадали сільські кооперативи (н. пр. у Могильній у квітні 1922 р.). Хоч були між ними Українці, але їх виховано серед такої ворожнечі до всього українського, навіть до укр. мови, що вони зустрічали грубою лайкою кожного, що заговорив по українськи.

Про «Червоне Козацтво» розписувалися широко совітські газети, що воно розгорнуло по селах Поділля дуже інтензивну культурно-освітню справу, при чому вичислювано, скільки читалень відкрито, скільки влаштовано народніх читань, вистав, курсів. Це все було одначе великим обманом, бо крім перополоху, деморалізації це військо не вносило до села нічого гарного. А як великим пострахом було це Червоне Козацтво для населення, пізнати з цього, що куди тільки зайшло воно на постій, населення негайно вносило всякі податки, щоби тільки поспекатися його з села.

Червона Армія вже перестає бути страшною силою, якою була вона чи видавалася раніше. Вона до певного ступня перестає теж бути «червоною», що раз менше «комунізується», що раз більше набирає в себе старого духа, бо і порядки старі, скасовані на початку революції, привертають большевики щораз більше. Вже не тільки вимагає влада дисципліни, послуху, виконання вправ та занять, але і віддавання пошани, заводять теж відзнаки для командирів (на рукавах), ордени («красной звезды»), а неофіційне биття салдатів щораз більше закорінюється.

Можна навіть сказати, що Червона Армія хилиться до упадку, бо коли держиться терором, то треба тільки маленької іскорки, щоби спалахнула пожежа. Про настрої цієї армії свідчить вимовно й це, що політичних комісарів щораз частіше вбивають. І чи може їй організаційний хист Троцького, котрий від самого початку дуже щиро піклується про Червону Армію, бо знає, що як тільки похитнеться вона, тоді зараз упаде й совітська влада.

А для нас, для Українців, чи не повинно бути панування Червоної Армії на Україні тим моральним помічником, який повинен прокинути в нас запал до святої справи визволення рідного краю та прогнання з України наїздників-чужинців?

Д-р Е. Грицак

Ор. Мердін

Концентрація

Одиною второпністю в життю є зосередження енергії, — зноваж найгіршим злом є розсівання власних сил.

Emerson.

Чим довше живу, тим більше я є переконаний, що різниця між одним чоловіком, а другим — між слабим, а сильним, великим, а незначним — полягає на енергії — на непоборимій постанові, — на одній ясно поставленій цілі, яка знає тільки смерть, або перемогу.

Fowel Buxton.

Знання вказує, геній ділає.

Pope.

Не було досить місця для нас усіх у Франкфурті, розказував Натан Маєр Ротшільд, коли була мова про нього та про його чотирох братів.

Я вів торгівлю англійськими товарами. Великий купець, який заволодів цілим ринком приїздив до нас на якийсь час. Був дуже гордий, а ми вважали, що робив нам ласку, продаючи товар.

— Одного дня — був це вівторок — обидився на мене і не хотів показати пробок товару. Тоді сказав я батькови, що сам поїду до Англії на закупню товарів. Чим ближше був я Англії, тим товари були дешевші. Прибувши до Manchester накупив я товарів за всі гроші, які мав. Товари були много дешевші як у Франкфурті і я зробив тоді знаменитий інтерес.

— Маю надію — сказав один зі слухачів, що ваші діти не є занадто привязані до гроша і торгівлі, бо через це занедбувалиби важніші діла; а того ви певно не бажалиби собі.

— Противно, я дуже бажавби, щоби так було, — відповів Ротшільд. — Бажаю, щоби віддалися свому заняттю тілом і душею; бо це є одинока дорога до щастя. Держіться одного діла — звернувся він до одного молодого власника пивоварні, віддайтеся цілковито праці при вашій пивоварні, а вкінці мо-

жете стати найбільшим пивоваром у Лондоні. Однак коли будете рівночасно пивоваром, купцем, банкомцем, фабрикантом, цілком певно незабаром станете банкрутом.

Не много річий — як будь, але одну — добре, — це є стремління теперішньої хвилі. Хто в нинішніх часах розсіває свої сили, не може сподіватися успіхів.

»Перевозження меблів, тріпання диванів, полагоджування орудок, писання поезій на замовлення«, — такє оголошення висіло на дверях одного лондонського купця, котрому мимо всього лихо велося. Та напись пригадає оголошення Kenard-a в Парижі: »писар, який веде рахунки, толкує розмову цвітів і продає печені бараболі«.

Різниця між тими, котрим добре ведеться і тими, котрі гинуть, лежить не в кількості праці загалом, але в кількості інтелігентної праці.

Много з тих людей, які гинуть марно працювало в своїм життю досить, щоби осягнути велике поводження, але завсігди все робили доривочно, без методи, не звертаючи уваги на обставини, які супроводжують працю. Не зуміють вони благородної невдачі замінити в пожиточну перемогу. Мають много спосібностей, але і величезний надмір часу, що є найпевнішою перешко-

дою до поводження; кидають порожнє човенце на всі сторони, але зовсім не вміють ткати дійсної пражі життя.

Якщо від котрого з таких людей зажадаєш, щоби начеркнув ціль, до якої стремить у життю, певно відповість тобі: »Не можу собі ще здати справи, до чого маю спосіб ности, але вірю непохитно в силу благородної і чесної праці: я рішив копати від рана до вечера і знаю, що вкінці мушу трафити на щось, коли не на золото, та на срібло, а в крайнім случаю, на залізо«.

Але я відповідаю рішучо : Ні! Чи чоловік інтелігентний буде копати землю в цілім краю, щоби трафити на жилу золота чи срібла? Хто безнастанно розглядається кругом, шукаючи, що має зробити, ніколи нічого не знайде. Находимо лиш те, чого шукаємо всею душею, але коли наші пошукування не мають определеної цілі, найчастійше нічого не находимо.

Не лише пчола з поміж комах сідає на цвітах, але лише вона збирає мід.

Хочби ми набули навіть найбільше знання в молодечім віці, ніколи не можемо числити на сприяючий збіг обставин, якщо лиш ідемо без означеної цілі і не маємо ясного поняття про те що хочемо і що можемо зробити в світі. Чи може істнувати взагалі приязний вітер для моряка, котрий не знає, до якої пристані має причалити? Найслабше ество, — каже Carlyle — через зосереднення своїх сил може чогось довершити: зноваж найсильніший чоловік не осягне нічого, якщо розсіє свої сили. Разураз спадаючі краплі можуть вижолобити глибоко камінь, а зібраний потік перелітає по скалах із великим шумом, та не лишає найчастійше ні сліду по собі.

Коли я був ще дуже молодий — казав один розумний проповідник, — думав я, що це гук убиває чоловіка, однак пізнійше переконався

я, що це грім. Тому постановив я менше гукати, а більше греміти.

Наше століття є століттям концентрації — це є спеціалізації енергії. Завданням хвилі є одержати силу десяти коний від машини, яка займалаби простір машини о силі одного коня. Подібно і суспільність вимагає сили десяти людей від одного чоловіка. Вона винагороджує щедро того, хто вміє одну річ знаменито і може її виконати краще від других, хоч був би це спосіб управи бураків. Чоловік, котрий через зосереднення всеї своєї енергії обдумавби кращий спосіб годівлі бураків, бувби без сумніву добродієм людства і весь світ з пошаною вимавлявби його імя.

Коли перетнемо салямандру, передня її часть полетить вперед, задня взад. Так виглядає поступ того, котрий має перед очима много цілий: розсіяна діяльність убиває успіх. Однак чоловік, який маючи перед очима достойну ціль, іде до неї витревало, з напруженням усіх сил, не стрінеться ніколи з невдачею. Стопивши набій шроту в одну кулю, можна неку вбити чотирох людей. Збери в одно огнище соняшне проміння, а запалиш огонь.

Великани духа серед людства кували в однім місці, наче ковальським молотом, доки не осягли пожаданої цілі. Розсівання сил, це страшне прокляття сучасного життя. Кілько то є людей подібних до того чоловіка, котрий умів говорити двайцятьчотирма мовами, та не мав нічого сказати.

W. Mowгу розказує історію одного американського вченого, який за своїх шкільних часів спостеріг у школі, що тратить щодня дві години на вивчення завданої лекції латини. Рішив приготувитися з латинської лекції за годину і пядесять мінут, що йому і вдалося. На другий день засів знова до латини і доложив всяких старань, щоби навчитися лекції в можливо найкорот-

шим часі. Повтаряючи це щодня, переконався, що може її вивчитися протягом години і сорок мінут, і що час на науку меншав із кожним днем. По якійсь часі замітив, що вчився за півтора години, а пізніше ще о 5, о 10, а навіть о 30 мінут скорше. Заохочений подвоїв зусилля, а за пару місяців міг навчитися лекції менше ніж за пів години, що давніше було прямо неможливим. Навчився він чогось більше, ніж способом виучування латини в короткім часі. Навчився зосереднення енергії, а такий набуток більше варт ніж набуття знання.

Мowгу дає ще інший примір концентрації енергії в своїх «Розмовах з моїми хлопцями». Пятнайцятьлітній хлопець зобов'язався переписати без блуду сім довгих строф поезії протягом двадцяти мінут, під час коли його товариші вживали всіх средств, щоби розірвати його увагу. Мимо страшного гамору хлопців постанова була довершена. Юрій Boutwell, котрий був тим хлопцем, став пізніше губернатором провінції Massachusetts, сенатором Сполучених держав і секретаром скарбу.

Одиноким способом виучування — каже Sydney Smith — є читати так завзято, щоби обідня пора наступила о дві години скорше, ніж ти сподіваєшся; поглибитися прим. в Лівія так, щоби здавалося нам, що чуємо гегання гусий, які вратували Рим, що власними очима бачимо Картагінців, які збирають перстені римських лицарів по боротьбі під Каннами і ховають їх до своїх мірок; треба бути так перенятим тим, що читаємо, щоби, коли хто застукає до дверей, ми через пару секунд не знали, чи є ми в своїй кімнаті, чи на рівнинах Льомбардії споглядаємо на обсмалене вітрами лице Ганібала і подивляємо блиск його одинокого ока!

Не відкладай ніколи своїх замірів.

Карло Dickens каже: одинокою пожиточною, певною, корисною і легкою до осягнення прикметою в кожній науці і в кождім заняттю є увага. Моя власна творчість, як також уява не віддалаби мені ніколи ніякої прислуги, якщо би не призвичаєння до терпеливої щоденної, невтрудимого безнастанної уваги.

Запитаний іншим разом про тайну своїх успіхів сказав: «Ніколи не приложив я своєї руки до річи, якій не мігби я віддати себе цілого».

Не один ставби великим чоловіком, якщо не марнувавби своєї енергії надармо, якщо не волівби бути «хлопцем до всього», ніж спеціалістом без конкуренції в одній ділянці. Такі люди будять подив, але не довіря.

Люди, котрі бачили мою діяльність в публичнім життї, дивувалися все, — каже Edward Bulwer Lytton, — звідки беру час на писання тільки книжок. Моя відповідь звучала: «роблю так много, бо ніколи не роблю за багато нараз. Чоловік, котрий хоче добре працювати, не повинен перепрацьовуватися; коли робить нині за багато, зараз наступає втома і завтра робить уже за мало. Відколи зачав я поважно й основно студіювати, що наступило щойно з хвилику, коли покинув я школи, можу сказати, що читав я так багато, як не много людей. Я подорожував і бачив много річий; я займався політикою і много іншими справами, а мимо того видав я в ріжних відступах часу около 60 томів; много з тих книжок вимагало спеціальних студій. А як думаєте, кілько часу посвячував я щодня науці, читанню і писанню? Не більше над три години, а підчас засідань парламенту ще менше. Але через три години сконцентровував я всю увагу на заняття, якому я віддавався.

S. T. Coleridge мав подиву гідні спосібности умові, та ніколи не мав перед собою визначеної цілі; жив в атмосфері умовного розсіяння, яке забирало його енергію, вичерпувало

відпорність характеру, а життя його з многих зглядів було марне і схиблене. Жив серед снів, умер серед мрій. Безнастанно снував пляни і постанови, які до дня смерти остали лише плянами і постановами. Завсіди був зайнятий якимсь ділом, але ніколи не сповнив жадного.

«Coleridge вмер», — писав Карло Lamb до приятеля, — «кажуть, що лишив по собі около сороктисяч розправ з ділянки метафізики, та ні одна з них не є скінчена!»

Кожний великий чоловік став великим, відповідно до того, з якою силою спрямовував свою енергію до одної ціли.

Hogarth приковував усю свою увагу до чийогось обличчя так довго, доки це обличчя не витиснулося в його уяві так, що міг його кождої хвили відтворити на полотні. Досліджував кождий предмет з такою жаждою, неначеби ніколи вже не мав його більше бачити; якраз той звичай досліджувати точно кождий предмет, виробив у нього спосібність представляти з подиву гідною точністю найменші подробиці. Спосіб думання, властивий епосі, в якій жив, відбивався в його творах. Не був він чоловіком високо освітаним, але посідав надзвичайно вироблений хист обсервації.

В присутности товпи, снуючоїся через Broadway, серед натовпу і гамору найбільше рухливої вулиці — Гораций Greeley сідав звичайно на ступенях дому Астора і писав на капелюсі статті до «New York Tribune», які були голосні в цілих Сполучених державах.

Один добродій обиджений статтею Greeley-а прийшов до друкарні і спитав за видавцем. Вказали йому невеличку кімнатку, в якій писав Greeley, з головою похиленою над папером.

— Чого собі бажаєте — запитав видавець не піднімаючи голови.

Розгніваний гість став сипати потоком слів, не числячися з вимо-

гами приличности, доброго виховання ані здорового розуму. Тимчасом Greeley писав без перерви. Сторінку за сторінкою покривали чорні рядки слів, повних запалу і переконання, але в чертах лица пишучого не заходила ніяка зміна. Зовсім не звертав уваги на гостя.

Вкінці по двацяти мінутах завзятої лайки, добродій цей перестав говорити і звернувся до виходу. Щойно тоді Greeley глянув на нього, зірвався з крісла і беручи гостя довірочно за руку сказав вічливо:

— Не відходіть, приятелю, сидайте і влекшіть собі, це вам зробіть добре — говорив дальше — будете почувати себе краще. А мені це помагає до думання про те, що пишу. Не відходіть!

Непохитне стремління до визначеної ціли характеризує людей, котрі добули успіх.

Adams припускає, що лорд Brougham, подібно як і Canning мав за много спосібностей і хоч як правник доступив найвисших почвстий, бо став канцлером Англії і поклав великі заслуги на полі науки, але життя його, як цілість, було схиблене. Був він усім по черзі, а нічим довго. Мимо своїх незрівнаних спосібностей не лишив тревалого сліду ні в історії ні в літературі, а сьогодні вже пережив свою славу.

Який знова контраст представляє непохитна ціль Вільгельма Pitt-а, який жив, здавалося, лише для політичної влади. Все мусіло уступити перед тою ціллю. Не журився ні про приятелів, ні про родину. Не дбав про видатки і то так, що хоч мав річно 10,000 фунтів штерл. доходу і був бездітний, лишив по смерти много довгів. Вирвав з корінням всяку любов зі свого серця, щоби не перешкаджала в осягненню улюбленої ціли. Був зовсім байдужний на посмертну славу, так, що не надавав собі ніколи труда, щоби хоч одну свою промову заховати для грядучих поколінь. Усю свою енергію

спрямовував до осягнення політичного впливу і через чверть віку стояв на чолі англійського правительства. Не звертав уваги ні на право, ні на ліво, йшов усе прямо перед себе. В життю його не було мрій ні будівання замків на леді, одно лиш стромління, одна ціль: вперед, у гору, до успіху.

Fowell Buxton приписує свої успіхи звичайним средствам, при їх надзвичайнім приміненню, як також цілковитому опанованню кожної річи в кожному моменті. Рішуче стремління до одної ціли ломить усі перешкоди. *Non multa sed multum* — не багато, а много, — було кличем *Coke-a*.

Невидимий майже кінець голки, тонке вістря бритви, чи сокири, відчиняє дорогу. Без вістря сокири будова булаби неможлива. Лиш чоловік, котрий не сходить із визначеної дороги, чоловік острый як бритва, твердий як залізо, що пробиває собі дорогу серед перешкод, осягає вкінці знаменитий успіх. Належить уникати рівно тісного віддання себе одній виключній ідеї, що перешкоджає гармонійному розв'язуванню всіх наших життєвих функцій, як і надзвичайної змінчивости, яка спричиняє розсіяння сил і енергії.

Коли дитина, яка вчиться ходити, зверне свій зір на якийсь недалекий предмет, найчастійше досягне ціли, хоч непевним кроком; коли однак відірве на хвильку увагу і зір від цього предмету, паде в одній хвилині на землю.

Хто думає непевно і звертає з дороги, йдучи то в тім, то в іншій напрямі, може бути певний, що осяде на міліні, заки зробить половину дороги свого життя.

Люди змінчиві, як хорюговка на даху, є збоченням природи.

«Як тільки зроблю постанову», — каже кардинал *Richelieu* «іду прямо до ціли, розвалюючи все, що стоїть на дорозі».

Молодця, який шукає місця, не питають нині, яку школу скінчив, або чим були його предки, але найважнішим питанням є: що ви вмієте робити? Всюди пошукують спеціального образования. Много людей, що стоять на чолі великих фірм і підприємств, дійшло до тих становищ, посуваючися по черзі від найнижшого щабля.

Концентруючи енергію, більше ніж інші, генерал *Grant* довів домашню війну до скорого кінця. Подібна черта визначилася остро в характері Вашингтона. Одинока дорога яка веде до осягнення сили концентрації є точна і стисла обсервація.

— Знаю, що він потрафить страшенно працювати — говорив *Cecil* про *Вальтера Raleigh-a*, пояснюючи в той спосіб його подиву гідне поводження.

Струї знання, майже є так певні і постійні, як приплив і відплив моря. На кожний тревалий успіх мусить складатися: сила зосереднення, кермуюча всі функції нашого тіла і душі на одну непохитну ціль, витривалість в осягненню тої ціли, вкінці відвага, яка робить нас спосібними до видержання всіх проб, невдач і спокус.

Хеміки кажуть, що сила, укрита в однім моргу трави моглаби ввести в рух всі фабрики і паровози на світі, колиби ми змогли її сконцентрувати на валі парової машини. Але морг трави спочиває безвладно, тому його сила не має ніякого значіння.

Як велика є різниця між людьми і вислідами, до котрих вони доходять! Залежить вона все від здібности зосереднення енергії на одну точку. Сила зосереднена все знайде, або зробить дорогу для себе.

Др *Mathews* каже, що чоловік, котрий береться до многих діл, трапить незабаром свою енергію і запал; а чи осягнення ціли є можливе без запалу? «

Не лише в науці, але і в штудії є конечно мати определену ціль перед собою. Не є великим малярем той, хто громадить на полотні найбільше число постатий і кожду статью однаково увидатнює. Правдивим мистцем є лиш той, хто в найбільшій ріжнородности форм зуміє виразити цілковиту єдність, і думку свою зосереднює в головній постаті. Фігури другорядні, світла і тіни служать лиш до вяснення засадничої думки.

Подібно в кождім добре уложєнім життю чоловіка, незалежно від його образования і способностей, існує одна велика осередочна точка в якій находять свій вираз всі підрядні сили. В природі не стрічаємо ніякого припадку. Відколи творче човенце перший раз поплило через хаос, кожда з його золотих ниток стреміла до якоїсь ціли. Кождий листок, кождий цвіт, кождий криштал на землі, навіть кождий атом має своє призначення і свою определену ціль.

Часто даємо раду молоді, щоби вибрала собі якусь високу ціль; раду ту належалоби змінити в цей спосіб: вибирайте лише таку ціль, яку можете осягнути. Хто в груді мармору не бачить ангела, не буде

міг його рівнож викути долотом і молотком. Неопределене загальне стремління не вистарчає ніколи.

Стріла випущена з луку не літає кругом, шукаючи ціли, але мчить прямо. Магнетна голка не вказує всіх звїзд на небі, хоч всі притягають її. Сонце осліплює її, метеор нахилляється до неї, зорі спозирають, але вона послушна своему інстинктові вказує спокійно і непохитно, серед бурі, серед ночі, серед осліплюючого проміння сонця — на одну точку — на полярну зорю; підчас коли всі інші зорі біжать безпереривно кругом своєї осередочної точки, одна лише полярна зоря треває непорушно на небі, сповняючи свій маєстатичний біг в протягу 25,000 літ.

Рівнож на наших дорогах життя споглядають на нас ріжні ясніючі зорі і хотілиби відтягнути нас від ціли, з дороги обовязку і правди. Ми однак не хочемо спрямовувати себе до місяців, що сияють позиченим світлом, ні до метеорів, які осліплюють, а не проводять; хочемо радше спрямувати магнетичну голку наших постанов до полярної зорі надії.

Коли новий світ родився

Сонце й море — божі. Слухають вони божого слова, а людям здається: що вони слухають їх слів... Здається сильним між народами, що сонце й море на те, щоби приймати їхнє імення й утвердити їхню силу на світі — на віки. Але сонце й море слухають тільки того, чие слово згідне з божим словом...

В день, котрий мені перед очима, підіймалося сонце так само, як підіймалося за Вавилонців, за Єгиптян, за Перзів, і море так само виталося зі сонцем. А місто Мілет над морським берегом у Малій Азії, як тільки прочуналося зі сна, тисячами віч і тисячами голосів свідчило сонцю й морю, що воно є одним членом у кольсальному тілі римської імперії... Так само того дня, як і щодня з рана...

Рим — серце, що приймає в себе кров з тіла, й висилає її, куди треба; Атени — розум, що знає про все, що діється в тілі; Ефез — біла шия, оперезана блискучим намистом; Мілет — одна з рук, оперезана золотим зап'ястям... І так цього дня, як і щодень, відчувала

шия, відчувала рука: як серце бється, й приймали від нього всю свою силу...

»Мій світ!« — голосив Рим; »Мій світ!« — голосили за ним Атени; »Мій світ!« — голосив Ефез, Мілет... А сонце й море на це так відповідали, як колись Вавилонцям, Єгиптянам, Перзам — відповідали мовчки.

Був це ранок, що тільки випадком остався в пам'яті всіх наступних віків. Нічого страшного, нічого яскравого не сталося того ранку. Для загалу мілетських жителів діялося лише те, до чого вони були звикли — як кожний чоловік звекає до сонця, що день у день сходить...

Камінням виложені гостинці стали дудніті після нічного спочинку. З підміських сіл їхали люди до міста з яриною, з мясом, з усякою поживою. Їхали, йшли пішки, несли товар у руках, на головах; інші поганяли навючених ослів. Купці відчиняли свої склепи, виходили на вулицю, горлаючи захвалювали свій товар. Ставали до роботи мулярі, ковалі, столярі. Звідси й звідти чути було стук, брязк заліза, різання дерева. Перемучені довгою й висилуючою забавою в цирку, в театрі чи деінде — ті з вершків суспільности — ще спали... Невільники порались коло своїх робіт. Гігієністи спішилися, щоб зранку викупатись у морі. Жиди, звернені лицем до святого городу, накриті талесом, похитувалися й мимрили свої ранні молитви. Поганські жерці заходились коло своїх жертвників: уже дим кадила зносився до неба, а воли для жертви вже лежали звязані.

На все те Мілетяни гляділи, і бачили й не бачили... Булож воно звичайне, щоденне й повсюдне, і не переривало бігу свідомости учасників у тому життєвому ярмаркови. Кожда свідомість йшла своєю дорогою, й спостерігала тільки те, що їй доскулювало, або що її тишило... Такий уже загальний закон буденного життя.

Нараз на скруті одної вулиці показалася сотня жовнярів. На переді сотник на коні. Кождий, навіть дитина, міг зрозуміти: що оце жовняри йдуть на вправи... Ось це була та поява, що переривала звичайний біг свідомости Мілетян, усувала із свідомости всі інші події, а сама займала їх місце — хоч вона також була щоденна й повсюдна. Алеж була вона сильніша від усіх інших!

Бо й булож це військо! Сотня — мов ціла армія. Така сила пробивалася з римських жовнярів. Маширувала сотня з залізними шеломами на головах, із щитами в лівій руці, зі списами в правій руці — а тіла мов витесані з граніту. Здавалося, що вулиця вгинається за ними й перед ними. Вони ж заповідали, а світ мусів коритись перед їх силою... Відмірений такт ходу, сильний одночасний стук ніг, одностійна постава — гіпнотизували глядачів... Маширували римські жовняри, а здавалося: що вони стоять на місці, що зовсім не рухаються, але чорна буря з правильними громами вилітає з під їх ніг, і все довкола трясеться... Двісті ніг — як дві ноги, як дві кам'яні скелі, що служили наче дві довбні, яких удари правильно чергувались під крилами римського орла...

Будились від цього маршу *beati possidentes* — *cives romani*, й знуджені перевертались на своїх ліжках та з просоння нагадували собі: Ага! Наша сила! Наше військо!... Спім безпечно!...

Вони добре знали: що в той самий час це так само діється в Ефезі, в Атенах, у Римі, в Галії, в Британії, в Іспанії, в Африці —

всюди. Римське військо мов залізні грубезні обручі стискали й держали в суцільній єдності всі пестрі краї та народи римської світової імперії. І здавалося своїм і чужим: Ні, ці обручі не тріснуть ніколи! Нема проти них сили, нема на них іржи!

Певний себе Мілет споглядав у море, й питався моря: Чи я не гарний? Чи не сильний? Чи не багатий? Чи не щасливий? Чи не маю всього, що тільки можна мати?

Міжтим у цирку в клітках ревіли льви, тигри, медведі: Ми голодні! Вчорашня пожива зникла без сліду — нової дайте! Дайте нам мяса! Коли не людського, то звірячого!...

Глядіятори вправлялися в своїй смертельній штуці: як чужий удар відбивати, та самому противника пробити, розтяти? як собі хліб, а глядачам утіху справляти — мордуванням людей?

Нещасні невірники придушували в собі серце: Мовчи! Для тебе нема життя! Миж раби — не люди!... А серце стогнало: Алеж бо я людське серце!

Civis romanus ледви-не-ледви пробудився, й роздумував: Якби розвеселитись? У золоті, в порфірі, в цвітах, у багатстві, якого нинішні люди й увяйти собі не можуть, він почувався вбогим: «Ет, що мені цей нужденний Мілет! Десять глядіяторів — дурниця для дітей! О, колиб то мені до Риму дістатись! Там глядіторів ціла армія виступає! Ціла арена кровава! Сотні трупів! Там життя!«... Втома, пересит, гниль душі — це було те, чим мучився *civis romanus* у Мілеті, в Ефезі, в Атенах, у Римі — всюди. Буйне збіжжа вилягло, й стало гнити... Пережита природа тратила чуття. Й треба було чимсь сильним дразнити її, щоб обізвалась і давала знати: що вона ще живе... Кровавий цирк, вишукані дивовижі, щодня нові, протиприродні видумки, оргії — це була та отрута, котра як-так протиділяла отруті, що проникла римське життя... Бо для затроєного тіла тільки отрута — бодай до часу може бути ліком.

І німою мовою відповідало море Мілетові: Гарний ти з лица Але що там у середині в тобі?... Чую рев львів, тигрів, медведів... Чи в тобі пустиня?

А Мілет нишком засумував, коли собі це нагадав: Якийсь черв їсть мене, доскулює мені... Заживаю ліків, про які тільки довідаюся — та нічого не помагають! А впрочім — як кожний недужий, очікую ратунку — хочби й чуда!...

Воно якось так у світі буває, що противні голоси доповнюють. Ніякий рух у суспільности, ніяка надія, ніяке прочуття в душі не є зовсім безпідставні.

*

Тогож ранка в Мілеті йшла до морської пристані дружина з кільканайцятьох людей. Самі муштини, переважно старші (лише три жінчини йшли за ними оподалік — немов крадькома). По їх убранню було видно: що це жиди. А по їх лиці було видно: що вони цілу ніч пробули в молитві. Ці люди сторонили від усіх інших, заняті самі між собою якоюсь дуже важною річчю. Були сумні. Одначе якась внутрішня, притаєна а постійна радість життя пробивалась через той їх сум. Видно було: що не римська імперія зродила їх душі, але хтось інший... Один був між ними, котрий їх зібрав, котрий володів їх душами, котрий був причиною їх смутку й радости. Він ішов по середині, а всі наче липли до нього.

Був це апостол Павло А ті, що його супроводили, були його «діти в Христі» — перші християнські священики й єпископи з Мілету й з Єфезу. Павло відїзджав до Єрусалиму, і вони супроводили його до корабля. Через цілу ніч тай тепер по дорозі утверджував їх Павло в новій науці: як їм ходити по дорогах «нового світа»...

А тепер це я, звязаний Духом, іду до Єрусалиму, не знаючи: що в ньому приключиться мені; тільки Дух Святий свідчить мені по всіх містах, кажучи: що кайдани й горе мене ждуть. Та я не вважаю мого життя за дорожше від себе, щоби тільки скінчити дорогу й службу, котру приймив я від Господа Ісуса, щоби засвідчити Євангелю ласки божої. І тепер це я знаю: що більш не побачите мого лица ви всі, між котрими я ходив, проголошуючи царство боже...

Ось тим журив Павло свою дружину, і вона на ці слова розплакалась дуже — так, що Апостол ледви опанував гірке ридання вірних. Але це було ще в хаті. А на дорозі Апостол потішав свою дружину: — Не будьте як погани, що не мають надії... Всім нам треба явитись перед судищем Христовим, щоб кожний приймив по тому, що ділав, доки був у тілі, добре або зле... Мені смерть здобуток... Хочу розлучитися з тілом, щоби бути з Христом... Бо як Господь Ісус сказав: Не збирайте собі скарбів на землі... Минає образ цього світа, не маємо тут місця для пробування, але майбутнього ждемо... Людське око не бачило, вухо не чуло й через думку чоловікови це не перейшло, що Бог уготовив тим, що його люблять...

Зносите отже з надією й з подякою все, бо марне наше терпіння супроти такої нагороди... Вишукуйте в життю те, що чесне, що добре, що похвальне; і мир божий, що перевисшує всякий ум, буде з вами... В убожестві багаті, в багатстві покірні, повні любови, всім задоволені... Як повалені, але не побиті; як умираючі, а живі... Мусимо ми сильні брати немощі немічних на себе, бо й Христос не прийшов, щоб йому служили, але щоб він послужив усім... Як і сказав: Хто з вас хоче бути перший, нехай буде всім слуга... Нема бо в Христі панів і рабів, але всі Христові... Не будьте тілесні, але духові, бо тілесні думають тільки про тілесне... Бо тіло тлінне, й не йому царства божого наслідити... Памятайте, що ми проповідуємо Христа розпязого, котрий для жидів соблазнь, для поган посміховище, а для нас, що шукаємо царства божого, божа премудрість і сила... Погляньте на мене... Пробував я в трудах пребогата, у вязницях премного, в ранах без міри, при смерті почаство. Від жидів пять разів по сорок без одного приймив я, тричі палицями мене бито, раз каменовано мене, тричі корабель розбився зі мною, ніч і день пробув я в морській глибині... Але все я можу в Христі, що мене спомагає.. Памятайте: що сила в немочі звершується... Коли я немічний, тоді я сильний... Не шукав я вашого — ось ці руки живили мене... І ви так робіть!

Скинтьє зі себе старого чоловіка, гріховного, а зодягнітьє в нового чоловіка, для котрого гріх буде недоступний... Бо котрі в Христа охрестилися, в Христа зодяглися... І не є вже самі свої, але члени таємного тіла Христового... Ви є храмом Духа Святого... Браття, перед Богом у Христі говоримо... Нічого не можемо проти правди, але за правду... Будуйте, а не руйнуйте... Наконець, браття, радуйтеся, всовершуйтеся, захохочуйтеся, будьте одної думки, мирно жийте, а Бог любови й мира буде з вами на віки...

Коли Павло так говорив, душа його дружини росла й перелицьовувалась — як здорова клітина, непомітна для людського ока, таємним, непонятливим способом, творчою божою силою буяє, ділиться, й творить нові клітини, що взаємно доповнюють, й з часом повстає з того ціле живе ество. Ввійшла ця душа в себе, до первісних складників буття, й пручалися в ній усі творчі сили. І як радій викидає з себе цілі струї своїх первісних складників, тай світить, а не вичерпується, так і ця душа світила, а не вичерпувалась. А було це світло не з цього світу.

Проході не звертали уваги на Павлову дружину. Малиж вони «свої» очи, котрими на цій дружині нічого не спостерігали. А як котрий і звернув увагу, то собі подумав: «От якісь жидиська зібрались!» — Мілет ще не почував у собі ніякої дивної зміни, бо вона покищо була надто дрібна,

Але сонце на небі нетерпеливо шукало за місяцем, щоб його сповістити: Братіку! На землі новина! Бачу жерело нового світу... От там ця чорна цятка в Мілеті, що посувається до моря!... Шкода, братіку, що ти в день спиш — а то побачивби!... Розплющи-но свої сплячі очи, може побачиш!... Ось там ця мала дружина, що посувається до морської пристани... Бачиш?... Їх будучність!... Нічим для них залізо, мечі, списи, твердині, військо... Їх душа — їх будучність!

Г. Костельник

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

„Драматична Секція“ Научного Кружка укр. гімн. в Станиславові

В грудні шк. р. 1921/22 проф. Д-р Кисілевський zorganizував в укр. гімназії в Станиславові окремий відділ «Научного Кружка» — «Драматичну Секцію», що стремить до плекання драматичного мистецтва та до вишколювання мовного приладдя гімназійної молоді.

Секція, під проводом проф. Д-ра Кисілевського що року відбуває по кільканайцять драматичних вправ, з поміж котрих відіграно отці вистави: в березні 1922 р. заходами Секції відіграно в гімназійній авлі комедію Тобілевича «Мартин Боруля» (її повторено тричі); 16. червня 1922 р. влаштувала Секція академію в пошану 35 літньої діяльності Ольги Кобилянської; 3. жовтня 1922 р. учні-члени Секції відіграли песу Черняхівської-Старицької «Гетьман Дорошенко» (в скороченню на 3 дії); 19. грудня 1922 в кімнатах «Укр. Бесіди» заходами проф. Д-ра Кисілевського устроєно Миколаївське свято. Свято це мало подвійну ціль, а саме: 1. збільшити фонд «Вакаційної Оселі», 2. дати гімназійній молоді нагоду веселої товариської забави в день патрона гімназійної молоді Св. О. Миколая. Святочний вечір розпочався симпатичною сценічною картиною, укладу проф. Д-ра Костя Кисілев-

ського, відіграною доволі вдачно учнями та ученицями — членами «Драм. Секції». Опісля слідувала роздача Миколаївських дарунків і товариські забави молоді під проводом проф. Д-ра Кисілевського і проф. Осипа Заславського серед незвичайно гарного і милого настрою, при участі молоді і старших. 4. мая 1923 р. відіграно заходами Секції комедію Тобілевича: «Суєта» (повторено її двічі).

«Драматична Секція», завдяки самопосвяті свого куратора, може почванитися дуже поважними успіхами. Її члени навчилися дикції вислову, яка є важним чинником у публичному життю. І це є головною заслугою «Драматичної Секції».

Степан Лукань

Кооперативна Спілка „Єдність“ учнів укр. гімназії в Станиславові

В жовтні 1921 р. за почином проф. Данила Джерджа при укр. гімназії в Станиславові засновано студ. Коопер. Спілку, на перших загальних зборах, що відбулися дня 4. жовтня 1921 з назвою «Єдність». На тих зборах відчитано, прийнято й підписано статут, затверджений опісля дирекцією гімназії та вибрано управу Кооперативи і надзірну раду.

Спершу домівка кооперативи містилася в малій бічній кімнатці біля гімназійної авлі, де продавано з початку канапки, овочі, цукорки та шкільні прилади. В коротці Кооператива одержала від Дирекції гімназії окрему кімнату на I. поверсі головного будинку та перенесла туди продаж усіх шк. приборів, полишаючи в давнім льокалі лише продаж споживчих артикулів. Продажу шк. приладів заведено в більшому розмірі і поширено теж закуп і продаж шк. підручників. Всі алкоголічні напитки виключені з «Єдности», зате квасне молоко і содова вода в літніх місяцях мали великий попит і збут. Ціллю «Єдности» є консолідувати учнів під кличом «Свій до свого», заправити їх до єдности, навчити кооперативного діловодства і підготовляти до громадянського життя. Заслуга в тім велика в першій мірі ініціатора Спілки, проф. Джерджа, а далі деяких учеників, як Шмідта, Яновича, Редька, Хомина, Стрийського, Сабата, Барановського, Макуха, Козіцького, Боднарука, Слюсарчука, Воробкевича Юліяна, Мікули, Степаняка, Бажанського, Романюка Вол., Мазуркевича Вас., Ленкавського, Кофлера, Ханюка, Фіголя Данила і багато інших.

Два рази до року переводиться вибори нової кооперативної управи й надзірної ради на основі затвердженою дирекцією гімназії статуту «Єдности».

Діяльність «Єдности» в шкр. 1923/24 пішла широким руслом. При «Єдности» заведено відділ ощадности, фризієрню і т. п.

Чисті доходи «Єдність» розділює на резервовий фонд, на дивіденду та зворот насплаченого, а решту призначає на «Рідну школу», «Вакаційну оселю», та на інші добродійні народні цілі.

Ст. Лукань
член «Єдности»

Чехословаччина

Вислід праці у школах Табору в Йозефові. В часі від 22. до 26. липня ц. р. відбувався в Таборі, під проводом делегата чс. міністерства шкільництва й народньої освіти

проф. Франца Лякогого, іспит зрілости таборового семинарійного курсу, іспити зрілости приватистів з гімназійного курсу та річні іспити низших гімназійних клас у таборі. Вислід такий: іспитова комісія узнала зрі-

лими слідуєчих учеників семинар'ї-ного курсу: Безділя Теодора, Генчицького Карла, Дирилівну Кароліну, Костева Осипа, Лозинського Евгена, Маркуся Михайла (з відзн.), Макара Матвія, Миколина Степана, Панькова Івана (з відзн.), Рожка Федора (із відзн.), Стецика Василя, Тришука Ілька, Фусяка Миколу, Хоруцького Василя, Цимборського Михайла, Черибу Кирила. 4 кандидатів одержало поправку, а 3 репробовано на рік.

Гімназійну матуру зложив приватист Робак Тома. Вислід іспитів в низшій гімназії вдоволяючий. — Дня 6. липня відбулося закінчення шкільного року в народній школі в Таборі, а дня 31. липня ц. р. закінчення науки на курсі малограмотних і неграмотних. — З признанням треба піднести ту високо культурну роботу, яку серед найтяжших обставин веде учительство Табора.

ЗІ СВІТА

Барон Гіршль. Віденські дневники доносять про перехід на католицьку віру молодого барона Гіршля (Hirschl). Згаданий барон по народности та віроісповіданню жид, є сином славного в жидівським світі барона Гіршля, ініціатора та найвизначнішого пропагатора сіоністичного руху між жидами. Перехід на католицизм молодого барона, з якого особою звязували сіоністи, — ізза його спосібностей, — великі надії в поширенню сіоністичних ідей, — наробив — розумієсь — між ними великого гамору. В заміну за це стараються жидівські дневники в своїй безсильній ненависти та злості оплюгавити всьо, що католицьке.

КОНСТАНТИН ЛЕВ КОВАЛІВ

Дня 1 жовтня 1924 р. відбулись у Сяноці похорони бл. п. Константина, гімназійного абітурієнта, сина проф. гімназії Романа Коваліва, внука Степана Пятки, українського письменника. Подібних похоронів давно вже Сянік не бачив. Торжественно і многочисельно сяніцька громада прашала покійного на вічну дорогу гіркими сльозами.

Бл. п. Константин Лев уродив ся 16/VI 1906 р. в Сяноці, де покінчив школи народні і гімназію в 1924 р. Про його освіту й образования свідчать його свідцтва, на яких не знайдемо иншої ноти як дуже доброї. Пізнав він, яку велику ролю в національному вихованню української молоді може відіграти пласт. Тому враз з кількома старшими товаришами причинився до засновання його в Сяноці в 1921 р. Не забув за збірки в своїй клясі на всякі народні цілі. В 1922 р., хоровитий від малого, положився у ліжку, щоби більше не встати. І мимо тяжкої недуги учився дальше і дві останні кляси покінчив у ліжку. Як людина охоча до праці, до науки, хай буде взірцем українській молоді. Релігійний, зовсім притомний із власної волі висповідався в неділю 28/X 1924 р., а на другий день вранці розпрашався зі світом. «Відійшов з него» — так писав один з видніших наших людей до батька покійного. — «Поступив мудро...» «Наша долина плачу є тверда і без пардону супротивна... До борні треба не лиш сильного духа, якого йому доля не поскупила, але і сильних мускулів. Видів, що мускулів безнадійно немає, тай пішов там де їх не треба...»

А в Сяноці виросла нова могила. До неї зійшла одиниця освічена, повна ідеалів та посвяти, повна охоти до праці, повна любови до всього, що рідне.

«І наш край бідніший о гарну квітку,

А небо багатше о прекрасну зірку». — *Л. Голейко*

СТУДЕНТСЬКИЙ
ВІСНИК
ПОСТУП

Р. IV. Ч. 1

1924

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК
—== „ПОСТУП“ ==—

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

Р. IV.

СІЧЕНЬ

Ч. I.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю нормується вартістю американського доляра і виносить разом з ілюстрованим додатком 30 центів, по курсі дня висилки.

Передплату приймаємо також на рати.

Торічні числа коштують: 1. 2. 9. 10. по 3 ц., 3—4. 5—6. 7—8. по 6 ц.

Дальші звідомлення, що до передплати знаходяться на III стор. обгортки.

Цілорічна передплата за кордоном виносить: На Чехословаччині: 24 кор. ч.; в Америці й Канаді 1 дол.; в Бразилії 4 мільр.; деїноді 4 фр. швайцарські.

Передплату посилається по адресі Експедиції:

Часопис «Поступ», Жовква.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Домініканська, 11/1.

ЗМІСТ:

- Виховання і його недомагання (Й. Скр.)
На філософ. теми. Ціль держави (Д. Головецький)
Слідами нашої культури на землях Польщі
(Д. М. Горняткевич)
Українське студентство і скавтінг (О. Яремченко)
Аферизми
Машина до писання (Г. Гельрот-Меріян)
Зі студентського життя
Зі світа
Під ясным прапором
Для світла
Додаток **ЦІКАВІ ОЛОВІДАННЯ.** стор. 81 — 96

ЦІНА РАЗОМ З ІЛЮСТР. ДОД. 3 центи (по курсі).

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV
ЧИСЛО 2

ЛЮТИЙ

1924

ЗМІСТ:

О душу нашої молоді (Й. Скр.)
† Архієп. Д-р А. К. Стоян (о. П. Хомин)
Трудова школа (Ю. Дзерович)
Сучасні кат. університети (Д-р Гіллінг — пер. А. Л.)
Слідами нашої культури на землях Польщі
(Д. М. Горняткевич)

В Одесі (В. Бобрів)

Афоризми

Тяжке життя (І. Луца)

Мойсей передумується (Г. Костельник)

Ангел смерті (Вол. Мартиневич)

Зі студентського життя

Зі світа

Бібліографія

Додаток ЦІКАВІ ОЛОВІДАННЯ. стор. 97 — 112

835/23

До Редакції часописи: «Поступ» Рг. 1 В імені Річипосполитої Польської! Суд окружний карний, яко Трибунал пресовий у Львові рішив на внесок державної Прокуратурії що зміст часописи «Поступ» число Р III. ч. 10. з дня - 1923 в артикулі: під заголовком 1). «Дрожіть!» (стор. 247) в цілості 2). в рубриці «Бібліографія» рецензія остатня в уступах а) між словами: свого народу а: до чого б) від слів: бадьорити наші душі до кінця артикулу, містить в собі єство: злочину з § 65 а з. к. узнав доконану в дни 15 грудня 1923. конфіскату за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці § 493 з. к. заборону дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав наказ відвільчальному редакторові тої часописи щоби це рішення помістив безплатно в найближньому числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21. з. друк. з 17.XII. 1862. Д. л. д. Ч. 6 ех 1863. а іменно засудження за кереступство на гривну до М-п 4,000.000. Львів, дня 18 грудня 1923. Підпис нечиткий.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю нормується вартістю американського доляра і вносить разом з ілюстрованим додатком 30 центів, по курсі дня висилки.

Передплату приймаємо також на рати.

Торічні числа коштують: 1. 2. 9. 10. по 3 ц., 3—4. 5—6 7—8. по 6 ц.

Цілорічна передплата за кордоном вносить: На Чехословаччині: 35 кор. ч.; в Америці й Канаді 1 дол.; в Бразилії 4 мільр.; деїноді 4 фр. швайцарські.

Передплату посилається по адресі Експедиції:

Часопис «Поступ», Жовква.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Домініканська, 11/І.

Переписка Редакції

До відома всім П. Т. дописувачам. Дуже просимо надсилати нам рукописи писані чітко і на однім боці чвертки звичайного аркушевого паперу. Рукописи, писані на машині, нехай будуть можливі до відчитання. В справі придатності віршів до печатання — редакція звичайно не переписується. При особливійших запитах належить залучувати на відповідь потрібну скількість поштових значків. — **Studentsky Domov, Прага.** Від двох літ висилається Вам правильно кождий випуск «Поступу». За переслану грошеву квоту — щира дяка. На будуче просимо посилати належитість порученим листом, тому що інакше поносимо значну втрату. — **Ukrainske Slowo, Берлін.** 25/1 ц. р. наша експедиція вислала ще раз поручено бажані Вами числа. Від лютого ц. р. йде по два примірники, відповідно до нашого звідомлення окремою карточкою зі Львова. — **Олекса С., Криве н. С.** Маємо намір у короткім часі словнити Ваше бажання, хоч — як показалося — не всі цєю справою цікавляться. — **Ліріст, Н. Санч.** Анонімним дописувачам не відповідаємо. — **Марія Пр., Городище.** Чекаємо на прибіжяні дописи. Передплата на цей річник = 30 ам. ц. по курсі дня, як для Вас так і для приєднаних Вами. — **Вол. Мик., Забіре.** Кождий мусить негайно вирівнати свій довг і надіслати нову передплату, якщо бажає далі одержувати «Поступ». — **Ол. Греб., Пацків б. Ст.** Очевидно, що й Ви повинні післати належитість.

На фонд „Поступу“ прислали

від 20/11 1923 до 20/1 1924 в тисячах м. п.

Ст. Яворський 110. о. Тад. Галькевич 80. о. Володим. Венгринович 100. о. Вас. Кулик 100. о. Тарнавський 250. о. Стеф. Василів 200. Генник Юліян гімн. 300. М. Zuckerberg 100. о. А. Хлестун 150. о. Ом. Менцінський 250. о. Теодор Чубатий 3,000. о. Юл. Галькевич 1,000. о. Юл. Фіцалович 500. о. Яків Дутчак 100. о. Др. К. Єрми 1,250. о. проф. Д. Стек 35 ам. ц. (=1,750. мп.) о. Др. І. Бучко 180.

П. Т. Жертводавцям щира вдяка!

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУЛ“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV
ЧИСЛО 3

==== Марець ====

1924

ЗМІСТ:

- Родина і молоде покоління (*Й. Скр.*)
В чім лежить вартість католицької літератури?
(*Д-р Яр. Гординський*)
Слідами нашої культури на землях Польщі
(*Д. М. Горняткевич*)
Самолюбство (*Себ. в. Оер. — пер. Й. Л-ський*)
Афоризми
Наречена смерті (*Г. Костельник*)
Перед наїздом (*Р. Мірецький*)
Оповідки
Зі студентського життя
Зі світа
Під ясным прапором
Для світла

Додаток **ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ.** стор. 1 — 32

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю нормується вартостю американського доляра і виносить разом з ілюстрованим додатком 60 центів, по курсі дня висилки. Однак 1 цент рівняється найменше 100 тисяч марок п.

Цілорічна передплата за кордоном виносить:

для Америки і Канади 2 доляри;

для Бразилії 15 мільреїсів;

для Чехословаччини 50 корон чеських;

для інших країв вартість 10 швайцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису »ПОСТУП«, Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученим листом по адресі:

Редакція часопису »ПОСТУП«, Львів, ул. Домініканська 11/І.

Переписка Редакції

До відома всім П. Т. дописувачам. Дуже просимо надсилати нам рукописи писані чітко і на однім боці чвертки звичайного аркушевого паперу. Рукописи, писані на машині, нехай будуть можливі до відчитання. В справі придатності віршів до печатання — редакція звичайно не переписується. При особливійших запитах належить залучувати на відповідь потрібну скількість почтових значків. — **Гриць Гол., Львів.** Ваші обі посилки нарисів ми одержали, однак їх друкувати не будемо. Можете їх відібрати кожної днини в домівці нашої Редакції. — **Антін Рад., Каплиці.** Нарис буде поміщений. Просимо о статті з мистецької ділянки. Рівночасно, будь ласка передати щирий привіт для всіх знакомих. — **В. Ш-ра, Тернопіль.** Вироби за слабі. Думаємо однак, що вправою можете досягнути успіх в оповіданнях. — **Ліріст із заходу.** По інформації, які бажаєте, просимо звернутись на адресу ЛУС-ів, Львів, Коперника 36. »Р. Школа« важна інституція, а правлять нею старші та досвідчені громадяни, яких завданням — розбуджувати заінтересування. Ред. »М. Життя« не працює разом з нашою; однак Ваше замовлення ми їй передали. Грошеві справи просимо полагоджувати з експедицією в Жовкві. — **о Сев. Бар., Жовква.** Ваше замовлення ми післали адмін. »М. Життя«. **Ukr. Landmannschaft, Innsbruck.** Кажемо післати Вам чч. 10 (м. р.), 1, 2 і 3 (ц. р.), а дальші випуски будемо висилати правильно, якщо погодитесь надіслати нам поруч. листом 70,000 К, австр., себто квоту на похові пересилки. Інакше не можна обстати. **о. Д. Стєк, Станиславів.** Переспаний Вами 1 ам. д. вирівнує цілорічну передплату тільки за три прим. — **Вол. К-ер, Кременіць.** Висилаємо сьогорічні випуски. Висоту доплати просимо вирахувати собі на основі нових умов передплати. Оправлений річник III (1923) коштує тепер один амер. доллар по курсі дня вплати. — **Явор., Тернопіль.** Можете купити лише »Суспільне питання« Бідерляка, а не Катрайна. По сього рода замовлення треба звертатись по адресі: »Кат. Ліг. Вид. Инст. «Добра Книжка», Львів, Содова 4. Прислані Вами гроші вписано на »Поступ«, тому що Ви багато довжні.

Ціна одного числа в краю виносить 6 ам. центів (по курсі дня).

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУЛ“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV
ЧИСЛО 4

Цвітень

1924

ЗМІСТ:

- Держава і молоде покоління (*Й. Скр.*)
L. Pasteur і E. Renan (*П. Демчук*)
На філософійні теми (*Д. Головецький*)
Трудова школа (*Ю Дзерович*)
Із циклу: Творимо (*Р. Сказинський*)
»Філософія« сірої днини (*П. Сосенко Мол.*)
Афоризми
Самсонова любов (*Г. Костельник*)
Самота (*А. Радомський*)
† Із. Дольницький
Зі студентського життя
Оповістки
Зі світа
Бібліографія
Для світла

Додаток ЦІКАВІ ОЛОВІДАННЯ. стор. 33 — 48

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю нормується вартістю американського доляра і виноситься разом з ілюстрованим додатком 60 центів, по курсі дня висилки. Однак 1 цент рівняється найменше 100 тисяч марок п.

Цілорічна передплата за кордоном виноситься:

для Америки і Канади 2 доляри;
для Бразилії 15 мільреїсів;
для Чехословаччини 50 корон чеських;
для інших країв вартість 10 швейцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису «ПОСТУП», Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученням листом по адресі:

Редакція часопису «ПОСТУП», Львів, ул. Домініканська 11/1.

Переписка Редакції

До відома всім П. Т. дописувачам. Дуже просимо надсилати нам рукописи писані чітко і на однім боці чвертки звичайного аркушевого паперу. Рукописи, писані на машині, нехай будуть можливі до віачитання. В справі придатности віршів до печатання — редакція звичайно не переписується, при особливіших запитах належить залучувати на відповідь потрібну скількість почтових значків. — **Корнило Біл., Рава руська.** Ваш поручений лист ми одержали 11. III. ц. р. і в нім не було залученого для нас зачету, про що звідомлено Вас 13. III. окремою листівкою. Рівнож вислано Вам три оправлені річники «Поступу», які Ви певно одержали. Просимо отже Вас чемно довести це діло до кінця. — **Стефан Г., Новий Санч.** За посліплатою нікому не висилаємо, якщо він сам не замовляє. — **Ред. «Samokształcenie», Варшава.** Містимо в рубриці «Надіслано», тому що інакше годі. — **Василь Б., Гаї нижні.** Вірш не піде. — **Est. Rygaylo, Ipiranga, Brazil.** 13. III. ц. р. вислано до Вас лист, а тепер посилаємо чотири числа і «Календар». Просимо відповісти на наші запитах, бо інакше здержимо дальшу висилку. — **Вид. Укр. Молоді (E. Wyrowuj), Берлін.** Щиро дякуємо за надіслані видання. «Поступ» висилатимемо правильно дальше. При нагоді просимо подати нам висоту членського паю в долярах. — **В. Василук, Інсбрук.** Гроші одержали і висилаємо «Поступ» на подану свіжо адресу. — **Т-во „Січ“, Відень.** Передано нам від Вас австр. К., та на жаль їх трохи за мало. — **Онуфрій Г., Н. Санч.** Доручений Вами доляр покриває сьогорічну передплату. Про зміну адреси просимо нас звідомити. — **о. Василь Б., Золочів.** Щиро дякуємо за поширювання «Поступу». Приєднаним передплатникам здержуємо висилку, бо досі ніщо не заплатили. — **Орест Онуляк, Josofov.** Анонс поміщено. «Скитальця» не одержуємо.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ. Висилку 4-го числа здержано всім, що не були ласка вірівнати свій довг, хоч ми вислали кождому виповнений чек. Нам прикро, що є люди, котрі наражують нас на великі втрати і не почуваються до обовязку віддати належитість. Від ч. 5. будемо подавати їх назвиська до публичного відома.

Ціна одного числа в краю виноситься 1,000.000 Мп.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУЛ“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК ІV
ЧИСЛО 5

==== Май ====

1924

==== ЗМІСТ: ====

Світла й тіни (Й. Скр.)
Під один прапор (Д-р Яр. Левицький)
Слідами нашої культури на землях Польщі (Д. М. Горняткевич)
Десять питань і відповідей на часі (В. Каменецький)
»Фільософія« сірої днини (П. Сосенко М.)
На фабриці (В. Бобрів)
Ілія, пророк божий, сумує (Г. Костельник)
Зі студентського життя
Оповідстки
Зі світа
Під ясным прапором

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю виносить разом з ілюстрованим додатком 10 золотих польських.

Цілорічна передплата за кордоном виносить:

для Америки і Канади 2 долари;

для Бразилії 15 мільреїсів;

для Чехословаччини 50 корон чеських;

для інших країв вартість 10 швейцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису «ПОСТУП», Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученим листом по адресі:

Редакція часопису «ПОСТУП», Львів, ул. Домініканська 11/І.

Переписка Редакції

До відома всім П. Т. дописувачам. Дуже просимо надсилати нам рукописи писані чітко і на однім боці чвертки звичайного аркушевого паперу. Рукописи, писані на машині, нехай будуть можливі до відчитання. В справі придатності віршів до печатання — редакція звичайно не переписується. При особливійших запитах належить залучувати на відповідь потрібну скількість почтових значків. — **В. Март., Микулинці.** Ваше оповідання, про яке пише в картці, ми радіб помістити, та однак воно вимагає основної перерібки. — **А. Martel, Paris.** Починаючи від лютого ц. р. не одержуємо від Вас жадної посилки. Просимо чемно відізватися. — **Ред. час. «Iskry», Варшава.** При найближшій нагоді бажаємо дати короткий огляд часописів для молоді, — отже тоді буде згадка і про Ваш орган. — **Дм. Г., Перемишль.** Оцінку «педагога» на «Поступ» ми читали. Цілком не годимося з його міркуваннями на тему націоналізму і конфесійности, бо вони з ґрунту неправдиві. Чому наша світська інтелігенція так думає, на це маємо відповідь — сьому винне шкільне виховання. — **Ректорат Укр. Кол., Рим.** Вислано Вам чотири пакети, по два зі Львова і з Жовкви. Чи одержали? Дальші посилки і лист вишлемо незабаром. — **П. Вергун, Прага.** Гроші одержано і передано належитість адм. «Заграви».

На пресовий фонд „Поступу“ зложили:

С. Фок, Тисова (грудень 1923) 50 т.; о. Золотий, Борщів (січень 1924) 500 т., о. І. Гела, Н. Санч (лютий) 500 т.; Мар. Т-во дівчат у Жовкві (через о. С. Бараника ЧСВВ.) 5 міл.; о. О. Менцінський, Маластів 4 міл.

Ціна одного числа в краю виносить 1 зл. п.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУЛ“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV
ЧИСЛО 6

==== Червень ====

1924

==== ЗМІСТ: ====

Під хвилю великих роковин
Фільософічна система католицьких шкіл (*Й. Скрутень*)
Трудова школа (*Ю. Дзерович*)
Слідами нашої культури на землях Польщі (*Д. М. Горняткевич*)
Червона Армія (*Д-р Е. Грицак*)
Проти волі народу (*Г. Костельник*)
Зірка (*Ю. Редько*)
Зі студентського життя
Бібліографія
Для світла

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК „ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю вносить разом з ілюстрованим додатком 10 золотих польських.

Цілорічна передплата за кордоном вносить:

для Америки і Канади 2 долари;

для Бразилії 15 мільреєсів;

для Чехословаччини 50 корон чеських;

для інших країв вартість 10 швейцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису »ПОСТУП«, Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученим листом по адресі:

Редакція часопису »ПОСТУП«, Львів, ул. Домініканська 11/І.

Переписка Редакції

Пояснення. Дивується дехто, що навіть на центи є підвишка в передплаті. Річ у тім, що в грудні і в січні ніхто не предвиджував, що доріжня друку поступить 3—4 рази вище таки на центи й долари. Отже причина підвишки не лежить у спадку валюти, тільки в доріжні печатання, на всякі валюти. На це видавництва безраді, винявши такі, що мають які »бічні« жерела покривання коштів. А цього в нас нема. — **До відома всім П. Т. дописувачам.** Дуже просимо надсилати нам рукописи писані чітко і на однім боці чвертки звичайного аркушевого паперу. Рукописи, писані на машині, нехай будуть можливі до відчитання. В справі придатности віршів до печатання — редакція звичайно не переписується. При особливійших запитах належить залучувати на відповідь потрібну скількість почтових значків. — **В. Бор., Aleksandrja.** Наша експедиція предложила нам Вашу просьбу, на яку зі зрозумілих причин годимося. Сього року не потребуєте ніщо доплачувати. Зате чечно **Вас** просимо поширяти по змозі наш орган у Ваших сторонах. — **Степан Лук., Станиславів.** Дякуємо за надіслані речі. Дещо містимо тепер, а решту залишаємо до слідуєчих випусків. Просимо Вас о сталі дописі до нашого органу. Про долю ранших висілок, звідомиться Вас окремо. — **Ars technica, Варшава.** Бажані числа ще раз висилаємо.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ. 2-гий виказ П. Т. довжників (до 1. IV. ц. р.):

11. Дроздовський Яр, Шершенівці п. Товсте 3 зл. п.
12. Зубик Р., Рихвалд п. Ропиця руська 7 зл. п.
13. Вилинкевич С., Рукомиш п. Бучач 3 зл. п.
14. Кудрик Б., Рогатин 3 зл. п.
15. Кулицький Ом., Броди 3 зл. п.

Чергове (семе) число „Поступу“ появиться в перших днях м. вересня ц. р.

Ціна одного числа в краю вносить 1 зл. п.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV   Вересень   1924
ЧИСЛО 7-8   Жовтень

ЗМІСТ:

- За рідну школу (*Й. Скр.*)
Образовання характеру (Перекл. *П. Дзедзік*)
Адам Зерникав (*Б. Вронський*)
Філософічна система католицьких шкіл (*Й. Скрутень*)
Це й те для укр. філіятелістів (Подав *Ст. Гела*)
Червона Армія (*Д-р Е. Грицак*)
Батьки народу (*Г. Костельник*)
Мій найкрасший день сьогорічних ферій (*М. Р.*)
Про точність і час (*О. С. Мердін*)
Зі студентського життя
Оповідки
Зі світа

Додаток ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ. стор. 1 — 32

Рг. 688/24

До Редакції часописи: «Поступ» у Львові. В Імені Річипосполитої Польської! Суд окружний карний, яко Трибунал пресовий у Львові, рішив на внесок державної Прокуратурії, що зміст часописи: «Поступ» число 6. з червня 1924 в рубриці «зі студентського життя» (підtitул: Доюкола університетською питання а іменно резолюції спілки студентів українців в Німеччині) стор. 195 містить в собі ество злочину з § 65 а) з. к. і провини з § 298 з. к. узнав доконану в дни 21/7 1924 конфіскаату за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видаа по думці § 493 п. к. заборону дальшого розширювана того друкованого письма. Заразом видав наказ відічальному редакторові тої часописи, щоби це рішення помістив безплатно в найблищому числі і то на першій стороні. — Невиконання того наказу потягае за собою наслідки предвиджені в § 21. зак. друк. з 17/XII. 1862. Д. л. д. Ч. 6. ех 1863. а іменно засудження за нереступство на гривну до М.п. 4,000.000. Львів, дня 22/7 1924.

Підпис нечиткий.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю виносить разом з ілюстрованим додатком 10 золотих польських.

Цілорічна передплата за кордоном виносить:

для Америки і Канади 2 долари;

для Бразилії 15 мільреїв;

для Чехословаччини 50 корон чеських;

для інших країв вартість 10 швейцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису »ПОСТУП«, Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученням листом по адресі:

Редакція часопису »ПОСТУП«, Львів, ул. Домініканська 11/1.

В розпродажі при ч. 7-8. платиться з гори і за 9-е (разом 2 зол).

Від Адміністрації

Велика неточність численних наших післяплатників, загрожуюча існуванню Видавництва, змушує нас поставити від 7. числа нові умови передплати і розпродажі „Поступ“-у, а саме слідує:

1) Хто бере на одну адресу 1, 2 до 10 примірників, той посилає передплату найменше на 3 місяці наперед (по 3 золі).

2) Знакомим особам, точним у вирівнюванню зобовязань, посилатимемо в розпродаж від 11 примірників в гору.

В розпродажі платиться найдалше до місяця одно число наперед. В сій ціли просимо П. Т. Прихильників при розпродажі цього (7—8) випуска, взяти належитість і за 9-ий, (разом 2—золоті).

При розпродажі 9-го береться належитість за 10-е (1—зол.) і т. д.

3) До 15 жовтня просимо дати нам знати, чи висилати далше журнал, чи ні, і кілька примірників. Рівнож просимо вирівнати свої залежності і не брати нам за зле, коли по тім речинці стягатимемо тіїж залежності примусовим способом, який дають нам в руки закони. —

Ціна 7 — 8. випуска з додатком: 1 зол.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУП“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК IV
ЧИСЛО 9

Подолист

1924

ЗМІСТ:

- Будуймо (Ос. С.)
Annis sanctus (Степан Завадський)
Червона Армія (Др. Е. Грицак)
Лист до Молоді (Т. Монюк)
Веселість і довге життя (Ор. Мердін)
Листопад
Туга Ізраїля (І. П. Сендецький)
Пожалувався (Е. Желіскова)
Зі світа
Під ясним прапором
Для світла
Ювілейна подорож до Риму

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі

Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1924.

Цілорічна передплата в краю виносить разом з ілюстрованим додатком 10 золотих польських.

Цілорічна передплата за кордоном виносить:

для Америки і Канади 2 долари;

для Бразилії 15 мільреїсів;

для Чехословаччини 50 корон чеських;

для інших країв вартість 10 швайцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису «ПОСТУП», Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученим листом по адресі:

Редакція часопису «ПОСТУП», Львів, ул. Домініканська 11/І.

В розпродажі при ч. 9. платиться за 10-е (1 зол).

Від Редакції

Шановних Передплатників і Прихильників просимо о витревалість до кінця року.

В році 1925. знизимо передплату або зменшуючи обем журналу, або видаючи його рідше, а саме що 2 місяці. Чи в однім, чи в другім випадку ціна буде о половину менша.

Просимо тільки написати нам протягом падолиста, що волите, чи двомісячник по 1-му золотому, чи зменшений обемом місячник по 50 сотиків.

Скора відповідь нам потрібна, щоби оголосити нові умови передплати.

Ціна 9-го випуска з додатком: 1 зол.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ЛОСТУЛ“

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ВИДАЄ РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ у ЛЬВОВІ

РІЧНИК ІV
ЧИСЛО 10

Грудень

1924

ЗМІСТ:

- У 200-літню річницю Ім. Канта (Перекл. *Й. Скр.*)
З моїх споминів (*Т. Г-вич*)
Філософічна система католицьких шкіл (*Й. Скрутень*)
Червона Армія (*Д-р Е. Грицак*)
Концентрація (*Ор. Мердін*)
Коли новий світ родився (*Г. Костельник*)
Зі студентського життя
Зі світа
† К. Л. Ковалів (*Л. Голейко*)

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі

Виходить що місяця (кромі ферій)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1925.

Цілорічна передплата в краю виносить 5 золотих.

Цілорічна передплата за кордоном виносить:

для Америки і Канади 1·50 доляра;

для Бразилії 15 мільреївсів;

для Чехословаччини 45 корон чеських;

для інших країв вартість 7·50 швайцарських франків.

Краєву передплату посилається на адресу:

Експедиція часопису «ПОСТУП», Жовква.

Всі закордонні грошеві посилки посилається порученим листом по адресі:

Редакція часопису «ПОСТУП», Львів, ул. Домініканська 11/І.

Як зачет на передплату приймається найменш 1·50

В розпродажу часопису не посилається

Від Редакції

Ідучи за бажанням більшости, ми рішилися видавати зменшений обемом місячник.

В розпродажу, на жаль, ми не в силі дальше посилати. З незрозумілих нам близше причин приходить із розпродажі тільки яка $\frac{1}{4}$ належности. Що такого стану не видержить навіть фінансово сильне видавництво, це річ очевидна.

І тому просимо прислати бодай зачет (по 1·50 від примірника) і до 25/ХІІ. означити кількість примірників. Для вигоди залучаємо чеки (ч. 152.518).

Ціна 10-го випуска з додатком: 1 зол.

Переписка Редакції

Ст. Г., *Старява*. Думаємо, що Ваші бажання ми як слід сповнили. — Д. Гол, *Перемисьль*. Нам відомі наступні «Гром. Голосу» (ч. 39 ц. р.) і «Волі Народу» (ч. 212) на адресу нашого органу. Однак на те все не реагуємо, бо шкода часу і паперу. Дивуватись хіба сьому, що розумні люди похочують прикладати руку до таких нерозумних наклепів. По тій самій причині мовчанкою збуваємо й те, що надрукував варшавський «Młody Robotnik» (ч. III, ч. 20—21, 15) на подібну тему. Якщо пп. редактори католицького письма й на будуче кормитимуть своїх читачів такими безкритичними дописями «від власних кореспондентів», так безумовно ще більше піднесеться престиж католицької Польщі! — **Управа бібл. унів. Poznań**. Бажане число висилаємо. Дивуємось, що відповідні чинники не доставляють університетській бібліотеці наших видань. Ми, зі свого боку, складаємо кожним разом прислану скількість обовязкових примірників у старостві в Жовкві, а його ділом — післати їх куди треба. Просимо отже звернути свої претензії до дотичного староства.

На фонд „Поступу“ прислали:
(від 1 VI. ц р.)

о. декан Б. Еліящевський, Зашків 1 ам. д.; Евген Градюк, Кунин 4-78 зл.; о. Др. Г. Костельник, Львів 10 зл.; Ст. Гела, Старява 1 зл. — Жертводавцям — щире спасибі!

ОФЕРТА

НА СВЯТ-НИКОЛАЇВСЬКІ І РІЗДВЯНІ ДАРУНКИ
БАЖАЮЧИ ЯК НАЙБІЛЬШОГО ПОШИРЕННЯ НАШИХ ВИДАНЬ, А
РАЗОМ УЗГЛЯДНЮЮЧИ ВЕЛЬМИ ТРУДНЕ ФІНАНСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ,
РОБИМО ОТЦИМ ДО КІНЦЯ 1924 Р СЛІДУЮЧУ ПРИСТУПНУ ОФЕРТУ:

ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ

При замовленню:

від 5 до 15 прим.	. . . . . 1 прим.	по 1 золотп.
„ 16 „ 30 „	. . . . . 1 „	„ „ 90 сотиків,
„ 31 „ 50 „	. . . . . 1 „	„ „ 80 „
„ 51 „ 80 „	. . . . . 1 „	„ „ 75 „
„ 81 „ 120 „	. . . . . 1 „	„ „ 70 „
„ 121 в гору „	. . . . . 1 „	„ „ 60 „

МАЛИЙ ПЕТРУСЬ

від 10 до 20 прим.	. . . . . 1 прим.	до 50 сотиків
„ 21 „ 30 „	. . . . . 1 „	„ „ 45 „
„ 31 „ 50 „	. . . . . 1 „	„ „ 40 „
„ 51 в гору „	. . . . . 1 „	„ „ 35 „

Том ч. 4. і 5. Цік. опов. становить одну повість і замовляється їх у рівній кількості.

Коли хто належитість присилає з гори, то почту оплачуємо самі. Для розпродажі посилаємо під тою умовою, що вона буде покінчена до місяця.

ПРАВДА (світоглядіві листки)

Брошурки надаються до масового поширення.

При побиранню найменше 50 до 80 примірників даємо їх по 45 сотиків. При побиранню від 81 прим. в гору по 40 сотиків.

Дуже просимо Шановних Прихильників подати нашу оферту до відомих учням і заохотити їх до набуття наших видань. Належитість найкраще було би зібрати і вислати наперед. Це незвичайно улекшує цілу маніпуляцію.

Львів 6. падолиста 1924.

З високою пошаною

Управа Мар. Т-ва Молоді.

До Шановних Передплатників і Прихильників!

Кінчаючи IV. річник нашого видавництва, бажаємо Вам усім висказати на цім місці щирю подяку. Завдяки великій прихильности і молоді і старших Громадян, ми здобули відай рекорд у тревалости нашого журналу.

Від Вас залежить дальша його доля і його існування, яке є поважно загрожене. Просимо Вас уможливити передплачуванням його дальше життя, щоби міг справді ще краще служити правді і добру.

Помимо зменшеного об'єму, ми сподіємося, що «Поступ» зможе сповнити своє завдання і що раз то краще розвиватися. Зі своєї сторони доложимо до цього всіх зусиль.

З огляду на велике число читачів зі середних шкіл будемо старатися більше, як до тепер примінювати зміст журналу до потреб і бажань середношкільної молоді, — і запрошуємо всіх до співпраці.

Існування благородного студентського журналу, це велике діло і велике всенародне добро. І тому допоможіть усі це велике діло сповнити і велике добро осягнути.

Львів, 1. грудня, 1924.

З високою пошаною

Видавництво „Поступ“-у

ПРАВДА ЛИСТКИ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТОГЛЯДУ

1. число: Математика і релігія

„Правда“ є серією брошур на теми суспільні, філософійні, релігійні і служить поширенню та поглибленню знання у цих областях.

Листки виходять 10 раз до року, більш менш що місяця і обговорюють у приступно-науковій формі звичайно одну тему.

В передплаті 10 випусків коштує річно 5 зол. —

Адреса Редакції: **Львів, Коперника 36.**

Замовлення вислати по адресі Редакції.

ОФЕРТА

НА СВЯТ-НИКОЛАЇВСЬКІ І РІЗДВЯНІ ДАРУНКИ
БАЖАЮЧИ ЯК НАЙБІЛЬШОГО ПОШИРЕННЯ НАШИХ ВИДАНЬ, А ЗАРАЗОМ УЗГЛЯДНЮЮЧИ ВЕЛЬМИ ТРУДНЕ ФІНАНСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ, РОБИМО ОТЦИМ ДО КІНЦЯ 1924. Р. СЛІДУЮЧУ ПРИСТУПНУ ОФЕРТУ:

ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ

При замовленню:

від 5 до 15 прим.	. . . . . 1 прим.	по 1 золотп.
” 16 ” 30	” . . . . . 1 ”	” ” 90 сотиків.
” 31 ” 50	” . . . . . 1 ”	” ” 80 ”
” 51 ” 80	” . . . . . 1 ”	” ” 75 ”
” 81 ” 120	” . . . . . 1 ”	” ” 70 ”
” 121 в гору	” . . . . . 1 ”	” ” 60 ”

МАЛИЙ ПЕТРУСЬ

від 10 до 20 прим.	. . . . . 1 прим.	до 50 сотиків
” 21 ” 30	” . . . . . 1 ”	” ” 45 ”
” 31 ” 50	” . . . . . 1 ”	” ” 40 ”
” 51 в гору	” . . . . . 1 ”	” ” 35 ”

Том ч. 4. і 5. Цік. опов. становить одну повість і замовляється їх у рівній кількості.

Коли хто належитість присилає з гори, то пошту оплачуємо самі. Для розпродажі посилаємо під тою умовою, що вона буде покінчена до місяця.

ПРАВДА (світоглядіві листки)

Брошурки надаються до масового поширення.

При побиранню, найменше 50 до 80 примірників даємо їх по 45 сотиків. При побиранню від 81 прим. в гору по 40 сотиків.

Дуже просимо Шановних Прихильників подати нашу офертю до відома чуням і заохотити їх до набуття наших видань. Належитість найкраще було би зібрати і вислати наперед. Це незвичайно улекшує цілу маніпуляцію. —

Львів 6. падолиста 1924.

З високою пошаною
Управа Мар. Т-ва Молоді.

ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ

виходять гарними книжечками що місяця
на трівкім добрім папері з ілюстраціями (образками).

ВЖЕ ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

1. Книжечка: **Свята керниця.** Пригоди братчика і сестрички між Індіанами в середущій Америці.
2. " **У султана в неволі.** Події хлопчика в неволі бісурменській.
3. " **Жертва дитини.** Про дівчинку та її родичів.
6. " **На філях моря.**
4. " **В печері пустинника.** (Часть I).
11. " **В підземеллях Риму.**
12. " **В копальнях Сардинії.**

ДРУКУЄТЬСЯ:

5. Книжечка: **В печері пустинника.** (Часть II).
7. і 8. **Український Йов.**
9. і 10. **На темних стежках.**

Кожда книжечка коштує 1.20 зл. Почта звичайна 20 сот., поручена 40 сот.

Хто замовить відразу і пришле гроші на 5 книжечок (від числа 2.), то одержить їх по зниженій ціні 6 золотих, (з поштою) замість зл. 7.

Замовлення: Мар. Т-во Молоді, Львів, Коперника 36.

Накладня п. Михайла Таранька просить нас оповістити, що
на сьогорічну коляду видала

— — — — **ВЕРТЕЛ** — — — —

який можуть колядники представляти в кожній хаті.

В кожній українській громаді повинні парубочі гуртки ходити з тим
»Вертепом« в часі сьогорічних Свят Різдва Христового.

— — — — Ціна одного примірника 30 грошів — — — —

Жадайте сього »Вертепу« по всіх книгарнях і skleпах, або пишть
за ним на таку адресу:

Михайло Таранько, Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Найкрасше прислати в листі марку за 35 грошів, а кожний одержить
примірник »Вертепу« в порученім листі.

Надіслано до Редакції „Поступу“

Заввага: Реєструючи надіслані книжки і журнали, ще тим самим не займаємо супроти них жадного становища. Їх обговорення наступає в міру можності. Просимо отже авторів і видавців надсилати нові книжки для зазначування в цій рубриці (Редакція).

Книжки:

Д-м. Дорошенко. Мої спомини про недавнє-минуле. Ч. IV (Вид. «Черв. Калина») Львів 1924. 8° ст. 100.

Евг. Мілер. Молодість славних людей. Переклала з фран. Вал. Завадська. (Накл. М. Таранька) Львів 1924. 8° ст. 258.

Д-р С. Рудницький. Основи землезнавання України. 1-ша кн. Фізична географія України. (Накл. УПТ.) Львів 1924. 8° ст. 136.

Calendar published by the Central Office of the Intern. Feder. of Students. Gand 1924. 8° ст. 60.

о. Д-р Й. Сліний. Богословське Наукове Т-во і його статут. Львів 1924. 16° ст. 19

Пацлавська Кальварія. (Накл. «Перем. Епарх Поміч») Жовква 1924. 16° ст. 96.

Молебен до св. свящ. Йосафата. Вид. гр. кат. Перем. Еписк. Орд. Жовква 1924. 32° ст. 16.

Місійний відгомін. (Вид. ОО. Редемпт.) Збоїска 1924. 16° ст. 38.

Місійний даруночок для дітей. (Вид. ОО. Редемпт.) Збоїска 1924. 16° ст. 24.

Р. Завадович. Серед ангелів. Сюєнічна картина в піснях. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1924. 16° ст. 28.

Самохотник. Підручний календарик на р. 1925. 32°.

Меріам. Вечірні смутки. Настрої. (Вид. «Логоґ») Львів 1924. 16° ст. 16.

Ст Семчук. Метеори. Поезії. (Вид. «Логоґ») Львів 1924. 16° ст. 38.

Les Espoirs présents du Catholicisme en France. Paris 1924. 16° ст. 54.

Al. Bełcikowska. Komunizm wobec parlamentaryzmu. Warszawa (?) 8° ст. 40.

о. Юр. Павич. Християнська наука за руски дзеци. Жовква 1924. 16° ст. 178. — Як додаток: Як. Костельник. Буквар церковно славянски и руски. ст. 13.

Т. Панич. Лічнічі рослини. Підручник для збирачів, з відбитками і народніми назвами рослин. Львів 1924. 16° ст. 132.

Журнали:

Apoštolat sv. Cyrilla a Methodjeje. Olomouc, Wurmova ul. 13. XV. чч. 6—8.

Ars technica. Miesięcznik pośw. technice i nauce. Warszawa, Politechnika (gmach gł.) III. чч. 1—3.

Благовѣстник. Духовна газета для Подк. Русинов. Ужгород, Капітульска 10. IV. чч. 8—18.

Богословія. Науковий тримісячник. Львів, Коперника 36. II. чч. 1—3.

Bulletin Confeder. of Student Renaissance Movements in Czechoslovakia. V. III. n. 1. Prague VI

Wiadomości Literackie. Tygodnik. Warszawa, Złota 8. m. 5. чч. 14—37.

Die Wacht. Zeitschrift der kath. Jugend. u. Jungmännervereine. Düsseldorf 1924. Jhg. XX. чч. 1—5.

Bulletin de methode. Paris, 31. r. de Bellechasse. 19.4. ч. 1.

Бюлетень обєднання укр. емігр. організацій в Каліші та його околицях. I. ч. 1.

Господ. Коопер. часопис. Львів Домініканська 11/II. IV. чч. 7—16.

Громада. Тижневик. Луцьк, Бол. Хороброго. 36. I. чч. 1—2.

Głos Niezależny. Pismo socjalistyczne. Warszawa, Wspólna 19-9 R. IV. ч. 1.

Deutsche Jugendkraft. Düsseldorf 1924. Jhg. VI. чч. 1—10. ☞

Душпастирь. Офіціальний орган епархії мукачівської. Ужгород пл. Копіятовича 10. Р. I. (1924) чч. 5—8.

Заграва. Орган незалежної думки. Львів, Руська 18. Р. II. чч. 7—17.

Iskry. Tygodnik dla młodzieży. Warszawa, Warecka. 14. R. II. чч. 7—35.

Jitro. Casopis str. stud. katol. Praha, Voršilská 1. R. V. чч. 7—10.

Jung Wacht. Zeitschrift der kath. Jugendvereine. Düsseldorf 1924. Jhg. VI. чч. 1—5.

La Civiltà Cattolica. Roma (9), via Ripetta 246. A. LXXV (1924). зш. 1771—1781.

L'ame française. Hebdomadaire Républ. d'Action Sociale. 31, rue de Bellechasse, Paris 1924. A. IX. чч. 9—27.

L'Aube Nouvelle. Revue mensuelle. 28. rue d'Adstorg Paris. 1924. N. 62—65.

Les Equipes Sociales. 31, rue de Bellechasse, Paris 1924. чч. 4—8.

Літер. Наук. Вістник. Львів, Чарнецького 24. Р. XXIII. кн. 3—9.

Літопис політики, письменства і мистецтва. Тижневий огляд під ред. С. Томашівського. Berlin Schönberg, Hauptstr. 11. P. 1924. зш. 15—20.

Місіонар. Жовква P. XXVII чч. 5—9.
Młody Robotnik. Warszawa, Zielna 42. R. III. чч. 7—10.

Молода Україна (враз з дод. «Світ Дитини»). Львів, Зіморовича 3. P. II. чч. 8—18.

Museum. Časopis ČS. bohoslavcu. V Brne. R. LV. чч. 1—4.

Народна Просвіта. Пров. місячник Т-ва «Просвіта». Львів 1923. P. I і II (1924). чч. 1—7.

На чужині. Непер. орган вільної думки укр. студ.-емігрантів у Польщі. Варшава, Długa 29. P. I. ч. 1.

Наш Прапор. Щоденник. Львів, Руська 3. P. II. чч. 68—104.

Наше життя. Тижневик. Холм, Люблинська. P. IV. чч. 13—14.

Нива. Місячник посвячений церковним і суспільним справам. Львів, Корняків 1. P. XIX. чч. 4—8.

Новий Час. Два рази в тиждень. Львів, Руська 18/II. P. II. чч. 25—70.

Pamięnie. Pismo młodzieży. Kraków, Aleja Z. Krasińskiego 8. R. IV. ч. 2.

Прапор. Щоденник. Львів, Руська, 3. чч. 1—17.

Prąd. Miesięcznik poświęcony zagadnieniom religijnym, narodowym i społecznym. Warszawa, Krakowskie-Przedm. 7 m. 15a R. XII. чч. 2—5.

Przegląd powszechny. Kraków, Kopernika 26. 1924. чч. 4—9.

Przegląd Wileński. Pismo poświęcone sprawom krajowym. Wilno, Uniwersytecka 9. R. VII. чч. 7—14.

Przewodnik katolicki: Pismo ilustr. dla rodzin katol. z dodatkiem »Opiekun dzieciak«. Poznań, Al. Marcinkowskiego 22. R. XXX. чч. 15—35.

Revue des Jeunes. Bi-mensuel. 3. rue de Luynes. Paris 1924. A. XIV. чч. 6—8.

Samokształcenie. Miesięcznik oświatowo-kulturalny. Warszawa, Wilcza 66 m. 11. R. II. чч. 1—6.

Słowo Niezależne. Pismo młodzieży Warszawa, Nowy Świat 15, m. 5. R. III. ч. 1.

Стара Україна. Часопис історії і культури. Львів 1924. чч. 2—6.

Студенський Вісник. Бюлетень Центр. Союзу укр. Студ. Місячник. Прага 1924 P. II чч. 1—3.

Twórcość młodej Polski. Miesięcznik ilustr. Warszawa, Podwale 4. R. II. ч. 6.

Український Голос. Тижневик. Перемишль, Побереже 1. P. VI. чч. 14—36.

Українське Пасічництво. Ілюстр. часопис поступового пасічництва. Здолбунів, Острозька 2. P. VIII. ч. 1—2.

Український Пласт. Місячник укр. пластової молоді. Станиславів, Липова 76. P. II чч. 4—8.

Український Прапор. Тижневик. Berlin-Schöneberg, Eisenacherstr. 56/IV. чч. 3, 5 і 10.

Українське Слово. Тижневик. Львів, Руська 3/I P. II. чч. 12—27.

Unser Weg. Blätter für zeitgerechtes Studententum Wien VIII., Piaristengasse 43. Jhg. VI. чч. 3—8

Учитель. Місячний журнал, присв. справам виховання, шкільництва й учительства. Львів, Зіморовича 3. I. ч. 7—10.

ВЖЕ ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

Догматика. Учебник для вищих клас усяких середніх шкіл, (в гімназії для кл. VI—ої). Надається також як репетиторія до всяких іспитів. Ціна з поштовим 6'40 зол.

„Ідея“, студентський календарець (річн. IV.) і підручний Календарець для інтелігентів. Поважний зміст; практичні записники. 0'50 поштове 0'10.

Календарець „Н. Приятеля“ на 1925 рік. 0'30 поштове 0'10.

Жертва дитини. 3. Книж. серії „Цікаві оповідання“ 1'20 п. 0'20

На філях моря. 6. Книж. серії „Цікаві оповідання“. 1.20 п. 0'20

Почтове поручене 20 с. висше.

„Цікаві оповідання“ в передплаті за 5 книжочок 6 золотих (з поштовим), замість 7 зол.

Замовлення можна робити на адресу:

Адміністрація видань Мар. Тов-а Мол. — Жовква

Надіслано до Редакції „Поступу“

Заввага: Режиструючи надіслані книжки і журнали, ще тим самим не займаємо супроти них жадного становища. Їх обговорення наступає в міру можності. — Просимо авторів і видавців надсилати нові книжки для зазначування в цій рубриці (*Редакція*).

Книжки:

Д-р Яр. Левцицький. Життя Апостола Унії св. Свмч. Йосафата. (Наклад і власність Ювил. Архієп. Комітету) Львів 1924. 16° ст. 32.

Ю. Верн. Шансельор. На укр. мову перекл. Мир. Капій. (Вид. «Молода Україна») Львів-Київ 1923. 16° ст. 212.

А. Лотоцький. Пригоди Лиса-Микити. З 30 образками. (Вид. «Молода Україна») Львів-Київ 1924. 16° ст. 100.

Найкрасші байки і казки. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1923. 16° ст. 95.

А. Франс. Оповідання. Перекл. М. Л. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1923. 16° ст. 34.

А. Лотоцький. Езоп. Оповідання про життя славного байкаря. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1923. 16° ст. 47.

В. Гнатюк. Народні байки для дітей. З обр. О. Кульчицької. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1923. 16° ст. 63

Іванна Блажкевич. Тарас у дяка. Сценічна картина в 2 діях із життя Т. Шевченка. (Вид. «Світ Дитини») Львів 1923. 16° ст. 16.

Світильник неугасимий. Пам'яті Івана Липи. (Вид. «Народній Стяг») Одеса-Львів 1924. 16° ст. 54.

Ejercicios espirituales de San Ignatio de Loyola. Bilbao 1922. 32° ст. 400.

A. M. Arregui S. I. Summarium theol. mor. Bilbao (España) 1924. 16° ст. 656+XX.

L. Fanfani. Le «droit des religieuses» selon le Code de droit canonique. Trad. française par L. Misserey. Turin-Rome 1924. 8° ст. XX+312.

X. Nikodem Cieszyński. Uniwersytet Lubelski. Jego powstanie i rozwój. Poznań 1924. 16° ст. 20.

Roczniki Katolickie za r. 1923. Spisał x. N. Cieszyński. Poznań 1924. 8° ст. XXIV+629.

Пам'ятка зі св. Місії, пригадуюча найголовніші правди вічні. (Вид. ОО. Редemptористів) Жовква 1923. 16° ст. XII+562.

М. Мешлер. Пресв. Діва Марія. Її чудесне життя і блаженне Успення. (Вид. ЧСВВ.) Жовква 1924. 16° ст. 197.

Стежечка в рай або майське богослуження. Зладив о. Д. Бодревич. (Вид. «Добра Книжка») Львів 1924. 16° ст. 193.

Михайло Возняк. Історія української літератури. Т. Ш. (вв. XVI—XVIII). З 54 ілюстр. ціями. (Наклад Т-ва «Просвіта») Львів 1924. 8° ст. IV 564.

St. Trione. Il Servo di Dio Domenico Savio. Torino 1924. 16° ст. 103.

=====
(Огляд надісланих журналів подамо пізніше)
=====

„МОЛОДА УКРАЇНА“

Ілюстрований журнал для української молодіжи

з додатком для дітей п. з.

„СВІТ ДИТИНИ“

Виходить у Львові 1 і 15 кожного місяця

Ціни передплати: На рік 12 злп. — На квартал 3 злп.

Поодинокое число: 50 грошів.

Річна передплата для:

Америки й Канади 2 дол. Чехо-Словаччини 50 К. ч. Румунії 200 леїв.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „Світ Дитини“

Львів, ул. Зіморовича, ч 3.

Українське Видавництво в Катеринославі

Ціни в долярах

1. *Т. Шевченко. Кобзарь.* Перше повне народне видання в 1 томі, з поясненнями й примітками проф. В. Сімовича. З портретом і біографією 1.00
в оправі 1.30
2. *Проф. І. Огієнко. Українська культура.* Коротка історія культурного життя українського народу. З малюнками й портретами в оправі 0.70
3. *С. Єфремов. Коротка історія українського письменства.* З малюнками й портретами 0.80
4. *Проф. Д. Дорошенко. Короткий курс історії України* З малюнк. 0.60
5. *М. О. Ковалевський. Історія Греції та Риму.* Для школи та самонауки з 46-ма малюнк. й картами 0.30
6. *М. Левицький. Граматика укр. мови.* Для самонавчання. В оправі . 0.60
7. *Г. Голоскевич. Український правописний словник.* З короткими правилами правопису. В згоді з правописом Всеукраїнської Академії Наук. Видання 5-те 0.20
8. *С. Іваницький і Ф. Шумлянський. Російсько-український словник.* 520 стор. великого формату. В опр. 2.00
9. *«Ярина» Український букварь з читанкою,* склав А. Воронець, з 52 малюнками Ю. Магалецького, з додатком: «Як учити з букваря Ярина» та «Як вести розмови з малюнків» 0.30
10. *С. Русова. Єдина діяльна (трудова) школа.* 0.10
11. *С. Русова. Нова школа соціального виховання.* Курс лекцій 0.50
12. *А. Кащенко. Оповідання про славне війське запорожське низове.* Ілюстрована історія Запорожжя. Понад 200 мал. і карт. 1.00, в оправі . . . 1.30
13. *А. Кащенко. Зруйноване гніздо.* Повість з часів скасування Січі . 0.16
14. *А. Кащенко. На руїнах Січі.* Історичне оповідання 0.04
15. *А. Кащенко. Мандрівка на Дніпрові пороги.* Оповідання 0.06
16. *А. Кащенко. Над Кодацьким порогом.* Історичне оповідання 0.05
17. *А. Кащенко. Борці за правду.* Історичне оповідання 0.30
18. *А. К-о. Під Корсунем.* Іст. повість 0.30
19. *А. Кащенко. Славні побратими.* Історичне оповідання 0.10
20. *А. Кащенко. Кость Гордієнко - Головка,* останній лицарь Запорожжя 0.10
21. *А. Кащенко. З Дніпра на Дунай.* Оповідання з часів скасування Січі . 0.25
22. *Д. Мордовець. Гетьман Петро Сагайдачний.* Істор. опов. 0.20
23. *О. Рогова. Тиміш Хмельниченко.* Істор. повість з мал. П. Холодного 0.30
24. *А. Чайківський. Козацька помста,* опов. з козацької старовини . . . 0.20
25. *М. Григорович. Як Ірландія здобула собі волю* 0.12
26. *Ю. Гай. Весняні квітоньки.* Співаник для дітей 0.20
27. *С. Русова. Серед рідної природи.* Опов. З малюнками Ю. Русова . . 0.16
28. *Українські народні казки.* (Зі збірника Рудченка), з 42 малюнками Ю. Магалецького 0.30

Повний каталог В-ва безплатно.

Продаж виключно за готівку. Книжки висилають негайно.

На більші замовлення — 25-40% знижки.

Гроші (невеликі суми) можна прислати листом, а краще переказами на *Konto E. Wyrowyj*, Земельний Банк Гіпотечний, Львів, або — *Žiwnostenskà Banka Praha*, або — *Wiener Bankverein, Wien*, або — просто на адресу:

Eug. Wyrowyj, Berlin SW 47, Yorkstr. 84/II.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ. Незвичайний зріст коштів друкарняних виробів змушує нас піднести висоту передплати бодай до власних коштів витвору. Наслідком великих видатків ми зневолені також попросити всіх передплатників прийти нам у поміч в формі доплати до своєї надісланої нам квоти. І так, просимо тих, що в перших двох сегорічних місяцях зложили цілорічну передплату, щоби ще доплатили до неї 4 зл. п. Ті, що надіслали нам цілорічну передплату в марті або цвітні, нехай надішлють ще надвижку в квоті 6 зл. п. Неплатники, як також ті, що тільки дещо вплатили, або ті, котрі побирають у розпродаж більше примірників платять цілорічну передплату (в краю 10 зл. п., за кордоном 2 ам. дол.) одноразово, згл. за кожне число 1 зл. п.

Хто не бажає передплачувати нехай сейчас повідомить Експедицію «Поступу» в Жовкві, щоби здержати висилку. Ще раз відкликаємося до совісти і людяности наших довжників, щоби звернули нам належність за всі побрані досі примірники «Поступу», кожне число, без огляду на річник, коштує від 1-мая ц. р. 1 зл. п.

Тепер подаємо теж до публичного відома 1-ший виказ тих П. Т. передплатників, котрі досі не заплатили ані сотика. Рівночасно зазначаємо їх довг по день 1. IV. ц. р.

1. Береза П., Добромірка п. Збараж 3 зл. п.
2. Бокшай А., Ужгород ЧСР. 115 Кч.
3. Вислоцький Ів., Мукачів ЧСР. 230 Кч.
4. Гарасимяк Ів., Доброгостів п. Стебник 3 зл. п.
5. Гладюк Ст., Щепятин п. Корчів к. Угнова 3 зл. п.
6. Грибовський Ів., Снятин 3 зл. п.
7. Ган Ос., Hozowa, Mołodeczno 8.50 зл. п.
8. Bartman M., (Scholasticate of Mary Immac.) Edmonton 5.80 дол.
9. Дмитраш Ос., Волчківці п. Заболотів 3 зл. п.
10. Durdik Fr., Ужгород ЧСР. 345 Кч.

Найкращою книжкою на май

є і для народу і для інтелігенції

„СТЕЖЕЧКА В РАЙ“

апробований церк. властями підручник до майського набоженства. Отся книжка, написана о. сов. Д. Бодревичем, (обему около 200 сторін) містить 31 розважань, 7 посічень, поучення як відбувати майське богослуження та молебен, параклис і пісні на май. „Стежечка в рай“ читається дуже цікаво, подає багато примірів та має 25 образки. Книжка друкована великим письмом на добрім папері, прикрашена кольоровою вінетою П. Ковжуна та сильно брошурована. Ціна мп. 2,250.000.

Хто замовить більше примірників дістане книжку з опустом!

Замовляйте за готівку по адресі:

Літературно-видавничий Інститут

„ДОБРА КНИЖКА“

Львів ул. Содова 4.

Українське Видавництво в Катеринославі

Ціни в долярах

1. *Т. Шевченко. Кобзарь.* Перше повне народне видання в 1 томі, з поясненнями й примітками проф. В. Сімовича. З портретом і біографією . . . . . 1.00, в оправі 1.30
2. *Проф. І. Огієнко. Українська культура.* Коротка історія культурного життя українського народу. З малюнками й портретами в оправі 0.70
3. *С. Єфремов. Коротка історія українського письменства.* З малюнками й портретами 0.80
4. *Проф. Д. Дорошенко. Короткий курс історії України* З малюнк. 0.60
5. *М. О. Ковалевський. Історія Греції та Риму.* Для школи та самонауки з 46-ма малюнк. й картами 0.30
6. *М. Левицький. Граматика укр. мови.* Для самонавчання. В оправі . . . 0.60
7. *Г. Голоскевич. Український правописний словник.* З короткими правилами правопису. В згоді з правописом Всеукраїнської Академії Наук. Видання 5-те 0.20
8. *С. Іваницький і Ф. Шумлянський. Російсько-український словник.* 520 стор. великого формату. В опр. 2.00
9. *«Ярина» Український букварь з читанкою,* склав А. Воронець, з 52 малюнками Ю. Магалецького, з додатком: «Як учити з букваря Ярина» та «Як вести розмови з малюнків» 0.30
10. *С. Русова. Єдина діяльно (трудова) школа.* 0.10
11. *С. Русова. Нова школа соціального виховання.* Курс лекцій 0.50
12. *А. Кащенко. Оповідання про славне військо запорожське низове.* Ілюстрована історія Запорозжя. Понад 200 мал. і карт. 1.00, в оправі . . . 1.30
13. *А. Кащенко. Зруйноване гніздо.* Повість з часів скасування Січі . 0.16
14. *А. Кащенко. На руїнах Січі.* Історичне оповідання 0.04
15. *А. Кащенко. Мандрівка на Дніпрові пороги.* Оповідання 0.06
16. *А. Кащенко. Над Кодацьким порогом.* Історичне оповідання 0.05
17. *А. Кащенко. Борці за правду.* Історичне оповідання 0.30
18. *А. К-о. Під Корсунем.* Іст. повість 0.30
19. *А. Кащенко. Славні побратими.* Історичне оповідання 0.10
20. *А. Кащенко, Кость Гордієнко - Головка,* останній лицарь Запорозжя 0.10
21. *А. Кащенко. З Дніпра на Дунай.* Оповідання з часів скасування Січі . 0.25
22. *Д. Мордовець. Гетьман Петро Сагайдачний.* Істор. опов. 0.20
23. *О. Рогова. Тиміш Хмельниченко.* Істор. повість з мал. П. Холодного 0.30
24. *А. Чайківський. Козацька помста,* опов. з козацької старовини 0.20
25. *М. Григорович. Як Ірландія здобула собі волю* 0.12
26. *Ю. Гай. Весняні квітоньки.* Співаник для дітей 0.20
27. *С. Русова. Серед рідної природи.* Опов. З малюнками Ю. Русова . . 0.16
28. *Українські народні казки.* (Зі збірника Рудченка), з 42 малюнками Ю. Магалецького 0.30

Ловний каталог В-ва безплатно.

Продаж виключно за готівку. Книжки висилають негайно.

На більші замовлення — 25 — 40% знижки.

Гроші (невеликі суми) можна прислати листом, а краще переказами на *Konto E. Wyrowuj*, Земельний Банк Гіпотечний, Львів, або — *Žiwnostenskà Banka Praha*, або — *Wiener Bankverein, Wien*, або — просто на адресу:

Eug. Wyrowuj, Berlin SW 47, Yorkstr. 84/II.

Надіслано до Редакції „Поступу“

Заввага: Режиструючи надіслані книжки і журнали, ще тим самим не займаємо супроти них жадного становища. Їх обговорення наступає в міру можности. — Просимо авторів і видавців надсилати нові книжки для зазначування в цій рубриці (Редакція).

Книжки:

- Rob. Garric.* Les Equipes sociales. Paris 1922. 16° ст. 32.
- Henri Jarry.* L'Association Catholique de la Jeunesse Française. Histoire, Principes, Organisation. Paris 1922. 16° ст. 18.
- »Веселка«. Збірка вірш. оповідань для »Наших найменших« (Вид. »Світ Дитини«). Львів 1923. 16° ст. 62.
- В. Бущ.* Співомовки. Перелицював Яр. Вільшенко. (Вид. »Світ Дитини«). Львів 1923. 16° ст. 6+
- К. Каутський.* Від демократії до державного рабства. Перекл. М. Іслагана (Вид. »Чорномор«). Каліш 1923. 8° ст. 120.
- Ол. Карманюк.* Невідомий. Драмат. нарис на 1 дію. (Вид. »Чорномор«). Каліш 1923. 32° ст. 17.
- Ол. Карманюк.* В новий »рай«. Трагіком. на 3 дії. (Вид. »Чорномор«). Каліш 1923. 32° ст. 34.
- Вол. Конопацький.* З душі моєї пісні і згуки. (Вид. »Чорномор«). Каліш 1923. 32° ст. 24.
- Яр. Вільшенко.* Пан Чванківський. (Вид. »Молода Україна«). Львів 1923. 16° ст. 124.
- Календар св. Йосафата на р. 1924 зладив о В. Семків. (»Добра Книжка«) Жовква 1923. 16° ст. LXXII + 280.
- В. Королів-Старий.* Зустріч. Песа на 2 дії. (Вид. »Світ Дитини«) Львів 1924. 16° ст. 27.
- В. Королів-Старий.* Підкладень. Песа на 2 дії. (Вид. »Світ Дитини«) Львів 1924. 16° ст. 27.
- О. Суховерська.* Рухові забави й гри з мелодіями й примівками. Львів 1924. 16° ст. 120.
- Звідомлення за 1921 р. (Вид. Укр. Молоді) Берлін 1923. 8° ст. 76.
- Леся Українка.* Первісні люде. (Вид. Укр. Молоді) Берлін 1923. 16° ст. 20.
- М. Чайковський.* Системат. Словник Укр. Матем. Термінології. Ч. I. (Вид. Укр. Молоді) Берлін 1924. 16° ст. 116.
- О. Петрійчук.* Про це, що люблю я. Львів 1924. 16° ст. 70.
- О. Карманюк.* Укр. політична еміграція. (Вид. »Чорномор«) Каліш 1923. 32° ст. 42.
- G. D. H. Cole.* Гільдовий соціалізм. Пер. М. Галагана. Каліш 1922. 16° ст. 29.

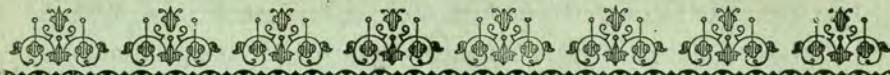
Журнали:

- Благовѣстник. Духовна газета для Подкарп. Русинів. Ужгород, Капітульська 10. Р. IV. чч. 1—7.
- Веселка. Місячник літер., мистецтва й гром. думки. Каліш 1923. Ч. 11-12.
- Wiadomości Literackie. Tygodnik. Warszawa, Złota 8. m. 5. чч. 12—13.
- Господ. коопер. часопис. Львів, Домініканська 11/II. Р. IV. чч. 3—6.
- Deutsche Jugendkraft. Düsseldorf 1924. Jhg. V. чч. 21—24.
- Душпастир'є. Офіціальний орган єпархії мукачівської. Ужгород, пл. Корітовича 10. Р. I (1924) чч. 2—4.
- Заграва. Орган незалежної думки. Львів, Руська 18. Р. II. чч. 3—6.
- Jitro. Časopis str. stud. katol. Praha, Voršilská 1. R. V. ч. 6.
- La Civiltà Cattolica. Roma (9), via Ripetta 24b. A. LXXV. (1924) зш. 1767-1770.
- L'ame française. Hebdomadaire Républicain. d'Action Sociale. 31, rue de Bellechasse, Paris. 1924. A. IX. чч. 2—8.
- L'Aube Nouvelle. Revue mensuelle. 28, rue d'Astorg Paris. 1924. N. 59—61.
- Les Equipes Sociales. 31, rue de Bellechasse, Paris 1924. ч. 2—3.
- Літер. Наук. Вістник. Львів, Чарнецького 24. Р. XXIII. кн. 1—2
- Літопис політики, письменства і мистецтва. Тижневий огляд під ред. С. Томашівського. Berlin Schöneberg, Hauptstr. 11. P. 1924. Кн. I. зш. 5—12.
- Місіонар. Жовква. Р. XXVII. чч. 1-4.
- Młody Robotnik. Warszawa, Zielna 42. R. II. ч. 12.
- Молода Україна (враз з дод. »Світ Дитини«). Львів Зіморевича 3. Р. II. чч. 3—7.
- Наш Пропор. Щоденник. Львів, Руська 3. Р. II. чч. 22—67.
- Наше життя. Тижневик. Холм, Люблинська. Р. IV. чч. 5—12.
- Нива. Місячник посвячений церковним і суспільним справам. Львів, Корняків 1. Р. XIX. чч. 1—3.
- Новий Час. Два рази в тиждень. Львів, Руська 18/III. Р. II. ч. 8—24.
- Płomienie. Pismo młodzieży. Kraków, Aleja Z. Krasieńskiego 8. R. IV. ч. 1.
- Prąd. Miesięcznik poświęcony zagadnieniom religijnym, narodowym i społecznym Warszawa, Krakowskie-Przedm. 7 m. 15a R. XII. ч. 1.

Від Адміністрації

Просимо звернути увагу на нові умови передплати, які обов'язують від дня 1 марта ц. р. Хто до сього часу вже надіслав цілорічну передплату, цей ніщо не доплачує. Хтож надіслав частину, або ще зовсім не вплатив пренумерати, цей обов'язаний доплатити, згл. заплатити по нових цінах.

Всім нашим довжникам висилаємо виповнені чеки і дуже просимо не наражувати нас на великі кошти і негайно прислати нам належитість. Хто не вирівнає свого довгу, згл. не надішле бодай зачету на «Поступ», цьому безумовно здержимо висилку від ч. 4. і постараємось іншою дорогою стягнути довг.

Тим, котрі нас питають про минулорічні випуски «Поступу», отсим подаємо до відома, що маємо ще невелику скількість першого річника і продаємо його по ціні 1.50 ам. дол. (після дневного курсу влати) за один гарно оправлений примірник.

Річники другий і третій (оправл.) коштують по 1 ам. дол., платнім у Мп. по курсі дня. Брошуровані цілорічні випуски з минулих літ коштують стільки, кілько виносить цілорічна передплата, назначена на цей рік (1924-ий).

Наша експедиція просить від себе всіх, котрі висилають гроші одним спільним чеком до Жовкви, щоби на боці зазначили початковою буквою, на що вони призначені. І так: П. (=»Поступ«), Пр. (=»Наш Приятель«), М. (=»Місіонар«), К. (=»книжки«).

До цих пояснень бажаємо ще подати деякі просьби:

1. Хто може, хай пришле відразу цілорічну передплату (60 центів амер. по курсі дня). Колиж ні, то просимо бодай о половину.

2. Всіх Шан. Прихильників, що побирають журнал у розпродаж, просимо брати за поодиноке число по 6 центів (по курсі дня) — і відсилати належитість чеком що тижня, (коли не буде можливо відразу цілу). І в цім випадку ми одержимо звичайно тільки яку половину номінальної вартости.

3. Заможніших читачів просимо о добровільні жертви, — а всіх просимо о поширення «Поступу» поміж знакомими. Спомагаючи свій журнал, що служить ПРАВДІ, сповнює кожний не тільки культурне, але також патріотичне і апостольське діло.

Видавництво „Поступу“

Читайте і передплачуйте одинокий багато ілюстрований двотижневик, часопис найбільше поширений між українською скитальщиною в Європі й Америці:

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

Орган останків Української Галицької Армії, що перебувають поза межами Рідного Краю.

Виходить подвійними зшитками у Відні з кінцем кожного місяця. З нього довідається, з яким героїзмом і самовідреченням боролося

УКРАЇНСЬКЕ ЛИЦАРСТВО

за державну самостійність свого Народу та побачите унагляднені в чисельних ілюстраціях усі його визвольні змагання! Читайте самі і своїх дітей учіть пізнавати гордість і непобідимість свого народу.

В двотижневику беруть участь першорядні військові й літературні сили та вихованці визвольних українських боїв.

Двотижневик висилається лише тим, які з гори вплачують найменше чвертьрочну передплату.

ПЕРЕДПЛАТА НА ЗЕМЛЯХ ОБНЯТИХ ПОЛЬЩЕЮ річно 2 ам. дол., піврічно 1 ам. дол., чвертьрічно 60 центів, або рівновартість у польських марках, румунських леях, чеських коронах. Передплату у польських марках. проситься слати до Земельного Банку Гіпотечного у Львові, вул. Підвалля ч. 7. на conto «Українського Скитальця» а в заграничній валюті в добре опечатаних і поручених листах на адресу нашого Заступництва в Чехословаччині.

З причини комунікаційних утруднень і валютарних різниць проситься Вп. Співробітників і Передплатників у всіх редакційних й адміністративних справах нашого Видавництва «Український Скиталець» — звертатися на адресу нашого Заступництва в Чехословаччині:

Орест Онуляк, Josefov n/ Met. Č. S. R. EUROPE.

НОВА КНИЖКА:

„ЗОЛОТІ ВОРОТА“

АЛЬМАНАХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Альманах можна замовляти або по адресі Видавництва: «UKRAINSKE SLOWO» Buch- und Zeitungsverlag G. m. b. H. Berlin-Schöneberg, Hauptstr. 11 — або у Львові в представника «Українського Слова» й управителя філії, д. ІВАНА РУДНИЦЬКОГО вул. Тарнавського, 7; або в Ужгороді у книгарні «ТИСА».

Надіслано до Редакції „Поступу“

Заввага: Реєструючи надіслані книжки і журнали, ще тим самим не займаємо супроти них жадного становища. Їх обговорення наступає в міру можности. Просимо отже авторів і видавців надсилати нові книжки для зазначування в цій рубриці (Редакція).

Книжки:

Свящ. Д-р Я. Левицький. Біблійна історія Н. Зав. для низших клас середних шкіл. Львів 1923. 8° ст. 123.

Дм. Дорошенко. Мої спомини про недавнє-минуле (1914-1918) Ч. I. Галицька руїна 1914-1918 рр. (Вид. «Черв. Калина») Львів 1923 8° ст. 131.

Дм. Дорошенко. Мої спомини про недавнє-минуле 1914-1918 ч. II. Доба Центр Ради. (Вид. «Черв. Калина») Львів 1923. 8° ст. 96.

Шематизм всего духовенства гр.-кат. львів. Митроп. Архієп на рік 1924. Львів 1924. 8° XII+34л.

I. Бідний. Добрі діти. Сценічний образок у 3 х діях. Вид. «Світ Дитини» Львів 1923. 16° ст. 30.

В. Королів-Старий. Русалка-жаба. Песа-казка у 2-х д. Вид. «Світ Дитини». Львів 1923. 16° ст. 27.

В. Влодко. Пригоди Юрчика Кучерявого. Вид. «С. Дит.» Львів 1923. 16° ст. 80.

Руски Календар за южно-слав. Русунох на рок 1924. Зложел Дюра Биндас. Ср. Карловци 1923. 8° ст. 200.

Annuaire-Almanach de la Jeunesse Catholique 1923. Rue d'Assas 14, Paris VI. 16° ст. 136.

Журнали:

Український Студент. Орган вільної думки укр. студ-тва Рік II, 1923 ч. 3-4. Прага Smichov, Plzenská tř. 83/II.

Літопис полтики письменства і мистецтва Berlin Schöneberg. Кн. I. зш 1-4. Богословія. Львів Коперника 36. Т. I Кн. 3-4.

La Civiltà Cattolica. зш. 1764-1766. Przegląd Wileński. (1923) Wilno, Uniwersytecka 9. ч. 11-22; (1924) ч. 1-2.

Młody Robotnik. (1923) Warszawa, Zielna 42. ч. 10-11.

Revue des Jeunes. XIII (1923) Paris. ч. 21-24. XIV. (1924) ч. 1.

Jitro V. Praha-II, Voršilská 1. ч. 4.

Bulletin Confed. of Student Renaissance Movements in CSR. Vol. II. Nr. 1. Prague VI Stud. Domov, Albertov na Slupi.

Strzelec III. (1923). Warszawa, Al. Jerosol. 27. ч. 22-23.

Душпастирь. Офіціальний орган епархії мукачівської. Ужгород, пл. Коріятовича 10 Р. I. (1924) ч. 1.

Les Equipes Sociales. 31, rue de Bellechasse, Paris 1923. ч. 1-12.

Господарсько Коопер. часопис. Львів, Домініканська 11/II ч. 23, 24. Р. IV (1924) ч. 1-2.

Молода Україна. Львів Зіморовича 3. Р. I. (1923) ч. 24. Р. II (1924) ч. 1-2.

Учитель. Львів, Зіморовича 3. Р. I. (1923) ч. 2-3.

Prąd. Warszawa Kr.-Przedm. 7 m. 15a XI. (1923) ч. 1-10.

Укр. Слово. Тижневик. Львів, Руська 3/І. ч. 1 2.

Les Lettres. Revue mensuelle. 14, r. de l'Abbaye Paris VI 1924 ч. 1.

Заграва. Львів, Руська 18. I. ч. 18. II. ч. 1-2.

Новий Час. Два рази в тиждень. Львів, Руська 18/III. ч. 1-17. (1924) ч. 1-7.

Русинъ Щоденник. Ужгород, Рошковица чч. 221-248.

Укр. Голос. Тижневик. Перемишль, Побереже 1. ч. 48-51. Р. VI. (1924) ч. 1 4.

Наше життя. Тижневик Холм, Люблинська чч. 48-53 Р. IV. (1924) ч. 1 4.

Укр. Прапор. Berlin-Schöneberg, Martin Lutherstr. 45 чч. 47-49.

Наш Прапор. Щоденник. Львів, Руська 3. ч. 27 44. (1924) ч. 1-21.

Наш Поступ. Просвітно-економічна часопись для укр. народа в Альберті Р. I. (1923) ч. 25.

Дни нашей жизни. Ежемесячный журналъ. Vasagatan, Nr. 3 A, lok. 2 Helsingfors, Finland 1923. ч. 2-4.

Twórcość młodej Polski. Miesięcznik ilustr. Warszawa, Podwale 4. R. I. (1923). ч. 2-3.

Пластун (Junak. Cserkész). Часопис пластової молодєжи подкарп. Руси. Ужгород 1923. чч. 3, 4 5.

Die Wacht. Zeitschrift der kath. Jugend-u. Jungmännervereine D. Düsseldorf, Schliessfach 211 Jhrg. 1923/24 ч. 10-11.

Jung-Wacht. Ztschr. der kath. Jugendvereine Deutschlands. Düsseldorf 1923/24. ч. 10-11.

Deutsche Jugendkraft. Düsseldorf, 1924. ч. 19-20.

L'ame française. Hebdomadaire Républ. d'Action Sociale. 31, r. de Bellechasse Paris. 1923. ч. 51-52; 1924. ч. 1.

ЗАПОЧАТКОВУЄМО РОКОМ 1924 ВИДАВАННЯ

„КАТОЛИЦЬКИХ РІЧНИКІВ“

на умовах часописних. Богато місця присвячуємо в них справам сходу і східних обрядів.

Для сталих передплатників великі пільги!

Ціна річника (500 сторін друку) рівнається 4-5 мп. X кожодочасний книгарняний множник.

Вже тепер можна зголошуватись на листу передплатників, але грошей не потреба вплачувати, бо їх стягнеться при пересилці книжки за посліплатою.

Адреса Редакції і Адміністрації: X. Nikodem Cieszyński, Poznań.

ЧИТАЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

„МОЛОДЕ ЖИТТЯ“

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТУ
ВИХОДИТЬ РАЗ У МІСЯЦЬ (КОЖДОГО ПЕРШОГО)

Поміщує: статті з обсягу теорії та історії Пласту, практичні вказівки до ведення Пласту та пластових занять, вісти зі світового пластового руху, сторінку новиків та старших пластунів, спортовий кут, пластову хроніку, вісти з Верховної Пластової Ради, фахову пластову бібліографію, дописи з пластового життя, знімки (світлини) з життя пластунів і т. п.

Адреса Редакції та Адміністрації: Львів, Домініканська ч. 11. I. пов.

Гроші слати на адресу: Для країв обнятих Польщею: Краєвий Союз Кредитовий, Львів, Ринок 10. конто «Молодого Життя» ч. 710.

Для інших європейських країв:

W. Moroz, Beregsas, Arpad 87, Podkarpatska Ruś.

З Америки в листі до Адміністрації.

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

В краях обнятих Польщею:	2,50 основних Мп.
В Чехословаччині:	25 ч. к.
В Румунії	30 леїв
В Америці та Канаді:	1 доляр.

НОВА КНИЖКА:

„ЗОЛОТІ ВОРОТА“

АЛЬМАНАХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Альманах можна замовляти або по адресі Видавництва: «UKRAINSKE SLOWO» Buch- und Zeitungsverlag G. M. V. H. Berlin-Schöneberg, Hauptstr. 11 — або у Львові в представника «Українського Слова» й управителя філії, д. ІВАНА РУДНИЦЬКОГО вул. Тарнавського, 7; — або в Ужгороді у книгарні «ТИСА».

До наших шановних Передплатників і Прихильників.

Завдяки великій прихильності і визначній моральній і матеріальній допомозі наших читачів, серед цевгасаючої боротьби о існування видавництва, — зачинаємо IV-ий річник нашого журналу.

Складаючи на цьому місці всім щиро подяку, бажаємо предложити деякі пояснення і просьби.

1. Відносно змісту «Поступу», доложимо всіх зусиль, щоби відповісти і потребам і слухним бажанням загалу наших читачів. Надію на здійснення наших постанов роблять нові співробітники з краю і зза кордону, що приобіцяли нам свою співпрацю.

2. Що до ціни передплати, то вона в цім році знижена о високий процент. Підчас коли в минувшім році брали ми як цілорічну передплату 2.40 К (у золоті), значить: 48 центів амер, — то тепер беремо на цілий рік тільки 30 центів (це є 1.50 Кор.). — У відношенню до передвоєнних цін, наша передплата є о половину низша. Колиж знова взяти під увагу теперішні ціни книжок і брошур, то відома річ, що за брошуру такого самого об'єму як одно число «Поступу» платиться 300 і більше тичяч. Означити незмінну цифру в польській валюті, коли її вартість що дня падає, — це «Сизифовий» труд.

До цих пояснень бажаємо ще подати деякі просьби:

1. Хто може, хай пришле відразу цілорічну передплату (30 центів амер. по курсі дня). Колиж ні, то просимо бодай о третину.

2. Всіх Шан. Прихильників, що побирають журнал у розпродаж, просимо брати за поодинокє число по 3 центи, по курсі дня — і відсилати належитість чеком що тижня, (коли не буде можливо відразу цілу). І в цім випадку ми одержимо звичайно тільки яку половину номінальної вартости.

3. Заможнійших читачів просимо о добровільні жертви, — а всіх просимо о поширення «Поступу» поміж знакомими. Спомагаючи свій журнал, що служить ПРАВДІ, сповнює кожний, не тільки культурне, але також патріотичне і апостольське діло.

З високою пошаною:

Видавництво „Поступу“.

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛОВІВ

виданий організаціями богословів Львова і Перемишля з нагоди
300-літної пам'яті св. Йосафата.

Альманах виданий як Ювілейний дар від студентів бого-
слова на гарному папері; об'єму 10 аркушів великої 8-ки.

З М І С Т:

Передне слово. Й. Скрутень: ЧСВВ: Апостол Унії. — Ст. Семчук:
Св. Йосафат на тлі Унії. — Свщ В. Василик: Націоналізм у світлі хри-
стіянства. — М. Жеплинський: Модернізм а християнство. — О. Др Г.
Костельник: «Краска» понятя. — М. Проць: Душа. — В. Яценків:
Звання. — Володимир Бабчук: Декілька уваг про наше християнське
письменство. — В. Свій: Соціалізм а християнство. — М. Жеплинський:
Духовні вправи й розважання. — Ф. Геттінгер: Душпастирство. — Г. Ко-
стельник: Воскресни Господи. — В. Лімниченко: Розлилися чарівні
присни. Як падало цвіття. Вітри буйні. За всіх молилися. — В. Яценків:
Молитва. — С. Семчук: IX. час. — В. Лімниченко: В затишнім царстві
моїх дум. — І. Л — о: Благословлю. — Олекса Леськів: Йде ніч. —
Данило Чічак: Я знаю. — Антін Радомський: Я жду. — Г. Ко-
стельник: Галицькій вербі. — Ф. Масляник: У стіп хреста. — М. Гу-
зіль: Виховування укр. гал. духов. в першім році світ. війни. — М. Ж.:
З історії гр.-кат. духовної семінарії в Перемишлі. — о. І. Л.: З історії духов-
ної семінарії в Станіславові. — Інсбруковець: З життя Інсбруцьких бого-
словів. — Й. Малий: Українська Колегія в Римі. — В. М.: Укр. Місійний
Інститут при р.-к. дух. семінарії в Оломунці. — С. Зубрицький: Картина
з історії львівської укр. дух. семінарії.

Ціна з пересилкою 20 центів амер. (1 передв. кор.)
по курсі дня. Почтове звичайне 1 цент. Поручене 2 центи.

Замовлення: Марійське Т-во богословів. Львів, Коперника, 36.

Читайте і передплатуйте одинокий багато ілюстрований двотижне-
вник, часопис найбільше поширений між українською еміграцією
в Європі й Америці:

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

Орган останків Української Галицької Армії, що перебу-
вають поза межами Рідного Краю.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

З нього довідається, з яким героїзмом і самовідреченням боролася
УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ
за державну самостійність свого Народу та побачите унагляднені
в чисельних ілюстраціях усі її визвольні змагання! Читайте самі
і своїх дітей учить пізнавати гордість і непобідимість свого народу.

Адреса:

«Ukrajinskyj Skytalec». Wien XVIII. Ferrogane 31. Austria.

ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 1987

0,80к

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

3198

III
ЖС-14988
1924-1-10

ДОСТУП

4